

თომა (თამაზ) გუგუშვილი

საქართველოს გარე
მიგრაციულ-დემოგრაფიული
პრობლემები

ავტორის შესახებ

თომა (თაბაზ) გუგუშვილი - გეოგრაფიულ მეცნიერებათა კანდიდატი, დოცენტი. დაიბადა 1946 წელს, 1969 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი ეკონომ-გეოგრაფიის სპეციალობით. მუშაობდა ქალაქგეგმარების საპროექტო ინსტიტუტებში, რაიონული დაგეგმარების და ქალაქების განაშენიანების სქემებსა და პროექტებზე; სახალხო მეურნეობის ეკონომიკის, დაგეგმვის და მართვის სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტში, რეგიონალური ეკონომიკის განვითარების გეგმებზე; საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის დემოგრაფიის და სოციოლოგიური კვლევის ინსტიტუტში, მიგრაციის და განსახლების განყოფილების გამგედ.

1990 წელს არჩეულ იქნა საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს წევრად, დემოგრაფიის და განსახლების ქვეკომისიის თავმჯდომარედ. 1991 წლის 28 თებერვლიდან 1992 წლის 22 მაისამდე იყო საქართველოს რესპუბლიკის შრომის, სოციალური დაცვის და დემოგრაფიის მინისტრი. 1993-1995 წლებში აქტიურად მონაწილეობდა რეფორმატორთა კავშირის დაფუძნებაში და მისი დაფუძნების დღიდან იყო სოციალურ საკითხთა კომისიის თავმჯდომარე, აღმასრულებელი კომიტეტის წევრი. 1996 წლიდან მუშაობს საქართველოს ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტროში - მიგრაციის კონტროლის დეპარტამენტის თავმჯდომარედ.

1990 წლამდე მონაწილეობდა - საქართველოს დემოგრაფიული განვითარების და შავი ზღვის კონცეფციების, ხოლო შემდგომ, საქართველოს მიგრაციის პოლიტიკის კონცეფციის და რიგი პრობლემური საკითხების დამუშავებაში. თანაავტორია 1991 წლიდან მოქმედი “დასაქმების შესახებ” კანონის და “იმიგრაციის შესახებ” კანონპროექტის.

დემოგრაფია-მიგრაცია-განსახლების თაობაზე მისი ავტორობით და თანაავტორობით დამუშავებულია 300-მდე ნაშრომი, მათ შორის გამოქვეყნებული აქვს 100-მდე.

მოსახლეობის კვლევის ეროვნული ცენტრი

თომა (თამაზ) გუგუშვილი

საქართველოს ბარე მიგრაციულ-დემოგრაფიული პრობლემები

(1990-1998 წლები)

- საქართველოში მცხოვრებთა რიცხოვნობა 27 წლის წინანდელ დონეზე.
- ქართველთა რიცხოვნობა 18 წლის წინანდელ დონეზე, ხვედრითი წილი 74%.
- ემიგრაციაში 200 000-მდე ხელოვნურად გაუცხოებული ორმაგი მოქალაქეობის მქონე.
- ემიგრაციაში მყოფ ქართველთა „გამამლუქების“ შესაძლებლობა.
- ემიგრაციამ „შიშვლისაგან“ იხსნა საქართველო.
- შრომითი ემიგრაცია და მისი გამოყენების ეფექტური მხარეები.
- მიგრაციულ-დემოგრაფიული მდგომარეობა „განგაშის ზარებს“ თხოულობს.
- მიგრაციული პროცესების აღრიცხვის, მართვისა და კონტროლის მოდელები. ქართული ვარიანტი.

თბილისი 1998 წ.

1991 წლის 9 აპრილს, საქართველოს დამოუკიდებლობის აქტის მიღებით, საფუძველი ჩაეყარა საქართველოს სუვერენული სახელმწიფოს დამყიდრებას.

ახდა არაერთი თაობის ოცნება, მაგრამ ერთია სურვილის გაცხადება, მეორე კი მისი განხორციელება. საბჭოთა იმპერიის ნგრეებით, შიდა პოლიტიკური დაპირისპირებით, გარედან თავსმოხვეული შეიარაღებული კონფლიქტებით, ჩვენივე შეცდომებით გამოწვეულმა შედეგებმა დიდად შეაფერხა დამოუკიდებელი სახელმწიფოს ჩამოყალიბების პროცესი. ამას დაერთო ისიც, რომ, სამწუხაროდ, საქართველოს მოსახლეობის აბსოლუტურმა უმრავლესობამ, გაუცნობიერებლად, ქვეყნის დამოუკიდებლობის ცნება კეთილდღეობასთან გააიგივა. შექმნილ მძიმე პოლიტიკურ-ეკონომიკურ და სოციალურმა მდგომარეობამ მოსახლეობაში ჩამოაყალიბა რევოლუციური ნგრევის განწყობა, რამაც კიდევ უფრო შეანელა ახალი სახელმწიფო მმართველობის ფორმის შექმნა-განმტკიცება.

ზემოთ ჩამოთვლილმა მიზეზებმა ბევრ სხვა სირთულესთან ერთად შიდა და გარე მიგრაციული პროცესების გააქტიურება გამოიწვია, რამაც, თავის მხრივ, ხელშესახები გავლენა იქონია ქვეყნის დემოგრაფიულ და ეკონომიკურ განვითარებაზე. სათანადოდ მომზადებული აღრიცხვიანობისა და მართვის სტრუქტურების უქონლობამ საშუალება არ მოგვცა დაგვედგინა ის დადებითი თუ უარყოფითი შედეგები, რომლებიც მიგრაციული პროცესების გაცხოველებამ გამოიწვია. ეს კი სერიოზულ სირთულეებს ქმნის სახელმწიფოს განვითარების სტრატეგიული მიზნების განსაზღვრის საქმეში.

დღეს თამამად შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოში შენდება დამოუკიდებელი, დემოკრატიული სახელმწიფო. იქმნება ყველა პირობა სამოქალაქო საზოგადოების ჩამოყალიბებისათვის. სწორედ ამის გამო ჯეროვანი ყურადღება მიექცა დამოუკიდებლობის ერთ-ერთი აუცილებელი ატრიბუტის მიგრაციული პროცესების აღრიცხვის, მართვისა და კონტროლის სახელმწიფო სისტემის შექმნას. ჩამოყალიბდა სათანადო საკანონმდებლო-ნორმატიული ბაზა და დაიხვეწა მისი განხორციელების მექანიზმი.

წინამდებარე მონოგრაფია ერთ-ერთი ცდაა იმისა, რომ ცოდნის დღევანდელ ეტაპზე მეცნიერულად გაანალიზდეს მიგრაციული პროცესებით გამოწვეული უკანასკნელი წლების მძიმე მეგვიდრეობის მიზეზები. სერიოზული განსჯის საგნად იქცეს ქვეყნის დემოგრაფიული პრობლემები. ნაშრომში გამოთქმულია არაერთი საინტერესო მოსაზრება, რომელიც შეიძლება საკამათოც იყოს, მაგრამ ეს ავტორის უფლებაა. მითუმეტეს, რომ ავტორი მიზნად ისახავს სპეციალისტთა და საზოგადოების ყურადღების მიპყრობას ჩვენი ქვეყნისათვის მტკივნეულ საკითხებზე. ამ მხრივ, დანამდვილებით შეიძლება ითქვას, რომ წიგნი მკითხველის დაინტერესებას გამოიწვევს და ბევრსაც საღერდელს აუშლის ჩაფიქრდეს ქვეყანაში მიმდინარე მოვლენებზე. ერთი რამ ცხადზე უცხადესია, რომ დამოუკიდებლობის გზაზე შემდგარი იმგვარი სახელმწიფოსათვის როგორიც საქართველოა, მიგრაციული პროცესების მართვას და მისგან გამომდინარე შედეგებს სასიცოცხლო მნიშვნელობა აქვს. წიგნი კარგი შენაძენი იქნება ჩვენი საზოგადოებისათვის, რომელმაც, ჩვენი აზრით, ბოლოს და ბოლოს გააცნობიერა, რომ მხოლოდ ეროვნული თანხმობა და ქვეყნის საერთო სატკივარზე ყოველდღიური ფიქრი შეიძლება იყოს დამოუკიდებელი საქართველოს უმტკიცესი ბალავარი.

რედაქტორი:

ვალერი ვაშაიძე. ისტორიის მეცნიერებათა კანდიდატი.

რეცენზენტები:

გიორგი წულაძე. ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი
ირინა ბადურაშვილი. ეკონომიკურ მეცნიერებათა კანდიდატი.

წინასიტყვაობა	7
---------------------	---

ნაწილი I

1. იმპერიული მონარქიული პოლიტიკა და რეალობა ყოფილ საბჭოთა სივრცეში	14
2. საბჭოთა და დღევანდელი დამოუკიდებელი ქვეყნების ოფიციალურ სტატისტიკაში მონარქიულ-დემონსტრაციულ მანკებზე სანდოობა	29
3. ემონარქიული ქვეყნის მონარქიულ-დემონსტრაციული აღრიცხვების თაგისებურებანი	34

ნაწილი II

1. საქართველოს დამოუკიდებლობის რყა წელი: ემონარქიაში - 820 ათასამდე, ქვეყანაში იძულებით გადაადგილებუ ღი - 300 ათასამდე ადამიანი	
1.1. ემონარქიის წინაპირობები	43
1.2. გარე მონარქიული პროცესები	45
1.3. შიდა მონარქიული პროცესები	57
2. დანართი - 1989 -1991 წლების გარე მონარქიულ პროცესებზე ზოგიერთი ინფორმაცია ისტორიისათვის	70

ნაწილი III

1. საქართველოში მუდმივად მცხოვრებთა რიცხოვნობა 27 წლის წინანდელ (1970 წლის) დონეზე	83
1.1. აფხაზეთის და ცხინვალის რეგიონის მონარქიულ-დემონსტრაციული პროცესები და მათ ტერიტორიაზე მცხოვრებთა რიცხოვნობა	89
2. ძირეული ძვრები მოსახლეობის ეროვნულ სტრუქტურაში - ქართველთა რიცხოვნობა შემცირდა თვრამეტი წლის წინანდელ დონეზე, ზოლო ხვედრითი წილი გაიზარდა 74 პროცენტამდე	92
2.1. “საქართველო, შენ ეინ მოგცა შვილი დასაკარგავი”, “თანამედროვე ქართველი მამლუქები”	99
2.2. აფხაზები და აფხაზეთის მოსახლეობის ეროვნული სტრუქტურა	102
2.3. ოსები და ცხინვალის რეგიონის მოსახლეობის ეროვნული სტრუქტურა	104
2.4. რუსები	112

ნაწილი IV

1. ემონარქიის დადებითი მხარეები - შრომითმა ემონარქიამ “ შიმშილისაგან” იხსნა საქართველო	120
2. ემონარქიული, მოსახლეობით მცირერიცხოვანი ქვეყანა და ორმაგი მოქალაქეობის პრობლემა	131
3. დემონსტრაცია-რეპარტია — საბჭოთა კავშირის თუ თანამედროვე ქართული სახელმწიფოს წარსული და შემკვიდრეობა	138

ნაწილი V

1. საქართველოს მიგრაციულ-დემოგრაფიული მდგომარეობის საგანგაშო მაჩვენებლები	151
1.1. მოსახლეობის დემოგრაფიული მდგომარეობის, განსაკუთრებით ბუნებრივი მოძრაობის, საგანგაშო მაჩვენებლები	152
1.2. გარე მიგრაცია და მისი უარყოფითი შედეგების გავლენა დემოგრაფიაზე	156

ნაწილი VI

1. გარე მიგრაციის რეგულირების ზოგადი საფუძვლები და სისტემები	173
2. გარე მიგრაციის რეგულირების საკანონმდებლო ბაზა ყოფილ საბჭოთა სივრცეში	185
3. გარე მიგრაციის აღრიცხვიანობა, მისი მართვისა და კონტროლის საფუძველი	191
4. სასაზღვრო - მიგრაციული კონტროლი, მიგრაციის აღრიცხვის, მართვისა და კონტროლის სისტემის ძირითადი ინსტრუმენტი	205
5. მიგრაციის მართვისა და კონტროლის თანამედროვე სისტემის ამსახველი ტერმინოლოგია და მათი დეფინიციის თავისებურებანი	216

ნაწილი VII

1. მიგრაციის პოლიტიკის რეალიზაციის ფორმები და თავისებურებანი საქართველოს სინამდვილეში და პერსპექტივაში	237
1.1. გარე მიგრაციის აღრიცხვის, მართვისა და კონტროლის სისტემა	239
1.2. ინფორმაციის მოპოვების და მასზე რეაგირების ფორმები - ქართული სერტიფიკატი	249
1.3. გარე მიგრაციის ინფორმაციული ბანკი	262
2. სასაზღვრო- მიგრაციული კონტროლის ქართული მოდელი და ფუნქციათა დელეგირების ფორმები	265
3. ინსპექტირების მიზნები, პრინციპები და ამოცანები	278
ბოლოსიტყვაობა	285

დანართები.

1. ინფორმაციული ცნობარი - მსოფლიოს ცალკეული ქვეყნების მიგრაციული პოლიტიკის პროცედურები და კონტროლის მექანიზმები	287
2. ინფორმაციული ცნობარი-სერტიფიკატები და მიგრანტთა ინსპექტირების სერვისის ღირებულება (საფასური) სხვადასხვა ქვეყნებში	301
3. ინფორმაციული ცნობარი - შენგენი	303
4. “საქართველოს მიგრაციის პოლიტიკის კონცეფცია”	307
5. კანონი - “მიგრანტთა ინსპექტირების შესახებ”	313
6. კანონი - “მიგრანტთა ინსპექტირების მოსაკრებლის შესახებ”	317

წინასიტყვაობა

მიგრაცია^{*} ისეთ პროცესს გულისხმობს რომელიც, როგორც ისტორიულ წარსულში, ისე თანამედროვე პირობებში, ქვეყანაში თუ მსოფლიოში. ბუნებრივად თუ ხელოვნურად, ცვლის ადამიანთა განსახლებისა და საქმიანობის სურათს.

მიგრაცია მრავალასპექტიანი სოციალური პროცესია და პრაქტიკულად პირდაპირ თუ ირიბად, დაკავშირებულია ქვეყნის საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა ასპექტთან. მასში ყველაზე აქტიურად ვლინდება ამა თუ იმ ქვეყნის განვითარებისა და შესაბამისად, ადამიანთა ცხოვრებისა და დაცვის ღონეები. კერძოდ, განვითარებისა და ადამიანთა - (მოქალაქეთა) ცხოვრებისა და დაცვის მაღალი მანქვენებლების პირობებში მიგრაცია, ძირითადად, ნებაყოფლობითი და მოკლევადიანია, ხოლო საპირისპირო მდგომარეობის დროს - იძულებით და თანაც ხანგრძლივადიანობით ხასიათდება. გარე მიგრაციული მიმართულების მიხედვით ქვეყნები, პირობითად, იყოფიან ემიგრაციულ და იმიგრაციულ ქვეყნებად.

რადგან მიგრაცია მხოლოდ ადამიანური მოქმედების სფეროა, მკვეთრ გავლენას ახდენს, როგორც ემიგრაციულ, ასევე განსაკუთრებით, იმიგრაციული ქვეყნის დემოგრაფიულ განვითარებაზე. პირველ შემთხვევაში ემიგრაცია ნაკლებად რეგულირებადია (მისი რეგულირების საფუძვლებს განსაზღვრავს იმიგრაციული ქვეყანა) და მკვეთრად ცვლის, უფრო უარყოფითად, დემოგრაფიულ მდგომარეობას. ხოლო - იმიგრაციული ქვეყნის პირობებში იწვევს დემოგრაფიული მდგომარეობის გაუმჯობესებას, - ექვემდებარება ქვეყნის განვითარების ინტერესებს.

მიუხედავად იმისა ქვეყანა იმიგრაციულია თუ ემიგრაციული, მთავარია შევნიშნოთ ის, რომ მიგრაციულ პროცესებში მონაწილე ადამიანი ისეთი სოციალური არსებაა, რომელიც "დაბადებიდან" მისიწრაფების სიახლის, მისთვის მიუწვდომელის შეცნობისაკენ. აღნიშნულიდან გამომდინარე იგი ცდილობს ქვეყნის შიგნით თუ გარეთ, თავისი საცხოვრებლად თუნდაც დროებითი მიგრაციით, გაიფართოოს თავისი მსოფლმხედველობა.

როგორც აღვნიშნეთ, ადამიანის ინდივიდუალური ბუნებრივი მოთხოვნაა - შეუცნობელის შეცნობისაკენ სწრაფვა, თუმცა არსებობს რეალური შემზღუდავი ობიექტური და სუბიექტური პირობები (თუნდაც მსოფლიოს ბოლო უმსხვილესი იმპერიის დიქტატორული სახელმწიფოებრივი მართვის ფორმები), რომლებიც ადამიანს აქცევს "ბორბალში მოძრავი ციყვის" მსგავს არსებად. დღემდე დედამიწაც ხომ გარკვეულწილად "ბორბალია" ადამიანისათვის და ამიტომაც ცდილობს გასცდეს მის ფარგლებს. თუ თანამედროვე მსოფლიო ნორმების შესაბამისად, დემოკრატიულ ქვეყნებში აღიარებული ადამიანის უფლებებში პრიორიტეტი ქვეყანაში თუ ქვეყნის გარეთ თავისუფალ გადაადგილებაზე. მიგრაციაზე უფლებაში მფლავნდება, საბჭოთა იმპერიის პირობებში, მასში მცხოვრებ ე.წ. "საბჭოთა ადამიანებისათვის", იგი ორგანიზებულ - გეგმიურ ჩარჩოებში. შეზღუდულად და, განსაკუთრებით იმპერიის საზღვრებს გარეთ, მკაცრი კონტროლით ზორციელდებოდა.

დღეს ნათელი ხდება ისიც, რომ საბჭოთა სახელმწიფოს იმპერიული მიგრაციული პოლიტიკის "გეგმიურობა" იმპერიაში შემავალ საბჭოთა

* ლათ. Migratio - გადასახლებას, ხოლო ფართე გაგებით ქვეყანაში, ან ქვეყნის გარეთ ან სხვა ქვეყნიდან მოსახლეობის დროებით თუ მუდმივ (საბოლოო) გადაადგილებას ნიშნავს.

რესპუბლიკებში ეროვნული დემოგრაფიული სურათის ხელოვნურად შეცვლას გულისხმობდა. ამის დასტურია თუნდაც კომუნისტური იდეოლოგიის ერთ-ერთი მამამთავრის ვ.ი. ლენინის თეზისი - "გვეყენებოდა შესაძლებლობა ათეულობით და ასეულობით ათასი მუშა გაიგზავნოს იქით, სადაც იგი სჭირდება საბჭოთა ხელისუფლებას". ბელადის ეს "მითითება" მასშტაბურად განხორციელდა განსაკუთრებით მეორე მსოფლიო ომის წინ და შემდგომ, 60-იან წლებამდე, რომლის შედეგების გამოსწორებას ათეულობით წლები დასჭირდება.

მსოფლიო ისტორიაში არის ფაქტები, როცა ქვეყანაში იმიგრაციის შედეგად შეიქმნა ახალი ერი, ახალი ხალხი (სადაც მკვიდრი, აბორიგენი მოსახლეობა უმცირესობას შეადგენს). მაგალითად, აშშ, კანადა, ავსტრალია, ახალი ზელანდია. თანამედროვეობის ბოლო უმსხვილესი იმპერიის შიდა მიგრაციული გეგმიური პოლიტიკაც, ხელოვნურად, ახალი "საბჭოთა ხალხის" შექმნის იდეას ემსახურებოდა.

მიგრაცია არის მრავალი, ისტორიულად ჩამოყალიბებული თუ თანამედროვე პირობებში განვითარებული ინფორმაციულ-სატრანსპორტო ურთიერთობების შედეგი. ხოლო ეკონომიკური და სოციალური კავშირები განსაზღვრავენ მის მიმართულებებსა და ფორმებს, როგორც ქვეყნის შიგნით, ისევე ქვეყნის გარეთ.

ამიტომაც მიგრაცია არამხოლოდ ერთი სახელმწიფოს, არამედ სახელმწიფოთა შორის ურთიერთობის აუცილებელი ფორმაა.

ადამიანის გადაადგილების მიზეზისა და მიზნების შესაბამისად, მიგრაციის კონკრეტული ფორმები მეღაენდება მიგრანტის მუდმივი საცხოვრებლის გარეთ ყოფნის ვადებში:

1. → ყოველდღიური - ანუ ქანქარისებური (მაქოსებური) მიგრაცია - სამუშაოდ, სავაჭრო-გაერთობის ადგილებში და ა.შ.
2. → მოკლევადიანი - იგი მსოფლიოს უმეტეს ქვეყნებში გულისხმობს სამთვემდე (ინგლისში-6 თვემდე) ყოფნის ვადას (საბჭოთა პერიოდში იგი იწოდებოდა სეზონურ მიგრაციად და სხვა შინაარსის მატარებელი იყო) - დასასვენებლად, მივლინებაში, სამუშაოდ და ა.შ.
3. → ხანგრძლივადიანი - ძირითადად ექვსთვეზე მეტი ხნით, მხოლოდ მუდმივი ცხოვრების მიზნის გარეშე - სასწავლებლად, სამუშაოდ და ა.შ.
4. → მუდმივ საცხოვრებლად, განუსაზღვრელი ვადით, ძირითადად მოქალაქეობის შენარჩუნებით.
5. → სამუდამოდ, რეციპიენტი ქვეყნის მოქალაქეობის მიღებით.

ყველა ეს ფორმა ქვეყნის შიგნით საკუთარ მოქალაქეთა თუ კანონიერად მცხოვრებთა მიმართ, გარდა განსაკუთრებული შემთხვევებისა, არ იზღუდება, ხოლო ქვეყანაში შემომსვლელი უცხოელების მიმართ უფრო შეშლულად, განსაკუთრებით - შრომის ანაზღაურებანი საქმიანობის და მუდმივი ცხოვრების სურვილზე, კონტროლირებად სახეს იღებს.

ამგვარად, ემიგრაციული თუ იმიგრაციული ქვეყნების მიგრაციის სახელმწიფო პოლიტიკა მკვეთრად ასიმეტრიულ მდგომარეობაშია. პირველი არ ზღუდავს პროცესს, მეორე-ზღუდავს და მას უქვემდებარებს თავის ინტერესებს. ამიტომაც, ქვეყნები მიგრაციის რეგულირების საკანონმდებლო სფეროში ძირითად კანონად მიიჩნევენ იმიგრაციის შესახებ კანონს და იშვიათია ქვეყნები (მათ რიცხვს ყოფილ საბჭოთა სიერცეში მიეკუთვნებოდა ლიტვა და საქართველო) სადაც მოქმედებდეს კანონი საკუთარ მოქალაქეთა "ემიგრაციის შესახებ". თითოეული ქვეყნის იმიგრაციის კანონი არის სხვა ქვეყნებისათვის, (მიუხედავად ასეთ ქვეყნებში ემიგრაციის მსურველ მიგრანტთა რიცხოვნობისა და მიზნებისა) ემიგრაციის

კანონი.

ამგვარად, მიგრანტის ყველა უფლება ქვეყნიდან თავისუფალ გასვლაზე და მიგრაციაზე ყოველთვის არ ემთხვევა რეციბიენტი ქვეყნის ინტერესებს და ამიტომაც განსაკუთრებით ხანგრძლივადიანი და მუდმივ საცხოვრებლად მიგრაციები ამ უკანასკნელთა მხრიდან. "იმიგრაციის" კანონით რეგულირდება. რიგ შემთხვევაში თვით ემიგრაციული ქვეყანაც, საკუთარი მოქალაქეების ღირსების პრიორიტეტიდან გამომდინარე, გარკვეულად ზღუდავს და მართავს ემიგრაციულ პროცესს.

მსოფლიოში მოსახლეობის განსახლებისას მიგრაციების დიდი მნიშვნელობის მიუხედავად, საერთაშორისო დონეზე მის განხილვას განსაკუთრებული ყურადღება მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ მიეცა. ძირითადად 1951 წელს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიერ ფენევაში მიღებული და 1954 წლიდან მოქმედი "კონვენციით ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ" (ანუ ქვეყნის გარეთ იძულებით გადაადგილებულთა შესახებ) საღაც ნათქვამია. "რომ ყველა სახელმწიფო, ცნობს რა ლტოლვილთა პრობლემის სოციალურ და ჰუმანიტარულ ხასიათს, მიიღებს ყველა ზომას, რათა თავიდან აიცილოს ამ პრობლემის გამო სახელმწიფოთა შორის ურთიერთობის გამწვავება".

მიუხედავად 1967 წლის ოქმით "ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ" კონვენციის გარკვეულად გაფართოებისა და მიგრაციის საერთაშორისო ორგანიზაციების საკმაოდ მნიშვნელოვანი საქმიანობისა, ამ მიმართებით საერთაშორისო რეგულირების პროცესები (განსაკუთრებით მსოფლიოში ბოლო უმსხვილესი იმპერიის ნგრევის შედეგად), ჯერ კიდევ არ დასრულებულა.

ჯერ კიდევ, განსაკუთრებით მსოფლიოს ბოლო უმსხვილესი საბჭოთა იმპერიის დაშლის შედეგად წარმოქმნილ ახალ ქვეყნებში, არ ამოქმედებულა სახელმწიფოს მიერ ადამიანის სამართლებრივი და სოციალური დაცვის ისეთი სისტემა, რომელიც უზრუნველყოფს 1949 წელს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიერ მიღებული დოკუმენტით განსაზღვრულ უფლებებს "ჩვეულებრივ ყველა ადამიანი მიეკუთვნება ნაციონალურ თანამგებობას და მის ნაწილად შეიგრძნობს თავს. ის საკუთარი ქვეყნის ხელისუფლების დაცვითა და დახმარებით სარგებლობს. მისი საზღვარგარეთ ყოფნისას, საკუთარი ქვეყნის ხელისუფლება ზრუნავს მასზე და ანიჭებს მას გარკვეულ უპირატესობას".

ისიც უნდა ითქვას, რომ ძალზე ძნელი ხდება მიგრაციის სფეროს მართვის სისტემისა თუ ტერმინთა საერთაშორისო დონეზე იდენტიფიკაცია (შეიძლება მიგრაციული პროცესებით მსგავს ქვეყანათა დაჯგუფება და საერთო მეთოდური რეკომენდაციები), რადგან მსოფლიოში თუ ცალკეულ ქვეყანაში, თუნდაც საქართველოს დამოუკიდებლობის 1917-1921 წწ. თუ ოკუპაციის და საბჭოთა პერიოდის - 1922-1991 წწ. თუ დღეს დამოუკიდებლობა აღდგენილი ქვეყნის როგორც შიდა, ისე გარე მიგრაციული პროცესების მიზეზობრივი ფაქტორები, ფორმები, შედეგები მკვეთრად განსხვავებული და თითქმის შეუდარებელია.

განვლილი რეაწლიანი, ძალზედ მასშტაბური ემიგრაციულ და თვით ქვეყნის შიგნით ძალზედ რთული, როგორც მიგრაციული ისე სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პირობებში, ქართველი ერის შიდა შედეგაბების ხარისხი, ეთნიკური თვითმყოფადობა - ეროვნული მგრძნობიარობა, საკმაოდ დარღვეულია. და ყოველივე მთლიანობაში არა მხოლოდ განვლილი პერიოდის სახელმწიფოებრივი აღმშენებლობის სირთულეების, არამედ ხანგრძლივ პერიოდში რუსეთის, ზოლო ბოლო 70 წლის განმავლობაში საბჭოთა იმპერიაში "საბჭოთა ხალხად" არსებობის შედეგია.

ამიტომაც, მიუხედავად იმისა, რომ დამოუკიდებლობა აღდგენილმა საქართველომ არ იცის თუ სად, რა მიზეზებით და მასშტაბით განხორციელდა ან ხორციელდება ადამიანური რესურსული პოტენციალის გადინება ან როგორია ემიგრაცია-იმგრაციის სამომავლო ტენდენციები, ადვილად ასახსნელია, ერთის მხრივ - საქართველოს ისტორიისათვის უცნობი დღევანდელი საქართველოს ემიგრაციის მასშტაბურობა, ხოლო მეორე მხრივ - ტერიტორიით პატარა, მოსახლეობით მცირერიცხოვანი, დღეს ემიგრაციულ - ხოლო უახლოეს პერიოდში იმიგრაციულ-სატრანზიტო ფუნქციის განუითარების შესაძლებლობის მქონე ქვეყნისათვის, მიგრაციული პროცესების აღრიცხვის და მართვის ახალი სისტემის ამოქმედებისა და მისი სახელმწიფო პოლიტიკის რანგში განხილვის აუცილებლობა.

ყოველივე იმისთვის აღვნიშნეთ, რომ გვესიქა, წარსულში საბჭოთა კავშირი და კერძოდ საქართველოს სსრ ცალკეულ ავტორთა თუ შემოქმედებითი კოლექტივების მალალ მეცნიერულ-პროფესიული ნამუშევრებით გამოირჩეოდა, რომლებიც უფრო "გეგმიურობის" ხელშეწყობის მიმართულებებს და კარჩაკეტილი ქვეყნისათვის დამახასიათებელ, ძალზედ დინამიურ - გეგმიურ, (განსაკუთრებით მიგრაციაში თუ დემოგრაფიაში) პროცესებს ასახავდა.

ამიტომაც ამ ნაშრომების დღევანდელი პირობებისათვის მისაღება ძალზედ ძნელია და აქედან გამომდინარე, მიუხედავად, 1991 წლამდე არსებული ძალზედ ცნობილი და პატივსაცემი საავტორო თუ შემოქმედებითი ნამუშევრებისა, მათზე ჩვენ არ გაგვიმახილებია ყურადღება. 1990 წლიდან პუბლიკაციების თუ ოფიციალური მონაცემების ჩვენს მიერ განხილვისას ნათლად ჩანს, რომ ისინი, საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდგომ მიგრაცია-დემოგრაფიის თაობაზე მონაცემებით და შესაბამისი დასკვნებით გარკვეულად წარსულის "ნოსტალგიურ" ტრანსფორმაციას ემსგავსება და ბევრ ცდომილებას შეიცავს.

მიუხედავად აღნიშნულისა, უნდა ითქვას ისიც, რომ განვილილ რეაწლიან პერიოდში (განსაკუთრებით 1992-1995 წლებში), ამ მიმართებით აზრის გამოთქმას თითქმის არ აქონდა მნიშვნელობა და ამიტომაც თანამედროვე საავტორო (თუ ოფიციალურ) ნამუშევართა უმეტესობა გამოქვეყნდა 1995 წლის შემდგომ. აღნიშვნის ღირსია ცალკეულ ავტორთა: ვ. ჯაოშვილის, ლ. ჩიქავას, გ. ფირცხალავას, რ. გაჩეილაძის, მ. ტუჩაშვილის, გ. მელაძის, მ. ზმაღაძის, ვ. გუჯაბიძის, ლ. ბერიძის, ი. ბადურაშვილის, ზ. დავითაშვილის, გ. გოგსაძის, ა. თოთაძის, პ. ზაქარაიშვილის, განსაკუთრებით გ. წულაძის პუბლიკაციები, თუ გამოუქვეყნებული ნამუშევრები, რომელთაც ბიძგი მისცეს ამ მიმართებით სახელმწიფო თუ საზოგადოებრივ აზროვნების "ფოკუსირებას".

ჩვენი ნამუშევარიც, მიუხედავად იმისა, რომ მისი საფუძვლები მზად იყო 1993-1996 წლებში, დღეს იძენს განსაკუთრებულ აქტუალობას, რადგან საქართველოს უკვე აქვს სახელმწიფოებრივი ჩამოყალიბების და დემოკრატიული აღმშენებლობის ყველა ნიშანი.

დღეს, ერთის შეხედვით, მიგრაციულ - დემოგრაფიულ მდგომარეობაზე თითქმისა გადაჭარბებული "განგაშის ზარებისა" არის იმედი, რომ დღევანდელ თუ ხვალნდელ სახელმწიფოებრივ მმართველობას, და განსაკუთრებით საზოგადოებას, საქართველოს თითოეულ მოქალაქეს, ეროვნული ცნობიერების გამოღვიძებისათვის მეტი დრო და საშუალება აქვს.

ამ მიმართებით 1995 წლიდან საქართველოს პრეზიდენტის ინიციატივით საკმაოდ მნიშვნელოვანი ღონისძიებები დაისახა. რომლებიც ჯერ-ჯერობით უფრო მიგრაციის მართვის სისტემის ფორმირების საფუძვლებს ქმნის; მიგრაციის

საერთაშორისო ორგანიზაციის დახმარებით უკვე მესამე წელია ხორციელდება პროგრამა “საქართველოს მიგრაციული პროცესების მართვის სისტემის შექმნისა და ფუნქციონირების უზრუნველყოფის შესახებ”; 1995 წლის 8 დეკემბერს. ყოფილი კომიტეტის ბაზაზე, იგივე სახელწოდებით შეიქმნა ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტრო, რომელიც დამტკიცებული დებულებით რეალურად მიგრაციის სამინისტროა, სადაც ფუნქციონირებს მიგრაციის კონტროლის დეპარტამენტი; ამავე წელს პრეზიდენტის ბრძანებულებით შეიქმნა “საქართველოში მიგრაციული პროცესების მართვის სისტემის შექმნის” სახელმწიფო კომისია. 1997 წელს მიღებულ იქნა ბრძანებულება “საქართველოს მიგრაციის სახელმწიფო პოლიტიკის კონცეფციის შესახებ” და “საქართველოში ემიგრაციულ-იმიგრაციული პროცესების აღრიცხვის, რეგულირებისა და კონტროლის სრულყოფის გადაუდებელ ღონისძიებათა შესახებ”; პარლამენტში განსახილველად მზადაა კანონპროექტი “მიგრანტთა აღრიცხვისა და ინსპექტირების შესახებ”. ეს ყოველივე ჯერ-ჯერობით წინაპირობაა სისტემის ამოქმედებისათვის. ხოლო რეალობა, (ქვეყანაში თუ ქვეყნის გარეთ მიგრანტთა სოციალურ-სამართლებრივი კონსტიტუციური უფლებების დაცვისა თუ საერთოდ შექმნილ უძძიმეს მიგრაციულ-დემოგრაფიულ მდგომარეობაზე რეაგირების აუცილებლობის თაობაზე) როგორც სახელმწიფოსათვის ისე საზოგადოებისათვის ჯერ კიდევ ბოლომდე არ არის გათვითცნობიერებული.

განვიხილო მძიმე პერიოდის მემკვიდრეობა გვაძულებს (ქართული ანდაზა “ზოგი ჭირი მარგებელია”), კარგად გაეითავისოთ: ქვეყნისათვის ეროვნული თვითმყოფადობის შენარჩუნება პირველ რიგში მის დემოგრაფიულ განვითარებაზეა დამოკიდებული და როგორც ბრძანებდა მ. კოსტაეა “სახელმწიფოს დემოკრატიული პოლიტიკა ნიადაგ უნდა ეყრდნობოდეს ღრმა სულიერ და არა ეკონომიკურ საფუძვლებს, ვინაიდან მყარი და სტაბილური ეკონომიკა მხოლოდ სულიერ წიაღსვლათა გზით მიიღწევა”.

დღეს საქართველოს მოქალაქის ქვეყნის გარეთ მიგრანტად ყოფნა ადვილი ასახსნელია, მაგრამ სახელმწიფოს თუ საზოგადოების ჩაურევლობის შემთხვევაში, იქნება ისეთი პირობები, რომ მიგრანტი ადვილად შეიძლება თანამედროვე “ქართველი მამლეტი” გახდეს.

ისტორიამ არ იცის შემთხვევა ერის ფიზიკური განადგურების შედეგად გაქრობისა. ერები ქრებიან სხვასთან შეერთებით, ასიმილაციით, რომლის მიღწევის ყველაზე რეალური საშუალება არის ისტორიის ის პერიოდი, რომლის დროსაც მასიური ხასიათი აქვს ემიგრაციას, იწყება მკვიდრთა დეპოპულაცია და აღვილია სხვა ეროვნებათა მასშტაბური იმიგრაცია, შეიძლება ქვეყანამ საგარეო ვალუტის თანდათანობით დაფარვა და ეკონომიკური განვითარება შეძლოს, მაგრამ მიგრაცია-დემოგრაფიის მიმართებაში მდგომარეობის გამოსწორების გადაუადება მცირერიცხოვანი ქვეყნისათვის შეიძლება გამოუსწორებელი ან ძნელად გამოსასწორებელი ტვირთი გახდეს.

ყოველივე აღნიშნულიდან გამომდინარე, იმის გათვალისწინებით, რომ მიგრაციის სტატისტიკური აღრიცხვიანობის თუ მართვის ახალი თანამედროვე სისტემების ფორმირება მხოლოდ ჩანასახის ღონეზეა, თანაც 90-იანი წლების თაობაზე მათ მიერ გაანგარიშებული და ოფიციალურად გამოქვეყნებული მიგრაციის და შესაბამისად დემოგრაფიული (განსაკუთრებით მოსახლეობის რიცხოვნობის) მაჩვენებლები წარსულის რეაწლიან მდგომარეობას თუ დღევანდელ რეალობას თითქმის არ ასახავს, ამ პუბლიკაციის დასაყრდენი გახდა ავტორის მიგრაცია-დემოგრაფიის თაობაზე თითქმის 30 წლიანი მეცნიერული

საქმიანობა თუ პრაქტიკული გამოცდილება და ამ მიმართებით მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნების მდგომარეობის ამსახველი გამოქვეყნებული თუ სამსახურებრივად მოპოვებული ინფორმაცია.

ავტორი განსაკუთრებით აღნიშნავს ბოლო სამი წლის განმავლობაში საქართველოს ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტროს, აგრეთვე სხვა სახელმწიფო უწყებების თუ მიგრაციის საერთაშორისო ორგანიზაციის მაღალი კვალიფიკაციის თანამშრომლებთან: ვ. ვაშაქიძესთან, ო. ყვინაშვილთან, თ. ლომაიასთან, გ. კალანდაძესთან, მ. ანდრონიკაშვილთან, ი. გაბუნაშთან, თ. სამარგველიანთან, მ. ერგუშვილთან, ქ. გიგოლაშვილთან, ნ. პავლიაშვილთან, ი. ბაღურაშვილთან, გ. წულაძესთან, ა. კეკელიძესთან, დ. ნაიპიტთან, ს. კუქთან, ჩ. პარნსთან და სხვებთან ამ ნაშრომის ცალკეული საკითხების აპრობაციას.

მიუხედავად იმისა, რომ ნაშრომში ძირითადი ყურადღება დათმობილი აქვს საქართველოს გარე მიგრაციულ პროცესებს, მის შედეგებს და აღრიცხვიანობის თუ მართვის სისტემის თავისებურებებს, იგი გარკვეულად ნათელს აფერხს ქვეყნის შიდა მიგრაციულ რთულ პროცესებსაც, რადგან ისინი ურთიერთმოქმედებაში არიან და ავსებენ ერთმანეთს.

რა თქმა უნდა, საქართველოს ურთულესი მიგრაციულ-დემოგრაფიულ პრობლემათა ცალკეული საკითხების ავტორისეული ხედვა, როგორც მეთოდოლოგიური და პრაქტიკული რეალიზაციის, აგრეთვე სოციოლოგიური კვლევის მხრივ, მეტ ჩაღრმავება-დაკონკრეტებას მოითხოვდეს, მაგრამ ამ შემთხვევაში, იგი, როგორც სახელმწიფო მმართველობის ისე საზოგადოების პრობლემების მიმართ ყურადღების "ფოკუსირებას" ისახავს მიზნად.

საკითხისადმი ყურადღების "ფოკუსირება", არა მხოლოდ წარსულის გათვითცნობიერებისა და "განგაშის ზარის" აუცილებლობის მიზნით, არამედ საქართველოს განვითარებაში ცალკეულ სახელმწიფო თუ საზოგადოებრივ დონეზე მიღებულ თუ მისაღებ გადაწყვეტილებათა, მიგრაცია-დემოგრაფიის საკითხებთან შეჯერების-გათვალისწინების აუცილებლობას გულისხმობს.

ნაშრომიდან ნათელია, რომ საქართველოს მიგრაციულ-დემოგრაფიული პრობლემები უნდა იყოს სახელმწიფო პოლიტიკის ერთ-ერთი ძირითადი სტრატეგიული და ყოველდღიურად საზრუნავი საკითხი. მიგრაციული პროცესების აღრიცხვის და მართვის ახალმა სისტემამ საშუალება უნდა მისცეს ქვეყანას, რომ მომავალში თავიდან აიცილოს და თანდათანობით გამოასწოროს ის შეცდომები, რომლებიც, რეფორმების გაუტარებლობის გამო, აქამდე დაუძლეველია.

პრობლემის ავტორისეული ხედვა გულისხმობს იმასაც, რომ საქართველოს რეალების ცოდნას საქართველოს მოქალაქეთა რეციდიენტის ქვეყნებისათვისაც გარკვეული მნიშვნელობა აქვს, რათა დაჩქარდეს მათთან მიგრაციის მართვის ისეთი, თუნდაც დროებითი, საქართველოს მიმართ კეთილგანწყობილი, შეღავათიანი ფორმების მოძებნა, რომელიც გაადვილებს ჩვენს მიგრანტთა სამართლებრივ და სოციალურ დაცვას (საქართველოს მოქალაქეობის შენარჩუნებას, შრომით საქმიანობას და ა.შ.) და საქართველოს განვითარების პარალელურად შექმნის, ეკუთვნის მიგრაციის ხელსაყრელ პირობებს.

ამავე დროს, თუ გავითვალისწინებთ იმასაც, რომ საქართველოში სოციალური დაცვის და კერძოდ, მიგრაციის სამსახურებისათვის კადრების, თუ საგარეო ურთიერთობის თუ სტატისტიკის სპეციალისტთა მომზადება დღეს უკვე გადაუდებელ ამოცანას წარმოადგენს, შეიძლება წინამდებარე ნაშრომმა საფუძველი ჩაუყაროს და დაამყაროს ამ მიმართებით სასწავლო თუ მეთოდურ სახელმძღვანელოთა შექმნა და მათ სასწავლო თუ კვალიფიკაციის ამაღლების

სფეროებში გამოყენება.

და ბოლოს ავტორი იმედოვნებს, რომ წარმოდგენილი ნაშრომით დაინტერესდება არამარტო საქართველოს დღევანდელი თუ ხვალინდელი ხელისუფლება და საზოგადოების ფართე წრე, არამედ როგორც ყოფილი საბჭოთა სივრცის ქვეყნები (რომლებიც პუბლიკაციების თუ ინფორმაციის გაცვლის მხრივ შეიძლება ითქვას “ეაკუუმში” არიან), ისე მიგრაციისა და სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციები, რომელთა საქმიანობა განუვლილ პერიოდთან შედარებით მკვეთრ კორექტირებას და საზოგადოებისათვის სასარგებლო, ეფექტური ღონისძიებების გატარებას საჭიროებს.

1 იმპერიული მიგრაციული პოლიტიკა და რეალობა ყოფილ საბჭოთა სივრცეში

ჩვენ არ შევედგებით რუსული (მსხველდობაშია მეფის რუსეთი) იმპერიის საბჭოთად ტრანსფორმირების თავისებურებების და როგორც ეკონომიკურ, ისე სოციალურ განვითარებაში ტოტალიტალურ-კოლონიური პოლიტიკის შედეგების დეტალურ განხილვას, მხოლოდ ზოგიერთი მხარის თეზისური კონსტატირებით შევეცდებით ვაჩვენოთ ფარული მიგრაციული პოლიტიკის მიმდინარეობა და მისი შედეგები. ე.ი. პირობითად საბჭოთა სივრცის მიგრაციული თავისებურებები შეიძლება გაიყოს სამ ეტაპად: რუსული, საბჭოთა და დღეს დამოუკიდებელი ქვეყნებისა.

სანამ აღნიშნული ეტაპების დახასიათებას შევეცდებოდეთ განსაკუთრებულ ყურადღებას მოითხოვს თვით რუსული კოლონიალური პოლიტიკის თავისებურებების გათვითცნობიერება, რიშელიც კარგად ჩანს ცნობილი მეცნიერის, ე.ო. კლუჩევსკის თეზისებში: „რუსეთის მთელი ისტორია არის კოლონიზატორი ქვეყნის ისტორია“, (გვ.31), „ქვეყნის კოლონიზაცია-რუსული ისტორიის ძირითადი გაკვეთილია“ (გვ. 30).¹⁾

აღნიშნულის დასტურია 1897-1926 წლებში, ინტენსიური კოლონიზაციის რაიონებში (ციმბირში, შორეულ აღმოსავლეთში-ყაზახეთში, ჩრდილო კავკასიაში, უკრაინის ინდუსტრიულად განვითარებულ რაიონებში), მოსახლეობის მკვეთრი მატება, რომლის 40-60% ევროპული მიწათმოქმედების რაიონებიდან რუსული მოსახლეობის მიგრაციის ხარჯზე მოხდა. (გვ. 149)²⁾

შეიძლება ითქვას ისიც, რომ რუსულ იმპერიაში საბჭოთასთან შედარებით, მიგრაციული პროცესები თუ შესაბამისი პოლიტიკა უფრო „გახსნილად“ მიმდინარეობდა, თუნდაც იმპერიის ტერიტორიული გაფართოების პოლიტიკაში. ხოლო იმპერიის უზარმაზარ ტერიტორიაზე მიგრაციული პროცესების მიმართულებებს განსაზღვრავდა მის ცალკეულ ტერიტორიაზე მოსახლეობის ცხოვრების სხვადასხვა დონე. კერძოდ, მომხმარებელ მოსახლეობის ერთი ნაწილის მიგრაციას სოფლის მეურნეობის საქმიანობისათვის უკეთეს და თავისუფალ პირობებში მყოფი ტერიტორიებისაკენ. ისიც შეიძლება ითქვას, რომ იმპერიის ტერიტორიული გაფართოებაც, თუნდაც საქართველოს „ნებაყოფლობითი მფარველობის“ მსგავსად, მიგრაციის ამ მიმართებით წარმართვის საშუალება იყო. ე.ი. რუსული იმპერიული პოლიტიკა ემსახურებოდა ორ ძირითად მიზანს; ტერიტორიულ გაფართოებას და უმძიმეს მდგომარეობაში მყოფი რუსი მოსახლეობის მიგრაციით ახალი ტერიტორიების ათვისებას.

როგორც რუსული ისე საბჭოთა იმპერიის მოსახლეობის რაოდენობრივი ზრდა ძირითადად დამოკიდებული იყო ტერიტორიულ გაფართოებაზე. მაგალითად, 1897 წელს რუსეთის იმპერიის საზღვრებში მოსახლეობის რაოდენობა იყო 124.6 მილიონი, 1926 წელს - 147.0, მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ - 1959 წელს - 208.8 მილიონი. 1989 წელს - 286.7 მილიონი (მ.შ. რუსეთისა - 147.4 მილიონი), ხოლო იმპერიის დაშლის შედეგად, 1995 წლის მონაცემებით, რუსეთის მოსახლეობა 148.0 მილიონი კაცია.

ამ მიგრაციებს, ერთის შეხედვით, უფრო მეტად „ქაოსურობა“ და

¹⁾ В. А. Ключевский. Сочинения, Т.I.M.1956.

„სპონტანურობა“ ახასიათებდა, რაც თვით კოლონიური პოლიტიკიდან გამომდინარეობდა. თუნდაც ისეთი პოლიტიკით, რომელიც კიდევ უფრო სრულყოფილი იქნა საბჭოთა პერიოდში. კერძოდ, ახალი მშენებლობები თუ მიწების ათვისებები და ამით მიგრაციის მიმართულების განსაზღვრა. მაგალითად, XIX საუკუნის შუა პერიოდში შუა აზიის, კერძოდ, ყაზახეთის ათვისება, საუკუნის დასასრულს კასპიის ნავთობის აღმოჩენა და ა.შ.

როგორც რუსული, ისე საბჭოთა პერიოდის იმპერიულ - მიგრაციული პროცესების დახასიათებისას განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს რუსულ კოლონიურ პოლიტიკაში რუსი ეროვნების ადამიანებისათვის პირველხარისხოვნების ნიშნის მიცემა. კერძოდ, მიგრაციებისას დემოგრაფიული ექსპანსია - თითქმის გამორიცხავდა რუსების ასიმილაციას. იგი ძირითადად გულისხმობდა რუსების გაბატონებას აღნიშნულ ტერიტორიაზე, თავის ინდივიდუალიზმის შენარჩუნებით, რაც გამოიხატებოდა ცალკეული რუსული დასახლებების შექმნაში. თანამედროვე გაგებით ისინი უფრო ე.წ. მეხუთე კოლონიების შინაარსი იქნდა.

საბჭოთა იმპერია, წინა პერიოდის რუსულთან შედარებით, ჩვენი აზრით, მეტი იმპერიულობით, ტოტალიტარიზმითა და თანაც მიგრაციაში გეგმიური პოლიტიკით გამოირჩევა.

საბჭოთა იმპერიის საწყისი პერიოდის (პირობითად 1960 წლამდე) დახასიათებისას საბჭოთა სამეცნიერო ლიტერატურაში არის გარკვეული აზრი ამის თაობაზე, რომ მიგრაციებს არ ახასიათებდათ სახელმწიფო პოლიტიკა. ამის ძირითად არგუმენტად მოყვით ის, რომ ასეთი მასშტაბის მიგრაციების განხორციელება თვით ტოტალიტალურ ქვეყნებშიც კი მიუღწევადია.

ჩვენ გვინდა ხაზი გავუსვათ იმას, რომ საბჭოთა პერიოდი ეს არის მსოფლიოს ბოლო უმსხვილესი იმპერიის 70 წელზე მეტი ხნის განმავლობაში არსებობის პერიოდი და მისი ასეთი ხანგრძლივი დროის განმავლობაში, XXI საუკუნის მიჯნამდე არსებობა, როგორც ეკონომიკური ისე სოციალური და ფარული მიგრაციული პოლიტიკის შედეგია. ამის დასტურად ჩამოვთვალოთ თუნდაც მიგრაციული პროცესების განვითარების პირობითი სტადიები:

- მიგრაციული პროცესების გააქტიურება ე. წ. კოლექტივიზაციის შედეგად.
- მეორე მსოფლიო ომი და 25 მილიონამდე ადამიანის იძულებითი მიგრაცია შორეულ აღმოსავლეთში.
- მეორე მსოფლიო ომის შემდგომი, ე.წ. ინდუსტრიალიზაციის ხუთწლიანი პერიოდები (მართალია ინდუსტრიალიზაციის დაწყების თარიღად 1930 წელია მიჩნეული, მაგრამ რეალურად ინდუსტრიალიზაციას ბიძგი მეორე მსოფლიო ომმა მისცა და იგი „წარმატებით“ მეორე მსოფლიო ომის დასასრულს და შემდგომ პერიოდში განხორციელდა).

ამავე პერიოდში გაჩნდა სახელმწიფო პოლიტიკის რეალიზაციის ისეთი პროგრამები, როგორიც არის: „საბჭოთა კავშირის და ცალკეული რესპუბლიკების საწარმოო ძალთა განვითარების და განლაგების ხუთწლიანი და პერსპექტიული გენერალური სქემები“. ეს სქემები გახდა იმპერიის შენარჩუნებისა და ფარული მიგრაციის საფუძველი (აღნიშნულზე უფრო დეტალურად შეკჩერდებით ქვემოთ).

- ინდუსტრიალიზაციას მოჰყვა (ძირითადად სოფლის მოსახლეობის მიგრაციის შედეგად) ქალაქის მოსახლეობის მკვეთრი ზრდა. მაგალითად, ცნობილია ციფრი, რომ 1951 წლამდე ინდუსტრიალიზაციამ მოიცვა 23 მილიონამდე, 1951-1970 წლამდე 6 მილიონამდე კაცი.

50 წლის განმავლობაში (1926-1976 წლები) ქალაქის მოსახლეობა - 120 მილიონი კაცით, ხოლო მისი ზეედრითი წილი მოსახლეობის საერთო რაოდენობაში 18%-დან (39%-1950 წელს) 61%-მდე გაიზარდა. იგი იმიტაც გამოირჩევა, რომ

ე.წ. ზრუშკოვის პერიოდის ლოზუნგი „ინდუსტრიალიზაცია სოფელს“, გულისხმობდა სოფლიდან, იძულებით მიგრაციას ქალაქისაკენ, რასაც ხელს უწყობდა გლეხობის პირუტყვისა თუ ფრინველის აღწერა, დადგინდა ნორმა, ხოლო „ზედმეტზე“ დაწესდა ბეგარა, საძოვრები და სათიბები გადადიოდა სახნავეში ან ექცეოდა ქალაქების განაშენიანების არეალებში.

ეს პერიოდი კარგად აქვთ დახასიათებული საბჭოთა მეცნიერებს „ამ მართლაცდა „ხალხთა უდიდესმა“ („БЕЛЫЙ“) გადასახლებაში“ საშუალება მოგვცა ახალი მშენებლობისათვის მიგველო სამუშაო ძალა და მოგვეხდინა „ეკონომიკური საოცრება“ ქვეყნის სოციალისტურ ინდუსტრიალიზაციაში,“ (გვ.174).²⁾

- 70-იან წლებში გაჩნდა და 90-იან წლების ბოლომდე იქნა შენარჩუნებული, ზემოთ აღნიშნული „საწარმოო“ ძალთა განვითარება და განლაგების გენერალურ სქემასთან“ ერთად ე.წ. „ერთიანი განსახლების გენერალური სქემა“.
- აღნიშნული სქემების - პროგრამების საფუძველზე მუშავდებოდა ქალაქებისა და სოფლების, თუ ცალკეული ტერიტორიების, რეგიონების განვითარება-განაშენიანების პროექტები.

მოკლედ იმპერიის 70-80 წლების პერიოდი არის „ბუმი“ ქალაქებში სტრატეგიული განვითარების პრობლემების დამუშავებისა, რომლითაც იქმნებოდა ფონი 1980 წელს კომუნიზმის მშენებლობის, შემდგომ მისი გადავადების აუცილებლობის, განვითარებული სოციალიზმის მშენებლობის სტადიის თაობაზე.

პერიოდი, იმპერიის იდეოლოგიური საფუძვლის გამყარების მცდელობისა, რომელსაც საბჭოთა კავშირის ბოლო გენერალური მდივნის გორბაჩოვის ე.წ. „გარდაქმნამაც“ ვერ უშველა.

ჩვენი აზრით, საბჭოთა მიგრაციული პოლიტიკა ზემოთ აღნიშნულ ორ ნამუშევარში მუღავნდებოდა. ჯერ „საწარმოო ძალთა განვითარებისა და განლაგების გენერალურ სქემებში“, რომელიც რეალიზაციას პოულობდა ე.წ. „ერთიანი განსახლების განვითარების გენერალურ სქემებში“, რადგან:

„კაპიტალისტურ მეურნეობრივ სისტემასთან შედარებით, რომელსაც ახასიათებს კაპიტალისა და მოსახლეობის სტიქიური გადაქანვები, სოციალიზმის დროს იგი ზორციელდება განსაზღვრული ეკონომიკური კანონებით, რომელიც ახასიათებს ახალ საზოგადოებრივ ეკონომიკურ ფორმაციას და ატარებს გეგმიურ ხასიათს“ (გვ. 4)²⁾.

„მიგრაციის მართვის ამოცანები უნდა და შესაძლოა წყდებოდეს, უპირველეს ყოვლისა, საწარმოს, ქალაქის, რეგიონის სოციალური და ეკონომიკური განვითარების გეგმებში“ (გვ. 10)²⁾.

ამიტომაც იქმნებოდა ერთიანი სატრანსპორტო, ერთიანი ენერგეტიკული, ერთიანი განსახლების და ა.შ. საბჭოთა კავშირის გენერალური სქემები.

ე.წ. განსახლების განვითარების გენერალურ სქემებში იღო მიგრაციის სახელმწიფო პოლიტიკის რეალიზაციის ფორმები და მიმართულებები. ამ სქემებში

²⁾ Б.С. Хорев, В.Н. Чанек. Проблемы изучения миграции населения. М. 1978.

აქვე გვინდა აღვნიშნოთ, მიგრაცია საბჭოთა მეცნიერების განხილვის სფეროში მხოლოდ 50 წლებში მოხვდა და ეს პიროვნებები საბჭოთა პერიოდის ცნობილი მეცნიერებებია. ბ. ზორევი თვლიდა ე.წ. საბჭოთა კავშირის „ერთიანი განსახლების გენერალური სქემებისა“ ერთ-ერთ ფუძემდებლად. ამიტომაც, მოწონდავად ბევრი საბჭოთა მეცნიერისათვის დამახასიათებელი ანალიზური მისაზრებობა, ძირითადად ამ ავტორებზე შეკაშირეთ ჩვენი ყურადღება. ხოლო ცფრთხილი ინფორმაციის წყაროებად გამოიყენებულა შესაბამისი წლების საბჭოთა ოფიციალური სტატისტიკა.

მიგრაციის და განსაკუთრებით იმპერიული მიგრაციის შესანიშნავად კარგად იქნა გამოყენებული ფორმულა:

„შეიძლება ვთქვათ, რომ მოსახლეობის მიგრაცია სხვა არაფერს ნიშნავს თუ არა განსახლებაში ცვლილებებს“ (გვ. 52).³⁾

ჩვენი აზრით სწორედ „გენერალურმა სქემებმა“ შეკრა 70 წელზე მეტი ხნის განმავლობაში „საბჭოთა იმპერია“ „ძმურ საბჭოთა ოჯახში“. რომლის შედეგების გამოსწორებას, თუნდაც მიგრაციის სფეროში. უკვე დაშლილი იმპერიის პირობებში ათეულობით წლები დასჭირდება.

სანამ საბჭოთა მიგრაციული პოლიტიკის შედეგად დემოგრაფიული ექსპანსიის შედეგებს განვიხილავდეთ, საჭიროა გავიხსენოთ ამ პერიოდის მართიყის მექანიზმები:

- ვ.ი. ლენინი სოციალისტურ ტოტალიტარულ სახელმწიფოში მიგრაციის მართვაში გულისხმობდა, „გეკონდეს შესაძლებლობა ათეულობით და ასეულობით ათასი მუშა გაიგზავნოს იქით, სადაც იგი სჭირდება საბჭოთა ხელისუფლებას“ (გვ. 150).⁴⁾
- ყველაფერი, ეს არის საბჭოთა კავშირში შემაჯავლი რესპუბლიკების: სახელმწიფო ენის, მწერლობის, სწავლა-განათლების თუ საზოგადოებრივი, ეკონომიკური განვითარების; შესაბამისად სამართლებრივი და მთავარი საფინანსო თუ სანედლეულო რესურსული უზრუნველყოფის საკითხები, წყდება კავშირის ცენტრში, ცენტრის ინტერესების პრიორიტეტით.

განა საბჭოთა კავშირში ტოტალიტარიზმზე და იმპერიულ საზღვრებში ჩაკეტილობაზე არ მიუთითებს თუნდაც სახელმწიფო საზღვარზე მოსახლეობის მოძრაობის მაჩვენებელი (მთელ მოსახლეობასთან შედარებით ქვეყანაში შემომსვლელთა და ქვეყნიდან გამსვლელთა ხვედრითი წილი). იგი საბჭოთა კავშირში შეადგენდა - 5-7% წელიწადში (მოლდავეთის სსრ-ში -5-6%, ზოლო ჩრდილო-აღმოსავლეთში-მაგადანის ოლქში-20-25%-ს), აშშ-ში 17-19%-ს, ზოლო თვით სოციალისტური ბანაკის ქვეყნების რიცხვში შემაჯავლ პოლონეთში კი -9-10%-ს.⁵⁾

- ცენტრის ფარულ იმპერიულ ინტერესებს ამართლებს კომუნიზმის მშენებლობისა და „ძმურ საბჭოთა ოჯახში“ „საბჭოთა ხალხის“-„საბჭოთა ადამიანის“ ცხოვრების იდეოლოგია.

აღნიშნულიდან გამომდინარე ცენტრი ე. წ. „გენერალურ სქემებში“-პროგრამებში, განსაკუთრებით მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ, წარმოების საშუალებების ამა თუ იმ რესპუბლიკაში განლაგების გადაწყვეტილების მიღების დროს თითქმის გამორიცხავდა ადგილობრივ, სანედლეულო თუ მუშახელის არსებობისა თუ მისი მზადყოფნის შესაძლებლობას. ამის მაგალითად შეიძლება იქნას მოყვანილი საქართველოში რუსთავის მეტალურგიული ან სომხეთში ელექტრონული წარმოების კომპლექსის მშენებლობა და ა.შ. ზოლო შემდგომ დგებოდა საკითხი ცალკეულ ქვეყნებში კვალიფიციური კადრების გარედან გეგმიური მიგრაციის აუცილებლობის თაობაზე. მაგალითად, 53 წლის

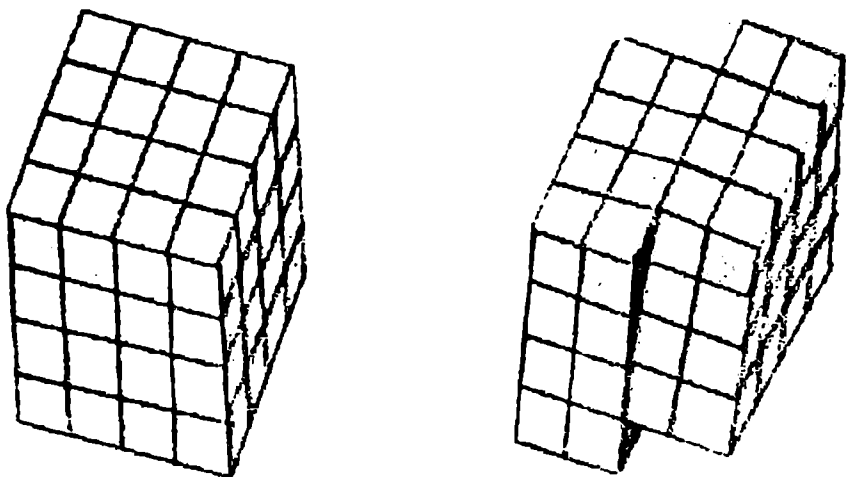
³⁾ Д. К. Фогелай. К проблеме урбанизации. В Сб. Народнооселение зарубежных стран. М. 1974.

⁴⁾ В. И. Ленин. Полн. собр. соч. т.42.

⁵⁾ Б. С. Хорев. Основные направления в изменение расселения и миграции населения Советского Союза. В сб. Закономерности формирования Советского народа как новой исторической общности людей. Т.И.Н. 1975.

განმავლობაში (1926-1979 წლები) საქართველოს მოსახლეობა გაიზარდა 2.7-დან 5.0 მილიონ კაცამდე - 1.85 ჯერ. მოსახლეობის მთლიან რიცხოვნობაში რუსების ხვედრითი წილი 3.6%-დან (96.1 ათასი კაცი) 10.1%-მდე (407,9 ათასი კაცი) 1959 წელს და 1979 წელს 7.4%-მდე (371.6 ათასი კაცი) გაიზარდა.

ზემოთ მოყვანილის ნათელსაყოფად კუბიკ რუბიკი წარმოვადგინოთ (იხ. ნახ. 1). თუ მის ექვსივე სიბრტყეს ექნება თავისი საკუთარი ფერი-ეს არის ქვეყნები თავისი მკვეთრად გამოხატული ეროვნული განვითარებით და მთლიანობაში გამოხატავს ქვეყნების გაერთიანებას თანამეგობრობად თუ კავშირად, ზოლო ზემოდან ტოტალიტალური მართვის ფორმად წარმოვადგინოთ ხელი, რომელიც იღებს კუბიკ რუბიკს და მოქმედების შედეგად არღვევს ფერთა სიმეტრიას - ეს არის იმპერიული მართვის ფორმა. ჩვენს შემთხვევაში, რაც უფრო მეტი იქნება წარმოების საშუალებები რომელთა ფუნქციონირება დამოკიდებული იქნება ერთიან სატრანსპორტო. ენერგეტიკულ თუ საკადრო და ა.შ. სისტემებზე, და რაც მეტი იქნება ე.წ. „რუსულენოვანი“ თუ სხვა არამკვიდრ ეროვნებათა მიგრაცია ცალკეულ რესპუბლიკაში მით უფრო შენარჩუნებული იქნება, კუბიკ რუბიკის ხელით მართვის - იმპერიის, აუცილებლობა.

ნახ. 1.

მაგალითისათვის მოვიყვანოთ. 1979 წელს შექმნილი ე.წ. „საქართველოს განსახლების რეგიონალური სქემის“ მიზნები: „საქართველოს სსრ ტერიტორიაზე 1991-2001 წლამდე პერიოდში განსახლების რეგიონალური სქემა წარმოადგენს დასახლებული ადგილების განვითარების მეცნიერულად დასაბუთებულ გრძელვადიან კონცეფციას საქართველოს მასშტაბით. იგი მუშავდებოდა სსრკ ტერიტორიაზე განსახლების გენერალურ სქემისათვის და რესპუბლიკის საწარმოო ძალთა განლაგების ძირითად მიმართულებებთან კავშირში.“ ამავე დროს თვით „რესპუბლიკის საწარმოო ძალთა განლაგების ძირითადი მიმართულებები“ „სსრკ საწარმოო ძალთა განვითარების და განლაგების გენერალურ სქემთან კავშირში“ იყო, ზოლო ასეთი სქემის იდეოლოგია ეფუძნებოდა ისეთ აზრს, რომ „ქალაქებისა

და სოფლების განაშენიანების გეგმისა და პროექტების განხორციელება არის კომუნისტური პარტიის პროგრამის ძირითადი ნაწილი, რომელიც მიმართულია საბჭოთა ხალხის კეთილდღეობის მუდმივად ამაღლებისაკენ.“(გვ.2)'

გვინდა აღვნიშნოთ ისიც, რომ 80-იან წლებიდან საწარმოო ძალთა განლაგების საკითხში მდგომარეობა შეიცვალა. თუ იგი აქამდე ცენტრიდან წყდებოდა, ამ პერიოდში თვით რესპუბლიკების ხელმძღვანელობა მიისწრაფოდა, რომ ცენტრის ასეთი წარმოებები რესპუბლიკაში განეთავსებინა, რადგან შეპყრდა ტოტალიტარული ე.წ. სტალინის პერიოდის დროს შექმნილი პროდუქციული პოტენციალი და ეკონომიკური განვითარება მხოლოდ განვლილის იმერციულ მდგომარეობაში აღმოჩნდა.

ამის კარგი მაგალითია ე.წ. კომკავშირული მშენებლობები. მაგალითად საქართველოს მმართველობა 70-იანი წლების ბოლოს მიისწრაფოდა, რომ „საწარმოო ძალთა განვითარებისა და განლაგების გენერალურ სქემაში“, ქ. მარნეულში დაგეგმილიყო ტანკმშენებელი ქარხანა 30 ათას მუშახელზე, რაც გამოიწვევდა 18 ათასიანი ქალაქის 120 ათას კაცამდე გაზრდას. დაწყებული იყო შესაბამისად ქალაქის განაშენიანების პროექტის შედგენა, მაგრამ იგი არ განხორციელდა.

ასეთივე სახის მშენებლობათა რიცხვს მიეკუთვნებოდა ტრანსკავკასიური რკინიგზის მშენებლობა, რომელიც 80-იანი წლების ბოლოს უკვე დაწყებული იყო. მისი ძირითადი მიზანი იყო საქართველოსა და რუსეთს შორის სატრანსპორტო-სარკინიგზო კავშირის უზრუნველყოფა და ნაკლებად ითვალისწინებდა როგორც ეკოლოგიურ, ისე დემოგრაფიულ შედეგებს. მისი მშენებლობის 10 წლიან პერიოდში მომგებიანი იქნებოდა საქართველოს სსრ ეკონომიკისათვის, ხოლო წამგებიანი ეკოლოგიურად და დემოგრაფიულად. რამაც განაპირობა, საქართველოს დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლის წინაპერიოდში, მისი დაკონსერვება.

ასეთივე, რუსეთსა და საქართველოს შორის საავტომობილო კავშირების სრულყოფის მოტივით რუსეთის ჩრდილო ოსეთსა და საქართველოს ყოფილ სამხრეთ ოსეთის ავტონომიურ ოლქს შორის, კავკასიონზე გაყვანილი იქნა - საავტომობილო გზა როკის გვირაბით და ამ მიმართებით ე.წ. იმპერიული „გეგმიურობის“ შედეგად წარმოქმნილი პოლიტიკური სიტუაციები დღეს საქართველოში წინა პლანზეა წამოწეული.

მოუხედავად განვლილი რვაწლიანი პერიოდისა „იმპერიული“ ერთიანი ეკონომიკური თუ სოციალური, სატრანსპორტო თუ ენერგეტიკული საფუძვლების. მისი უშუალოდ მემკვიდრის თუ ცალკეული რესპუბლიკის, დღეს უკვე დამოუკიდებელი ქვეყნის ინტერესებისთვის მორგება ძალზედ ძნელია. ამიტომაც საბჭოთა სივრცის თითქმის ყველა ქვეყანაში, გარდა იმ ქვეყნებისა, რომელთაც მნიშვნელოვანი დახმარება მიიღეს საბჭოთა სივრცის გარედან, ეკონომიკამ, და შესაბამისად დასაქმების სფეროებმა არამხოლოდ სტანგაცია, არამედ შეიძლება ითქვას ფიზიკური განადგურებაც კი განიცადა.

საბოლოოდ თითქოსდა სწორია ქვემოთ მოყვანილი თეზისი: „ამა თუ იმ რეგიონში ახალი სამუშაო ადგილების შექმნით ფართოვდება შრომით რესურსებზე მოთხოვნა, და ამით იქმნება მოცემულ რეგიონში მიგრაციის გაზრდის ეკონომიკური საფუძველი“, თუ იგი გულისხმობს საკუთარ ქვეყანას და არა იმპერიას, სადაც:

„კომუნიზმი როგორც საზოგადოებრივი განვითარების მეცნიერული თეორია, არსებითად გულისხმობს ორ ძირითად იდეას: კლასობრივი საზოგადოებიდან-უკლასომდე და ნაციონალურიდან-ინტერნაციონალურ საზოგადოებამდე“ (გვ.

* სქემა დამუშავებულ იქნა საპროექტო ინსტიტუტ „საქქალკმშენსახპროექტის“ მიერ. ცენტრის-მოსკოვის კონსულტაციებით და რეკომენდაციებით.

176)²⁾ გარდაქმნას.

„სსრკ-ში ყოველწლიური მიგრაციული მოძრაობის სიდიდე შეადგენდა დაახლოებით 30 მლნ კაცს (12 მილიონ გადასახლებულს, 12 მილიონ ქანქარისებურ მიგრანტს და რამდენიმე მილიონ სეზონურ მიგრანტს)“ (გვ. 39)²⁾.

ეს იყო იმპერია, სადაც კომუნისტური პარტიის მოწოდების შედეგად 640 ათასი კაცი იქნა მობილიზებული ყაზახეთის ყამირი მიწების ასათვისებლად. რის შედეგად მისი 6.1 მილიონიანი მოსახლეობა (1939) გაიზარდა 9.3 მილიონამდე (1959).

მიგრაციის ასეთ მასშტაბს „ქაოსურობა“ არ ახასიათებდა. იგი მიიღწეოდა „გეგმიურობის“ შედეგად. კერძოდ. „გეგმიურობა“ მკლავდებოდა ისეთ მექანიზმებში როგორიცაა:

- ორგანიზებული გადასახლებები.
- კადრების მომზადება და შემდგომ მათი „გეგმიური“ გადანაწილება-გაგზავნა.
- სამუშაოზე მიღების შეზღუდვები.
- უმუშევრობის დაუმუშევლობა და უმუშევრობის პირობებში იძულებით გაგზავნები იქ, სადაც საჭიროება მოითხოვს.
- კომკავშირული ბრიგადული (კოლექტიური) ფორმები და გაგზავნები „დამკვეთურ მშენებლობებზე“ თითქოსდა დროებით, მაგრამ რეალობაში იქმნებოდა ხელშემწყობი სოციალური პირობები (ბინების უფასო მშენებლობა, მაღალი ხელფასები, ურიგოდ ავტომანქანები და ა.შ.) მათი დამკვიდრებისათვის.

მაგალითად, 1951-1955 წლებში საბჭოთა კავშირის მთელ ტერიტორიაზე ორგანიზებულად სამუშაოდ გაიგზავნა 2833 ათასი, ხოლო 1966-1970 წლებში-573 ათასი ადამიანი (გვ. 67).⁶⁾

- 1932 წელს შემოღებული და მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ კიდევ უფრო სრულყოფილი მკაცრი საპასპორტო სისტემა. (მიგრაციის დაწყებამდე ცხოვრების ადგილიდან ამოწერა და მიგრაციის ადგილზე ჩაწერა).
- ცალკეულ რესპუბლიკების განათლების სისტემაში ისეთი სპეციალობის კადრების მომზადება, რომელზეც შესაძლოა მოთხოვნა ყოფილიყო სხვა რესპუბლიკაში და ა.შ.

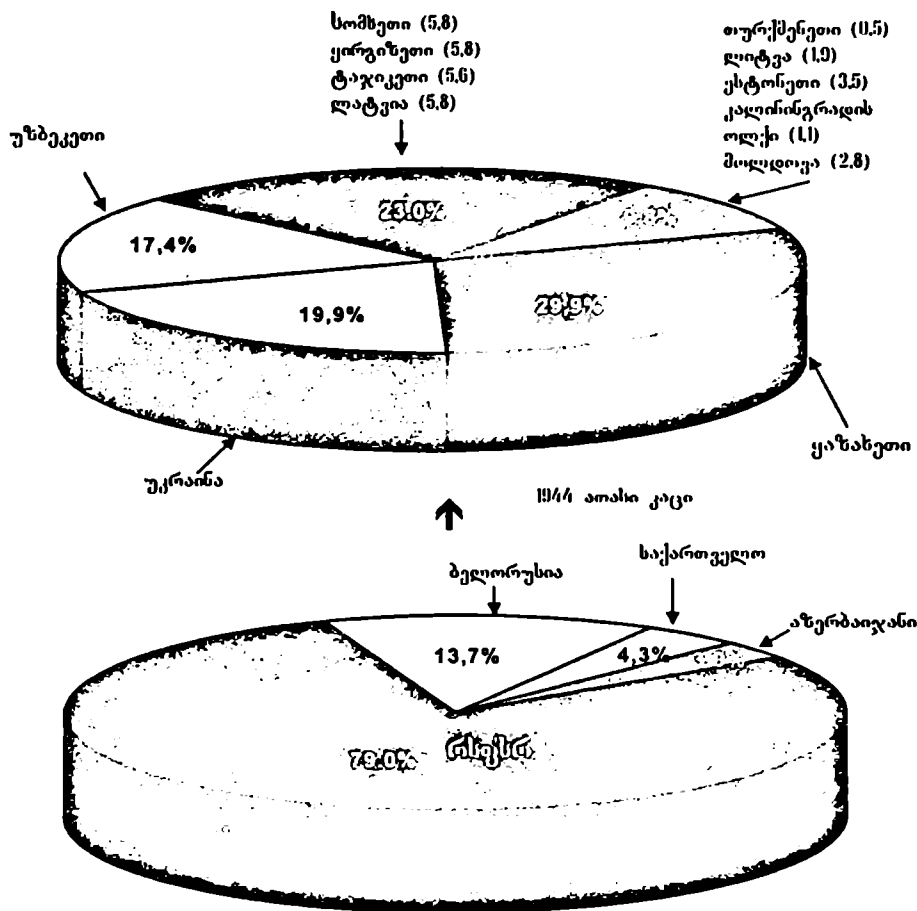
ყოველივე აღნიშნულის შედეგად მიიღწეოდა მიზანი: „სსრკ-ს ხალხთა ეკონომიკურმა, პოლიტიკურმა, სოციალურ-კულტურულმა, იდეოლოგიურმა და კანონზომიერმა ინტეგრაციამ, მიგვიყვანა ადამიანთა-საბჭოთა ხალხად. ახალ, ისტორიულ გაერთიანებამდე“ (იგი, ჩვენი აზრით ნებაყოფლობით შექმნილი ამერიკელი ხალხის საპირისპიროდ, იძულებით, ახალი „საბჭოთა ხალხის“ შექმნის იმპერიულ მიზნებს გულისხმობდა).

„სოციალისტურ ეროვნებათა დაახლოება (იგი, ჩვენი აზრით პირდაპირ გულისხმობს საბჭოთა კავშირში შემავალი ცალკეული რესპუბლიკის მკვიდრი მოსახლეობის დაახლოებას ძირითადად, ე.წ. „რუსულენოვანებთან“) მიმდინარეობს ისეთი სპეციფიკურ სფეროებში, როგორიცაა: ლენინოვნობის გავრცელება, ენობრივი ასიმილაცია, რუსულის, რუგორც, ერთაშორისი ურთიერთობის ძირითადი

⁶⁾ Ю.А. Матвеев. Организованный набор как одно из основных форм планового перераспределения рабочей силы. сб. "миграция населения РСФСР", м. 1973.

საშუალების „ცოდნა“ იქვე ნათქვამია, რომ „იზრდება ეროვნებათაშორისი ქორწინებები. ეროვნებათა შორის ურთიერთობაში დიდ როლს თამაშობს მოსახლეობის მიგრაცია“ (გვ.176).

ყოველივეს ნათელსაყოფად საინტერესო სურათს იძლევა ყველაზე აქტიური წლების (1959–1969 წწ.) მიგრაციების შესახებ ქვემოთ მოყვანილი საბჭოთა სტატისტიკა. მხოლოდ 10 წლის განმავლობაში რსშ-ში და ბელორუსიის სსრ ე.წ. „რუსულენოვანი“ მოსახლეობის მიგრაციული ნაკადის წილად მოდის 92.7%. ანუ ორი რესპუბლიკის დაახლოებით 1900 ათასი კაცის მიგრაცია განხორციელდა 11 რესპუბლიკაში. აქედან 29,9% ყაზახეთში, 19,9%–უკრაინაში, 17,4% უზბეკეთში და ა. შ. (იხ. ნახ. 2).

ნახ.2

*)1959–1969 წლებში ე.ი. 10 წლიანი პერიოდი იმითაცაა საინტერესო, რომ გამოირჩევა კომპარტიის მოწოდებით ე.წ. კომკავშირული დაძვრეული მშენებლობებისათვის, ყაზახეთის ყამირის ათვისებისათვის და ა.შ. ორგანიზებული მიგრაციების მასშტაბით.

წყარო: სსსრ მოსახლეობა 1973,მ.1975.

„ყოველივე ზემოთ მოყვანილს აქვს საბჭოთა იდეოლოგიური მიზანი: მოსახლეობის მიგრაცია ხელს უწყობს სსრკ-ს სოციალისტური ეროვნებების (наш) და ხალხების (народностей) დაახლოებას. შედეგად იზრდება ეროვნებათა-ზრდისი ურთიერთობის ლოკალური კერების რაოდენობა. განსაკუთრებით დიდი ქალაქების და ახალ ინდუსტრიულ ცენტრების სახით, რომლებიც წარმოიქმნენ ქვეყნის ყველა ნაწილში, მათ შორის ახალი სამრეწველო ათვისების რაიონებში, ნაცონალურ-რესპუბლიკებში“ (გვ.189)²¹.

შედეგად, უკვე ყოფილი იმპერიის, დღეს კი დამოუკიდებელ ქვეყნებში, რეალობა დემოგრაფიული მდგომარეობისა ე.წ. „რუსულენოვან“ მოსახლეობასთან კავშირში დისოპორციულ მდგომარეობაში აღმოჩნდა და დღეს იმპერიის მემკვიდრე რუსეთი, „მოტივით“, დაიცვას ახალ დამოუკიდებელ ქვეყნებში „რუსულენოვანი მოსახლეობა“, ცდილობს გაეღწესოს შენარჩუნებას მათზე.

აქვე გვინდა შევაჩეროთ ყურადღება რუსული დემოგრაფიული ექსპანსიის კიდევ ერთ ზემოთ აღნიშნულ თავისებურებაზე. თუ მსოფლიო ისტორიაში დემოგრაფიული ექსპანსია ძირითადად ასიმილაციით მთავრდება, საბჭოთა იმპერიის პირობებში ექსპანსია ძირითადად ცალკეული დასახლებების, ქალაქების თუ სოფლების რუსული (თუ რუსულენოვანი) მოსახლეობით ფორმირებაში გამოიხატებოდა. ამ დასახლებების უმეტესობა ინდუსტრიალიზაციის პერიოდში მიგრაციის შედეგად შეიქმნა და ამდენად, დღეს არასაკუთარ ქვეყანაში ტერიტორიული ავტონომიების შექმნის წინაპირობებს ქმნიან, ანუ რუსეთის გაუღწევის ზონებად ყალიბდებიან. ამის კარგი მაგალითია მოლდავეთში „დნესტრისპირეთი“, საკმაოდ რთულად მიმდინარეობს ესტონეთში ცალკეული „რუსულენოვანი“ ქალაქის მართვის საკითხი და ა.შ.

მაგალითად, რუსული დემოგრაფიული ექსპანსიის შედეგად, 1940 წელთან შედარებით 50 წლის განმავლობაში ესტონეთში „რუსულენოვანი“ მოსახლეობის ხვედრითი წილი 8-დან - 37 % -მდე გაიზარდა, ლატვიაში-ლატვიელების ხვედრითი წილი შემცირდა 20%-ით, ხოლო „რუსულენოვანთა“ წილმა შეადგინა 44%, ერთადერთი-ლიტვიაში-ლიტველთა წილი თითქმის არ შეცვლილა (80%).

უკრაინაში, 1926 წელს რუსების ხვედრითი წილი 9,2%-დან 1989 წ. გაიზარდა 22%-მდე. ამ მიმართებით განსაკუთრებით გამოირჩევა ორი ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკა-საქართველო და აზერბაიჯანი, რომელთაც ახასიათებთ მიგრაციის უარყოფითი საღდო და 70-წლებიდან დაწყებული დღემდე, რუსულენოვანი მოსახლეობის ქვეყნის, გარეთ მიგრაცია.

ამგვარად, XXI საუკუნის მიჯნაზე, მსოფლიოს ბოლო უმსხვილესი იმპერიის დაშლის შედეგად საბჭოთა სივრცეში იწყება მიგრაციული პროცესების მეორე ეტაპი-„უკუმიგრაცია“. ძირითადად „რუსულენოვანი“ მოსახლეობის უკუმიგრაციულ თუ ცალკეულ ახალ ქვეყნებში მათი სტატუსის რეგულირება-მოწესრიგებას 15-20 წელი მაინც დასჭირდება. აქვე გვინდა აღვნიშნოთ ისიც, რომ უკუმიგრაციული პროცესები რეალბაში, ჩვენი აზრით, ე.წ. „გარდაქმნიდან“-1987 წლიდან დაიწყო და გარკვეული პიკი შეიძენოდა 1992-1996 წლებში.

საბჭოთა იმპერიის ყოფილ სივრცეში, 1989-1994 წლების მიგრაციების თაობაზე ძალზე საინტერესო გაანგარიშებებს იძლევა ო. კულბაჩევსკაია, რომელიც მოყვანილია ქვემოთ ცხრილ 1-ში.

ცხრილიდან ნათლად ჩანს იმპერიული დემოგრაფიული პოლიტიკის შედეგები. 1989-1994 წლების განმავლობაში გარე მიგრაციულ პროცესებში (რომელიც ძირითადად ეხებოდა მუდმივ მიგრაციულ პროცესს) მონაწილეობდა 8.4 მილიონი კაცი, მათ შორის 64.3%-მა მიგრაცია მოახდინა რუსეთში. რუსეთში მიგრანტთა საერთო რიცხოვნობაში 58.5%-ეროვნებით რუსი იყო (ე.ი მათმა უმეტესობამ უკუმიგრაცია განახორციელა).

(ცხრილი 1)

1989-1994 წლებში მიგრაციული ნაკადები ყოფილ საბჭოთა სიერკეში
(ათასი კაცი)^{*)}

მიგრაცია ყოფილი რესპუბლიკებიდან				ემიგრაცია რუსეთში
		+2,9 ^{***)}		
+292.0 (46) ^{**)}	→	ბელარუსია	→	+289.1 (49) ^{***)}
		+21,8		
+1439.7 (49)	→	უკრაინა	→	+1417.9 (56)
		-31,8		
+139.5 (28)	→	მოლდოვა	→	+171.3 (40)
		-247,7		
+141.7 (15)	→	აზერბაიჯანი	→	+389.4 (44)
		-98,5		
+41.7 (15)	→	სომხეთი	→	+140.2 (23)
		-227,5		
+70.9 (25)	→	საქართველო	→	+298.4 (49)
		-236,9		
+86.0 (54)	→	ყირგიზეთი	→	+322.9 (72)
		-656,1		
+514.8 (62)	→	ყაზახეთი	→	+1170.9 (61)
		-50,4		
+45.4 (36)	→	თურქმენეთი	→	+95.8 (62)
		-435,7		
+171.8 (43)	→	უზბეკეთი	→	+607.5 (61)
		-236,1		
+48.5 (46)	→	ტაჯიკეთი	→	+284.6 (66)
		-26,9		
+28.0 (53)	→	ლიტვა	→	+54.9 (74)
		-59,4		
+33.6 (72)	→	ლატვია	→	+93.0 (79)
		-52,8		
+21.7 (75)	→	ესტონეთი	→	+74.5 (82)
		+24.7		
		-2359.8		
+3075.3 (47.4)	→	-2335,1	→	+5.410.4(58,5)

*) ცხრილი შედგენილია ჩვენს მიერ ო. კულბაჩევსკაიას მასალებზე დაყრდნობით (გვ. 473-488)⁷⁾.

**) ფრჩხილებში მოღიან რაოდენობაში რუსების სეკდრთი წალი (%)

***) მიგრაციული (მექანიკური) მატების სალდო.

7) ო. Кульбачевская. Миграция как индикатор конфликта. стр. 473-488. центр. Карнеги. М. 1997.

რუსების რიცხოვნობა ყოფილ საბჭოთა სივრცეში
1959, 1979 და 1989 წლების მოსახლეობის ე.წ. საკავშირო
აღწერების მონაცემებით და 1994 წელს¹⁾

N	ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკები	მილიონი კაცი				% მოსახლეობის მთლიან რაოდენობასთან			
		1959	1979	1989	1994	1959	1979	1989	1994
1	რუსეთი	979	113.5	119.9	123.06	85.9	82.6	81.5	83.7
2	უკრაინა	7.1	10.5	11.4	10.60	16.9	21.1	22.1	20.5
3	ბელორუსია	0.7	1.1	1.3	1.16	8.2	11.9	13.2	11.8
4	ლატვია	0.6	0.8	0.9	0.81	26.6	32.8	34.0	31.2
5	ესტონეთი	0.2	0.4	0.5	0.44	20.1	27.9	30.3	25.9
6	ლიტვა	0.2	0.3	0.3	0.25	8.5	8.9	9.4	7.8
7	მოლდავეთი	0.3	0.5	0.6	0.53	10.2	12.8	13.0	11.5
8	აზერბაიჯანი	0.5	0.5	0.4	0.23	13.6	7.9	5.6	3.2
9	საქართველო	0.4	0.4	0.3	0.15	10.1	7.4	6.7	3.1
10	სომხეთი	0.06	0.07	0.05	0.02	3.2	2.3	1.6	0.6
11	ყაზახეთი	4.0	6.0	6.2	5.50	42.7	40.8	37.8	33.5
12	უზბეკეთი	1.1	1.7	1.7	1.33	13.5	10.8	8.4	6.6
13	ყირგიზეთი	0.6	0.9	0.9	0.67	30.2	25.9	21.5	16.0
14	ტაჯიკეთი	0.3	0.4	0.4	0.21	13.3	10.4	7.6	4.0
15	თურქმენეთი	0.3	0.3	0.3	0.24	17.3	12.6	9.5	7.7
	სულ	114.1	137.4	145.2	145.2	54.6	52.4	50.8	
	მ.შ. რუსეთის გარეთ	16.2	23.9	25.3	22.14				
	% - ში	14.2	17.4	17.4	15.2				

აღნიშნულის გარდა ტ. ივანოვას მონაცემებით („Иммиграция . в Россию из-за пределов бывшего ссср.“ Комплекс-Праграма. М. 1997. ст. 17), რუსეთმა მიიღო სამხედრო მოსამსახურეები:

- ბალტიისპირეთიდან - 116.1 ათასი.
- ამიერკავკასიიდან (ძირითადად აზერბაიჯანიდან) - 36.0 ათასი.
- აღმოსავლეთ ევროპიდან - 530.9 ათასი.
- მონღოლეთიდან - 75.5 ათასი.
- კუბიდან - 0.5 ათასი.

სულ 759.1 ათასი კაცი. ოჯახების წევრების ჩათვლით
1259.1 ათასი კაცი.

¹⁾ ჩვენს გაანგარიშებით ო. კულბაჩევსკაიას მონაცემებზე დაყრდნობით.

როგორც ცხრილ 1-დან ჩანს, 1994 წელს, 1989 წლის მონაცემებთან შედარებით, ყველა ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკაში (იმიგრაციის გათვალისწინების გარეშე) რუსების ემიგრაციის შედეგად შემცირდა მათი ხვედრითი წილი. საბჭოთა სივრცეში, გარდა რუსეთისა, მოსახლეობის საერთო რიცხოვნებაში თუ 1959-1989 წლებში, რუსების ხვედრითი წილი გაიზარდა 14.2%-დან 17.4%-მდე, 1994 წლისათვის იგი შემცირდა-15.2%-მდე.

პროცესს კიდევ უფრო ართულებს ისიც, რომ ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებიდან უმეტესობა მიეკუთვნება ემიგრაციულ. ხოლო საბჭოთა კავშირის მემკვიდრე რუსეთი იმიგრაციული ქვეყნების რიცხვს, სადაც ხორციელდება როგორც „რუსულენოვანთა“, ისე ცალკეულ ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებში, ამჟამად დამოუკიდებელ ქვეყნებში მცხოვრები მკვიდრი მოსახლეობის მიგრაცია. მაგალითად, საქართველოდან ემიგრაციაში მყოფთა თითქმის 50% მკვიდრი ეროვნების (ქართული, აფხაზი) მოსახლეობაა. ასევეა სომხეთში, რომლის ემიგრაციის მაჩვენებელი მოსახლეობის თითქმის 20%-მდეა.

ამ მიმართებით განსაკუთრებულ მდგომარეობაშია ყაზახეთი, სადაც რუსული დემოგრაფიული ექსპანსია ხანგრძლივ ისტორიულ პერიოდს მოიცავს. რუსების ხვედრითი წილი აქ 1939 წელს იყო 40.3, 1989 წელს-37.8%, ხოლო 1994 წელს-33.5%, რაც რუსეთში მასური ემიგრაციის პირობებში, (რომლის ნიშნებიც უკვე ჩნდება) თეთი ქვეყნის განვითარების შემზღუდველად გვევლინება.

ამგვარად, XXI საუკუნის მიჯნაზე და XXI საუკუნე ყოფილ საბჭოთა სივრცეში არის იმპერიული მიგრაციულ-დემოგრაფიული პოლიტიკის გამოსწორების მცდელობისა და ახალი დამოკიდებული ქვეყნების ეთნიკურ-ეროვნულ შემადგენლობაში მკვიდრი ერის პარიორიტეტის მიღწევის პერიოდი.

ისიც უნდა ითქვას, რომ თანამედროვე პირობებში მიგრაციული პროცესების რეგულირების საკითხი, მითუმეტეს თუ ის ეხება სახელმწიფოთაშორის პროცესებს, სტილდება ერთი ქვეყნის შესაძლებლობებს, რაც აუცილებელს ხდის შეიქმნას მსოფლიო საზოგადოებრივი აზრი და შესაბამისად მიგრაციული პროცესების რეგულირებაში აქტიურად უნდა იქნას ჩართული როგორც გაერო და მიგრაციის საერთაშორისო ორგანიზაციები, ისე ცალკეული, როგორც ევროპის ისე სხვა განვითარებული ქვეყნები.

XXI საუკუნის მიჯნაზე ბოლო უმსხვილესი იმპერიის დაშლის შედეგად ყოფილ საბჭოთა სივრცეში და ევროპაში აღმოცენებული ახალი ქვეყნების მიგრაციული პროცესები თავისი სირთულეებით, ქაოსურობით შეიძლება შედარდეს მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ პერიოდს, რომლის რეგულირებაში მსოფლიო საზოგადოების და განვითარებული ქვეყნების მცდელობას დიდი მნიშვნელობა აქონდა.

XXI საუკუნე იქნება ახალ სახელმწიფოებში მიგრაციული პროცესების რეგულირების პერიოდი, თანაც ისეთ ქვეყნებში, რომელთაც ამ მიმართებით გამოცდილება არ გააჩნიათ. თუ ამ პროცესში აქტიურად არ იქნება ჩართული გაერო თუ განვითარებული ქვეყნები, მაშინ პროცესი წარმართება ქაოსურად. უარყოფითი შედეგები, ერთის მხრივ, პერმანენტულად გააგრძელებს ახალ ქვეყნებსა თუ მათ და იმპერიის მემკვიდრე ქვეყანას შორის დაპირისპირებას, და მეორე მხრივ, მიგრაციული ნაკადები თავისთავად შეიცვლის მიმართულებას განვითარებული ქვეყნებისაკენ. ამის ნიშნები ევროპის ქვეყნებში უკვე არის.

ამიტომაც, უნდა დავეთანხმოთ ქვემოთ მოყვანილ მსოფლიოს საერთაშორისო მიგრაციული ორგანიზაციების მიზნებს, როცა ისინი უკანონო მიგრაციების აღსაკეთად საჭიროდ თვლიან ხუთი ურთიერთდაკავშირებული საკითხის განხილვას:

- მიგრაციული პროცესების, როგორც მოვლენის მიზეზობრივი ფაქტორების გამოვლენა და შესწავლა.
- პრობლემების მიმართ საერთო მიდგომის გამოუმუშავებისათვის საერთაშორისო (სახელმწიფოთაშორისი) დიალოგი.
- საერთო სტატეგიის გამოუმუშავება, რომელიც ითვალისწინებს საკუთარ სამშობლოში დარჩენის ღონისძიებებს და ამით ქვეყნის გარეთ მიგრაციული ნაკადების მასშტაბების შეზღუდვა.
- პერსპექტივაზე გათვლით, სამართლებრივი მიგრაციული რეჟიმის შემუშავება.
- კუმანური მიდგომით უკანონო მიგრაციების შედეგების ლიკვიდაცია.

მაგრამ ასეთი მიდგომა, ჩვენი აზრით, უფრო ცივილურ მიგრაციულ გარემოს გულისხმობს ანუ დამოუკიდებელ სახელმწიფოებად არსებობის გარკვეულ პერიოდს მაინც, და არა ყოფილ საბჭოთა სივრცეს, სადაც ყველაფერი, როგორც სახელმწიფოებრივი ატრიბუტიკა, ასევე სამართლებრივი თუ საზოგადოებრივი ურთიერთობები მხოლოდ საწყის სტადიაშია.

ამიტომაც ის აქტიურობა, რაც ამ ორგანიზაციებმა გამოიჩინეს ახალ დამოუკიდებელ ქვეყნებში მიგრაციული პროცესების რეგულირებაში, მხოლოდ წვეთია ზღვაში.

რაც არ უნდა ცუდად ჟღერდეს, 1989 წლის აპრილში ოქსფორდში „ლტოლვილთა პრობლემების“ შესახებ სემინარზე პ. როდრიგესის მიერ გამოთქმული აზრი, „ლტოლვილი ის ადამიანია, რომელსაც არ სურს იყოს ლტოლ-ვილი“, ჯერჯერობით არ შეესაბამება ყოფილი საბჭოთა სივრცის რეალობას, სადაც პირიქით, „ლტოლვილი ის ადამიანია, რომელსაც ლტოლვილობა უნდა“.

რადგან რეალობაში, არამარტო „რუსულენოვან“ მოსახლეობაში, არამედ მთლიანად ყოფილ საბჭოთა სივრცეში გაბატონებულია ჯერ კიდევ 1905 წელს დ. ი. მენდელეევის მიერ გამოთქმული აზრი, „ჩვენში მრეწველობის ნაკლებად განვითარების არსებით მიზეზად, მისი აყვავების მრავალი პირობის არსებობის მიუხედავად, მიჩნეული უნდა იქნას პირადი მეწარმული ინიციატივის უქონლობა, რომელიც მეტწილად განისაზღვრება იმით, რომ რუსი ხალხი მიეჩნევა ყველაფერი მიიღოს მზამზარეულად, ასე ვთქვათ, საჩუქრის სახით, ვისგანაც არ უნდა იყოს, ზევითან თუ ქვევითან, და თუ ღვთის წყალობა ციდან არ მოველინა, მაშინ ჩვენი ცნობიერება მიეჩნევა დაადანაშაულოს ვინმე ან ზევით, ან ქვევით, თვითონ კი არაფერი მოიმოქმედოს თუ იგი დაკავშირებულია პირადი შრომის, რისკის და წინააღმდეგობის გაწევის აუცილებლობასთან, როგორც ეს საჭიროა მრეწველობის საქმისათვის“.

ჩანს საერთაშორისო საზოგადოება ჯერ კიდევ ვერ გარკვეულა ბოლო უმსხვილესი იმპერიის 70 წლიანი არსებობის საფუძვლებში და ჯერ კიდევ შემორჩენილ „საბჭოთა ხალხის“ თუ „საბჭოთა ადამიანის“ საზოგადოებრივ მენტალიტეტში. და ცდილობს საკუთარი მიღწეული ღონის მსხედვით ახალ ქვეყნებში პირდაპირ დემოკრატიული პრინციპების დანერგვას. ასეთმა ქმედებამ შესაძლოა საპირისპირო შედეგი მოგვცეს, რადგან, ჯერ ერთი „საბჭოთა ადამიანების“ შემორჩენილი რიცხოვნობით თვით ახალი დამოუკიდებელი ქვეყნები განსხვავდებიან ერთმანეთისგან, და მეორეც, მათ მიერ ქვეყანაში დემოკრატიული საზოგადოების მშენებლობის აღიარება მიზანია და იგი მხოლოდ განვლილის თანდათანობით ტრანსფორმაციის შედეგად მიიღწევა.

ეს რომ უფრო ნათელი იყოს, მოვიყვანთ ასეთ მაგალითს. მიგრაციის საერთაშორისო ორგანიზაციები მთელ ძალებს წარმართავენ იქით, რომ ახალმა დამოუკიდებელმა ქვეყნებმა მიიღონ კანონი „ლტოლვილთა შესახებ“ და შესაბამისად, აამოქმედონ იგი. ცალკეული ქვეყნების ეკონომიკური განვითარების თითქმის ნულოვანი დონისა და მოსახლეობის (განვიღო საბჭოთა პერიოდთან შედარებით), ცხოვრების დონის კატასტროფული დაცემის პირობებში, შესაძლოა ამ კანონმა საზოგადოებაში დაპირისპირება გამოიწვიოს.

საჭიროა, ისევე, როგორც მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ, მსოფლიოს განვითარებულმა ქვეყნებმა გადახედონ უკვე მიღებულ გადაწყვეტილებებს და მსოფლიო თანამედროვე რეალების გათვალისწინებით მიიღონ ახალი მიმართულებები, რომელიც საბოლოოდ არამოლოდ განვითარებადი, არამედ განვითარებული ქვეყნების ინტერესებში იქნება.

ქვემოთ მოყვანილი გაეროს ინფორმაცია საბჭოთა სივრცეში ლტოლვილთა რაოდენობის შესახებ:

(ათას კაცებში)

სომხეთი	→	აზერბაიჯანი	— 185,0
აზერბაიჯანი	→	სომხეთი	— 299,0
უზბეკეთი	→	აზერბაიჯანი	— 46,0
საქართველო	→	რუსეთის ფედ.	— 119,0
რუსეთ. ფედ.			
ჩეჩნეთი	→	ყაზახეთი	— 6,0
ჩეჩნეთი	→	ბელორუსია	— 5,0
			665,0 ^{*)}

ეს ციფრები საქართველოს სინამდვილეში ამ პრობლემის მხოლოდ ნაწილს ასახავს, მეორეც, არ ჩანს ყოფილ საბჭოთა სივრცის გარეთ მიგრაციები. და რაც მთავარია არ არის მოცემული უკანონო მიგრაციების მასშტაბები. თვით უკანონო მიგრაციებში მოხვედრილ მიგრანტთა უმეტესობა (მათი საერთაშორისო სამართალში გაურკვევლობის შედეგად) ალბათ ლტოლვილებს უნდა მიეკუთვნოს.

ჩვენი აზრით, საბჭოთა იმპერიის დაშლის შედეგად მიგრაციული მასშტაბი 15-20 მილიონამდე მიგრანტს მოიცავს და აჭარბებს ამ მიმართებით მსოფლიოში არსებულის სტატისტიკურ მონაცემებს, 1995 წელს მსოფლიოში ლტოლვილთა რაოდენობა-14,4 მილიონი კაცი იყო.

გასათვალისწინებელია ისიც, რომ XXI საუკუნე ეს არის საუკუნე, რომელშიც აღარ იქნება ე.წ. კაპიტალისტურ და სოციალისტურ-კომუნისტურ ბანაკებად დაყოფა და დაპირისპირება. ე.ი. საზოგადოებრივი დაპირისპირებების იდეოლოგიური ფონი მოხსნილია. ამ პირობებში, მთელი სიმძიმე გადადის ქვეყნებს შორის ცხოვრების დონეებს შორის დაპირისპირებაზე. ქართველი თუ ამერიკელი ორივე ადამიანია და მსოფლიო დემოკრატიულობის ძირითადი თეზისი-ადამიანის მიერ საცხოვრებლის ნებაყოფლობითი არჩევისა-თავისთავად გამოიწვევს, რთულ ეკონომიკურ თუ საზოგადოებრივი პირობებში მყოფი ქვეყნებიდან განვითარებულისკენ მასშტაბურ მიგრაციას, რაც შექმნის ქვეყნებს შორის

^{*)} Полжение беженцев в странах мира 1995 г. УВКБ ООН.1996.
Конференция: беженцы и мигранты в странах СНГ 1996 г. ОБСЕ.

დაპირისპირების წინაპირობებს.

ამ ნაწილის გაშუქებისას, შევეცადეთ გვეჩვენებინა:

- XXI საუკუნის მიჯნაზე და XXI საუკუნეში ყოფილ საბჭოთა სივრცეში მიგრაციული პროცესების გლობალურობა, რომელთა მოწესრიგება უახლოეს 5-10 წლის განმავლობაში თითქმის შეუძლებელია და მათ მიმართ ყურადღების შესუსტება და ჩაურევლობა ნიშნავს „საბჭოთა სივრცეში“ ახალი დაპირისპირების კერების აღმოცენებას.
- ჩვენს მიერ ქვემოთ მოყვანილ საქართველოს მიგრაციული თუ დემოგრაფიული მდგომარეობის ასახსნელად შევეცადეთ გვეჩვენებინა - „საბჭოთა ადამიანის“ მენტალიტეტი, რომელმაც გააუფასურა ეროვნული ცნობიერება (თვითშეგნება) და განსაზღვრა ცალკეული ახალი ქვეყნის მკვიდრი მოსახლეობის მასშტაბური ემიგრაცია და შიდაეთნიკური დაპირისპირებები.
- მიგრაციული პროცესების აღრიცხვის და მართვის ისეთი სისტემების აუცილებლობა, რომლებიც ახალ ქვეყნებში, განვითარების გარდამავალ პერიოდში, შეიძლება ნაკლებად ითვალისწინებდნენ განვითარებული და განვითარებადი დემოკრატიული ქვეყნების მსოფლიო სტანდარტებს.

2. საბჭოთა და დღევანდელი დამოუკიდებელი ქვეყნების ოფიციალურ სტატისტიკაში მიგრაციულ-დემოგრაფიულ მაჩვენებელთა სანდოობა

საკითხი იმდენად სერიოზულად გვეჩვენება, რომ მასზე გარკვეული აზრის ფორმირება აუცილებლად მიგვაჩნია. ყოფილი საბჭოთა სივრცის დღეს უკვე დამოუკიდებელ ქვეყნებს განვლილი, ხანმოკლე პერიოდის განმავლობაში, მთელი ძალისხმევა სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის დეკლარაციისათვის რეალური შინაარსის შეძენაზე პქონდათ გადატანილი. ყურადღების გარეშე აღმოჩნდა ისეთი სახელმწიფოებრივი აუცილებელი ატრიბუტი, როგორიც არის სტატისტიკური აღრიცხვიანობა, საბჭოთა სტატისტიკური სისტემის რეფორმა. წარსული ინფორმაციული ბაზის თანამედროვე მოთხოვნებისათვის მისადაგება და ამ მიმართებით ახალი საკანონმდებლო საფუძვლების ფორმირება.

დღეს უკვე საქართველოს დამოუკიდებლობის რეაწლიანი გადასახედიდან ნათლად ჩანს, რომ სტატისტიკურ აღრიცხვიანობაში შეინიშნება ვაკუუმი და მცდელობა, 1990 წლამდე არსებული სტატისტიკური ინფორმაციის ტრანსფორმაციისა, დიდ სირთულეებს ქმნის როგორც საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებაში, ისე სახელმწიფოებრივი სტრატეგიის თუ პოლიტიკის განსაზღვრაში.

ჩვენ უკვე აღნიშნული გვქონდა, რომ საბჭოთა პერიოდის სტატისტიკური აღრიცხვიანობა და შესაბამისი ინფორმაციული ბაზა ასახავდა მკვეთრად ტოტალიტარული და თანაც კარჩაკეტილი იმპერიის უფრო პოლიტიკურ ინტერესებს. ამის მაგალითად შეიძლება მოვიყვანოთ თუნდაც ის, რომ 1926 წლის მოსახლეობის აღწერა უფრო მეტ ინფორმაციულ ბაზას ქმნიდა ვიდრე შემდგომი აღწერები.

ცნობილია, რომ დამოუკიდებელი ქვეყნისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა ეძლევა საკუთარი დემოგრაფიულ-მიგრაციული პროცესების გარკვევას და კერძოდ, ქვეყნის მოსახლეობის რაოდენობრივი მაჩვენებლის დადგენას. (თუნდაც იმისათვის, რომ იცოდეს ცვლილებები ისეთ მაჩვენებლებში, როგორიცაა: ცხოვრების დონე, უმუშევრობის დონე, ერთ სულზე ეროვნული შემოსავალი, სტრატეგიული აუცილებელი პროდუქტებით უზრუნველყოფის მაჩვენებელი და ა.შ.).

საბჭოთა პერიოდში ერთმმართველობით ტოტალიტარულ სისტემაში მოსახლეობის რაოდენობრივი მაჩვენებელი კიდევ უფრო მეტ მნიშვნელობას იძენდა. რადგან სოფლის, დაბის, ქალაქის, რაიონის, ოლქის თუ მთლიანად რესპუბლიკის მოსახლეობის რიცხოვნობის მხედვით განისაზღვრებოდა იმპერიის ცენტრიდან ჯერ რესპუბლიკის, შემდგომ ოლქის, რაიონის, ქალაქის, დაბის თუ სოფლის საბინაო თუ კულტურულ-საგამანათლებლო, კომუნიკაციური და ა.შ. უზრუნველყოფისათვის საფინანსო-ტექნიკური საშუალებების გამოყოფა.

ამგვარად, მიუხედავად იმისა, რომ საბჭოთა სტატისტიკური ინფორმაცია გარკვეულ კორექტირებებს განიცდიდა, იგი უფრო მეტად იმ სინამდვილეს და კანონზომიერებებს ასახავდა, რომელიც შეიძლება დამახასიათებელი იყოს მხოლოდ „კარჩაკეტილი“ და თანაც „გვემუიური“ ქვეყნისათვის და მათი განვრცობა ისეთი ქვეყნისათვის, რომელიც გახსნილ (ღია) საზოგადოებას აქმენებს. თითქმის დაუშვებელია.

იმისათვის, რომ ყოველივე უფრო ნათელი იყოს, გადავხედოთ მიგრაცია-დემოგრაფიის საკითხებში საბჭოთა პერიოდის და დღევანდლობის რეალიებს.

საბჭოთა კავშირში მოსახლეობის მიგრაციული პროცესების აღრიცხვიანობას

1930 წელს ჩაეყარა საფუძვლები, როცა მილიციის საპასპორტო მაგიდების მიერ შემოღებულ იქნა საპასპორტო კონტროლის სისტემა და ე.წ. ჩამოსვლა-გასვლის „მოსახვეი ტალონების“ მეშვეობით ზორციელდებოდა მკაცრი კონტროლი. „მოსახვეი ტალონები“ ივსებოდა როგორც წასვლის წინ, ისე ჩასვლის ადგილას, შემდეგი კატეგორიის პირებზე:

- მუდმივ საცხოვრებლად ჩამოსულზე.
- მუდმივ თუ სეზონურ სამუშაოზე ჩამოსულზე (მიუხედავად ჩამოსვლის ხანგრძლივობისა).
- სასწავლებლად ჩამოსულზე (იმათ გარდა, ვინც ჩამოვიდა ხანმოკლე-1.5 თვემდე სასწავლო კურსებზე).
- ხანგრძლივადიანი მივლინებით (1.5 თვეზე მეტი ხნით) ჩამოსულზე.
- ზემოთ ჩამოთვლილ პირებთან ერთად ჩამოსული ოჯახის წევრებზე.

მიუხედავად იმისა, რომ ამ პერიოდისათვის დამახასიათებელი იყო საპასპორტო, და შესაბამისად, ჩაწერა-ამოწერის თუ ჩამოსვლა-გასვლის მკაცრი კონტროლი, მისი მონაცემების მიღება დაკავშირებული იყო იმდენად რთულ, შრომატევად და თანაც დროში გაწევილ სისტემასთან, (ჯერ დასახლებული პუნქტების მონაცემები, შემდგომ რაიონის, ოლქის, რესპუბლიკის და საბოლოოდ საბჭოთა კავშირის დონეზე), რომ მათი სიზუსტე საკმაოდ საეჭვო ხდებოდა და ყოველივეს გადამოწმება-კორექტირება ზორციელდებოდა თითქმის ყოველ ათ წელიწადში, მოსახლეობის აღწერების მეშვეობით.

მიგრაციის სფეროში საკითხების ფართო სპექტრით გამოირჩეოდა 1926 და 1970 წლების მოსახლეობის აღწერები. ჩვენს მიერ უკვე გამოთქმული მოსაზრების დასტურად, რომ მიგრაციებს ახასიათებდათ მხოლოდ გეგმიურობა, კიდევ ერთ სანიმუშო მაგალითს მოვიყვანთ: 1939 წლის მოსახლეობის აღწერის წინ საბჭოთა თანამდებობის მაღალი პირის მიერ გამოთქმული მოსაზრების-„სოციალიზმის დროს მიგრაციას ახასიათებს მხოლოდ გეგმიურობა და ამიტომ არ არის არც თეორიული და პრაქტიკული საჭიროება მისი შესწავლისა“, შედეგად უკვე 1939 წლის და შემდგომი მოსახლეობის აღწერებში, 1926 წელთან შედარებით მკვეთრად შეიკვეცა მიგრაციის ამსახველი საკითხები.

როგორც ცნობილია მოსახლეობის აღწერა ქვეყნის ისტორიაში ძალზედ საპასუხისმგებლო და მნიშვნელოვანი აქტია. მაგალითად, მას სიცხადე შეაქვს მიგრაციულ პროცესებში, კერძოდ ერთის მხრივ დგინდება ქვეყანაში მუდმივად მცხოვრები მოსახლეობის რაოდენობა, მეორეს მხრივ, შობადობისა და მოკვდაობის მაჩვენებლებით გაიანგარიშება თუ მოსახლეობის რა რაოდენობა უნდა ყოფილიყო აღწერის მომენტისათვის. ამ ორ მაჩვენებელს შორის სხვაობა იძლეოდა მოსახლეობის მექანიკური (ანუ როგორც იგი იწოდებოდა საბჭოთა პერიოდში-მიგრაციული) მატების საღლოს. აღნიშნული კიდევ უფრო ზუსტდებოდა საბჭოთა პერიოდში, როცა მოსახლეობის აღწერები პარალელურად, ერთიანი მეთოდიკით და ფორმით მიმდინარეობდა საბჭოთა კავშირის ყველა რესპუბლიკაში და შემდგომ კავშირის დონეზე მიღებული შედეგებით კორექტირდებოდა რესპუბლიკური მაჩვენებლები.

საინტერესოა ისიც, რომ საბჭოთა სტატისტიკურ პრაქტიკაში მიგრაციის უფრო ზუსტი განსაზღვრისათვის დადგენილი იყო ამა თუ იმ დასახლების პუნქტში ცხოვრების ცენზი, რომელიც ექვსი თვით განისაზღვრებოდა, ე.ი. თუ პირი იმყოფებოდა თავისი საცხოვრებელი ადგილის გარეთ ამა თუ იმ დასახლებულ პუნქტში ექვს თვეზე მეტი ხნის

განმავლობაში იგი ითვლებოდა ამ დასახლებული პუნქტის მუდმივ მცხოვრებად. (მართალია რეალობაში მას უფრო „სახალხო საკუთრების“ შემკვედრიობაზე განაცხადის ფორმის შინაარსი ჰქონდა. კერძოდ ის, რომ თუ ადამიანი ექვსი თვის განსავლობაში არ ცხოვრობდა სახელმწიფოსგან მისთვის გამოყოფილ ბინაში, მაშინ იგი, თუნდაც მეზობლის განცხადებით, შეიძლებოდა ჩამორთმეოდა მას და ა.შ.).

ამგვარად, საბჭოთა კავშირის კარჩაკეტილობისა და საბჭოთა რესპუბლიკებს შორის, განსაკუთრებით მუდმივ საცხოვრებლად ნებაყოფლობით მიგრაციებზე მკაცრი კონტროლის შედეგად, თვით ტერიმინი მიგრაცია თუ მიგრაციული საღდო რეალობაში ასახავდა მიგრანტთა მიერ დასახლებული პუნქტის თუ რესპუბლიკის გარეთ ან გარედან მუდმივ (ექვს თვეზე მეტი ხნით წასულთა ჩათვლით) საცხოვრებლად მიგრაციას.

მიუხედავად იმისა, რომ 1987 წლიდან დაიწყო საბჭოთა სტატისტიკური ინფორმაციული ბაზის მოშლა, 1992 წლამდე საქართველოში ჩამოსვლა-გასვლის მაჩვენებელი რეალობაში თითქმის (70-80%-ით) ასახავდა მიგრაციულ საღდოს, რომელიც პირდაპირ აკორექტირებდა საქართველოს მოსახლეობის ბუნებრივი მატების მაჩვენებელს.

ყოველივე აღნიშნულის შემდგომ, ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებში და კერძოდ საქართველოს, როგორც დამოუკიდებელი ქვეყნის პირობებში, ამ მიმართებით მდგომარეობა მკვეთრად შეიცვალა:

- საქართველო გახდა ემიგრაციული ქვეყანა.
- 1993 წლიდან შემოდებულ იქნა საქართველოს მოქალაქის სტატუსი.
- 1993 წლიდან მოქმედებს ე.წ. იმიგრაციის (უფრო სწორად იმიგრანტის სტატუსის) შესახებ კანონი, რომლითაც საქართველოში მუდმივი ცხოვრების მსურველ უცხოელს ენიჭება იმიგრანტის სტატუსი და ამ მიმართებით განისაზღვრება ყოველწლიური იმიგრაციული კოტა.
- ემიგრაციული ნაკადების მიმართულებამ მოიცვა როგორც ყოფილი საბჭოთა სივრცე, ისე მნიშვნელოვნად გასცდა მას.
- იმიგრაციულ პროცესში იზრდება უცხოელთა მოძრაობის ინტენსივობა.
- საქართველოს სასაზღვრო - გამშვები პუნქტებისათვის დამახასიათებელი გახდა მოძრაობის ინტენსივობის მაღალი მაჩვენებელი, რომელშიც დიდია საკუთრივ საქართველოს მოქალაქეთა ზეედრითი წილი.
- ემიგრაციული ქვეყნის პირობებში დიდია საქართველოს მოქალაქეთა თუ საქართველოში მცხოვრებთა მუდმივ საცხოვრებლად და განსაკუთრებით ექვს თვეზე მეტი ხნით საზღვარგარეთ ემიგრაცია.
- საპასპორტო და შესაბამისად ჩაწერა-ამოწერის თუ ჩამოსვლა-გასვლის მკაცრი სისტემა შეიცვალა ძალზედ ლიბერალური რეგისტრაციის ინსტიტუტით და ამ მიმართებით საქმიანობის სრულ რელიზაციას ალბათ 3-5 წელი კიდევ დასჭირდება.
- ამ ფონზე საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი ოფიციალურად აცხადებს ჩამოსვლა-გასვლის მაჩვენებლებს, (იხ. ცხრილი 3), რომელიც, ჩვენის აზრით, 1992 წლამდე მდგომარეობის მხოლოდ „მანიპულაციაა“, თანაც უნდა ვივარაუდოთ, რომ ისევე, როგორც საბჭოთა პერიოდში, მასაც ინერციით გარკვეული პოლიტიკური შინაარსი უდევს საფუძვლად.

წლები	ჩამოვიდა		გავიდა		მიგრაციული სალდო	
	მოლო- ანად	მ.შ. ქ. თბი- ლისში	მოლო- ანად	მ.შ. ქ. თბი- ლისში	მოლო- ანად	მ.შ. ქ. თბი- ლისში
1990	20.0	15.3	59.0	14.0	-39.0	+1.3
1991	16.6	12.4	60.6	19.6	-44.0	-7.2
1992	8.0	7.2	49.6	21.0	-41.6	-13.8
1993	12.6	4.2	42.9	24.7	-30.3	-20.5
1994	12.7	2.7	44.2	15.6	-31.5	-12.9
1995	5.7	0.9	25.9	8.5	-20.2	-7.6
1996	1.2	1.4	12.9	7.8	-11.7	-6.4
სულ 7 წლის განმავლობაში						
	76,8	44.1 (57.4%)	295.1	111.2 (37.7%)	-218.3	-67.1 (30.7%)

აღნიშნულის დასტურია ის, რომ ამ პერიოდის, შეიძლება ითქვას, ცხრილში მოყვანილ ოფიციალურ სტატისტიკურ მცდარ მონაცემებზე დაყრდნობით კეთდება ისეთი დასკვნები, რომელიც სინამდვილეს თითქმის არ ასახავს. მაგალითად რ. გარეჩილაძე ასკვნის „როგორც ცხრილიდან ჩანს, წამსვლელთა ნაკადი ყველაზე დიდი იყო 1990-1991 წლებში. მიზეზი იყო მკვეთრი გარდატეხა პოლიტიკურ ცხოვრებაში, რომელსაც პრაქტიკულად მართავდა პოლიტიკაში ახალმოსული, გამოუცდელი ელიტა და რომელიც თვითღამკვიდრებას ცდილობდა ყველაზე იოლი გზით-პატრიოტული ლოზუნგებით“ (გვ.28).⁹⁾

დასკვნაზე პასუხი ქვემოთაც იქნება ნაჩვენები, აქ კი ვიტყვი, რომ იმავე ავტორს იქვე (35 გვ.) მოჰყავს გაანგარიშება, რომლითაც „გარე მიგრაციული უარყოფითი სალდო გამოდის დაახლოებით 595-620 ათასი ადამიანი“, ე.ი. ჯერ ერთი, სტატისტიკურ ოფიციალურ მონაცემს-უარყოფითი სალდო-218.3 ათასი, იგი თვითონ უარყოფს. მეორეც, ამ ციფრს თუ გამოვაკლებთ 1990-1991 წლების პერიოდის მაჩვენებელს, რომელსაც იგი მიიჩნევს წამსვლელთა ყველაზე დიდ რიცხოვნობად (ჩამოვიდა-36.6, გავიდა-119.6, უარყოფითი სალდო-83.0 ათასი კაცი), მაშინ გამოდის, რომ 1992-1996 წლებში გარე მიგრაციული სალდო ყოფილა - 537 ათასი ადამიანი ანუ საშუალოდ წელიწადში 100 ათასი ადამიანი, მაშინ როგორ შეიძლება 1990-1991 წლების შესაბამისი უარყოფითი სალდოს (-39,0 და -44,0) მიხედვით გაკეთებულიყო ის დასკვნა, რომელიც ზევით არის მოყვანილი.

ყოველივე აღნიშნულზე და იმ მიმართულებაზე, რომელიც განსაკუთრებით უნდა ახასიათებდეს ემიგრაციულ ქვეყანას, რიგ საბჭოთა მაჩვენებელთა და თანამედროვე მიგრაციების შესახებ ცალკეულ ავტორთა გაანგარიშებების თაობაზე ჩვენი მოსაზრებები მოცემულია ქვემოთ, ცალკეულ თავებში. აქ კი დავძენთ, რომ საბჭოთა პერიოდთან შედარებით დამოუკიდებელ ქვეყანაში ჩამოსვლა-გასვლის მაჩვენებელი ასახავს მხოლოდ მიგრაციულ პროცესებში მონაწილე მიგრანტთა მოძრაობის ინტენსივობას ან ქვეყნის იმიგრაციულ თუ სხვა ქვეყნების ემიგრაციული

⁹⁾ რ. გარეჩილაძე, მოსახლეობის მიგრაცია საქართველოში და მისი სოციალურ-ეკონომიკური შედეგები, გაეროს პროგრამა-საქართველო, თბ. 1997.

მიმზიდველობის მაჩვენებელს. ზოლო რაც შეეხება ცხრილში მოცემულ ოფიციალურ მონაცემებს იგი არ ასახავს რეალობას. აღნიშნულიდან გამომდინარე თვით ოფიციალური სტატისტიკური ინფორმაცია საქართველოს მოსახლეობის რაოდენობის გაანგარიშებითი მაჩვენებელი - „1997 წლის 1 იანვრისათვის 5386 ათასი კაცი და მათ შორის სახეზე მყოფი 4.9-5.0 მილიონი კაცი“, უბრალოდ რომ ვთქვათ, უფრო საზოგადოების შეცდომაში შეყვანის მცდელობაა და ეჭვს ბადებს თვით 1999 წლისათვის დასახული მოსახლეობის აღწერის მოსალოდნელ შედეგებზე. ჩვენი აზრით, ოფიციალური სტატისტიკის მონაცემებსა და აღწერის შედეგად მიღებულ რეალობას შორის განსხვავება საკმაოდ მნიშვნელოვანი იქნება. რაც შექმნის მისი შედეგების შესაძლო „მანიპულაციის“, ოფიციალურ სტატისტიკასთან ხელოვნურად დაახლოების პირობებს. (აღნიშნულზე უფრო დეტალურად იხილეთ ქვემოთ ცალკეულ თავებში).

3. ემიგრაციული კვაყნის მიგრაციულ-დემოგრაფიული ალრიცხვინარობის თავისებურებანი

ჩენი აზრით, ქვეყნის მიგრაციულ-დემოგრაფიული პროცესების აღრიცხვინარობაზე იმითმაც არის საჭირო ყურადღების გამახვილება და აზრთა შეჯერება, რომ ჯერ კიდევ გაუთვითცნობიერებელია ბევრი ისეთი საკითხი რაც, ერთის მხრივ ზოგად მიმართულებებს უნდა ადგენდეს, ხოლო მეორეს მხრივ, უნდა ითვალისწინებდეს ემიგრაციული კვაყნის თავისებურებებს.

მიუხედავად იმისა, რომ საბჭოთა იმპერიის დაშლის შემდგომ გავიდა საკმაოდ მნიშვნელოვანი პერიოდი, არც ერთ ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკას საერთოდ არ მოუხდენია სახელმწიფოებრივი და მათ შორის ადამიანური რესურსული პოტენციალის შეფასება.

თუ 1994 წლამდე ადამიანური რესურსული პოტენციალის შეფასებას ანუ მოსახლეობის აღწერას გარკვეულად ზღუდავდა ცალკეულ ქვეყანაში მოქალაქეობის კანონის უქონლობა, მისი მიღების შემდგომ მოსახლეობის აღწერის გადავადება ძალზედ ძნელად აღსაქმელია თუნდაც ისეთ ქვეყნებში, რომლებიც მოსახლეობის რაოდენობით მიეკუთვნებიან მცირერიცხოვან, ხოლო გარე მიგრაციით-ემიგრაციული ქვეყნების რიცხვს.

შეიძლება ითქვას, რომ ე.წ. დამოუკიდებელი ქვეყნების თანამეგობრობის (დსმ) ქვეყნების დღეს არსებული შეთანხმება - 1999 წლის დასაწყისში ურთიერთყოორდინირებული მოსახლეობის აღწერის შესახებ, თუნდაც საქართველოს უკვე რეალურ პირობებში, საკმაოდ ბევრ ეჭვს იწვევს უფრო არა პოლიტიკური, არამედ შესაძლო შედეგების (იმ საფინანსო დანახარჯებთან შედარებით, რომელიც უნდა გაიღოს საკმაოდ მძიმე მდგომარეობაში მყოფმა საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტმა და იმ ემიგრაციის მასშტაბების პირობებში, რომლებიც უკვე განხორციელდა) თვალსაზრისით. ასეთი ეჭვის საფუძველი შეიძლება იყოს:

- ქვეყნების უმეტესობა მიეკუთნება ემიგრაციული ქვეყნების რიცხვს და დემოგრაფიული პოლიტიკითაც მკვეთრად განსხვავდებიან.
- ზოგიერთ ქვეყანაში ჯერ კიდევ შერჩენილია ყოფილი საბჭოთა საპასპორტო და ჩაწერა-ამოწერის სისტემა.
- მნიშვნელოვანი განსხვავებებია მოქალაქეობის შესახებ მოქმედ კანონებს შორის. ზოგან დაშვებულია ორმაგი მოქალაქეობა ზოგან, მაგალითად, საქართველოში, იგი დაუშვებელია. ასეთი მოქალაქეები, მიუხედავად მათი თუნდაც მკვიდრ ეროვნებაზე მიკუთვნებისა, უცხოელებად ითვლებიან.
- ქვეყნების უმეტესობაში ემიგრაციულ-იმიგრაციული პროცესები გაცდა დსმ-ს საზღვრებს.
- ნაწილში მოქმედებს კანონი ლტოლვილთა თუ ქვეყანაში მუდმივად მცხოვრებ უცხოელთა (იმიგრანტის სტატუსის მქონეთა) შესახებ.
- დაუზვეწავია და მნიშვნელოვნად განსხვავებულია მიგრაციის სფეროს საკანონმდებლო ბაზა (აღნიშნულზე კიდევ გვექნება მსჯელობა) და შესაბამისად მიგრაციულ-დემოგრაფიული ტერმინოლოგია და ა.შ.

ამ რეალობის ფონზე, და იმის დამატებით, რომ საქართველოს პირობებში მოსახლეობის აღწერისათვის საჭიროა მნიშვნელოვანი თანხები (12-13 მილიონი დოლარი). მაშინ, როცა ჯერ კიდევ არ არის აღდგენილი ქვეყნის ტერიტორიული

მთლიანობა, ჩვენის აზრით, უფრო მიზანშეწონილი იყო როგორც ეკონომიკურად. ისე საქართველოს გარეთ საქართველოს მოქალაქეთა დაცვის სისტემის ფორმირება-სრულყოფის თუ ქვეყნის განვითარების პარალელურად. ემიგრაციაში მყოფ საქართველოს მოქალაქეთა ეტაპობრივი უკუმიგრაციის ხელშეწყობი პირობების შექმნის მიზნით, მოსახლეობის აღწერა გადაგვევადებინა XXI საუკუნის დასაწყისისათვის. ამჟამად მთელი ძალისხმევა წარგვემართა ემიგრაციაში მყოფთა მდგომარეობის შესწავლისაკენ და თანაც დაგვეჩქარებინა სახელმწიფო საზღვარზე საქართველოს მოქალაქეთა აღრიცხვიანობისა და უცხოელთა აღრიცხვიანობა-კონტროლის თანამედროვე სისტემის ფუნქციონირება.

ჩვენს მიერ აღნიშნულ ღონისძიებას მოსახლეობის აღწერისათვის სავარაუდო თანხის მაქსიმუმ 50% დასჭირდებოდა და თანაც, თანდათანობით, სრული მასშტაბით ამოქმედდებოდა საქართველოს კონსტიტუციის უმნიშვნელოვანესი თქნისი-„საქართველო მფარველობს თავის მოქალაქეს განურჩევლად მისი ადგილსამყოფელისა“. (მუხლი 13).

მიუხედავად აღნიშნულისა, თუ უკვე მიღებული გადაწყვეტილების შესრულება აუცილებლად იქნა მიჩნეული, მაშინ, ჩვენი აზრით, ის მაინც უნდა იქნეს გათვალისწინებული, რომ 1999 წლის საქართველოს მოსახლეობის აღწერის საკითხები თუ ფორმები ძირითადად უნდა დაეყრდნოს 1926 წლის აღწერისას. ყველაფერს რომ თავი დაეხებოთ 1926 წელს ჩატარებული მოსახლეობის აღწერა იძლეოდა ცნობებს ანექსირებული საქართველოს, ხოლო 1999 წლის აღწერის ინფორმაცია იქნება დამოუკიდებლობადაღდგენილი საქართველოს თითქმის ერთვადიანი პერიოდის შესახებ.

ამ თავში დასახულ პრობლემათა უმეტესობა ცალკეული, კონკრეტული მაგალითებით, თუნდაც საზღვარზე ინფორმაციის მოპოვებისა თუ კონტროლის მექანიზმების თაობაზე, განხილული იქნება მომდევნო თავებში, აქ კი ყურადღებას ძირითადად ისეთ საკითხებზე გაავაძახილეთ. რომელთა შეუთანხმებლობა და შესაბამისი საკანონმდებლო გადაწყვეტილების არ მიღება, ჩვენი აზრით. (აღნიშნულს თვით 1999 წლის მოსახლეობის აღწერაც ვერ უშველის) გამორჩეულ გაუგებრობებს და მდგომარეობის გამოსწორება რაც უფრო გაჭიანურდება, შესაძლებელია, ძალზედ რთული არამართო დემოგრაფიული, არამედ ქვეყნის სტრატეგიული თუ მიმდინარე განვითარების მაჩვენებლები მივიღოთ.

ცნობილია, რომ ზოგადად მოსახლეობის მოძრაობას ახასიათებს ორი ძირითადი ფორმა:

- ბუნებრივი (შობადობისა და მოკვდაობის მაჩვენებელთა დინამიკა).
- სივრცობრივი (გადაადგილება ტერიტორიაზე, ძირითადად დასახლებულ პუნქტებს შორის).

პირველი ფორმის შედეგად მიიღება ქვეყნის თუ დასახლებული პუნქტის მოსახლეობის საერთო რაოდენობა ბუნებრივი მატებით. ხოლო თვით ბუნებრივი მატების ანუ შობადობის და ბუნებრივი კლების ანუ მოკვდაობის მაჩვენებელთა სხვაობით მიიღება გარკვეულ პერიოდში ბუნებრივი მატების საღლო.

პირველ ფორმასთან შედარებით მეორე უფრო მასშტაბურია და თანაც ძალზედ დინამიკური. იგი მოიცავს ორ ქვეპროცესს: საცხოვრებელი ადგილის შეუცვლელად გადაადგილებას ანუ შრომით (ქანქარისებურ) მოძრაობას და საცხოვრებელი ადგილის შეცვლით ანუ ერთი ადგილიდან მეორეში მუდმივ საცხოვრებლად მიგრაციას. ე.ი. სივრცობრივი მოძრაობის ფორმა იყოფა დროებით და მუდმივ მიგრაციებად.

პირველ ფორმას დამატებული (ან გამოკლებული) მეორე ფორმის ის ნაწილი, რომელიც გულისხმობს მუდმივ საცხოვრებლად მიგრაციას ანუ მექანიკური მატების საღდო, იძლევა გარკვეულ პერიოდში ქვეყნის თუ დასახლებული პუნქტის მუდმივ მოსახლეობას ე.ი. ქვეყნის თუ დასახლებული პუნქტის თუ ტერიტორიის მოსახლეობის მოძრაობის დინამიკის ამსახველი ძირითადი კომპონენტია: ბუნებრივი და მექანიკური მატების საღდო და შედეგად ქვეყანაში მუდმივ მცხოვრებთა რაოდენობა.

საზღვარგარეთის რიგ ქვეყნებში, მაგალითად კანადაში, იმ უცხოელებზე, რომლებმაც მიიღეს მუდმივად ცხოვრების უფლება (საქართველოს პირობებში იმიგრანტის სტატუსი), კანადის გარეთ ყოფნა დასაშვებია (წინასწარი ნებართვით) წელიწადში 183 დღით ანუ ექვსი თვით, რომლის შემდგომ მათ უწყდებათ უფლება. საკუთარ მოქალაქეთა გარეთ ყოფნა არ იზღუდება, რადგან იგი იმიგრაციული ქვეყანაა და თავისთავად საკუთარ მოქალაქეთა სხვა ქვეყნებში მუდმივ საცხოვრებლად ემიგრაცია ძალზედ მცირედი მასშტაბით ახასიათებს.

გავიხსენოთ ისიც, რომ (აღნიშნულზე უკვე გვქონდა საუბარი) საბჭოთა კავშირშიც საცხოვრებელ ახალ გარემოში ექვს თვეზე მეტი ხნით ყოფნის შემთხვევაში ასეთი პირი ითვლებოდა მისთვის ახალი დასახლებული პუნქტის მუდმივ მცხოვრებლად.

ექვს თვეზე მეტი ხნით ნიშნავს უწყვეტ პერიოდს, რაც როგორც დემოგრაფიული, ისე საკუთარი ქვეყნის აღმშენებლობაში თუ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში პიროვნების აქტიურობის საკმაოდ მნიშვნელოვანი პერიოდია.

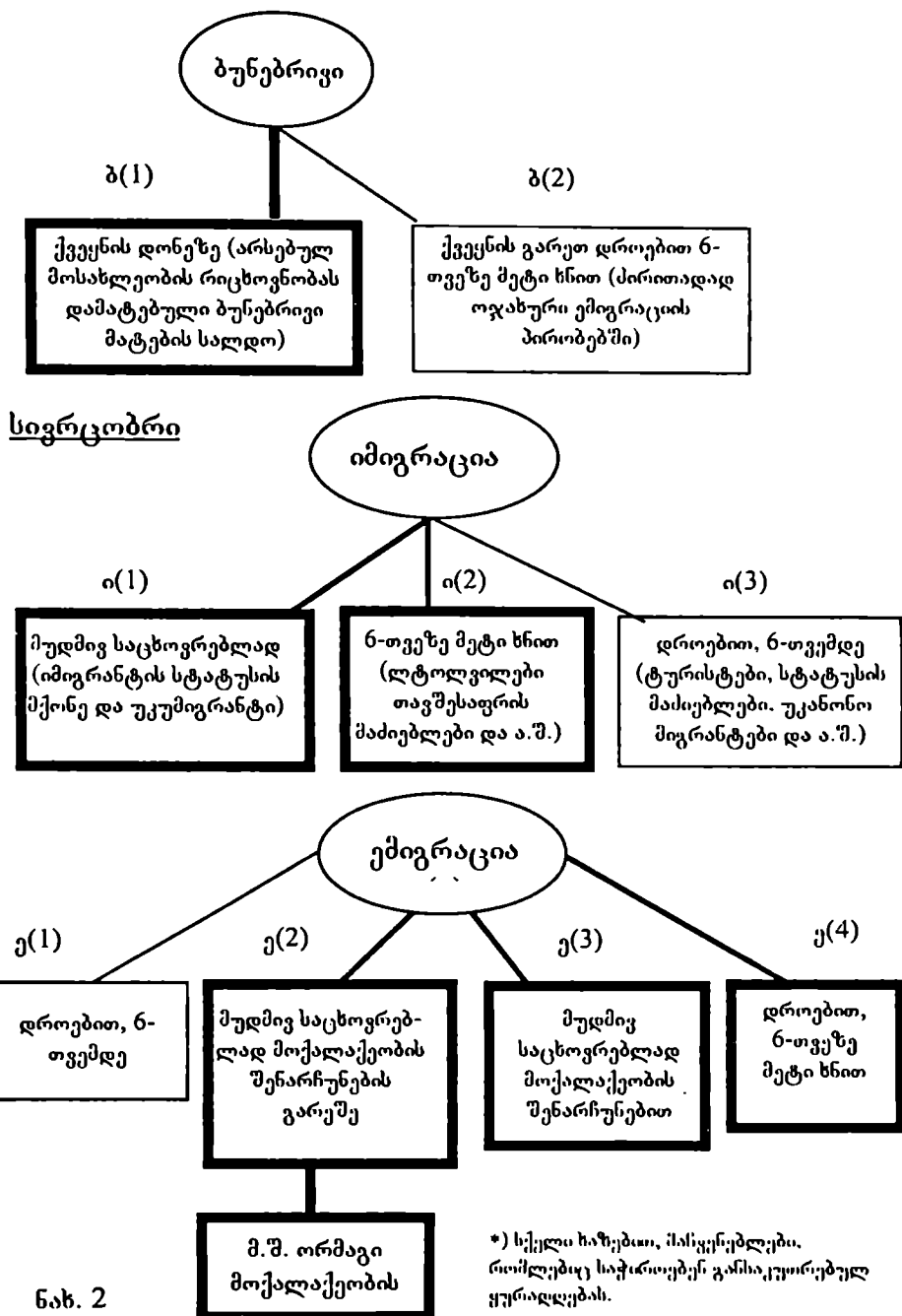
ყოველივე აღნიშნულიდან გამომდინარე ემიგრაციული ქვეყნის საქართველოს პირობებში, როცა დროებით, შრომით ემიგრაციულ პროცესებში ჩართულია უმეტესად მოსახლეობის აქტიური-ფერტილური ასაკი და შესაძენეია ოჯახებით და განსაკუთრებით ბავშვების დროებითი ემიგრაციაც, რა თქმა უნდა განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს მათი ქვეყნის გარეთ დემოგრაფიული აქტიურობის მაჩვენებლის (თუნდაც ემიგრაციაში ბავშვების მდგომარეობის) ცოდნა. ისინი პოტენციურ, აქტიურ რესურსს მიეკუთვნებიან, რომელიც ექვემდებარება პირველ რიგში ნებაყოფლობით უკუმიგრაციას თუ უკუმიგრაციის პროცესის ხელშეწყობას.

ასეთივე მკვეთრ შინაარსობრივ თუ მიმართულებით ცვლილებებს განიცდის მეორე ფორმა-სივრცობრივი ანუ როგორც იმიგრაციული, ისე ემიგრაციული პროცესები.

ენასობით თუ როგორი შეიძლება იყოს მოსახლეობის მოძრაობის ბუნებრივი თუ სივრცობრივი ფორმის სტრუქტურული მოდელი ემიგრაციული ქვეყნის პირობებში. (იხ. ნახ. 2).

აქვე გვინდა აღვნიშნოთ თუ რა მნიშვნელობა აქვს საზოგადოებრივი აზრის, სახელმწიფოებრივი სტრატეგიის განსაზღვრისა და შესაბამისი პოლიტიკის განხორციელებისთვის მოყვანილი მოდელის: სქესობრივ-ასაკობრივ, ქვეყნის შიგნით თუ გარეთ მიგრაციის, შობადობის თუ მოკვდაობის, განათლებისა თუ პროფესიული დონის და ა.შ. მაჩვენებლის თაობაზე ინფორმაციას ისეთი (განვითარების პოტენციალის მქონე, ტერიტორიულად პატარა და მოსახლეობის მცირერიცხოვანი, დღეს ემიგრაციული, ზეალ ტრანზიტული და იმიგრაციული) ქვეყნისათვის, როგორც საქართველო, ჩვენ არ შეუძლებით ამის განხილვას, იგი გარკვეულად უკვე იყო (და კვლავ იქნება ქვემოთ) აღნიშნული.

მოსახლეობის ბუნებრივი და სივრცობრივი
მოდრაობის სტრუქტურული მოდელი

ცნობისათვის: გაეროს სტატისტიკური კომისიის მონაცემებით (1974 წელი) 121 ქვეყანა გარე მიგრაციის თაობაზე ინფორმაციის გამოყენების მიხედვით ჯგუფდება შემდეგნაირად:

- 82.6% (100) მას იყენებს ეროვნულ დონეზე.
- 4.3% (52) იგი გამოიყენება ქვეყანაში დასვენებისა და ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობის მიზნით.
- 22.3% (27) იგი საჭიროა ქვეყნის დემოგრაფიული მდგომარეობის შეფასებისა და პროგნოზირებისათვის.

აქ ყურადღებას მხოლოდ მოდელში მოყვანილი თითოეული მაჩვენებლის შინაარსობრივ და რაოდენობრივ მასასიათებლის მნიშვნელობაზე გავამახვილებთ, რომელთა შედეგად მიიღება:

1. საქართველოში მუდმივად მცხოვრებთა (სმმ) რაოდენობა. საქართველოში მუდმივად მცხოვრებს უნდა მიეკუთვნოს პირი, რომელიც ყოველგვარი დროებითი შეზღუდვების გარეშე წელიწადში 183 დღეზე (6 თვეზე) მეტი ხნის განმავლობაში კანონიერ საფუძველზე ცხოვრობს საქართველოში. მათ მიეკუთვნება კატეგორიები: საქართველოს მოქალაქეობის მქონე (მათ შორის ეროვნული სტრუქტურის მაჩვენებლების აუცილებლობაზე ავლნიშნავთ, რომ საქართველოს, როგორც დამოუკიდებელი ქვეყნის ფორმირება მხოლოდ საწყის სტადიაზეა და 1993 წელს, საქართველოს მოქალაქეობის შესახებ კანონის მიღების შემდგომ, საქართველოს მკვიდრ და არამკვიდრ ეროვნებათა საქართველოს მოქალაქეებად ინტეგრაცია მხოლოდ დაიწყო. ამ მხრივ, მიუხედავად ამჟამად არსებული წინააღმდეგობრივი მოსაზრებისა, ჩვენი აზრით, გარკვეულ დროის განმავლობაში საქართველოს მოქალაქეთა ეროვნული სტრუქტურის მაჩვენებელი შენარჩუნებული უნდა იქნეს), მოქალაქეობის არმქონე და იმიგრანტის სტატუსის მქონე უცხოელები (ამავე დროს დასაშვებია ამ მაჩვენებელს მიეკუთვნოს საქართველოში 6-თვეზე მეტი ხნით მცხოვრები გარკვეული კატეგორიის უცხოელებიც).

ეს არის საქართველოს მოსახლეობის ის რაოდენობა რომელიც იმყოფება ქვეყნის აქტიურ დემოგრაფიულ გარემოში.

მოდელის მიხედვით მისი რაოდენობა მიიღება:

$$\boxed{\text{სმმ}} = [b(1)+i(1)+i(2)] - [e(1)+e(2)+e(4)]$$

აქ და შემდგომ აღნიშნულის ციფრობრივი გამოხატვისათვის, თითოეული მაჩვენებელი პირობითად ტოლია:

b(1) - 1000	i(1) - 200	e(1) - 300
b(2) - 400	i(2) - 200	e(2) - 200
	i(3) - 500	e(3) - 500
		e(4) - 300

შედეგად $\boxed{\text{სმმ}} = [1000+200+200] - [300+200+300] = 600$ კაცს.

საქართველოში მუდმივად მცხოვრებთა (სმმ) რაოდენობის დადგენით, ძირითადად უნდა განისაზღვროს ქვეყნის აქტიური დემოგრაფიული და სახელმწიფოებრივი განსაკუთრებით ქვეყნის ეროვნული თვითმყოფადობის შენარჩუნება-განვითარების პოლიტიკა.

2. საქართველოში მცხოვრებთა (სმც) რაოდენობა.

იგი მიიღება საქართველოში მუდმივად მცხოვრებთა (სმმ) რაოდენობაზე ყველა იმ მიგრანტის რაოდენობის დამატებით, რომლებიც მონაწილეობენ იმიგრაციულ პროცესში ე.ი.

$$\boxed{\text{სმც}} = [\text{სმმ} + \text{ი}(3)] \text{ ციფრებში } [600 + 500] = 1100 \text{ კაცი.}$$

ეს მაჩვენებელი ქვეყნის მიმზიდველობის ზოგადი მაჩვენებელია და პირობითად არის „ინტეგრაციულ-დემოგრაფიული გარემოს“ მახასიათებელი.

მისი რაოდენობის მიხედვით უნდა განისაზღვროს ქვეყნის გეოპოლიტიკური თუ სატრანზიტო, ისე რეკრეაციული (დასვენების-ტურისტული) — ფუნქციის განვითარების პოლიტიკა.

3. საქართველოს მოსახლეობის (სმ) რაოდენობა.

იგი მიიღება საქართველოში მუდმივად მცხოვრებთა (სმმ) რაოდენობაზე, საქართველოს გარეთ ნ-თვეზე მეტი, ხნით დროებით და მუდმივ საცხოვრებლად (მოქალაქეობის შენარჩუნებით), ემიგრაციაში მყოფთა რაოდენობის დამატებით. ე.ი.

$$\boxed{\text{სმ}} = [\text{ბ}(1) + \text{ი}(1) + (\text{ე}(1) \text{ ან } \text{ბ}(2)) + \text{ე}(2)] - \text{ე}(4)$$

ციფრებში

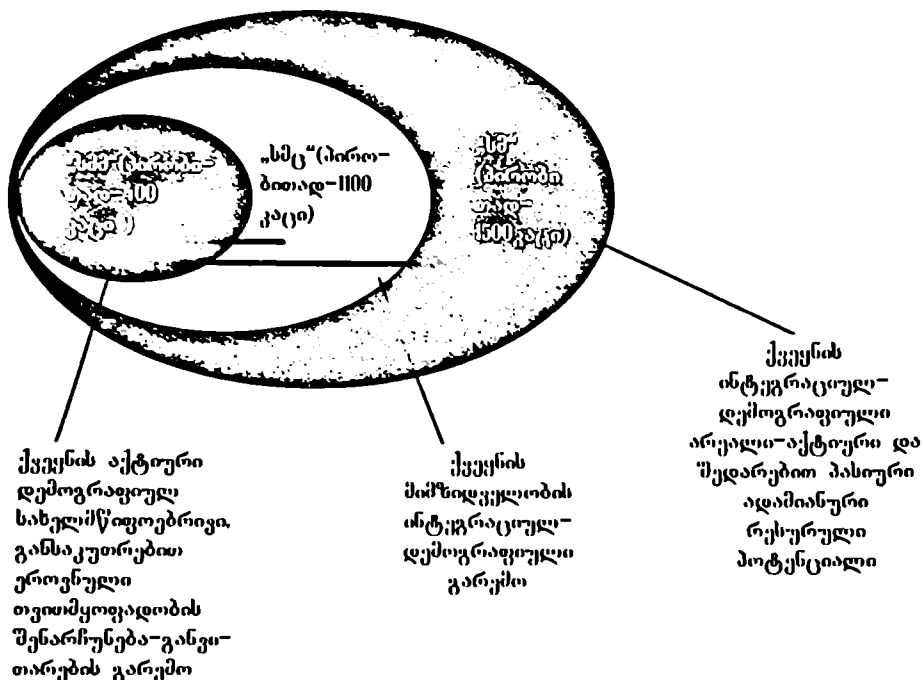
$$[1000 + 200 + 400 + 200] - 300 = 1500 \text{ კაცი.}$$

პირობითად ეს არის ქვეყნის ინტეგრაციულ-დემოგრაფიული არეალი-აქტიური და შედარებით პასიური ადამიანური რესურსული პოტენციალი.

მისი რაოდენობის მიხედვით უნდა განისაზღვროს ქვეყნის როგორც შიდა, ისე გარე დემოგრაფიული პოტენციალი. იგი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ქვეყნის გარეთ, ემიგრაციაში მყოფ საკუთარ მოქალაქეთა როგორც კონსტიტუციური უფლებების დაცვისა, ისე მათი ქვეყნის ინტერესებისა და მემორიალების (განვითარების პროცესში ჩართვის) პოლიტიკის განსაზღვრისას. იგი ემიგრაციული ქვეყნის პირობებში, მის მიმართ სახელმწიფოებრივი სწორი პოლიტიკის განსაზღვრის და გატარების შეუძლებელაში, ქმნის ქვეყნის საერთაშორისო ინტეგრაციაში და ეკონომიკურ განვითარებაში ჩართვის დამატებით ხელშეწყობა, ეფექტურ პირობებს.

იმიგრაციული ქვეყნის პირობებში „სმ“-ის არეალი მკვეთრად შეკვეცილია და მის მნიშვნელობას თუ შინაარსს გარკვეულად იძენს ქვეყანაში მუდმივ საცხოვრებლად ჩამოსულ უცხოელთა რიცხოვნობა და მათი მუშევრებით ქვეყნის გარეთ ინტეგრაციულ პროცესებში დამატებით ხელშეწყობი პირობების შექმნა. განსაკუთრებით იმ ქვეყნებთან, საიდანაც დიდი მუდმივ საცხოვრებლად იმიგრაციის მასშტაბი.

ემიგრაციული ქვეყნისათვის ამ სამი მაჩვენებლის პირობითი თანაფარდობა იღებს ასეთ სახეს:

ნახ.3

4. მიგრაციის ან მიგრანტთა მოძრაობის ინტენსივობის მაჩვენებელი (მი).
იგი არის იმიგრაციულ-ემიგრაციულ პროცესში მონაწილე ყველა კატეგორიის მიგრანტთა რიცხოვნობის მაჩვენებელი. ე.ი.

$მი = \frac{X}{N}$ საზღვრის კვეთის მაჩვენებელზე.

როცა მი-ში ჭარბობს საქართველოს მოსახლეობის (სმ) რაოდენობა (განსაკუთრებით ემიგრაციულ პროცესში), მაშინ იგი ემიგრაციულ, ნაკლებად მიმზიდველ (პირიქით, როცა იმიგრაციულ პროცესში ჭარბობს უცხოელთა რაოდენობა - მიმზიდველ) ქვეყანას მიეკუთვნება.

აღნიშნული მაჩვენებელი გარკვეულად აზუსტებს საქართველოში მცხოვრებთა (სმ) მაჩვენებელს, რადგან ემიგრაციული ქვეყნის პირობებში სმ შეიძლება აჭარბებდეს მუდმივად მცხოვრებთა (სმ) რაოდენობრივ მაჩვენებელს, მიგრაციის ინტენსივობის მაჩვენებლის გარეშე იგი არ იძლევა ქვეყნის მიმზიდველობის თაობაზე საბოლოო დასკვნის გაკეთების საშუალებას.

გარე მიგრაციის (ანუ შემოსვლა-გასვლის) ინტენსივობის მაჩვენებელი, კიდევ უფრო აფართოებს „სმ“ მაჩვენებელს და ორიენტირი ხდება ქვეყნის თუნდაც საზღაო-სატრანსპორტო და მომსახურების (სერვისის) ქსელის თუ საბიუჯეტო შემოსავლების და ა.შ. გასაზღვრისათვის.

5. მექანიკური მატების (მოძრაობის) სალდო (მტს).

იგი მიიღება ემიგრაციაში და იმიგრაციაში მუდმივ საცხოვრებლად და რთვეზე მეტი ხნით წასულთა და ჩამოსულთა რაოდენობებს შორის სხვაობით.

$$\boxed{\text{მტს}} = [i(1)+i(2)] - [e(1)+e(2) + e(4)]$$

ციფრებში:

$$\boxed{\text{მტს}} = [200+200] - [300+200+300] = (-)400 \text{ კაცი.}$$

აღნიშნული მაჩვენებლის, (როგორც უკვე იყო აღნიშნული, საბჭოთა პერიოდში იგი იწოდებოდა მიგრაციის სალდოდ) მეშვეობით ზუსტდება პირველი მაჩვენებელი-საქართველოში მუდმივად მცხოვრებთა (სმმ) რაოდენობა:

$$\boxed{\text{სმმ}} = b(1) \pm \text{მტს}$$

ციფრებში

$$\boxed{\text{სმმ}} = 1000-400 = 600 \text{ კაცი.}$$

მოდელმა გარდა ჯამობრივი მაჩვენებლებისა უნდა მოგვცეს უფრო დაწერილობითი ინფორმაცია ქვეყნის დემოგრაფიულ-მიგრაციულ მაჩვენებლებზე რაც მთლიანად ცვლის საქართველოს, როგორც დამოუკიდებელი ქვეყნის ამ საკითხის მიმართ დღემდე შემორჩენილ მიდგომას. კერძოდ, დღემდე, საბჭოთა პერიოდიდან შემორჩენილია მოსახლეობის სამ ძირითად კატეგორიად დაყოფა:

— მუდმივი მოსახლეობა, რომელიც გულისხმობს „აღამიანთა ერთობლიობას, რომელთათვისაც მოცემული დასახლებული პუნქტი, ან ტერიტორია მოცემული დროისათვის ჩვეულებრივ წარმოადგენს ბინადრობის ადგილს“. (გვ. 15)⁹ იგი უფრო მეტად მიესადაგება „საქართველოში მუდმივად მცხოვრებს“ (სმმ), იმ განსხვავებით, რომ საჭიროა ბინადრობის ადგილზე ყოფნის ან არყოფნის დროითი ცენზის (183 დღეზე ანუ რთვეზე მეტი ხნით) შემოღება, ბინადრობის ადგილის არჩევისა თუ მიკუთვნების პირობების დადგენა, ამ კატეგორიაზე იმიგრანტის სტატუსის მქონეთა მიკუთვნება და ა.შ.

აღნიშნულიდან გამომდინარე პრინციპში და განსაკუთრებით მასშტაბურ ემიგრაციულ პირობებში, თვით ტერმინი „მუდმივი მოსახლეობა“. ჩვენი აზრით, დასაშვებია, რომ „საქართველოში მუდმივად მცხოვრებთა (სმმ)“ ტერმინის შინაარსით ხმარებაში დარჩეს „საქართველოს მუდმივი მოსახლეობა“.

— არსებული მოსახლეობა, ან როგორც მას ხშირად უწოდებენ „სახეზე მყოფი მოსახლეობა“, გულისხმობს „აღამიანების ერთობლიობას, რომელიც აღწერის მომენტში მოცემულ დასახლებულ პუნქტში, ან მოცემულ ტერიტორიაზე იმყოფებოდა“. (გვ. 15)

ტერმინი, შინაარსობრივი მკვეთრი განსხვავების მიუხედავად, უფრო მიესადაგება „საქართველოში მცხოვრებთა (სმმ)“ კატეგორიას.

— იურიდიული ანუ მიწერილი მოსახლეობა, რომელიც „აერთიანებს მოცემულ დასახლებულ პუნქტთან რეგისტრაციის რომელიმე წესით დაკავშირებულ აღამიანთა ერთობლიობას“. (გვ. 15)

იგი ისევე, როგორც სხვა ზემოთმოყვანილი ტერმინების დროს (შინაარსობრივი მკვეთრი განსხვავების მიუხედავად), ძალზედ ზოგადად შეიძლება მიესადაგოს „საქართველოს მოსახლეობის (სმ)“ კატეგორიას.

— რაც შეეხება ე.წ. ჩამოსვლა-გასვლის მაჩვენებელს და მიგრაციის სალდოს, აღნიშნულზე უკვე გვქონდა საუბარი. კერძოდ, ჩამოსვლა-გასვლის მაჩვენებელი ეს არის მიგრაციის ანუ მიგრანტთა მოძრაობის ინტენსივობის მაჩვენებელი, ხოლო „მიგრაციული სალდო“-მექანიკური მატების (მოძრაობის) სალდო, ან მიუხედავად საბჭოთა სინამდვილისგან განსხვავებული მნიშვნელობისა, ტერმინის ადვილად აღქმის

⁹ გ. მელაძე, გ. წულაძე, საქართველოს მოსახლეობა და დემოგრაფიული პროცესები. თბ. 1997 წ.

(ტრანსფორმაციის) მიზნით, შეიძლება მას ეწოდოს „მიგრაციული მატების საღოდ“.

ჩვენ არ შეუვლავს ალბიზმულ კატეგორიებსა თუ ტერმინებს შორის არსებული და ჩვენს მიერ შემოთავაზებულ განსხვავებების უფრო დეტალურ განხილვას. გვეორია ჩვენი მოსაზრების სისწორეს კიდევ უფრო ნათელს გახდის ქვემოთ. ცალკეულ თავებში მოყვანილი მაჩვენებლები თუ დასკვნები.

აქ კი კიდევ ერთ საკითხზე ვამახვილებთ ყურადღებას. კერძოდ, როგორც ცნობილია, საქართველოში ჩაწერა-ამოწერისა და მკაცრი საპასპორტო კონტროლის სისტემა შეიცვალა ახალი დემოკრატიული ფორმით – „რეგისტრით“, იგი ძალიანად ცვლის მიგრაციული და განსაკუთრებით ემიგრაციული პროცესების აღრიცხვიანობის დღემდე არსებულ სისტემას.

ასეთ ფონზე 1999 წლისათვის დასახულ მოსახლეობის აღწერისათვის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს პირის მუდმივი საცხოვრებელი ადგილის (დასახლებული პუნქტის) ცნების განსაზღვრის საკითხი. საქმე იმაშია, რომ მსოფლიოს განვითარებულ ქვეყნებში „რეგისტრაციის“ სისტემა დიდი ხანია არსებობს. მაგალითად, შვედეთში ალბიზმული სისტემა 1571 წლიდან ფუნქციონირებს და ამაჟამად ხუთასამდე სხვადასხვა რეგისტრის მოიცავს და მისი ძირითადი საწყისი მიზანი დაქვემდებარებულ იყო საგადასახადო სისტემის ფორმირებასთან.

ალბიზმულზე იმიტირებულ გავამახვილებთ ყურადღება, რომ გვეჩვენებინა „რეგისტრის“ დროს პირველადი მნიშვნელობა აქვს პირის ქონებრივ მდგომარეობას, რის მიხედვითაც განისაზღვრება მისი მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი. მაგალითად, მიუხედავად იმისა, რომ პირს მრავალ დასახლებულ პუნქტში აქვს საცხოვრებელი ბინა თუ სახლი, მან უნდა განსაზღვროს მათ შორის რომელს აძლევს პრიორიტეტს. ეს მისი ამა თუ იმ დასახლებული პუნქტისათვის მუდმივ მცხოვრებლად მიკუთვნების საფუძველი ხდება. ე.ი. საბოლოოდ ასე განისაზღვრება დასახლებული პუნქტის მუდმივ მცხოვრებელთა რაოდენობა. თუ ყოველივეს არ განესაზღვრავთ კიდევ უფრო საეჭვო გახდება მოსალოდნელი აღწერის შედეგები.

რა თქმა უნდა, ჩვენს მიერ მოყვანილი ბუნებრივი და სიერცობრივი მოძრაობის სტრუქტურის მოდელი, აღრიცხვიანობის სისტემა და შესაბამისად მათი შემოვლით მიგრაციულ-დემოგრაფიული პროცესების რეგულირება, გარკვეულ რთულ სისტემადა წარმოგვიდგება. მაგრამ ისიც ზომ ნათელია, რომ ყოველივე ამას ყოფილი საბჭოთა კავშირის „კარჩაქტილობის“ პირობებში მნიშვნელობა არ ეძლეოდა. როცა, უხეშად რომ ვთქვათ, დემოგრაფიული პრობლემები წყდებოდა ძალზედ მარტივად, ეკონომიკური დახმარებებით ხდებოდა შობადობის სტიმულირება, ხოლო მიგრაციული პროცესები კი მკაცრ სახელმწიფო რეგულირებას ექვემდებარებოდა.

ჩვენს მიერ აქამდე და ქვემოთ, ცალკეულ თავებში მიგრადა - დემოგრაფიული საკითხების განხილვის შედეგების მიხედვით წინასწარ კიდევ ერთი დასკვნის გაკეთება შეიძლება. მსოფლიოს დღევანდელი განვითარების პირობებში, ქვეყნის (მიუხედავად იმისა, იმიგრაციულია თუ ემიგრაციული) დემოგრაფიული განვითარება არ თავსდება მხოლოდ მის სახელმწიფო საზღვრებში.

ამ მიმართებით იმიგრაციულ თუ ემიგრაციულ ქვეყნებს შორის განსხვავება იმაშია, რომ იმიგრაციულ ქვეყანას მჭიდრო შესაძლებლობა აქვს მისი რეგულირება სახელმწიფო ინტერესებს დაუქვემდებაროს, ხოლო ემიგრაციულ ქვეყანას-ქვეყნის შიგნით აქტიური დემოგრაფიული პროცესების ხელშეწყობის პარალელურად გარეთ შექმნას შედარებით პასიური დემოგრაფიული არეალი.

ამგვარად, თვალს თუ გადავაულებთ მსოფლიოს დამოუკიდებელი ქვეყნების განვითარების ხანგრძლივ პერიოდს და დღევანდელობას, ნათლად დავინახავთ, რომ დემოგრაფიულ-მიგრაციული პროცესების რეგულირება არის ქვეყნის სახელმწიფო პოლიტიკის როგორც სტრატეგია, ისე ყოველდღიური საზრუნავი. დღეს დამოუკიდებელი საქართველოს წინაშე, რომელმაც XXI საუკუნის მიჯნამდე 3-3.5 მილიონი მკვიდრი ერთი მაღალა, თავისთავად ისმება საკითხი, რომ არამარტო მდგომარეობის გათვითცნობიერება საჭირო, არამედ მისი რეგულირებისათვის შესაბამისი ნაბიჯების გადადგმაც აუცილებელია. (ამ მიმართებით კონკრეტული რიცხობრივი გაანგარიშებები მოცემულია ქვემოთ, ცალკე თავებში).

1. საქართველოს დამოუკიდებლობის რვა წელი:

ემიგრაციაში 820 ათასამდე, კვიყანაში იმუღებით
ბადაადგილმშობლი - 300 ათასამდე ალაჩიანი

1.1. ემიგრაციის წინაპირობები:

ცნობილია, რომ მიგრაცია თავისი სიერცობრივი მოძრაობის ყველა ფორმით მრავალსაქეტიანი სოციალური პროცესია და იგი რეალურად, პირდაპირ თუ ირიბად (ქვეცნობიერად) დაკავშირებულია კონკრეტული ქვეყნის საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა ასპექტთან. აღიარებულია მიგრაციის გამომწვევი (სტიმულირების) ორი ფორმა: ნებაყოფლობითი, რომელსაც საფუძვლად უდევს პიროვნების მიერ (მიგრანტად გახდომამდე) მიღებული გადაწყვეტილება საცხოვრებელი ადგილიდან დროებით გადაადგილების ან მისი სამუდამოდ შეცვლის თაობაზე; რათა შეიქმნას უკეთესი ცხოვრების პირობები ან უფრო მეტად დაიკაყოფილოს პირადი (თუ ოჯახური) მოთხოვნები, მეტი რეალიზაცია მისცეს საკუთარ უნარს თუ პროფესიონალიზმს, იცხოვროს უკეთეს ბუნებრივ გარემოში და ა.შ.; და იძულებითი, რომლის გამომწვევ ფაქტორებს მიეკუთვნება ხელოვნურად (სუბიექტურად) შექმნილი თუ სტიქიური მოვლენისგან (ობიექტურად) წარმოშობილი რეალურად მიმდინარე თუ შესაძლო (მოსალოდნელი) პირობები, რომელიც ქმნიან ადამიანის სიცოცხლის ხელყოფის წინაპირობებს (ომი, ეთნიკური თუ პოლიტიკური დაპირისპირებები, სოციალურ-ეკონომიკური და ა.შ.). შედეგად იძულებითი მიგრაცია რეალიზდება ორი მიმართულებით: ქვეყნის შიგნით (ასეთი პიროვნების სტატუსია იძულებით გადაადგილებული ანუ საქართველოში-დევნილები და ეკოლოგიური მიგრანტები) და ქვეყნის გარეთ (რეციპიენტ ქვეყანაში-ლტოლვილის ან თავშესაფრის სტატუსის მქონე).

აღნიშნულზე იმითომ გავამახვილეთ ყურადღება, რათა გვეთქვა, რომ იმ წინაპირობების შედეგად, რომელიც ქვემოთ არის ჩამოთვლილი საქართველოდან ემიგრაციებს თუ ქვეყნის შიგნით მიგრაციას უფრო მეტად იძულებით და ნაკლებად ნებაყოფლობითი ფორმა ახასიათებს.

XXI საუკუნის მიჯნაზე, 1987-1997 წლების საქართველოსათვის ძალზედ მასშტაბური და ქაოსური მიგრაციების (ემიგრაციული თუ შიდა მიგრაციული პროცესების), ძირითად წინაპირობად მიჩნეული უნდა იქნეს:

- არამყარი პოლიტიკური სიტუაციები, იარაღით დაპირისპირება, ფარული აგრესია გარედან, ქვეყნის მომავალ აღმშენებლობაში გაურკვევლობა, სოციალურ-ეკონომიკური ნგრევის პერიოდის გახანგრძლივება (შედეგად: სიღატაკი, მასიური უმუშევრობა, მეწარმეობის-კერძო ინიციატივის მზარდადმჭერი გარემოს არ ქონა, რეკეტი, მაფიური კლანების ფორმირება, შრომის ანაზღაურების უდაბლესი დონე, „ველური პრივატიზაცია“);
- მოსახლეობის ცხოვრების დონის მასიურად და თანაც კატასტროფული ტემპით დაქვეითება, ე.წ. სოციალისტურიდან კაპიტალისტურ ფორმაციაში გადასვლის სტრესული შედეგები;
- ბუნებრივი, სტიქიური მოვლენებისა თუ პოლიტიკური დაპირისპირებების შედეგად დაზარალებული მოსახლეობის უზარმაზარი (საქართველოს მასშტაბით) რაოდენობა მოწყვეტილი საკუთარ სახლ-კარს, სამუშაო

ადგილს და მათი თავიანთ საცხოვრებელში უკუმეგრაციის და რეაბილიტაციის გაჭიანურება.

- და რაც მთავარია, ჩვენი აზრით, ყოველივემ შექმნა მკვიდრი ერის (ქართველები, აფხაზები) ეროვნული ცნობიერების გაუფასურების წინაპირობა და გამოიწვია მასიურად სტიქიური ემიგრაცია. ასეთი მასშტაბის სტიქიური ემიგრაცია, ჩვენი აზრით, არა მხოლოდ განვლილი ათწლიანი პერიოდის სირთულეების, არამედ 70 წელზე მეტი ე.წ. „საბჭოთა ძმურ ოჯახში“ ეროვნული ცნობიერების გაუფასურების შედეგია. ასეთი დასკვნის უფლებას გვაძლევს ის, რომ საქართველოს შორეულ ისტორიულ წარსულში მკვიდრი ერის ცხოვრებაში აღინიშნება ბევრი ისეთი შემთხვევა როცა იგი გარედან აგრესიის შედეგად ფიზიკური განადგურების (გაქრობის) წინაშე მდგარა, მაგრამ მიუხედავად ამისა, არ აყრილა საკუთარი ქვეყნის ტერიტორიიდან (თუ კუთხიდან) და თუნდაც დროებით, არ გახიზნულა მასიურად უცხო ქვეყანაში.
- ამ უკანასკნელს დაემატა ისიც, რომ დღემდე სახელმწიფოს ფორმირების მთელი სიმძიმეები თუ იდეოლოგიური ფონი გადატანილი იქნა ეკონომიკაზე და მან მიიღო 80-იანი წლების კომუნისტური ლოზუნგის „ეკონომიკა ეკონომიკური უნდა იყოს“ შინაარსი, მაშინ, როცა „სახელმწიფოს დემოკრატიული პოლიტიკა ნიადაგ უნდა ეყრდნობოდეს ღრმა სულიერ და არა ეკონომიკურ საფუძვლებს, ვინაიდან მყარი და სტაბილური ეკონომიკა მხოლოდ სულიერი წიაღსვლათა გზით მიიღწევა“.¹⁰

ეს წინაპირობები განვლილი პერიოდის ემიგრაციის შემთხვევაში თავის მნიშვნელობით საკმაოდ განსხვავდებიან დროში და შესაბამისად მასშტაბითაც.

¹⁰ მ. კოსტავა. მოსახლეობის მიგრაციის შესახებ. გაზ. დროება N17. 05. 1990.

12. გარე ემიგრაციული პროცესები

■ 1987-1991 წლებში, ეროვნული ცნობიერების აღდგენის „ეიფორიული“ წლების, ჩვენი აზრით, გარე მიგრაციული პროცესების თავისებურებათა ახსნისას, უნდა ვთქვათ, რომ იგი არ უნდა აღიქვას მხოლოდ როგორც საქართველოში ეროვნული მოძრაობის მკვეთრი აღმავლობის და სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის მიღწევის შედეგად.

ეს, საერთოდ, ყოფილი საბჭოთა სივრცის რღვევის თუ სგრევის პერიოდა. „ეიფორიული“ პროცესები არა მხოლოდ საქართველოსათვის არამედ ბალტიისპირეთის თუ სხვა საბჭოთა რესპუბლიკებისთვისაც არის დამახასიათებელი. იგი იმპერიის იდეოლოგიური ცენტრის პიზიციების გაურკვევლობის თუ ძალაუფლების იარაღით შენარჩუნების პერიოდა (საქართველოში 1989 წლის 9 აპრილი, აზერბაიჯანში 1990 წლის 20 იანვარი).

საქართველოში მიმდინარე პროცესები არ შეიძლება განხილულ იქნეს მხოლოდ მის საზღვრებში, თუნდაც ემიგრაციული პროცესების თვალსაზრისით.

საქართველოს გარე მიგრაციულ პროცესებს 70-იანი წლებიდან მოყოლებული ე.წ. უარყოფითი მიგრაციული საღდო ახასიათებს და ამ პროცესში მეტი ზეედრითი წილით არამკვიდრნი (მათ შორის რუსები) გამოირჩეოდნენ. ჩვენ არ შევედგებით ემიგრაციის მიზეზობრივი ფაქტორების დეტალურ განხილვას, მაგრამ აღვნიშნავთ ერთ თავისებურებას. დაახლოებით 70-იანი წლებიდან საქართველო ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებში თავისი ცხოვრების მაღალი დონით გამოირჩეოდა, ამას ემატებოდა ისიც, რომ უფრო მეტად (შესაძლებლობის პოტენციალის მიხედვით) შეზღუდული იყო არამკვიდრთა და განსაკუთრებით რუსების მოქმედების (თუ საქმიანობის) მასშტაბი თუ ასიმილაციის თუ ინტეგრაციის პირობები, რაც განსაზღვრავდა მათ ემიგრაციას.

ყოველივეს დაერთო 1988-1991 წლებში ეროვნულ განმათავისუფლებელი მოძრაობის პიკი და საქართველომ პირველმა გაარღვია საბჭოთა სივრცე და მოიპოვა დამოუკიდებლობა.

ამგვარად, ემიგრაციული (ანუ საქართველოს გარეთ მუდმივ საცხოვრებლად) პროცესების გააქტიურება დაიწყო 1987 წლიდან, როცა საბჭოთა კავშირში და კერძოდ საქართველოში მეტი ტემპი და მასშტაბი შეიძინა ეროვნულ-თვითგამორკვევითმა პროცესებმა; როცა ქართულმა ენამ, არამარტო შეინარჩუნა სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობა, არამედ მისი ცოდნა გახდა აუცილებელი საქართველოში მცხოვრები სხვა არამკვიდრი ეროვნებებისათვის. ამას დაემატა საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლისა და საბჭოთა სისტემის მიერ კარგად დაგეგმილი ეროვნებათშორისი შუღლის გაღვივებით გამოწვეული ეროვნული დამოუკიდებლობის ინერციის შეჩერების მცდელობის სამწლიანი პერიოდი, რომელიც საქართველოს მკვიდრ ერს-ქართველებსა და აფხაზებს შორის დაპირისპირებით დაიწყო და მასშტაბური რეალიზაცია ქართველებსა და ოსებს შორის დაპირისპირებაში პიოვა.

აღნიშნულის დასტურად მოვიყვანთ საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენამდე საქართველოში მცხოვრები არამკვიდრი ეროვნებები თუ რომელ ენას მიიჩნევდნენ მშობლიურად:

* „ეიფორიული“ რადგან შედეგებით სახელმწიფოებრივი ჩამოყალიბების წინააღმდეგობრივმა სოციალურ-ეკონომიკურმა თუ პოლიტიკურმა დაპირისპირებამ და ე.წ. „საბჭოთა ძმურ ოჯახში ცხოვრების“ ხანგრძლივმა პერიოდმა გადასძლია ეროვნული ცნობიერების გამოღვივებისას და საბოლოოდ, 1992 წლიდან, გამოიწვია უკვე მკვიდრ ეროვნებათა მასიური ემიგრაცია.

არამკვიდრ ეროვნებათა მშობლიურ ენად აღიარების მაჩვენებლები
(1989 წლის მოსახლეობის აღწერის მონაცემებით.)

არამკვიდრ ეროვნებათა ძირითადი წარმომადგენლები	მშობლიურ ენად მიიწევიდა (%)					
	ქართულის	რუსულის	ოსურის	სომხურს	აზერბაიჯ	უკრაინულ.
1. რუსები	1.2	98.7	—	—	—	—
2. ოსები	20.5	2.6	76.7	—	—	—
3. სომხები	5.7	9.2	—	85.0	—	—
4. აზერბაიჯანელები	0.9	1.3	—	—	97.7	—
5. უკრაინელები	2.5	43.9	—	—	—	53.4

ცხრილიდან ნათლად ჩანს, თუ როგორი სირთულეების წინაშე შეიძლება აღმოჩენილიყო არამკვიდრი ეროვნებები თუნდაც საქართველოში დამოუკიდებლობის აღიარების შემდეგ, როცა ქართული ენა სახელმწიფო ენად გამოცხადდა და მისი ცოდნა აუცილებელი გახდა. ჩვენ უკვე გვქონდა საუბარი ემიგრაციის დროს რუსების ემიგრაციასთან ერთად სხვა, უფრო „რუსულენოვან“, მოსახლეობის „თანამგზავრობის“ პრინციპის თაობაზე, რომელსაც გარკვეულად ადასტურებს ცხრილში მოყვანილი მაჩვენებლები.

მიუხედავად ქვეყნის შიგნით, იმპერიის მიერ ხელოვნურად წარმოქმნილი დაპირისპირებებისა საქართველომ მაინც შეძლო პირველად გაერღვია საბჭოთა სივრცე 1991 წლის 9 აპრილს—„საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის აქტით“.

საქართველოში ამ პერიოდში ფაქტურად, „საბჭოთა ადამიანად“ ყოფნის ხანგრძლივი პერიოდის შემდგომ, ძალზე ხანმოკლე პერიოდში, აუცილებელი გახდა პიროვნების (როგორც მკვიდრთა ისე არამკვიდრთა) მიერ საკუთარი სამშობლოს და მოქალაქეობრივი (თუ ეროვნული) კუთვნილების განსაზღვრა, რასაც შედეგად არამკვიდრ ეროვნებათა ემიგრაცია და მკვიდრ ეროვნებათა იმიგრაცია (შედარებით ნაკლები მასშტაბით) მოჰყვა.

დეტალური ინფორმაცია ამ პერიოდში მიმდინარე ემიგრაციულ-იმიგრაციულ პროცესებზე, მათ მიზეზობრივ თუ რეგიონალურ თავისებურებებზე მოტანილია ამ თავის დანართში — „1989-1991 წლებში გარე მიგრაციულ პროცესებზე ზოგიერთი ინფორმაცია ისტორიისათვის“ და ამიტომაც მას აქ მხოლოდ ზოგადად, უფრო რაოდენობრივ მაჩვენებლებში განვიხილავთ.

1989-1991 წლებში საქართველოში შემოსული და გასული
მოსახლეობის რიცხვნობა (ათასი კაცი)

წლები	ჩამოვიდა			გავიდა			მიგრაციული საღიდაო (+)(-)		
	სტატ. სახ. დეპ. ინფორმაც.	ტუხაშვილის განგარიშებით ¹¹⁾	ჩვენი განგა- რითებით [*]	სტატ. სახ. დეპ. ინფორმ.	ტუხაშვილის განგარიშებით ¹¹⁾	ჩვენი განგა- რითებით [#]	სტატ. სახ. დეპ. ინფორმ.	ტუხაშვილის განგა- რით ¹¹⁾	ჩვენი განგარიშებით [#]
1989	30.0	32.3	5.0	58.8	46.7	20.0	-28.8	-14.4	-15.0
1990	20.0	27.2	7.0	59.0	42.9	34.0	-39.0	-15.7	-27.0
1991	16.6	20.9	10.0	60.6	49.5	50.0	-44.0	-44.0	-40.0
სულ	66.6	80.4	22.0	178.4	139.1	104.0	-111.8	-58.7	-82.0

ცხრილ 2-ში მოცემულ ჩვენსა და სხვა წყაროების მონაცემებს შორის მკვეთრი სხვაობა ძირითადად, საქართველოში მუდმივ საცხოვრებლად ჩამოსულთა რიცხვნობაშია. იმ სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის მიღწევის ფონზე, რომელზეც ზემოთ გვექონდა მსჯელობა, ძალზედ საეჭვოა ასეთი იმიგრაციის ანუ მუდმივ საცხოვრებლად ჩამოსულთა ოდენობის (თუნდაც ე.წ. ჩამოსვლა-გასვლის საბჭოური მოშლილი სისტემის მეშვეობით) მიღება. იგი უფრო მუდმივად და დროებით ჩამოსულთა ჯამური რიცხვნობა შეიძლება იყოს.

რაც შეეხება მექანიკური მატების (ე.წ. მიგრაციულ) საღიდაოს, ჩვენსა და მ. ტუხაშვილის გაანგარიშებებს შორის პრინციპში სიახლოვეა და საკმაოდ მნიშვნელოვანი განსხვავებაა სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის გაანგარიშებით მაჩვენებელთან შედარებით. ჩვენი აზრით, ასეთი გაანგარიშებითი მაჩვენებლის მიღებისათვის, (როგორც უკვე გვექონდა აღნიშნული) ერთი მხრივ, თითქმის დაუშვებელია გასული წლების დინამიკის კანონზომიერების განვრცობა. მეორეს მხრივ, რადგან არ არსებობს ამ პერიოდის ალრიცხვიანობის სისტემაზე დაყრდნობის საშუალება, იგი უფრო რეალურად მიმდინარე პროცესების განზოგადებით შეიძლება იქნეს მიღებული. და რაც მთავარია, ასეთ პირობებში (განსაკუთრებით 1992 წლის შემდგომ გარე მიგრაციულ მდგომარეობაზე) ალბათ უფრო მიზანშეწონილია ჩამოსვლა-გასვლის მაჩვენებლის გარეშე, პირდაპირ მიგრაციული (მექანიკური) მატების საღიდაოს გაანგარიშება (აღნიშნულზე იხილეთ ქვემოთ).

■ 1992-1995 წლები ემიგრაციის ჰეკი. ეს არის პერიოდი როცა გარე მიგრაციის (ემიგრაციის) უკვე აღნიშნული ყველა წინაპირობა მოქმედებს, რომლის შედეგად საქართველოში მცხოვრებ არამკვიდრთა ემიგრაციამ მეტი ინერცია შეიძინა

¹¹⁾ მ. ტუხაშვილი. საქართველოს მოსახლეობის მიგრაცია. თბ. 1996. გვ.9.

^{*} ჩვენს გაანგარიშებებში „ჩამოვიდა“ და „გავიდა“-ში იგულისხმება მუდმივ საცხოვრებლად (6-თვეზე მეტი დროით) ჩამოსულები და გასულები.

და პარალელურად დაიწყო მკვიდრ ეროვნებათა მასშტაბური ემიგრაცია, ე. ი. პერიოდი რომლის განსაზღვრაში შეიძლება ითქვას თითქმის ამოიწურა საქართველოს აქტიური ემიგრაციული-მუღმიე საცხოვრებლად წასვლის მსურველთა რიცხოვრები პოტენციალი.

სანამ განვიხილავდეთ საერთოდ, და განსაკუთრებით, მკვიდრ ეროვნებათა მასშტაბური ემიგრაციის სინამდვილის ამსახველ რიცხოვრებ მჩვენებელს, ჩვენი აზრით, ყურადღებას იმსახურებს ამ პროცესებში მონაწილე ძირითად კონტიგენტთან-რუსებთან, ამ მხრივ პასიური ნაწილის „რუსულენოვანთა“ „აქტიუზაციის“ წინაპირობების ახსნა. მაგალითისათვის, იგი აღიქმება ასე: ცნობილია, რომ ემიგრაციაში წასვლის სურვილს პირველ რიგში გამოთქვამს ოჯახის აქტიური-შრომისუნარიანი წევრი, შემდგომ ამ პროცესში ერთვება ოჯახის სხვა წევრი (ან მთლიანად ოჯახი), ნათესავების თუ მეგობრების (ახლობლების) წრე. ამ პროცესს, რუსეთის იმპერიაში რუსებთან ერთად სხვა ეროვნებების ემიგრაციას რუსების „თანამგზავრებს“ უწოდებდნენ. საბჭოთა პერიოდში ამ მიმართებით არ მახვილდებოდა ყურადღება. რეალობაში იგი უფრო მასშტაბურობას იძენდა და შედეგად, დღეს, რუსეთის გარეთ ემიგრაციაში მყოფთა მიმართ მკვიდრდება იმპერიული ტერმინი „რუსულენოვანი მოსახლეობა“.

განვიხილო პერიოდში იძულებითი ემიგრაციის ხელშემწყობი თითქმის ყველა პირობის არსებობის შედეგად, თუ „თანამგზავრობის“ პრინციპით 1992 წლამდე რუსების ემიგრაციას თან ახლდა ძირითადად არამკვიდრ- „რუსულენოვანთა“ ემიგრაცია, 1992 წლიდან მას დაემატა მკვიდრთა მასშტაბური ემიგრაცია, რომლის გამსაზღვრელი იყო ემიგრაციაში მონაწილე როგორც ძირითადი კონტინგენტის, ისე მათი რეციპიენტი ქვეყნის მიმზიდველობა. კერძოდ:

- პირველ რიგში რუსული ენისა და რუსეთის, მეორე რიგში, როგორც ყოფილი საბჭოთა სივრცის, ისე მის გარეთ მდგომარეობის სიღრმისეული ცოდნა თუ ახლებურად (მიგრანტის მიერ მიზნის მიღწევის თვალსაზრისით) გათვითცნობიერება.
- პირველ რიგში რუსებისა-რუსეთში, მეორე რიგში სხვა არამკვიდრთა რეციპიენტი ქვეყნების მიმზიდველობა-ბერძნებისა-საბერძნეთში, ებრაელებისა-ისრაელში, უკრაინელებისა-უკრაინაში, მათ ემიგრაციაში მკვიდრთა „თანამგზავრობა“.
- მეგობრებისა თუ ნათესავების ფართო წრე, როგორც ემიგრაციაში მიმავალთა შორის ისე საქართველოს გარეთ, პირველ რიგში ყოფილ საბჭოთა სივრცეში (დღეს უკვე მის გარეშად). ასეთი ახლობლების წრე იქმნებოდა, როგორც საქართველოში მცხოვრებ არამკვიდრ ეროვნებებთან კონტაქტით. დასასვენებლად თუ ტურისტული თუ საქმიანობის მიზნებით ჩამოსვლებთან უშუალო ურთიერთობებით, ისევე საქართველოს გარეთ (განსაკუთრებით 80-იანი წლებიდან) დროებითი ემიგრაციებით: სასწავლო-სამეცნიერო, კულტურული თუ საქმიანი კონტაქტებით.

საინტერესოა აღინიშნოს ისიც, რომ თუ ემიგრაციის მასშტაბის გაანგარიშება (მოცემულია ქვემოთ, ცხრილი 4) ჩვენს მიერ სახელმწიფო მმართველობას განხილვისათვის წარედგინა 1996 წელს, დღეს ამ მიმართებით უკვე არის ცალკეული როგორც ოფიციალური, ისე საავტორო გაანგარიშებები. მიუხედავად ჩვენსა თუ იმთოველ მათგანს შორის ცალ-ცალკე არსებული მნიშვნელოვანი

* იგი უხეშად ასე შეიძლება წარმოვიდგინოთ, წყალსაცავის კაშხალს თუ 1992 წლამდე პენდა პატარა ნახერტი. საიდანაც წყალი გარეთ იღვრებოდა. 1992 წლის შემდგომ კაშხალი მთლიანად დაისვრა და წყალსაცავი წყლისგან დაიცალა.

განსხვავებისა, ისინი საერთო ტენდენციის მატარებლები არიან. კერძოდ, აქ მოგვყავს ცხრილი იმ მაჩვენებლებით, რომელიც მოცემულია 1997 წელს გამოცემულ წყაროში.⁹⁾

ცხრილ 3-ში მოყვანილ 1992 წლამდე მონაცემების სისწორის თაობაზე უკვე გვექონდა საუბარი. ამ ცხრილის სათაური „საქართველოს მოსახლეობის გარე მიგრაცია (1990-1996წწ.)“ არ არის სწორი განსაზღვრება თუნდაც იმიტომ, რომ იმიგრაცია, ანუ ჩამოვიდა არ გამოირიცხავს იმის შესაძლებლობას, რომ ჩამოსულთა შორის იყოს უცხოელი, რომელიც ჯერ კიდევ არ მიკუთვნება „საქართველოს მოსახლეობას“. ამიტომ რ. გაჩეჩილაძის წიგნში საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის ანალოგიური მაჩვენებლების ცხრილის სახელწოდება – „საქართველოში შემოსული და გასული მოსახლეობის რიცხოვნობა ათასებში (1990-1995)“ ბევრად უფრო მისაღებია.

ეს რაც შეეხებოდა ზოგად შენიშვნებს, ძირითადი მაინც ის რიცხობრივი მაჩვენებლებია, რომლებიც განსაზღვრავენ განვლილ პერიოდში ემიგრაციის მასშტაბებს.

განვიხილოთ სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის მონაცემები:

- მასში ნაწილობრივ არის ასახული ყოფილი საშრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის მაჩვენებლები (მოცემულია ახალგორის და რიგი ქართული სოფლების მონაცემები).
- მასში არ არის ასახული აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის ემიგრაციის შესახებ მაჩვენებლები.
- როგორც უკვე გვექონდა აღნიშნული მიგრაციული (ანუ მექანიკური მატების) საღდოს გაანგარიშებებში მხოლოდ წარსულის დინამიკური კანონზომიერებებია ასახული. ამის დასტურია თუნდაც ის, რომ განვილილ პერიოდში ემიგრაციას მათი მაჩვენებლებით პიკი არ ახასიათებდა.

ცხრილი 3.

„საქართველოს მოსახლეობის გარე მიგრაცია 1990-1996წწ. (ათასი კაცი)“
(გვ. 19)⁹⁾

წლები	საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის მონაცემები			გაანგარიშებებით		
	ჩამოვიდა	წავიდა	საღდო	ჩამოვიდა	წავიდა	საღდო
1990	20.0	59.0	-39.0	27.2	42.9	-15.7
1991	16.6	60.6	-44.0	20.9	49.5	-28.6
1992	8.0	49.6	-41.6	50.0	305.0	-255.0
1993	12.6	42.9	-30.3	74.0	264.0	-190.0
1994	12.7	44.2	-31.5	79.0	277.0	-198.0
1995	5.7	25.9	-20.2	70.0	246.0	-176.0
1996	1.2	12.9	-11.7	57.0	200.0	-143.0
1990-1996	76.8	295.1	-218.3	378.1	1384.4	-1006.3

⁹⁾ ეს წყარო შემდგომში მოხსენებული იქნება მისი ერთ-ერთი ავტორის გ. წულაძის სახელით.

- ასევე უკვე გვექონდა აღნიშნული, რომ (ცხრილ 3-ში მოყვანილბ გ. წულაძის გაანგარიშებაშიც) თითქმის მიუღებელია ჩამოსვლა-გასვლის რიცხობრივი მაჩვენებლები (განსაკუთრებით ჩამოსვლის), რადგან იგი არ ასახავს რეალურად მიმდინარე პროცესების თავისებურებას თუ კანონზომიერებას.
- მიგრაციის საღლოს რიცხობრივ მაჩვენებელი, ძალზედ დაბალია და რეალობას მხოლოდ 25-30%-ით ასახავს.
რაც შეეხება გ. წულაძის გაანგარიშებას:
- მასში ჩანს ემიგრაციული პიკის დაწყება.
- ისევე, როგორც ოფიციალური სტატისტიკის მონაცემებში, მიუღებელია ჩამოსვლის (ანუ მუდმივ საცხოვრებლად ჩამოსვლის) რიცხობრივი მაჩვენებელი.
- თუ ოფიციალური სტატისტიკა ემიგრაციის საღლოს რეალობას ასახავდა მხოლოდ 25-30%-ით, წულაძის გაანგარიშებაში ასეთივე სიდიდით აჭარბებს მას. ჩვენი აზრით, იგი გულისხმობს როგორც მუდმივ, ისე დროებითი ემიგრაციის მასშტაბს. ამას ადასტურებს თვით ავტორთა დასკვნა-„ფაქტობრივად საქართველოს ფარგლებს გარეთ, 1997 წლის პირველი იანვრისათვის 1 000 000 მეტი ადამიანი იმყოფებოდა“ (გვ.18)⁹. თავისთავად „იმყოფებოდა“ ზოგადად მისაღებია და რეალურად გარე მიგრაციის ინტენსივობის და არა მექანიკური მატების საღლოს მაჩვენებელია. მიუხედავად აღნიშნულისა, ციფრი ე.წ. „გარე მიგრაციის უარყოფითი საღლო-1006.3 ათასი“, შემდგომში საქართველოს მოსახლეობის რიცხოვნობის გაანგარიშებისას მიჩნეულია მექანიკური მატების საღლოდ და იწვევს შესაბამის ცდომილებას.

ჩვენ უკვე გვექონდა აღნიშნული კიდევ ერთი წყარო, ავტორი რ. გაჩეჩილაძე, რომელიც მიუხედავად ემიგრაციული საღლოს გაანგარიშების საფუძვლების ძალზედ ზოგადობისა, ჩვენი აზრით, ზემოთ მოყვანილთან შედარებით, უფრო უახლოვდება რეალობას. კერძოდ მისი გაანგარიშებით:

„თუ ოფიციალური მონაცემების მიხედვით 1990-1996 წლებში დაახლოებით 295 ათასამდე ემიგრირებულს (ყურადღებას იქცევს თვით ტერმინის განუსაზღვრელობა იგი პირდაპირ უნდა ნიშნავდეს ემიგრაციაში - მუდმივ საცხოვრებლად თუ დროებით მყოფს. აქ კი იგი მოყვანილია როგორც ემიგრაციაში მუდმივ საცხოვრებლად წასულები. თ.გ.) დავამატებთ აფხაზეთიდან საზღვარგარეთ წასულ სულ ცოტა 120 ათასს, ცხინვალიდან (მხედველობაშია ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქი. თ.გ.) კი-დაახლოებით 10 ათასს და დავუშვებთ, რომ კიდევ 250-280 ათასამდე ადამიანი ამოწერის გარეშე ხანგრძლივი ვადით არის წასული საქართველოდან, ძირითადად შრომითი მიგრაციის ფორმით, მაშინ მთელი შეიძლება წლის განმავლობაში ფაქტობრივად ემიგრირებულთა საერთო რაოდენობა შეიძლება განისაზღვროს როგორც 670-700 ათასი ადამიანი.

რასაკვირველია, ზემოთ მოყვანილი უხეში დაშვებების საჭიროება არასრულმა აღრიცხვამ გამოიწვია, მაგრამ 250-280 ათასი არარეგისტრირებული მიგრანტის საქართველოს ფარგლებს გარეთ ყოფნის ვარაუდი არ მიმართია არც დიდ გადაჭარბებად და არც დიდ შეცდომად“ (გვ.35)¹⁰. „საქართველოშიდან გასულმა დაახლოებით 700 ათასი და მოსულია (ხაზგასმა თ.გ.) დაახლოებით 80 ათასი ადამიანი, ხოლო უარყოფითი მიგრაციული საღლო დაახლოებით 620 ათასია“ (გვ.36)¹¹.

საქართველოს ფარგლებში ამა თუ იმ ზოგად საფუძველზე დაყრდნობით, თითოეულ საავტორო გაანგარიშებაში შეინიშნება გარკვეული დაშვებები. ჩვენ

გვინდა (აღნიშნულზე უკვე გვექონდა საუბარი) ყურადღება მივაქციოთ იმას, რომ მიგრაციული პროცესების შეფასებას მხოლოდ საქართველოს ფარგლებში, და თანაც 1992 წლამდე არსებულ და განსაკუთრებით ოფიციალურ სტატისტიკაზე დაყრდნობას, უხეშ შეცდომამდე მივყავართ, რაც შემდგომ (რადგან საქართველო ემიგრაციული ქვეყანაა და მიგრაციული (მექანიკური) მატების საღლო არის ის ძირითადი განმსაზღვრელი მაჩვენებელი, რომელიც საფუძვლად ედება როგორც მოსახლეობის რიცხოვნობის, ბუნებრივი მოძრაობის, სქესობრივ-ასაკობრივი თუ ეროვნული სტრუქტურის მაჩვენებლის კორექტირებას თუ გაანგარიშებას) თავისთავად იწვევს უხეშ შეცდომებს როგორც დემოგრაფიულ, ისე სახელმწიფოებრივი განვითარების მაჩვენებლებში.

აღნიშნულს ემატება ისიც, რომ ყველა ზემოთ მოყვანილ, გნებავთ ოფიციალური სტატისტიკის თუ ცალკეული ავტორის მონაცემებში, „დაბნეულობის“ სათავე არის ძველი ტერმინოლოგიის ახალი შინაარსობრივი დატვირთვის გაუთვინობიერებლობა. მაგალითად, თითოეული მათგანი მიანიშნებს იმაზე, რომ ე.წ. მიგრაციული საღლო თუ ჩამოსვლა (ზოგან „შემოვიდა“, „მოსულა“) თუ გასვლის (ზოგან „წასვლის“) მაჩვენებელი არ ასახავს იმ შინაარსს, რომელიც მას აქონდა თუნდაც 1992 წლამდე.

სანამ ჩვენი გაანგარიშების რიცხობრივ მაჩვენებელზე გადავიდოდეთ, კიდევ ერთხელ, რეზიუმის სახით მოვიყვანო ზემოთ მოყვანილ ე.წ. გარე მიგრაციულ უარყოფითი საღლოს მაჩვენებელს: (-) 218,3 (-) 1006,3 და (-) 620 ათასი კაცი.

საინტერესოა ისიც, რომ 1996 წელს გამოქვეყნებულ სტატიაში-„რამდენი ვიყავით, რამდენი ვართ“. ავტორები მიუთითებენ „1956-1991 წლებში მოსახლეობის საგარეო მიგრაციის უარყოფითი საღლოს სახით საქართველომ დაკარგა (ჩაზი თ.გ.) 402.3 ათასი მცხოვრები, რომელთაგან დაახლოებით 70 ათასი ქართველია“.¹²⁾

ჩვენის აზრით, ყურადღება უნდა მიექცეს ფაქტს, რომ ასეთ უარყოფითი საღლო შეინიშნებოდა საბჭოთა კავშირში ემიგრაციის მკვეთრად შეზღუდულ პირობებშიც კი, თუმცა იმ პერიოდში საქართველო საბჭოთა კავშირის სხვა რესპუბლიკებს შორის პირველ ადგილზე იყო ცხოვრების დონის მაჩვენებლით. აქვე გვინდა შევნიშნოთ ისიც, რომ მიუღებელია ამ შემთხვევაში ტერმინი „საგარეო მიგრაცია“, რადგან არ შეიძლება მიგრაცია საგარეო იყოს და ა.შ., უმჯობესია გარე მიგრაციის ხმარება. ასევე მიუღებელია (განვიღოთ პერიოდში არსებული რეჟიმის გათვალისწინებით) საერთოდ და განსაკუთრებით მკვიდრი ეროვნების მოსახლეობის ემიგრაცია ალექსანდრე როგორც „დანაკარგი“. ჩვენის აზრით ემიგრაციას აქვს როგორც დადებითი, ისე რა თქმა უნდა უარყოფითი (განსაკუთრებით საწყის პერიოდში) მხარეები, მაგრამ „დანაკარგი“ შეიძლება იყოს ის, რომ ემიგრაციის შედეგად, ვთქვათ, დიდია „დანაკარგი“ მოსახლეობის ბუნებრივ მატებაში და ა.შ.

ჩვენს მიერ ქვემოთ მოყვანილი მიგრაციული (მექანიკური) მატების საღლოს მაჩვენებლის სისწორეს ადასტურებს ისიც, რომ იგივე ავტორები აღნიშნავენ „ოფიციალური სტატისტიკური აღრიცხვით, საქართველოდან წასულების რიცხვმა 1992-1994 წწ., შემოსულებს გადააჭარბა 104 ათასით“. „1992-1994 წწ. საქართველოდან აღურიცხავად წასულია არანაკლებ 600 ათასი კაცი“. ე.ი. გამოდის, რომ მათი გაანგარიშებით, სამი წლის განმავლობაში საქართველოს მიგრაციის უარყოფითი საღლო შეადგენდა 704 ათასს, და თანაც ასევე, „სინამდვილეში წასულთა რიცხვი 600 ათასზე რამდენით მეტი შეიძლება იყოს, ძნელი სათქმელია“.

აღნიშნულ ავტორთაგან გ. წულაძემ უკვე ახალ პუბლიკაციაში 600 ათასი თითქმის გააორმაგა და ტერმინი „საგარეო მიგრაცია“ შეცვალა „გარე მიგრაციით“.

¹²⁾ გ. წულაძე, მ. ზმალაძე. „რამდენი ვიყავით, რამდენი ვართ“ გაზ. „საქართველო“ N10. 6-13. 04.96.

ჩვენი გაანგარიშებით, რომელიც მოცემულია ქვემოთ ცხრილში (4), და შესაბამის დიაგრამაში (ნახ.1), მიგრაციული მატების უარყოფითი სალდო განვილილ რვა წლის განმავლობაში შეადგენს 820 ათას კაცს, პიკი დამახასიათებელი იყო 1992-1995 წლებისათვის და ამ ოთხ წელზე მოდის უარყოფითი სალდოს 76,8%-ი.

ჩვენს მიერ უკვე აღნიშნულიდან გამომდინარე, ემიგრაციული და განსაკუთრებით მცირერიცხოვანი მოსახლეობის მქონე ქვეყნისთვის ძალზედ მნიშვნელოვანია ემიგრაციაში ნ-თვეზე მეტი ხნით ღროებით წასულთა რიცხოვნობის განსაზღვრა. საქართველოს არსებული პირობებიდან და მოსახლეობის ეროვნული სტრუქტურიდან გამომდინარე, რომელიც მოცემული იქნება ქვემოთ, ჩვენ შევეცადეთ გვეჩვენებინა ის პოტენციური ადამიანური რესურსის რიცხოვნობა, რომელიც ნ-თვეზე მეტი ხნით იმყოფება საქართველოს გარეთ. იგი შეადგენს 400 ათას კაცს და რეალობაში ეს მაჩვენებელი უახლოვდება ემიგრაციაში მყოფ საქართველოს მკვიდრ ეროვნებათა რიცხოვნობას.

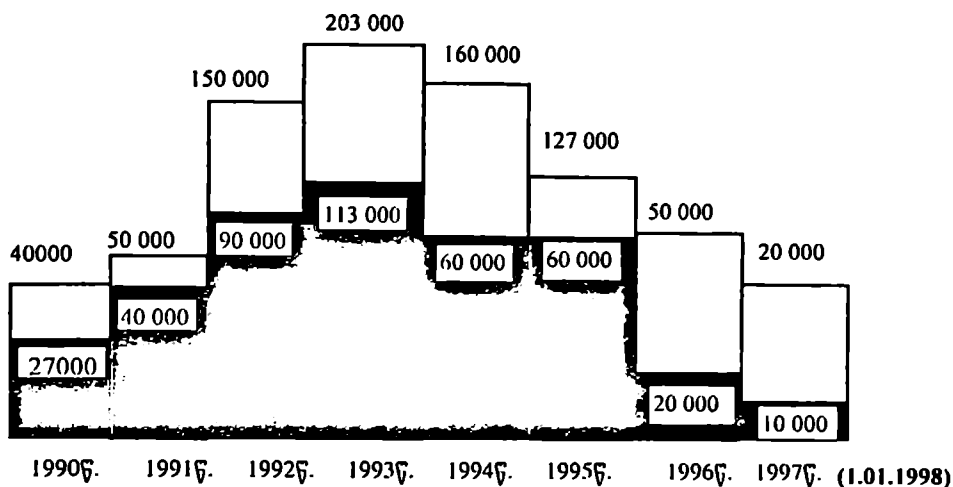
ამგვარად, თუ შევადარებთ ჩვენს (ცხრილი 4) სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის თუ ცალკეულ ავტორთა „მუდმივი ემიგრაციის“ მასშტაბის განმსაზღვრელ მიგრაციული მატების უარყოფითი სალდოს საშუალო წლიურ მაჩვენებლებს, მივიღებთ ცხრილ 5-ში ასახულ განსხვავებებს.

ცხრილი 4.

საქართველოს მოსახლეობის მიგრაციული მატების სალდო
(ანუ პირობითად „მუდმივი ემიგრაციაში“ მყოფთა რიცხოვნობა)*

წლები	სალდო(+)(-)		მათ შორის			
	ათასი კაცი	% ჯამთან	მუდმივი საცხოვრებლად		ნ-თვეზე მეტი ხნით	
			ათასი კაცი	% ჯამთან	ათასი კაცი	% ჯამთან
1990	(-)40,0	4,9	27,0	6,4	13,0	3,3
1991	(-)50,0	6,1	40,0	9,5	10,0	2,5
1992	(-)150,0	18,3	90,0	21,4	60,0	15,0
1993	(-)223,0	24,4	113,0	26,9	110,0	27,5
1994	(-)160,0	19,5	60,0	14,3	100,0	25,0
1995	(-)127,0	14,6	60,0	14,3	67,0	16,7
1996	(-)50,0	7,3	20,0	4,8	30,0	7,5
1997 (01.1998)	(-)20,0	4,9	10,0	2,4	10,0	2,5
სულ 8 წლის განმავლ.	(-)820,0	100,0	420,0 51,2%	100,0	400,0 48,8%	100,0

* შედგომაში ტერმინ „მუდმივი ემიგრაციაში“ იგულისხმება, როგორც მუდმივი საცხოვრებლად, ისე ნ-თვეზე მეტი ხნით ემიგრაციაში მყოფნი.

□ მიგრაციული მატების უარყოფითი სალდო (კაცი)

■ მ.შ. მუდმივ საცხოვრებლად

ნახ.1

ცხრილი 5

მიგრაციული მატების საშუალო წლიური მაჩვენებლები
(ათასი კაცი)

	1990-1996 (1.01.97) შეიდწლიანი პერიოდი			1990-1997 (1.01.98) რეაწლიანი პერიოდი
	სტატის- ტიკის სახ. დეპარტ.	გ. წულაძე 9)	რ. გაჩეჩილაძე 8)	ჩვენი
საერთო მაჩვენებელი	(-) 218.3	(-) 1006.3	(-) 620.0	(-) 820.0
საშუალო წლიური მაჩვენებელი	(-) 31.2	(-) 143.8	(-) 88.6	(-) 102.5

ამავე დროს მე-4 ცხრილში და ნახ. 1-ში შევეცადეთ აგვესახა ის ტენდენციები, რომელიც მიმდინარეობდა განვილილ პერიოდში. კერძოდ, მუდმივ საცხოვრებლად ემიგრაციასთან შედარებით, ამჟამად მეტი აქტიურობით გამოიჩინევა ნ-თვეზე მეტი ხნით ემიგრაცია. ბოლო წლებში, მუდმივ საცხოვრებლად თუ დროებით ნ-თვეზე მეტი ხნით ემიგრაციის მასშტაბის შემცირების ძირითადი განმსაზღვრელი ფაქტორებია: „მუდმივი ემიგრაციის“ მსურველ, აქტიური

(განსაკუთრებით კაცების) ასაკის პოტენციალის მიკვეთრად . შემცირება; საქართველოს, როგორც სახელმწიფოს მეტი დამოუკიდებლობის მიღწევა და მისი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების უახლოესი პერსპექტივები; რეცეპიენტი ქვეყნების საკანონმდებლო თუ მიგრაციული კონტროლის სფეროს მეტი ქმედითუნარიანობა.

ჩვენ გაანგარიშებას საფუძვლად უდევს არსებული მდგომარეობის ორი მიმართულებით ანალიზი: საქართველოს გარეთ ცალკეულ ქვეყნებში მათი კონცენტრაცია და ქვეყნის შიგნით მოსახლეობის რიცხოვნობა და ეროვნული სტრუქტურა.

ამჟამად განვიხილავთ საქართველოს გარეთ ქვეყნებში მათი კონცენტრაციის მაჩვენებლებს, ხოლო ქვემოთ, ცალკე თავში, განხილულ იქნება საქართველოს მუდმივ მცხოვრებთა (მმ) რიცხოვნობა და ეროვნული სტრუქტურა.

ქვეყნის გარეთ მიგრაციული მატების უარყოფითი საღდოს მაჩვენებლის გაანგარიშება გამოძინარეობს მასში მონაწილე ცალკეული კატეგორიის მიგრანტთა მაჩვენებლის გაანგარიშებით.

■ 1989 წელს დაწყებული ოსური კონფლიქტის შედეგად სეარაუდოა, რომ ამჟამად „მუდმივ ემიგრაციაში“ ოყოს 60 ათასამდე ოსური ეროვნების ადამიანი.

რუსეთში გამოქვეყნებული ბოლო ინფორმაციით ანალოგიური მაჩვენებელი არის 100 ათასი კაცი. ჩვენი გაანგარიშებით, „მუდმივ ემიგრაციაში“ ოსური ეროვნების 100 ათასი კაცი, შესაძლებელია ყოფილიყო გარკვეულ „პიკურ პერიოდში“ (1989-1993 წლებში). დღეს კი უკვე: თბილისში, ბორჯომში, თეთრიწყაროში, გორში, ცხინვალის რეგიონში, დაწყებული უკუმიგრაციის შედეგად მათი რაოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს ჩვენს მიერ მოყვანილ მაჩვენებელს.

აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ამჟამად „მუდმივ ემიგრაციაში“ მყოფთა (ცხინვალის რეგიონის გარეთ მცხოვრებთა), ძირითადი ნაწილის უკუმიგრაციას გარკვეულ წინააღმდეგობას უქმნის 1989-1992 წლებში ოფიციალურად (იმ დროს არსებული საბაზრო კურსით) საკუთარი ბინების თუ სახლ-კარის გაყიდვის ან გატ-ვლის რეალური მდგომარეობა. (ასეთივე ანალოგიით ხასიათდება საქართველოდან სხვა არამკვიდრ ეროვნებათა ემიგრაციაც. ისილეთ დანართი: „1989-1991 წლებში გარე მიგრაციულ პროცესებზე ზოგიერთი ინფორმაცია ისტორიისათვის“).

ჩვენს გაანგარიშებასთან შედარებით გ. წულაძე ოსების ემიგრაციის სიდიდეს ვარაუდობს 130 ათას, ხოლო რ. გაჩეჩილაძე-10 ათას კაცს და იმასაც, მხოლოდ ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქიდან. ამას იგი ემიგრაციად მიიჩნევს და არ ითვალისწინებს მოღიანად ამ მიმართებით საქართველოში მიმდინარე პროცესებს, რაც ჩვენი აზრით არ ასახავს რეალობას.

■ ე.წ. აფხაზური კონფლიქტის შედეგად, ამჟამად „მუდმივ ემიგრაციაშია“-160 ათასამდე კაცი. მათ შორის იმ ზოგადი ინფორმაციით, რომელიც მოგვეპოვება:

- მოსკოვში (გარეუბნის ჩათვლით)-50 ათასამდე.
- სანქტ-პეტერბურგში (გარეუბნის ჩათვლით)-40 ათასამდე.
- ყოფილ საბჭოთა სივრცის სხვა ქვეყნებში - 50 ათასამდე.
- ყოფილ საბჭოთა სივრცის გარეთ - 20 ათასამდე.

თითქმის ანალოგიურ რიცხოვნობას „120-დან 140 ათასამდე“ ვარაუდობს რ. გაჩეჩილაძეც. რუსეთის ოფიციალური სტატისტიკა საქართველოდან ლტოლვილის სტატუსის მქონედ აცხადებს 119 ათასს კაცს და მასში იგულისხმება არამხოლოდ

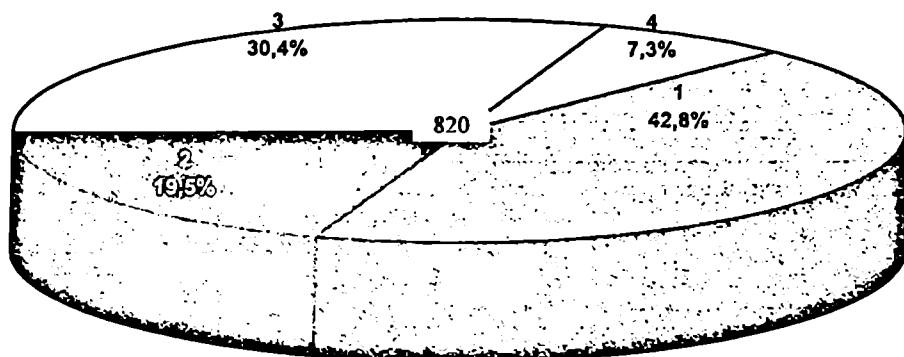
აფხაზეთიდან, არამედ საერთოდ საქართველოდან ემიგრაციაში მყოფებიც, რაც რეალობასთან შედარებით, მხოლოდ 30-40%-ია. საქმე იმაშია, რომ რუსეთში 1993 წლიდან „ლტოლვილთა შესახებ“ კანონის ამოქმედების მიუხედავად, საქართველოდან ემიგრაციაში მყოფთა საკმაოდ მნიშვნელოვან რაოდენობას ჯერ კიდევ არ აქვს მიკუთვნებული ლტოლვილის სტატუსი.

■ შიდა პოლიტიკური-ეთნიკური და მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გამო „მუდმივ ემიგრაციაში“ - 600 ათასამდე კაცი. მათ შორის:

- ქართველები-350 ათასამდე, მათი 50-60% ჯერ კიდევ ყოფილ საბჭოთა სივრცეშია (ანალოგიური მაჩვენებელი 1995 წლამდე თითქმის 80-90%-უახლოვდება), უკვე აღნიშნული „თანამგზავრობის“ პრინციპიდან გამომდინარე მათი რიცხვი გაიზარდა საბერძნეთში (სადაც ზოგადი ინფორმაციით, საქართველოდან ემიგრაციაში მყოფთა რიცხვი 50-60 ათასამდეა), ისრაელში და გეოგრაფიული განუწყობი მიმართულებით აშშ-ის, ავსტრალიისა და აფრიკის კონტინენტებს.

ამგვარად, ჩვენი გაანგარიშებით საქართველოს დამოუკიდებლობის რეაწლიანი პერიოდის განმავლობაში საქართველოდან „მუდმივ ემიგრაციაში“ (მუდმივ საცხოვრებლად და 6-თვეზე მეტი ხნით) იმყოფება - 820 ათასი კაცი.

საინტერესოა ისიც, რომ განვიხილოთ რეაწლიანი პერიოდის ხანგრძლივობის მიუხედავად, „მუდმივ ემიგრაციაში“ მყოფ მკვიდრ ეროვნებათაგან, ჩვენი აზრით, თითქმის 60-65% ჯერ კიდევ მიეკუთვნება მიგრანტთა იმ კატეგორიას, რომელიც შეიძლება დაექვემდებაროს ნებაყოფლობით თუ სახელმწიფოსაგან ხელშეწყობით უკუმიგრაციას.

„მუდმივ ემიგრაციაში“:

1. შიდა პოლიტიკური-ეთნიკური და მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გამო - ქართველები.
2. აფხაზური კონფლიქტის შედეგად-აფხაზეთის მოსახლეობა.
3. მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის შედეგად-არაიკუდრი ეროვნების მოსახლეობა.
4. ოსური კონფლიქტის შედეგად - ოსი ეროვნების მოსახლეობა.

მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენ უფრო მეტად ყურადღება გადატანილი გვაქვს გარე მიგრაციებზე, საქართველოს მიგრაციული პროცესების სირთულეების თუ პრობლემების მთლიანი სურათის წარმოსახვისათვის აუცილებლად მიგვაჩნია, შედარებით ნაკლები დეტალიზაციით, განვიხილოთ შიდა იძულებითი მიგრაციული პროცესები ორი მიმართულებით: ბუნებრივი სტიქიური მოვლენების (ანუ ეკოლოგიური მიგრაციები) და პოლიტიკური თუ ეთნოკონფლიქტების შედეგად იძულებითი მიგრაციები. პრინციპში საქართველოდან შიდა მიგრაციის ორივე ფორმიდან, ერთი-მხრივად ობიექტურად, ხოლო მეორე-ხელოვნურად შექმნილი პირობების შედეგად არის წარმოქმნილი.

1.3 შიდა მიგრაციული პროცესები

■ ეკოლოგიური მიგრაციები.

შორეულ წარსულში საქართველოს ცალკეული და განსაკუთრებით მთიანი რეგიონებისათვის, რომლებიც გამოირჩეოდნენ და დღესაც გამოირჩევიან აქტიური დემოგრაფიული განვითარებით, დამახასიათებელი იყო, ყოველგვარი ხელოვნური ჩარევების გარეშე, მოსახლეობის ჭარბი ნაწილის რეგიონის გარეთ მიგრაციის ხარჯზე „დემოგრაფიული თვითრეგულაცია“. საბჭოთა პერიოდში (თუნდაც ჩაწერა-ამოწერისა და ნებაყოფლობითი მიგრაციის მკაცრად შეზღუდულობის გამო) მიგრაციული პროცესები მოექცა ე.წ. „გეგმიურ ჩარჩოებში“, რომლის შედეგად ასეთ რეგიონებში მოსახლეობის ბუნებრივმა მატებამ მკვეთრად გაზარდა „დემოგრაფიული დაწოლა“ ტერიტორიაზე, გამოიწვია არარაციონალური ბუნებათსარგებლობა. ყოველივემ დააჩქარა ისედაც სუსტი მდგრადობით გამორჩეული მთის ეკოსისტემების ეკოლოგიური წონასწორობის დარღვევა და ბუნებრივი სტიქიური მოვლენების საფუძველი შექმნა.

მაგალითად, აჭარის მთიანი რაიონების ხულოს და შუახევის „დემოგრაფიული განვითარების“ ზღვარი იტანს 10-15 ათას კაცს თითოეულში. ეს მაშინ, როცა აქ ცხოვრობს თითქმის სამჯერ მეტი მოსახლეობა.

ეკოლოგიური მიგრაციების მასშტაბის მიხედვით, თუ შეიძლება ითქვას ორი პიკი გამოიყოფა: 1987 წლის, რომელიც სვანეთ-აჭარის და 1991 წლის, რომელიც არაქა-ლენჩხუმის, და იმერეთის რეგიონებს შეეხო.

როგორც უკვე აღინიშნა, დღემდე არ არსებობს შიდა მიგრაციული პროცესების მართვის მეცნიერულად დასაბუთებული კონცეფცია და შესაბამისი პოლიტიკა, რომლის მიხედვითაც პროცესების მართვაში უნდა იგულისხმებოდეს პოტენციური-„დემოგრაფიულად გაჯერებული“ რეგიონების გამოვლენა და ამ რეგიონებიდან მიგრაციული ნაკადების საქართველოს განსახლების ეროვნული სტრუქტურის გაუმჯობესების მიმართულებით წარმართვა.

ასეთი კონცეფციის თუ პოლიტიკის უქონლობის შედეგად, დღეს, ეკოლოგიური მიგრაციების მართვის წარსულმა ფორმებმა მთელი სიცხადით დააყენა უკვე დამოუკიდებელი ქვეყნის წინაშე ამ პროცესების მოწესრიგებისა და მასში მონაწილე ეკოლოგიურ მიგრანტთა პრობლემების გადაწყვეტის მეტად რთული ამოცანა.

1991 წლამდე, ამ მიმართებით არსებული პრობლემების გადაწყვეტა ძირითადად ითვალისწინებდა ცალკეული ადმინისტრაციული რაიონების, სახელმწიფო ორგანიზაციების და დაწესებულებების მეშვეობით გადაწყვეტას. ყოველივე, შეიძლება ითქვას, „სოციალისტური სახელმწიფოს“, მისი პოლიტიკის, ხალხისადმი „მშობლიური“ ზრუნვის ნათელ მაგალითს წარმოადგენდა, როცა საკმაოდ „იოლად“ შეიძლებოდა პრობლემიდან თავის არიდება, ანდა სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის საკმების ცალკეული რაიონის

* აღნიშნულის თაობაზე ჯერ კიდევ 1989 წელს ჩვენს მიერ მაშინდელი მთავრობის წინაშე დასმული იქნა საკითხი, რომ ეკოლოგიური მიგრაციების საფუძველი გამძღარიყო მიგრაციის მართვის სახელმწიფო-ეროვნული კონცეფცია და პოლიტიკა.

ხელმძღვანელობისა და საქველმოქმედო საზოგადოებებისათვის გადაბარება.

შედეგად, დღეს დამოუკიდებელ საქართველოს მეტად რთული, მოუგვარებელი და გადაუწყვეტელი საკითხების მოვლი ჯაჭვი დააწვა. ყველაფერს რომ თავი დავანებოთ, 1987 წლიდან ეკოლოგიურ (ნაწილობრივ ეთნოკომფლიქტების შედეგად) მიგრაციებში მოხვედრილი მიგრანტების მნიშვნელოვანმა ნაწილმა დაკარგა ადამიანი-შემქმნელის, ადამიანი-მშრომელის ფუნქცია და გუშინდელი ამაყი, გამრჯე, შრომისმოყვარე მთისა და ბარის მკვიდრი სხვისი ხელის შემყურე, უსახლკარო, გატანჯული, რწმენადაკარგული გახდა. დიდი ძალისხმევა დასჭირდება საქართველოს, რომ ისინი მამაპაპისეულ ცხოვრების ტრადიციულ კალაპოტს დაუბრუნოს. განუღილი დროის განმავლობაში ამ მიმართებით იმდენი პრობლემაა დაგროვილი, რომ მოშავალში შეცდომების თავიდან ასაცილებლად, იგი მოყვანილთან შედარებით უფრო ღებულურ განზოგადებას მოითხოვს. აქ კი მაგალითისთვის ვიტყვით, რომ 1987 წლიდან ეკოლოგიური მიგრანტებისათვის დაგეგმილი სახლების მშენებლობა არამხოლოდ დაუმთავრებელია, არამედ ის რაც 1992 წლამდე აშენდა უმეტესად გაპარტახებულ-გაძარცვულია, ეკოლოგიურ მიგრანტთა ნაწილი მათთვის აშენებული სახლების სანახავედაც კი არ ჩამოსულა, ნაწილი უარს აცხადებს მათში ცხოვრებაზე, მიგრაციაში მყოფთა ნაწილი ისევ დაბრუნდა საცხოვრებლად ძველ რეგიონში. არადა 1992 წლამდე წინამორბედ მთავრობას, რომ მიეღო სათანადო გადაწყვეტილება ეკოლოგიური მიგრანტებისათვის სახლების მშენებლობისათვის მასალების გამოყოფასა და მომარაგებასთან დაკავშირებით, სვანები, აჭარლები, რაჭველები თუ იმერლები თვითონვე თავიანთი გეგმვნებისა და საჭიროების მიხედვით ააშენებდნენ საკუთარ სახლებს და ამით ახალ გარემოში მათი ადაპტაცია-ინტეგრაციის მეტი პირობები შეიქმნებოდა.¹⁾

როგორც ჩვენს მიერ შედგენილ მე-6 ცხრილიდან ჩანს 1987 წელს დაწყებული ეკოლოგიური მიგრაციები მოიცავს ბუნებრივი სტიქიური მოვლენებისაგან დაზარალებულ აჭარისა და სვანეთის 35-40 ათას ეკოლოგიურ მიგრანტს, რომელთათვის დაგეგმილი იყო 6.6 ათასი სახლის მშენებლობა და 2.6 ათასი სახლის შესყიდვა. მათგან აშენებულია და შესყიდულია შესაბამისად 62.1 და 92.3%. მათში ჩასახლებულია ეკოლოგიურ მიგრანტთა მთელი რაოდენობის 60-65%-ი.

ისიც შეიძლება ითქვას, რომ ეკოლოგიურ მიგრანტთა რაოდენობა და შესაბამისად დაგეგმილი სახლების მშენებლობის საჭიროება, სინამდვილეში უფრო ნაკლები უნდა იყოს. რადგან ყოფილ საქართველოს საბჭოთა სოციალისტურ რესპუბლიკაში იმ მიზნით, რომ საბჭოთა კავშირის ცენტრიდან უფრო მეტი ფინანსური და მატერიალურ-ტექნიკური დახმარება მიღებულიყო, რეალური მაჩვენებლები ხელოვნურად გაზრდილ იქნა თითქმის 25-30%-ით.²⁾

¹⁾ ჩვენი მონაწილეობით- საქართველოს ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტროში შეიქმნა 1987 წლის შემდგომ სტიქიით დაზარალებული ოჯახების სოციალურ-სამართლებრივ პრობლემათა გადაჭრის სახელმწიფო პროგრამა (1998-2005 წ.წ.), რომელიც სამოქმედოდ დაამტკიცა საქართველოს პრეზიდენტმა 1998 წელს.

²⁾ უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ჩვენ 1987 წლიდან კონსტანტურად აღინიშნული პრობლემის მასშტაბის დადგენაში და გარკვეული (გაუმჯობესებლად ეროვნული ინტერესების გათვალისწინებით), ხელოვნურად ზღვებოდა ოჯახის ორ ან სამ ოჯახად დაშლა და ამის წინაპირობა იყო ოჯახში ახალდაქორწინებულების ან დასაქორწინებელი ვაჟების არსებობა.

რეალობაში, 1992 წლიდან დღემდე. შედარებით უფრო მცირე მასშტაბით, ამ რეგიონებში (განსაკუთრებით აჭარის მთიანეთში) ისევე გრძელდება სტიქიური მოვლენები. აჭარის და სვანეთის ეკოლოგიურ მიგრანტთა საერთო რიცხვი 40 000 კაცს არ უნდა აჭარბებდეს, მაგრამ, როგორც მათი მიგრაციის მიმართულება, ისევე ეკოლოგიურ მიგრანტთა კონტიგენტი მოითხოვს საფუძვლიან გადახედვას და სახლების დაწყებულ თუ დამთავრებულ მშენებლობაში აუთვისებელი რეზერვების გამოვლენას (რომელიც ჩვენი აზრით საკმაოდ დიდია) და მათ ეფექტურ გამოყენებას.

ასევე ძალზედ საინტერესოდ გვეჩვენება აჭარა-სვანეთის ეკოლოგიურ მიგრანტთა მიგრაციის მიმართულებების ჩვენს მიერ შედგენილი რუკის განხილვა, რომელიც თავისთავად წარმოაჩენს „დაქსაქსულობას“ და საერთო სახელმწიფოებრივი პოზიციის არქონას, რასაც ადგილი ჰქონდა 1991 წლამდე (იხ. ნახ. 3).

რაც შეეხება ბუნებრივი სტიქიური მოვლენების მეორე პიკს-1991 წელს, მიწისძვრა თავს დაატყდა უკვე დამოუკიდებლობადაღდგენილ (9 აპრილს) საქართველოს, მისი აღდგენიდან 20 დღის შემდგომ და მოიცვა რაჭა-ლეჩხუმის (ონის, ამბროლაურის, ცაგერის რაიონები), იმერეთის (საჩხერის, ჭიათურის, ტყიბულის, ზესტაფონის, თერჯოლის, ხარაგაულის რაიონები), შუა ქართლის (გორის, ქარელის, ხაშურის, ახალგორის რაიონები) რეგიონები.

დამოუკიდებელი საქართველოს მთელმა ძალისხმევამ და სწორმა პოლიტიკამ (რომელიც გულისხმობდა ამ რეგიონების გარეთ ძალზედ შეზღუდული მასშტაბით მუდმივ საცხოვრებლად მიგრაციას), განსაზღვრა ზამთრის პერიოდის დადგომამდე რეგიონების მაქსიმალური რეაბილიტაცია. თვით რეგიონებს გარეთ დროებითი მიგრაცია ძალზედ შეზღუდულად წარიმართა და ძირითადი აქცენტი ადგილზე დროებითი ნაგებობებით, საცხოვრებელი ვაკონებით თუ კარავებით უზრუნველყოფაზე იქნა გადატანილი, (1991 წლის 11 ოქტომბრისათვის აღდგენა-რეაბილიტაციის მდგომარეობა - მიწისძვრის შემდგომ ექვსი თვის განმავლობაში იხ. ცხრ.7).

1987 წლიდან დაწყებული ეკოლოგიური მსგავსებების მდგომარეობა (1991 წლის 30.05-ისათვის).

ახაშენებელი თუ შეყიდული სახლების მაჩვენებლები	ადმინისტრაციული რაიონები								მოდიანად
	აქარის			სულ	სუკის		სულ	მოდიანად	
	ხუდაბ	უბაყეკი	ქედი		სუკის	ლეტეხი			
1. დაგეგმილი ვაჟაშვილები მ.შ. 1.1. შეყიდულია 1.2. შეყიდულია	3775 2482 1293	2227 1217 1010	196 91 105	6198 3790 2408	1801 1701 100	198 138 60	3999 2839 160	9197 6629 2568	
2. აშენებული და შეყიდული მ.შ. 2.1. აშენებული 2.2. შეყიდული	2630 1427 1223	1634 654 980	196 91 105	4523 2214 2309	1150 1084/810 66	800 737/606 43	1950 1841/116 109	6473 4055/3630* 2418	
3. ჩასახლებულია რაოდენობა (კაცი) 4. ერთი სახლში ჩასახლებულია საშუალო რაოდენობა (კაცი)	10906 4.1	8048 4.9	827 4.2	19750 4.4	3500 4.0	2500 3.8	6000 3.9	25750 4.2	

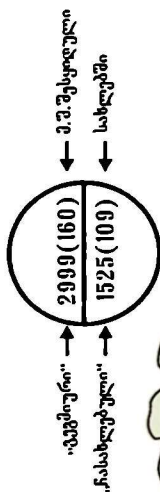
*) მ.შ. შესახლებულია
შენიშვნა

- სეანთიდან ეკოლოგიურ მიგრაციასთან შედარებით აჭარისა, აღრიცხვანობის მხედეთი. უფრო მოწესრიგებულია. ამიტომ სეანთის მაჩვენებლები უფრო მეტად გაანგარიშებულია.
- აჭარელთა ჩასახლების მაჩვენებელი არ გულისხმობს მათთვის აშენებულ სახლებში ჩასახლებას. მათი მნიშვნელოვანი ნაწილი ცხოვრობს საუწყებო სხლში (218 ოჯახი), ნაწილი ერთად ცხოვრობენ (12 სხლში 26 ოჯახი).

ეკოლოგიური აპრობაციები მოხვედრილი აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის და სვანეთის რეგიონების განვითარების სპეციალური გეგმის განხილვის სპეციალური გეგმა

(1991 წლის 30.05 მდგომარეობით)

სვანეთიდან ეკოლოგიურ პერიფერიის მოხვედრილი რეგიონების რიცხოვნობა

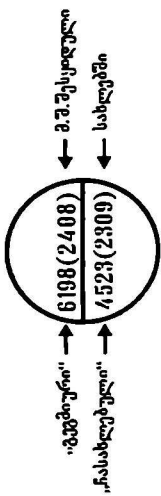
პერიფერიის რეგიონები

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის რეგიონები

სვანეთი

მთიანეთის რეგიონები

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის და სვანეთის რეგიონების განვითარების სპეციალური გეგმის განხილვის სპეციალური გეგმა

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის რეგიონების რიცხოვნობა

გეგმიური: 1500 (500)
 ჩასახლებული: 1000 (300)

ნახ. 3

ისევე როგორც 1987 წლის სტიქიის დროს მე-7 ცხრილში მოცემული მაჩვენებლები 25-30 %-ით ნაკლები უნდა იყოს (აღნიშნულზე ამყამად ჩვენ არ გავამახვილებთ ყურადღებას, იგი ცალკე განხილვას მოითხოვს), რადგან მაისის თვეში ყოფილი შრომის, სოციალური დაცვის და დემოგრაფიის სამინისტროს მიერ თითოეული დაზარალებული ოჯახის ანექტირების მონაცემებით ასეთი კატეგორიის ოჯახების მთლიანი რაოდენობა 30-35 ათასს არ უნდა სცილდებოდეს (მაგალითად ონის რაიონში დაზარალებული ოჯახების რიცხვი შეადგენდა მაქსიმუმ 3.5-4.0 ათასს, ხოლო ამბროლაურის რაიონში-4.5-5.0 ათასს, მაშინ როცა ცხრილში ასაშენებელი-აღსადგენი სახლების რიცხვი შესაბამისად შეადგენს-6.1 და 7.8 ათასს), ხოლო დაზარალებული მოსახლეობის რიცხვი 85-100 ათასს არ უნდა აღემატებოდეს.

1987 წლის ეკოლოგიურ მიგრაციებთან განსხვავებით, 1991 წლის მიწისძვრის რეგიონების, გარეთ მუდმივ საცხოვრებლად მიგრაცია უმნიშვნელო მასშტაბით (10-15 ათასი კაცის რაოდენობით) განხორციელდა, მაგრამ მოლდინობაში დაზარალებული მოსახლეობის 40-50% ჯერ კიდევ რეაბილიტაციის გარეშეა.

ცხრილი 7.

ინფორმაცია 1991 წლის 29 აპრილს მიწისძვრიდან დაზარალებული შენობა-ნაგებობების მშენებლობის თუ აღდგენის მიმდინარეობის შესახებ (ყოფილ არქიტექტურისა და მშენებლობის სამინისტროს მონაცემებით)

საამშენებლო კომპლექსები	შენობა ნაგებობ. რაოდ.	% ჯამ თან	მათ შორის					
			დამთავრებული მშენებლობა			მშენებლობა მიმდინარეობს		
			რაოდ.	% ჯამ თან	%-მე-2 პოზ.	რაოდ.	% ჯამ-თან	%-მე-2 პოზ.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. ხაჩნერის	13098	26.0	5174	28.6	39.5	2487	22.5	19.0
2. ჭიათურის	11359	22.6	4870	26.9	42.9	2652	24.0	23.3
3. ამბროლაურის*	7760	15.4	3670	20.3	47.3	813	7.4	10.5
4. ქ. ონის	1591	3.2	600	3.3	37.7	921	8.3	62.3
5. ონის რაიონის	4535	9.0	1568	8.7	34.6	2909	26.3	64.1
6. ზესტაფონის**	3634	7.2	1537	8.6	42.3	500	4.5	13.8
7. გორის***	6947	13.8	657	3.6	9.5	769	7.0	11.1
8. ხაშურის	932	1.8	-	-	-	-	-	-
9. ახალგორის	493	1.0	-	-	-	-	-	-
	50349	100	18076	100	35.9	11051	100	21.9

* მოიცავს: ამბროლაურის, ცაგერის და ტყიბულის ადმინისტრაციულ რაიონებს;

** მოიცავს: ზესტაფონის, ხარაგაულის და თეჯოლის ადმინისტრაციულ რაიონებს;

*** მოიცავს: გორის და ქარელის ადმინისტრაციულ რაიონებს.

ამგვარად, ეკოლოგიურ მიგრაციულ პროცესებშია ჩართული 35-40 ათასამდე ეკოლოგიური მიგრანტი რომელთა რეაბილიტაციის საკითხი ჯერ კიდევ მოუგვარებელია.

■ უთნიკური კონფლიქტების შედეგად — ქვეყნის შიგნით იძულებით გადაადგილებული პირები-დევნილები.

ამ მიმართებით რიცხოვრავი მასწავლებლების განხილვამდე, ჩვენი აზრით, ისტორიისათვის საინტერესო იქნება თუ გავისვენებთ ამ განვლილ გზას, რომელიც გაიარა ქართულ აზროვნებაში ამ კატეგორიის მიგრანტთა განმსაზღვრელი ტერმინის ტრანსფორმაციამ.

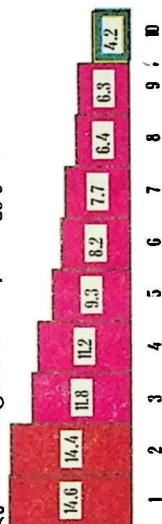
ცნობილია, რომ ამ კატეგორიის მიგრანტები 1993 წელს აფხაზეთში და ყოფილ საშრეთ ოსეთის ავტონომიურ ოლქში საქართველოს გარედან ინსცენირებული და თავს მოხვეული (აღინაწილზე უკვე გვქონდა საუბარი) კონფლიქტების შედეგად წარმოიშვა. ამ პროცესების შედეგად დაზარალებულ და საქართველოს ტერიტორიაზე იძულებით გადაადგილებულ მიგრანტებს, ჯერ სახელმწიფო საბჭომ და შემდგომ პარლამენტმაც უწოდა ლტოლვილები. დღეს დანამდვილებით შეიძლება ითქვას, რომ ამ ტერმინის შემოღება, ალბათ წარსულის ინერციით, მხოლოდ საქართველოს გარედან მეტი „დაზარალების“ მოპოვების მიზნით იქნა მიღებული. ცნობილია, რომ საერთაშორისო ყურადღება თუ დახმარებების მეტი შესაძლებლობა იქნება თუ ქვეყანაში არის (საერთაშორისო შინაარსით) ლტოლვილთა მნიშვნელოვანი რაოდენობა, რადგან თვით ტერმინში - ლტოლვილი (Беженец), იგულისხმება არა ქვეყნის მოქალაქე თუ მცხოვრები, არამედ უცხო ქვეყნის მოქალაქე (თუ მოქალაქეობის არმქონე), რომელიც სიცოცხლის ზეღოფის საშიშროების არსებობის გამო იძულებული იყო დაეტოვებინა თავისი საცხოვრებელი ქვეყანა და ლტოლვილის სტატუსი მიეღო მისთვის უცხო ქვეყანაში. შექმნილი გაუგებრობის დასტურად გამოადგება ისიც, რომ აფხაზეთიდან და სამაჩაბლოდან იძულებით გამოდევნილი ადამიანების-დევნილების პრობლემების მოგვარების მიზნით, 1993 წელს, საქართველოში შეიქმნა კომიტეტი „ლტოლვილთა და განსახლების“ სახელწოდებით და ამჟამად იგივე სახელწოდებას ატარებს უკვე მიგრაციის მართვის მმართველების მქონე მრავალფუნქციური სამინისტროც.

ამგვარად, აფხაზეთიდან და სამაჩაბლოდან იძულებით გადაადგილებულები - დევნილები თითქმის 1996 წლის ბოლომდე (ნაწილობრივ დღესაც პრესაში თუ ცალკეულ პიროვნებათა მიერ) იწოდებოდნენ - ლტოლვილებად, რამაც მნიშვნელოვანი დისონანსი შეიტანა საერთაშორისო საზოგადოებების მხარდაჭერის ფორმებში. კერძოდ, ერთის მხრივ მათ გამოათქვეს დიდი დახმარების სურვილი (გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისიის წარმომადგენლობაც კი გაიხსნა თბილისში) და მეორე მხრივ მათთვის გაუგებარი ხდებოდა თუ ამ რეგიონებიდან დევნილებს ლტოლვილებს უწოდებენ. მაშინ რატომ მოითხოვს საქართველო „უცხო ქვეყნის ტერიტორიის მიერთებას“.

* იძულებით გადაადგილებულ პირთა-დევნილთა შესახებ კანონი მიღებულ იქნა 1996 წელს.

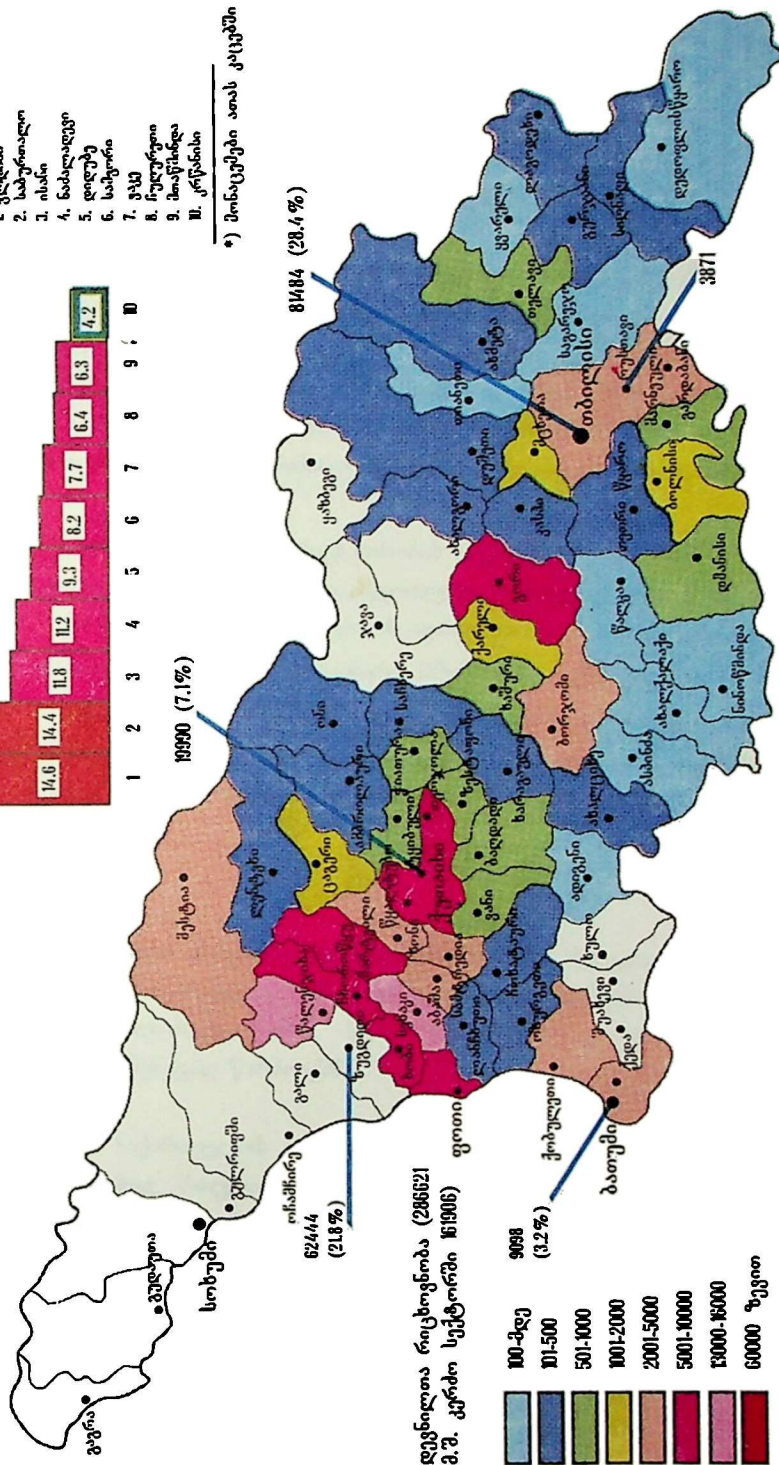
თბილისის რაიონები

(საქართველოს ლიტოლოგიითა და განსახლების სამინისტროს OL 1997 V. მონაცემებით)

1. კლდეები
2. საბურთალო
3. ისანი
4. ნაბჟალდევი
5. დიდუბე
6. საჩურჩი
7. ვაკე
8. ჩუღურეთი
9. მთაწმინდა
10. რწმანისხე

*) მონაკვეთები ათას კვადრატში

Ex. 4

1997 წლის პირველი იანვრისათვის საქართველოს ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტროს დეწილთა რეგისტრაციის მონაცემებით მათი მთლიანი რაოდენობა 286 621 დეწილს შეადგენს. მათ შორის:

- აფხაზეთიდან - 275 100
- ცხინვალის რეგიონიდან - 11 521 კაცს.

ამ მონაცემების მიხედვით აფხაზეთსა და ცხინვალის რეგიონის გარეთ დეწილთა დროებითი განსახლების ზენს მიერ შედგენილი რუკა (ნახ. 4) ნათლად აჩვენებს მათი ცალკეულ რეგიონში კონცენტრაციის მდგომარეობას. აღსანიშნავია ისიც, რომ დეწილთა მთლიანი რაოდენობის თითქმის 50% განსახლებულია ქ. თბილისში (28.4%), ქ. ზუგდიდში და ზუგდიდის რაიონში (21.8%).

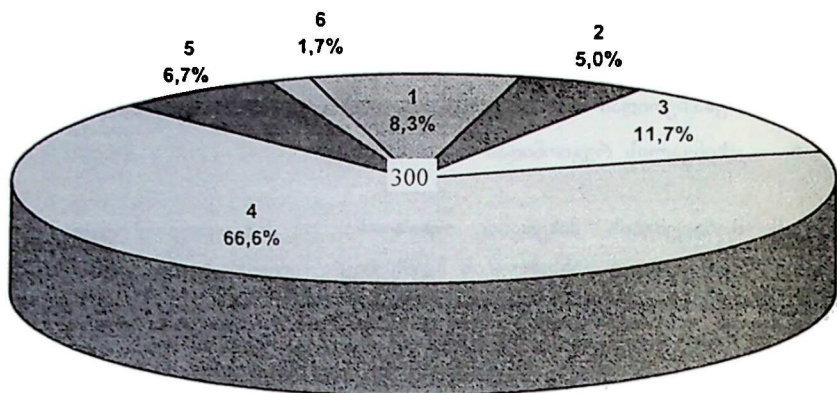
დეწილთა რაოდენობის მიმართ შეიძლება გამოითქვას ორი მოსაზრება:

- მათი რიცხოვნობა, აღრიცხვიანობის (დეწილები ცდილობენ და აღწევენ კიდეც, რომ ნათესავები და ახლობლები, რომლებიც დიდი ხნით იმყოფებიან საქართველოს გარეთ, გაატარონ აღრიცხვაში) და განსახლების თავისებურებებიდან გამომდინარე, 20-25% ნაკლები უნდა იყოს.
- ფაქტობრივად, მცირე სახელმწიფო დახმარების გამო, დეწილთა თითქმის 30-40% დროებით გადის, როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე ქვეყნის გარეთ საშოვარზე. ე.ი. ახასიათებთ მიგრანტთა მოძრაობის ინტენსივობის მაღალი მაჩვენებელი.

■ რაც შეეხება პოლიტიკური დაპირისპირებების შედეგად დაზარალებულებს მათი რაოდენობა საეარაუდოა 5-10 ათას კაცს შეადგენდეს (მათი უმეტესი ნაწილი 1991 წლის ბოლოს და 1992 წლის დასაწყისში ქ. თბილისში მომხდარი დაპირისპირების შედეგად წარმოიქმნა).

ამგვარად, საქართველოს დამოუკიდებლობის რეაწლიანი პერიოდი ხასიათდება არამართო ძალზედ რთული გარე მიგრაციული პროცესებით, არამედ ასეთივე უმძიმეს მდგომარეობაშია შიდა მიგრაციული პროცესები, რომლებიც სახელმწიფოს მხრიდან ძალზედ სწრაფ რეაგირებას მოითხოვს.

საბოლოოდ, როგორც შიდა, ისე გარე მიგრაციულ პროცესებში მონაწილე მიგრანტთა რაოდენობრივი მახასიათებლები ასეთ სურათს იძლევა:

ქვეყნის შიგნით

ეკოლოგიური მიგრაციები

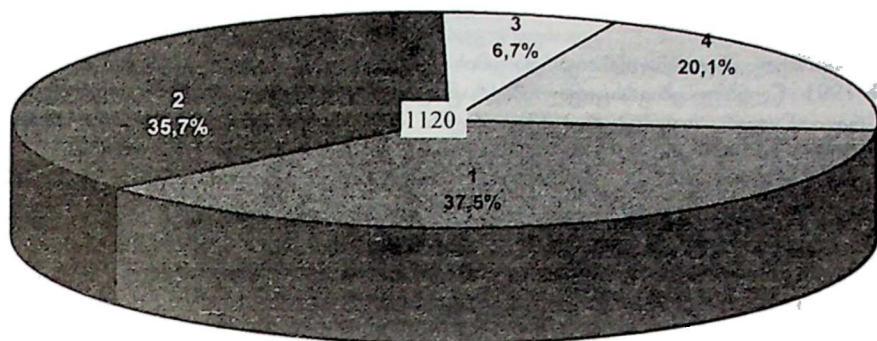
1. აჭარის მთიანეთიდან (25000)*
2. სვანეთიდან (15000)
3. რაჭა-ლეჩხუმიდან და იმერეთიდან (35000)
იძულებითი მიგრაციები
4. აფხაზეთიდან ღვენილები (210000)
5. ცხინვალის რეგიონიდან ღვენილები (10000)
6. პოლიტიკური დაპირისპირების შედეგად დაზარალებულები (5000)

*) ფრჩხილებში აბსოლუტურ რიცხვებში-(კაცი).

ნახ. 5.

შენიშვნა: მოცემულ მაჩვენებლებში შესულია მიგრანტთა ის რიცხოვნობა, რომელთა რეადაპტაცია-რეაბილიტაცია თუ ახალ გარემოში ადაპტაცია-ინტეგრაცია ჯერ კიდევ არ დამთავრებულა და მოითხოვს სახელმწიფოს მხრიდან განსაკუთრებულ ყურადღებას.

ამგვარად, საქართველოს დამოუკიდებლობის რვა წლის განმავლობაში მიგრაციულ პროცესებში, (ძირითადად იძულებით) ჩართულია 1120 ათასი კაცი ანუ 1990 წლის მოსახლეობის რიცხოვნობის 21% -მდე.

ქვეყნის გარეთ
 “მუდმივი ემიგრაციაში”

1. -მუდმივი საცხოვრებლად (420,0)
2. -ღროებით ნ-თვეზე მეტი ხნით (400,0)

ქვეყნის შიგნით

3. -ეკოლოგიური მიგრანტები (75,0)
4. -ღვენილები (225,0)

* ფრჩხილებში აბსოლუტური მაჩვენებელი (ათასი კაცი).

ნახ.6

2. დანართი. 1989-1991 წლების გარე მიგრაციულ პროცესებზე წილობრივი ინფორმაცია ისტორიისათვის.

აღნიშნულ ინფორმაციას გარდა იმისა, რომ მას გარკვეული სიცხადე შეაქვს 1989-1991 წლებში ემიგრაციულ-იმიგრაციულ პროცესების, როგორც მასშტაბზე ისე რეგიონალურ თავისებურებებზე (ჩვენს მიერ თუ ცალკეულ ავტორთა თუ სტატისტიკაში მოყვანილ გაანგარიშებებში), საქართველოს დამოუკიდებლობის პირველი წლის მიმართ ნეგატიური აზრის შექმნელათვის სამაგალითო მნიშვნელობა აქვს. კერძოდ ის, რომ საქართველოს დამოუკიდებლობის პირველ წელს ქვეყნის დემოგრაფიული თუ მიგრაციული მდგომარეობა სახელმწიფო პოლიტიკის რანგში იქნა აყვანილი, რათა 1988 წლიდან დაწყებული პროცესები დაქვემდებარებოდა დამოუკიდებელი ქვეყნის ინტერესებს.

ემიგრაციული პროცესები.

დმანისის რაიონი. 1989 წლიდან 1991 წლის მაისამდე რაიონის აღმასკომთან შექმნილი ოთხი კომისიის მიერ, კანონებით განსაზღვრული ყოველგვარი წესების არქონის პირობებში, მასიურად მიმდინარეობდა სახლების შესყიდვა ემიგრაციის მსურველი აზერბაიჯანელი (ძირითადად) მოსახლეობისაგან.

შესყიდვა ხორციელდებოდა შემდეგნაირად: სახლის მფლობელის განცხადებით ტექნიკური ზაციის ბიურო ახდენდა სახლის შეფასებას, შემდეგ კომისიის წევრები ურიგდებოდნენ მფლობელს და ნოტარიალურად ფორმდებოდა შესყიდვა და იგი რჩებოდა აღმასკომის განკარგულებაში.

აღრიცხვითობის მოუწესრიგებლობის გამო არსებობს შესყიდულ სახლთა საბოლოო რაოდენობაში განსხვავება 75.5 ან 778, მათ შორის ქ. დმანისში-425 სახლი.

სახლების განაწილებაში სრული განუკითხაობის შედეგად, რაიონის სოფლებში მცხოვრები ქართული ოჯახების ნაწილი შევიდა ქ. დმანისში, სახელმწიფოს მიერ შესყიდულ 160 სახლში, 42-მდე სახლი თბილისელებმა შეისყიდეს.

ქ. დმანისში სახელმწიფოს მიერ შესყიდულ სახლთაგან 30-მდე საცხოვრებლად უკარგისი იყო, ხოლო 10-მდე საჭიროებად მნიშვნელოვან სახსრებს მშენებლობის დასამთავრებლად. 75 სახლში თვითნებურად იყენენ შეჭრილები, ხოლო 50-მდე განაწილებულ სახლში არაეინ ცხოვრობდა.

300-ზე მეტი სახლი შესყიდული იყო რაიონის აზერბაიჯანულ სოფლებში-

1991 წლის 28 თებერვლის იმდროინდელმა უზენაესმა საბჭომ საქართველოს სსრ შრომის სახელმწიფო კომიტეტის ბაზაზე შექმნა სრულიად ახალი შრომის, სოციალური დაცვის და დემოგრაფიის სამინისტრო, რომლის სახელმწიფოებრივი ინტერესი დემოგრაფიის მიმართ. ამას გარკვეულად ბძები მისცა იმ იმიგრაციულ და განსაკუთრებით ემიგრაციულმა მასშტაბურმა პროცესებმა, რომელიც შეიქმნა მოყოლებული 1988 წლიდან მინისტრად დაინიშნა უზენაესი საბჭოს დეპუტატი, დემოგრაფიის და განსახლების ქვეკომიტეტის თავმჯდომარე თ. გუგუშვილი. რომლის ხელმძღვანელობით მაისის თვიდან დაიწყო ცალკეულ რეგიონებში მდგომარეობის შესწავლა და მისი სახელმწიფო ინტერესებში მოქცევა. 16 ივლისს გამოვიდა საქართველოს რესპუბლიკის პრეზიდენტის ბრძანებულება - „საქართველოს რესპუბლიკაში მიგრაციული პროცესების რეგულირების შესახებ“. იხ. თ. გუგუშვილის სტატია „ემიგრაციული პროცესების რეგულირება-სახელმწიფო პოლიტიკის დონეზე.“ საქართველოს რესპუბლიკა. 31.08.1991წ.

ირგანჩაი, ორიზმანი, დალარი, სალამაღეიქი. მაგალითად, სალამაღეიქი მთლიანად იქნა შესყიდული. ამ სოფლებში სტიქიისაგან დაზარალებული ოჯახები არ ჩასახლებულან და ზოგი სახლი ისევ ადგილობრივმა აზერბაიჯანელებმა დაიკავეს, ბევრი უპატრონობით იძარცვებოდა და ნადგურდებოდა.

შეიძლება ითქვას 1991 წლამდე ასეთმა ანარქიულმა მდგომარეობამ და შესყიდული სახლების აუთვისებლობამ 1992 წლის შემდგომ ბიძგი მისცა აზერბაიჯანელთა უკუმიგრაციას.

ბორჯომის რაიონი. მიეკუთვნება იმ რაიონთა მცირე ჯგუფს. სადაც დაპირისპირებები ყველაზე აქტიურად და თანაც გამჟღავნებულად მიმდინარეობდა. საონტანურად შეიქმნა ოსების წინააღმდეგ ცალკეული ჯგუფები, რამაც გამოიწვია ცალკეული სახლების თუ ოსებით დასახლებული სოფლების გაუკაცრიელება.

1991 წლის მაისის თვის მდგომარეობით, ქ. ბორჯომში მიმდინარეობდა ოსების ბინების თუ სახლების შესყიდვა, ხოლო დაბა ბაკურიანიდან 75 ოჯახი იყო ემიგრაციაში წასული. ბევრ ოჯახში ერთი წევრი იყო დარჩენილი რათა გაეყვინათ ბინა თუ სახლი ან აღნიშნულზე უფლება, (ე.წ. გენერალური მინდობილობით) დატოვებული პქონდა მეზობლებს ან ნათესაეებს.

სოფელ მიტარაბში და გუჯარეთის ხეობაში მცხოვრებ ოსებს 1990 წელს საკუთარი თუ მეურნეობის საქონელი მთების გავლით გადაურეკიათ წალკა-ბოგდანოვკის (დღევანდელ ნინოწმინდის) მიმართულებით და იქ გაუყიდიათ, რასაც კიდევ უფრო დაუჩქარებია მათ მიმართ დაპირისპირება და ისინი იძულებულნი გამხდარან სტიქიურად წასულიყვნენ რაიონიდან.

ამ შრივ განსაკუთრებით გამოირჩევა გუჯარეთის ულაშაზესი ხეობა, მდიდარი სახნავ-სათიბებით, სამოვრით, ტყით, მინერალური წყლებით. ამ ხეობაში მრავალათასიანი ნახირი ძოვდა.

გუჯარეთის ხეობის ცხრა სოფელში 231 და სოფელ მიტარბიდან-91 ოჯახი ყოველგვარი ამოწერის გარეშე, მხოლოდ პირადი ნივთების აპარა გაიქცა. მიტოვებული სახლები და ეზოები იძარცვებოდა, როგორც ბორჯომ-წალკერის, ისე წალკა-ბოგდანოვკის რაიონებში მცხოვრებთა მიერ, წაიღეს ავეჯი, თივა, შეშა, საშენი მასალები და ა.შ.

ცხრილი 8

გუჯარეთის ხეობის მიტოვებული სოფლების
მონაცემები 1991 წლის მაისის თვის მდგომარეობით.

სოფლების დასახელება	მოსახლე- ობის რაოდენობა (კაცი)	სახლებ ის რაოდენ ნობა	საკარმი- დამო მიწის ნაკვეთების ფართობი (ჰა)	ტექ. ინვენტარიზ. შეფასებით სახ- ლების ღირებულება (ათასი მან.)
1. გუჯარეთი	176	62	141.9	807.7
2. წინუბანი	78	30	65.0	309.1
3. ღინტური	55	22	55.0	274.0
4. მაჭარწყალი	15	5	34.9	71.0
5. გვერდისუბანი	55	19	77.6	280.5
6. წითელი სოფელი	110	45	84.6	497.8
7. ვარდევანი	37	12	3.6	208.2
8. ოდეთი	50	18	43.6	207.7
9. აიღაროვი	36	18	48.1	111.5
	612	231	554.3	2768.3

ანალოგიურ მდგომარეობაში აღმოჩნდა ოსებით დასახლებული სოფლების უმეტესობა: წითელუბანი, ყვობისი, რველი, სადგერი, ვაშლოვანი, ვარდგინეთი და ა.შ.

უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ განსაკუთრებით ქ. ბორჯომში, დაბა ბაკურიანში, წალკერში დიდი იყო თბილისელების სწრაფვა სახლების შესყიდვაზე.

თეთრიწყაროს რაიონი. განსხვავებით ბორჯომის რაიონისაგან, ურთიერთდაპირისპირებას აქ თითქმის არ ჰქონია ადგილი. ამ ტერიტორიებიდან მასიური ემიგრაცია ძირითადად რაიონის გარეთ მიმდინარე დაპირისპირების თაობაზე ინფორმაციამ და სახლების შესყიდვაზე თბილისელთა აქტიურობამ განაპირობა. აქედან ოსების გარდა მცირე მასშტაბით ემიგრაციაში წავიდნენ ბერძნები და რუსებიც.

აქ თითქმის არ იყო მიტოვებული სახლი, იმ შინაარსით, როგორც მოხდა ბორჯომის რაიონის გუჯარეთის სეობაში. სახლები ძირითადად იყიდებოდა სახლის პატრონის მიერ, დატოვებული ე.წ. გენერალური მინდობილობებით და ღირებულებით.

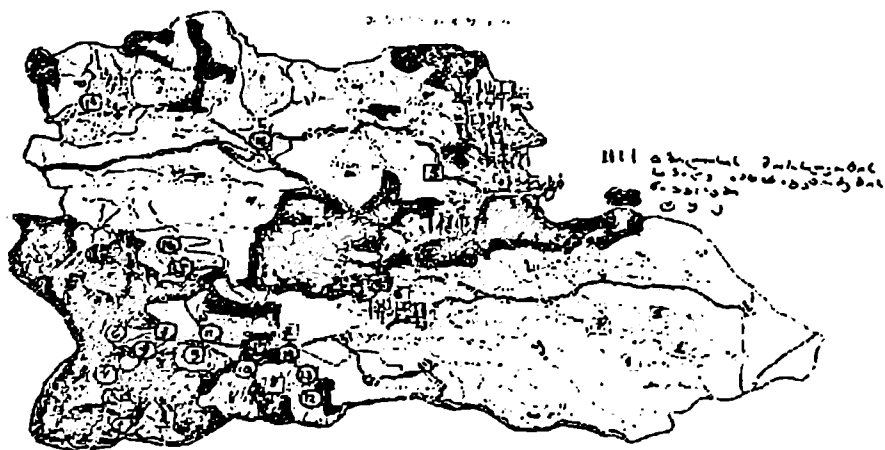
ცხრილი 9

1991 წლის ივნისის თვის მონაცემებით რაიონის 10 სოფელში და ქ. თეთრიწყაროში ასეთი მდგომარეობა იყო:

	კომლების (სახლების) რაოდენობა	საკარმიდამო ნაკვეთების ფართი (ნა)	სახლის ღირებულება ტექ. ბიუროს შეფასებით (ათასი მან.)
1. მიტოვებული	21	64,1	288.2
2. გასაყიდი	45	127.5	518.9
3. გაყიდული	94	232.9	502.5
სულ	160	424.5	1309.6

X) მათ შორის ქ. თეთრიწყაროში 3 სახლი.

მთლიანად რაიონში 14 სოფლის მცხოვრებ 500 ოჯახს გააჩნდა სურვილი სახლების გაყიდვაზე და საქართველოს გარეთ ემიგრაციაზე. ამ სახლების შესყიდვაზე 1988 წლიდან თანდათანობით იზრდებოდა თბილისელების ინტერესი და 1991 წლის ივნისის თვისათვის მდგომარეობა პიკს იყო მიღწეული. მათი უმეტესობა გაიფორმა თბილისელებმა და ცალკეულმა ორგანიზაციებმა თუ კერძო ფირმებმა. ეს მაშინ, როცა ამ რაიონში 1987 წელს, მომხდარი სტიქიით დაზარალებულთა განსახლებისათვის, დაგეგმილი იყო 8 ახალ სოფელში 940 სახლის აშენება. მათ შორის აშენებული იყო მხოლოდ 50%-მდე. (იხ. ნახ. 7).

სოფლები, სადაც ძირითადად ცხოვრობდა ოსი, ბერძენი და რუსი ეროვნების მოსახლეობა და სადაც გაიყიდა ან მასიურად იყიდებოდა სახლები.

① წყნარი აბანო (13) 40%-ოსები	⑩ დიდი ირაგა და პატარა ირაგა (206)- ბერძნები
② ფიტარეთი (23)-ოსები	⑪ ჯიგრაშენი (47)-ბერძნები
③ ქვემო ახალშენი (22)-ოსები	⑫ ქვემო ახალშენი (9)-ოსები
④ ზემო ახალშენი (18)-ოსები	⑬ ზემო ახალშენი (15)-ოსები
⑤ შიხილო (კამარეთი) (33)-ცხოვრობდნენ თურქები	⑭ იფნარი (34)-ოსები
⑥ მენქალისი (39) 50%-ოსები, 50%-ბერძნები	⑮ ვიზიროვკა (16)-ბერძნები
⑦ ალექსეევკა (105)-რუსები	⑯ ივანოვკა (92)-ბერძნები
⑧ ნავთიანი (17)-ოსები	⑰ ჭინჭრანი (5)-ოსები
⑨ დუმანისი (89)-ოსები	⑱ ალგეთი (14)-ოსები

- დანარჩენ სოფლებში ძირითადად ცხოვრობდნენ ქართველები და ოსები და მათ ემიგრაციული ტალღა თითქმის არ შეუხებია. იგი მცირედი მასშტაბით შეეხო დაბა მანგლისს და ქ. თეთრიწყაროს.
- ფრჩხილებში მოცემულია კომლთა რაოდენობა.

სტიქიით დაზარალებულთათვის მშენებარე ახალი სოფლები.

1. ახალი ხაიში_356_160 (82)	5. ორბეთი_120_0
2. მარაბდა_15_12 (0)	6. ჩხიკვათა_30_0
3. გოლთეთი_200_179 (63)	7. ჭიჭკაუი_101_47 (6)
4. შავსაყდარი_20_19 (15)	8. სამღერეთი_95_24 (0)

- პირველი ციფრი ასაშენებელი სახლების რაოდენობა_937; მეორე ასაშენებელი იყო_441; მესამე -ფრჩხილებში მ.შ. შეუსახლებელი_(177).

საგარეულოს რაიონი. ემიგრაციის პრობლემა თითქმის არ მდგარა. იყო სოფლებიდან: ფაღლო (ცხოვრობდა 50 კაცამდე ოსი), სასადილო (ცხოვრობდა 300 კაცამდე ოსი), გომბორი (300 კაცამდე ოსი და რუსი) და ზოგიერთი ოსებით დასახლებული სოფლებიდან ინფორმაცია სახლების გაყიდვაზე სურვილის თაობაზე. მაგალითად, სოფელ სასადილოდან ქ. ორჯონიკიძეში მუდმივ საცხოვრებლად მიემგზავრებოდა ზინიგაშვილის ოჯახის დარჩენილი ორი წევრი, სახლი შეფასებული იყო 5050 მანეთად; ხეთაგუროვის ექვსწევრიანი ოჯახი, სახლი შეფასებული იყო -4249 მანეთად და ა.შ. რეალობაშიც შედარებით მცირე მასშტაბით მოხდა სახლების გაყიდვა. შემოსული იყო დუხაბორებით დასახლებული კრასნაგორის მეურნეობის მცხოვრებთა კოლექტიური განცხადება მათი სახლების და მთლიანად მეურნეობის სახელმწიფოს მიერ შესყიდვაზე. ორ სოფელში ცხოვრობდა 250 კომლამდე (1000 კაცი). მთლიანი ღირებულება იყო დაახლოებით 2 მილიარდი მანეთი.

ქ. გორი და გორის სასოფლო რაიონი, მასიურად მიმდინარეობდა ოსების ემიგრაცია. ქალაქის კომუნალური ბინების და ცალკეულ სოფლებში სახლების შესყიდვა, ძირითადად ქალაქის მოსახლეობის და სოფლებში სტიქიით დაზარალებულთა დაქმავილებით. მაგალითად, სოფელი წითელუბანი მთლიანად დაიცალა და შესყიდულ იქნა, ხოლო ოსებით დასახლებული 6 სოფელი დაცლის პირას იყო და მიმდინარეობდა სახლების შესყიდვა, თვით ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ. სახლების ღირებულება 75-150 ათასი მანეთის ფარგლებში მერყეობდა. ანალოგიური მდგომარეობა იყო თითქმის ყველა სოფელში სადაც ცხოვრობდნენ ოსები, მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ მთლიანად ცალკეული სოფლების (გარდა წითელუბნისა) დაცლა არ მომხდარა.

ახალგორის რაიონი. აქ ემიგრაცია ძირითადად შეეხო ოსებით დასახლებულ ზაყორის სასოფლო საბჭოს სოფლებს. მდგომარეობა იმდენად გართულებული იყო, რომ ამ ტერიტორიას იცავდა რუსული სამხედრო ვერტმფრენები.

მარნეულის რაიონი. აქ მსგავსად დმანისის რაიონისა ემიგრაცია ძირითადად შეეხო აზერბაიჯანელ, ნაწილობრივ ბერძენ და რუსი ეროვნების მოსახლეობას. მაგალითად ქ. მარნეულში და სოფელ შულავერში 107, ხოლო დანარჩენ სოფლებში 200 სახლის გაყიდვაზე არსებობდა ინფორმაცია.

მაგალითად, 33 გასაყიდ სახლზე ინფორმაცია ასეთი იყო: კუთვნილების მიხედვით-16 ბერძნის, 9-აზერბაიჯანელის, 6-რუსის და 2-სომხის საკუთრებაში. ტექ. ინვენტარიზაციის ბიუროს შეუძლებელი ერთი სახლის საშუალო ღირებულება იყო-12, ხოლო გასაყიდი -97 ათასი მანეთი.

ლაგოდეხის რაიონი. 1989 წლის მდგომარეობით რაიონში ცხოვრობდა 54,2 ათასი კაცი, მათ შორის ოსების ზეგდრითი წილი იყო 8,3%. ოსები კომპაქტურად იყვნენ განსახლებული ძირითადად ოთხ სოფელში, სადაც ცხოვრობდა რაიონში მცხოვრები ოსების მთელი რაოდენობის 94,4% -ი.

გაყიდული სახლებიდან 68-ში უკვე შესახლებული იყო მაცხოვრებელი, 6-ში არ ცხოვრობდნენ.

სოფელ არეშეურანში 1992 წელს მოსახლეობის ეზოებში შეგდებული ასაფეთქებელი მასალებით დაზიანდა რამდენიმე სახლი, ხოლო ერთი დაიწვა.

სოფლები	მთელი მოსახლეობა (კაცი)	მათ შორის ოსები (კაცი)	ოსების ოჯახების მიერ გაყიდული სახლების რაოდენობა	მიტოვებული სახლების რაოდენობა
1. ნინოგორი	401	219	124	3
2. გიორგეთი	1478	643	18	46
3. არეშფერანი	1918	1910	40	59*
4. ფონა	1200	1180	1-	13
5. ლელიანი	2789	311	12	
	7786	4263	174	121*

*) მათ შორის 1 სახლი დამწვარია დაუდგენელი პირების მიერ.

ყვარლის რაიონი. 1989 წლის მდგომარეობით რაიონში იყო 744 აგართა ოჯახი, მათგან 316 წავიდა ემიგრაციაში-დაღესტანში. სახლების შესყიდვაზე დახარჯული იქნა 4372 ათასი მანეთი და მათში მაშინდელი პრეზიდენტის მიერ შესასღებულ იქნა ადგილობრივი, ძირითადად მრავალშვილიანი ოჯახები. დარჩენილი ოჯახები გამოთქვამდნენ სურვილს ემიგრაციაზე და მათი სახლების შესყიდვის დაჩქარების თაობაზე.

საინტერესოა ისიც, რომ 1991 წელს აგართა დაღესტანში ორგანიზებული ემიგრაციის თაობაზე ჩამოსული იყო დელეგაცია და შეიქმნა სამთავრობო კომისია.

მცხეთის რაიონი. თითქმის დაიწალა ოსი ეროვნების მოსახლეობისაგან. სოფლების უმეტესობაში გაიყიდა სახლები, განსაკუთრებით ოსებით კომპაქტურად დასახლებულ სოფელ ჩარდაში. მყიდველთა უმეტესობას თბილისელები წარმოადგენდნენ.

ონის რაიონი. ებრაელთა ემიგრაცია ისევ გრძელდებოდა.

გარდაბნის რაიონი. აქ მარნეულის რაიონის ანალოგიური მდგომარეობა იყო შექმნილი.

ნინოწმინდის (ბოგდანოვკის) რაიონი. 1988 წლიდან 1991 წლამდე, ძირითადად მერაბ კოსტავას სახელობის საზოგადოების მეშვეობით, ცალკეული უწყებების და ორგანიზაციებით თუ ბიუჯეტიდან გამოყოფილი და მის ანგარიშზე ჩარიცხული თანხებით რაიონის დეუბატორებით დასახლებული გორელოვკის სასოფლო საბჭოს ხუთი სოფლიდან ემიგრაციის მსურველი ოჯახებისგან შესყიდულ იქნა 113 სახლი.*

სასოფლო საბჭოში მცხოვრებნი მოითხოვდნენ მათი სახლების მასიურ შესყიდვას და თავის ისტორიულ ადგილას უკუემიგრაციის ხელშეწყობას. კერძოდ, რუსეთში, ტულის ოლქში, ემიგრაციის ხელშეწყობას. ემიგრაცია, განსაკუთრებით ახალგაზრდობის, მასიურად მიმდინარეობდა.

სახლების შესყიდვის პარალელურად მიმდინარეობდა აგიტაცია სტიქიით

* მერაბ კოსტავას სახელობის საქართველოს საადგილმამულო, მოსახლეობის განსახლების და დახმარების ფონდის მიერ შესყიდულ იქნა აგრეთვე: ახალციხეში-29, ანაქლაქში-6, ადიგენში-7 სახლი.

დაზარალებული აჭარის მთიანეთის მოსახლეობაში ამ სახლებში ჩასახლების თაობაზე. შედეგად 1997 წლის 27 ნოემბრისათვის მდგომარეობა ასე გამოიყურებოდა:

ცხრილი 11

სოფლები წლები	მთლიანად		მათ შორის					
	ოჯახები (რაოდ.)	მოსახლეობა (კაცი)	რუსი		სომეხი		ქართველი	
			ოჯახები (რაოდ.)	მოსახლეობა (კაცი)	ოჯახები (რაოდ.)	მოსახლეობა (კაცი)	ოჯახები (რაოდ.)	მოსახლეობა (კაცი)
1. გორელთა (გორელთა) 1926 წ. 1991 წ.	311 457	2124 1400	293 395	2015 1096	18 46	94 218	— 16	— 86
2. ორლოვთა 1926 წ. 1991 წ.	101 117	555 333	100 98	542 268	1 5	4 20	— 14	— 45
3. სპასოვთა (სპასოვთა) 1926 წ. 1991 წ.	75 76	411 297	75 46	411 162	— 6	— 26	— 24	— 109
4. ჟერემოვთა 1926 წ. 1991 წ.	60 54	354 217	53 13	320 34	7 24	34 111	— 17	— 72
5. კალინინო*) (ტროიკოვთა) 1926 წ. 1991 წ.	80 41	425 129	78 12	419 25	2 6	6 32	— 23	— 72
სულ 1926 წ. 1991 წ.	627 745	3869 2376	599 564	3707 1585	28 87	138 407	— 94	— 384

*) 1997 წლის მდგომარეობით სოფელ კალინინოში ძირითადად ქართველები ცხოვრობენ, და მას უკვე სამება აქვია.

ამგვარად, თუ ნინოწმინდის რაიონში 1926 წელს სულ 5 ქართველი ცხოვრობდა, 1991 წელს მათი რიცხვი — 500 კაცს აღწევდა.

რუსების რაოდენობა თუ 1926 წელს იყო 5171 კაცი, 1959 წელს 4616, 1970 წელს 4344, 1979 წელს 3830, 1989 წელს მათი რაოდენობა შემცირდა 3161 კაცამდე. რუსების კომპაქტური დასახლებით გამორჩეულ ტერიტორიაზე. გორელთის სასოფლო საბჭოში, 1926 წელთან შედარებით მათი რაოდენობა შემცირდა 57.2% —ით, ხოლო ოჯახების საშუალო სიდიდე თუ იყო 6.2 წევრი გახდა 2.8.

ქ. თბილისი, დაბა ზაპესი, წყნეთი. მასიური ემიგრაციული პროცესები არაქართული ეროვნებების ხარჯზე მიმდინარეობდა. 1991 წლამდე ემიგრაცია, ძირითადად, ზორციელდებოდა ბინების გაცვლით, კერძო სახლების გაყიდვით.

ბინების გაყიდვა ფერხდებოდა პრივატიზაციის გარეშე. 1991 წლიდან იმდენად მასშტაბური იყო მოთხოვნა ბინების პრივატიზაციაზე და შემდგომ გაყიდვაზე, რომ ჯერ ყოფილი საქართველოს უზენაესი საბჭოს კომიტეტი, ხოლო შემდგომ (სექტემბრის თვიდან) შრომის, სოციალური დაცვის და დემოგრაფიის სამინისტრო აძლევდა ნებართვას ქ. თბილისში ბინის მიღების აღრიცხვაზე მყოფ ოჯახებს შეესყიდათ აღნიშნული ბინები. განსაკუთრებით რთულად მიმდინარეობდა სამხედრო მოსამსახურეების ბინების რეალიზაცია. ისინი ძირითადად იძულებით, სტაქიურად იქნა დაკავებული და შემდგომ გამოსყიდული. ამ პროცესს ბიძგს აძლევდა საქართველოს გარედან იძულებით ქართველი მოსახლეობის იმიგრაცია (აღნიშნულზე უფრო დეტალურად იხ. ქვემოთ). ბევრი სახლი თუ ბინა ე.წ. გენერალურ მინდობილობით გაუფორმებლად, რეალურად შესყიდული დარჩა თბილისის და რიგ შემთხვევაში საქართველოს სხვა რაიონებში მცხოვრებთ ან მათში დატოვებულ იქნა ოჯახის ერთი ან ორი და ისიც მსოფლიო წევრი. გამოიძებნა დაფარული გზები, რაც გულისხმობდა, მაგალითად, წალენჯიხიდან წამსვლელი სხვა ეროვნების მოსახლეობისაგან სახლის გაუფორმებლად შეძენას და მის გაცვლას თბილისში მცხოვრებ, ისევე არაქართველ ეროვნებაზე და ა.შ.

აღნიშნული პროცესი განსაკუთრებით შეიმჩნეოდა ოსებით თუ რუსებით დასახლებულ ქალაქის რაიონებში.

ანალოგიური მდგომარეობა იყო ქ. რუსთაში და პირობითად მოელ აღმოსავლეთ საქართველოში. 1992 წლამდე შედარებით მცირედ შეუწო აღნიშნული პროცესები, აჭარის, აფხაზეთის, სამეგრელოს, გურიის და იმერეთის რეგიონებს.

(ცხრილი 12

რაიონები	ხედშეკრულება მ.შ. შესყიდული სახლების რაოდენობა	სოფლები სადაც შესყიდული იქნა სახლები (ფრჩხილებში სახლების რაოდენობა)
1. თეთრიწყაროს	9/9	დუმანისი (5), აღეკსიეკიკა (3), ოსნია (1).
2. კასპის	3/3	გამდლის წყარო (2), პანტინი (1).
3. მცხეთის	4/4	ჩარდახი (2), მუხრანი (1), ქვ. ქანდა (1).
4. გორის	6/5	წითელუბანი (4), ნანიეტი (1).
5. ლაგოდეხის	2/2	
6. ახმეტის	15/15	წინუბანი (15)
7. გარდაბნის	3/3	
8. დმანისის	13/13	ქ. დმანისი (12), მიხსძირი (1)
9. ბოლნისის	12/9	ქ. ბოლნისი (8), აკურთა (1).
10. მარნეულის	7/7	ქ. მარნეული (2), შულააკერი (4), დაშტაყა (1)
11. ოზურგეთის	1/1	
12. ჭიათურის	1/1	
13. ონის	15/15	ქ. ონი (15)-ებრაელები.
14. თბილისში	2/2	
	93/89	

სოციალური დაცვის და დემოგრაფიის ერთიანი სახელმწიფო ფონდი.* ფონდის მიერ 1991 წლის სექტემბერ-ნოემბრის თვეში სახლების შესყიდვაზე გაფორმებულ იქნა ხელშეკრულებები ემიგრაციის მსურველ 93 ოჯახთან, რეალიზებულ იქნა ხელშეკრულება-89 სახლზე.

შესყიდული სახლებიდან ფონდის საკუთრებაში იყო 82 და მათგან 20-ში უკვე იყო ჩასახლებული უმეტესად სტიქიისაგან დაზარალებული ოჯახები. მათთან გაფორმებული იყო სათანადო ხელშეკრულებები სახლის ღირებულების ძირითადი ნაწილის 25 წლის განმავლობაში ანაზღაურების თაობაზე.

ფონდში არსებული 63 288 ათასი მანეთიდან სახლების შესაძენად გახარჯული იქნა 12.4%. მზად იყო დოკუმენტაცია: ახშეტის - 20, გორის - 10, ბოლნისის - 6, ონის - 6, დმანისის - 4, თეთრიწყაროს - 3, მარნეულის, მცხეთის და სხვა მთელ რიგ რაიონებში სახლების თუ ბინების შესაძენად.

ამგვარად, 1991 წლის მაის-ივნისის მდგომარეობის განზოგადებით, ემიგრაციული პროცესების იმ მასშტაბის განსასაზღვრავად, რომელიც მოქმედებს ქვეყნის დემოგრაფიულ მდგომარეობაზე (იგულისხმება მიგრანტთა ნებით თუ იძულებით საქართველოს გარეთ მუდმივ საცხოვრებლად წასვლა) შეიძლება დავეყრდნოთ სახლების თუ ბინების გაყიდვის თუ მიტოვების გაანგარიშებით მაჩვენებელს:

ცხრილი 13

წლები	გასაყიდი თუ გაყი-დული, გატყვევლი თუ მიტოვებული სახლების თუ ბინების რაოდენობა*	ოჯახის თუ კომლის წევრთა საშუალო რაოდენობა (კაცი)**	ემიგრაციაში წასულთა რაოდენობა (კაცი)
1989	4 000	5.0	20 000
1990	6 000	5.0	30 000
1991	15 000	3.3	50 000
სულ	25 000	4.0	100 000

მათ შორის აღმოსავლეთ საქართველოს წილად მოდის 85-90 %.

* ქ. ცხინვალის, ყორნისის (ზნაურის) და ჯავის რაიონების გამოკლებით.

** 1991 წლამდე დამახასიათებელი იყო ძირითადად ოჯახების წევრთა მნიშვნელოვანი ნაწილის ემიგრაცია და სახლებში თუ ბინაში ერთი ან ორი წევრის დატოვება, რათა მათ მოესდინათ გაყიდვა.

ემიგრაციული პროცესები.

1988-1992 წლამდე პერიოდი როგორც საქართველოში, ასევე საქართველოს გარეთ იყო გამოფხიზლებული ქართველის ეროვნული ცნობიერების გამოღვიძების პერიოდი.

* იგი შეიქმნა საქართველოს რესპუბლიკის პრეზიდენტის 1991 წლის 16 აგვისტოს ბრძანებულების საფუძველზე და მასში აკუსლირებული იქნა სტიქიისაგან დაზარალებული ოჯახების დასახმარებლად გახსნილი საქველმოქმედო ანგარიშზე არსებული თანხა.

საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოსა და შემდგომ შრომის, სოციალური დაცვის და დემოგრაფიის სამინისტროს სახელზე ყოველდღიურად შემოდის 50-მდე პირადი წერილი თუ კოლექტიური განცხადება საქართველოში დაბრუნების ხელშეწყობის თაობაზე.

„მოგახსენებთ, რომ 28 წელი ვცხოვრობ ყალმუხეთის სსრ იკიბურულის რაიონის სოფელ სვეტლაიაში. ეროვნებით ვარ ქართველი, მყავს მეუღლე და 4 შვილი, სურვილი მაქვს დაებრუნდე ჩემს სამშობლოში, გთხოვთ ხელი შემიწყოთ ბინის ან სახლის შესყიდვაში“, მსგავსი წერილები შემოდის სამუშაოთი უზრუნველყოფის, ბინის თუ სახლის გაცვლაში თუ სახელმწიფოსგან ბინის გამოყოფის თაობაზე დახმარების თხოვნით.

1991 წლის აპრილის თვეში შემოვიდა სანქტ-პეტერბურგში მცხოვრები 15 ათასიანი ქართული სათვისტომოს განცხადება თბილისის მაჩლობლად ტერიტორიის გამოყოფაზე, რათა მათ საკუთარი სახსრებით აეშენებინათ სახლები და თანდათანობით განეხორციელებინათ საქართველოში ემიგრაცია.

რეალობაში ამ სურვილებს, ცნობილი მიზეზის გამო, რეალიზაცია თითქმის არ მოაყოლია, ძირითადად მიმდინარეობდა რუსებსა და საქართველოს გარეთ მცხოვრებ ქართველებს შორის ბინების გაცვლის პროცესები.

იმიგრაციული პროცესებიდან-გამოიყოფა ჩრდილო ოსეთში მცხოვრები ქართველების იძულებითი იმიგრაცია.

ცხრილი 14

ელადიკაკაზიდან საქართველოში იმიგრაციის (მუდმივ საცხოვრებლად) მსურველთა მონაცემები 1991 წლის მარტის თვის მდგომარეობით.

ტერიტორიული მიმართულება	ოჯა- ხეობის რაო- დენობა	ოჯახის წევრთა რაოდენობა (კაცი)	მათ შორის % -ში			
			მოსა- მსა- ხურე	მუშა	სტუ- დენტი	სკოლამ- დელი და სკოლის ასაკის
1. ქ. თბილისში ბინების გაცვლით	198	838	21.7	20.0	3.0	25.5 (13.5+12.0)
2. ქ. თბილისში ბინების მიღებით და ნაწილი შესყიდვით	37	137	33.5	11.0	0.2	35.0 (20.0+15.0)
3. სხვა და სხვა რაიონებში	16	64	46.0	0.3	0.1	30.0 (20.0+10.0)
სულ	251	1039	25.0	18.0	3.5	29.0 (16.0+13.0)

აღნიშნული მონაცემები მიღებულ იქნა მაისის თვის დასაწყისში რეალობაში კა. ძალზედ სწრაფად, საქართველოში დაწყებული დაპირისპირებები გასცდა საქართველოს და მისი ესკალაცია მოხდა იმ ტერიტორიებზე, სადაც ცხოვრობდნენ ქართველები.

კრძოდა. სურათი ასეთი სცენარით წარმართა: ჩრდილო ოსეთში, მიმდინარე ოსებსა და იქ მცხოვრებ ქართველებს შორის ბინების თუ სახლებზე გაცვლის თუ შესყიდვის ნელი ტემპი შეცვალეს პირდაპირი დაპირისპირებით. მუქარით, ბინებიდან თუ სახლებიდან ემიგრაციაში მყოფ ქართველების გამოყრით. საქმე იქამდე მივიდა, რომ იყო შემთხვევები ოსის მუდღე ქართველი ქალი შეიღების გარეშე იძულებული იქნა ჩამოსულიყო საქართველოში; ქართველებს ეძლეოდათ ოსებისგან მიტოვებული სახლების თუ ბინების მისამართები და ისინი ჩამოდიოდნენ ამ მისამართებზე და შედიოდნენ ბინებში თუ სახლებში. ამის შემდგომ იწყებოდა ამ ბინების თუ სახლების, (ძირითადად გაცვლის ფორმით) დაკანონების პროცესი. მაგალითად, მცხეთის რაიონის ზაქესის დასახლებაში, სოფლებში ნატახტარი, გლდანი, მისაქციელი, ჩარდაში იყო მასშტაბური მოთხოვნა პრაქტიკულად ემიგრაციაში წასული ოსების ბინების თუ სახლების გაცვლის წესით დაკანონების თაობაზე. კიდევ უფრო მწვავედ მიმდინარეობდა ეს პროცესი თბილისში, სადაც იყო შემთხვევები, როცა იძულებითი იმიგრირებული ქართველი აძლევდა ვლადიკავკაზში თავისი ბინის თუ სახლის მისამართს ოსის ოჯახის დარჩენილ წევრს და აიძულებდა დაეტოვებინა იგი.

1991 წლის ბოლოსათვის ვლადიკავკაზში მცხოვრები ქართული ოჯახების თითქმის ასი პროცენტი ჩამოვიდა.

საბოლოოდ, იმის თქმა შეიძლება, რომ ზემოთ მოყვანილი ემიგრაციულ პროცესებთან შედარებით იმიგრაციულ პროცესებზე სურვილი მეტი იყო, ხოლო მასშტაბი უმნიშვნელო და თანაც ამ პროცესების სახელმწიფოებრივ რეგულირება 1991 წლის სექტემბერში დაწყებული პოლიტიკური დაპირისპირებების გამო ვერ მოხერხდა, ხოლო 1992 წლიდან კი დამატებით შეიქმნა პირობები (შეიარაღებაში გადაზრდილი პოლიტიკურ დაპირისპირება, უმძიმესი ეკონომიკური სიდუხჭირე და ა.შ.), რომელმაც მასიური გახადა არამართო არამკვიდრ ეროვნებათა, არამედ თვით მკვიდრი ეროვნების ემიგრაციული პროცესები.

ზემოთ მოყვანილის განხილვადებით 1989-1991 წლებში იმიგრაციის (ანუ მუდმივ საცხოვრებლად) მასშტაბის მაჩვენებლად შეიძლება მივიჩნიოთ:

ცხრილი 15

წლები	ოჯახები	ოჯახის წევრთა რაოდენობა (კაცი)
1989	1000	5000
1990	1500	7000
1991	3000	10 000
	6500	22 000

ამგვარად 1989-1991 წლებში მიგრაციული (მექანიკური) მატების სალდო შეიძლება ყოფილიყო:

ცხრილი 16

წლები	მუდმივ საცხოვრებლად ჩამოსულითა რაოდენობა (კაცი)	მუდმივ საცხოვრებლად წასულითა რაოდენობა (კაცი)	მიგრაციული მატების სალდო (+) (-)
1989	5 000	20 000	-15 000
1990	7 000	30 000	-23 000
1991	10 000	50 000	- 40 000
სულ 3 წლის განმავლობაში	22 000	100 000	- 78 000

ყოველივე აღნიშნულიდან გამომდინარე განვლილი სამწლიანი პერიოდის

შესახებ შეიძლება შემდეგი დასკვნების გაკეთება:

- ემიგრაციული (ანუ საქართველოს გარეთ მუდმივ საცხოვრებლად) პროცესების გააქტიურება დაიწყო 1987 წლიდან, როცა საბჭოთა კავშირში, და კერძოდ საქართველოში, მეტი ტემპი შეიძინა ეროვნულმა თვითგამორკვევიმსა პროცესებმა; როცა ქართულმა ენამ არამარტო შეინარჩუნა სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობა, არამედ მისი ცოდნა გახდა აუცილებელი საქართველოში მცხოვრები სხვა არამკვიდრი ეროვნებებისათვის. ამას დაემატა საქართველოს დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლის სამწლიანი პროცესი და საბჭოთაო ტოტალიტარული, სისტემის მიერ ქვეყნის შიგნით კარგად დაგეგმილი ეროვნებათაშორისი შუღლის გაღვივებით დამოუკიდებლობის მიღწევის ეროვნული ინერციის შეჩერების მცდელობა. რომელიც აფხაზეზსა და ქართველებს შორის დაპირისპირებით დაიწყო და მასშტაბური რეალიზაცია კი ქართველებსა და ოსებს შორის დაპირისპირებაში პოვა. ამას განაპირობებდა, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, საბჭოთა იმპერიისათვის დამახასიათებელი მექანიზმების არსებობა. კერძოდ, ე.წ. სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქი საქართველოში და მასთან ჩრდილო ოსეთის ავტონომიური საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის ტერიტორიული მეზობელობა, მათ შორის საავტომობილო კავშირები კავკასიონზე (როკის გვირაბი) და ა.შ.

ასეთი იყო ემიგრაციის მასშტაბურობის ფონი 1991 წლამდე.

- მიუხედავად ქვეყნის შიგნით არსებული ხელოვნურად წარმოქმნილი დაპირისპირებებისა, საქართველომ მაინც შეძლო 1991 წლის 9 აპრილის შემდეგ, დამოუკიდებლობადაღდგენილი საქართველოს ახალი მთავრობა და პირველი პრეზიდენტი შეეცადა ამ მიმართებით დაპირისპირებები და მის შემდეგად წარმოქმნილი მიგრაციულ-დემოგრაფიული პროცესები ისე დაერეგულირებინა, რომ, ერთის მხრივ, შეწყვეტილიყო დაპირისპირებები. მეორეს მხრივ, ნებაყოფლობითი ემიგრაციული თუ იმიგრაციული პროცესები სახელმწიფოებრივ ინტერესებს დაქვემდებარებოდა. ამის მცდელობად უნდა აღიქვას საქართველოს რესპუბლიკის პრეზიდენტის 1991 წლის 16 ივლისის ბრძანებულება-„საქართველოს რესპუბლიკაში მიგრაციული პროცესების რეგულირების შესახებ“. სადაც აღნიშნულია: „დღეს, როცა მოუკვა-რებელია სტიქიური უბედურების შემდეგად დაზარალებულთათვის საცხოვრებელი სახლების და ახალი სოფლების მშენებლობის საკითხი, თავი იჩინა ახალმა პრობლემებმა. რესპუბლიკის ფარგლებს გარეთ მცხოვრები ბევრი ქართველი ოჯახი გამოთქვამს სამშობლოში იმიგრაციის სურვილს, მათი ნაწილი ჩამოდის რეგიონებში. გამოჩნდნენ ემიგრაციის მსურველი ოჯახებიც და მათ მექანიკურ, მოუწესრიგებელ მოძრაობას, არასასურველი შედეგები მოსდევს, რაც საგრძნობლად აუარესებს საქართველოს ისედაც რთულ დემოგრაფიულ მდგომარეობას“.

- 1991 წელს საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესმა საბჭომ ახალ კანონებს შორის პირველ რიგში მისაღებად ჩათვალა „იმიგრაციის შესახებ“ კანონი და რომელიც სექტემბრის თვეში მიიღო პირველი მოსმენით.
- დღეს იწერება მცდარი მოსაზრებები იმის თაობაზე, თითქოს საქართველოს პირველი პრეზიდენტი 1991 წელს ბიძგს აძლევდა ეროვნებათაშორის დაპირისპირებებს. მე პირადად და ბევრია კიდევ იმის მოწმე, რომ თუნდაც

* კანონპროექტის ავტორი თ. გუგუშვილი. იგი ასახავდა არამოლოდ იმიგრაციული, არამედ ემიგრაციული პროცესების რეგულირების საკითხებს. კანონპროექტის შემდგომ განხილვა შეჩერდა, რადგან საჭირო იყო მასზე ადრე კანონის „საქართველოს მოქალაქეობის შესახებ“ მიღება.

მარნეულში აზერბაიჯანელ ამომრჩევლებთან იგი გამოთქვამდა ერთ თეზისს „საქართველოს დამოუკიდებლობა ყველა იმ ადამიანის სიხარულია ვისაც სურს საქართველოში ცხოვრება და საქართველოს აღიქვამს როგორც თავის სამშობლოს. ეს არ ნიშნავს ეროვნების შეცვლას, მაგრამ აუცილებელს ხდის საქართველოს მოქალაქეობის მიღებას და თავისთავად, ქართული ენის ცოდნას და პატივისცემას. შეიძლება საქართველოს სსრ-ში არ იყო ეს აუცილებელი, მაგრამ როგორ შეიძლება, მაგალითად, მუღმივად ცხოვრობდე საფრანგეთში და არ იცოდე ფრანგული ენა“.

- 1991 წელს სახელმწიფო პოლიტიკის რანგში აყვანილი მიგრაციული პროცესების რეგულირება რომ გაგრძელებულიყო: სახელმწიფოს ექნებოდა შექმნილი სარეზერვო საგანგებო საბინაო ფონდი; 1987 წლიდან დღემდე მოუგვარებელი სტიქიით დაზარალებულთა განსახლების პრობლემა გადაწყვეტილი იქნებოდა: არ იქნებოდა საჭირო ის უზარმაზარი ხარჯები, რომლებიც გაიღება თუნდაც დეკნაღთა სოციალური დაცვის მიმართებით; შესაძლებელი იქნებოდა მრავალშვილიანი ოჯახების, სოციალურად ყველაზე უფრო დაუცველი, ობოლი თუ უპატრონო ბავშვების განსახლება ცალკეულ სოფლებში და ა.შ.

ამგვარად, ქვეყნის დამოუკიდებლად არსებობის პირველივე წელს, იქმნებოდა, დემოგრაფიულ-მიგრაციული პროცესების სახელმწიფო პოლიტიკის რანგში რეგულირების წინაპირობები და რომ არა 1991 წლის ბოლოს პუტჩი, დღეს საქართველოს ის მაინც ეცოდინებოდა თუ რა მასშტაბის ემიგრაცია თუ იმიგრაცია განხორციელდა და რეალობაში როგორია ქვეყნის დემოგრაფიული მდგომარეობა. ამ პროცესებში მონაწილე მიგრანტები კი სახელმწიფოს მიერ პრაქტიკულად უფრო მეტად იქნებოდნენ დაცულები.

1. საპარტოვლოში მუდმივად მცხოვრებთა რაოდენობა 27 წლის წინანდელ (1970 წლის) დონეზე

წინა თავებში ჩვენ შევეცადეთ ყურადღება გაგვემახილებინა იმაზე, რომ ემიგრაციული ქვეყნის მიგრაციულ პროცესებში მიგრაციული მატების საღლო განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს და უხეში შეცლოძები მისი აღრიცხვის თუ გაანგარიშებით მაჩვენებელში იწვევს შესაბამის "ჯაჭურ რეაქციას" როგორც ქვეყნის განვითარების დემოგრაფიულ, ისევე სახელმწიფოებრივ მაჩვენებლებში და საერთოდ ქვეყნის სტრატეგიულ თუ პოლიტიკურ მიმართულებებში.

ჩვენი აზრით აღნიშნულს კიდევ უფრო ამძაფრებს ის, რომ ემიგრაციული და თანაც მცირერიცხოვანი ქვეყნის პირობებში დაუშვებელია მუდმივად მცხოვრები მოსახლეობის რიცხოვნობის (განსაკუთრებით მკვიდრ ეროვნებათა დემოგრაფიული მაჩვენებლის) მეტობით ანგარიში, რადგან იგი "აღწეებს" სახელმწიფოებრივ ყურადღებას ამ მიმართებით და სრულებით დასაშვებია, გარკვეული პერიოდის შემდგომ, მოხდეს დემოგრაფიული (და არა სახელმწიფოებრივი) კატასტროფა და ქვეყანამ რეალობაში დაკარგოს თვითმყოფადობის ძირითადი ეროვნული ნიშანი (მოსახლეობის რაოდენობაში მკვიდრ ეროვნებათა პრიორიტეტი, მისი დემოგრაფიული განვითარების შესაძლებლობა). შეიძლება აღნიშნულმა თეზისმა უფრო წინააღმდეგობრივი მოსაზრებები გააჩინოს, მაგრამ ერთს ვიტყვი. მსოფლიოში არის "ხელოვნურად" (იმიგრაციის შედეგად) შექმნილი ერები და ამის მცდელობა იყო "საბჭოთა ხალხის" მცნებაც. თანამედროვე პირობებში კი არის იმის ნიშნები, რომ ქვეყნების დამოუკიდებლობის შინაარსის ქვეშ თანდათანობით დაიკარგოს მკვიდრი ეროვნების მოსახლეობის პრიორიტეტი და ამ მიმართებით სიტყვის თქმა იგივედება ულტრანაციონალისტობად, მაშინ, როცა მსოფლიო ხალხთა კულტურულ-ტრადიციული მოზაიკური მრავალფეროვნება ეროვნული თვითმყოფადობის გარეშე თითქმის წარმოუდგენელია და ალბათ დაუშვებელია კიდევაც (აღნიშნულზე კიდევ გამახვილდება ჩვენი ყურადღება ქვემოთ ცალკეულ თავებში).

ახლა ენახოთ ძირითად დემოგრაფიულ მაჩვენებელში-საქართველოს მუდმივად მცხოვრები მოსახლეობის გაანგარიშებაში-თუ როგორ აისახება რეალურად, ოფიციალურ წყაროებში თუ ცალკეულ ავტორთა და ჩვენს გაანგარიშებებში, მიგრაციული მატების უარყოფითი საღლოს მაჩვენებლები.

საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოსახლეობა (სმმ)

წლები	სტატისტიკის სახ. დეპარტამენტი		ეკონომიკის სამინისტრო ¹⁾		გ. წულაძე ²⁾		ჩვენ	
	ათასი კაცი	(+) (-) წინა წელთან შედ.-ით	ათასი კაცი	(+) (-) წინა წელთან შედ.-ით	ათასი კაცი	(+) (-) წინა წელთან შედ.-ით	ათასი კაცი	(+) (-) წინა წელთან შედ.-ით
1990	5456.1				5421.7		5456.1	
1991	5464.2	+8.1			5452.9	+31.2	5416.1	-40.0
1992	5462.8	-1.4			5462.8	+9.9	5366.1	-50.0
1993	5447.1	-15.7			5164.0	-298.8#	5200.0	-166.0 &
	5433.5	-13.6						
1994	4867.7#	-565.8#			4687.0	-477.0	4967.0	-233.0&
	5417.7	-15.8						
1995	4851.9	-565.8	5349.0		4499.5	-187.5	4797.0	-170.0&
	5416.0	-1.3						
1996	4850.2	-565.8	5354.0	+5.0	4342.0	-157.5	4670.0	-127.0
1997	5423.6	+7.6	5363.0	+9.0	4211.7	-130.3	4600.0	-70.0
	4869.1	-554.5						
სულ		+15.7 -48.2				+41.1 -1251.1		-8560&
1990 -97 წ.წ.		-32.5				-1210.0#		

15) "საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების 1996-2000 წლების ინდიკატური გეგმა", დამტკიცებული საქართველოს პრეზიდენტის 1996.03.09. N580 ბრძანებულებით. სადაც 1995 წლის მონაცემი არის "წინასწარი ანგარიში", ხოლო დანარჩენი წლები პროგნოზი.

მნიშვნელობა აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის მოსახლეობის გარეშე.
& 36 ათასი კაცი ომში და სტრესული მოვლენების შედეგად დაღუპულთა ჩათვლით.

ჩვენ უკვე გვქონდა მსჯელობა იმის თაობაზე, რომ მუდმივად მცხოვრები მოსახლეობის რაოდენობის გაანგარიშებაში ცდომილება, განსაკუთრებით ოფიციალურ-სახელმწიფოებრივ მნიშვნელობის მაჩვენებლებში იწვევს შესაბამის შეცდომებს. მაგალითად, "საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა: 1997 წლის იანვარ-მარტი" ინფორმაციაში სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი მიუთითებს "საქართველოში მუდმივად მცხოვრებმა (აქ და ქვემოთ ხაზგასმად თ.გ.) მოსახლეობამ (აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის ჩათვლით)

1997 წლის 1 იანვრისათვის შეადგინა 5386 ათასი კაცი. ქვეყნის სახეზე მყოფი მოსახლეობა შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ იგი შეადგენს დაახლოებით 4.9-5.0 მილიონ კაცს. აქ განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევს ორი გარემოება: ერთი, რომ განუსაზღვრელია თუ რას გულისხმობს “მუდმივად მცხოვრები”-5386 ათასი კაცი და “სახეზე მყოფი”-4.9-5.0 მილიონი კაცი. “მუდმივად მცხოვრების” გაანგარიშებისას მექანიკური მატების უარყოფითი საღლო გამოდის: 1990-1997 წლებში მოსახლეობის აბსოლიტურ კლებას (5456.1-5386.0) 70.1 ათასს დამატებული ბუნებრივი მატების საღლო 200-230 ათასი ე.ი. 270-300 ათასი კაცი. “სახეზე მყოფის” გაანგარიშებისას მექანიკური მატების უარყოფითი საღლო გაზრდილია 200 ათასი კაცით მოსახლეობის აბსოლიტური კლების მაჩვენებლის გაზრდის ხარჯზე და შეადგენს 470-500 ათას კაცს. ყოველივე ეს ზოგადი შეხედვითაც ბევრ სერიოზულ ხარვეზს შეიცავს; მეორე-მიუხედავად მნიშვნელოვანი ხარვეზისა, ასეთი მასშტაბის მექანიკური მატების უარყოფითი საღლო თითქმის არ არის გათვალისწინებული განვლილი რვაწლიანი პერიოდის მუდმივად მცხოვრები მოსახლეობის რიცხოვნობის დინამიკურ და ბუნებრივი მატების საღლოს მაჩვენებლებში.

ყოველივეს მიუყვართ იქითკენ, რომ ერთხელ დაშვებული შეცდომა უკვე ასახვას პოულობს საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროს მიერ დამუშავებულ სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის და საქართველოს პრეზიდენტის მიერ დამტკიცებულ ისეთ დოკუმენტში, როგორიცაა “საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების 1996-2000 წლების ინდიკატორული გეგმა”. სადაც გამომდინარე მუდმივად მცხოვრები მოსახლეობის რაოდენობის აღნიშნული მაჩვენებლიდან (იხ. ცხრილი 1) გაანგარიშებულია, შესაბამისად შრომითი რესურსების (56.7-57.3%-ფარგლებში) და დაუსაქმებელთა (36.0-31.3-20.6%) რაოდენობა, რაც თავისთავად ბევრ სახელმწიფოებრივი განვითარების ძირითად მაჩვენებლებში იწვევს ცდომილებას და შესაბამისად, არ იძლევა მიმდინარე სახელმწიფოებრივი აღმშენებლობის პოლიტიკური კურსის თუნდაც დასაქმების სფეროში კორექტირების საშუალებას. მაგალითად, ჩვენი გაანგარიშებიდან გამომდინარე ქვეყნის გარეთ ემიგრაციაში 6-თვეზე მეტი ხნით 400000 ადამიანი, პირდაპირ თუ ირიბად, გულისხმობს საერთო რაოდენობიდან 60-65% საზღვარგარეთ, თუნდაც სტიქიურად, დროებით შრომით საქმიანობას, რაც გარკვეულად ამ მიმართებით აღიარებული პოლიტიკური განაცხადის კორექტირების აუცილებლობას უნდა გულისხმობდეს.

რაც შეეხება გ. წულაძის გაანგარიშებებს, ისინი, ისევე როგორც სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტისა, 1993 წლიდან არ ითვალისწინებს აფხაზეთის და ცხინვალის რეგიონის მოსახლეობას, ხოლო ტექსტში მითითებულია, რომ ამ რეგიონებიდან საქართველოში მუდმივად მცხოვრებთა რიცხოვნობა შეიძლება შეადგენდეს 200 ათას კაცს, ე.ი. საქართველოს მუდმივ მცხოვრებთა რაოდენობა ცხრილში მოყვანილთან შედარებით ნაანგარიშებია 4411.7 ათასი კაცის ოდენობით.

ჩვენი გაანგარიშება ეყრდნობა როგორც ტერმინოლოგიური განსაზღვრების, ისე მიგრაციული (მექანიკური) მატების უარყოფითი საღლოს იმ მაჩვენებლებს, რომელიც უკვე იყო მოყვანილი წინა თავში. ამავე დროს საქართველოს 1991-1997 წლების მუდმივი მოსახლეობის რიცხოვნობის გაანგარიშების დროს ითვალისწინებს:

- საანდობის მიხედვით, დინამიკის ათვლის წლად 1991 წლის ოფიციალურ სტატისტიკურ მონაცემებს-მოსახლეობის რიცხოვნობა 5 464 ათასი კაცი .

- ძალზედ დიდი ცდომილების მატარებელი ჩამოსვლა-გასვლის მაჩვენებლების გაანგარიშების ნაცვლად მიგრაციული მატების უარყოფითი სალდოს გაანგარიშების მიზანშეწონილობას, რაც შეადგენს - 820 ათას კაცს.
- განვილილ წლებში მიგრაციული მატების უარყოფითი სალდოს მეტობას ბუნებრივი მატების სალდოზე.
- განვილილ წლებში ომში და სტრესული მოვლენებისგან დაღუპულთა რაოდენობას, რაც შეადგენს - 40 ათას კაცს.

ამგვარად, ჩვენს მიერ წინა თავში მოყვანილი ემიგრაციული ქვეყნისათვის აუცილებელი მაჩვენებლების მიხედვით შეიძლება (მიუხედავად იმისა, რომ ამისათვის საჭიროა უფრო კონკრეტული მაჩვენებლები) 1998 წლის იანვრისათვის მივიღოთ შემდეგი გაანგარიშებითი მონაცემები:

1. საქართველოში მუდმივად მცხოვრებთა (სმმ) ანუ მუდმივი მოსახლეობის რიცხოვნობა.

სმმ=5464.0 (მოსახლეობის რიცხოვნობა 1991 წლის მდგომარეობით) გამოკლებული - 860.0 (მექანიკური მატების უარყოფითი სალდო) ე.ი. 4600 ათასი კაცი¹ (ცალკეული წლების მაჩვენებელი მოცემულია ცხრილ 1 და 4-ში).

ეს არის საქართველოს მოსახლეობის ის რიცხოვნობა, რომელიც მონაწილეობს ქვეყნის აქტიურ დემოგრაფიულ-აღმშენებლობით პროცესებში და რომლის მიხედვითაც უნდა განისაზღვროს (უფრო სწორედ შესწორდეს) ქვეყნის ეროვნული თვითმყოფადობის შენარჩუნება-განვითარების პოლიტიკა.

2. საქართველოში მცხოვრებთა (სმც) რიცხოვნობა.

აქ იმიგრაციულ პროცესებში მონაწილეთა საშუალო წლიური რაოდენობა (1996 წელს თბილისის აეროპორტში მიგრაციული პროცესების აღრიცხვიანობის თაობაზე ჩატარებული ექსპერიმენტის შედეგებიდან გამომდინარე, რომელზეც დეტალურად მოცემული იქნება ქვემოთ ცალკეულ თავებში) 200-250 ათას კაცს არ უნდა აღემატებოდეს. აღნიშნულიდან გამომდინარე:

სმც= 4600+250=4850 ათას კაცს.

ეს არის ქვეყნის მიმზიდველობის ზოგადი მაჩვენებელი და იგი იმ პოტენციალთან შედარებით რომელიც ამ მიმართებით (თუნდაც დასვენების და ტურიზმის მიმართებით თუ აღდგება 10-15 წლის წინანდელი მაჩვენებელი-5-8 მილიონი კაცი) მოსალოდნელია, თავისთავად საქართველოს ემიგრაციული ქვეყნების რიცხვის მიკუთვნებაზე მიუთითებს.

3. საქართველოს მოსახლეობის (სმ) რიცხოვნობა.

ამ მაჩვენებლის გაანგარიშებისას, ჩვენ შემოვიფარგლეთ: 1991 წლამდე საქართველოს გარეთ, მუდმივ ემიგრაციაში მყოფ 200 ათასამდე ქართველით; უახლოესი რეაწლიანი წარსულის ემიგრაციების იმ ნაწილით, რომელიც

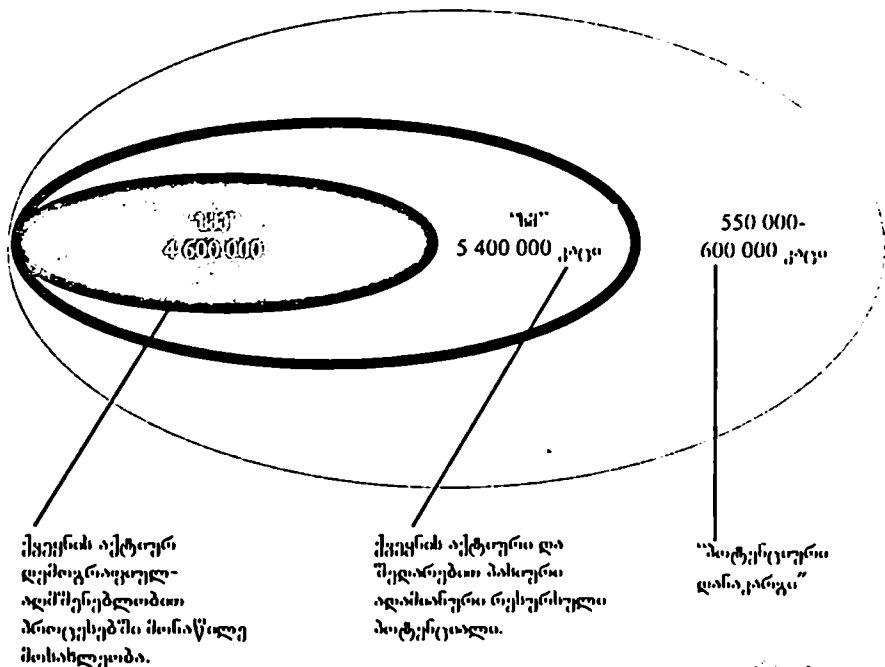
¹ აღნიშნული გაანგარიშების დასტურად შეიძლება გამოდგეს ისიც, რომ 1996 წლის 1 იანვრისათვის ოფიციალურად გასაცხადდა: ე.წ. საპრივატიზაციო ბარათები "ვაჭურები" გაიცა მხოლოდ 4250 ათას კაცზე.

გულისხმობს საქართველოს გარეთ ნ-თვეზე მეტი ხნით -400 ათას კაცამდე და მუდმივ საცხოვრებლად-200 ათას კაცამდე (მუდმივ საცხოვრებლად წასულთა 45-50%-ის ფარგლებში. აღნიშნული ციფრები მოყვანილია წინა თავში) საქართველოს მოქალაქეს (ორმაგი მოქალაქეობის მქონეთა ჩათვლით).

$$სმ=4600+200+400+200=5400 \text{ ათასი კაცი.}$$

საქართველოს რეალობაში ეს არის მისი აქტიური და შედარებით პასიური ადამიანური რესურსული პოტენციალი. ემიგრაციაში მყოფთა მიმართ სახელმწიფოებრივი სწორი პოლიტიკის განსაზღვრის და გატარების შემთხვევაში. იგი ქმნის საქართველოს განვითარების დამატებით ხელშეწყობ და ეფექტურ პირობებს.

ამგვარად, საქართველოს როგორც დამოუკიდებელი სახელმწიფოს განვლილი რეაწლიანი პერიოდის დემოგრაფიულ-მიგრაციული პროცესების რიცხობრივი მაჩვენებლები ამჟამად არსებულ, როგორც ოფიციალურ, ისე სააქტორო გაანგარიშებებთან შედარებით, მკვეთრად განხეავებულ შინაარსს იძენს. (იხ. ნახ.1)

ნახ. 1

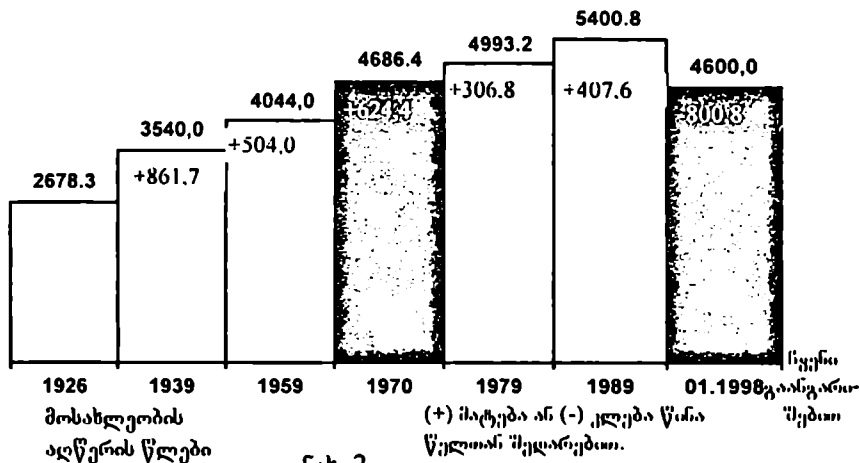
ნახ.1-ში მოყვანილი მონაცემებიდან ყურადღებას იმსახურებს “პოტენციური დანაკარგის” მაჩვენებელი. ჩვენს მიერ ამ მაჩვენებლის გაანგარიშებას საფუძვლად უდევს ის, რომ 1990 წლამდე დემოგრაფიულ-მიგრაციული მდგომარეობის შენარჩუნების (პრინციპში ამასვე, რეალობის გათვალისწინების გარეშე, ცდილობს ოფიციალური ზემოთ მოყვანილი გაანგარიშებები) პირობებში და შესაბამისად, მოსახლეობის რაოდენობის დინამიკაზე დაყრდნობით, საქართველოს მოსახლეობის საპროგნოზო გაანგარიშებები (რომლის სიმრავლითაც გამოირჩეოდა 1990 წლამდე პერიოდი) გულისხმობდა 1997 წლისათვის 5.6-5.7 მილიონ კაცს (საქართველოს ეკონომიკის სამინისტრო ზემოთ მოყვანილ გაანგარიშებებში 1997 წლისათვის

5367 ათასს. ხოლო 2000 წლისათვის 5393-5400 ათას კაცს გულისხმობს), ე.ი. ამ მაჩვენებელთან შედარებით განვლილი რეაწლიან პერიოდში შეიძლება ითქვას „დანაკარგი“ შეადგენს 550-600 ათას კაცს.

ჩვენი გაანგარიშებები გულისხმობს-320-350 ათასი კაცის მუდმივ საცხოვრებლად ემიგრაციის (აღნიშნულს ჩვენ უკვე ვუწოდეთ არამიგრაციისა „უკუმიგრაცია“) შედეგს. ხოლო დანარჩენი იმ „დანაკარგებს“, რომლებიც შეიძლება მიღებულიყო აღნიშნული ემიგრაციის (საერთოდ, საქართველოში მიმდინარე ნეგატიური პროცესების) გარეშე. მოსახლეობის ბუნებრივი მატების შედეგად.

ამგვარად, თუ 1990 წლამდე, მიგრაციული (მექანიკური) მატების უარყოფითი საღდოს მიუხედავად, საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოსახლეობის (სმმ) რიცხოვნობის დინამიკური მაჩვენებელი ხასიათდებოდა მატებით. იგი 1998 წლის 1 იანვრისათვის დაიქცა 1970 წლის დონეზე.

საქართველოს მუდმივი მოსახლეობის (სმმ) რიცხოვნობის დინამიკა
1926-01.1998 წლებში (ათასი კაცი).

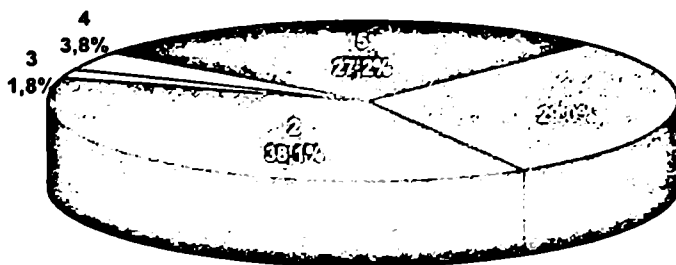

საინტერესოა ისიც, რომ საქართველოში მუდმივად მცხოვრებთა ამ რაოდენობიდან 6.5% იძულებით გადაადგილებულია-დევნილი და ეკოლოგიური მიგრანტია, რომელთაც თავის საცხოვრებლებში უკუმიგრაცია თუ სრული რეაბილიტაცია ჯერ კიდევ გადაუწყვეტელია. ხოლო სოციალურ სტრუქტურაში თითქმის 22-30% პენსიონერი და საპენსიო ასაკის ადამიანია.

მოყვანილ გაანგარიშებებმა თუ რა გავლენა იქონიეს მოსახლეობის ეროვნულ სტრუქტურაზე (ან პირიქით სხვადასხვა ეროვნებათა მიგრაციის ინტენსივობის მაჩვენებლებმა მოსახლეობის რიცხოვნობის დინამიკაზე) მოცემული იქნება ქვემოთ ცალკე თავში. აქ კი, რადგანაც ოფიციალურ სტატისტიკურ თუ ცალკეულ ავტორთა მიერ საქართველოს მუდმივი მოსახლეობის რიცხოვნობის (სმმ) გაანგარიშებებში მთელი სირთულე გამოიწვია მოსახლეობის განსახლების ორმა ტერიტორიულმა ჭრილმა-აუზნაუთის და ცხინვალის რეგიონმა. მოვიყვანოთ მათი მოსახლეობის რიცხოვნობის გაანგარიშებებს, რომელიც ჩვენი აზრით სინამდვილეს ასახავს.

1.1. აფხაზეთის და ცხინვალის რეგიონის მიგრაციულ-დემოგრაფიულ პროცესები და მათ ტერიტორიაზე მცხოვრებთა რიცხოვნობა (ამჟამად).

1998 წლის 1 იანვრისათვის მდგომარეობა, ჩვენი გაანგარიშებით, შემდეგი მონაცემებით ხასიათდება:

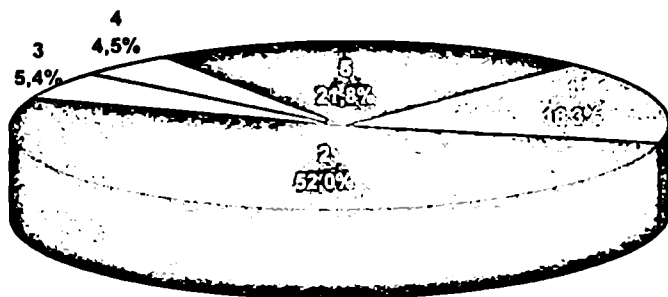
აფხაზეთიდან ღვენილი მთავრობის ანალოგიური გაანგარიშებები ასე გამოიყურებოდა:

1. საქართველოს გარეთ ღვენილები (160 000);
2. საქართველოში ღვენილის სტატუსით (210 000);
3. ომში ღაიღუბა (12 000);

*) ღრწმხილებში აბსოლუტური რაოდენობა - ქაყცა.

4. გაიწვლლ პერიოდიში სტრესული მოვლენებშიგან ღაიღუბა (20 000);
5. აფხაზეთში ცხიწარები (მუღმსაყი მისახლეობა - 135000, საქართველოს გარეღან წამსახლეებულები ღა რ-თვეზე მქცა წწათ მქცაყი - 15 000).

ნახ. 3

1. საქართველოს გარეთ ღვენილები (90 000);
2. საქართველოს ღვენილის სტატუსით (287 000);
3. ომში ღაიღუბა (30 000);

*) ღრწმხილებში აბსოლუტური რაოდენობა - ქაყცა.

4. გაიწვლლ პერიოდიში სტრესული მოვლენებშიგან ღაიღუბა (25000);
5. აფხაზეთში ცხიწარების (მუღმსაყი მისახლეობა - 70 000, საქართველოს გარეღან წამსახლეებულები აწ რ-თვეზე მქცა წწათ მქცაყი - 50 000).

ნახ. 4

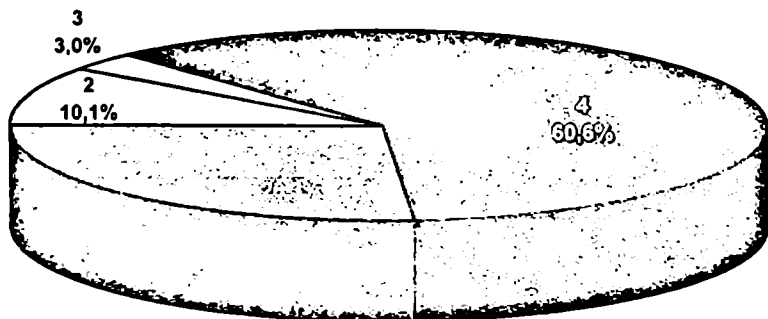
მაჩვენებლების შედარებიდან ნათლად ჩანს, რომ ყველაზე დიდი განსხვავება საქართველოში ღვენილის სტატუსის მქონეთა რიცხოვნობებს შორისაა და ჩვენ აღნიშნულის თაობაზე უკვე გვექონდა საკუთარი მოსაზრება გადმოცემული. ამ მაჩვენებლის გადაჭარბებული სიდიდე თავისთავად იწვევს სხვა მაჩვენებელთა რეალობიდან გადახრას.

საინტერესოა ისიც, რომ 1.10.96 საქართველოს უშიშროების სამინისტროს მიერ გამოქვეყნებული ინფორმაციით: აუხაზეის ტერიტორიაზე ცხოვრობდა-97000 კაცი, მათ შორის გალის რაიონში-25 ათასი ღვენილი.

ამგვარად, ჩვენი გაანგარიშებით თუ 1959-1989 წლებში მოსახლეობის აღწერის მონაცემების მიხედვით ცხოვრობდა შესაბამისად-404.7, 525.1 ათასი ადამიანი, ეს მაჩვენებელი 1998 წლის 1 იანვრისათვის უნდა შეადგენდეს 505-510 ათასს, მათ შორის აუხაზეის ტერიტორიაზე მუდმივად ცხოვრობს 26.7% (135 ათასი) (გალის რაიონში მცხოვრებ 35 000 აუხაზეიდან ღვენილთა გარეშე).

ცხინვალის რეგიონის მიგრაციულ - დემოგრაფიული პროცესები და შედეგად მუდმივად მცხოვრები მოსახლეობის რიცხოვნობა (სმმ).

1998 წლის 1 იანვრისათვის მდგომარეობა. ჩვენი გაანგარიშებით, შემდეგი მონაცემებით ხასიათდება:

1. საქართველოს გარეთ ღვენილები (26000);

3. ეთნიკური უმცირესობის და სტრუქტურული მოვლენებისგან დაიღუპა (3000);

2. საქართველოში ღვენილის სტატუსით (10000);

4. ცხინვალის რეგიონში მცხოვრები (60000).

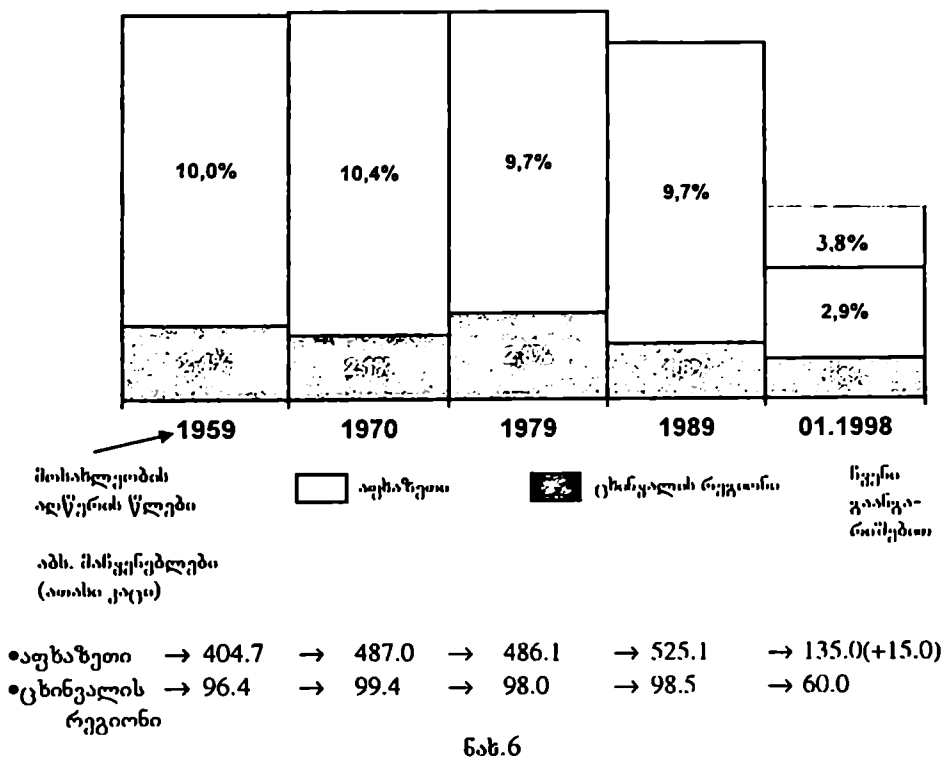
*) ყველაზე მაღალი აბსოლუტური რაოდენობა - კაცი.

ნახ.5

ამგვარად, თუ 1959-1989 წლების მოსახლეობის აღწერით ცხინვალის რეგიონში (ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის საზღვრებში) ცხოვრობდა შესაბამისად-96.8, 98.5 ათასი ადამიანი, 1998 წლის 1 იანვრისათვის ოსების რიცხოვნობა საქართველოში შემცირებულია-70 ათას კაცამდე, მათ შორის ცხინვალის რეგიონის ტერიტორიაზე ცხოვრობს 85.7%-ი.

საბოლოოდ აფხაზეთის და ცხინვალის რეგიონის ტერიტორიაზე მუდმივად მცხოვრები მოსახლეობის რიცხოვნობის დინამიკური მაჩვენებელი საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოსახლეობის რიცხოვნობასთან შედარებით ასეთ სახეს ღებულობს:

აფხაზეთის და ცხინვალის რეგიონის ტერიტორიაზე მუდმივი მოსახლეობის¹⁾
ხვედრითი წილი საქართველოს მოსახლეობაში.
(1959-01.1998 წ.წ.)

რაც შეეხება საქართველოს, აფხაზეთის და ცხინვალის რეგიონის მოსახლეობის ეროვნულ სტრუქტურაში ცვლილებებს იგი მოცემულია ქვემოთ. ცალკე თავში.

¹⁾ შემდგომში საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოსახლეობის ნაცვლად ნახმარია - მუდმივი მოსახლეობა (სმმ).

2. ძირითადი მაჩვენებლები მოსახლეობის ეროვნულ სტრუქტურაში-ქართულთა რიცხოვნობა შემცირდა თვრამეტი წლის წინანდელ დონეზე, ხოლო სხვა დანარჩენი წილი გაიზარდა 74 პროცენტამდე

ის მიგრაციულ-დემოგრაფიული ოპერაციები, რომელიც ახასიათებს განვლილ რეალურ პერიოდს (როგორც მექანიკური, ისე, შესაბამისად, ბუნებრივი მატებისა და მოსახლეობის რიცხოვნობის აბსოლუტურ კლებას), თავისთავად ცხადია ასახავს პოპულაციის მოსახლეობის ეროვნულ სტრუქტურაში და პირიქით, ეროვნულ სტრუქტურაში ძირითადი ეროვნებების გარე მიგრაციულ პროცესებში აქტიურობა თუ პასიურობა განსაზღვრავს საქართველოს მოსახლეობის როგორც ბუნებრივი მოძრაობის, ისე რიცხოვნობის დინამიკურ მაჩვენებლებს.

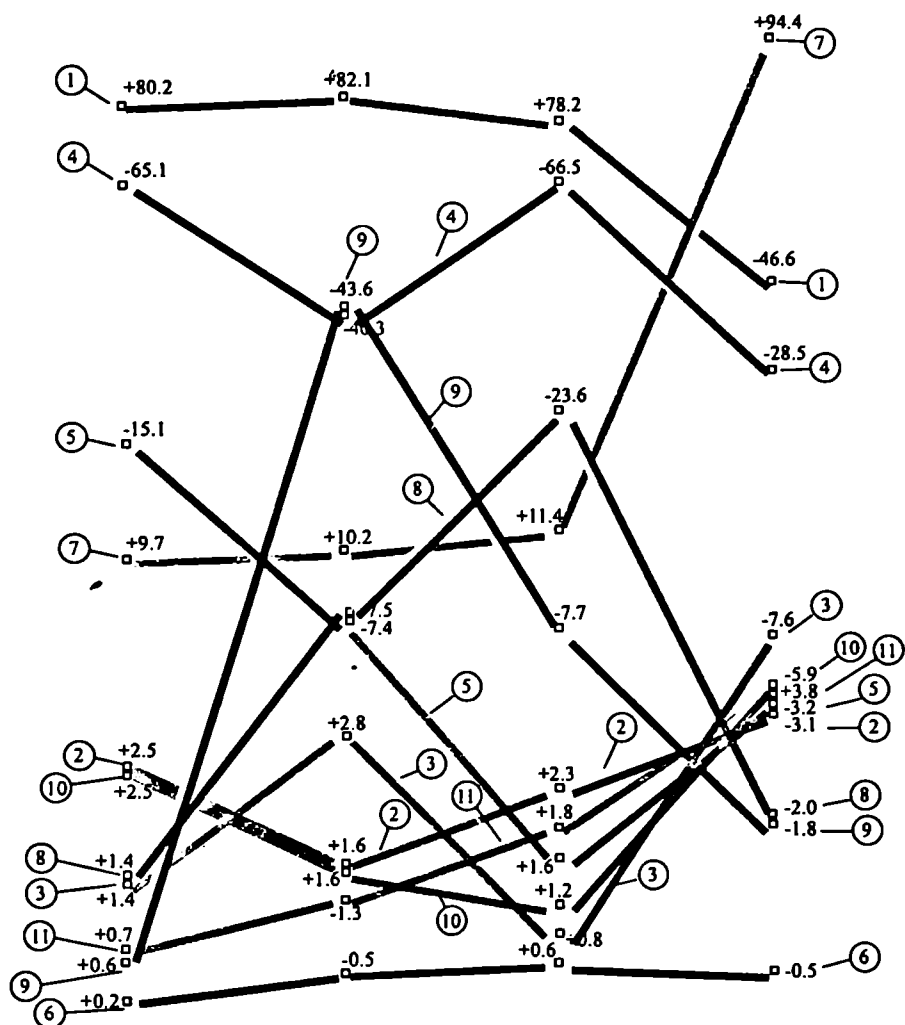
იმ გაანგარიშებიდან, რომელიც ქვემოთ არის მოცემული, უპირველეს ყოვლისა ყურადღებას იქცევს ის, რომ მიგრაციული მატების უარყოფითი სალდო 1990 წლის შემდგომ საქართველოში მცხოვრებ ყველა მკვიდრ თუ არამკვიდრ ეროვნებებისათვის არის დამახასიათებელი. შედეგად მოსახლეობის აბსოლუტური კლების მაჩვენებელში თითქმის 50%- მკვიდრ ეროვნებებზე მოდის, ხოლო ეროვნული სტრუქტურა კიდევ უფრო "შეიკუმშა". "ფოკუსირებულ" იქნა მკვიდრ ეროვნებებზე და მათი ხვედრითი წილი 71.9 %-დან (1989 წ.) გაიზარდა 75.5%-მდე (იხ. ნახ. 7 და 8).

არამკვიდრთაგან ემიგრაციული აქტიურობითა და მასშტაბით გამოირჩეოდნენ რუსები. შემდგომ ბერძნები, ოსები, უკრაინელები, სომხები. ხოლო, ჩვენი გაანგარიშებით (თუ გავითვალისწინებთ იმისაც, რომ აზერბაიჯანელებისათვის აღნიშნულ პერიოდში დამახასიათებელი იყო საქართველოში უკუმიგრაცია), ორი ეროვნების მოსახლეობის რიცხოვნობის აბსოლუტურ მატებას უნდა ჰქონოდა ადგილი: აზერბაიჯანელების (რომელთა წილად მოდის საერთო მატების 94.2%) და ქურთების. მთლიანად მოსახლეობის ეროვნულ სტრუქტურაში 1989 წელთან შედარებით ოთხი ეროვნების მოსახლეობის ხვედრითი წილი გაიზარდა: ქართველების (+3.9%), აზერბაიჯანელების (+1.6%), სომხების (+0.8%) და ქურთების (+0.1%). (იხ. ნახ. 9).

ქვემოთ მოცემულ მე-2 ცხრილში თვალში საცემია მკვეთრი განსხვავება, ჩვენსა და გ. წულაძის სომხებისა და აზერბაიჯანელთა აბსოლუტური რიცხოვნობის შემცირების გაანგარიშებით მაჩვენებელში. კერძოდ-(107.6+19.2) 304.8 ათასით და ჩვენი კი მხოლოდ სომხების-27.2 ათასი კაცი. ამ მხრივ თითქოსდა სწორია გ. ფირცხალავას დასკვნაც "რუსი, სომეხი და ზოგიერთი სხვა ეროვნების მოსახლეობა კი შემცირდება თავიანთ ისტორიულ სამშობლოში ინტენსიურად დაბრუნებასთან დაკავშირებით" (გვ.13)¹⁷. ასეთი დასკვნა და მოსახლეობის აბსოლუტური შემცირება არ მიესადაგება სწორედ სომხებს და აზერბაიჯანელებს. სომხების შემთხვევაში იმიტომ, რომ თვით სომხეთიც მიეკუთვნება ემიგრაციულ ქვეყანათა რიცხვს და ემიგრაციის მასშტაბი თითქმის საქართველოს ანალოგიურია. სომხების რიცხოვნობის შემცირების ჩვენული გაანგარიშება, ძირითადად აფხაზეთის გარეთ ემიგრაციის მაჩვენებელს გულისხმობს, რომელთა მნიშვნელოვანი ნაწილი მართალია სომხეთში იმყოფება, მაგრამ დროებით - ლტოლვილის სტატუსის მინიჭების გარეშე და თანდათანობით ახორციელებს უკუმიგრაციას. რაც შეეხება აზერბაიჯანელებს, ჩვენ მათი ემიგრაციის და იმიგრაციის პრობლემების თაობაზე უკვე გვექონდა აღნიშნული და მათთვის არა თუ კლება, არამედ მატებაა დამახასიათებელი.

¹⁷ გ. ფირცხალავა. საქართველოს მოსახლეობა. ეროვნული შემადგენლობა. ოჯახები, მიგრაცია. გამ. "სამშობლო". თბ. 1997.

საღებულ ეროვნებათა ხვედრითი წილი მუდგები
მოსახლეობის (სმმ) რიხმონრობის საერთო
მატების თუ ქლების მარევენებალში (%)

წლები → 1959-1970

საერთო მარევენებული (ათას კაცებში)

■ მატება (+) → 657.2

■ ქლება (-) → 13.8

(-) ④⑥

① ქართული

② აფხაზი

③ ოსი

1970-1979

→ 367.3

-61.5

(-) ④⑤⑥⑧⑨

④ რუსი

⑤ უკრაინელი

⑥ ბელორუსი

1979-1989

+492.3

-44.7

(-) ④⑧⑨

⑦ აზერბაიჯანელი

⑧ სომეხი

⑨ ებრაელი

1989-01.1998

+29.1

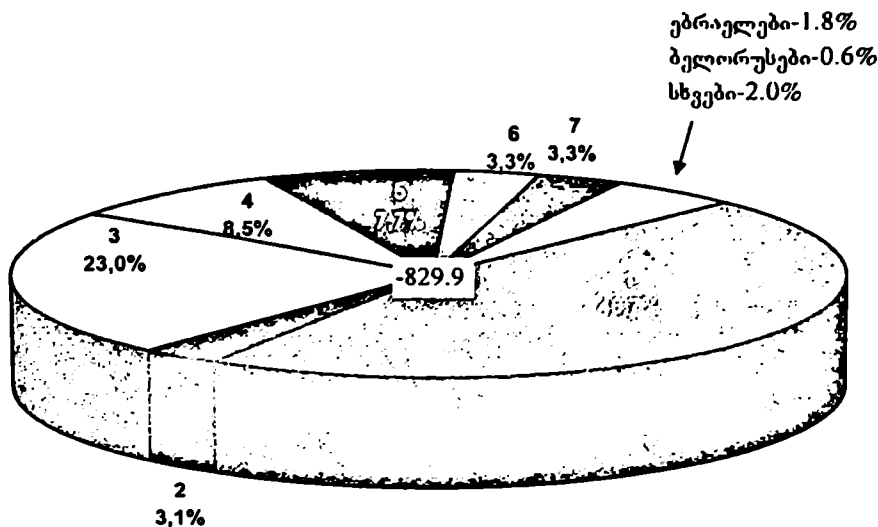
-829.9

(+) ⑦⑩

⑩ ბერძენი

⑦ ქურთი

ცალკეული ეროვნებების სვედრითი წილი მუდმივი მოსახლეობის რიცხოვნობის აბსოლუტური კლების მაჩვენებლებში (1989-1.01.1998 წ.წ.)

1. ქართველები	(-387.4 ათასი)	6. უკრაინელები	(-27.4 ათასი)
2. აფხაზები	(-25.9 ათასი)	7. სომხები	(-27.2 ათასი)
3. რუსები	(-191.2 ათასი)	8. ებრაელები	(-14.8 ათასი)
4. ბერძნები	(-70.3 ათასი)	9. ბელორუსები	(-4.6 ათასი)
5. ოსები	(-64.1 ათასი)	10. სხვები	(-17.0 ათასი)

ნახ.8

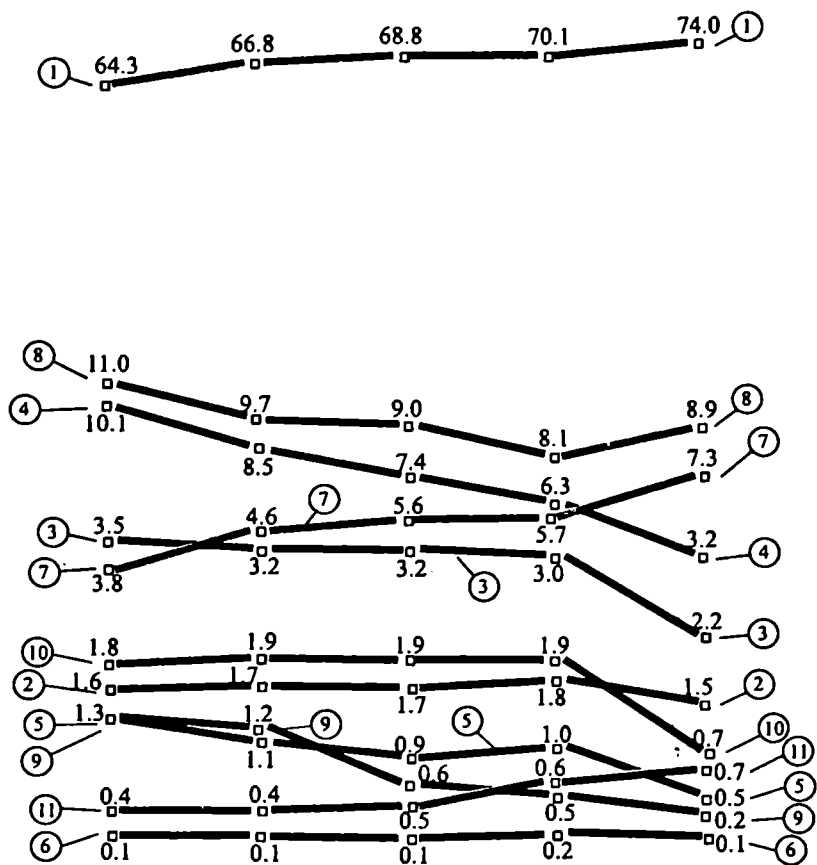
ჩვენ არ შეუდგებით 1990 წლამდე საქართველოს მუდმივი მოსახლეობის ეროვნულ სტრუქტურაში მიმდინარე ცვლილებების დახასიათებას (რომელიც მოცემულია ცხრილ 2-ში და ნახ.9-ში და კარგად აქვს გადმოცემული გ. ფირცხალავას აღნიშნულ პუბლიკაციაში), არამედ ძირითადად ყურადღებას გაუამახვილებთ განვიღო რეაწლიან პერიოდზე, რომელიც გარკვეულად ეთანხმება წარსულის დინამიკურ ტენდენციებს და მკვეთრად აჭარბებს მას მასშტაბით და ემიგრაციის მიმართულებით.

საქართველოს მუდმივი მოსახლეობის (სმმ) ეროვნული სტრუქტურა (%)

ქართული ეროვნულები	1959 წ.	1970 წ.	1979 წ.	1989 წ.	1.01.1997 წ.		1.01.1998 წ.	
					პ. წულაძე ^{*)}		ჩვენია	
					%	სხვაობა 1989 წ. შედარებით (ათასი კაცი)*	%	სხვაობა 1989 წ. შედარებით (ათასი კაცი)
1. ქართველები	64.3	66.8	68.8	70.1	83.1	(-) 287.4	74.0	(-) 387.4
2. აფხაზები	1.6	1.7	1.7	1.8	0.02	(-) 95.2	1.5	(-) 25.9
	65.9	68.5	70.5	71.9	83.12	(-)382.6	75.5	(-) 413.3
3. ოსები	3.5	3.2	3.2	3.0	0.7	(-) 134.1	2.2	(-) 64.1
4. რუსები	10.1	8.5	7.4	6.3	3.1	(-) 211.2	2.3	(-) 191.2
5. უკრაინელები	1.3	1.1	0.9	1.0	0.5	(-) 30.4	0.5	(-) 27.4
6. ბელორუსები	0.1	0.1	0.1	0.2	0.05	(-) 6.6	0.1	(-) 4.6
7. აზერბაიჯანელები	3.8	4.6	5.1	5.7	4.7	(-) 107.6	7.3	(+) 27.4
8. სომხები	11.0	9.7	9.0	8.1	5.7	(-) 197.2	8.9	(-) 27.2
9. ებრაელები	1.3	1.2	0.6	0.5	0.2	(-) 14.8	0.2	(-) 14.8
10. ბერძენები	1.8	1.9	1.9	1.9	0.7	(-) 70.3	0.7	(-) 70.3
11. ქურთები	0.4	0.4	0.5	0.6	0.6	(-) 8.3	0.7	(+) 1.7
12. სხვები	0.8	0.8	0.8	0.8	0.63	(-) 26.0	0.7	(-) 17.0
მთლიანად	100	100	100	100	100	(-) 1189.1	100	(+) 29.1
								(-)829.9
								(-) 800.8

* აფხაზეთისა და ყოფილი სამხრეთ ოსეთის მოსახლეობის გამოკლებით.

მუღიში მრსახლოვის (სმ) ეროვნული სტრუქტურა
(%-ში)

წლები → 1959
მრსახლოვა
(ათასი კაცი) → 4044.0

1970 4687.4

1979 4993.2

1989 5400.8

01.1990 4600.0

- 1 ქართველი
- 2 აფხაზი
- 3 ოსი
- 4 რუსი

- 5 უკრაინელი
- 6 ბელორუსი
- 7 აზერბაიჯანელი
- 8 სომეხი

- 9 ეზრადელი
- 10 ბერძენი
- 11 ქურთი

— კლესის ხაზი
— მატების ხაზი

2.1. „საქართველომ, უნა ვინ მოგცა შვილი დასაპარავი“, „თანამედროვე ქართველი მამლუქები“.

თუ გადავხედავთ წარსულის მაჩვენებლებს, 1990 წლამდე ქართველებისათვის საქართველოს გარეთ მუდმივ საცხოვრებლად (6-თვეზე მეტი ხნით წასულთა ჩათვლით) ემიგრაცია დამახასიათებელი იყო და გარკვეულად 1987-1988 წლებში ამ პროცესის აქტივიზაციაც კი მოხდა. შემდგომ იყო ეროვნული გამოღვიძების „ეიფორიული“ წლები 1992 წლამდე, რომელსაც ქართველების უკუმიგრაციის მხრივ დიდი შედეგი (შეიძლება უფრო ხელოვნურად შექმნილი სუბიექტური მიზეზების გამო, რომელზეც უკვე გვქონდა აღნიშნული) არ მოუტანია.

ამიტომაც უნდა დავეთანხმოთ გ. ფირცხალავას შემდეგ დასკვნას „მოსახლეობის 1989 წლის აღწერის შედარება წინა ორ აღწერის შესაბამის მონაცემებთან გვიჩვენებს, რომ 1970-1989 წწ. საქართველოს ტერიტორიის ფარგლებს გარეთ, ყოფილ საბჭოთა კავშირის ტერიტორიაზე ქართველების რიცხოვნობა გაიზარდა თითქმის ყველა მოკავშირე რესპუბლიკაში“. „სხვის მოედანზე“ ქართველების ესოდენ სწრაფი ზრდა, რასაკვირველია, არ შეიძლება იყოს გამოწვეული მათი უფრო მაღალი შობადობის დონით. ბუნებრივი მატების უფრო მაღალი ტემპით და მნიშვნელოვანწილად საქართველოდან ქართველი მოსახლეობის გარეგნოსპულიკური მიგრაციის გააქტიურების შედეგია (აქ გარკვეულ საწინააღმდეგო მოსაზრებას იწვევს ტერმინი „გარეგნოსპულიკური“, რომლის თაობაზე მოცემული იქნება ცალკე ქვემოთ თავებში) (გვ.70)¹⁷.

ამგვარად, თუ 1990 წლამდე საქართველოს გარეთ ემიგრაციას, მიუხედავად ზრდის ტენდენციისა, არ გამოუწვევია საქართველოში ქართველთა აბსოლუტური რიცხოვნობის შემცირება, განვლილ რვა წელიწადში მუდმივი ემიგრაციის (მუდმივ საცხოვრებლად და 6-თვეზე მეტი ხნით) მასშტაბი ნახევარ მილიონამდე კაცს აღწევს და ქართველების აბსოლუტური რიცხოვნობა შემცირდა 18 წლის წინანდელ დონემდე.

საინტერესოა ისიც, რომ თუ საბჭოთა კავშირის „კარჩაკეტილ“ სივრცეში ქართველების საქართველოს გარეთ ცხოვრების მაჩვენებელი საბჭოთა სტატისტიკაში იწოდებოდა „საქართველოს ტერიტორიის ფარგლებს გარეთ (სსრკ ტერიტორიაზე)“, ამჟამად ემიგრაციის არეალი გასცდა „სსრკ ტერიტორიას“.

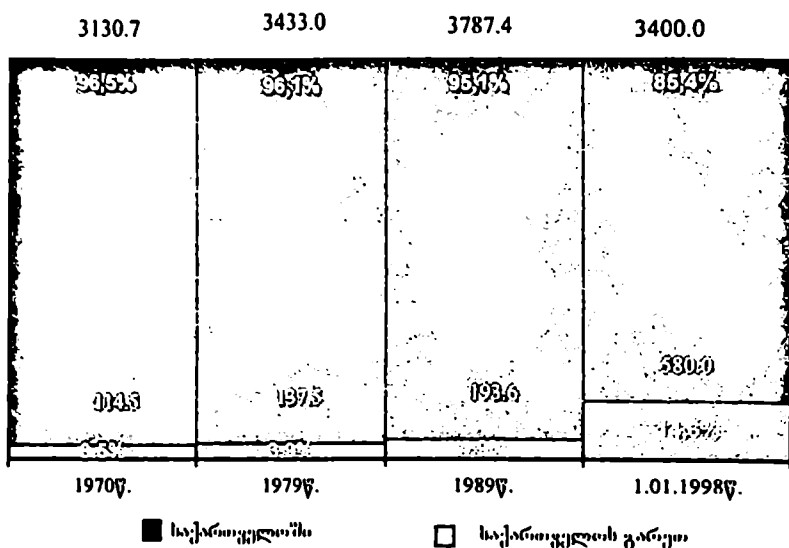
მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში შემცირდა ქართველების რიცხოვნობა, მთლიანობაში ქართველების რიცხოვნობა ჯერ-ჯერობით უნდა აღწევდეს 3.8 მილიონ კაცს (150-180 ათასი კაცი შეიძლება „დანაკარგად“ მივიჩნიოთ).

„ჯერ-ჯერობით“ რადგან ქართველთა მუდმივი ემიგრაციის ასეთი მასშტაბურობა ჯერ კიდევ, მიგრაციული პროცესების დაუსრულებლობის გამო (აღნიშნულზე უკვე გვქონდა მსჯელობა), არ იძლევა იმის თქმის უფლებას, რომ ემიგრაციაში მყოფთა მნიშვნელოვანი ნაწილი მიეკუთვნოთ „ეროვნულ დანაკარგს“. თუმცა, როგორც წარსულის გამოცდილება, ისე 1993 წლიდან მოქმედი „საქართველოს მოქალაქეობის შესახებ“ კანონი და საქართველოს კონსტიტუცია ასეთი „დანაკარგის“ შესაძლებლობას ქმნიან.

ე.ი. რა უხეშადაც არ უნდა გვეჩვენოს, არის წინაპირობა, რომ ემიგრაციაში მყოფთა უმეტესობა, ობიექტურთან შედარებით უფრო სუბიექტური პირობების, გამო და სახელმწიფოებრივი უყურადღებობის შემთხვევაში, გადაიქცნენ თანამედროვე „ქართველ მამლუქებად“.

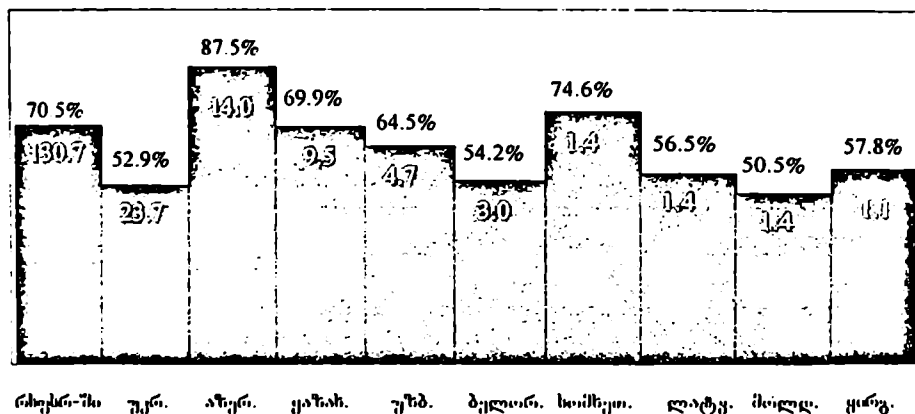
აღნიშნულის დასტურისათვის გადავხედოთ ქვემოთ მოყვანილ 1989 წლის მოსახლეობის აღწერის მაჩვენებლებს. (იხ. ნახ. 11).

საქართველოში და საქართველოს გარეთ ქართველების რიცხოვნობის დინამიკა
(ათას კაცებში და %-ში)

ნახ.10

1989 წლის მოსახლეობის აღწერის მონაცემებით საქართველოს გარეთ ყოფილ სსრკ-ს ტერიტორიაზე ქართველების განსახლების და ქართული ენის მშობლიურად აღიარების მაჩვენებლები
(%-ში და ათასებში).

ნახ.11

ამ მაჩვენებლებიდან კარგად ჩანს, რომ განვლილი რვა წლის განმავლობაში ქართველების მასშტაბური ემიგრაციის ერთ-ერთი საფუძველი (წინაპირობა) იყო, ერთის მხრივ, წარსულში (1990 წლამდე) ყოფილი საბჭოთა სივრცის, (განსაკუთრებით, რუსეთისა და უკრაინის) "ათვისებულობა". მეორე მხრივ - "საბჭოთა ხალხად" ცხოვრების ხანგრძლივი ტოტალიტარული პერიოდი, რომელმაც გარკვეული გავლენა იქონია ქართველების ეროვნულ ცნობიერებაზე (ამის ნიშანია თუნდაც ქართული ენის მშობლიურ ენად აღიარების მოყვანილი მაჩვენებლები). ეს უკანასკნელი, შეიძლება ითქვას, ისტორიულად მოყოლილი და ჯერ კიდევ შენარჩუნებული ქართული მენტალიტეტიდან გამომდინარე, პირდაპირი გაგებით არ უნდა ნიშნავდეს ასიმილაციას, იგი უფრო საქართველოს გარეთ მაღალი შეგუებულობის - ინტეგრაციის მაჩვენებლად უნდა მივიჩნიოთ.

ქართული ენის მშობლიურად აღიარების მიხედვით საქართველოს გარეთ 1989 წელს მცხოვრებ 194 ათას ქართველთაგან 68.5% აღიარებს მას მშობლიურად. ე.ი., პირობითად, თანამედროვე "ქართველ მამლუქთა" რიცხვს შეიძლება მიეკუთვნოს მათი 31.5% (61.2 ათასი კაცი). ასეთივე ხედრითი წილით შეიძლება ვივარაუდოთ დღეს საქართველოს გარეთ (1990 წლიდან ემიგრაციაში მყოფთა ჩათვლით) 580 ათას ქართველთაგან "ქართველ მამლუქთა" რიცხვი და მან ჯერ-ჯერობით შეიძლება შეადგინოს-150-180 ათასი კაცი. ამ მაჩვენებლის შენარჩუნება ან შემცირება დამოკიდებულია, როგორც საქართველოს სახელმწიფოებრივ განვითარებაზე, ისევე თვით საკანონმდებლო სფეროს მოწესრიგებაზე, თუნდაც საქართველოს კონსტიტუციის და "მოქალაქეობის შესახებ" კანონში შესაბამისი ცვლილებების შეტანით. და რაც მთავარია, ემიგრაციაში მყოფთა (დროებით თუ მუდმივად) მიმართ სახელმწიფოებრივი თანადგომის, თუ უკუმიგრაციის ხელშეწყობის გაცხადებაზე.

2.2 აფხაზები და აფხაზეთის მოსახლეობის ეროვნული სტრუქტურა

აფხაზების განსახლებას სხვა ეროვნებებთან. თუნდაც ოსებთან შედარებით, ერთი თავისებურება ახასიათებდა, აფხაზთა მხოლოდ 2.6% ცხოვრობდა აფხაზეთს გარეთ, საქართველოს დანარჩენ ტერიტორიაზე. ამიტომაც ჩვენი გაანგარიშებები ძირითადად მოიცავს აფხაზეთს დღევანდელი ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიის ფარგლებს.

ქვემოთ, მე-3 ცხრილში მოყვანილი მაჩვენებლებიდან ნათლად ჩანს, რომ აფხაზეთის ეროვნული სტრუქტურის ძირითადი წარმომადგენელი იყო ოთხი ეროვნება: აფხაზები (17,8%), ქართველები (45,7%), სომხები (14,6%) და რუსები (14,3%). ამ ეროვნებათა წილად მოდიოდა მთელი მოსახლეობის 92,4%.

ცხრილი 3

აფხაზეთის მუდმივი მოსახლეობის (სმმ) ეროვნულ სტრუქტურაში მომხდარი ცვლილებები

ძირითადი ეროვნებები	1989 წელი		ჩვენი გაანგარიშებებით (1.01.98. წლისათვის)					
	ათასი კაცი	‰ ჯამთან	ათასი კაცი	მათ შორის				
				აფხაზეთში ცხოვრობს	საქართველოს სხვა ტერიტ. ცხოვრობს - დეცენდელი	საქართველოს გარეთ ცხოვრობს	საქართველოს გარედან ჩამოსახლდა	ომში და სტრესებისაგან დაიღუპა
1. აფხაზები	93.3	17.8	97.0	65.0	5.0	19.0	-	8.0
2. ქართველები	239.9	45.7	243.0	10.0*	180.0	31.0	-	22.0
	333.2	63.5	340.0	75.0	185.0	50.0	-	30.0
3. რუსები	74.9	14.3	76.0	18.0	10.0	47.0	-	-
4. სომხები	76.5	14.6	77.0	39.0	15.0	22.0	-	2.0
5. სხვა ეროვნ.	40.0	7.6	59.0	3.0	-	41.0	15.0 [†]	-
მთლიანად %-ში	525.1	100.0	552.0	135.0	210.0	160.0	15.0	32.0
			100.0	24.5	38.0	29.0	2.7	5.8

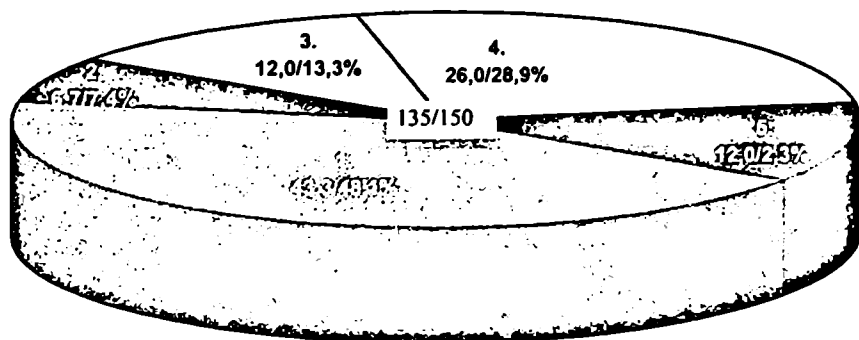
* აფხაზეთში მცხოვრებში იგულისხმება კიდიონის (დაღის) ხეობაში მცხოვრებნი (3.5-5.0 ათასი), არ იგულისხმება გაღის რაიონში მცხოვრები დეცენდელი.

[†] საქართველოს გარედან ჩამოსახლებული, მსოფლიოადად მისია, რომ მათი უმეტესობა რუსეთის მოქალაქეებია, შექცენილ ოქრა სხვა კრიონებში.

საქართველოს გარეთ, პირობითად მუდმივი მიგრაცია** ამა თუ იმ ღონით შეეხო ყველა ეროვნებას, მათ შორის აფხაზებზე მოდის-11,9%, ქართველებზე-19,4%, რუსებზე-29,3% და სომხებზე-13,8%. აქედან უნდა ვიგულისხმოთ, რომ 60-70% - (90-100 ათასამდე კაცი) მიეკუთვნება იმ კატეგორიის მიგრანტებს, რომლებსაც ქვეყნის გარეთ რეციპიენტი ქვეყნის მიერ მიკუთვნებული უნდა ჰქონდეთ ლტოლვილის სტატუსი, ნაწილს კი (ძირითადად "რუსულენოვანთ") რუსეთში მოქმედი კანონით უკვე მიკუთვნებული აქვთ "იძულებით გადასახლებულთა" ("вынужденно переселенцы") სტატუსი. ემიგრაციაში მყოფი მიგრანტები, აფხაზეთის კონფლიქტის დარეგულირების პირობების შესაბამისად, ექვემდებარებიან ნებაყოფლობით უკუმიგრაციას.

რაც შეეხება საქართველოს შიგნით იძულებით გადაადგილებულებს, იგი ძირითადად ქართველებს შეეხო.

ამგვარად, 1998 წლის პირველი იანვრისათვის პირობითად თუ მივიღებთ აფხაზეთის მუდმივი მოსახლეობის რიცხობრივ მაჩვენებლად 135-150 ათას კაცს, მაშინ მისი ეროვნული სტრუქტურა ასე გამოიყურება:

1. აფხაზები	4. სომხები
2. ქართველები	5. სხვა ეროვნებები
3. რუსები	

* პირველი ციფრი — % 150-თან, მეორე — 135-თან

ნახ.12

** შეიძლება იქნას მუდმივი მიგრაცია გულისხმობს მუდმივ საცხოვრებლად და დროებითი რაოდენობით მუდმივად დაბრუნებას.

2.3 ოსები და ცხინვალის რეგიონის მრეწველი სტრუქტურა

აუხაზეთთან შედარებით, მიუხედავად იმისა, რომ 1991 წლამდე არსებობდა ე.წ. სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქი, ოსების განსახლებაში აქტივიზაცია ყოფილი ოლქის (შემდგომში ცხინვალის რეგიონი) გარეთ უფრო იყო შესამჩნევი, ხოლო თვით ცხინვალის რეგიონში მცხოვრები ოსების ხვედრითი წილი საქართველოში ოსების მთლიან რიცხოვნობასთან 1959-1989 წწ. 45.1-დან 39.8%-მდე შემცირდა.

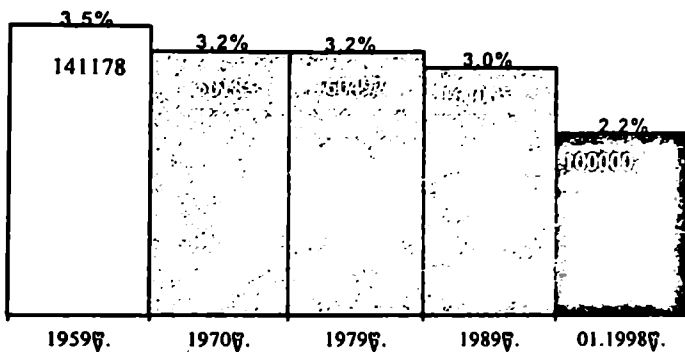
თუ გადავხედეთ ქვემოთ მოყვანილ მაჩვენებლებს და ჩვენს მიერ შედგენილ რუკებს, ნათლად ჩანს 1991 წლამდე ცხინვალის რეგიონის გარეთ ოსების რიცხოვნობის მატების და განსახლების არეალის გაფართოების ტენდენცია.

1991 წლამდე განვიხილოთ პერიოდში ოსების რიცხოვნობის დინამიკურ თავისებურებათა შესახებ საინტერესო დასკვნა აქვს გაკეთებული გ. ფირცხალავას “1979-1989 წწ. ოსების ბუნებრივმა მატებამ შეადგინა 17.0 ათასი კაცი, ხოლო რიცხოვნობა გაიზარდა მხოლოდ 3.6 ათასი კაცით. მათ შორის სხვაობამ შეადგინა 13.4 ათასი კაცი. მაგრამ ეს სხვაობა-13.4 ათასი კაცი არ შეიძლება მთლიანად მივაკუთვნოთ გარემიგრაციის უარყოფით საღლოს. ნაწილი შეიძლება უფრო მეტიც, ოსების ქართველებთან ასიმილაციის შედეგია”. ასეთი დასკვნის გასამაგრებლად ავტორს მოჰყავს ასეთი მტკიცება: “არაპირდაპირ მეტყველებს ის გარემოება, რომ 1979 წლის აღწერით ოსი ეროვნების მოსახლეობიდან თავის მშობლიურ ენად ქართული ენა დაასახელა 27.3 ათასმა (მთელი რაოდენობის 17.0%-მა თ.გ.), ხოლო 1989 წელს კიდევ უფრო მეტმა-33.7 ათასმა (20.5% თ.გ.), ანუ ოსების მხოლოდ 80 პროცენტმა დაასახელა მშობლიურ ენად ოსური. ჩვეულებრივ მიჩნეულია, როდესაც რომელიმე ერის მხოლოდ 90-60 პროცენტი თვლის თავის ერის ენას მშობლიურად, ამ შემთხვევაში ასიმილაციის პროცესი უკვე დაწყებულია, თანაც ასიმილაცია უფრო ინტენსიურად მიმდინარეობს ეთნიკური, ეროვნულ-ავტონომიური ტერიტორიის ფარგლებს გარეთ და შერეული ქორწინებით შექმნილ ოჯახებში” (ხაზგასმა ყველგან თ.გ.). (გვ.11)¹⁷.

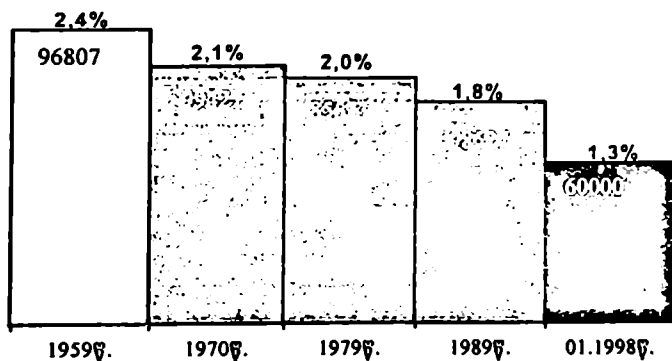
საკმაოდ სადაო დასკვნაა, რადგან თვით ასიმილაცია ნიშნავს დასრულებულ აქტს, რომლის შედეგად ეროვნული ნიშნები თითქმის წაშლილია. ამიტომაც, მსოფლიოში, ტერმინ ასიმილაციას ამჟღავნებენ ინტეგრაციას. ოსების შემთხვევაში თუნდაც “ქართული ენის მშობლიურად” აღიარების 17 - 20 % -ი მხოლოდ ინტეგრაციის მაჩვენებელია და “ასიმილაციის” შინაარსისგან საკმაოდ შორს ღვას. რა თქმა უნდა ცხინვალის რეგიონის გარეთ ინტეგრაცია უფრო მეტი ინტენსივობით მიმდინარეობს (ამის დასტურია თუნდაც ის, რომ ცხინვალის რეგიონში მცხოვრები ოსებიდან ქართულ ენას მშობლიურად აღიარებს მხოლოდ 1.4%).

ოსების ხვედრითი წილი საქართველოს მუდმივ მოსახლეობაში (სმმ)
(%-ში და კაცებში)

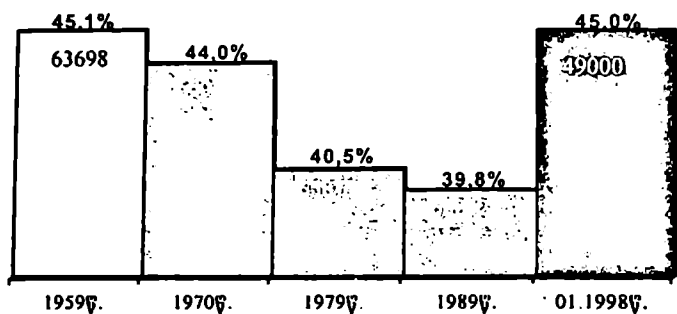
- ☐ ოსების ხვედრითი წილი საქართველოს მოსახლეობის მთლიან რაოდენობაში.

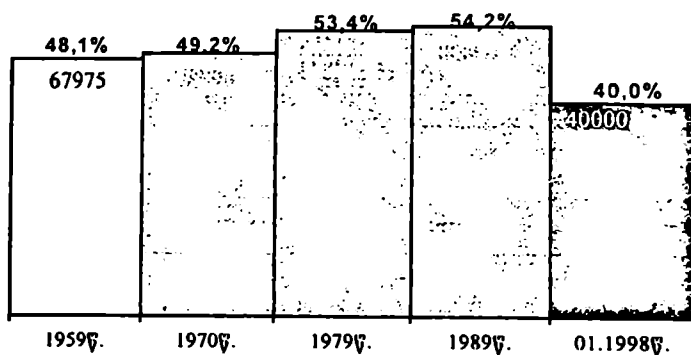
- ☐ ცხინვალის (ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ა.ო.) რეგიონის მოსახლეობის წილი საქართველოს მოსახლეობის მთლიან რაოდენობაში

□ ცხინვალის რეგიონში მცხოვრები ოსების ზეედრითი წილი ოსების მთლიან რაოდენობაში.

□ ცხინვალის რეგიონის გარეთ 13 რეგიონში (სადაც ცხოვრობს 2000-ზე მეტი ოსი) მცხოვრები ოსების ზეედრითი წილი ოსების მთლიან რაოდენობაში (ასეთ რეგიონს მიეკუთვნება: 1. ქ. თბილისი, 2. ქ. გორი, 3. ქ. რუსთავი, რაიონები: 4. ახმეტის, 5. ბორჯომის, 6. გორის, 7. დუშეთის, 8. თუთრიწყაროს, 9. კასპის, 10. ლაგოდეხის, 11. მცხეთის, 12. ქარელის, 13. ხაშურის.)

ნახ. 13

(1959 - 1989 წლების მოსახლეობის აღწერის მონაცემებით)

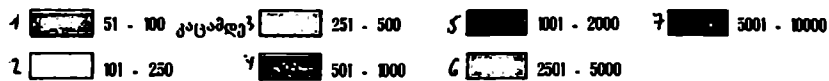

Exb. 14

ოსების განსახლების სქემა

ოსების რიცხოვნობა ადმინისტრაციულ რაიონებში

ნახ. 15

ამავე დროს თვით საბჭოთა პერიოდის “მშობლიურ ენად აღიარების” მაჩვენებლის ფიქსაცია, უფრო შორს გამიზნული საბჭოთა პოლიტიკის შინაარსის მატარებელი იყო. დღეს, დამოუკიდებელ ქვეყანა საქართველოში, როცა ქართულ ენას სახელმწიფოებრივი სტატუსი აქვს, 1999 წლისათვის დასახულ მოსახლეობის აღწერაში ისევ ამგვარად დაესვათ კი საკითხს, თუ პირიქით, უნდა დაისვას კითხვა სახელმწიფო ენის ფლობის დონის თაობაზე. სახელმწიფოებრივი ენის მაჩვენებელი პირდაპირ არ ნიშნავს “ასიმილაციას” ან “ასიმილაციის დაწყებას”. მაგალითისათვის ამერიკელ ბულგარელს, რომ ჰკითხოთ “რომელ ენას მიიჩნევს მშობლიურად” მისთვის ეს იმდენად გაუგებარი იქნება, რომ შეიძლება პასუხიც კი არ გაგცეს რადგან მშობლიური და სახელმწიფოებრივი ენა, თუ იგი ამერიკის თვლის მშობლიურ ქვეყნად, იგივედება. მსგავსია მიდგომა საქართველოშიც-როცა ებრაელი იწოდება ქართველ ებრაელად, მომავალში (უფრო შორეულ პერსპექტივაში) მაღალი ინტეგრაციის დროს შეიძლება იყოს ქართველი ოსი, ქართველი რუსი თუ ქართველი სომეხი და ა.შ., რაც რეალობაში არ უნდა გულისხმობდეს ასიმილაციას. იგი უნდა გულისხმობდეს არამკიდრთა მიერ საქართველოს მშობლიურ ქვეყნად მიკთვნებისა და მასში მოქალაქეობრივი ინტეგრაციის სიღრმისეულობის მაჩვენებელს.

საქართველოს დამოუკიდებლობის რეაწლიანი პერიოდის განმავლობაში საკმაოდ მნიშვნელოვანი ცვლილებები მოხდა ოსების, უფრო არა რიცხოვნობის კლების, არამედ საქართველოში მათი განსახლების არეალის შემცირების მაჩვენებლებში. (იხ. ნახ. 15).

ცხინვალის რეგიონში მცხოვრები ოსების რიცხოვნობა 1989 წელთან შედარებით შემცირდა 20.0 ათასი კაცით, მათი ზვედრითი წილი გაიზარდა (39.8%-დან) ოცდაათი წლის წინანდელ დონემდე-45%-მდე. ცხინვალის რეგიონთან შედარებით უფრო მეტი ცვლილებები განიცადა იმ ცამეტმა ტერიტორიულმა ერთეულმა სადაც ცხოვრობდა ოსების მთლიანი რაოდენობის 54.2%. აქ მათი რიცხოვნობა შემცირდა ორჯერ უფრო მეტად, ხოლო ზვედრითი წილი 54.2%-დან 40%-მდე.

მიუხედავად აღნიშნული უარყოფითი პროცესებისა, რომელიც ძირითადად ემიგრაციულ მასშტაბში აისახა, სწორედ ის, რომ ოსები სხვა არამკიდრთაგან გამოირჩეოდნენ ინტეგრაციის მაჩვენებლით. განაპირობებს მათ თანდათანობით უკვე დაწყებულ უკუმიგრაციას.

2.4. რუსები

თუ რუსების რიცხოვნობა 60-იან წლებამდე საქართველოში “ხელოვნურად” თუ “გეგმიურად” შექმნილი წინაპირობების შედეგად ხასიათდებოდა მატების ტენდენციით. აღნიშნული პერიოდის შემდგომ. ემიგრაციის გააქტიურების შედეგად, შეინიშნება მიგრაციული მატების მკვეთრად გამოხატული უარყოფითი საღდო, რომელმაც გადააჭარბა ბუნებრივი მატებისას და გამოიწვია რუსების რიცხოვნობის აბსოლუტური შემცირება).

• ხედრითი წილი მოსახლეობის მთლიან რიცხოვნობაში (%-ში)	1959წ.	1970წ.	1979წ.	1989წ.	01.1998წ.
	10.1	→ 8.5	→ 7.4	→ 6.3	→ 3.2

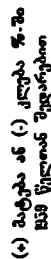
• მოსახლეობის კლების აბსოლუტურ მაჩვენებლებში:	1959-70წწ.	1970-79წწ.	1979-89წწ.	1989-01.98წწ.
მათი ხედრითი წილი - (%-ში)-	65.1	→ 40.3	→ 66.5	→ 28.5
-ადგილი-	①	②	①	②
	(მე-11-ზე უკარინელები- 15.1%)	(1-ზე ებრაელები- 43.6%)	(მე-11-ზე სომხები- 23.6%)	(1-ზე ქართველები- 45.6%)

*) მიუხედავად იმისა, რომ 1989-1994 წლებში ო. კულბაჩევსკაიას საქართველოდან რუსების ემიგრაციის რიცხოვნობის გაანგარიშებითი მაჩვენებელი ოდნავ გაზრდილად გვეჩვენება, იგი გარკვეულად საინტერესოა და ქვემოთ მოგვყავს ცხრილის სახით.

(437 - 488 გვ)⁷⁾

წლები	რიცხოვნობა (კაცი)	%-მოთლიან რიცხოვნობასთან
1989	13 200	9.0
1990	17 000	11.6
1991	22 000	15.0
1992	33 000	22.6
1993	35 500	24.4
1994	25 500	17.4
სულ	146 200	100.0

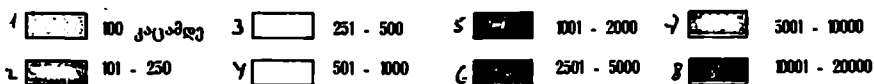
(1959 - 1989 წლების მოსახლეობის აღწერის მონაცემები)

რუსების განსახლების სქემა

რუსების რიცხოვნობა ადმინისტრაციულ რაიონებში

* ქალაქების: თბილისის, სოხუმის, რუსთავის, ბათუმის, ქუთაისის, ფოთის, გორის, ზუგდიდის, მარნეულის, ცხინვალის გარეშე, რომელითაც ასევე დამახასიათებელია რუსების რიცხოვნობის კლება.

რუსების რიცხოვნობის კლების დინამიკურმა მაჩვენებლებმა თავისთავად ასახვა პოვა თვით მათი განსახლების ტერიტორიული არეალის “შეკუმშვაში”. კერძოდ, ჩვენი შედგენილი რუკების ზოგადი ანალიზითაც კი ნათლად ჩანს, რომ 1959 წლის მოსახლეობის აღწერის მონაცემებით საქართველოში არ არსებობდა რეგიონი, სადაც ამა თუ იმ რიცხოვნობის დონით არ ყოფილიყო რუსები განსახლებული. უკვე 1989 წლის მონაცემებით 69 ადმინისტრაციული რაიონიდან: 15,9%-ში (11-ში) საერთოდ არ ცხოვრობს, 72,5%-ში დაიკლო და მხოლოდ 11,6%-ში (8-ში) მოხდა მათი აბსოლუტური რიცხოვნობის მატება (იხ. ნახ. 16).

განვლილი რეაწლიანი პერიოდის ემიგრაციის შედეგად, დღეს ადმინისტრაციული რაიონების რიცხვი, სადაც უკვე აღარ ცხოვრობენ რუსები გაიზარდა 24,6%-ით (17), ხოლო დანარჩენებში მოხდა მათი რიცხოვნობის აბსოლუტური კლება (იხ. ნახ. 17).

რაც შეეხება საქართველოდან რუსების ემიგრაციის პერსპექტივას, და შედეგად მათი რიცხოვნობის შემცირების შესაძლებლობას, შეიძლება ითქვას, რომ მათი რიცხოვნობა საეარაულოა კიდევ შემცირდეს 100 ათასამდე და ეს დამოკიდებული იქნება ერთის მხრივ, მათი ინტეგრაციის მაჩვენებელზე და მეორე მხრივ, საქართველოსა და ღსს-ს და კერძოდ რუსეთთან ურთიერთობის ფორმებზე და საქართველოში რუსეთის სამხედრო ბაზების არსებობაზე.

შეიძლება დაისვას კითხვა იმის თაობაზე, რომ თუ ასეთი დიდი მასშტაბით აქონდა საქართველოს მოსახლეობის ემიგრაციას ადგილი, მაშინ რატომ არ იგრძნობა იგი საერთოდ და განსაკუთრებით კი თბილისში, მისი მოსახლეობის ეროვნულ სტრუქტურაში.

დანიტერესებული თუ დაკვირვებული ადამიანი საერთო მდგომარეობას ამ მიმართებით ელემენტარულად შეამჩნევს თუნდაც თავის სანათესაო თუ სამეგობრო წრეში. რაც შეეხება ტერიტორიულ ჭრილში და კერძოდ ქ. თბილისში მისი მასშტაბის აღქმას, დაბეჯითებით შეიძლება ითქვას, რომ იძულებით გადაადგილებულთა-დევნილთა ნაკადები “აესებენ” ამ დანაკლისს (ყოველივე კარგად ჩანს ჩვენს მიერ შედგენილ რუკაზე - იძულებით გადაადგილებულ პირთა-დევნილთა განსახლების სქემაზე) და დაეძნით, რომ ეს ნაკადები გამოირჩევიან მოძრაობის მაღალი ინტენსივობით.

რაც შეეხება ასეთი დიდი მასშტაბის შიდა და გარე მიგრაციული პროცესების გავლენას საერთოდ საქართველოს გენოფონდზე და მის საგანგაშო მაჩვენებლებს, ისინი მოცემულია მე-4 ცხრილში და ქვემოთ მე-V ნაწილში.

საქართველოს მისახლეობის რიცხოვნობა და ეროვნული სტრუქტურა დინამიკაში

ტაბულა 4

N	ძირითადი ეროვნებები	აბსოლუტურ მაჩვენებლებში (ათასი კაცი)									
		1959წ. (**)		1970წ. (**)		1979წ. (***)		1989წ. (****)		01.1998წ. (****)	
		აბს.	სტ.აბს. (+)(-)	აბს.	სტ.აბს. (+)(-)*	აბს.	სტ.აბს. (+)(-)	აბს.	სტ.აბს. (+)(-)	აბს.	სტ.აბს. (+)(-)
1	ქართველი	2600.6	3130.7	(+)530.1	3433.0	(+)302.3	3787.4	(+)354.4	3400.0	(-)387.4	
2	აფხაზი	62.9	79.4	(+)16.5	85.3	(+)5.9	95.9	(+)10.6	70.0	(-)25.9	
3	ოსი	141.2	150.2	(+)9.0	160.5	(+)10.3	164.1	(+)3.6	100.0	(-)64.1	
4	რუსი	407.9	396.7	(-)11.2	371.6	(-)25.1	341.2	(-)30.4	150.0	(-)191.2	
5	უკრაინელი	52.2	49.6	(-)2.6	45.0	(-)4.6	52.4	(+)7.4	25.0	(-)27.4	
6	ბელორუსი	5.1	6.1	(+)1.0	5.7	(-)0.4	8.6	(+)2.9	4.0	(-)4.6	
7	აზერბაიჯ.	153.6	271.8	(+)64.2	255.7	(+)37.9	307.6	(+)51.9	335.0	(+)27.4	
8	სომეხი	442.9	452.3	(+)9.4	448.0	(-)4.3	437.2	(-)10.8	410.0	(-)27.2	
9	გერმანელი	51.6	55.4	(+)3.8	28.3	(-)27.1	24.8	(-)3.5	10.0	(-)14.8	
10	ბერძენი	72.9	89.2	(+)16.3	95.1	(+)5.9	100.3	(+)5.2	30.0	(-)70.3	
11	ქუთისი	16.2	20.7	(+)4.5	25.7	(+)5.0	33.3	(+)7.6	35.0	(+)1.7	
12	სხვა	36.9	39.3	(+)2.4	39.3	-	48.0	(+)8.7	31	(-)17.0	
	სულ	4044.0	4686.4	(+)657.2	4993.2	(+)367.3	5400.8	(+)452.3	4600.0	(+)29.1	
				(-)13.8		(-)61.5		(-)44.7		(-)829.9	
				(+)643.4		(+)305.8		(+)407.6		(-)800.8	

ცხრილი 4-ის გაგრძელება

N	ძირითადი ეროვნებები	პროცენტობით მოქმედ მოსახლეობაში									
		1959წ.		1970წ.		1979წ.		1989წ.		01.1998წ.	
		%	ჯამი	%	სხვაობ. (+)(-)	%	სხვაობ. (+)(-)	%	სხვაობ. (+)(-)	%	სხვაობ. (+)(-)
1	ქართველი	64.3		66.8	(+2.5)	68.8	(+2.0)	70.1	(+1.3)	74.0	(+3.9)
2	აფხაზი	1.6		1.7	(+0.1)	1.7	-	1.8	(+0.1)	1.5	(-0.3)
3	ოსი	3.5		3.2	(-0.3)	3.2	-	3.0	(-0.2)	2.2	(-0.8)
4	რუსი	10.1		8.5	(-1.6)	7.4	(-1.1)	6.3	(-1.1)	3.2	(-3.1)
5	უკრაინელი	1.3		1.1	(-0.2)	0.9	(-0.2)	1.0	(+0.1)	0.5	(-0.5)
6	ბელარუსი	0.1		0.1	-	0.1	-	0.2	(+0.1)	0.1	(-0.1)
7	აზერბაიჯ.	3.8		4.6	(+0.8)	5.1	(+0.5)	5.7	(+0.6)	7.3	(+1.6)
8	სომეხი	11.0		9.7	(-1.3)	9.0	(-0.7)	8.1	(-0.9)	8.9	(+0.8)
9	გერმელი	1.3		1.2	(-0.1)	0.6	(-0.6)	0.5	(-0.1)	0.2	(-0.3)
10	ბერძენი	1.8		1.9	(+0.1)	1.9	-	1.9	-	0.7	(-1.2)
11	ქორთი	0.4		0.4	-	0.5	(-0.1)	0.6	(+0.1)	0.7	(+0.1)
12	სხვა	0.8		0.8	-	0.8	-	0.8	-	0.7	(-0.1)
	სულ	100		100	(+15.9)	100	(+6.5)	100	(+18.1)	100	(-14.8)

*) სხვაობა გულისხმობს წინა წელთან შედარებით. როგორც აბსოლუტური, ისე პროცენტულ მაჩვენებელს;

**) 1959 და 1970 წლების მოსახლეობის აღწერის მაჩვენებლები ეხება სახეზე მყოფ მოსახლეობას;

***) 1979 და 1989 წლების მოსახლეობის აღწერის მაჩვენებლები ეხება მუდმივ მოსახლეობას;

****) ჩვენი გაანგარიშების ძირითადი ამოსავალია ბოლო რვა წლის განმავლობაში გარე მიგრაციულ პროცესებში მიმდინარე უარყოფითი მოვლენების შედეგები (აღნიშნულზე იხილეთ ტექსტი).

1. ემიგრაციის ღაღბებითი მხარეები- შრომითი ემიგრაცია “შიშვლიშვან” მსნა სპარტმელო

ჩვენ არ შეუდგებით მსოფლიო მიგრაციული პროცესების ისტორიული საფუძვლების განხილვას. ვიტყვით მხოლოდ იმას, რომ თუ შორეულ წარსულში ამერიკის თუ ავსტრალიის კონტინენტების იმიგრაციულ ნაკადებს ძირითადად განსაზღვრავდა მათი ბუნებრივი რესურსული პოტენციალის აუთვისებლობა, თანამედროვე მსოფლიოში მას განაპირობებს ქვეყნების ეკონომიკური განვითარების. და შესაბამისად, შრომის ანაზღაურების მაღალი დონე. უნდა ითქვას ისიც, რომ განვითარებულ ქვეყნებში შრომითი მიგრანტის მცირედი დანაგროვებიც კი მას არამარტო ოჯახის რჩენის, არამედ სამშობლოში უკუმიგრაციის შემდგომ საქმიანობის გაშლის მეტ საშუალებას აძლევს.

უკვე იყო აღნიშნული, რომ იმიგრაციული ქვეყნის პირობებში, საერთოდ იმიგრაციული პროცესები და მათ შორის დროებითი შრომითი იმიგრაცია, ემიგრაციულ ქვეყნებთან შედარებით, სახელმწიფოსგან უფრო მეტად რეგულირდება და უფრო მეტი დადებითი მახასიათებლები გააჩნია. ამ მიმართებით ჩვენ არ ვამაზვილებთ ყურადღებას, რადგან საქართველო ემიგრაციული ქვეყანაა, საიდანაც განვლილი რეწლიანი პერიოდის ემიგრაციის შედეგად, “მუდმივ ემიგრაციაში” მყოფთა ნახევარი დროებით ნ-თვეზე მეტი ხნით შრომით ემიგრაციაშია და არის თვეები (ძირითადად ზამთრის), როცა აღნიშნულს ემატება ნ-თვემდე დროებითი ემიგრაციები და შედეგად ემიგრაციის საერთო მაჩვენებელი მილიონ კაცს აღწევს. ე.ი. საქართველოში მუდმივ მცხოვრებთა (სმმ) რაოდენობა (4.6 მილიონი) 4.3-4.4 მილიონ კაცამდე მცირდება.

უნდა ითქვას ისიც, რომ მსოფლიოში სახელმწიფოები ამ მიმართებით აზორცილებენ პასიურ და აქტიურ სანაციას. რომელიც პირველ შემთხვევაში - ჭარბი შრომითი რესურსების ქვეყნის გარეთ დასაქმების ხელშეწყობას, ზოლო მეორე შემთხვევაში - ქვეყნის შიგნით. ახალი რეგიონების ათვისებით, მისი გადნაწილების პოლიტიკას გულისხმობს. თუ საბჭოთა იმპერიის დროს, მართალია “დაკეტილ სიერცეში”, მაგრამ იგი მაინც ზორციელდებოდა, საქართველოს დამოუკიდებლობის რეწლის განმავლობაში ამ მიმართებით კონცეფციაც კი არ არის ჩამოყალიბებული.

საქართველოს გარეთ შრომით ემიგრაციას ძირითადად განსაზღვრავს (სხვა უკვე აღნიშნულ უარყოფით წინაპირობებთან ერთად) ერთის მხრივ ყოველგვარი ტრანზორმაციის გარეშე საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლა, უმუშევრობის აღიარება და მეორე-რაც მთავარია, შრომის ანაზღაურების უღაბლესი მაჩვენებელი და წარმოება-დასაქმების სფეროს სრული სტანგაცია და “ნგრევა”.

მთელი დაბეჯითებით შეიძლება ითქვას, რომ მსოფლიოში ბოლო უმსხვილესი იმპერიის დაშლის შედეგად კატასტროფული ზასიათი შეიძინა მოსახლეობის ცხოვრების დონის შემცირებამ, განსაკუთრებით კი უკვე დამოუკიდებელ ემიგრაციულ ქვეყნებში. დასაქმებულთა საშუალო თვიური ანაზღაურება იმდენად სცილდება საარსებო მინიმუმს (დაგროვება საერთოდ არ ზდება, იგი ერთ ადამიანსაც კი ვერ უკმაყოფილებს მინიმალურ აუცილებელ მოთხოვნებს), რომ ეს უკანასკნელი სხვა წინაპირობების გარეშე განსაზღვრავს სტიქიურ, თუნდაც დროებით შრომით ემიგრაციას, თანაც ძირითადად შრომითი მიგრანტის ჯანმრთელობისათვის საზიანო და არაკანონიერ სფეროებში.

ასეთ სტიქიურ შრომით ემიგრაციებს ორი უარყოფითი მხარე ახასიათებს: შრომით მიგრანტს აუცხოებს, უკარგავს პროფესიულ დონეს, იწვევს მისი ჯანმრთელობის გაუარესებას. ყოველივე, საბოლოოდ, ისევ ემიგრაციული ქვეყნის საზრუნავი ზღბა მათი უკუმგრაციის შემდგომ; მეორე-შრომითი მიგრანტები თითქოსდა შეუმჩნეელად (მათი რეციპიენტი ქვეყანაში კონცენტრაციის მაჩვენებლის თანდათანობით ზრდის შედეგად) ძაბავენ რეციპიენტი ქვეყნების შრომით ბაზარს, მათი უმეტესობა უკანონო მიგრანტებს მიეკუთვნებიან და კანონების დარღვევით სარგებლობენ. იწვევენ კრიმინოგენული დონის ხელოვნურად გართულებას, რამაც, ისევე როგორც პირველ შემთხვევაში, შეიძლება ემიგრაციული და რეციპიენტი ქვეყნებს შორის ურთიერთობაში გართულებებიც კი გამოიწვიოს.

ამავე დროს, თანამედროვე მსოფლიოში სამუშაო ძალის, თუ შეიძლება დავრქვას, ექსპორტი მიღებული, ფართოდ გავრცელებული და თანაც საერთაშორისო ეკონომიკური თანამშრომლობის ეფექტური ფორმაა.

შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის ინფორმაციებით მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებს გარეთ შრომით მიგრაციაში მონაწილეობს დაახლოებით 20 მილიონამდე შრომითი მიგრანტი. მაგალითად, ყოველწლიურად აშშ-ში შრომით მიგრანტთა რაოდენობა 5 მილიონამდე, დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში 4 მილიონამდე, ლათინური ამერიკის ქვეყნებში 3.5 მილიონამდე აღწევს. შრომით მიგრანტთა გამოყენებით გამოირჩევა შვეიცარია (სადაც დასაქმებულებში მათი ხვედრითი წილი 17%-მდეა), გერმანია (8-10%), ავსტრია (5-6%), არაბეთის გაერთიანებული საემიროები (90%-მდე).

ამჟამად დასავლეთის შრომის ბაზარი გაჯერებულია, მაშინ, როცა განვითარებად ქვეყნებში 30 მლნ. უმუშევარია. ამ ფონზე განვითარებულ ქვეყნებს შრომითი იმიგრაციის სფეროში დამყარებული აქვთ მკაცრი კონტროლი და იგი ძირითადად, განვითარებად ქვეყნებთან პარტნიორული-მართვადი ურთიერთობით ხორციელდება. თანაც ასეთ ურთიერთობებს საფუძვლად უდევს: ტერიტორიული სიახლოვე, ისტორიულად ჩამოყალიბებული კავშირები (თუნდაც ყოფილ კოლონიებთან) და სახელმწიფოთა შორის ხელშეკრულებები. ამავე დროს შრომითი იმიგრაციების რეგულირების პოლიტიკა და შესაბამისი მექანიზმები ასახულია კანონებში.

კერძოდ, შრომით მიგრანტთა რეციპიენტი ქვეყნების უმეტესობაში მოქმედი შრომითი კანონმდებლობით:

- დასაქმების სფეროში უპირატესობით სარგებლობენ საკუთარი მოქალაქეები.
- მკაცრია შრომით მიგრანტთა სამუშაოზე მოწყობის პროცედურა, რომლის თანახმად დამსაქმებელი თუ სამუშაოს მიმცემი ვალდებულია საკითხი შეუთანხმოს შესაბამის სახელმწიფო და პროფკავშირულ ორგანიზაციებს და თანაც მათ უნდა დაუსაბუთოს, რომ ქვეყანაში არ შეუძლიათ იპოვონ საჭირო კვალიფიკაციის სპეციალისტი და შრომითი მიგრანტისათვის სამუშაოს მიცემით არ შეილახება შრომის ბაზრის ინტერესები.
- შრომით მიგრანტებს შორის უპირატესობა ეძლევათ მათ, ვისაც რეციპიენტი ქვეყანაში ჰყავთ ნათესალები ან აქვთ სოციალური დაცვის გამჟღავნებული გარანტიები.
- დამსაქმებლები თუ სამუშაოს მიმცემნი პასუხს აგებენ კანონებით განსაზღვრული წესების დარღვევისათვის, ზოლო უკანონოდ დასაქმებული შრომითი მიგრანტები ექვემდებარებიან არა მხოლოდ ქვეყნიდან გაძევებას,

არამედ ისინი გარკვეული (უმეტესად ერთ წელზე მეტი) ხნით არ დაიშვებიან ქვეყანაში.

მაგალითად, ესპანეთში შრომით მიგრანტის მიღება დასაშვებია თუ მას ემიგრაციამდე ესპანეთიდან კონკრეტულ სამუშაოზე მოწოდების და საცხოვრებელი უზრუნველყოფის გარანტია აქვს მიღებული. მკაცრია სასაზღვრო - მიგრაციული კონტროლი, ხოლო სამუშაოს არაკანონიერად მიმცემები ისჯებიან პატიმრობით ან 50 ათასი დოლარით; ანალოგიური სიტუაციაა აშშ-ში.

ესპანეთზე უფრო მკაცრია შვეციის კანონმდებლობა. ესპანეთში მიღებული აუცილებელი გარანტიების გარდა შრომით მიგრანტს მოეთხოვება ადგილობრივი ან ინგლისური ენის ცოდნა.

ამგვარად, რიგი ქვეყნებისა ამკაცრებს და ახორციელებს შრომითი იმიგრაციების რეგულირებას. ხოლო რიგ (განსაკუთრებით ემიგრაციულ) ქვეყნებს კარგად აქვთ აღქმული, რომ შრომითი ემიგრაციით აქვთ პერსპექტივა საკმაოდ ეფექტურად მიიღონ საკულტო შემოსავალი. ე.ი. ნახონ ეკონომიკური სარგებელი. ამავე დროს ქვეყნები, რომლებიც ხელს უწყობენ შრომით ემიგრაციას, ცდილობენ მოახდინონ მისი რეგულირება ისე, რომ, ერთის მხრივ, არ მოხდეს ეროვნული სუვერენიტეტის (დემოგრაფიული მდგომარეობის) რღვევა და მეორე მხრივ - არ შეიზღუდოს მოქალაქეთა უფლებები - ქვეყნიდან თავისუფლად გასვლის თაობაზე.

საერთაშორისო დონეზე საქართველოს მსგავსი ქვეყნების უმეტესობა ახერხებს შრომითი ემიგრაციის რეგულირებას და მას საფუძვლად უდებს შემდეგს: ერთი, რომ კონსტიტუციის განსაზღვრებას - ქვეყანა იცავს თავის მოქალაქეებს ქვეყნის გარეთ, აძლევენ მეტ (ქვეყნისათვის მომგებიანობის თვალსაზრისით) სიღრმისეულ შინაარსს-ქვეყანა იცავს თავის მოქალაქეებს არა მხოლოდ ქვეყნის გარეთ, არამედ ქვეყანაში ემიგრაციამდე. ე.ი., ისინი, კონსტიტუციური ნორმის შესაბამისად, თვით შრომითი მიგრანტის ანუ საკუთარი მოქალაქის დაცვის ინტერესებიდან გამომდინარე, სახელმწიფო დონეზე არეგულირებენ მოქალაქის სურვილს შრომით ემიგრაციაზე (განსაკუთრებით ხანგრძლივადიანზე, ჩვენს პირობებში 6-თვეზე მეტი ხნით). გარკვეულ შემთხვევაში (მიუხედავად იმისა, რომ ასევე თითქმის ყველა ქვეყანაში აღიარებულია ადამიანის უპირველესი უფლება დაუბრკოლებლად ქვეყნიდან გასვლის თაობაზე) უმეებენ იმასაც, რომ შეზღუდონ იგი. მაგალითად, ამას ახორციელებენ შემდეგნაირად. შრომითი ემიგრაციის მსურველს, შრომით მიგრანტს, ათვითცნობიერებენ იმ უარყოფითი პირობების შესახებ, რომელიც შეიძლება არ იცოდეს მან რეცეპიენტი ქვეყნის შრომით კანონმდებლობაში, სოციალურ დაცვაში თუ შრომის ბაზრის მდგომარეობის თუ თვით დამსაქმებელთა სანდოობის მხრივ. აღნიშნულიდან გამომდინარე შრომითი მიგრანტის მიერ ან ნებაყოფლობით ხდება ემიგრაციის მიმართულების შეცვლა ან ასეთის მიუღწევლობის შემთხვევაში მას გარკვეული დროით ოფიციალურად გადაუადებენ ქვეყნიდან გასვლას (ისევე მისი კონსტიტუციური ნორმის ფარგლებში სახელმწიფოსგან დაცვის მოტივის პრიორიტეტით).

მეორე მხრივ-ემიგრაციამდე შრომითი მიგრანტზე სახელმწიფოებრივი ყურადღება თვით ქვეყნისთვის ხდება სასარგებლო თუნდაც იმიტომ, რომ ჩნდება საშუაშალო ორგანიზაციები თუ ფირმები. შესაძლებელი ხდება შრომით მიგრანტთა ისეთი დასაქმების სტიმულირება (ხელშეწყობა), რომელიც აამაღლებს მათ კვალიფიკაციას და ამით, პერსპექტივაში, უკვე სამშობლოში მათი გამოყენების შესაძლებლობას. შედეგად ემიგრაციული ქვეყანა ამცირებს დაძაბულობას საკუთარ შრომის ბაზარზე- ამცირებს უმუშევრობის დონეს და ამ მიმართებით საჭირო საბიუჯეტო სახსრებს, ზრდის შრომით მიგრანტთა ოჯახების სოციალური დაცვის

და თვით მიგრანტთა საპენსიო უზრუნველყოფის მხარეებს.

და რაც მთავარია, შრომითი მიგრანტისადმი ასეთი ზრუნეთ, ქვეცნობიერად, ქვეყანა ზრდის თავის ეკონომიკურ პოტენციალს თუნდაც იმ შემონატანებით, რომელსაც აგზავნის ან უშუალოდ მოაქვს შრომით მიგრანტს (ძირითადად უცხოური ვალუტის სახით) სამშობლოში. “მიგრანტთა ფულადი გზავნილები შეიძლება გახდეს სერიოზული წყარო უცხოური ვალუტის ქვეყანაში შემოსვლისათვის, რომელიც აძლევს მას საშუალებას აუცილებელი სასიცოცხლო მნიშვნელობის საქონლის იმპორტისა ან უცხოური ვალუტის დაფარვისათვის” (გვ.22).¹⁸⁾

ყოველივე აღნიშნულიდან გამომდინარე ქაოსური ემიგრაციების შედეგად საქართველოს მდგომარეობა, კიდევ უფრო რთულია. მას მოუწევს ამ მიმართებით “არც მწვადი დაწვას და არც შამფური” და გადაჭრას ექვსი ძირითადი ამოცანა:

- დაიცვას საზღვარგარეთ დროებით სამუშაოს მსურველი საკუთარი მოქალაქეები.
- მოახდინოს ორგანიზება და მოაწესრიგოს (დაარეგულიროს) საერთოდ გარე მიგრაციული პროცესები. მათ შორის განსაკუთრებით. შრომითი ემიგრაციები.
- ხელი შეუწყოს შრომით მიგრანტთა უკუმიგრაცია - რეინტეგრაციას.

და როგორც წინა თავებში იყო აღნიშნული, გამომდინარე რეალური პერსპექტივებიდან, რომ საქართველო გახდება იმიგრაციული და ტრანზიტული ქვეყანა და შესაბამისად გაფართოვდება დასაქმების სფერო და გაიზრდება (განვითარებული ქვეყნების ღონეზე) შრომის ანაზღაურების ღონე:

- თანდათანობით შეზღუდოს იმიგრაციული პროცესები და განსაკუთრებით. შრომითი იმიგრაციები.
- შრომითი ემიგრაციის რეგულირებისას იხელმძღვანელოს შრომითი მიგრანტთა ისეთი დასაქმების სტიმულირებით, რომელიც გამოიწვევს ქვეყნისათვის საჭირო კვალიფიკაციების მიღებას.
- შრომით მიგრანტთა ფულადი გზავნილები მოახვედროს საბანკო სისტემაში, (გაზარდოს ამ სისტემის სანდოობა შრომით მიგრანტებში) და მათი მეშვეობით მოახდინოს სახელმწიფო ვალუტის დაფარვა.
- უნდა დავეთანხმეთ აბელას, რომ შრომით მიგრანტთა ანუ საქართველოს მოქალაქეთა ინტერესების დაცვაში სახელმწიფო ჩარევები ძირითადად სამი მიმართულებით უნდა განხორციელდეს:
- არეგულიროს და რიგ შემთხვევაში შეზღუდოს საზღვარგარეთის საშუამავლო ფირმების თუ მათი აგენტების საქმიანობა საქართველოს შრომის ბაზარზე (ეს ფუნქცია მთლიანად აიღოს სახელმწიფომ ან სახელმწიფოს ზედამხედველობით საქართველოს კერძო ფირმებმა თუ ორგანიზაციებმა).
- განსაზღვროს შრომით კონტრაქტებში მინიმალური აუცილებელი პირობები.
- შეზღუდოს გარკვეული ტიპის თუ კატეგორიის შრომით მიგრანტთა დროებითი ემიგრაცია-გასვლა.

აქედან გამომდინარე ამ მიმართებით სახელმწიფო პოლიტიკის ჩარევის

¹⁸⁾ Маноло И. Абелла · Направление Трудящихся в зарубежные страны.
Мом. Кавк. рег. служба. ТБ. 1997.

სფეროება:

- შრომითი ემიგრაციის წახალისება.
- შრომით ხელშეკრულებებში მინიმალური სტანდარტების დაცვა.
- ლაქირაების (вещножка) მოწესრიგება.
- ემიგრაციის-გასვლის აღრიცხვა-კონტროლი (გვ.45).¹⁸⁾

ე.ი. სახელმწიფო პოლიტიკა გარე შრომითი მიგრაციების სფეროში ძირითადად დამოკიდებულია ქვეყნის ტიპზე-მიეკუთვნება იგი იმიგრაციულს თუ ემიგრაციულს. პირველის შემთხვევაში იგი მეტად რეგულირდება, ხოლო მეორე შემთხვევაში, ამ მიმართებით პოლიტიკის შემუშავების და შრომით მიგრანტთა დაცვის მიზნით, იგი ძირითადად აღირიცხება და რიგ შემთხვევაში იზღუდება.

რიგ მაღალგანვითარებულ ქვეყნებში, სადაც ცხოვრების და ერთ სულზე შემოსავლების ღონეები მაღალია და თანაც ახასიათებთ მცირე მასშტაბის ემიგრაცია, სახელმწიფო ჩარევები ამ სფეროში საერთოდ არ ხორციელდება, მას არეგულირებს შრომის ბაზარი. რიგ ქვეყნებში, როგორცაა სამხრეთ კორეა, ამ სფეროს აწესრიგებს ცალკეული ფირმები. რომლებიც სახელმწიფოსგან სუბსიდიებსაც კი ღებულობენ, თუმცა მათი მოქმედება სახელმწიფო პოლიტიკიდან გამომდინარე კონტროლდება. ხოლო ჩინეთსა და ვიეტნამში იგი მთლიანად მოქცეულია სახელმწიფო მმართველობის სფეროში.

და ბოლოს უნდა ითქვას, რომ განვლილი პერიოდის სტიქიური და მასშტაბური ემიგრაციის პირობებში საქართველომ მთელი ყურადღება უნდა გადაიტანოს შემდეგი პრობლემების მოგვარებაზე:

- უნდა დააჩქაროს საკუთარ მოქალაქეთა საზღვარგარეთ დასაქმების მიმართებით ხელშეკრულებების დადება ცალკეულ სახელმწიფოებთან, რომლის ჩარჩოებში განხორციელდება ორგანიზებული შრომითი ემიგრაციები. მით უმეტეს, როცა საქართველოს კონსტიტუციაში ამ მიმართებით არსებული შრომით მიგრანტთა დაცვის ფორმა ჯერაც არ ამოქმედებულა. კერძოდ, “შრომით ურთიერთობის მომწესრიგებელ საერთაშორისო შეთანხმებათა საფუძველზე სახელმწიფო იცავს საქართველოს მოქალაქეთა შრომით უფლებებს საზღვარგარეთ” (მუხ. 30).
- ქვეყნის გარეთ მოქალაქეთა თავისუფლად გასვლაზე კონსტიტუციური უფლების მიუხედავად, ერთის მხრივ, დააჩქაროს საზღვარზე მათი აღრიცხვიანობის სისტემის ამოქმედება, და რაც მთავარია, შრომით მიგრანტებში მოახდინოს საქართველოს, როგორც სახელმწიფოს სანდოობის ამაღლება, თუნდაც მათი ქვეყნის გარეთ დაცვის შესაძლებლობების, სახელმწიფო თუ საბანკო სისტემების სანდოობის თუ პატრიოტიზმის თაობაზე აგიტაციით. და მეორე მხრივ, მიუხედავად შრომით მიგრანტთა საქართველოდან თავისუფალ გასვლაზე კონსტიტუციური უფლებებისა, იგი დაექვემდებაროს ისეთ მართვას, რომელიც გამოიცხადებს ემიგრაციაში შრომით მიგრანტთა “დისკვალიფიკაციას” და ჯანმრთელობის გაუარესებას.
- უნდა შექმნას სისტემა, რომელიც იზრუნებს ქვეყნის გარეთ შრომით მიგრანტთა საერთაშორისო ნორმებით განსაზღვრული უფლებების რეალიზაციაზე: ოჯახური დახმარება, სოციალური დაცვის გარანტიების მიღება და ა.შ., ხოლო საქართველოში უკუემიგრაციისას შექმნას მათი (შრომითი მიგრანტებისათვის კარგად გათვითცნობიერებული) სოციალური დაცვის, თუნდაც საპენსიო უზრუნველყოფის, საიმედო მექანიზმები.

- გაუწიოს ზედამხედველობა საზღვარგარეთ შრომით მიგრანტთა შრომის ანაზღაურების შეუსაბამობას საერთაშორისო სტანდარტებთან თუ რეციპიენტ ქვეყანაში დადგენილი მინიმალური ხელფასის სიდიდესთან. რეალურად, ამ მიმართულებით შრომითი მიგრანტები ექცევიან კონკურენტუენარო პირობებში “ჩრდილოვან” ბიზნესში (საქართველოში შრომის დაბალი ანაზღაურება აიძულებს კვალიფიციურ საქმიანობებს იმუშაონ რეციპიენტ ქვეყანაში დადგენილ მინიმალურზე უფრო დაბალ ანაზღაურებაზე) და იქმნება არა მხოლოდ მათი “დისკვალიფიკაციის”, არამედ ჯანმრთელობის და ეროვნული ცნობიერების კიდევ უფრო გაუარესება-გაუცხოების რეალური საფრთხე.
- რადგანაც შრომითი მიგრაციაში მყოფთა უმეტესობა (ობიექტური თუ სუბიექტური პირობების არსებობის გამო) რეციპიენტ ქვეყანაში მიეკუთვნება უკანონო მიგრანტებს, და თანაც მათი მნიშვნელოვანი ნაწილი იძულებული იყო მიეღო ორმაგი მოქალაქეობა, საჭიროა ერთის მხრივ - გადაიხედოს საზღვარგარეთ ორმაგი მოქალაქეობის დაშვების მიმართებით საქართველოს მოქმედი კონსტიტუცია და მეორე მხრივ - ორმაგ მოქალაქეთა თუ უკანონო მიგრანტთა მდგომარეობის “შემსუბუქების”, თუ დროებითი დაცვის მიზნით უნდა დაჩქარდეს ორმხრივი ხელშეკრულებების დადება იმ ქვეყნებთან, სადაც დიდია შრომითი მიგრანტთა კონცენტრაცია.
- საქართველოს სახელმწიფოდ ფორმირების ჯერ კიდევ მიმდინარე პროცესის თავისებურებიდან გამომდინარე, საჭიროა დაჩქარდეს შრომითი მიგრაციის და დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკის, თუნდაც კონცეფციის, შემუშავება. მის ჩარჩოებში შრომითი მიგრაციის მოწესრიგებისა და მართვის მიზნით უნდა მოხდეს კერძო ფირმების საქმიანობის სახელმწიფოსაგან სტიმულირება, ე.ი. სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს შრომითი დასაქმების თაობაზე სახელმწიფოთაშორისი ხელშეკრულებების დადება, ხოლო რეალიზაცია გადააბაროს კომერციულ ბირჟებს, სააგენტოებს და ა.შ., კერძო ორგანიზაციებს.

ამ უკანასკნელი განსაზღვრების თაობაზე უნდა ითქვას, რომ შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის - “შრომითი მიგრანტების” (იგი პირდაპირი თარგმანით მშრომელ მიგრანტს გულისხმობს. ჩვენი აზრით, ტერმინი შრომითი მიგრანტი უფრო მისაღებია) და გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის - “შრომითი მიგრანტებისა და მათი ოჯახების დაცვის” შესახებ კონვენციით, დაშვებულია საშუალოდ საქმიანობა. თუ იგი არ ეწინააღმდეგება ქვეყნის ეროვნულ კანონმდებლობას და ხორციელდება მხოლოდ სახელმწიფოს ნებართვისა და კონტროლის საფუძველზე. ცალკეულ ქვეყნებში შრომითი მიგრანტთა დასაქმებას თუ სამუშაოს მოძებნაში დახმარებას ახორციელებენ არასახელმწიფოებრივი ორგანიზაციები, რიგ ქვეყნებში, მაგალითად აშშ-ში, ასეთი კერძო ფირმების საქმიანობა აკრძალულია.

ამ მიმართებით, საქართველოს, როგორც პოლიტიკა, ისე კანონმდებლობა, ჯერ კიდევ განუსაზღვრელია. ეს მაშინ, როცა, ამჟამად, ცალკეული ფირმების ფარული არაკანონიერი საქმიანობა საკმაოდ შესაძნელებია. ადგილი აქვს საზღვარგარეთ არალეგალურ შრომით მოწყობას ოფიციალური არხების გვერდის ავლით. უმეტეს შემთხვევაში ცალკეული მოქალაქეები, რომლებიც ჩადიან საზღვარგარეთის ქვეყნებში ტურისტული ვიზებით თუ კერძო მიწვევებით. ფაქტიურად არალეგალურად ეწყობიან (უფრო მეტად დაბალანაზღაურებთან, ჯანმრთელობისათვის მავნე) სამუშაოებზე. ასეთი “ოპერაციის” ორგანიზებაში მათ

ეხმარება როგორც საქართველოს, ისე საზღვარგარეთთან შექმნილი ერთობლივი კერძო ფორმები, რომლებიც მათ თავიანთ სასარგებლოდ ახდენენ საზღვარგარეთ დასაქმებით გამოუმუშავებული თანხის საკმაოდ მნიშვნელოვან პროცენტს ან წინასწარ ართმევენ გარკვეულ თანხებს, მომავალში თითქოსდა სამუშაოს გარანტიით და ა.შ. ეს ყველაფერი ფარულად ექცევა “ჩრდილოვანი” ეკონომიკის სფეროში (მსოფლიოში ცნობილია, რომ მიგრანტთა შრომითი დასაქმებით მიღებული შემოსავლები თავიანთი სიდიდით, ნათობის და ნარკოტიკების შემდგომ მესამე ადგილზეა). კანონის წინაშე ასეთი ფორმების ვალდებულებების განუსაზღვრელობის შედეგად, მათ არ ემუქრებათ არც საჯარიმო სანქციები, არც პატიმრობა და რაც მთავარია პასუხისმგებლობა საზღვარგარეთ საკუთარ მოქალაქეთა უკანონო მიგრანტებად გადაქცევაზე.

ასეთია საქართველოს შრომითი ემიგრაციის რეალობა, რომელიც კიდევ ერთხელ ხაზგასმით თხოულობს სახელმწიფოსაგან ძალზედ ფრთხილ, სტრატეგიულად თუ ტაქტიკურად გათვლილი ნაბიჯების გადადგმას, რომ ამ მიმართებით გატარებულ ღონისძიებებში საქართველოს ეკონომიკურმა ინტერესებმა არ გადასძლიოს საქართველოს მოქალაქეების ინდივიდუალურ ინტერესებს და ამით კიდევ უფრო არ დაჩქარდეს დროებითი ემიგრაციის მუდმივ ემიგრაციად ფორმირება.

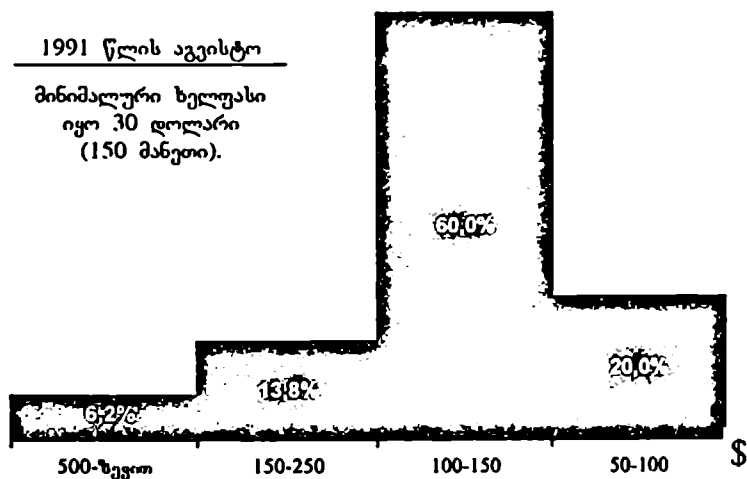
ამჟამად შეეხვით შრომითი მიგრაციის იმ შედეგებს, რამაც ჩვენი აზრით (იგი გარკვეულად აღნიშნული იყო წინა თავებში), პირობითად, “საქართველო შიმშილისაგან” გადაარჩინა და ამჟამადაც ღიძია, როგორც საქართველოს მუდმივი მოსახლეობის სოციალურ დაცვაში, ისე თუნდაც ქვეყნის შიდასამომხმარებლო ბაზრის ფორმირებაში, მათი შემონატანების თუ გზავნილების ხვედრითი წილი.

“ემიგრაციამ გადაარჩინა საქართველო შიმშილისაგან”. ეს დასკვნა, რომ უფრო ადვილი აღსაქმელი იქოს, კიდევ ერთხელ გადაეხედოთ განვლილ წინაპირობებს:

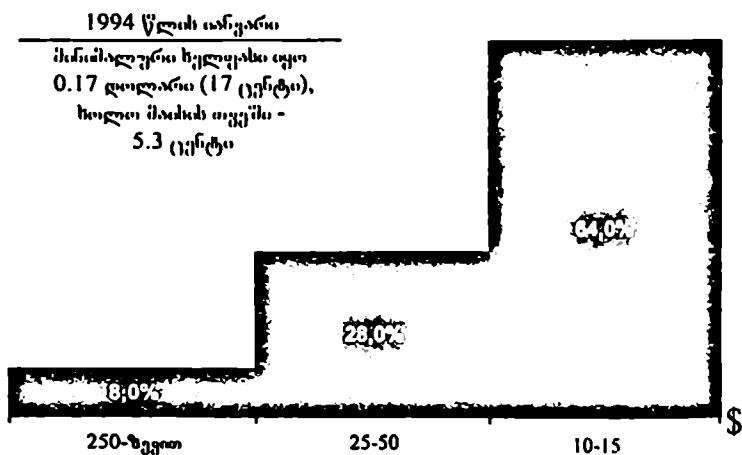
- ძალზედ სწრაფად მოხდა წარმოების სოციალისტური-“იძულებითი დასაქმების” სისტემის სრული სტანგაცია და უმუშევრობის აღიარება.
- დასაქმების “დიქტატორული” ფორმის შეცვლამ საბაზროთი ვერ შეძინა შრომის ანაზღაურების სისტემას შესაბამისი სტიმულატორის როლი, პირიქით, შრომის ანაზღაურების სიდიდე იმდენად დაეცა, რომ დანაგროვებზე გაფიქრებაც კი გამოირიცხა.
- 1991 წელს მომუშავეს ყოველთვიური მინიმალური ხელფასი (ან ე.წ. დაუბეგრავი მინიმუმი) 150 მანეთს ანუ 30 აშშ დოლარს შეადგენდა.
- 01.1998 წლისათვის საარსებო მინიმუმი, სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის გათვლით ერთ შრომისუნარიან მამაკაცზე შეადგენს 89.6 ლარს ანუ 70 დოლარს. მაშინ მინიმალური ხელფასი უნდა იყოს, ოჯახის თუნდაც ორი დაუსაქმებელი წევრის გათვალისწინებით, 250 დოლარი. რეალურად კი მინიმალური ხელფასი ანუ დაუბეგრავი მინიმუმი შეადგენს 10 დოლარს (14 ლარს) (სახელმწიფო საბიუჯეტო ორგანიზაციებში მომუშავეთა ძირითადი თანამდებობრივი რანგების საშუალო თვიური ხელფასი 30 დოლარს არ სცილდება) და ეს უკანასკნელი 1990 წლის მაჩვენებლის მხოლოდ 33%, ხოლო რეალურა თუნდაც საარსებო მინიმუმის-14%, აუცილებელი მინიმალური ხელფასის-5%, ხოლო იმავე ოფიციალური წყაროს ინფორმაციით, ოთხწევრიანი ოჯახის საშუალო შემოსავალი თვეში 21 დოლარს (ანუ 28 ლარს) შეადგენს. აღნიშნული მაჩვენებლები განვლილ პერიოდში კიდევ უფრო დაბალი იყო.

- განეწილი რეაწლიანი პერიოდიდან მოსახლეობის სოციალური დაცვის და ცხოვრების დონის თითქმის კატასტროფული მდგომარეობით გამოირჩევა 1993-1995 წლები, როცა მოსახლეობა მასიურად ძალზედ იაფად, ყიდდა თითქმის ყველაფერს, ძირითადად შიმშილისგან თავის გადარჩენის მიზნით (იხ. ნახ. 1 და 2).
- ამ პერიოდს ემთხვევა ემიგრაციის და განსაკუთრებით ქართველების სტიქიური ემიგრაციის პიკი და 1996 წლიდან მდგომარეობის რადიკალურად შემობრუნება, რომელიც ძირითადად უკვე ემიგრაციაში მყოფთა მიერ საქართველოში გზავნილების (დახმარებების) შედეგად მოხდა.

ოჯახების დაჯგუფება ოჯახში საერთო შემოსავლების მიხედვით (აშშ დოლარებში)

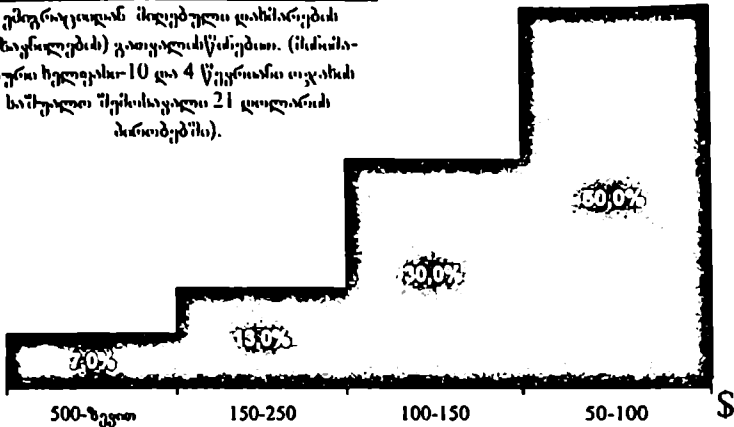

ნახ. 1

ნახ. 2

ემერატიდან მიღებული დახმარების
(გზავნილების) გათვალისწინებით. (მძიმას-
ლური ხელის-10 და 4 წევრთან თავისი
საშუალო შესასავალი 21 დოლარის
პირდაპირი).

ნახ. 3

- საქართველოს ოჯახების უმეტესობა სიღარიბის ზღვარზე და ზღვარს ქვემოთ აღმოჩნდა. ამ მიმართებით მომხდარ ცვლილებებს ნათლად აჩვენებს 1991 და 1994 წლებში სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის სოციოლოგიური გამოკვლევების ჩვენს მიერ განზოგადებული და 01.1998 წლის გაანგარიშებითი მაჩვენებლები (იხ. ნახ. 3).

გზავნილების სიდიდის გაანგარიშება შედარებით ადვილია თუ ვისარგებლებთ განვლილი წლების (ჩვენს მიერ უკვე მოყვანილ). ყოველწლიური ემიგრაციის, და მათ შორის, მკვიდრ ეროვნებათა ემიგრაციის მაჩვენებლებით.

ხოლო ყოველწლიური თუ წლიური ინდივიდუალური გზავნილის სიდიდე შეიძლება გამოიყენებოდეს მსოფლიოში ამ მიმართებით მდგომარეობის განზოგადებით. კერძოდ, "მსოფლიო ბანკის შეფასებით, 1990 წელს მსოფლიოში მიგრანტთა ფულადი გზავნილები 71 მილიარდ აშშ დოლარს შეადგენდა და რასაც მხოლოდ ნათობის ვაკუუმიდან შემოსავლები აჭარბებდა" (გვ.22)¹⁸, ხოლო ბოლო ინფორმაციით, საკარგოდ, 90 მილიარდამდე. შრომით ემიგრაციაში მყოფ შრომით მიგრანტთა წლიური რაოდენობა იყო დაახლოებით 60-65 მილიონი, რომელთაგან სამშობლოში გზავნილებს აგზავნიდა დაახლოებით 40-45 მილიონი შრომითი მიგრანტი. ამ ორი მაჩვენებლის თანაფარდობით გამოდის, რომ ერთი შრომითი მიგრანტის მიერ სამშობლოში წლიური გზავნილების სიდიდე შეადგენდა - 2000-2250 დოლარს, ხოლო ყოველწლიური - 167-188 დოლარს.

ამგვარად, საქართველოს პირობებში, ერთი შრომითი მიგრანტის გზავნილების სიდიდე, გათვალისწინებით იმისა, რომ ემიგრაციაში მყოფებში არიან ოჯახის დაუსაქმებელი წევრებიც, საშუალოდ შეიძლება იყოს 150 დოლარი თვეში. ე.ი. ემიგრაციაში მყოფთაგან 50% ანუ 400 ათასი ადამიანი (6 თვეზე მეტი ხნით მყოფნი) ყოველწლიურად საქართველოში თავის ოჯახის დარჩენილ წევრებს უგზავნის 60 მილიონ უცხოურ ვალუტას (აგრეთვე ტანსაცმელს, წამლებს თუ პროდუქტებს). ხოლო წლიურად-720 მილიონ დოლარს (რ. გაჩეჩილაძის, სხვა მაჩვენებლებზე დაყრდნობით, "ყველაზე ფრთხილი შეფასებით" იგი შეადგენს "400 მილიონამდე დოლარს".(გვ. 60)¹⁹.

ჩვენი გაანგარიშებით თუ ჩათვლით, რომ საქართველოში მუდმივად

მცხოვრებ 4.6 მილიონი კაციდან აღნიშნულ გზავნილებს იღებს თითქმის 70% ანუ 700-800 ათასი ოჯახი. მაშინ თითოეული ოჯახის ყოველთვიური შემოსავალი იზრდება-75-85-ით, ხოლო წლიური-900-1020 დოლარით, რომელიც არ აღირიცხება, არც სახელმწიფო ხაზინაში და არც საბანკო სისტემაში არ ექცევა, იგი უფრო "ჩრდილოვანი" ეკონომიკის სფეროში ხვდება.

ეს მაშინ, როცა განვლილ პერიოდში და დღესაც საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის მნიშვნელოვანი ნაწილი დაყრდნობილია უცხოურ ინვესტიციებზე და საგარეო ვალი 1.625 მილიარდ დოლარს შეადგენს.

ცნობილია, რომ მიუხედავად ქვეყნის განვითარების მაღალი დონისა, "ძალზე მცირე გამონაკლისით, ადამიანთა უმეტესობა სამშობლოში დარჩენილი ოჯახის მატერიალური მხარდაჭერის მიზნით, მაინც მიემგზავრება საზღვარგარეთ. აღნიშნულიდან გამომდინარე, შემოსავლების უმეტეს ნაწილს აგზავნიან სახლში, მაშინაც კი, როცა ამის აუცილებლობა არ არის. ამიტომაც უმეტესად, პოლიტიკის მიზანია არა ის, რომ, რაც შეიძლება ბევრი შემოსავალი იქნეს მიღებული მიგრანტებისგან, არამედ მიგრანტების სტიმულირება, რათა მათ თავიანთი გზავნილებისათვის ისარგებლონ ოფიციალური საფინანსო სისტემით". (გვ.23)¹⁸.

განსაკუთრებით ყურადსადეგია დასკვნის ბოლო ნაწილი, როცა სახელმწიფო ახერხებს მოახდინოს შრომით მიგრანტთა ისეთი სტიმულირება, რომლის შედეგად მათი ფულადი გზავნილები ექცევა ოფიციალურ საფინანსო-საბანკო სისტემაში. ამით სახელმწიფოს საკმაოდ ეფექტური საშუალებები უზრდვეს, რათა დაფაროს ვალები, არ მოხდეს "ჩრდილოვანი" ეკონომიკის მიერ მისი გამოყენება და ეროვნული ვალუტის ფარული ინფლაცია და ა.შ. თუმცა ისიც გასათვალისწინებელია, რომ "იქ, სადაც ეკონომიკური და პოლიტიკური პირობები არასტაბილურია, განსაკუთრებით იმ ქვეყნებში, სადაც სავალუტო ოპერაციები კონტროლდება ან იზღუდება სახელმწიფოს მიერ, არსებობს დიდი ალბათობა იმისა, რომ ფულადი გზავნილები სამშობლოს ნაცვლად გაიგზავნოს სხვა ქვეყნებში და მოხდეს კაპიტალის გაღიზება" (გვ. 24)¹⁸. ასეთი ქვეყნების რიცხვს მიეკუთვნება დღეს საქართველო, ამიტომაც სახელმწიფომ განსაკუთრებული პირობები უნდა შექმნას, რათა ამ მიმართებით თანდათანობით დაიმსახუროს შრომით მიგრანტთა ნდობა. მათი გზავნილებით გაისტუმროს საგარეო ვალები და ის დამატებითი გადასახდელი პროცენტები რომელიც მოსდევს სახელმწიფო ვალების გადავადებას, აჯობებს მოახმაროს შრომით მიგრანტთა ფულადი გზავნილების სახელმწიფო საბანკო სისტემაში მოხვედრის სტიმულირებას. რაც საბოლოოდ ისევ ქვეყნის განვითარების ინტერესებს მოემსახურება.

ყოველივე აღნიშნულიდან გამომდინარე საქართველომ პირველი რიგის საკითხად შრომით მიგრანტთა სახელმწიფო დაბეგვის თუ გზავნილების (განსაკუთრებით ფულადი) მკაცრი კონტროლი და ამით ბიუჯეტის შევსება კი არ უნდა განიზრახოს, არამედ, ერთი მხრივ, ხელი შეუწყოს საშუაშალო კერძო ფირმების თუ ორგანიზაციების, როგორც საქართველოში, ისე საზღვარგარეთ შექმნას, რათა მათი მეშვეობით მოაქციოს ფულადი გზავნილები ოფიციალურ საბანკო სისტემაში. მეორე მხრივ-უნდა გამოაცხადონ შრომით მიგრანტთათვის გასაგები და სანდო (თუნდაც მაღალი საბანკო დივიდენდებით თუ სხვა), ხოლო საშუაშალო ორგანიზაციებისათვის (თუნდაც სუბსიდიების გაცემით) სტიმულირების ფორმები და პირობები. განსაკუთრებით ყურადღება მიაქციოს შრომით მიგრანტების საქართველოდან გასვლის აღრიცხვას და მართვას, ხელი შეუწყოს საზღვარგარეთ საქართველოს საშუაშალო ფირმების საქმიანობას.

ყველაფერს რომ თავი დავანებოთ სახელმწიფომ შრომით მიგრანტთა ნდობის

მოსაპოვებლად პირველ რიგში უნდა შექმნას სააგიტაციო-საკონსულტაციო ქსელი, რომელიც იძოქმედებს როგორც საქართველოში, ისე საქართველოს გარეთ და რისი მეშვეობითაც მოხდება მათი მდგომარეობის შესწავლა და საქმიანობის ხელშეწყობა. საერთოდ, რადგან დღეს საქართველო ყველა ნიშნით აძლიერებს თავის სახელმწიფოებრიობას, იგი ვალდებულია გაუფრთხილდეს ქვეყნის დემოგრაფიულ მდგომარეობას, გენოფონდს, და როგორც ემიგრაციულმა ქვეყანამ განსაკუთრებული მნიშვნელობა უნდა შესძინოს და ამოქმედოს კონსტიტუციის ერთ-ერთი ძირითადი თეზისი - "საქართველო მფარველობს თავის მოქალაქეებს განურჩევლად მისი ადგილსამყოფელისა" (მუხ. 13). და ამიტომაც, გადაუდებელ აუცილებლობას წარმოადგენს საზღვარგარეთ მყოფ საქართველოს მიგრანტთა მიმართებით გაძლიერდეს, საკონსულო სისტემის ქმედითუნარიანობა (მიგრაციის სამსახურების ჩართვით).

ამგვარად, წინა თავებში და აქ მოყვანილი გაანგარიშებებითა თუ დასკვნებით ნათელია, რომ გადაუდებას არ ექვემდებარება ამ მიმართებით სახელმწიფო პოლიტიკისა თუ სტრატეგიის შემუშავება და საერთოდ სახელმწიფო მმართველობის მიერ რეალური მდგომარეობის სიღრმისეული გათვითცნობიერება, რათა შესაბამისი სახელმწიფო ღონისძიებები, როგორც ქვეყნის, ისე საქართველოს მოქალაქეთა მიმართებით, ეფექტური და მომგებიანი გახდეს.

ეს ყოველივე სახელმწიფოს მმართველობას საშუალებას მისცემს, რომ გადახედოს ქვეყნის განვითარებისა თუ მოსახლეობის დასაქმების არსებულ პროგნოზებს და მოახდინოს სახელმწიფოს განვითარებისა და მოქალაქეთა ღაცვის (თუ კეთილდღეობის) ინტერესთა მეტი თანხედრა, რომელიც როგორც დღეს, ისე პერსპექტივაში, საქართველოს დამოუკიდებლობის და დემოკრატიული განვითარების მყარი საფუძველი იქნება.

2. მიმგრაციული, მოსახლეობით მცირერიცხოვანი ქვეყანა და ორმაგი მოქალაქეობის პრობლემა.

ჩვენს მიერ ამ მიმართებით უკვე გამოითქვა გარკვეული მოსაზრებები. საქართველოს დღევანდელი პირობებისათვის ეს იმდენად გლობალური და თანაც უახლოეს პერიოდში გადასაწყვეტი საკითხია, რომ მასზე მსჯელობის განერცობა აუცილებლად მიგვაჩნია. თვალსაზრისთა შეჯერება და საკითხის მიმართ სასწრაფო გადაწყვეტილების მიღება იმითაც არის განპირობებული, რომ წარსულში -საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენამდე პოეტის ნათქვამი სიტყვები -“საქართველო, შენ ვინ მოგცა შეილი დასაქარგავი” დღევანდელბაში გასცდა საქართველოს საზღვრებს და საქართველოს კონსტიტუციის ორი თუხისის: ერთის მოქმედების - “საქართველოს მოქალაქე იმავდროულად არ შეიძლება იყოს სხვა ქვეყნის მოქალაქე” (მუხ. 12) და მეორის უმოქმედობის -“საქართველო მფარველობს თავის მოქალაქეს განურჩევლად ადგილსამყოფელისა” (მუხ.13). შედეგად მუდმივ ემიგრაციაში მყოფი (6-თვეზე მეტი ხნით მყოფთა ჩათვლით) 550-600 ათსამდე მკვიდრი ეროვნების ადამიანის. “საქართველოს” შეილის, საქართველოს ადამიანური რესურსული პოტენციალის “დაკარგვის”, თანამედროვე “ქართველ მამლეკებად” გახდომის შესაძლებლობებს ეხება.

სანამ საკითხს უფრო დეტალურად განვიხილავდეთ, ენახოთ ამ მიმართებით მსოფლიოს ქვეყნების წარსული გამოცდილება და რეალობა:

- ევროპული სამართლის სტანდარტებით, ამა თუ იმ ქვეყნის მოქალაქეობის დაკარგვა შეიძლება მოხდეს: თუ მოქალაქე ცხოვრობს საზღვარგარეთ და არ არის აღრიცხვაზე თავისი ქვეყნის საელჩოში, თუ საკონსულოში; ან არ მოქმედებს ისე, როგორც თავისი ქვეყნის ჩვეულებრივი მოქალაქეები, ე.ი. არ განუახლებია პასპორტი, არ ღებულობს მონაწილეობას ქვეყნის ტერიტორიაზე, თუ მის გარეთ ჩატარებულ არჩევნებში, რეფერენდუმებში, ქვეყნის აღმშენებლობით ცხოვრებაში.
- დამოუკიდებელ სახელმწიფოში, სადაც მკვიდრთან (აბორიგენტთან) ერთად ცხოვრობენ სხვა ეროვნების წარმომადგენლებიც (მით უმეტეს თუ ამ უკანასკნელთ, საქართველოს რეალობის მსგავსად, საქართველოს მოქალაქეებად არსებობის ნიშნით ახასიათებთ დაბალი ინტეგრაცია) განხეთქილებისა და კონფლიქტების საშიშროება, როგორც წესი, უფრო მეტია, როცა ქვეყნის ტერიტორიაზე დაშვებულია ორმაგი მოქალაქეობა, რადგან ასეთის მქონე მოქალაქეები შეიძლება უფრო ლოიალურნი - კეთილგანწყობილნი იყვნენ მეორე სახელმწიფოს მიმართ (რომლის მოქალაქეებადაც ითვლებიან).
- ამავე დროს რიგ პირობებში, ორმაგი მოქალაქეობის მქონეთა მიმართ ორი სახელმწიფოს ლოიალობა შეიძლება მომგებიანიც კი იყოს, რადგან ასეთ პირებს შეუძლიათ ხელი შეუწყონ სახელმწიფოთაშორის ურთიერთგაგებას და დაძაბულობის შენელებას; მათ შეიძლება მოხსნან ქვეყნებს შორის ომის საშიშროებაც კი.
- ბოლო განსაზღვრებიდან გამომდინარე, სახელმწიფომ, სადაც დაუშვებელია ორმაგი მოქალაქეობა, შეიძლება მოინდომოს - კავშირი იქონიოს ემიგრაციაში მყოფ მოქალაქეებთან, მიუხედავად იმისა, რომ მათ მიღებული აქვთ სხვა ქვეყნის მოქალაქეობა; მისცეს მათ საშუალება შეინარჩუნონ თავისი მოქალაქეობა და ამით გააძლიეროს თავისი გავლენა

საზღვარგარეთ ან მიიღონ სარეგული ასეთი მოქალაქის საქმიანობიდან და გამოცდილებიდან. სახელმწიფომ ისინი შეიძლება მიიჩნიოს მშობლიური ქვეყნის წარმომადგენლებად - "დესპანებად".

- დასაელუთ ევროპის ქვეყნების უმეტესობა საარჩევნო ხმის უფლებას, არჩევნებში მონაწილეობის და თვით არჩევის შესაძლებლობას აძლევს თავის ტერიტორიის გარეთ. ორმაგი მოქალაქეობის მქონეთა ჩათვლით; მცხოვრებ მოქალაქეებს. ამასთან ორმაგი მოქალაქეობის მქონეთა მნიშვნელოვანი ნაწილი ფლობს ორივე ქვეყანაში, რომლის მოქალაქეებადაც ისინი ითვლებიან, ხმის მიცემის უფლებას, რაც იწვევს არჩევნებში სხვადასხვა რეჟიმის აუცილებლობას.
- ევოლუცია, რომელიც მოხდა ამ მიმართებით მსოფლიოში ბოლო ოცდაათი წლის განმავლობაში. აჩვენებს, რომ ევროპის რიგმა სახელმწიფოებმა: საფრანგეთმა, იტალიამ, ნიდერლანდებმა, პორტუგალიამ, შვეიცარიამ ორმაგი მოქალაქეობის მიმართ მკაცრი პოლიტიკა შეცვალეს მათი აღიარებით.
- ამავე დროს რიგი ქვეყნები, განსაკუთრებით გერმანია და სკანდინავიის ქვეყნების უმეტესობა, ისევე როგორც უწინ. არ უშვებენ ამ მიმართებით საკითხის შერბილების შესაძლებლობასაც კი.
- ამგვარად, ერთის მხრივ, სახელმწიფო თავისი ტერიტორიის ფარგლებში შეიძლება ებრძოდეს ორმაგ მოქალაქეობას, მაგრამ, მეორეს მხრივ, თანხმდებოდეს საზღვარგარეთ თავისი მოქალაქეების ორმაგ მოქალაქეობაზე.
- ყოველივე მოსახლეობით მცირერიცხოვანი ქვეყნის ტრადიციულ მიდგომად არის აღიარებული. რადგან ისინი მეზობელი ქვეყნებიდან გრძნობენ საშიშროებას და თანაც მათთვის დამახასიათებელია ემიგრაციის მასშტაბურობა.
- ასეთი იყო შვეიცარიის ტრადიციული მიდგომა და მას დღემდე ახორციელებენ ბალტიისპირეთის ქვეყნები. საბერძნეთი, ხორვატია და სლოვენია.
- ხშირად იმიგრანტები ორჯოფობენ მიიღონ, თუ არა იმ ქვეყნის მოქალაქეობა, სადაც ცხოვრობენ. თუ იგი გამოიწვევს მშობლიური ქვეყნის მოქალაქეობის დაკარგვას. ამიტომაც იზრდება მოთხოვნილება ორმაგ მოქალაქეობაზე.
- ამ მხრივ ძალზე საყურადღებოა გერმანელი მეცნიერ - სოციოლოგის ფოკლერ რონტეს დასკვნები. მოყვანილი მიგრანტთა იმ კატეგორიების მიმართ, რომელთაც ჯერჯერობით მიეკუთვნება საქართველოს გარეთ ემიგრაციაში მყოფთა უმეტესობა.

იგი ასკვნის, გერმანიაში მშრომელ სტუმართა მნიშვნელოვან ნაწილს რომ მისცეს ნატურალიზაციის უფლება. ე.ი. გერმანიის მოქალაქეობის მიღების უფლება. მათი უმეტესობა უარს იტყვის აღნიშნულზე. მათთვის, მიუხედავად სამშობლოს გარეთ წლობით ცხოვრებისა, დიდია იმედი სამშობლოში დაბრუნებისა. ისინი შინაგანად ინარჩუნებენ საკუთარი ქვეყნებისადმი კუთვნილებას და თვითმყოფადობას. უმეტესობას არ სურს გერმანიის მოქალაქეობის და შესაბამისად პასპორტის მიღების სანაცვლოდ. უარი თქვას თავის ეროვნებაზე და დაკარგოს

- კანადაში მისი მუდმივი მცხოვრები (ყურადღება მისაქცევია ის, რომ კანადა იმიგრაციული ქვეყანაა და ამიტომაც იგი არ ეხება კანადის მოქალაქეს, მაგრამ საქართველოს პირობებში იგი თვით საქართველოს მოქალაქეთა მიმართებითაც კი საინტერესო უნდა იყოს), რომელიც წელიწადში 183 დღეზე (6 თვე და ეს დღეები გროვდება, როგორც კანადაში არყოფნის ერთი მთლიანი პერიოდის, ისე წელიწადის განმავლობაში არყოფნის დღეების ჯამით) მეტ ხანს ცხოვრობს კანადის გარეთ, ითვლება პირად, რომელმაც კანადა დატოვა, როგორც მისმა მუდმივმა მცხოვრებმა, თუ იგი არ დაუმტკიცებს იმიგრაციის სამსახურს ან მოსამართლეს, რომ მიზნად არ აქონდა დაეტოვებინა კანადა, როგორც მისი მუდმივი საცხოვრებელი ქვეყანა. ყოველივე პირდაპირი გაგებით არ ნიშნავს, რომ ასეთმა პირმა დაკარგა კანადის მუდმივი მაცხოვრებლის სტატუსი.

აღნიშნული ვადის გადამეტება ნიშნავს, რომ პირმა დატოვა კანადის მუდმივი მაცხოვრებლის სტატუსი. ამ პირობის დარღვევის შედეგად, მუდმივი მაცხოვრებლის სტატუსის აღდგენისას უპირატესობა ისევ პირს ეძლევა.

აღნიშნული მიზნებისათვის კანადის მუდმივ მაცხოვრებელს კანადიდან გასვლის დროს ეძლევა- დაბრუნების კარტა (ბარათი). რომელსაც აქვს მოქმედების განსაზღვრული ვადა.

კანადაში მიღებულია, რომ რადგან 14 წლამდე ბავშვს არ აქვს მიზნის ფორმულირების უნარი, ამიტომ ბავშვი, რომელმაც 14 წლის ასაკამდე დატოვა კანადა და ცხოვრობდა სხვაგან, და 14 წელს მიღწევის შემდგომ ბრუნდება კანადაში საცხოვრებლად, განიხილება, როგორც კანადის მუდმივი მცხოვრების სტატუსის შემნარჩუნებელი, თუ იგი ამ ასაკის მიღწევის შემდეგ (ე.ი., როდესაც მას შეუძლია დამოუკიდებლად მიიღოს გადაწყვეტილება) პირველი შესაძლებლობისთანავე დაბრუნდა კანადაში და აღნიშნულზე აცნობებს იმიგრაციის სამსახურის თანამშრომლებს.

- მსგავსად კანადისა ინგლისშიც შემოღებულია მუდმივად მცხოვრების განსაზღვრება, რომელიც ნიშნავს, ყოველგვარი დროებითი შეზღუდვის გარეშე კანონიერ საფუძველზე ინგლისში მცხოვრებ პირს.

თუ ასეთმა პირმა ორ წელზე მეტი ხნით დატოვა ქვეყანა, მაშინ მას მიეკუთვნება “რეზიდენტის” სტატუსი და ინგლისში დაბრუნების სურვილზე საზღვარგარეთ უნდა განაცხადოს, მიიღოს ნებართვა და ის იწოდება “უკანდაბრუნებულ რეზიდენტად” (როგორც კანადური, ასევე ინგლისური მიდგომაც საქართველოსათვის გარკვეულ ინტერესს უნდა იწვევდეს).

იმისათვის, რომ მსოფლიო გამოცდილება გაეზიაროთ, კიდევ ერთხელ ვნახოთ ის ზოგადი მაჩვენებლები თუ პირობები, რამაც ჩვენი აზრით განაპირობა თუ აპირობებს საქართველოს მოქალაქეთა “დანაკარგის”, “შამლუქად” გახდომის შესაძლებლობას:

- საბჭოთა იმპერიის დაშლის შემდგომ. “საბჭოთა ხალხზე” რუსეთის მემკვიდრეობა იმითაც იქნა გამჟღავნებული, რომ 1995 წლამდე შესაძლებელი იყო ძალზედ მარტივად საბჭოთა პასპორტის შეცვლა რუსეთის პასპორტით. შემდგომ ამას დაერთო, განსაკუთრებით რუსეთის

19) ფ. Ронге. Миграционный опыт Германии. Мат. сем. "Миграция и миграционная политика". М. 13-17 июля. 1992

მსხვილ სამრეწველო თუ კულტურულ ცენტრებში, ქალაქებში საბჭოთა პასპორტის მქონეთა ცხოვრებასა თუ საქმიანობაზე კონტროლის გამკაცრება. რამაც დააჩქარა დროებით ემიგრაციაში მყოფთა (ფაქტიურად თუ ფორმალურად) ორმაგი მოქალაქეობის მიღება (ამის მიღწევის გზებიც გამოინახა. ზოგმა რუსეთის მოქალაქე მოიყვანა ცოლად. დღეს არის იმის ნიშნებიც, რომ საქართველოში განქორწინების მაღალ მაჩვენებელს განაპირობებს რუსეთში მყოფი ქართული ოჯახის უფროსის ფიქტიური განქორწინება რუსეთში დაქორწინების მიზნით).

- ამჟამად მდგომარეობა კიდევ უფრო დაიძაბება, რადგან 1998 წლის ბოლოს საერთოდ აიკრძალება ყოფილი საბჭოთა პასპორტებით სარგებლობა.
- არის რიგი ქვეყნები, როგორიცაა ისრაელი, რომელიც "სითქმის თვითმფრინავის ტრაპიდან ჩამოსვლისთანავე" მუდმივ საცხოვრებლად ჩამოსვლას ანიჭებს ისრაელის მოქალაქეობას. რიგ ქვეყნებში, რომლებიც გამოირჩევიან საქართველოდან მუდმივი ემიგრაციის (6-თვეზე მეტი ხნით მყოფთა ჩათვლით) მაჩვენებლით, მაგალითად საბერძნეთი, გერმანია, უკრაინა იქ მყოფი ჩვენი მოქალაქეების მდგომარეობა თანდათანობით ათიულებს მათ ორმაგი მოქალაქეობის მიღებას.
- ჩვენი შეუასებით მუდმივ ემიგრაციაში მყოფ საქართველოს მოქალაქეთა სითქმის 40%-ს (200 ათას კაცამდე) უკვე მიღებული აქვს ორმაგი მოქალაქეობა (ამ რიცხვში ითვლება ისინიც ვინც, ფარულად ორ პასპორტს ატარებს) და ისინი ჩვენი კონსტიტუციით უცხოელებად უნდა ჩაითვალოს.

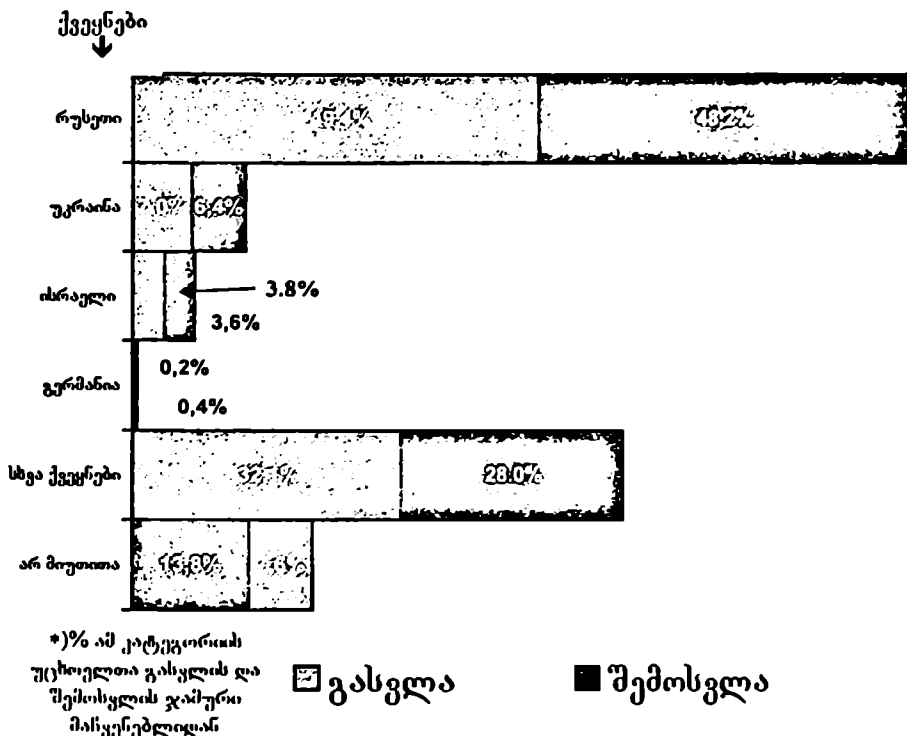
ძალზედ საინტერესო მაჩვენებლები იქნა მიღებული (1996 წლის 9.09.-8.12.) თბილისის აეროპორტში ჩატარებული ექსპერიმენტით ქართული გვარების მატარებელ უცხოელებზე.

აბსოლუტურ მაჩვენებლებში შემოსვლისას მათი რაოდენობა - 8146, ხოლო გასვლის - 7067 კაცს შეადგენდა. ანუ მიგრანტთა მოძრაობის გასვლის და შემოსვლის - სამი თვის საერთო მაჩვენებელში მათზე მოდიოდა შესაბამისად - 6.2 და 6.0%, რაც კიდევ ერთი დასტურია იმისა, რომ შემოსულთა უმეტესობა საქართველოს ყოფილი მოქალაქეა, რომელიც საქართველოში 3-თვეზე მეტი ხნით რჩება. (იხ. ნახ. 4).

გარდა იმისა, რომ მოქმედი კონსტიტუციით შესაძლებელი ხდება საქართველოს გარეთ მუდმივ ემიგრაციაში მყოფ ორმაგი მოქალაქეობის მქონეთა (ასეთის მსურველთა) ხელოვნურად გაუცხოება, ამასვე უწყობს ხელს 1993 წელს მიღებული და მოქმედი "საქართველოს მოქალაქეობის შესახებ" კანონიც. მოქმედი კანონით, 29-ე მუხლის ა)-პუნქტით მოქალაქეობის აღდგენისათვის საჭიროა, რომ პირი მუდმივად ცხოვრობდეს საქართველოში. ხოლო მე-3 მუხლის ა)-პუნქტით ამას ემატება "მუდმივად ცხოვრობს საქართველოში არანაკლებ ხუთი წლისა", 32-ე მუხლის ბ)-პუნქტით მოქალაქეობა დაკარგულად ითვლება, თუ პირი მუდმივად ცხოვრობს უცხო სახელმწიფოში და არასაპატიო მიზეზით არ დადგა საკონსულო აღრიცხვაზე ორი წლის განმავლობაში.

კანონი მიღებულ იქნა 1993 წელს, სტიქიური და მასშტაბური ემიგრაციული პიკის პერიოდში, როცა თვით საქართველოს საკონსულო სისტემა მხოლოდ ფორმირების საწყის სტადიაში იყო. დღესაც ემიგრაციაში მყოფთა უმეტესობამ არ იცის არა მხოლოდ კანონის ამ მუხლის მოთხოვნები, არამედ თვით საკონსულო სისტემის (მათი დაცვის მიმართებით) ფუნქციები. ამის დასტურია თუნდაც ის, რომ 1997 წელს, ერთი მხრივ, საკონსულოს ფუნქციის არ ცოდნისა და თვით

გეარით ქართველი ეროვნების უცხო ქვეყნის მოქალაქეები

ნახ. 4

საკონსულოს უყურადღებობის შედეგად, საქართველოს მოქალაქე ჯერ თურქეთიდან იტალიაში დააბრუნეს და შემდგომ, რომის აეროპორტში აფექტის დროს მან საპირფარეოში თავი ჩამოიხრჩო (ამის შემდგომ იტალიაში საქართველოს საკონსულოს უფროსი კიდე ერთი წელი იყო ამ თანამდებობაზე. საერთოდ, განვლილი რვა წლის განმავლობაში საქართველოს საკონსულოების გახსნისას პრიორიტეტი ჰქონდა ამ ქვეყნებთან ეკონომიკურ ურთიერთობებს, მაშინ, როცა ქვეყნის გარეთ საკონსულოების ქსელის უპირველესი პრიორიტეტი საკუთარი მოქალაქეების, კონსტიტუციით განსაზღვრული უფლებების დაცვაში უნდა მდგომარეობდეს).

საქართველოსთან შედარებით, რიგმა ყოფილმა საბჭოთა რესპუბლიკამ გაითვალისწინა იმპერიის ნგრევის შედეგად მიგრაციული და განსაკუთრებით ემიგრაციული პროცესების სტიქიურობა და უმართაობა და მან ასახვა პოვა მოქალაქეების შესახებ კანონში. მაგალითად, უზბეკეთი საკონსულო აღრიცხვაზე დადგომის აუცილებელ ვადად მიიჩნევს ხუთ წელს. ისევე, როგორც საქართველო,

მოლდოვის მოქალაქე არ შეიძლება იყოს სხვა ქვეყნის მოქალაქე, მაგრამ საქართველოსთან შედარებით მოლდოვა უშუალოდ ასეთის შესაძლებლობას, თუ იგი აისახება სახელმწიფოთაშორის ხელშეკრულებებში, რომლის მონაწილეა მოლდოვას რესპუბლიკა.

- განსაკუთრებულ ყურადღებას მიაქცევს დღევანდელ, უკვე შექმნილ პირობებში ორმაგმოქალაქეობა მქონე მშობლების არასრულწლოვანი ბავშვების მოქალაქეობრივი კუთვნილების და შესაბამისად სახელმწიფოებრივი დაცვის საკითხი.

ამ მიმართებით, ჩვენი აზრით, მთლიანად გადასახედია “საქართველოს მოქალაქეობის შესახებ” მოქმედი კანონი. მაგალითად, მუხლ 16-ის მიხედვით მშობლების ორმაგი მოქალაქეობის დროს 14 წლამდე ბავშვები კარგავენ საქართველოს მოქალაქეობას; მუხლ 17-ის მიხედვით, როცა მშობელთაგან ერთ-ერთი იღებს ორმაგ მოქალაქეობას და ბავშვი არ რჩება საქართველოში, ის კარგავს საქართველოს მოქალაქეობას.

ერთის მხრივ ჩვენთვის გასაგებია, რომ, ისევე როგორც თანამედროვე მსოფლიო სტანდარტების თუ ნორმების მიხედვით, სქესებს შორის დისკრიმინაციის დაუშვებლობიდან გამომდინარე, შეიღზე უფლებები თანაბრად ნაწილდება მამასა და დედას შორის, მაგრამ მეორე მხრივ - მცირერიცხოვანი ერებისათვის, განსაკუთრებით საქართველოს განვითარების დღევანდლობისათვის (და ალბათ პერსპექტივაშიც) უდიდეს მნიშვნელობას იძენს არა მხოლოდ საქართველოს მოქალაქეობის, არამედ მკვიდრი ეროვნების გენოფონდის შენარჩუნება და ამიტომ შეიღზე უფლებებში პრიორიტეტი მამაკაცებს უნდა მიეცეს. წინააღმდეგ შემთხვევაში ყალიბდება საკმაოდ არამომგებიანი, თითქმის აბსურდული სიტუაცია.

მაგალითად, 1996 წლის 9.09.-8.12. თბილისის აეროპორტში ჩატარებული ექსპერიმენტის პერიოდში, ორმაგი მოქალაქეობის მქონე დედამ (ანუ ჩვენი კანონებით უცხოელმა), მამის (რომელიც საქართველოს მოქალაქე იყო), დაუკითხავად საქართველოდან წაიყვანა ორი მცირეწლოვანი შვილი. აღნიშნულზე აეროპორტში მამამ გამოთქვა საყვედური და აპირებდა გასაჩივრებას.

ცნობისათვის: ალბათ ებრაელები ერთადერთი ერია მსოფლიოში, სადაც ბავშვის ეროვნული კუთვნილება დედის - ებრაელობით განისაზღვრება.

კანონში განუსაზღვრელია პირობები, როცა მშობლები, ან ერთ-ერთი მათგანი მიდის მუდმივ საცხოვრებლად საქართველოს მოქალაქეობის შენარჩუნებით, ასეთ შემთხვევაში როგორია მშობლების შვილების მიმართ უფლება - მოვალეობანი. ან 14 წლამდე შვილები დარჩნენ საქართველოში, მშობლები იმყოფებიან მუდმივ ემიგრაციაში და მიიღეს ორმაგი მოქალაქეობა, მაშინ როგორი იქნება მათ შორის კავშირები თუ უფლება - მოვალეობანი და ა.შ.

ამგვარად, ერთის მხრივ, ქართული სახელმწიფოებრივი თვითმყოფადობა მკვიდრეობენობათა გარეშე წარმოუდგენელია, ხოლო მეორე მხრივ, დამოუკიდებლობის რეაწლიანი ძნელი და რთული გზის გაყლის შედეგად თეზისი “ერი (ტექსტი “ნაცია”) უპირველეს ყოვლისა შიდა შედუღებების (ერთიანობის თ.გ.) მაღალი ხარისხით, ძალზედ განვითარებული ეთნიკური თვითმყოფადობით - ეროვნული მგრძნობიარობით გამოირჩევა” (გვ.68)²⁰, საკმაოდ დარღვეულია და იგი მთლიანობაში, არა განვლილი რეაწლიანი დამოუკიდებლობის პერიოდის სირთულეების, არამედ ხანგრძლივადან პერიოდში მკვიდრი ერის ხელოვნურად “საბჭოთა ხალხად” არსებობის შედეგია. ამიტომაც ადვილი ასახსნელია XXI საუკუნემდე მოსული მცირერიცხოვანი, დღეს დამოუკიდებლობა აღდგენილი

ქვეყნის, საქართველოს მკვიდრი ერის ემიგრაციის მასშტაბურობა. ზოლო თუ გავითვალისწინებთ იმასაც, რომ ემიგრაციული პროცესის დაჩქარება დამოკიდებულია რეციპიენტ ქვეყანაში მცხოვრებ მკვიდრ ეროვნებასთან ენობრივ თუ კულტურულ სიახლოვეზე, კომპაქტურად თუ შერეულად. სოფლად თუ ქალაქად განსახლების და სამშობლოსთან პოლიტიკური თუ კულტურული კავშირების შენარჩუნების ხარისხზე, მაშინ საქართველოს კონსტიტუციით და მოქმედი კანონმდებლობით იქმნება ემიგრაციაში მყოფთა “გამამლუქების” მეტი ალბათობა და შესაძლებლობა.

საბოლოოდ იმის თქმა გვსურს, რომ ძალზედ მოკლე პერიოდში შესაცვლელია არა მხოლოდ კონსტიტუციის თუ საქართველოს მოქალაქეობის შესახებ კანონი და გასაძლიერებელია საკონსულო - მიგრაციული მართვის სისტემა. არამედ დასაჩქარებელია ემიგრაციამდე თუ ემიგრაციაში მყოფ საქართველოს მოქალაქეთა უფლებებისა და მოვალეობების გათვითცნობიერების საინფორმაციო უზრუნველყოფა.

3. დემოკრატია - რეპატრიაცია - საბჭოთა კავშირის თუ თანამედროვე ქართული სახელმწიფოს, წარსული და მემკვიდრეობა*

მიგრაციული პროცესების ასეთ ძალზედ რთულ და ჯერ კიდევ მოუწესრიგებელ ფონზე აუცილებლად მიგვაჩნია გამოვთქვათ ზოგიერთი მოსაზრება 1944 წელს მომხდარი იძულებითი ემიგრაცია-დეპორტაციის და ამჟამად მათი რეპატრიაციის თაობაზე.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, რეპატრიაციის საკითხი, საქართველოს განვლილი რვაწლიანი პერიოდის შიდა თუ გარე მიგრაციული პროცესების ფონზე, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს. ამასთანავე, 1944 წელს საბჭოთა კავშირის მიერ ჩადენილი დანაშაულის-დეპორტაციის აქტის მიმართ, როგორც საქართველოს (დღეს როგორც დამოუკიდებელი ქვეყნის), ისე მსოფლიო თანამეგობრობის მეკეთრად განსხვავებულ მიდგომას საჭიროებს, რაც ქართულ თუ მსოფლიო საზოგადოებრობაში, ჩვენი აზრით, ჯერ კიდევ ბოლომდე არ არის გათვითცნობიერებული.

წარსულის ფაქტობრივი მდგომარეობა.

- საქართველოში 1944 წლის დეპორტაციის აქტი განახორციელა ყოფილმა საბჭოთა კავშირის მთავრობამ.
- დეპორტაციამ მოიცვა საბჭოთა კავშირის - საქართველოს სსრ-ს თურქეთთან მოსაზღვრე ტერიტორიაზე - სამცხე-ჯავახეთში მცხოვრები „საბჭოთა ხალხის“ ნაწილი.
- 1956 წელს, წინა მთავრობის მიერ ჩადენილი დანაშაულის გამოსწორების მიზნით, საბჭოთა მთავრობამ მიიღო გადაწყვეტილება, რომლითაც დეპორტირებულებს მიეცათ ნება ეცხოვრათ ნებისმიერ საბჭოთა სოციალისტურ რესპუბლიკაში, საქართველოს გარდა.
- შედეგად, 1958-1962 წწ. ე.ი. ოთხი წლის განმავლობაში აზერბაიჯანში ჩასახლდა 20-25 ათასი „თურქი მესხი“²⁰. ამ ბოლო გადაწყვეტილების მიღებიდან 33 წლის შემდგომ, დეპორტირებულთა განსახლების კონცენტრაციით გამოირჩეულ უზბეკეთის სსრ-ში, ფერდნის დაბლობზე, ხელოვნურად, „ზემოდან“, დაიგეგმა სცენარი, რომლის შედეგად მოხდა ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ დეპორტირებულთა დარბევა და ისინი გაიფანტნენ სსრკ-ს სხვა ტერიტორიაზე - საქართველოს გარდა.

შედეგად, თუ 1989 წლის 15 იანვრის მოსახლეობის ე.წ. საკავშირო აღწერის მონაცემებით უზბეკეთში ცხოვრობდა 106.3 ათასი თურქი-მესხი, იმავე წლის მისის თვეში მომხდარი კონფლიქტის (რომლის შედეგად: დაიღუპა-90 და დაიჭრა-1 000 კაცი, დაინგრა-განადგურდა 600 სახლი) შემდგომ მათგან თითქმის 60 ათასი გაიფანტა სსრკ-ს სხვა რესპუბლიკებში. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ „საბჭოთა მთავრობამ მათ მიმართ ზრუნვა“ დაიწყო უკვე ახალი განსახლების ადგილებში-მატერიალური დახმარებით და საცხოვრებელი სახლების მიცემით, მაგრამ იგი ხანმოკლე აღმოჩნდა-საბჭოთა კავშირის დაშლის გამო, ბოლომდე არ იქნა რეალიზებული.

მაგალითად, 60 ათასიდან თითქმის 80% ჩასახლდა აზერბაიჯანში, სადაც მათ გაეწიათ მატერიალური დახმარება და მიეცათ საცხოვრებლები. საინტერესოა ისიც, რომ 1991 წელს აზერბაიჯანმა „ლტოლვილთა და იძულებით გადასახლებულთა სტატუსის შესახებ“ კანონით (რომელიც რუსეთში იმავე პერიოდში მიღებული კანონის ანალოგია და იძულებით გადასახლებულის სტატუსს უკუმიგრანტებს-ე.წ. რუსულენოვანთ აკუთვნებს) მათ (48 ათას) მიაკუთვნა იძულებით გადასახლებულთა

* ჯერ კიდევ 1989 წელს გამოთქვა ამ მასშტაბით ჩვენი პოზიცია, რომელიც 1992 წლის 24 თებერვალს გამოქვეყნდა გაზეთ „საბრძოლველ“ სათაურით: „შეცვლილი რეალურად სინამდვილეს, საქართველოში „თურქი-მესხების“ განსახლების ზოგიერთი პრობლემა“.

სტატუსი. ამ რაოდენობას 1994-1995 წლებში დამატა რუსეთიდან 5 ათასამდე ჩამოსასვლელი თურქი-მესხი.

ამგვარად, დღეს ყოფილ საბჭოთა სივრცეში თურქ-მესხთა კონცენტრაციით გამოირჩევა აზერბაიჯანი, სადაც 1958 წლიდან ცხოვრობს 80 ათასამდე თურქი-მესხი და მათგან განსაკუთრებით მაღალი ინტეგრაციით გამოირჩევა თითქმის 50%. შექმნილია ორი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ორგანიზაცია: „გატანი“ და „ხსნა“.

- 1956 წლიდან, დემარტირებულთა პრობლემა საქართველოში ცალკეული პოლიტიკური ჯგუფების (თუ ინდივიდების) მიერ გამოყენებულ იქნა საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ საბრძოლველ იარაღად.

- ამ მიმართებით 1989 წლიდან გააქტიურდა საქართველოში და საქართველოს გარეთ პოლიტიკური ჯგუფები და ცალკეული პოლიტიკოსები, რომლებიც საქართველოს თანამედროვე რეალობის გაუთვალისწინებლად, ინერციით აგრძელებენ საკითხისათვის პოლიტიკური შინაარსის მიცემას და ცდილობენ უკვე მისი მსოფლიოს წინაშე საქართველოს სახელმწიფოს ავტორიტეტის შესაღებად გამოყენებას.

ამ მიმართებით განვიხილოთ ბოლო წლებში გამოქვეყნებული ორი წყარო, რომლებშიც, ჩვენი აზრით, ადგილი აქვს ავტორთა მიერ სამცხე-ჯავახეთის რეგიონის წარსულის თუ დღევანდელი სიტუაციის ხელოვნურად გამძაფრების მცდელობას. კერძოდ, კ. ბარათაშვილი წიგნში „მამამდიანი მესხების ქართული გვარები“ აღნიშნავს, რომ „XIX-XX სს. მიჯნაზე შეინიშნება ეროვნული ცნობიერების გამოღვიძება, ამ მხრივ დამახასიათებელია 1886 წ. „თბილისის გუბერნიის ახალციხის მაზრის ოჯახების აღწერა“. ამ დოკუმენტში ადგილობრივი მოსახლეობის 60% „ქართული ერეკნების მამამდიან – სუნიტებად“ იწერებიან და მათში დაფიქსირებულია 300-ზე მეტი ქართული გვარი“ (გვ.7).¹¹

ყოველივე, ჩვენი აზრით, ქართველთა ნაწილის ასიმილაციის მაღალი მაჩვენებელია, რადგან, თუ 1926 წელს მოსახლეობის აღწერით (რომელიც მოსახლეობის აღწერებს შორის მეტი სანდოობით და ინფორმაციით გამოირჩევა) ე.წ. „ქართველი სუნიტები“ შეადგენდნენ სამცხის რეგიონის მოსახლეობის 46% (ჯავახეთში ისინი არ ყოფილან), იქვე ცხოვრობდნენ ქართველები, რომელთა ზედერითი წილი არც ისე პატარა იყო – 25.2%.

იქვე ქალბატონი კლარა მიუთითებს „ყველაზე დიდი ზიანი მესხთა ქართულ ცნობიერებას საბჭოთა ხელისუფლებამ მიაყენა. ჯერ იყო და ისინი, ეთნიკურად ქართველები, 1923 წ. ჩაწერეს „აზერბაიჯანელებად“, მასობრივად გადაუკეთეს ქართული გვარები აზერბაიჯანულად და მესხეთი გადაქციეს აზერბაიჯანის კულტურულ ავტონომიად (რადგანაც საბჭოთა კავშირს თავისი ინტერესები ახლო აღმოსავლეთში აიძულებდა ბევრი რამ დაეთმო თურქეთისათვის)“ (გვ.7).¹²

საკმაოდ შეუსაბამო დასკვნაა ზემოთ მოყვანილთან შედარებით, რადგან თუ 1886 წელს „ქართველ-სუნიტებში“ 300-ზე მეტი ანუ მთელი მათი რაოდენობის მხოლოდ 2-3% იყო ქართული გვარით დაფიქსირებული, როგორ შეიძლება „ყველაზე დიდი ზიანი მესხთა ქართულ ცნობიერებას საბჭოთა ხელისუფლებამ მიაყენა“ სწორი იყოს, ძალზედ საეჭვოა თვით მათი „აზერბაიჯანელებად“ ჩაწერის თუ „მასობრივად“ ქართული გვარების გადაკეთებისა თუ „აზერბაიჯანულ კულტურულ ავტონომიის“ თაობაზე დასკვნები. რადგან 1926 წლის მოსახლეობის აღწერამ ე.წ. „ქართველი სუნიტი“ მუსლიმანად დააფიქსირა და არა „აზერბაიჯანელებად“, ცალკე გამოყო ოსმალეთ (თურქი) და თერაკში (ანუ თარაქამი) მხოლოდ ტოლმის (დღევანდელი ასპინძის) რაიონის საზღვრებში აღწერა. (იხ. ნახ. 5)

ამ მიმართებით, დასკვნებით თუ უზუსტო გაანგარიშებით კიდევ უფრო შორს მიდის ბატონი გ. მამულაია (საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენამდე და დღე-

¹¹ კ. ბარათაშვილი. მამამდიანი მესხების გვარები. თბილისი. 1997 წ.

საც ინერციით იმ კატეგორიის სპეციალისტს თუ პოლიტიკოსს მიეკუთვნება, რომელსაც არ სურს საქართველოს, უკვე როგორც დამოუკიდებელ სახელმწიფოს სინამდვილესთან შეგუება, რომელიც, ჩვენი ღრმა რწმენით კარგად იცნობს სამცხე-ჯავახეთის სინამდვილის როგორც ისტორიულ წარსულს, ისე ამ წარსულის ამსახველ ციფრობრივ მონაცემებს. მიუხედავად ამისა სწორედ იმ წლების ციფრების გამოყენებას ცდილობს, რომელიც მას, არა მეცნიერულად დასაბუთებული სინამდვილის, არამედ უფრო პოლიტიკური დაპირისპირების საშუალებას აძლევს.

სანამ გადავლთ საკითხის ჩვენეულ სედეის გადმოცემაზე, ზემოთ მოყვანილ გ. მამულიას მიმართ გამოთქმულ მოსაზრებას რომ არ მიეცეს პიროვნული დაპირისპირების შთაბეჭდილება, ძალზედ მოკლედ შევეხებით მის ბოლო გამოქვეყნებული სტატიის იმ დასკვნებსა თუ მაჩვენებლებს, რომლებზეც არის აგებული სამცხე-ჯავახეთის ე.წ. ისტორიული მიმოხილვა, რომელიც თითქოსდა ესება დეპორტირებულთა სახელმწიფო პოლიტიკის კონცეფციას. ჯერ ერთი, გამოქვეყნებულ ე.წ. სახელმწიფო პოლიტიკის კონცეფციაში თითქმის არაა ამ მიმართებით გამოთქმული მოსაზრება. იგი იფარგლება იმით, რომ თითქოსდა სახელმწიფო პოლიტიკის კონცეფცია ეს არის საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება, რომელიც გლობალური საკითხის გადაწყვეტის მცდელობის მხოლოდ საწყისი ინიციატივაა და არა ამ მიმართებით საზოგადოებრივ აზრთან შეჯერებული სახელმწიფო პოლიტიკის კონცეფცია. მეორე მხრივ, განა შეიძლება ქვეყნის რეაწლიანი ასალი ისტორიის არამხოლოდ ეკონომიკური. არამედ უმძიმესი დემოგრაფიულ-მიგრაციული მდგომარეობის გათვალისწინების გარეშე ე.წ. „დეპორტირებულთა სახელმწიფო კონცეფცია“ „ჩაეტეოს“ მხოლოდ ვიწრო - სამცხე-ჯავახეთის რეგიონის თუ დეპორტირებულთა (და ისიც მხოლოდ ქართული წარსულის თუ ორიენტაციის - მესხებზე), ჩარჩოებში.

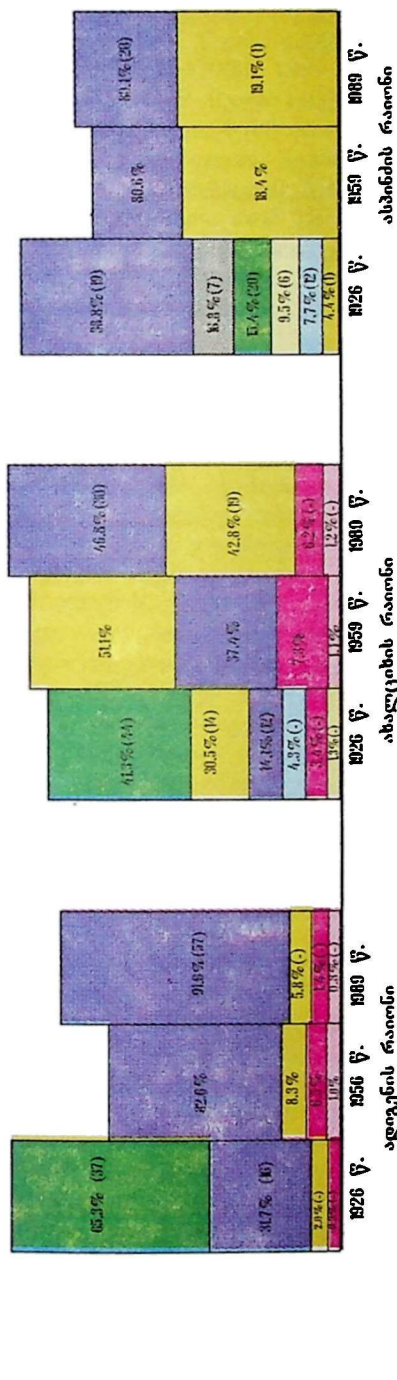
ასლა ვნახათ გ. მამულიას სტატიაში მოყვანილი ზოგიერთი მაჩვენებლები, შესაბამისი დასკვნები (რომელიც გარკვეულად ემსგავსება ზემოთ მოყვანილ კ. ბარათაშვილისას) და ჩვენი აზრით, სინამდვილე.

„1944 წელს სამცხე-ჯავახეთის ზუთ რაიონში (ადიგენის, ახალციხის, ასპინძის, ახალქალაქის და ბოგდანოვკის რაიონებში) მოსახლეობის რიცხვი 240 000 აღწევდა. 1998 წელს კი, დეპორტაციის 54-ე წელს, დაახლოებით 200 000 უდრის.“¹⁴⁾ (აქ და ქვემოთაც ხაზგასმდა თ.გ.)

როგორ შეიძლება ამ მაჩვენებლებს და ქვემოთ მოყვანილსაც არ აქონდეს გარკვეული, უფრო პოლიტიკური დატვირთვა, რადგან მოსახლეობის აღწერებს შორის გამორჩეულ 1926 წლის აღწერით ამ რეგიონში ცხოვრობდა - 174.7 ათასი კაცი და მიუხედავად რეგიონის, და განსაკუთრებით „ქართველ სუნიტთა“ თუ მუსულმანური სარწმუნოების მოსახლეობის აღწარმოების მაღალი მაჩვენებლისა, ძალზედ საეჭვოა, რომ 1944 წელს მათი რიცხვნობა ყოფილიყო 240 000. დარწმუნებული ვართ, გ. მამულიამ იცის, რომ 1944 წელს დეპორტირებულთა სიებში მოხვდნენ ამ რეგიონის გარეთ მცხოვრებნიც, და წარსულთან შედარებით რეალურად მოსახლეობის რიცხვნობის მაჩვენებლები 12-15%-ით მეტია ე.ი. რეგიონის დემოგრაფიული გაჯერებულობის მაჩვენებლები თითქმის ერთ ღონეზეა.

¹⁴⁾ გ. მამულია. ისტორია და თანამედროვეობა. საქართველოს სახელმწიფო პოლიტიკის კონცეფცია დეპორტირებული და საქართველოში რეპატრირებული მესხების შესახებ. გაზ. საქართველოს რესპუბლიკა N71. 24.03.98.

საგაცემოს აღმინისტრაციული რაიონების მოსახლეობის ეროვნული სტრუქტურა

*) ნახტომი ფრანგულში მოცემულია დასახლებული პუნქტების რაოდენობა

„დეპორტაციამ სოფლად სამეურნეო დეგრაციისა და დეპოპულაციის გარდა (ადიგენის რაიონი-1944 წელს 42000, 1989 წელს-22000; ახალციხის რაიონის სოფლებში 1944 წელს-47000, 1989 წელს-28000 მცხოვრები; ასპინძის რაიონში 1944 წელს-33000, 1989 წელს-14000 მცხოვრები და ა.შ.) ის შედეგი გამოიღო, რომ თუ ეთნიკური თვალსაზრისით სამცხე-ჯავახეთში 1944 წელს სომხური მოსახლეობა, ცალკე აღებულად, დეპორტირებულ მოსახლეობაზე (დაახლოებით 11.0 000) ნაკლები იყო, დეპორტაციის შემდეგ სომხური მოსახლეობის წილი მკვეთრად გაიზარდა და ამიტომ არის, რომ 1998 წელს ამ რეგიონის დაახლოებით 200 000 მოსახლეობიდან სომხებზე 60 პროცენტზე მეტი მოსახლე მოდის. ამანვე ხელი შეუწყო ახალქალაქის რაიონში რვა თურქულენოვანი ქართული წარმოშობის კათოლიკური სოფლის (ხუღგუმო, კარტიკამი, ტურცხი, გულიკამი, ბაერა და სხვა) გასომხებას“.

ყოველივე ეს ისევ არის სინამდვილის დაფარვის მცდელობა, რადგან დეპორტაციას „სოფლად სამეურნეო დეგრაცია“ რომ არ მოქილოდა, ამ რეგიონში მოხდა ე.წ. გეგმიური ჩასახლებები რაჭის და აჭარის მთიანეთიდან. როგორც აღნიშნავს ცნობილი მეცნიერ-გეოგრაფი ე. ჯაოშვილი, მესხეთში ჩასახლებულთა რიცხვი შეადგენდა-5550 კომლს ე.ი. დაახლოებით 22-25 ათას კაცს და „ჩასახლებულთა კეთილდღეობისა და საერთო ეროვნული ინტერესების გათვალისწინებით აღნიშნული ჩასახლებანი დადებით შეფასებას იმსახურებენ“.

რაც შეეხება „დეპოპულაციას“ ამისათვის გ. მამულას მოყვანილი მკონდა ციფრი, რომ თითქმის ცხოვრობდა „240000 და ახლა ცხოვრობს 200000“. რაც, როგორც უკვე იყო აღნიშნული, სინამდვილეს არ ასახავს. ესლა შეუადაროთ ცალკეული რაიონის მოსახლეობის ციფრობრივი მაჩვენებლები იმ ადმინისტრაციულ საზღვრებში, რომელიც აქვთ დღეს ზემოთ ჩამოთვლილ რაიონებს. 1926 წელს და 1989 წელს ცხოვრობდა: ადიგენის რაიონში - 30.4 და 21.3, ახალციხის რაიონში კი მთლიანად (ქალაქისა და დაბის ჩათვლით) - 44.6 და 54.8 ათასი, ასპინძის რაიონში - 27.3 და 13.4 ათასი, მთლიანად სამცხეში - 102.3 და 89.5 ათასი კაცი ე.ი. მოსახლეობის აბსოლუტური რიცხოვნობა შემცირებულია 12.5%-ით.

ამავე დროს გ. მამულია გვერდს უვლის ისეთ საინტერესო მაჩვენებელს, როგორც არის მოსახლეობის ეროვნული სტრუქტურის დინამიკა. კერძოდ, 1926 წელს ქართველთა და მუსულმანთა ანუ ე.წ. „ქართველ-სუნიტთა“ ზეგდრითი წილი სამცხეში შეადგენდა, შესაბამისად - 25.9 და 43.4% (აბსოლუტურ რაოდენობაში - 26.5 და 44.4 ათასი), „ქართველ-სუნიტთა“ დეპორტაციისა და რეგიონის გარედან ქართველთა „გეგმიური“ ჩასახლების შედეგად უკვე 1989 წლის მონაცემებით ქართველთა ზეგდრითი წილი შეადგენდა - 62.5% (55.9 ათას კაცს). პირობითად 1926 წელთან შედარებით ქართველთა, „ქართველ-სუნიტთა“ ჩათვლით, შემცირება 21.4%-ით პირდაპირი გაგებით განა მათ დეპოპულაციას ნიშნავს.

რაც შეეხება თითქმის „დეპორტაციის შედეგად სომხური მოსახლეობის წილის მკვეთრად გაზრდაზე“ დასკვნას, ესეც არასწორია, რადგან დეპორტაციის შემდგომ სამცხე-ჯავახეთის ეროვნული სტრუქტურა „ფოკუსირებული“ იქნა ძირითადად ოთხ ეროვნებაზე, მაშინ როცა იგი დეპორტაციამდე წარმოდგენილი იყო რვა ეროვნებით და თუ ქართველთა („ქართველ-სუნიტთა“ გარეშე) ზეგდრითი წილი 1926 წელს 17.7%-იდან (31.0 ათასი) შეიძლებოდა გაზრდილიყო 1989 წელს 30.2%-მდე (59.4 ათას კაცამდე), თითქმის ორჯერ, მაშინ რატომ უნდა აღიქვას სომხების ზეგდრითი წილის ზრდა 41.8%-დან (73.1 ათასი კაციდან) 63.3%-მდე (124.4 ათასამდე) „დეპორტაციის“ შედეგად. ამავე დროს გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ჩვენი აზრით დეპორტაციის შემდგომ მოხდა სხვა შედარებით მცირერიცხოვან არაქართულ ეროვნებათა წარმომადგენლების ასიმილაცია სომხებთან.

რისთვის ამახვილებს გ. მამულია განსაკუთრებულ ყურადღებას ახალქალაქის რაიონზე და მის „რვა თურქულენოვან ქართული წარმოშობის კათოლიკურ სოფლებზე“. ჯერ ერთი, ყველა ეს სოფელი 1926 წლის აღწერით წარმოდგენილი იყო არა „თურქულენოვანი“, არამედ სომხური მოსახლეობით, მეორეც რას ნიშნავს „თურქულენოვანი ქართული წარმოშობის კათოლიკური სოფლების გასომხება“ მაშინ, როცა 1926 წელს, განსხვავებით სამცხის რაიონებისგან, „მუსულმანი“ ანუ ე.წ. „ქართველი სუნიტი“ საერთოდ არ იქნა აღწერილი და მოსახლეობის ძირითად ეროვნებებს შეადგენდა - 80.8%-ს სომხები, 7.3%-ს თურქები და 9.4%-ს ქართველები.

„სამცხე-ჯავახეთიდან სულ გასახლებული იყო 90000-მდე ადამიანი, 20000-მდე ფრანგზე იმყოფებოდა, ომის დამთავრების შემდეგ ისინიც გასახლებაში გადაგზავნეს. ეთნიკური წარმოშობის მიხედვით, დაახლოებით 110 ათასი გადასახლებულიდან 90000 - ზე მეტი წარმოშობით ქართველი მაჰმადიანი იყო, დანარჩენი თარაქამა და თურქი“.¹⁴)

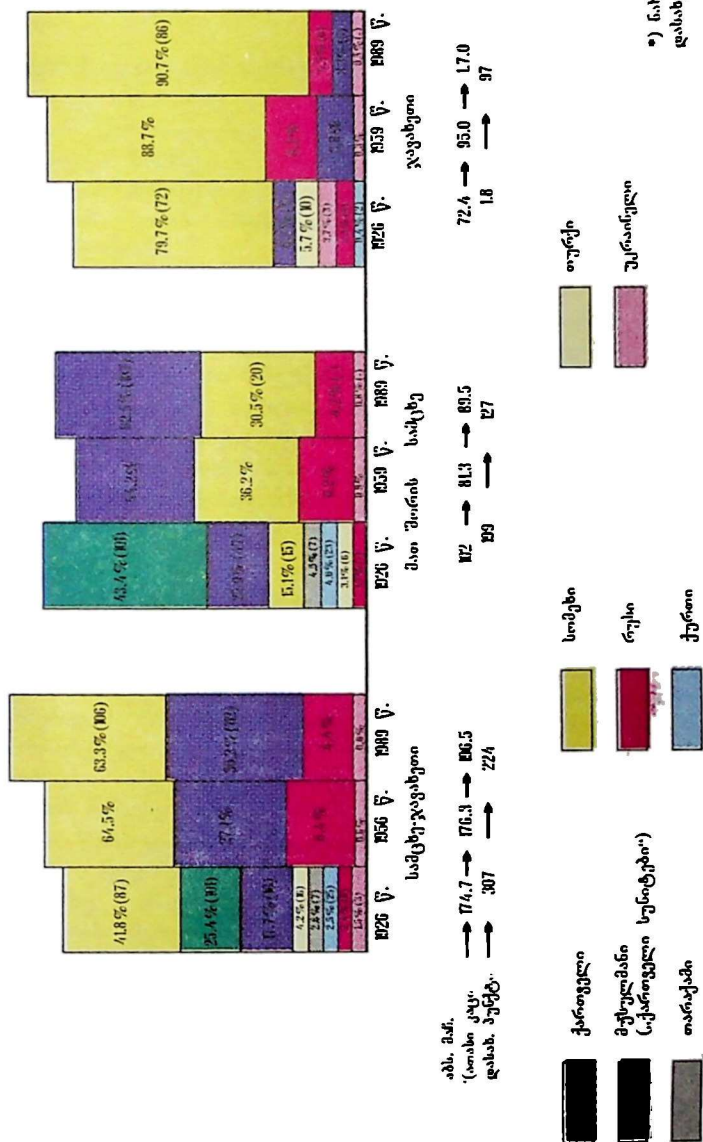
1926 წლის მოსახლეობის აღწერის მაჩვენებლებით მუსულმანად წოდებული (ანუ „წარმოშობით ქართველი მაჰმადიანი“, როგორც აღნიშნავს გ. მამულია, „ქართველი სუნიტები“, როგორც მას უწოდებს კ. ბარათაშვილი) იყო - 44400 (ყველა ისინი ცხოვრობდნენ სამცხეში), თარაქამი (რომლებიც მხოლოდ ასპინძის რაიონში ცხოვრობდნენ) - 4600 კაცი, ხოლო ოსმალ ანუ თურქი - 7300 კაცი. ე.ი. მთლიანად მათი რიცხოვნობა შეადგენდა - 56300 კაცს. ამგვარად სამცხე-ჯავახეთის რეგიონის დღევანდელი ადმინისტრაციული საზღვრებით „90000-მდე წარმოშობით ქართველი მაჰმადიანის, თარაქამის და თურქის“ „გასახლებაში გადაგზავნა“ საკმაოდ დიდ (ჩვენი აზრით გამიზნულ) ცდომილებას შეიცავს. იქვე ასეთი მაჩვენებელია მოყვანილი „1870 წელს მოსახლეობის აღწერილობით ოთაში (სოფელი მდებარეობს ასპინძის რაიონში თ.გ.) ცხოვრობდა 20 კომლი ქართველი სუნიტი, 90 მაჰმადიანი და 81 ქალი (სულ 171 კაცი თ.გ.), 1886 წლის აღწერილობის თანახმად კი ოთაში 31 კომლი თათარი ცხოვრობდა 172 მაჰმადიანი და 143 ქალი“ (სულ 325 კაცი თ.გ.).

აღნიშნულს მამულია არ აბოლოვებს თუნდა ე.წ. „1937 წლის 1 იანვრის მოსახლეობის აღწერილობით“ (აღნიშნული წლის მითითებაში შეცდომაზე არ გავამახვილებდით ყურადღებას, მაგრამ ტექსტში ორ ადგილას 1939 წლის მოსახლეობის აღწერის ნაცვლად მითითებულია 1937 წლის „აღწერილობა“), მაშინ, როცა 1926 წლის მონაცემებით ამ სოფელში იყო 138 კომლი, სადაც ცხოვრობდა 850 კაცი. მათ შორის 13 ქურთი და 837 თარაქამი, ხოლო 1989 წლის მოსახლეობის აღწერის მონაცემებით ცხოვრობს - 355 ქ ა რ თ ვ ე ლ ი.

და კიდევ ერთს აღვნიშნავთ, გ. მამულია საერთოდ არ ამახვილებს ყურადღებას ისეთ საკითხზე, როგორიც არის დასახლებულ პუნქტებში მცხოვრებ ეროვნებათა მიხედვით განსახლება. კერძოდ, დასახლებული პუნქტების დაჯგუფება მათში მცხოვრები რომელიმე ეროვნების სიჭარბის მიხედვით ძალზედ საინტერესო სურათს იძლევა. თუნდაც იმით, რომ თუ 1926 წელს ქართულ დასახლებულ პუნქტებს მიეკუთვნებოდა-60-ი, ღლეც მათი რიცხვი 120-ს აღწევს, ხოლო სომხებისა 87-დან გაიზარდა 112-მდე (იხ. ნახ. 7):

¹⁴ გ. მამულია. ფაფე სტატის გაგრძელება. გაზ. საქართველოს რესპუბლიკა. N73. 26.03.98წ.

Exb. 6

*) ნახატში ფრაზიოლოგში მოცემულია დასახლებული პუნქტების რაოდენობა.

ერთის შეხედვით, გადაჭარბებულად შეიძლება მივიჩნიოთ ჩვენს მიერ კ. ბარათაშვილის თუ გ. მამულიას პუბლიკაციების განხილვის ასეთი დეტალიზაცია, მაგრამ ამით შევეცადეთ გვეჩვენებინა, რომ „დეპორტაციას“ ცალკეული ავტორები თუ დაჯგუფებები იყენებენ უკვე არა ყოფილი საბჭოთა კავშირის, არამედ ქართული სახელმწიფოს წინააღმდეგ, რაც კიდევ უფრო ართულებს ქვეყნის განვითარებას. თანაც არ ზღვება გათვითცნობიერება იმისა, რომ ჯერჯერობით ყოფილ საბჭოთა სივრცის გარეთ „აზიის და აფრიკის მუსულმანურ ქვეყანათა უმეტესობაში ნაციონალური კუთვნილება თავისი არსით გაიგივებულია სარწმუნოებრივ კუთვნილებასთან, ასე რომ ეროვნულ უმცირესობას იქ ოფიციალურად მიეკუთვნება სარწმუნოებით უმცირესობა“ (გვ.55)20

დეპორტაციის „წინაპირობები“ და საქართველოს რეალიები.

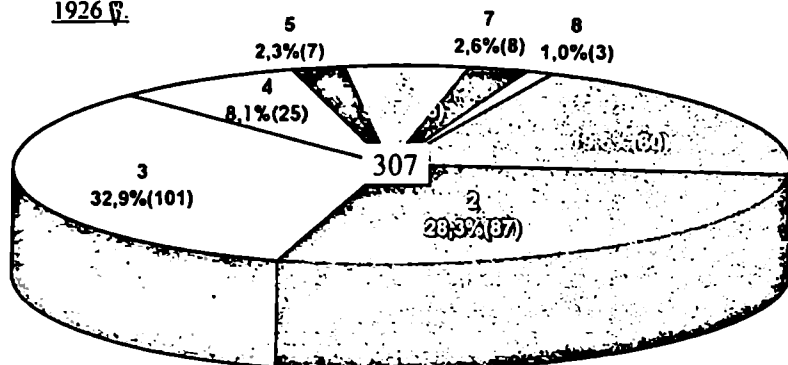
- ქართულ სინამდვილეში თვით დეპორტირებულთა განსახლების რეგიონი 1578 წლიდან წარმოადგენდა თურქეთ - რუსეთის (იგულისხმება მეფის რუსეთი) იმპერიული ზრახვების (კოლონიზაციის-თუნდაც ტერიტორიული გაფართოების (იმპერაცია-ასიმილაციის) თვალსაზრისით). მხოლოდ, 1829 წელს რუსეთ-თურქეთის ომის შემდგომ იგი შევიდა მეფის რუსეთის იმპერიის შემადგენლობაში.
- დეპორტაციის აქტამდე იგი, როგორც საბჭოთა კავშირის თურქეთთან სასაზღვრო ტერიტორია, მოსახლეობის არაერთგვაროვანი ეთნიკური შემადგენლობით, თურქული მიმართულებით ასიმილაციის თუ პოლიტიკური ორიენტაციის მაღალი მაჩვენებლებით გამოირჩეოდა.
- ისევე, როგორც საქართველოს სსრ-ს მოსახლეობა, 1944 წელს დეპორტირებულები მოქალაქეობრივი ცენზით მიეკუთვნებოდნენ „საბჭოთა ხალხს“, ხოლო საქართველოს სსრ მოსახლეობის საქართველოს მოქალაქეებად ფორმირება (ტრანსფორმირება) მოხდა 1993 წელს მიღებული „საქართველოს მოქალაქეობის შესახებ“ კანონით.

საქართველოს-სამცხე-ჯავახეთის დღევანდელი რეალობები

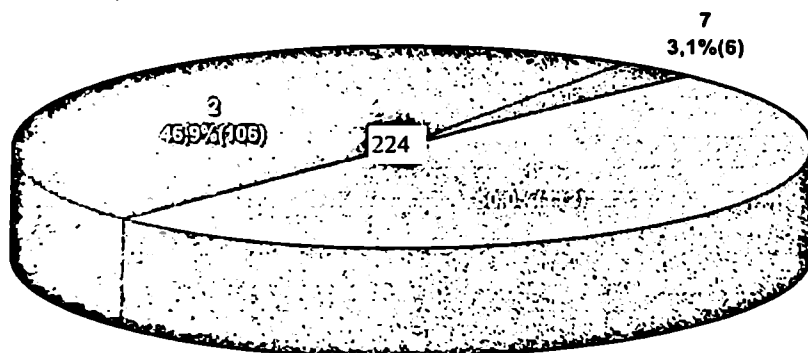
- ჩვენს მიერ შედგენილი ქვემოთ მოყვანილი რიცხობრივი მაჩვენებლებიდან (იხ. ნახ. 5 და 6) ნათლად ჩანს, რომ 1944 წლის დეპორტაციას მოჰყვა შესაბამისი მასშტაბით შიდა მიგრაციული პროცესები. კერძოდ, საქართველოს სხვა მთიანი რეგიონებიდან: რაჭა-ლეჩხუმიდან, იმერეთიდან, აჭარიდან, ჭარბი მოსახლეობის (დეპორტირებულთა დასახლების ადგილებში) განსახლება და დემოგრაფიული განვითარება. ამგვარად დეპორტაციამდელი და დღევანდელი დემოგრაფიული ტედაობის მაჩვენებლები თითქმის ანალოგიურია - გაჯერებულია.
- რეგიონი წარსულშიც და დღესაც ხასიათდება მთის სუსხიანი კლიმატით და სოფლის მეურნეობის მიმართულებიდან-მესაქონლეობის პრიორიტეტით. აღნიშნულზე, იმიტომ გავამახვილეთ ყურადღება, რომ 1944 წლიდან-დეპორტაციის შემდგომ გავიდა 54 წელი და დეპორტირებულთა განსახლების არეალები გამოირჩეოდნენ მშრალი უდაბნოს კლიმატით და სოფლის მეურნეობრივ საქმიანობაში-მიწათმოქმედების პრიორიტეტით, რაც მნიშვნელოვან ფაქტორად გვეჩვენება არამხოლოდ სამცხე-ჯავახეთში არამედ საქართველოს სხვა ტერიტორიებზე რეადაპტაცია-რეინტეგრაციის პირობებში:

დასახლებული პუნქტები სადაც ჭარბობდა შესაბამისი
ეროვნების მოსახლეობა

1926 წ.

1989 წ.

1. ქართული	5. თარაქამული
2. სომხური	6. თურქული
3. მუსლიმანური	7. რუსული
4. ქურთული	8. უკრაინული

*) ფერწილებში დასახლებული პუნქტების
რაოდენობა

- როგორც საქართველოში ისე მის სამცხე-ჯავახეთის რეგიონში დასაქმების სფერო ჯერ კიდევ ვერ უზრუნველყოფს აქ განსახლებულ მოსახლეობას.
- ჯერ კიდევ არ დასრულებულა აჭარის მთიანეთიდან ბუნებრივი სტიქიური მოვლენებისაგან დაზარალებული ეკოლოგიური მიგრანტების ამ რეგიონში მიგრაციის პროცესები.

კითხვები

ყოველივე აღნიშნულის დეტალიზაციის გარეშე შეიძლება დაისვას კითხვები:

- დეპორტაცია-რეპატრაციაში არის თუ არა განსხვავება საქართველოს სსრ-სა და დამოუკიდებლობა აღდგენილ საქართველოს შორის.
- მსოფლიო საზოგადოების წინაშე წარსულში მომხდარ დანაშაულზე (დეპორტაციაზე) ვინ არის, თუნდაც პოლიტიკურად პასუხისმგებელი და რას ნიშნავს პასუხისმგებლობა.
- რადგან საბჭოთა კავშირის შემკვიდრე არის რუსეთი, არის თუ არა დეპორტაცია მისი შემკვიდრობა.
- საქართველოს დღევანდელ რეალობაში მან უნდა აიღოს თავის თავზე დეპორტაციაზე შემკვიდრობა, თუ პირიქით, მან უნდა განაცხადოს სხვის მიერ ჩადენილი დანაშაულის შედეგად დაზარალებული საქართველოს მოქალაქეთა მიმართ თანადგომაზე-უკუმიგრაციის ხელშეწყობაზე სურვილი.
- უკუმიგრაცია, 1993 წელს მიღებული „საქართველოს მოქალაქეობის შესახებ“ კანონით მოქალაქეობა მიღებულთან გათანაბრებით თუ იმავე წელს მიღებული „მიგრაციის შესახებ“ კანონის ჩარჩოებში (საქართველოს მოქალაქედ ინტეგრაციის პერიოდის დადგენის აუცილებლობით).
- 1994 წლის დეპორტაციის აქტი არის თუ არა საერთაშორისო სამართლის ობიექტი, და თუ არის, მაშინ, უნდა განისაზღვროს თუ არა მასზე პასუხისმგებლობის პოლიტიკური და მატერიალური თუ მორალური ზარალის ფორმები, იმ დეპორტაციებთან განსხვავებით, რომელსაც ადგილი ჰქონდა არაიმპერიულ სახელმწიფოებში.

შესაძლო (მიზანშეწონილი-მიზანმიმართული) გადაწყვეტილება

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, 1944 წელს, ყოფილი საბჭოთა მთავრობის მიერ საქართველოს სსრ-ში, სამცხე-ჯავახეთში ჩადენილი დანაშაულის-დეპორტაციის საკითხის მიმართ მიდგომა, ჩვენი აზრით, უპირველეს ყოვლისა (განუვლილი რეაწლიანი პერიოდის, როგორც სახელმწიფოებრივ და სოციალურ - ეკონომიკურ განვითარებაში ისე მიგრაციულ პროცესებში მიმდინარე რთული პროცესების გათვალისწინებით) უნდა გულისხმოდეს პოლიტიკური განაცხადის გაკეთებას, შემდეგი შინაარსით:

- 1991 წლის 9 აპრილამდე-„საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის აქტის“ მიღებამდე, საქართველოს სსრ-ში მიმდინარე პროცესებზე, რომელთაც მსოფლიო საზოგადოებისათვის აქვთ სახელმწიფოებრივი დანაშაულის ნიშნები, პასუხისმგებლობა ეკისრება ყოფილ საბჭოთა კავშირს-მის მთავრობას.
- 1944 წელს საქართველოს სსრ სამცხე-ჯავახეთში მომხდარ დანაშაულზე, მოსახლეობის დეპორტაციის შედეგზე და შესაბამისად მატერიალურ თუ მორალურ ზარალზე, თუ 1956 წლის გადაწყვეტილებით დეპორტირებულთა განსახლებაზე პასუხისმგებლობა ეკისრება საბჭოთა კავშირის შემკვიდრეს რუსეთს.
- დამოუკიდებლობა აღდგენილი საქართველო აცხადებს, რომ ეროვნული, დემოგრაფიული თუ სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ინტერესების

გათულისწინებით და მსოფლიო საზოგადოების თანადგომით, მზადაა ხელი შეუწყოს საბჭოთა კავშირის მიერ ჩადენილი დანაშაულის შედეგად დეპორტირებულთა გარკვეული კონტიგენტის საქართველოში არა რეპატრიაციას არამედ - უკუმიგრაციას.

- დეპორტირებულთა გარკვეული კონტინგენტის მიღების საკანონმდებლო ბაზად მიიჩნეეს მოქმედ კანონმდებლობას. პირველ რიგში „იმიგრაციის შესახებ“ კანონს, რომლის შესაბამისად გააფართოებს (გაზრდის) ყოველწლიურ იმიგრაციულ კვოტას და მისცემს მათ საქართველოში მუდმივი მცხოვრების-იმიგრანტის სტატუსს.
- უკუმიგრანტთა - იმიგრანტთა ადაპტაცია-ინტეგრაციის ხელშეწყობის მიზნით მთელი სისრულით ამოქმედებს „იმიგრაციის შესახებ“ კანონის მე-13 მუხლს „იმიგრანტის ადაპტაციის ხელშეწყობის“ თაობაზე.
- შეიტანს ცვლილებებს „საქართველოს მოქალაქეობის შესახებ“ მოქმედ კანონში, რათა უკუმიგრანტებმა - იმიგრანტებმა სახელმწიფოსგან ადაპტაცია - ინტეგრაციაში ხელშეწყობით, საქართველოში ცხოვრების ორი წლის შემდგომ გამარტივებული წესით მიიღონ საქართველოს მოქალაქეობა.

ამგვარად, საქართველოს დღევანდელი რეალობით მკვეთრად იცვლება ამ მომართებით საკითხისადმი, როგორც სახელმწიფოებრივი, ისე საზოგადოებრივი მიდგომები.

პოლიტიკური განცხადება სხვა სიბრტყეში აყენებს საკითხს, როგორც საქართველოს შიგნით, ისე მის გარეთ. ჩვენი აზრით, საერთოდ ხსნის ამ საკითხის საქართველოს სახელმწიფოებრიობის, აგრეთვე დღევანდელი თუ ხვალინდელი სახელმწიფო მმართველობის წინააღმდეგ წარმართვის შესაძლებლობას.

აქვე უნდა ითქვას, რომ განვლილი რვა წლის განმავლობაში ამ მიმართებით სახელმწიფო პოლიტიკის განუსაზღვრელობა თავისთავად ქმნის საზოგადოებრივი აზრის „გაზღვრის“ წინაპირობას. მიმდინარეობს დავა ტერმინზე „თურქი მესხი“ თუ მესხი, დეპორტირებულებიდან ქართველების-მესხების გვარებით გამორჩევის თაობაზე თუ იმიგრაციის მასშტაბზე და ა.შ. ის კი არა და 1989 წლიდან, მართალია არა მასშტაბურობით, ცალკეულ პიროვნებათა დაჯგუფებებისა თუ ინდივიდების მიერ ზოციუღდება ყოველგვარი კანონიერი (მხედველობაში გვაქვს საკანონმდებლო ბაზა) საფუძვლების გარეშე დეპორტირებულთა უკუმიგრაციის ხელშეწყობა და მათი სახელმწიფო სასწავლებლებში თუ სამსახურებში მოწყობა (ამჟამად 300 კაცამდე დეპორტირებული ცხოვრობს საქართველოში).

დეპორტირებულთა - უკუმიგრანტთა მიღება „იმიგრაციის შესახებ“ კანონის ფარგლებში და მათთვის იმიგრანტის სტატუსის მინიჭება ქმნის პირობებს, რომ ინდივიდებმა ქართულ სახელმწიფოში თუ საზოგადოებაში ადაპტაცია - ინტეგრაციისათვის, და საბოლოოდ საქართველოს მოქალაქეობის მიღებისათვის, თვითონ ეძებონ თავიანთი წარსული, აღიდგინონ გვარები და ა.შ., ხოლო მათ ამ მცდელობაში მხარში ამოუდგეს როგორც სახელმწიფო ისე საზოგადოება.

ამ მიმართებით, დღეს იმდენი განსხვავებული რადიკალური თუ ლიბერალური მოსაზრება არსებობს, რომ მათი გარჩევა სცილდება ჩვენს ინტერესებს, რადგან ჩვენს მიერ საკითხის განხილვა მხოლოდ ერთ მიზანს ისახავდა, რათა რეპატრიაცია-უკუმიგრაციის პრობლემის გადაწყვეტისას მხედველობიდან არ გამოგვრჩენოდა მისი დაკავშირება საქართველოში შექმნილ ძალზედ პრობლემურ მიგრაციულ-დემოგრაფიულ პროცესებთან (რომელთა რეგულირებას მინიმუმ 10-15 წელი მაინც დასჭირდება), მის საგანგაშო შედეგებთან და რეპატრიაცია-უკუმიგრაცია სახელმწიფოს მხრიდან (ისევე როგორც წარსულში) არ დაქვემდებარებოდა „ნაუცბათე“ გადაწყვეტილებას, რაც, ჩვენი აზრით, საქართველოს სახელმწიფოებრივი განვითარების გზაზე ხელოვნურად შექმნის „ფეთქებად“ კენახებს.

ნაწილი V

საპარტოვლოს მიგრაციულ - დემოგრაფიული მდგომარეობის საგანგაშო მაჩვენებლები

დღეს, საზოგადოებრივ ცხოვრებაში და განსაკუთრებით სახელმწიფო მმართველობის დონეზე თითქმის არაა გაცნობიერებული ის საგანგაშო მდგომარეობა, რომელიც ქვეყანაში, უარყოფითი მიგრაციული პროცესების შედეგად შეიქმნა ან ყალიბდება, და რაც განსაკუთრებით მოქმედებს მის დემოგრაფიულ მდგომარეობაზე.

რეალურად ამ მიმართებით სირთულეები, ერთი შეხედვით თითქოსდა უმნიშვნელოა და ქვეყნის განვითარების საერთო პრობლემურ ფონზე (განსაკუთრებით დღეისათვის) ნაკლებად შესაძრწევია, მაგრამ ამ სფეროში ჩაურევლობის, თუ ჩარევის გადაუადების შედეგად, უახლოეს 5-10 წელიწადში მისი უარყოფითი მხარეები იმდენად პრობლემური გახდება, რომ შესაძლოა როგორც სახელმწიფოს, ისე საზოგადოების მთლიანი ძალისხმევის ამ მიმართებით წარმართვამაც კი ნაკლებად გამოასწოროს მდგომარეობა.

- საერთოდ დემოგრაფია ეს პირის თუ ქვეყნის ისეთი სფეროა, რომელიც სახელმწიფოსაგან არა მხოლოდ ყოველდღიურ ჩარევას საჭიროებს, არამედ ყოველგვარი სახელმწიფოებრივი საქმიანობისა და საზოგადოებრივი ცხოვრების თვალთახედვის არეალში მისი ყოვნის აუსცილებლობასაც მოითხოვს.

1.1 მოსახლეობის დემოგრაფიული ედგომარეობის, განსაკუთრებით გუნებარივი მოქმადობის საგანგაშო მანქანებზე

- საკარმავლოს იტორიისათვის უცნობი, მიგრაციული და განსაკუთრებით მიგრაციული პროცესების, (კარმო მიგრაციული მატების უარყოფითი საღლო) უმჯობეს მანქანაში მუდმივად მცხოვრების მოსახლეობის რიცხოვნობა განუღლო რაა წაღიწაღში 15.7%-ით, ზოლო საღლოში უმჯობესი 19.3%-ით უმჯობესაღა.

აქვე გვინდა გავისწნოთ ისიც, რომ წარსულის ერთმმართველობით ღიქტატორულ სისტემაში მოსახლეობის რიცხოვნობის (ისევე როგორც თითქმის ყველა ოფიციალური სტატისტიკის) მანქანებელი უფრო პოლიტიკურ შინაარსს იძენდა და მასზე იყო დამოკიდებული "გემშიურ" ცენტრალიზებულ განაწილებაში ამა თუ იმ საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის ზედერთი წილი.

ღლეგანდელ პირობებში მოსახლეობის რიცხოვნობას გარკვეულად, უკვე სხვა მოღფიცირებული ფორმით აქვს მნიშვნელობა. თუნდაც კუმანიტარული დახმარებებისა თუ საპრიეატიზაციო ბარათების, საქართველოსათვის სტრატეგიული პროდუქტის-ხორბლის რაოდენობის განსახლერისათვის და ა.შ.

ამ, და მთელ რიგ სახელმწიფოებრივი განვითარების გაანგარიშებით მანქანებელში, თუ რას ნიშნავს საქართველოში მცხოვრებთა რაოდენობის (1.01.1998 წლისათვის) ოფიციალური სტატისტიკური მანქანებელი 5 411 397 და რეალურად საქართველოში მუღმეად მცხოვრები-4 600 000 კაცი, ცხადი ზღება.

- 1990 წლაგლე საკარმავლოში არსებული მიგრაციულ-ღმეოგრაფიული და ცხოვრების ღონის უნარუნების (ან თუნდაც უნიმალური უმჯობესების) ანორმაში, უმჯობეს გუნებარივი მატების მანქანაშთან უმჯობესი რაღლურაღ ღანაპარბი 200-250 ათას კაცს უმჯობეს.

ჩვენე აზრით, მღგომარეობა საგანგაშოა იმიტომაც, რომ კარგად არა გვაქვს სახელმწიფო ღონეზე გათვითცნობიერებული შემღევი: "ქვეყანა ერთის მხრივ ღანტერესებულია გზარღოს (შეინარჩუნოს-თ.გ.) თავისი მოქალაქეების რაოდენობა და მას უკეშირებს: ქვეყნის სამხედრო სიღლიერეს, სახელმწიფო საღაროს - ზაზინის სიღლიერეს (გადამხდელთა რაოდენობას - თ.გ.), ეკონომიკურ სიღლიერეს (ადამანი-საწარმოო ძალის ძირითადი ნაწილია-თ.გ.) და მეორეს მხრივ-უბრალოდ ერის "სიცოცხლისუნარიანობას" (გვ. 181).²⁰⁾

- მცირერიცხოვანი ერისათვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი ზღვაა მიტი "სიცოცხლისუნარიანობის" უორწნელოფა. საკარმავლოს გარბი "უღმევი მიგრაციისაში" (1990 წლაგლე მიგრაციისაში მყოფთა რათოლოთ) მკვიღრი პროცენტის 600 ათასაღლე წარმოგაღგენელი).

- აღინიშნება "უზგაღობის ღონის კატასტროფული ღაცემა, რომელიც მოსახლეობის გარბიშ აღწარმოების მოცხოვრებას კი უარ ამაყოფილავს.

"შობადობის შემცირებას 1992-1994 წლებში შემღეად მოკყვა 53 ათასით ნაკლები ბავშვის დაბადება, ვიდრე უნდა დაბადებულყო მანამღე არსებული ცხოვრების პირობებში შენარჩუნების შემთხვევაში". ამავე წლებში "საქართველოში მოხდა 20 ათასით ნაკლები ქორწინება. 1994 წლისათვის მოსახლეობის ყოველ 1000 კაცზე მოღიოდა 3.8 ქორწინება და ეს მანქანებელი ერთ-ერთი ყველაზე დაბალი ღონეა მსოფლიოში". ქორწინებისა და შობადობის ასეთი მანქანებლების შემღეად მოღიანად "ღანაკარგებმა 70 ათას კაცს მიადწია"²¹⁾.

²⁰⁾ ვი. კოზლოვი. ზალსზომოსახლეობის ღინამიკა. გამომც. "ნაუკა". მ. 1969 წ.

²¹⁾ "უღმევი ემიგრაცია" გულისზღობს, ქვეყნის გარეთ მუღმევი საცხოვრებლად და ნ-თვეზე გეტი ღროით მყოფებს.

“1996 წლისათვის ქართველების ბუნებრივმა მატებამ მოსახლეობის 1000 სულზე 3.9 შეადგინა (რაც 2.8-ჯერ ნაკლებია 1990 წელთან შედარებით), აზერბაიჯანელებისამ კი, შემცირების მიუხედავად, 10.9, რაც 2.8-ჯერ აღემატება ქართველების შესაბამის მაჩვენებელს” (გვ.81)⁹¹.

- იარაღით დაპირისპირების და სტრასული მოვლენების შედეგად გავრცელებულმა სიძულვილმან მოახდინა მძვინვარეობის პროცესების გათვალისწინებით თითქმის დანაშაულებრივად შეიძლება ითქვას, რომ საპარტოქსო ტერიტორიაზე სიძულვილმან მოახდინა (როგორც 1993-1995 წლებში, ისე დღესაც) უნდა ატარებოდა მოსახლეობის განაწილება.

ამავე დროს კარგად არა გვაქვს გაცნობიერებული, არა მხოლოდ ის, რომ იარაღით დაპირისპირებისა და სტრესული მოვლენებისგან დაიღუპა 40 ათასამდე, თანაც უმეტესად ფერტილური-მალალწარმოებული ასაკის მამაკაცი, არამედ ისიც, რომ გარდა “ომის დროს პირდაპირი დანაკარგისა-ჯარში და მშვიდობიან მოსახლეობაში, რომელიც ხდება საომარი მოქმედების ზოლში, ძალზე მნიშვნელოვანი დანაკარგები ელანდება ომის დამთავრების შემდგომ. კერძოდ: მამაკაცების და ქორწინებაში მყოფ ქალთა რიცხვის შემცირება, სამოქალაქო მოსახლეობაში სიკვდილიანობის გაზრდა, აგრეთვე ადამიანთა ფიზიკური მდგომარეობის გაუარესება (ჩნდება ინვალიდები, ფსიქიკურად დაავადებულები, იზრდება ეპიდემიის საშიშროება, ფიზიკური და ფსიქიკური გადამტანის სინდრომი და ა.შ.)”⁹².

ამას საქართველოს პირობებში ემატება საკუთარი სახლ-კარიდან იძულებით გამოდევნილი 300 ათასი ადამიანი, რომელიც დღესაც რეაბილიტაციის გარეშეა.

- თუ 1992-1994 წლებში მკვიდრთა ღრუბრითი ემიგრაციები უოჯახოდ სერიოზულად იყო, ამავედ მათი გენერაციის ნაწილი ოჯახის წევრთა ემიგრაციის (განსაკუთრებით ჯანმრთელობის პრობლემების) შედეგად ოჯახებში არიან ან ქანთან ახალ შერეულ ოჯახებს, რითაც კიდევ უფრო მზარდობს რეპროდუქციის მაჩვენებელი და მკვიდრების შესაძლებლობა.

ცნობილია, რომ “ოჯახური მიგრაცია-ერთის მხრივ ხელს უწყობს იმიგრანტების (თუ ნ-თვეზე მეტი ხნით დროებით ემიგრაციაში სამუშაოდ თუ სასწავლებლად წასულთა თ.გ.) ახალ ადგილას დაშვების, ხოლო მეორე მხრივ ქმნის წინაპირობებს ეთნიკური კავშირების წარმონაქმნებისათვის, სადაც შენარჩუნებულია ენა, ყოფისა და ქცევის ფორმები” (გვ. 282)⁹³.

თანამედროვე ტერმინოლოგიით ესაა დიასპორები თუ სათესტომოები. ამ მხრივ, ჩინელებს თუ ვიეტნამელებს ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში ჩამოუყალიბდათ გარკვეული “ტრადიციებიც” კი (არაოფიციალური ინფორმაციით, ძირითადად 1990 წლიდან იმიგრაციის შედეგად მოსკოვში უკვე ჩამოყალიბდა ვიეტნამური უბანი).

ყოფილ საბჭოთა სივრცეში ამ მხრივ გამოირჩევა სომხური დიასპორა, რომელსაც საწყისი მისცა ოსმალეთის იმპერიის მიერ, 1915-1922 წლებში სომხური მოსახლეობის გენოციდმა. რეალურად ამ სივრცის გარეთ 4 მლნ-მდე სომეხი ცხოვრობს. სომხური დიასპორებით თუ სათესტომოებით გამოირჩევა აშშ, საფრანგეთი, კანადა, ავსტრალია, ახლო აღმოსავლეთის თითქმის ყველა ქვეყანა. რაც შეეხება 1991 წლამდე არსებულ ქართულ დიასპორებს, ამ ნიშნით ხასიათდება რუსეთი (სანქტ-პეტერბურგში 15 ათასამდე კაციანი სათესტომოა, ყალიბდებოდა მოსკოვის სათესტომოც).

1991 წლის შემდგომ ქართულ ემიგრაციულ სინამდვილეში რეცედიენტია ქვეყნების ფართო სექტორისა და თუნდაც ემიგრაციაში მყოფთა რიცხვების სიმცირის გამო, მათი ახალ სათესტომოებად ფორმირება ნაკლებად საუარესოა.

ამიტომაც, რეციპიენტი ქვეყნის მოსახლეობაში მათი მაღალი ინტეგრაციის თუ გაუცხოების მეტი ალბათობა არსებობს.

- საპარტიალო პულისში მოსახლეობის რიცხოვნობაში აღზიდული აქვს სქესებს შორის გენდერული დისბალანსი. თუ 1991 წლისათვის ქალებსა და მამაკაცებს შორის თანაფარდობის მაჩვენებელი იყო შესაბამისად -52.5% და 47.5%-ი, ამჟამად სავარაუდოდ იგი მკერდ მკერდით იყოს შემცირებული 1959 წლის დონეზე იქნება და შეადგენდეს -57.6%-ს 42.4%-თან.

- განსაკუთრებით საგანგაშოა ფერტილური ასაკში სქესებს შორის არსებული დისბალანსის გენდერული დონის ტენდენცია. მაგალითად, ყოფილი განვითარებით, თუ 1992 წლისათვის ერთ ფერტილურ ასაკში მამაკაცზე საშუალოდ მოდიოდა 1.2-1.5 ფერტილური ასაკის ქალი, ამჟამად იგი შესაძლებელია შეადგენდეს -3-3.5 კალს.

იმის ნათელსაყოფად თუ რას ნიშნავს ეს, მოვიყვანოთ საქართველოში შექმნილი მდგომარეობის საპირისპირო მაგალითი. ავსტრალია, სადაც მამაკაცების რიცხოვნობა მკვეთრად სჭარბობს ქალებისას. ავსტრალია განსაკუთრებულ ღონისძიებებს მიმართავს, რათა გამოასწოროს შექმნილი მდგომარეობა. კერძოდ, ერთ-ერთი გადაწყვეტილება, რომელიც სახელმწიფო დონეზე იქნა მიღებული გულისხმობს ხელოვნურად შექმნას პირობები და შესაბამისად ყოველგვარად ხელსუწყობს ავსტრალიაში ემიგრაციის მსურველ ქალებს. განსაკუთრებით იმათ რომელთაც არ ჰყავთ ქმრები და ჰყავთ მცირეწლოვანი ქალიშვილები.

აღნიშნული გადაწყვეტილების პირობებით, თუ სამი წლის წინათ საქართველოდან ავსტრალიაში გაემგზავრა ორი ოჯახი. ამჟამად მათი რიცხვი ოც ოჯახამდეა. ზოგადი დაკვირვებით ეს პროცესი გრძელდება.

საქართველოში საპირისპირო მდგომარეობაა, რომელიც თითქმის გამორიცხავს ანალოგიური ხელშეწყობით მამაკაცების იმიგრაციას. საბოლოოდ რა სირთულეებამდე შეიძლება მიგვიყვანოს ამან, ალბათ ნათელი უნდა იყოს (ამ მხრივ უკვე შესამჩნევია პროსტიტუციის თუ სხვა ნეგატიური მოვლენების ზრდის ტენდენცია). ამავე დროს აღინიშნება საქართველოში სხვა ეროვნების მამაკაცებზე ქართველ ქალთა ქორწინების შემთხვევები და თანაც, ამ მამაკაცთა ნაწილი საქართველოში მკვიდრდება.

- გენდერული პრობლემის მოსახლეობაში ყალიბდება დემოგრაფიული ბალანსის 1-2 შემოსის დონის საგანგაშო ტენდენცია, რაც საპარტიალო მოსახლეობის გენდერული დისბალანსის მიმართულია. ამ პირ ამჟამად მოსახლეობის და რეალურად საპარტიალო სახელმწიფო ტერიტორიაზე გენდერული დონის დემოგრაფიის საწინდარს ქმნის.

თუ რას იწვევს 1 ან 2 შვილის ყოლის ტენდენციის დამკვიდრება, კარგად ჩანს, საფრანგეთის მაგალითზე. სადაც, ოც წელზე მეტია ერთი შვილის ყოლის არსებული. უკვე ტრადიციული, ფორმის შეცვლის და შვილების რიცხვის ზრდისკენ შემობრუნების მცდელობა თითქმის უშედეგოა.

მარტივი აღწარმოება, ახალდაბადებულთა სიკვდილიანობის გათვალისწინებით, გულისხმობს, რომ ოჯახს (ცოლ-ქმარს) უნდა ჰყავდეს ორ შვილზე მეტი. ცნობილი მეცნიერის ურლანდის განცხადებით (1963 წელი) საბჭოთა კავშირში მოსახლეობის მარტივი აღწარმოებისათვის ოჯახს (წყვილს) საშუალოდ უნდა ჰყოლოდა 2.7 ბავშვი. ზოლო გაზრდილი სიკვდილიანობის დროს, რაც მკვეთრად ვლინდება საქართველოში განვლილი რეაქციის მანძილზე, ბავშვების ყოლის საშუალო რიცხვი უნდა გაიზარდოს 4-5 და ზოგჯერ უფრო მეტად, რაც უკვე თითქმის მიუღწეველია.

აქვე გვინდა აღვნიშნოთ ისიც, რომ ე.წ. სოციალისტურ პერიოდში ტერმინ "დეპოპულაცია" პქონდა სულ სხვა ინტერპრეტაცია და მასში იგულისხმებოდა ამა თუ იმ ტერიტორიაზე მოსახლეობის დეპოპულაცია. ე. ვაშაშვილი მასში

გულისხმობდა-რაჭა-ლეჩხუმში მოსახლეობის დეპოპულაციას და ა.შ. ჩენი აზრით, ზემოთ მოყვანილ შემთხვევაში ეს ტერმინი გულისხმობს ტერიტორიის გაუკაცრიელებას. ტერმინი პოპულაცია პირდაპირი გაგებით ნიშნავს სხეებთან შედარებით რომელიმე ერის (ხალხის) (თუ ფრინგელ-ცხოველთა სახეობის) გარკვეულ ტერიტორიაზე პოპულაციას, დეპოპულაციაში უნდა იგულისხმებოდეს შობადობასა და მოკვდაობას შორის ისეთი თანაფარდობა, რომელიც ვერ უზრუნველყოფს სხვა ეროვნებათაშორის კონკრეტული ეროვნების მოსახლეობის მარტვი აღწარმოებას, რის შედეგადაც ხდება მათი აბსოლუტური რიცხოვნობის შემცირება, რაც ქართველების მიმართ საკმაოდ იკვეთება საქართველოს ცალკეული მრავალეროვანი რეგიონების უმეტეს ნაწილში.

შობადობის ასეთი საგანგაშო მაჩვენებლის პირობებში, საქართველოში ადგილი აქვს ბავშვების გაშვილების მზარდ ტენდენციას მათი ავადმყოფობის მოტივით. თუ 5 წლის წინ გაშვილებულ იქნა ხუთი ბავშვი, ამჟამად მათი რიცხვი უკვე 200 გადასცდა, თუმცა სინამდვილეში იგი შეიძლება ბევრად აჭარბებდეს მოყვანილ რიცხვს.

აქვე გვინდა ავღნიშნოთ ისიც, რომ სახელმწიფო დონეზე მიღებული ცალკეული (განმხორციელებული) გადაწყვეტილებები (საბოლოო შედეგით) მოსახლეობის აღწარმოებაზე-შობადობის მაჩვენებელზე მოქმედებს. მაგალითად ოთხი წლის წინ მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება, რომ ჯარში გაწვევას არ ექვემდებარებიან ღვინისეოები. ამას ახლა ემატება ქართულ სინამდვილეში კიდევ უფრო (შობადობის თვალსაზრისით) მეტად ზემოქმედებითი ფაქტორი. განათლების რეფორმა, რომელიც ადგენს სწავლებაზე სახელმწიფო სტანდარტების ფარგლებში პასუხისმგებლობას, ხოლო სტანდარტის ზევით დასაშვებად მიიჩნევს ფასიან სწავლებას. ხანგრძლივი დროის განმავლობაში ჩამოყალიბებული ქართული მენტალიტეტიდან და დღევანდელი ეკონომიკური მდგომარეობიდან გამომდინარე, ყოველივე ამან შესაძლოა კიდევ უფრო შეზღუდოს ოჯახებში შეილების ყოლის სურვილი.

- საქართველოს ეკონომიკური განვითარების (თუნდაც უკვე გამოცხადებული, 1 მილიონამდე ახალი სამუშაო ადგილის დაპირების შესრულების) შესრულებაში, პარალელურად დროებით იმიგრაციაში მიუხედავად საქართველოს მოსახლეობის უკუმიგრაციის განხორციელებლობის პირობებში, არის ალბათობა შეუძნებლად განხორციელდეს დემოგრაფიული მასშტაბი. ე.ი. როცა საქართველო მიგრაციული ხდება იმიგრაციისათვის და მისი მოსახლეობის პროცენტული შემადგენლობაში თანდათანობით მცირდება გვირგვინი პროცენტის მოსახლეობის აბსოლუტური რაოდენობა, პროცენტი კიდევ უფრო ჩაბრუნდება თუ გვირგვინი პრესიასთან (ან უსაღებლად) სიმპტომიანობის გარეშე და მოსახლეობის დაბალი განვითარება.

აქ არ იგულისხმება მკვიდრი ერის ფიზიკური გაქრობა; როგორც "მსოფლიოში ცალკეული ხალხის რაოდენობის შემცირების მაჩვენებლის ანალიზი უჩვენებს, თითქმის არ მოიპოვება ანალოგი, როცა ხალხის გაქრობა გამოწვეული იყო ბიოლოგიური პროცესით. ისინი გაქრნენ სხეებთან შეერთებით ან ექსპანსიის შედეგად. ამჟამად მსოფლიოში 2 ათასზე ნაკლები ხალხია". (გვ. 249, 256)²⁰¹.

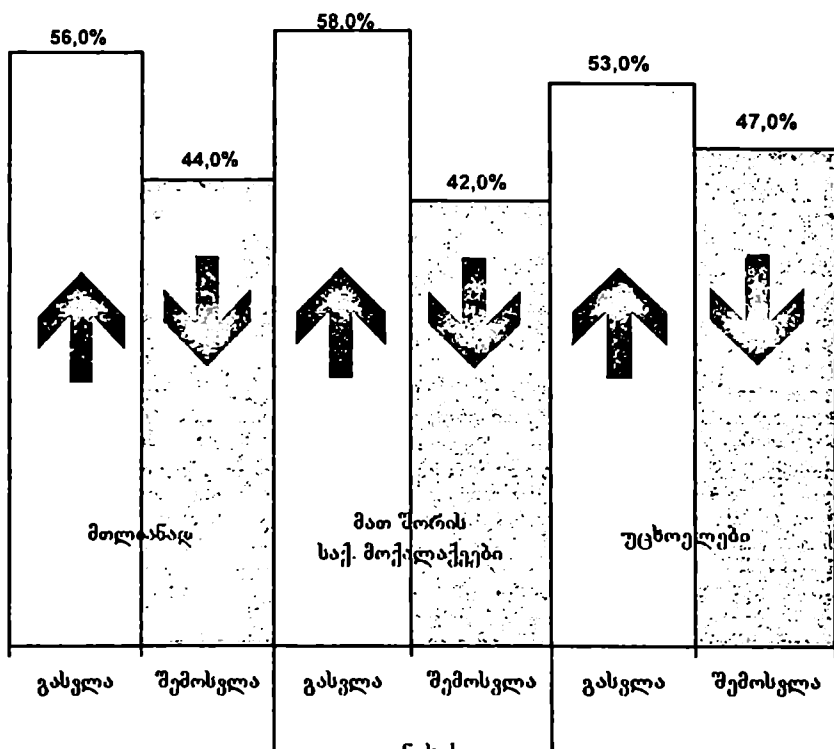
ექსპანსიის, ერის გაქრობის შინაარსს იქნის ასიმილაცია, რომელიც ძალზედ შეფარულად ხორციელდება. მოვიყვანოთ ერთ საგულისხმო მაგალითს. აღმოსავლეთ ტიბეტში ჩასახლებულმა ჩინელებმა თავდაპირველად შეითვისეს ტიბეტური ენა და ცხოვრების ყოფითი მხარეები, ხოლო შემდგომ, როცა მკვეთრად გაიზარდა მათი რიცხვი (ძირითადად იმიგრაციის შედეგად) მოახდინეს ტიბეტელების ასიმილაცია. (გვ. 278).²⁰²

1.2. გარე მიგრაცია და მისი უარყოფითი შედეგების გაზიარება დემოგრაფიაზე*

ეს ნაწილი გარკვეულად აჯამებს იმ მდგომარეობას რომელზეც გვეყონდა მსჯელობა წინა თავებში და კიდევ ერთხელ ამაზიელებს ყურადღებას შექმნილ უარყოფით. არსებულ თუ შესაძლო (მოსალოდნელ). მდგომარეობაზე.

• მიუხედავად იმისა, რომ ბანკოში აღმოჩენილი აქვს გასუტაბური იყო გარე მიგრაცია, იგი დღესაც მნიშვნელოვანია და თანაც მსხვერპლს უმომრატოვლი პროცენტები და გათვით საპარტივალს მოკალაქათა ხვედრითი წილი.

- ♦ ექსპერტების პერიოდში თბილისის აეროპორტში ემიგრაციულ-იმიგრაციული მოძრაობის ინტენსივობის მაჩვენებელი იყო მინიმალური-730, მაქსიმალური-2200 და საშუალო დღელამური 1000-1400კაცი.
- ♦ ემიგრაციის მაჩვენებელი აჭარბებდა იმიგრაციისას.

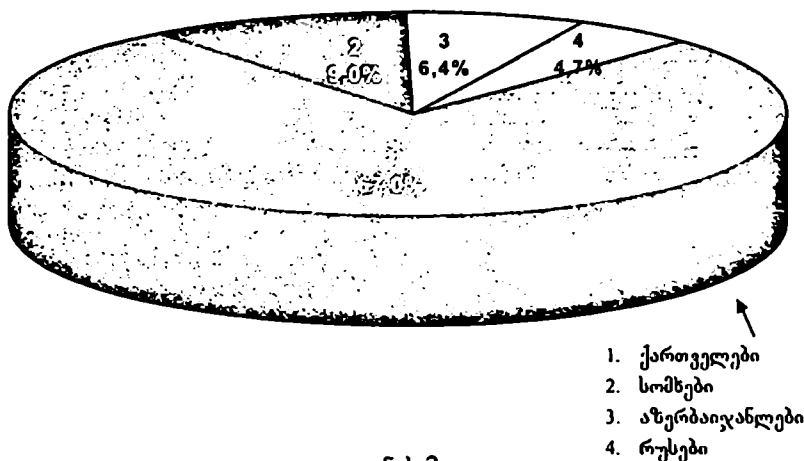
* მინიშვნებით () და დიაგრამებით (ნახ.) ამ ნაწილში ყველგან მოცემულია 1996 წელს 3.09-3.12 თ. გუგუშვილის ხელმძღვანელობით საქართველოს ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტროს მიგრაციის კონტროლის დეპარტამენტის მიერ თბილისის აეროპორტში ჩატარებული სამოქმედო ექსპერტიზის შედეგები. რომელთა დამუშავებაში მონაწილეობდნენ მ. ანდრონიკაშვილი და ს. გაბუნია. (მასალის თაობაზე დამატებით იქნება აღნიშნული ქვემოთ ცალკე თავებში).

ამ მაჩვენებლიდან ცხადი ხდება საქართველოს მოქალაქეთა გასვლის მაჩვენებლის სიჭარბე შემოსვლასთან შედარებით იგივე მდგომარეობა უცხოელთა მოძრაობის ინტენსივობაში, რაც გამოწვეულია იმით, რომ საქართველო ტრანზიტული ქვეყანაა და საქართველოს მეზობელ ქვეყნებში ჩამოსული უცხოელების მნიშვნელოვანი ნაწილი საავტომობილო გზებით შემოდის და უკუმიგრაციისას თბილისის აეროპორტით სარგებლობს.

- დროებით ემიგრაციაში მყოფ ან ასეთის მხრეა მათა შორის ძალიან მაღალია პარტიკულარული მოძრაობის ინტენსივობის მაჩვენებელი.

- ♦ ექსპერიმენტის პერიოდში, მათი დროებით გასვლის ოქტომბერ-ნოემბრის თვეებში რიცხობრივ მაჩვენებელში სექტემბრის მაჩვენებელთან შედარებით გარკვეული კლება შეიმჩნეოდა და საერთოდ იგი არც ისე დიდი მასშტაბით ზასიათდებოდა. ამის ახსნა შეიძლება იმით, რომ ერთის მხრივ დროებითი ემიგრაციის მსურველთა პოტენციალი მკვეთრად შემცირებულია და მეორე მხრივ-ემიგრაციის მსურველთა უმეტესი ნაწილი უკვე იმყოფება საქართველოს გარეთ. შეიმჩნეოდა ემიგრაციაში მყოფთა ოჯახის წევრების ემიგრაცია.

- ♦ დროებითი ემიგრაციის მსურველთა ეროვნული სტრუქტურა ასე გამოიყურება:

ნახ.2

- განსაკუთრებულ ყურადღებას მოითხოვს მუდმივ საცხოვრებლად წამსვლელთა მაჩვენებლები, რადგან ეს ტენდენცია უკვე უმეტეს მაქსიმალურ პროპორციას ატარებს.

- ♦ მიუხედავად იმისა, რომ ამ მიმართებით პოტენციალი მნიშვნელოვნად შემცირდა, მხოლოდ სამი თვის განმავლობაში ამ კატეგორიის მიგრანტთა რიცხვმა 323 ადამიანი შეადგინა. და თანაც ამ რაოდენობის 11.8% (38) უარი თქვა (დატოვა) საქართველოს მოქალაქეობაზე.

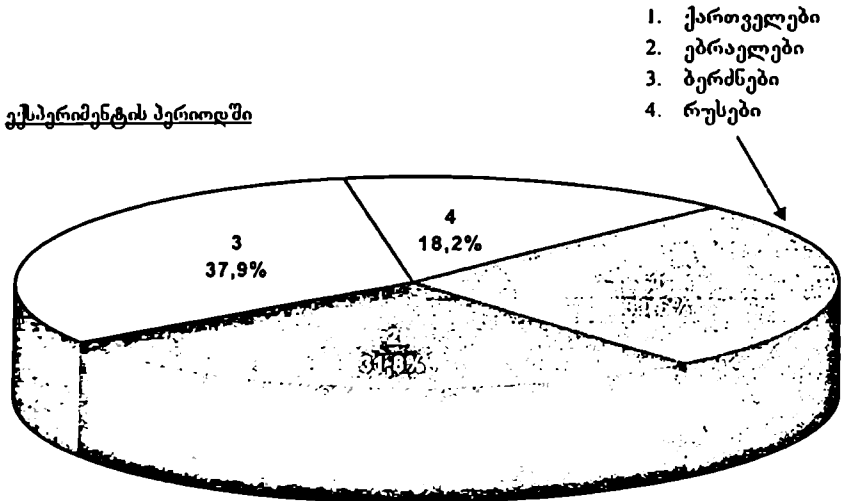
ცნობისათვის.

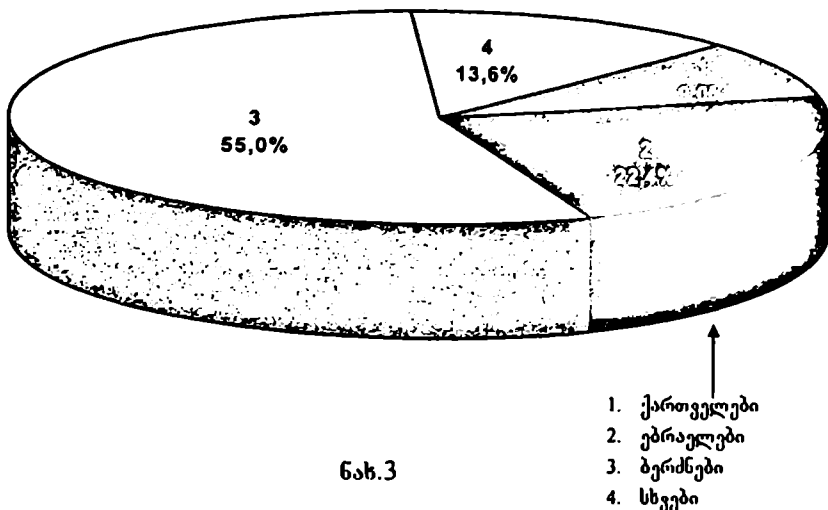
საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს (შემდგომ შსს) საპასპორტო-საეიზო და მოსახლეობის რეგისტრაციის ეროვნული ბიუროს მონაცემებით, ყოფილი საბჭოთა

სიერცის გარეთ მუდმივ ემიგრაციაში 1993-1996 წლებში წავიდა 16 228 კაცი, მათ შორის: 1993 წ-31.1%, 1994 წ-29.4%, 1995 წ-23.9%, 1996 წ-15.6% - 2527 კაცი, მათ შორის: თბილისიდან - 44.7%, წალკიდან - 26.5%, ჭიათურიდან - 6.8%, ქუთაისიდან-4.8%, თეთრიწყაროდან-4.1%, გარდაბნიდან-4.0%, მარნეულიდან-3.4% და ა.შ.

1996 წლის მონაცემებით მუდმივ საცხოვრებლად წასულ მიგრანტთა მთელი რაოდენობის 58.2% გაემგზავრა საბერძნეთში, 25.7%- ისრაელში, 10.5%- აშშ და 4.0%-გერმანიაში.

- მუდმივი ემიგრაციის მსურველთა პროცენტული სტრუქტურაში ღამაშიმკრებელია ქართველების სპეციფიკური წილი.

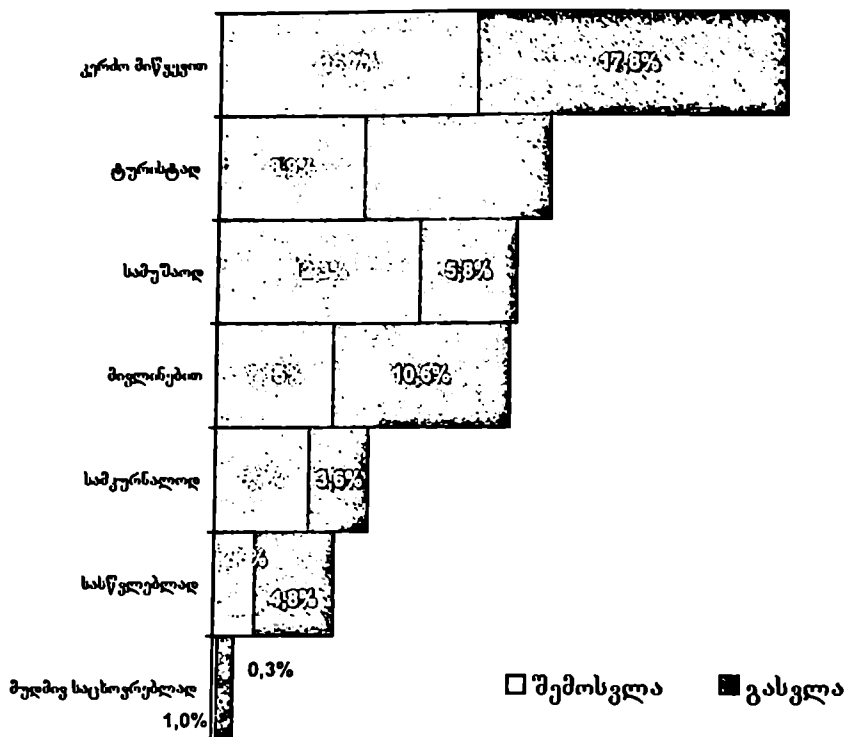

ამ მონაცემების ზოგადი შედარება მოწმობს, რომ ქართველთა და ებრაელთა უმეტესობამ ქვეყანა დატოვა თბილისის აეროპორტიდან. ზოლო სხვა ეროვნებები გაუიღნენ ან დროის სხვა მონაკვეთში, ან საზღვრის სხვა სასაზღვრო-გამშვები პუნქტებიდან.

- ემიგრაციაში გასულ დროებით მიგრანტთა უმეტესობა ემიგრაციაში განცხადებულ მიზნებს იცვლის და შესაბამისად საზღვარგარეთ სანდოქმად რჩება, რითაც ირღვევა რეგულაციები ქვეყნის კანონმდებლობა. ამის შედეგად პირთა შორის გაიზარდა საპარტოვლოს მოქალაქეთა დეპორტაციის შემთხვევები, ხოლო გერმანიაში გათი უმეტესობა უმეტესად პირთაგანში მათგან, რაც იწვევს როგორც გათი ჯანმრთელობის გასარესებას ისე პროფესიულ დისკვალიზაციასაც.

◆ ემიგრაციაში დროებით მიგრანტთა ყოფნის მიზნები შემდეგი მაჩვენებლებით ხასიათდებოდა:

*) % გასვლის და შემოსვლის მაჩვენებელთან

ნახ.4

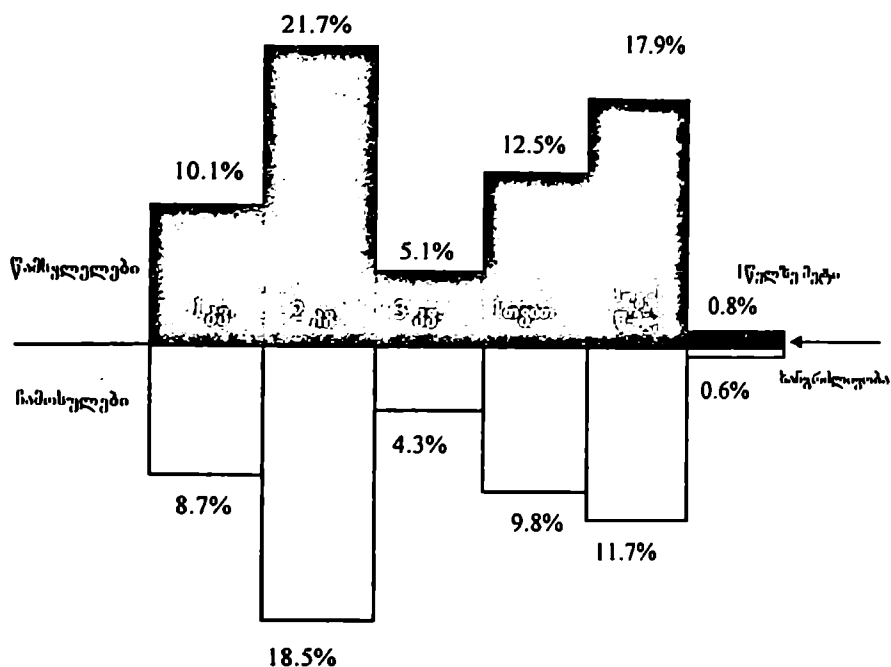
ამ მიზნებიდან ტურისტულ და კერძო მიწვევაზე განაცხადი ზშირად ფარულად გულისხმობს სამუშაოზე წასვლის მოტივს და სამუშაოდ წასვლაზე განაცხადი რეალურად არაა 5.8% არამედ 50%-მდეა. რაც განსაკუთრებულ ყურადღებას მოითხოვს, რადგან მათი უმეტესობა არაა მხოლოდ უკანონო შრომით მიგრანტებს მიეკუთვნება, არამედ განიცდის დისკვალიფიკაციას და ჯანმრთელობისათვის საშიშ საკმანობას ეწევა.

♦ სამი თვის განმავლობაში დროებით ემიგრაციაში:

- გაემგზავრა 50 000 კაცი →
- განაცხადით უნდა დაბრუნებულიყო 25 700 კაცი ← (51.4%)
- დაბრუნდა 14 850 კაცი ← (29.7%)

ამავე პერიოდში საზღვარგარეთიდან დეპორტირებული იქნა საქართველოს 73 მოქალაქე.

♦ დროებით ემიგრაციაში წამსვლელები და ჩამოსულები ემიგრაციაში ყოფნის გაცხადებული ვადების მიხედვით შემდეგი მაჩვენებლებით ხასიათდებოდნენ:

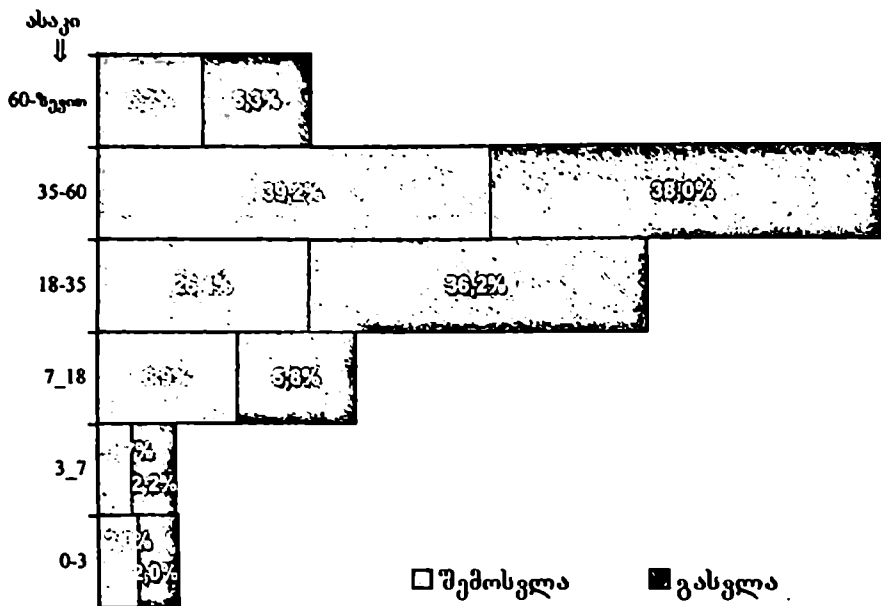

*)% გასულის და შემოსულის მაჩვენებელთან

ნახ.5

- განსაკუთრებულ ყურადღებას მოითხოვს საქართველოს მოქალაქეებში ორი ასაკობრივი ჯგუფის (0-7 და 18-35 წლამდე) ბარი მიგრაციული პროცესის ინტენსივობის მაჩვენებელში უმეტესობის სიტყვით.

◆ სამი თვის განმავლობაში საქართველოს გარეთ გასულთა შორის: 0-3 წლამდე — 2.2% და ასეთივე იყო 3-7 წლამდე ასაკის ბავშვების ზეედრითი წილი, ხოლო აქტიური ასაკობრივი ჯგუფის-18-35 წლამდე-36.2%, მაშინ, როცა ამავე პერიოდში საქართველოში შემოსულის შესაბამისი მაჩვენებლები იყო 2.0, 1.7 და 26.4% (იხ. ნახ.6).

*) % გასვლის და შემოსვლის მაჩვენებლებთან

ნახ.6

- ◆ შესაშინეია ისიც, რომ ახალგაზრდობის ემიგრაციული პიკი გარკვეულად ემთხვევა ჯარში გაწვევის პერიოდს და მისი მნიშვნელოვანი ნაწილი აღნიშნულის გამო წლობით რჩება რეციდივით ქვეყნებში, რაც ქმნის გაუცხოების შესაძლებლობას.
- საბაზაშოა დროებით თუ მუდმივ საცხოვრებლად ემიგრაციაში გაემგზავნის მოქალაქის ინტენსივობის თუ გაემგზავნის მაჩვენებელი.
 - ◆ ბავშვთა მიგრაციული მოძრაობის ინტენსივობის მაჩვენებელი-20.8%- შეადგენდა ანუ თვეში მიმოსვლას აწარმოებდა 2000-მდე ბავშვი.
 - მუდმივ საცხოვრებლად ძირითადად გაემგზავნენ 7 წლამდე ასაკის ბავშვები, ხოლო დროებით ემიგრაციაში-სასწავლებლად-7-18 წლის ბავშვები.
 - გამოვლინდა ხუთი საერთაშორისო ორგანიზაცია, რომლებიც შუამავლობდნენ საქართველოდან არასრულწლოვანი ბავშვების გაშვლებას, ეს მაშინ, როცა კანონმდებლობით მათი პასუხისმგებლობა განუსაზღვრელია.
 - გაშვებულ იქნა 20 ბავშვი (თბილისიდან-10, ქუთაისიდან-3 და კასპიდან-7).
 - ყველა ბავშვი გაშვებული იქნა აშშ, მათი 60% ქართველი და 80%-ი ასაკით ერთ წლამდე იყო.
- არის მათი ნიშნებიც, რომ საპარტიო-წიგნო არასრული სამსახურით დისკრიმინაციის შედეგად ქალთა საზღვარგარეთ არაპარტიო-წიგნო ბასპლუბა აქვე უფრო მატად გაართულონ დამოუკიდებელი მდგომარეობა.
 - ◆ დროებით მიგრანტთა შორის ქალთა ზეედრითი წილი 42.9% შეადგენდა. ისინი ძირითადად ე.წ. ტურისტული, სინამდვილეში კი სავაჭრო ბიზნესის მიზნით დაკომპლექტებული ჯგუფების 80%-ის შეადგენენ.

- საქართველოს დემოგრაფიულ გდგომარეობაში სქიზოზი, განსაკუთრებით ფერტილურ ასაკში, ქალების სასარგებლოდ არსებული დისპროპორციის შედეგად იზრდება. უფრო მეტი პროცენტითაა რისკში, რომელიც საქართველოს ბარათი ისა საქართველოში (გაუზიდა ქალების გათხოვება, არის პრეკლუზიის გარკვეული ნიშნები).

ცნობილია, რომ "რადგან ემიგრაციაში წამსვლელთა ძირითად ნაკადში ქარობის მარტოხელა (თანაც ფერტილური. თ.გ.) ასაკის მამაკაცები, ისინი (თუნდაც ფიზიოლოგიური და ბუნებრივი მოთხოვნებიდან გამომდინარე თ.გ.) იძულებული არიან დაქორწინდნენ ახალი ქვეყნის მოქალაქეებზე და ამით გარკვეულად უმსუბუქდებათ საკუთარი ტრადიციული გარემოდან მოწყვეტით გამოწვეული სირთულეები". (გვ. 346)²⁰. აღნიშნულს კიდევ უფრო აქტარებს რეციბენტი ქვეყნის აღმინისტრაციული მოთხოვნები-ცხოვრებაზე თუ შრომით საქმიანობაზე.

ზემოაღნიშნულის საპირისპირო მდგომარეობა იქმნება ემიგრაციულ ქვეყანაში-საქართველოში, სადაც ქალების და განსაკუთრებით ფერტილური ასაკის ქალების მოთხოვნებს თითქმის ვერ აკმაყოფილებს მამაკაცთა რიცხოვნობის პოტენციალი.

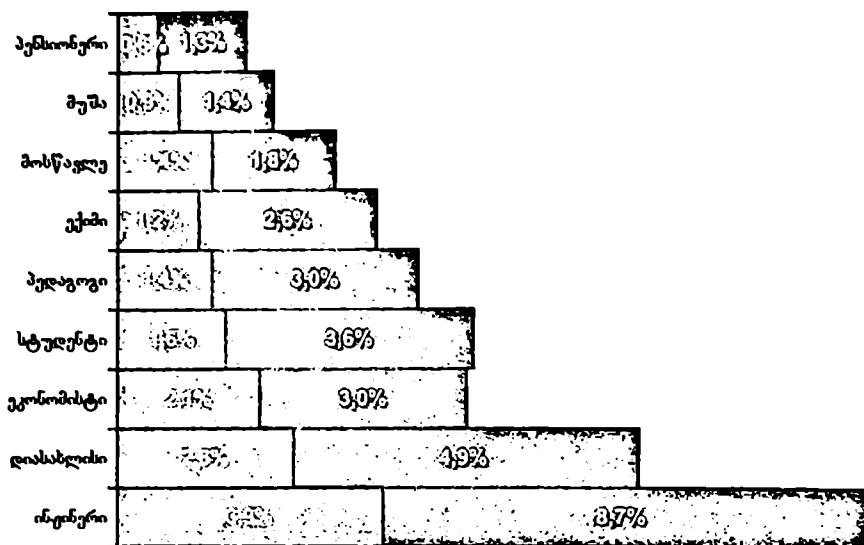
- განსაკუთრებულ ყურადღებას მოითხოვს საქართველოს მოქალაქეთა შორის სხვა ქვეყნის (ანუ წიგნში) მოქალაქეობის მიღების შესარი ტენდენცია.

- ◆ მოძრაობის ინტენსივობის საერთო მაჩვენებელში უცხოელთა რაოდენობაში ქართული გვარების მქონეთა ხედრითი წილი შეადგენდა:-6.2%- (შემოსვლა-8.1 და გასვლა 7.1 ათასი კაცი). მათ შორის ქართული გვარით რუსეთის მოქალაქეებზე მოდიოდა-50%-ი.

რუსეთში, რომელიც გამოირჩევა დროებით მიგრანტთა კონცენტრაციით, 1993-1994 წლებში ხელოვნურად (რიგ ქალაქებში და ოლქებში) შექმნილი წინააღმდეგობების (ცხოვრებაზე, საქმიანობაზე) შედეგად, მათმა მნიშვნელოვანმა ნაწილმა (თითქმის 30-40%) მიიღო ორმაგი მოქალაქეობა, ამ მხრივ მდგომარეობა უკვე იძაბება არამარტო ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებში, არამედ მის გარეთ ქვეყნებში (მაგალითად საბერძნეთში). ისრაელში თითქმის "თეთრფრინავის ტრაპიდან" ჩამოსვლისთანავე მუდმივ საცხოვრებლად ჩასულ საქართველოს მოქალაქეებს პირდაპირ ენიჭებათ იზრაელის მოქალაქეობა. ე.ი. ისინი ხდებიან ორმაგი მოქალაქეობის მქონენი და საქართველოს კონსტიტუციით კი უცხოელები. ყოველივე რეალურად ქმნის მათი გაუცხოების წინაპირობებს.

- ხდება "ტვირთის- ინტელექტუალური პოტენციალის რეკონსტრუქცია ქვეყნებში შიშნტრილო "გადინება". უსაზრმადა ახალგაზრდობის სწრაფმა საქართველოს ბარათი სწავლის მისაღებად, ქვეყნის განვითარების ინტერესების მიმართებით არამეზნობრივად.

- ◆ დროებით ემიგრაციაში წამსვლელ საქართველოს მოქალაქეთა კვალიფიკაციის ცნხთა ჩამონათვალი 80 დასახელებას აქარბება.
- ◆ მათ შორის

□ შემოსვლა

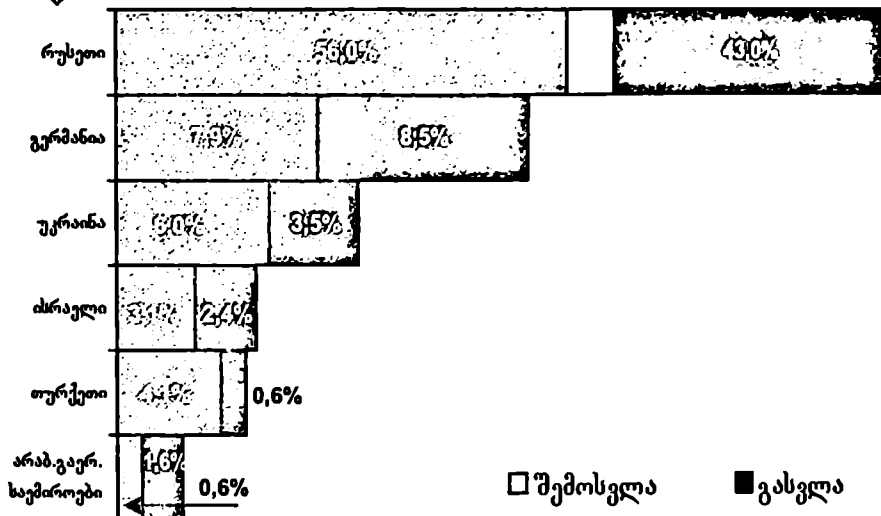
■ გასვლა

*) % გასვლის და შემოსვლის მაჩვენებელიდან

ნახ.7

- ფართოდება ღრუბრით მიგრანტთა რეპრეზენტატი მკვლევების გეოგრაფია, რაც კიდევ უფრო ართულებს საპარტოვლოს მოქალაქეთა სოციალურ-სამართლებრივი კონსტიტუციური უზღუდების დაცვისა და მათი უკუმიგრაციის ხელშეწყობის სახელმწიფოებრივი მექანიზმების ამოქმედებას.
 - ♦ ქვემოთ ჩამოთვლილ თითქმის "ტრადიციულ" რეგიონებში ქვეყნებთან ერთად, საბი თვის განმავლობაში იქნა გაცხადებულ ისეთ ქვეყნებში გამგზავრების სურვილი როგორებიცაა: სურინამი, ერაყი, ლიბია, რუანდა, კენია.

რეციპიენტი
ქვეყნები
↓

*)% გასვლის და შემოსვლის მასშტაბებთან

ნახ. 8

ისტორიაში ცნობილია, რომ “1922 წელს ავსტრალიაში, გრიფიტის ოლქში დასახლდა ზუთი იტალიელი იმიგრანტი, ირკვევა რომ მათი ნათესავების თუ მეგობრებისათვის შეტყობინებების თუ სამგზავრო ფულადი გზავნილების შედეგად, 1955 წელს მათი რიცხვი 1000 კაცს შეადგენდა”. (გვ.227)²⁰⁾. ანალოგიური მდგომარეობა საქართველოდან ემიგრაციას ახასიათებდა განსაკუთრებით 1992-1995 წლებში და გრძელდება დღესაც.

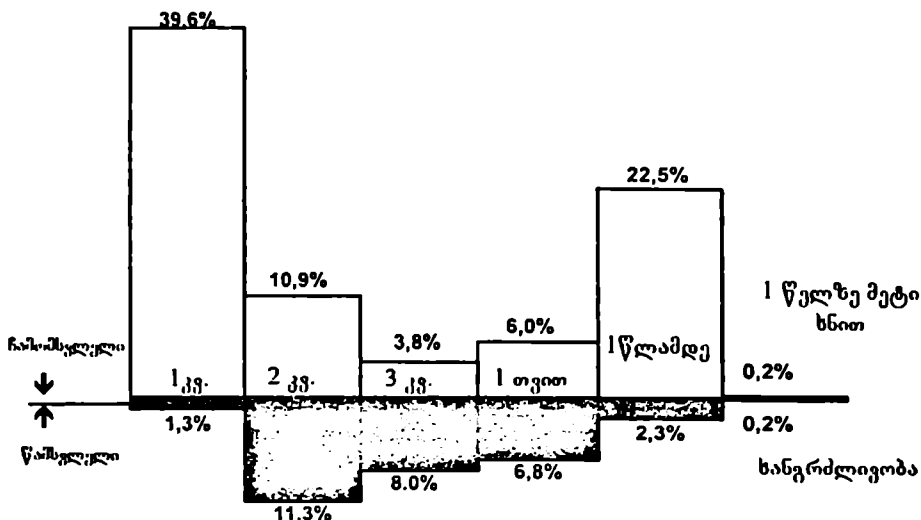
- ღრობით ემიგრაციაში (განსაკუთრებით 6-თვეზე მეტი ხნით) გეოგრაფიული მდებარეობის 70-80% ყოველგვარი საერთაშორისო საგარეოლით თუ რეგიონალური კავშირის კანონებით აღიარებული წინადადებათი გეოგრაფიული მდებარეობის გარეშე (ანუ გეოგრაფიული მდებარეობის).

თუ განვიხილავთ პერიოდში საქართველოს სახელმწიფოდ ჩამოყალიბების პოლიტიკური თუ რეალურ-ეკონომიკური სირთულეების შედეგად რეციპიენტი ქვეყნების უმეტესობამ საქართველოდან მიგრანტები შეიფარა, ამჟამად თითქმის ყველა ქვეყანა უკვე ცდილობს ამ საკითხების კანონიერ ჩარჩოებში მოქცევას, შედეგადაც იზრდება დეპორტაციის ფაქტები და საქართველოდან ახალი ემიგრაციული ნაკადები იზრდება.

- ♦ ექვსი კვირის განმავლობაში დაფიქსირდა, ძირითადად, პოლანდიდან, გერმანიიდან, საბერძნეთიდან, 73 მიგრანტის დეპორტაციის ფაქტი. რომელთა უმეტესობა არაკანონიერად, სავიზო რეჟიმის დარღვევით იმყოფებოდა საზღვარგარეთი.

- საქართველოს გეოპოლიტიკური გლობალიზაციის გავრცელების რეალურ პერსპექტივებს უცხოელ დროებით მიგრანტთა შრომის ხელშეწყობის თვალსაზრისით, კალზე დიდი ზომის ზეგავლენა აქვს თუ იგი უფრო მეტად დაუმჯობესდება (ისევე როგორც იმიგრაციულ კვანძებში) კვანძის ინტერესებიდან გადმოდიან მართლაც, რათა არ გამოიწვიოს დისარეგულირებელ გლობალიზაციაში ზოგი შრომის ბაზრის და დემოგრაფიული გლობალიზაციის კიდევ უფრო გართულება.

- ♦ უცხოელები ამჟღავნებენ ვიზიტის მოკლე პერიოდს, თუმცა საქართველოს დროებით მიგრანტთა მსგავსად. მათი ნაწილიც ცვლის თავის საწყის გაცხადებულ მიზნებს და უმეტესად არაკანონიერ ფორმებში აგრძელებს საქართველოში ყოფნას.
- ♦ ჩამოსულ უცხოელთა 5%-მა დაარღვია მათ მიერ საქართველოში ყოფნის საზღვარზე გაცხადებული ვადა.
- ♦ ჩამოსვლელ და წამსვლელ უცხოელ დროებით მიგრანტთა საქართველოში ყოფნის გაცხადებული ვადები შემდეგი მაჩვენებლებით ხასიათდებოდა:

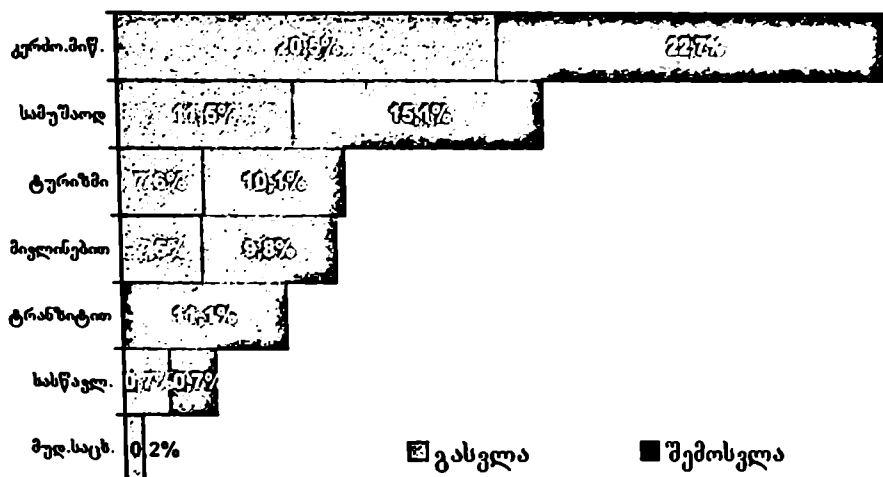

*) % გასვლის და შემოსვლის მანქანებისათვის

ნახ. 9

- ♦ საქართველოში სამუშაო ადგილების ნაკლებობისა და შრომის ბაზარზე უმუშევრობის მაღალი დონის პირობებში (რომელიც გარკვეულად განაპირობებს დროებით შრომით ემიგრაციასაც), ზორციელდება უცხოელთა დროებითი შრომითი იმიგრაცია (თანაც იგი ზრდის ტენდენციით ხასიათდება).
- ♦ მიუხედავად იმისა, რომ ჩამოსვლელთა რიცხვში მათი განცხადებით: 22.7% კერძო ვიზიტით (მოწვევით), 9.8%-მივლინებით, 10.1%-ტურისტად და მხოლოდ 15.1%-სამუშაოდ ჩამოვიდა, რეალურად შრომითი საქმიანობის მიზნით ჩამოსული უფრო მეტი უნდა იყოს.

ჩამოსვლის
მიზანი
↓

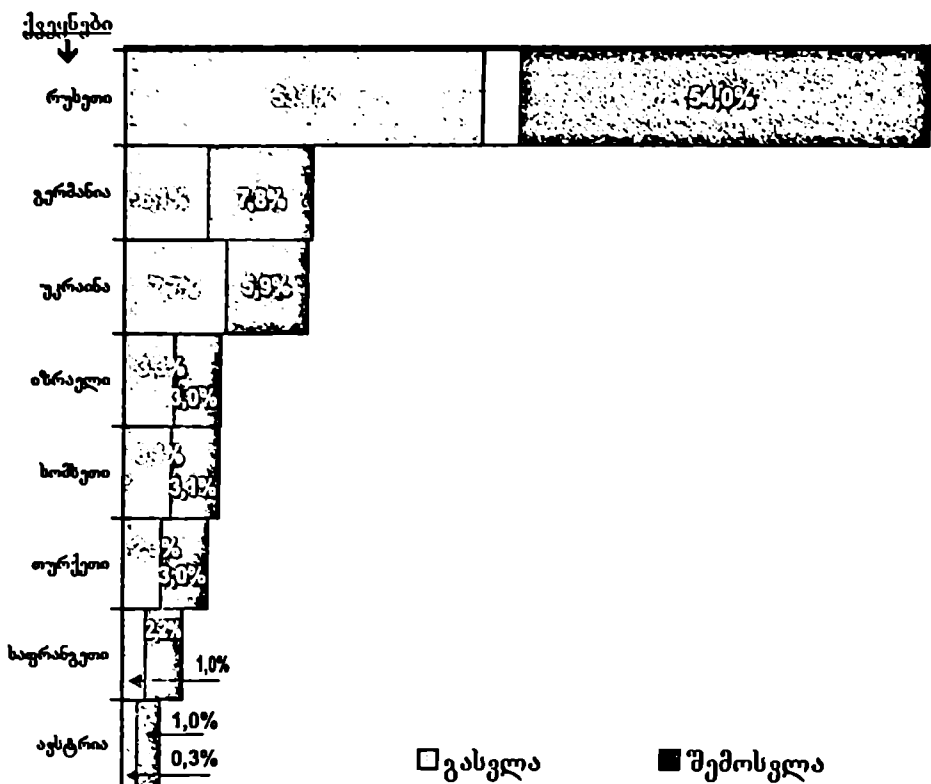
*) % გასვლისა და შემოსვლის მაჩვენებელია

ნახ.10

სამუშაოდ ჩამოსულებს არ გააჩნიათ სამუშაო კონტრაქტები, არცერთი სახელმწიფო უწყების ნებართვა დასაქმებაზე.

ირღვევა საეიზო რეჟიმი. გამოვლინდა საეიზო რეჟიმის დარღვევის 53 შემთხვევა, მათ შორის ეიზა არ გააჩნდა 32-ს, ხოლო ეიზის ვადა გადაცილებული აქონდა-21-ს. მათი უმეტესობა ისრაელის მოქალაქეები იყვნენ. ტრანზიტულ მიგრანტთა უმეტესობა საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე იქნეს სატრანზიტო ეიზას, მაშინ როცა არ გააჩნიათ დანიშნულების ქვეყანაში შესვლის ეიზა.

- ♦ იზრდება საქართველოს, როგორც ტრანზიტული და განვითარებადი ქვეყნის მიმზიდველობა. იმ ქვეყნების რიცხვი, საიდანაც განხორციელდა საქართველოში უცხოელ დროებით მიგრანტთა მიგრაცია 60 ერთეულს აღწერს. უცხოელ დროებით მიგრანტთა საერთო რიცხვი, როგორც მოსალოდნელი იყო, მკვეთრად ჭარბობს რუსეთიდან მიგრაციები (გარკვეულად ამას განაპირობებს თვით საქართველოს მოქალაქეთა მიერ ორმაგი მოქალაქეობის მიღების რეალობა (აღნიშნულის შესახებ იხ. IV ნაწილის მე-2 თავი).

*) % გაზისა და შემოსვლის მასშტაბით

ნახ. 11

- ყველაზე მეტად საგანგაშოა ის, რომ საქართველოდან ემიგრაციაში (განსაკუთრებით კი ღრობით შრომით ემიგრაციაში) წამსვალთა უმეტესობა საერთოდ არ იყო და ღალატ არაა ინფორმირებული რეზიდენტი ქვეყნის კანონმდებლობისა თუ შრომის ბაზრის პირობების თაობაზე.

ამის საუკეთესო ნიმუშია 1997 წლის მარტის “ქალთა გაზეთში” გამოქვეყნებული 25 წლის ტექნიკურ უნივერსიტეტამთავრებული ქალიშვილის ინტერვიუ და თვით ამ ინტერვიუს სათაური - “ემიგრაცია ჩვენებურად - სამი თვე ელინების ქვეყანაში”. აქ მოგვყავს ზოგიერთი ნაწყვეტი ინტერვიუდან:

“ვერასოდეს ვიფიქრებდი, რომ ოდესმე საზღვარგარეთ წავიდოდი სამუშაოს საძებნელად, ისიც მართლ. უფრო სწორად, ეს წასვლა კი არა, გაქცევა იყო. გაქცევა გამოუვალი ფინანსური სიძნელეებიდან; გაქცევა უპერსპექტივობისაგან და ღებრესისაგან”.

“... მოკლედ, შეუდექი საბუთების შეგროვებას. მოვადგოვე საჭირო თანხა, ჩავალაგე ტანსაცმელი და ავტობუსს გავეყევი უცხო ქვეყანაში. ერთადერთი იმედი წათესავის წაყენების ბერძენი ცოლის მისამართი იყო, მასთან უნდა მივსულიყავი სალონიკში. შემდეგ კი ყველაფერი ჩემს მოხერხებულობაზე და ბედზე იყო დამოკიდებული”.

“იმ ოჯახმა თბილად მიმიღო. აკლიმატიზაციის პირველი კვირა იდეალურად გადავიტანე. რაც შეეხება სამსახურს, ჯერ ვერ ვმოულობდი ვნის უცოდინრობის გამო. თუმცა ვარიანტები მრავალი იყო. ბოლოს აღმოვაჩინე სამუშაოს მაკლური დრა, რომელიც თავის დახმარებაში 200 დოლარს იღებდა. ფულს წინასწარ აძლევდნენ. მე ხელზე ამდენი არ მქონდა, მაგრამ მაინც დაშთანხმდა თავისი პრობლემების გამო”.

“სამუშაოს დაწყებიდან 2 დღეში ისე გაეხალისდი, თავს ევლარ ვცნობდი, ყვი - დენი არ წავა, იქნება ცხელი შხაპი, მხიარულება, საქმარისი საუკეთესო საკმელი და საინტერესო კონტაქტები”.

“ენა ნელ-ნელა ვისწავლე. სხვა და სხვა ქალაქებში ვიმუშავე შეთანხმების მიხედვით”.

“... 14 იანვარს დაებრუნდი თბილისში. ... მშობლებს კბილები დიდი ხანია გასაკეთებელი პქონიათ, ჩემს ვიზიტს ელოდნენ. ასევე დამახვედრეს დაგროვილი კომუნალური თუ სხვა გადასახადები; დედას ოპერაცია კი გაუკეთებია ჩემს არყოფნაში და 300 დოლარი ეალად დასდებია”. “მჯერად ფული საკმაოდ ჩამოვიტანე - იქაც არ მაღიწყდებოდა ჩემი ეკონომიურობა”.

“ორ კვირას დავისვენებ მშობლიურ ქალაქში, მერე კი წავალ ჩემს “ტურნეში”. “... საგადასახადო სამსახურიც მშვიდად იყოს; მათი ქვეყნის პატიოსანი მოქალაქე მუხზოაუხერხლად იმუშავენს ელონების ქვეყანაში და არ მოაკლებს ბერძნულ დრაჰმებს და დოლარებს!” (ხაზგასმა თ.გ.)

დასაფიქრებელი და საგანგაშო ამ ინტერვიუს მიხედვით ბევრია. მაგრამ ყველაზე მეტად საყურადღებოა ის, რომ მიმდინარეობს ქართული ტრადიციული ოჯახური გარემოს რღვევა (ინტერვიუერს საბერძნეთში უკვე საქმროც კი ელოდებოდა), მამაკაცთა დაუსაქმებლობა თუ ნაკლებობა იწყვეს საქართველოს ღემოგრაფიული საყრდენის-ქალის ოჯახს გარეთ გააქტიურების და ოჯახთან კავშირში გაუცხოებას.

25 წლის ქალიშვილი ემიგრაციაში სამუშაოდ მიდის მხოლოდ ერთი მიმართულებით მგზავრობისათვის საჭირო დაგროვილი ფულით. არ იცნობს რეციპიენტი ქვეყნის კანონებს, ენდობა “ნათესავის ნაცნობის ცოლს” და ყველაფერი მის “მოხერხებულობაზე და ბედზეა” მიწოდებული.

დარწმუნებით შეიძლება ითქვას, რომ იგი მოხვდა, თუ შეიძლება ასე ეწოდოს, დასაქმების “შავი ბიზნისის” სამყაროში და ისევე როგორც საქართველოდან წასულთა უმეტესობა რეციპიენტი ქვეყანაში მიეკუთვნება “უკანონო შრომით მიგრანტს”.

აქ მსჯელობას აღარ განევარძობთ, რადგან მოყვანილ მაგალითში მიუხედავად იმისა, რომ ქალიშვილს თითქმის გაუმართლა, ასეთი ემიგრაციის უარყოფითი დაბოლოების მეტი ალბათობაა.

და რა მწარედაც არ უნდა გვეჩვენოს უნდა გავიხსენოთ, რომ იმავე 1997 წელს, იტალიაში უკვე ვიზით მყოფმა მოქალაქემ, შეიძლება ითქვას, თავისი უფლებების არ ცოდნისა და საქართველოს საკონსულოს ზერელე დამოკიდებულების გამო, რომის აეროპორტის საპირფარეოში თავი ჩამოიხრჩო.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ჩვენს მიერ მოყვანილი დასკვნები თუ მდგომარეობის განზოგადების მაჩვენებლები, ერთი მხედვით შეიძლება ზედმეტად დრამატიზირებულად გვეჩვენოს, მაგრამ მიზანი-ამ მიმართებით ქვეყანაში “განგაშისა”-გულისხმობს საქართველოს გენოფონდში მიმდინარე და შესაძლო (მოსალოდნელი) უარყოფითი მოვლენების მიმართ მზადყოფნას-კონკრეტული ღონისძიებების გატარების აუცილებლობას, რათა ქვეყანა “დეფაქტო”

მდგომარეობაში არ აღმოჩნდეს ისევე, როგორც განვლილ წლებში და თანაც ისეთ "დეფაქტო" მდგომარეობაში, რომლის გამოსწორებაც თუნდაც ეკონომიკურ სფეროებთან შედარებით თითქმის შეუძლებელია ან ძალზე ხანგრძლივ პერიოდს მოითხოვს.

საბოლოოდ ასეთი დასკვნის გაკეთება შეიძლება: დღეს, ისე როგორც არასოდეს, საჭიროა მიგრაციული და განსაკუთრებით გარე მიგრაციული პროცესების მართვის ახალი სახელმწიფო სისტემის როგორც საკანონმდებლო, ისე მატერიალურ-ტექნიკური მხარეების უზრუნველყოფის დაჩქარება. უპირველეს ამოცანას წარმოადგენს გარე მიგრაციული პროცესების აღრიცხვის, მართვისა და კონტროლის სისტემის საფუძვლების შექმნა და ფუნქციონირების დაწყება. ამ სისტემაში სხვა მისივის განსაზღვრულ ამოცანათა შესრულებაში პრიორიტეტულ მიმართულებად უნდა დაისახოს არა მხოლოდ უკანონო იმიგრაციების აღკვეთა, არამედ მასთან ერთად ქვეყნის აღმშენებლობის ტემპების პარალელურად (უფრო წინმსწრებად) დროებით ემიგრაციაში მყოფ საქართველოს მოქალაქეთა მდგომარეობის შესწავლა, მათი მდგომარეობის გაუმჯობესების ღონისძიებების გატარება და უკუმიგრაციის ხელშეწყობა-დაბრუნება.

ცნობისათვის

იმისათვის, რომ ყოველივე ზემოხსენებული არ იქნას მიჩნეული მხოლოდ პირადულ -სააგრო "განგაშის" ნიშნებად, მოგვყავს 1994 წელს რუსეთში და 1996 წელს სომხეთში ჩატარებული გამოკითხვის ზოგადი შედეგები. თუ მათ შევხედავთ ჩვენი ემიგრაციის მდგომარეობის თვალსაზრისით, უფრო დამტკიცდება აქამდე და შემდგომ ცალკე თავში ჩვენს მიერ მოყვანილი მოსაზრებების თუ დასკვნების სისწორე.

- ◊ რუსეთის, როგორც იმიგრაციული ქვეყნის მიმზიდველობას განაპირობებს.²⁴⁾
- სხვა ყოფილ რესპუბლიკებთან შედარებით სოციალური სტაბილურობა.
- უკეთესი ეკონომიკური მდგომარეობა.
- უმუშევრობის დაბალი მაჩვენებელი.
- სასურველი სამუშაოს შოვნის მეტი შესაძლებლობა.
- ლტოლვილები და იძულებით გადაადგილებულნი შედარებით მეტ დახმარებას იღებენ.
- ადვილია ლტოლვილის სტატუსის თუ ვიზის მიღება და შესაბამისად მოხვედრა დასავლეთის ქვეყნებში.
 - გამოკითხულ მიგრანტ - რესპონდენტთა 40%-მა აღიარა, რომ მათმა ნახევარმა ვიზაში მისცა - 50\$, 19%-51 - 100\$, 21%-101-200\$ და 12%-250\$-დან 900\$-მდე.
 - რუსეთში ჩასული ქუროების 40% ქვეყანაში შევიდა აზერბაიჯანისა და საქართველოს გავლით.
 - დიდა რუსეთში სასწავლებლად ჩასულთა ხვედრითი წილი (21%).
- ◊ რუსეთში მიგრანტებს შორის მაღალია მამაკაცების ხვედრითი წილი (75%), მათი ორი მესამედი 30 წელს ზევით ასაკის ახალგაზრდა და თანაც მარტოხელაა (ნახევარზე მეტი).
- ყოფილი რესპუბლიკების იმიგრანტებს შორის:

²⁴⁾ Транзитная миграция в расийской федерации. июль 1994. MOM. Миграционная информационная программа. М. 1995

- 45% - 30 და უფრო დაბალი ასაკისაა,
- 18% - 31- 40 წლამდე,
- 21% - 41-50 წლამდე,
- 16% - 51 წლის ზევით ასაკისაა.
- განათლების დონით, მათ დამთავრებული აქვთ:
 - 43% - კოლეჯი, უნივერსიტეტი,
 - 18% - სკოლის მეორე საფეხური,
 - 15% - საშუალო სპეციალური განათლება,
 - 13% - სკოლის მაღალი საფეხური.
- სამშობლოში მიგრანტთა სოციალური მდგომარეობა იყო:
 - 39% - მუშაობდა სრული სამუშაო დატვირთვით,
 - 30% - სტუდენტი, ასპირანტი,
 - 7% - უმუშევარი ან სამუშაოს მაძიებელი.
- სამშობლოში მიგრანტების მატერიალური მდგომარეობა იყო:
 - 51% - ნორმალურად უზრუნველყოფილი,
 - 23% - ძალიან კარგად უზრუნველყოფილი.
- რუსეთის დატოვება განზრახული აქვს:
 - 41% - ოღონდ არ იცის როდის,
 - 26% - არა,
 - 18% - ჯერ კიდევ არ გადაუწყვეტია,
 - 15% - ერთი წლის განმავლობაში.
- მიგრანტებს განსაზღვრული აქვთ წასვლა:
 - 61% - აშშ. და კანადაში,
 - 50% - სამშობლოში,
 - 22% - ევროპაში.
- 35% - არ აქვთ სამგზავრო ბილეთის ფული.
- 15% - ელოდება ვიზას.
- ◊ 1995 წლის მე-2 კვარტალში რუსეთის ფედერალურმა მიგრაციულმა სამსახურმა იმიგრაციული კონტროლის პუნქტების მეშვეობით გაატარა:
 - 1 მილიონ 250 ათასი უცხოელი.
 - დაახლოებით 50 ათასი ტრანზიტით გამეღული პირი. მათგან 2200 მეტს დოკუმენტები წესრიგში არ აქონდა.
- ◊ 1995 წელს რუსეთმა და კანადამ ხელი მოაწერეს ურთიერთგაგების მემორანდუმს, რომელიც ითვალისწინებს ერთი მილიონი დოლარის დახმარებას, ძირითადად, მოსკოვის აეროპორტ “შერემენტიეოში” იმიგრაციული ნაკადების შემოწმებისა და კონტროლის პროცედურის სრულყოფისათვის.
- ◊ სომხეთი, რომელიც ისევე როგორც საქართველო, ემიგრაციული ქვეყანა 1996 წლის მარტის მონაცემებით (რომელიც ეყრდნობა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მოსახლეობის განვითარების ფონდის დაკვეთით სომხეთის ეკონომიკური გამოკვლევების ინსტიტუტის მეცნიერთა ჯგუფის მიერ შესრულებულ სამუშაოს) მდგომარეობა ასეთია:²⁵⁾

²⁵⁾ Информационный бюллетень по вопросам миграции. N006. MOM. май 1996.

- უკანასკნელ წლებში სომხეთი მიატოვა დაახლოებით 700 ათასმა კაცმა. ე.ი. მუდმივი მოსახლეობის 18%-მა. ერევანში ეს პროცენტი კიდევ უფრო მაღალია, ხოლო მიწისძვრის ზონა მიატოვა ყოველმა მეოთხე მცხოვრებმა.
 - წასულთა 45%-ს მიაჩნია, რომ სომხეთში მდგომარეობა გამოსწორდება და ისინი დაბრუნდებიან.
 - უმეტესად მიდიან რუსეთში. იქ იმყოფება სომხეთის მიგრანტთა ორი მესამედი. ისინი სახელმწიფო მმართველობის მხრიდან, განსაკუთრებით მოსკოვში და სანქტ-პეტერბურგში, გარკვეულ შევიწროებას განიცდიან.
 - მიგრანტებს შორის დიდა ინტელიგენციის წილი - 36%.
 - ძალზე დაბალი ცხოვრების დონეს ემიგრაციის მიზეზად ასახელებს წამსვლელთა 20%, ხოლო 15% - საცხოვრებელს ტოვებს რთული გეოპოლიტიკური მდგომარეობის გამო.
- ◇ რუსეთის მიგრაციის ფედერალური სამსახურის ხელმძღვანელი ტატიანა რეგენტი აცხადებს:²⁵¹
- “რუსეთში, ჩვენი სტატისტიკით, ჩამოსულთა დაახლოებით 50% შრომისუნარიანი მოსახლეობაა, 35-45 წლისა და თანაც ბავშვებიანი (ბავშვები შეადგენენ 35%). რაც თუ გაეითვალისწინებთ რუსეთის დღევანდელ დემოგრაფიულ მდგომარეობას, ძალზე სასიკეთოა”.

1. გარე მიგრაციის რეგულირების ზოგადი საფუძვლები და სისტემები

ქვეყნებს შორის მიგრაციული (მთელ რიგ ქვეყნებში იგივე შინაარსის მატარებელია ტერმინი იმიგრაციული) პროცესების რეგულირებისა და შესაბამისად კონტროლის სისტემის აუცილებლობას და თავისებურებებს ორი ძირითადი მაჩვენებელი განსაზღვრავს:

- ქვეყნის საერთო განვითარების და სხვა (განსაკუთრებით მეზობელ) ქვეყნებთან ურთიერთობის დონეები.
- ქვეყნის საზოგადოებრივი და განსაკუთრებით დემოგრაფიული განვითარების ინტერესები.

აქედან გამომდინარე ქვეყნები იყოფიან:

- ემიგრაციულ,
- იმიგრაციულ და
- ტრანზიტულ ქვეყნებად.

♦ ემიგრაციული ქვეყნები. ემიგრაცია არის პროცესი, რომლის დროსაც მიგრანტები გადაადგილდებიან (იძლევიან) ქვეყნის გარეთ როგორც დროებით, ისე მუდმივ საცხოვრებლად.

ეს პროცესი, ქვეყანაში „დემოკრატიული“ თუ „დიქტატორული“ წყობის მიუხედავად, ამა თუ იმ დონით მაინც ხორციელდება, რადგან მიგრანტს, მიუკუთვნება პირი, რომელიც მიუხედავად გადაადგილების მიზეზისა, ხანგრძლივობისა და სიერცობრივი საზღვრებისა, მონაწილეობს მიგრაციულ პროცესში. ე.ი. მიგრანტი არის ინდივიდი, რომელიც იცვლის (დროებით თუ მუდმივად) საცხოვრებელ ადგილს და ისწრაფვის საარსებო პირობების გაუმჯობესებისაკენ, როგორც მშობლიურ ქვეყანაში, ისე მის ფარგლებს გარეთ.

ემიგრაციულ ქვეყანათა რიცხვს ქვეყნის მიკუთვნება დამოკიდებულია თვით პროცესის მასშტაბზე - სიდიდეზე. ემიგრაციის მასშტაბს განსაზღვრავს ძირითადად ქვეყნის განვითარების ისეთი დონე, რომელიც დემოგრაფიული განვითარების მაღალი მაჩვენებლის პირობებში, ვერ უზრუნველყოფს ჭარბი შრომითი რესურსების გამოყენებას (დასაქმებას) ან ქვეყნის ტერიტორიაზე შრომის ანაზღაურების დონე იმდენად დაბალია, რომ ინდივიდს და განსაკუთრებით ოჯახს მიზიმალური საარსებო პირობებით ვერ უზრუნველყოფს. ანალოგიურ მდგომარეობაში შეიძლება აღმოჩნდეს განვითარებული ქვეყანაც, გარედან აგრესიის ან თვით ქვეყანაში არსებული არამყარი პოლიტიკური სიტუაციების შედეგად.

მსოფლიოს ანალოგიური ქვეყნების მდგომარეობის განზოგადებით, ჩვენი აზრით, ქვეყნის ემიგრაციულ ქვეყნებისათვის მიკუთვნების განმსაზღვრელ საწყის წინაპირობად შეიძლება მიჩნეულ იქნეს ქვეყნის მოსახლეობის აბსოლუტური რიცხოვნების დინამიკური ცვალებადობის მაჩვენებელი. კერძოდ, მან უნდა აჩვენოს, რომ ძირითადად ემიგრაციის შედეგად მოსახლეობის აბსოლუტური რიცხოვნობა განიცდის სტაგნაციას ან კლებას. ე.ი. პირველ შემთხვევაში, პირობითად მოსახლეობის ბუნებრივი მატების სიდიდე ტოლია ემიგრაციის მაჩვენებლისა, ხოლო მეორის დროს მას ემატება მოსახლეობის საწყისი (ემიგრაციის დაწყების) რაოდენობის აბსოლუტური შემცირება.

კლასიკურ ემიგრაციულ ქვეყნებს მიეკუთვნება ევროპის ისეთი ქვეყნები როგორიცაა: პორტუგალია და ირლანდია, ამ უკანასკნელში მე-17 საუკუნიდან

დაწყებული ემიგრაცია დღემდე გრძელდება. ამ ქვეყნებში 1950-1970 წლებში (20 წლის განმავლობაში) ემიგრაციის შედეგად მოსახლეობის აბსოლუტური რაოდენობა შემცირდა შესაბამისად 18.6 და 23.1: -ით. ირლანდია მიეკუთვნება ევროპის ერთ-ერთ ყველაზე მცირერიცხოვან ქვეყანათა რიცხს (1971 წელს -3.1 მილიონი კაცი, 1988 წელს - 3.7 მილიონი კაცი).

თვით სახელმწიფოდ არსებობის აუცილებელი პირობიდან გამომდინარე, ემიგრაციული ქვეყნები მიისწრაფვიან დაარეგულირონ ემიგრაციული პროცესები ისე, რომ ერთის მხრივ შეინარსუნონ დემოგრაფიული განვითარების მახასიათებლები, მეორე მხრივ კი უზრუნველყონ საკუთარი მოქალაქეები - მიგრანტები ქვეყნის გარეთ და უკუმიგრაციის შემთხვევაში ქვეყანაში, სახელმწიფო სოციალური დაცვის პირობებით.

განსაკუთრებით მცირერიცხოვანი მოსახლეობისა და განვითარების პერსპექტივების მქონე, ემიგრაციული ქვეყნები მიისწრაფვიან თავიანთი მიგრანტების ასაკობრივი, პროფესიული ცენზის, ქვეყნის გარეთ დასაქმების და გეოგრაფიული განთავსების მაჩვენებელთა მონიტორინგისაკენ, რათა ხელი შეუწყონ მათ შრომით დასაქმებას საზღვარგარეთ. ამასთანავე ცდილობენ საჭიროებისდა მიხედვით შექმნან წინაპირობები გარკვეული კატეგორიის მიგრანტების უკუმიგრაციისათვის.

თვით გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის 1949 წლის აგვისტოს დოკუმენტით განსაზღვრულია, რომ „ჩვეულებრივ ყველა ადამიანი მიეკუთვნება ნაციონალურ თანამეგობრობას და მის თანამონაწილედ შეიგრძნობს თავს. ის საკუთარი ქვეყნის ხელისუფლების მფარველობითა და დახმარებით სარგებლობს. საზღვარგარეთ მათი ყოფნისას, საკუთარი ქვეყნის ხელისუფლება ზრუნავს და ანიჭებს მათ გარკვეულ უპირატესობას“.

აქვე გვინდა ავღნიშნოთ ისიც, რომ ემიგრაციულ ქვეყნებში, საკუთარ მოქალაქეთა მიმართ ინფორმაციის მოპოვება და მათი ქვეყნის გარეთ მიგრაციის რეგულირება ერთი შეხედვით არადემოკრატიულ ფორმად შეიძლება იქნას მიჩნეული, რადგან საერთაშორისო დონეზე აღიარებულია ადამიანის ქვეყნიდან გასვლისას შეზღუდვაობა, ხოლო ქვეყანაში შემოსვლისას ინდივიდუალურ უფლებაზე მთავრობის მიერ გარკვეული შეზღუდვების სამართლიანობა. შემოსვლისას შეზღუდვა ხდება ერთი გამონაკლისი პირობის გარდა: თუ ადამიანის გადაწყვეტილება ქვეყნიდან გასვლის შესახებ იყო, არა ინდივიდუალური, არამედ იძულების შედეგი, ე.ი. როცა სიცოცხლის ხელყოფის საშიშროების გამო მას ჰქონდა ერთი გამოსავალი - წასულიყო ქვეყნიდან. მხოლოდ ასეთ შემთხვევაში ადამიანის ქვეყნიდან გასვლის ინდივიდუალური უფლება იმპედროულად არის ყოველგვარი შეზღუდვის გარეშე ქვეყანაში შემოსვლის უფლება.

ფაქტურად, ადამიანის (მიგრანტის) ძირითადი და საბოლოო ხელშეუხებლობა გამოიხატება ქვეყნიდან წასვლის უფლებაში.

მეორე მხრივ, ასეთი ქვეყნებისათვის (განსაკუთრებით მცირერიცხოვანი მოსახლეობისა და განვითარების - დასაქმების შესაძლებლობის მქონეთათვის) თავის მოქალაქეებზე ინფორმაციის მოპოვება, მათი ემიგრაციის გარკვეულად რეგულირება და უკუმიგრაციის ხელშეწყობა ზოგ შემთხვევაში აუცილებელიც კი ხდება. ყოველივე ამის აუცილებლობას განსაზღვრავს ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების შესაძლებლობა - პერსპექტივები და ემიგრაციის შედეგად შექმნილი დემოგრაფიული რეალობა. ე.ი. მდგომარეობა, როცა ამ ორ მაჩვენებელს შორის მკვეთრი დისბალანსია პირველის სასარგებლოდ, რის შედეგადაც ქვეყანაში იქმნება ფარული დემოგრაფიული ექსპანსიის საშიშროება.

♦ ემიგრაციული ქვეყნები. ემიგრაცია არის პროცესი, რომლის დროსაც მიგრანტები გარედან (დროებით ან მუდმივ - საცხოვრებლად) შემოდის

(იმყოფებიან) ქვეყანაში, ე.ი. ესაა ემიგრაციის საპირისპირო პროცესია და მასთან შედარებით იმიგრაციული ქვეყნისათვის მეტი დადებითი მახასიათებელი აქვს, რადგან იმიგრაცია მიგრანტებისათვის, უმეტეს შემთხვევაში, მიზიდველ ქვეყანას ნიშნავს. აქედან გამომდინარე, იმიგრაციული ქვეყნები პროცესებს არეგულირებენ არა მხოლოდ მიმდინარე სახელმწიფოებრივი ინტერესების, არამედ რეგულირებისას ითვალისწინებენ ქვეყნის როგორც ეკონომიკური, ისე დემოგრაფიული განვითარების პერსპექტივებს. პირველ შემთხვევაში იგი ძირითადად აისახება საკუთარი შრომის ბაზრის ინტერესების დაცვის პრიორიტეტში, ხოლო მეორე შემთხვევაში - დემოგრაფიული განვითარების ხელშეწყობაში.

მაგალითად, ისეთ კლასიკურ იმიგრაციულ ქვეყანაში როგორც კანადა, იმიგრაციული პოლიტიკის უპირველესი ამოცანაა ხელიშეწყოს იმ დემოგრაფიული მიზნების მიღწევას რომელსაც პერიოდულად განსაზღვრავს კანადის მთავრობა, მოსახლეობის რაოდენობრივი მატების ხარისხის, მისი სტრუქტურისა და გეოგრაფიული განაწილების (განსახლების) თავისებურებათა გათვალისწინებით.

ამ მხრივ დღეს მომგებიან მდგომარეობაშია რუსეთი, რომელიც საბჭოთა იმპერიის დაშლის შემდგომ იმიგრაციულ ქვეყნად ფორმირდება და სადაც „სტიქიური“ (პროცესების რეგულირება აქ ჯერ კიდევ ჩანასახის ღონეზეა) იმიგრაციის შედეგად ჩამოსულთა 50: - შრომისუნარიანი მოსახლეობა: 35 - 45 წლის და თანაც ბავშვებიანი (ბავშვები შეადგენენ 35%), რაც იმპერიის დაშლამდე რუსეთში არსებულ დემოგრაფიულ მდგომარეობას მკვეთრად აუძოვბეს.

♦ ტრანზიტული ქვეყნები. ტრანზიტულ ქვეყნებს მიეკუთვნება შუალედური (პირობითად მესამე) ქვეყნები, რომელთა ტერიტორიის ტრანზიტული გავლითაც ხორციელდება როგორც მიგრანტების, ისე ტვირთების სასურველ ქვეყანაში მოხვედრა. თვით ტრანზიტული მიგრაცია არის პროცესი, რომლის დროსაც მიგრანტები ერთი ქვეყნიდან მეორეში გადაადგილდებიან მესამე (შუალედური) ქვეყნის (ქვეყნების) გავლით. მესამე - შუალედური ქვეყნისათვის (ქვეყნებისათვის) ისინი ითვლებიან ტრანზიტულ მიგრანტებად.

უპირველეს ყოვლისა, ასეთ ქვეყნად არსებობას განსაზღვრავს მსოფლიოს რუკაზე მისი გეოპოლიტიკური მდებარეობა და სხვა ქვეყნების ინტერესი სატრანზიტოდ გამოიყენონ იგი. ტრანზიტული ფუნქცია ასეთი ქვეყნის მხოლოდ ეკონომიკური განვითარების სტიმულატორია, რომელიც პირდაპირ ელინდება ტვირთების მოძრაობის ინტენსივობის მაჩვენებლის შესაბამისი გადასახადის აბოლებაში. არაპირდაპირ, ტრანზიტულ მიგრანტთა მიერ ტრანზიტული ქვეყნის მომსახურების სერვისის გამოყენებით დაზარალებულ ფულად სიდიდეებში.

ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, ლოგიკურად, ტრანზიტული ქვეყანა უფრო მიზიდველ-იმიგრაციული ქვეყნების რიცხვს უნდა განეკუთვნოს, რადგან ტრანზიტის ფუნქცია ასეთ ქვეყანაში მიმზიდველი ცხოვრების ღონის შექმნის ნიშანია. ასეთი ქვეყნის პარალელურად ემიგრაციულ ქვეყნად ყოფნა, მხოლოდ იმ შემთხვევაშია შესაძლებელი, როცა ქვეყნის დემოგრაფიული განვითარება მკვეთრად უსწრებს დასაქმების შესაძლებლობას.

იმიგრაციული და განსაკუთრებით ტრანზიტული (რიგ პირობებში - ემიგრაციული, განვითარების შესაძლებლობის მქონე) ქვეყნების თითქმის უალტერნატივო წინაპირობაა ერთის მხრივ დაიცვან ქვეყანა უკანონო მიგრაციისაგან. პროცესისაგან, რომლის შედეგად იზრდება იმ კატეგორიის მიგრანტთა რიცხვი, რომლებიც კანონის დარღვევით შემოდიან ან იმყოფებიან ქვეყანაში და მეორე მხრივ-კანონიერების ფარგლებში დაარეგულირდნ ქვეყანაში მუდმივ საცხოვრებლად ჩამოსვლის მსურველ უცხოელთა რიცხოვნობა.

ამ მხრივ განსაკუთრებულ მდგომარეობაში იმყოფებიან მოსახლეობით მცირერიცხოვანი და ტერიტორიით პატარა ქვეყნები. ისინი კიდევ უფრო მეტი სამიშროების წინაშე დგანან თუ მათ ახასიათებთ განვითარების (ძირითადად ეკონომიკური) და სახელმწიფოებრივი უშიშროების დაცვის (კონტროლის) დაბალი დონე და მათდამი აგრესიულად განწყობილი ქვეყნების ტერიტორიული მეზობლობა.

ამ უკანასკნელის კლასიკური მაგალითია ისტორიულ წარსულში ჩინეთის დემოგრაფიული ექსპანსია. დღეს უკვე მისი პროვინციის, ტიბეტის მიმართ. აღმოსავლეთ ტიბეტში ჩასახლებულმა ჩინელებმა დასაწყისში ათთვისეს ხმარებაში ტიბეტური ენა და ცხოვრების ყოფითი მხარეები, ხოლო მას შემდეგ როცა, ძირითადად იმიგრაციის შედეგად, მათი რიცხვი მკვეთრად გაიზარდა, მოახდინეს ტიბეტელების ასიმილაცია.

ექსპანსია და მისი შედეგი ასიმილაცია, ძალზე ფარული და ხანგრძლივი პროცესია. თანამედროვე პირობებში იგი კიდევ უფრო მეტად ფარულია და შეიძლება ითქვას, ხელსაყრელ პირობებში მისი რეალიზაცია უფრო ნაკლებ დროს მოითხოვს. მაგალითად, ჩვენი აზრით, ამის პირობები არსებობდა, საბჭოთა იმპერიაში შემაჯავლი და მისი დაშლის შემდგომ დღეს უკვე დამოუკიდებელ ქვეყნებში. ჩვენს მიერ მოპოვებული (ოფიციალურად დაუზუსტებელი) ინფორმაციით, ჩინეთთან რუსეთის სასაზღვრო, შორეული აღმოსავლეთის - უზარმაზარი ტერიტორია აპურისპირეთის (რომლის კუთვნილების საკითხი წარსულში საბჭოთა კავშირსა და ჩინეთს შორის დაპირისპირების საგანიც კი იყო), ჩინეთიდან, ძირითადად უკანონო მიგრანტების მიერ „ათვისებულია“. აქ არსებულ რუსულ - „ხუტორულ“ დასახლებებში მცხოვრებთა უმეტესი ნაწილი ჩინელია და ისინი (დაახლოებით ტიბეტში ჩინური ექსპანსიის მსგავსად) მუდმივ მცხოვრებლებად ფორმირდებიან.

აქედან გამომდინარე, თითოეული ქვეყანა ცდილობს ტრანზიტული თუ იმიგრაციულ - ემიგრაციული პროცესების რეგულირებას და შესაბამისად ქმნის მათი შეზღუდვისა თუ ხელშეწყობის მექანიზმებს.

ამ მხრივ საინტერესოა გაეროს ინფორმაციაზე (მიუხედავად იმისა, რომ იგი 1974 წლის მონაცემია) დაყრდნობით ჩვენს მიერ შედგენილი დიაგრამები (ნახ. 1) რომლებიც ნათლად ასახავენ მსოფლიოს ცალკეული ქვეყნების ემიგრაციულ პოლიტიკას.

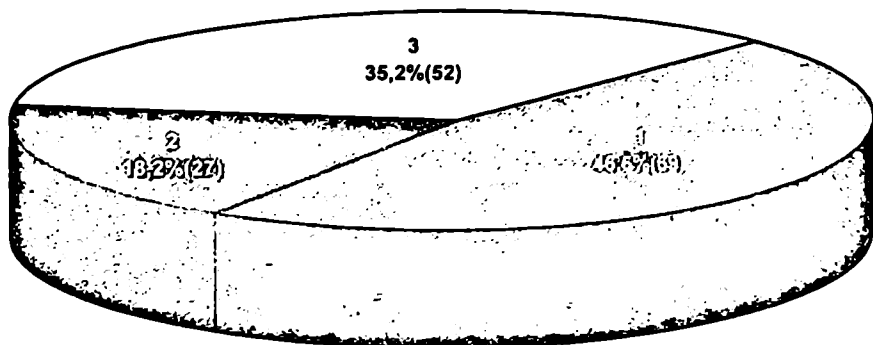
ამგვარად, მიგრაცია მრავალსაქმეტიანი სოციალური პროცესია და იგი, პირდაპირ თუ ირიბად, პრაქტიკულად დაკავშირებულია ქვეყნის განვითარებისა და განსაკუთრებით (მოსახლეობის) ცხოვრების ყველა ასპექტთან. თანამედროვე პირობებში იგი არ შემოიზღუდება ერთ ქვეყანაში მიმდინარე პროცესებით და მასში როგორც ერთი ქვეყნის, ისე საერთაშორისო ინტერესები ვლინდება.

ამის შედეგად, მიგრაცია ქვეყნის დონეზე, საერთაშორისო ინტერესებთან მიახლოების გათვალისწინებით პოლიტიკის რანგში განიხილება.

გარდა ზემოაღნიშნულისა, ქვეყნების ტერიტორიული სიდიდე და გეოგრაფიული მდებარეობაც გარკვეულად განსაზღვრავს მიგრაციული პროცესების რეგულირებისა და ამის შესაბამისად, კონტროლის სისტემის ფუნქციონირების თავისებურებას. ამიტომაც მსოფლიოში თითქმის არაა ორი ისეთი ქვეყანა, სადაც ერთნაირი სტანდარტით ხორციელდებოდას მიგრაციაზე ინფორმაციის მოპოვება და მასზე კონტროლი.

თანამედროვე პირობებში განვითარებული, ძირითადად ტერიტორიულად ახლო მდებარე ქვეყნები, ცდილობენ მიგრაციის სფეროში კონტროლის სისტემის ცალკეული ინტერესები გადაიტანონ საერთო საზღვარზე და ხელიშეწყონ საკუთარ მოქალაქეთა - მიგრანტთა ერთმანეთს შორის თავისუფალ გადაადგილებას. ამის შესახებ უფრო ლეტალურად არის მოცემული ქვემოთ და დანართში

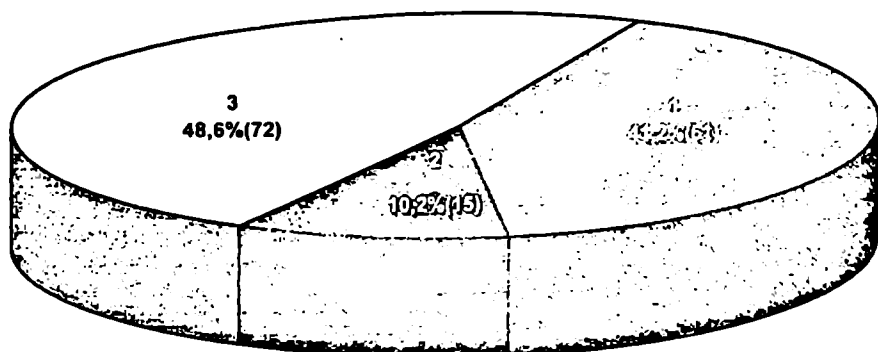
დროებით ემიგრაციას

1. ნების რთავს
2. არაქონს წახალისებას
3. უწყააღმდეგება

*) ყველაზე მეტი ქვეყნების
აბსოლუტური რაოდენობა

მუდმივ ემიგრაციას (ანუ მუდმივ საცხოვრებლად)

ევროპის ქვეყნების ჯგუფის ე.წ. შსმშმშმშმშ სისტემის თაობაზე ინფორმაციაში, აქ კი, ავლნიშნავთ იმ ძირითად პირობებს, რომელიც აუცილებელია ქვეყანათა ასეთი „დაჯგუფებისათვის“:

- საეიზო პოლიტიკის პარამონიზაცია.
- მიგრაციასთან დაკავშირებული კანონმდებლობის სრულყოფა და მათი დაახლოება.
- ინფორმაციის გაცეღის მექანიზმების სრულყოფა, და ერთიანი სიტემის განეითარება. „დაჯგუფების“ ღონეზე დამატებით ახალი შიდა კონტროლის სწყეების შექმნა.
- გასელა – შემოსელის პროცედურების კოორდინაცია.

თეით ამ ოთხი ძირითადი პირობიდან გამომდინარე ცხადი ხდება, რომ „დაჯგუფებაში“ შემავალ ქვეყნებს მაინც გააჩნიათ საკუთარი მიგრაციული პოლიტიკა და შესაბამისი, „დაჯგუფების“ გარეთ კონტროლის თუ შიგნით მეთალყოფიების საშუალებები. ე.ი. „დაჯგუფებაში“ შემავალი თითოეული ქვეყნის დამოუკიდებლად არსებობის აუცილებელი სახელმწიფოებრივი ელემენტი საკუთარი მიგრაციული პოლიტიკის არსებობაშია და იგი მულაენდება სამ ღონეზე – ქვეყნის შიგნით, „დაჯგუფებაში“ და „დაჯგუფების“ გარეთ.

ყოველივე ზემოთქმულის ფონზე და XXI საკუნის მიჯნაზე, როცა ქვეყნების უმეტესობამ დამოუკიდებლად არსებობის ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში გაიარა განვითარების ეტაპები თუნდაც „დაჯგუფებამდე“. მსოფლიოს ახალი დამოუკიდებელი ქვეყნები და კერძოდ ყოფილ საბჭოთა იმპერიაში შემავალი ამაჟამად დამოუკიდებელი ქვეყნები საკმაოდ რთულ მდგომარეობაში აღმოჩნდნენ. მათ უნდა გადაწყვიტონ და არამართო გადაწყვიტონ არამედ დააჩქარონ მიგრაციის მართვის თანამედროვე სისტემის ფორმირება ისე, რომ ამან ერთის მხრივ არ გააღიზიანოს განვითარებული ქვეყნები ან ყოფილი იმპერიის მემკვიდრე რუსეთი, ხოლო მეორე მხრივ, აგი უნდა მიესადაგებოდეს განვითარების გარდამავალ პერიოდში ყოფი ქვეყნის მკვეთრად გამოსატულ ეროვნულ ინტერესებს.

ამგვარად, კიდე ერთხელ შეიძლება რეზიუმე გავუკეთოთ იმ გამოცდილებას, რაც ამ სფეროში არსებობს, მსოფლიოს განვითარებული თუ განვითარებადი ქვეყნების უმეტესობაში:

- ეფექტური მიგრაციული პროცესების რეგულირებისა და შესაბამისად კონტროლის სისტემის შექმნა ყველა სუვერენული სახელმწიფოს ინტერესების სფეროს მიეკუთვნება.
- ქვეყნებში უსოვარი დროიდან დაწყებული მიგრაციის კონტროლის სისტემის დღემდე შენარჩუნების საფუძველია ის, რომ მათი ფუნქციონირებით, ეროვნული უშიშროების სისტემისა და დემოგრაფიული განვითარების ინტერესები, დანაშაულებებისაგან და უკანონო მიგრაციებისაგან იქნას დაცული.
- სუვენერულ სახელმწიფოთა შორის მიგრაციული პროცესების მართვის პოლიტიკაში არსებული განსხვავება, თავისთავად მიანიშნებს იმაზე, რომ მიგრაციული პროცესების აღრიცხვის, მართვის და კონტროლის სფეროში არ არსებობს სტანდარტული მოდელი ან სისტემა.
- ცალკეული ქვეყნის ხელისუფლების მიერ მიგრაციული კონტროლი-საზღვარზე ადამიანთა (მიგრანტთა) გასელა-შემოსელის და ქვეყანაში ყოფნის (განსაკუთრებით მუდმივი ცხოვრებისა) და შრომითი საქმიანობის მსურველთა რეგულირებისათვის საჭირო ატრიბუტს წარმოადგენს.

- ცალკეული ქვეყნების მიგრაციის კონტროლის სისტემები, სოციალურ - ეკონომიკური და დემოგრაფიული განვითარების, გეოგრაფიული მდებარეობის თავისებურებებიდან გამომდინარე, ერთმანეთს ეწინააღმდეგება.
- მაგალითად, როცა ქვეყანა მიეკუთვნება ემიგრაციული, ტრანზიტული ან იმიგრაციული ქვეყნების რიცხვს, მიგრაციული კონტროლის სისტემის რეჟიმი და შესაბამისად მიგრაციული კონტროლის სამსახურების ქმედებები მნიშვნელოვნად განსხვავებული და ურთიერთდაპირისპირებულია.
- თვით ცალკეული ქვეყნის შიგნითაც კი ზოგჯერ გვხვდება სასაზღვრო და ქვეყნის შიდა კონტროლის სფეროს სტრუქტურებს შორის ურთიერთდაპირისპირება (სამსახურებრივი საინფორმაციო ბაზის შექმნაში, ან კონტროლის მიზნების, ან საკომუნიკაციო ქსელის მომპარებაში, ან სტრუქტურათა შორის ოპერატიული მონაცემების მოპოვებაში), რაც ხშირად იწვევს საქმიანობის დუბლირებას და ურთიერთ გამომრიცხავი პოლიტიკის გატარებას.
- სხვადასხვა ქვეყანაში საზღვარზე ფუნქციონირებს მიგრაციის სფეროს თანამშრომლების განსხვავებული შემადგენლობა: იმიგრაციის ინსპექტორი, უცხოელთა საკითხების პოლიცია. ზოგან მიგრაციის პირველად კონტროლს ასრულებენ მესაზღვრეები, სასაზღვრო პოლიცია, მიგრაციის პოლიცია, მებაჟეები, აეროპორტის უსაფრთხოების თანამშრომლები, ქვეყნის შიგნით მიგრაციის სამსახური ან მიგრაციის პოლიცია.
- ყოველივე ეს გამოწვეულია იმით, რომ მთელ რიგ ქვეყნებში არის იმიგრაციის სამინისტრო, ხოლო იქ სადაც ასეთი სამინისტრო არაა ფუნქციები განაწილებულია სხვა და სხვა უწყებებს შორის, ანდა მიგრაციის სამსახური იუსტიციის ან შინაგან საქმეთა სამინისტროებს მიეკუთვნება. მაგალითად:
 - ბულგარეთში და უნგრეთში - კონტროლს სხვადასხვა უწყებები ახორციელებენ;
 - აშშ - იუსტიციის სამინისტროსთან არსებობს იმიგრაციისა და ნატურალიზაციის სამსახური;
 - ნიდერლანდებში - იუსტიციის სამინისტროსთან - უცხოელთა საქმეების ადგილობრივი პოლიცია;
 - ინგლისში - იმიგრაციის და ეროვნებათა დეპარტამენტი;
 - პორტუგალიაში - ცენტრალური საიმიგრაციო სამსახური;
 - კანადაში - დასაქმებისა და იმიგრაციის სამინისტრო;
 - ავსტრალიაში - ლტოლვილთა და იმიგრაციის სამინისტრო და მასთან არსებული იმიგრაციის და ეთნიკურ საკითხთა დეპარტამენტი;
 - ახალ ზელანდიაში - იმიგრაციის სამინისტრო.
- ნებისმიერი სუვერენული ქვეყნის კანონიერი მოთხოვნით სასაზღვრო - გამშვებ პუნქტებში ჩამოსვლისას თუ გამგზავრებისას და ქვეყანაში ყოფნისას მიგრანტს უნდა აქონდეს პასპორტი, ვიზა, სერტიფიკატი ან სხვა დადგენილი დოკუმენტები.
- აღნიშნულიდან გამომდინარე, განსაკუთრებით იმიგრაციული და ტრანზიტული, ქვეყნები მიიჩნევენ, რომ ვიზა არის ქვეყნის გარეთ უცხოელის მიერ ქვეყანაში შესვლაზე მიღებული უფლება, რომელსაც აუცილებლად უნდა ახლდეს მიგრაციის სამსახურის ნებართვა (სერტიფიკატი). ნებართვის საშუალებით რეგულირდება და კონტროლდება მიგრაციული პროცესების როგორც რაოდენობრივი, ისე დასაქმების და ქვეყანაში ყოფნის მახვენებლები.
- მიგრაციული კონტროლის სისტემის ძირითადი მიზანია მიგრაციული პროცესის რეგულირება და უკანონო მიგრაციის აღკვეთა. ე. ი.

მეთვალყურეობა გაუწიოს იმიგრაციულ - ემიგრაციულ პროცესებს, მიგრანტის მიერ ქვეყნის გარედან შემოსვლის უფლების - ვიზის და საზღვარზე ნებართვის (სერტიფიკატის) მიღებიდან იმიგრანტის ან თავშესაფრის მაძიებლის სტატუსის მინიჭებამდე ან თუ იგი ღრობით მიგრანტს - ვიზიტორს მიეკუთვნება. ქვეყნის დატოვებამდე.

ყოველივე ამასთან ერთად აუცილებელია ზაზი გაესვას იმასაც, რომ მიგრაციის აღრიცხვის, რეგულირებისა და კონტროლის სისტემათა ფუნქციონირება, ქვეყნის განვითარების მაღალი დონის მიუხედავად, საკმაოდ „ძვირი სიამოვნებაა“ და მოითხოვს როგორც დიდ ფინანსურ - ტექნიკურ საშუალებებს, კადრების მაღალ პროფესიონალიზმს, ისე სისტემის შედეგების (გაძეგება - დეპორტაციის თუ გასაჩივრების, სამართლიანობის გარკვევის ძვირად ღირებული საქმიანობა) საფინანსო უზრუნველყოფას. ამიტომაც მთელ რიგ ქვეყნებს, მათ შორის აშშ-ს, მიგრანტთა ინსპექტირებაზე (სერვისზე) დაწესებული აქვს გადასახადი - საფასური, რომლის შენატანებითაც ფუნქციონირებს თვით სისტემა.

ქვემოთ, ცალკე თავში, აღნიშნული სისტემების ფუნქციონირების თავისებურებათა უფრო დეტალურად დახასიათებამდე, სისტემის მთლიანობაზე, მის კონკრეტულ მიმართულებაზე თუ შესაბამისი სამსახურების ფუნქციონირების თაობაზე სრულ წარმოდგენას შეგვიქმნის, მსოფლიოში სისტემის სირთულით გამოირჩეული ორი იმიგრაციული ქვეყნის მიგრაციის სამსახურების სტრუქტურა.

ქვემოთ მოყვანილი აშშ-ს იუსტიციის სამინისტროსთან არსებული „იმიგრაციისა და ნატურალიზაციის სამსახურის“ სტრუქტურასთან (იხ. ნახ.2) შედარებით ავსტრალიის „იმიგრაციის და ეთნიკურ საკითხთა დეპარტამენტის“ სტრუქტურა უფრო მეტი დეტალურობით გამოირჩევა, რაც კიდევ ერთი თავისებურების მაჩვენებელია. ზოგიერთი ქვეყანა არ ამჟღავნებს თავის შიდა „სამზარეულოს“ სპეციფიკას. იგი უფრო „დაშფოვულია“ - „გასაიდუმლოებულია“. ამის შესაბამისად, ქვეყნებს შორის ინფორმაციის გაცვლა თუ საზოგადოების ინფორმირება სხვადასხვა დონის ინფორმაციული მაჩვენებლებით ხასიათდება.

ავსტრალიის იმპერატორის და ეთნიკურ საკითხთა
დეპარტამენტის საქმიანობის მიმართულ გეგმები და
სტრუქტურული ეროვნულები
(საშინაგარეოთა ანგარიშის სამსახურები)

1. მდივანი;
2. მდივნის ორი მოადგილე;
3. მინისტრის ოფისთან კავშირის უზრუნველყოფი პირები;
4. გენერალური სათათბირო;
5. აღმასრულებელი ასისტენტები.

[1] პოლიტიკა და პროგრამების განვითარება

6. კორპორაციული (ერთობლივი) რეფორმა და მიგრაციის სტრატეგია;
7. კორპორაციული სტრატეგია და რეფორმა;
8. მიგრაციული პროგრამების სტრატეგია და პოლიტიკა;
9. მიგრაციის კუმანიტარული გარემო და მოსახლეობა;
10. შემოსვლა და კუმანიტარული პოლიტიკა;
11. შემოსვლა და ცხოვრების პოლიტიკა;
12. ლტოლვილებთან დაკავშირებული პოლიტიკა;
13. კუმანიტარული პროგრამები და პოლიტიკა;
14. მოქალაქეობის და დასახლების პოლიტიკა;
15. მოქალაქეობის პოლიტიკა;
16. ენის პოლიტიკა;
17. სოციალური სამართლიანობის (დაცვის) კოორდინაცია;
18. მოთმინების ერთი წელი;
19. განსაკუთრებული მდგომარეობის შეფასება;
20. სამართლებრივი სტრუქტურა (საფუძვლები - ჩარჩოები);
21. კანონმდებლობა;
22. სამართლებრივი პოლიტიკა;
23. საეიზო სტრუქტურა (საფუძვლები);
24. ლტოლვილთა კანონი;
25. სამართლებრივი შეხედულებანი;
26. რჩევები მიგრაციის საკითხებზე.

[2] კორპორაციული (ერთობლივი) სამსახურები

27. პერსონალი;
28. პერსონალის პოლიტიკა;
29. საქმიანი ურთიერთობანი;
30. შიდა ძიება;
31. პერსონალის მომსახურე სამსახურები;
32. საზღვარგარეთის პერსონალის მომსახურე სამსახურები;
33. შტატის განვითარება და კომუნიკაციები;
34. რესურსების მართვა;
35. რესურსების სისტემა;
36. საკუთრება;
37. ბიუჯეტის მართვა;
38. ყიდვა - შეძენის რეფორმა და სათათბირო;
39. შიდა პოლიტიკა და ინფრასტრუქტურა;

40. ინფორმაციული ტექნოლოგიის დაგეგმარება;
41. სტანდარტებისა და მონაცემების მართვა;
42. საკომუნიკაციო ინფრასტრუქტურა;
43. უსაფრთხოების და დოკუმენტაციის მართვა;
44. ინფორმაცია და ტექნიკა.

3 მთავრობა და მიმოხილვა

45. სამინისტრო და აღმასრულებელი სამსახურები;
46. სამინისტროთა სამსახურები;
47. სამთავრობო გადაწყვეტილებათა აღსრულების კოორდინაცია;
48. ინფორმაცია საზოგადოებრივ საკითხებზე და გამოძეგმლობა;
49. საზოგადოება, გარემო და ანგარიშგება;
50. განსჯა და მიმოხილვა;
51. მიმოხილვის პოლიტიკა;
52. სახალხო დამცველთა პირადი ხელშეუხებლობა;
53. კოორდინაცია მიმოხილვის საკითხში;
54. განსჯის პროცესი;
55. კავშირებისა და კანონიერების გაძლიერება;
56. თანხმობისა და დაკავების პოლიტიკა;
57. გამოძიება და კავშირი;
58. მონაცემები გადაადგილებაზე და მათი გადამოწმება.

4 იმიგრაციის, სხვა კულტურათა და მოსახლეობის —კვლევის ბიურო

59. მელბურნის ოფისი - დირექტორი;
60. სოციალურ - დემოგრაფიული კვლევა;
61. ეკონომიკური და განსახლების კვლევა;
62. კანბერას ოფისი - დირექტორის მოადგილე;
63. სტატისტიკა;
64. კვლევა;
65. ბიბლიოთეკა.

5 უცხოელ კლიენტთა სერვისი სამსახურები (რომლებიც განლაგებულია უცხოეთში)

66. გადაწყვეტილებათა მხარდამჭერი და საზღვარგარეთის (უცხოელ) კლიენტთა;
67. პროგრამის კავშირის, მონიტორინგის და ანგარიშგების;
68. საზღვარგარეთ არსებული რესურსების;
69. ინსტრუქციათა და ფორმათა განვითარება - გაუმჯობესების;
70. ინსტრუქციათა და ფორმათა დისტრიბუციის, განაწილების სტრატეგიის;
71. კლიენტთა მომსახურების განვითარების;
72. საზღვარგარეთ მოქმედ პროექტთა მიმოხილვის (განყოფილება);
73. აღმასრულებელი ასისტენტი და სპეციალური პროექტების შემუშავების;
74. მიგრაციის და ქვეყანაში დროებით შემოსვლის;
75. ბიზნესის უნარ - ჩვევების;
76. დამოუკიდებელი და კონცენსიური;

77. დროებით შემოსევლელი ეიზიტორებისა და სტუდენტების საკითხების შემსწავლელი;
78. საზღვარგარეთის სისტემები;
79. ეიზიტორთა მდგომარეობის გამაუმჯობესებელი სპეციალიზირებული ჯგუფები;
80. ტელეკომუნიკაციათა პროექტი;
81. ქვეყანაში შემოსვლის ხელშემწყობი;
82. შემოსვლის სისტემები;
83. ტურიზმის მზარდაპყერი;
84. სააერო და საზღვაო პორტების მუშაობის ხელშემწყობი.

*) სტრუქტურა - მიმართულებები, სამსახურები, ამოღებულია მიგრაციის საერთაშორისო ორგანიზაციის მასალებიდან.

2. ბარე მიგრაციის რეგულირების საკანონმდებლო ბაზა ყოფილ საბჭოთა სივრცეში

დღეს, ყოფილი საბჭოთა სივრცის ქვეყნებისათვის, დამოუკიდებლობის ხანმოკლე პერიოდში განვითარებისა და შესაბამისი მიგრაციულ-დემოგრაფიული სირთულეების შედეგად, ნათელი ხდება მიგრაციული და კერძოდ იმიგრაციულ-ემიგრაციული პროცესების მართვის სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობა.

ყოფილ საბჭოთა სივრცეში განვლილი პერიოდის საკანონმდებლო შემოქმედება მიგრაციის სფეროში შეიძლება შემდეგნაირად დახასიათდეს:

- ქვეყნების განვითარების და შესაბამისი მიგრაციული პროცესების პერსპექტივების გათვალისწინების გარეშე უფრო „მომენტალური“ კანონშემოქმედება;
- თვით დამოუკიდებლად არსებობის სახელმწიფოებრივი ატრიბუტიკის სიღრმისეული (თუნდაც დემოგრაფიული) შინაარსის გაუაზრებლობა;
- მსოფლიოს საკანონმდებლო სფეროს ბაზაზე თითქოსდა ახალი აღმოჩენების მცდელობა, რეალურად კი სახელმწიფო რეგულირების თუ კონტროლის ძველი იმპერიული სისტემები, კოსმეტიკური რეფორმებით.

ყოველივე ამის თქმის უფლებას გვაძლევს ის, რომ საბჭოთა სივრცის ძალა მოხდა ძალზე სწრაფად და ახალ, დამოუკიდებელ ქვეყნებს შორის ურთიერთობის ფორმების გარკვევის გარეშე; საბჭოთა კავშირის მკაცრი სასაზღვრო კონტროლი თითქმის მოიშალა მაშინ, როცა ახალ სახელმწიფოებში სახელმწიფო საზღვრის დაცვა მხოლოდ ჩანასახის დონეზეა. ახალ ქვეყნებს შორის ხელშეკრულებებში ჯერ კიდევ არაა ასახული სახელმწიფო საზღვრის ფუნქციონირებისა თუ მიგრაციული პროცესების რეგულირების ფორმები. ამის შესაბამისად, მოუწესრიგებელია ქვეყნებში იმიგრაციულ-ემიგრაციული პროცესების აღრიცხვის, განსაკუთრებით შემოსვლა-გასვლის, ყოფნისა და საქმიანობის მექანიზმები და კონტროლის სისტემები.

სახელმწიფო საზღვრის და მიგრაციული კონტროლის სისტემის მიმართ სახელმწიფო პოლიტიკის განუსაზღვრელობის შედეგად, თვით ქვეყნის საზღვრის თუ უშიშროების დაცვის სახელმწიფო უწყებების უმეტესობა ჯერ კიდევ საბჭოთა პერიოდის „ჩარჩოებში“ მოქმედებს.

ზემოაღნიშნულს კიდევ უფრო ადასტურებს ყოფილი საბჭოთა (თუ ე.წ. დსმ)-დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის) სივრცის საკანონმდებლო ბაზის ზოგადი ანალიზი, რომელიც ქვემოთ ცხრილშია მოცემული. კერძოდ:

- არცერთ ქვეყანაში არაა მიღებული მიგრაციის სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის გამოშატეველი, შეიძლება ითქვას ფუნდამენტალური კანონი „იმიგრაციის შესახებ“. ამ მხრივ ოთხ ქვეყანაში თითქოს არსებობს აღნიშნული სახელწოდების კანონი, მაგრამ რეალურად იგი ასახავს მხოლოდ მიგრანტთა ერთი კატეგორიის უცხოელთა ქვეყანაში მუდმივი ცხოვრების უფლების რეგულირებას; ორ ქვეყანაში მოქმედებს ანტიდემოკრატიული სახელწოდების კანონი „ემიგრაციის შესახებ“.
- თუ ჩაუკვირდებით კანონების სიღრმისეულ შინაარსს, უმეტესად თვალში საცემია გაუგებრობები მიგრაციის სფეროს ტერმინთა დეფინიციაში. მაგალითად, იმიგრაცია გაცნობიერებულია არა როგორც პროცესი, არამედ როგორც ქვეყანაში უცხოელთა მუდმივი ცხოვრების უფლება. განუსაზღვრელია ვიზის შინაარსი და ამის შედეგად ვიზის კატეგორიები მხოლოდ ქვეყანაში ყოფნის ვადით განისაზღვრება; ზოგადი და თანაც ძალზე

ლიბერალურია (უფრო პოლიტიკის განუსაზღვრელობის შედეგად) უცხოელთა და განსაკუთრებით უკანონო მაცხოვრებელთა პასუხისმგებლობა ქვეყნის წინაშე.

- განვიხილო პერიოდში, თვით რუსეთშიც, სადაც 1993 წელს შეიქმნა მიგრაციის ფედერალური სამსახური, ხოლო 1995 წელს მიგრაციის სახელმწიფო პროგრამა. ჯერ კიდევ არასრულყოფილია მიგრაციის სახელმწიფო პოლიტიკის კონცეფცია. ამასთან მიგრაციის ფედერალური სამსახური არ მიეკუთვნება სახელმწიფო მართვის მაღალი კატეგორიის უწყებათა რიცხვს.
- თვით ისეთი, საერთაშორისო მნიშვნელობის კანონიც კი, როგორიცაა კანონი „ლტოლვილთა შესახებ“, მიღებული აქვს ექვს ქვეყანას, მაგრამ იგი უმეტესად „ფორმალურ“ ხასიათს ატარებს, რადგან რეალურად მექანიზმებისა და სახელმწიფო (თუნდაც ფინანსური) საშუალებების სიმცირის გამო, სუსტად არის ამოქმედებული.

საკითხის უფრო ნათელსაყოფად, შედარებით დეტალურად განვიხილოთ საქართველოს მიგრაციის სფეროს საკანონმდებლო ბაზის ის მხარეები, რომლებიც ეწინააღმდეგებიან რეალობას ან არ ითვალისწინებენ მომხდარ თუ მიმდინარე მიგრაციულ პროცესებს.

1. კანონი „მოქალაქეობის შესახებ“, როგორც საქართველოში, ისე მის ფარგლებს გარეთ, დაუშვებლად მიიჩნევს საქართველოს მოქალაქეობის პარალელურად სხვა ქვეყნების მოქალაქეობას, ანუ ორმაგ მოქალაქეობას.

აქ საერთოდ არ იქნა გააზრებული საქართველოს ანალოგიური ქვეყნების წარსული თუ თანამედროვე რეალობა. კერძოდ, როგორც ტერიტორიით ისე მოსახლეობის რაოდენობით პატარა ქვეყნები, გრძნობენ რა მეზობელი ქვეყნებიდან საშიშროებას, თანაც თუ მათ ახასიათებს ემიგრაციის მასშტაბურობა, ერთის მხრივ - ქვეყნის ტერიტორიაზე არ ცნობენ ორმაგი მოქალაქეობის დაშვების მიმართებით საკითხის შერბილების შესაძლებლობასაც კი, ხოლო მეორე მხრივ - თანამდებთან საზღვარგარეთ მათ ორმაგ მოქალაქეობას. ასეთი იყო ამ საკითხის მიმართ შვეიცარიის ტრადიციული მიდგომა და მას დღემდე ახორციელებენ ბალტიისპირეთის ქვეყნები, საბერძნეთი, ზორვატია და სლოვენია.

ამავე დროს, კანონით, თუ მოქალაქე მუდმივად ცხოვრობს საქართველოს გარეთ და არასაპატიო მიზეზით არ დადგა ქვეყნის გარეთ საკონსულო აღრიცხვაზე ორი წლის განმავლობაში (მაგალითად, უზბეკეთში იგივე ვადა 5 წელია), იგი საქართველოს მოქალაქეობა დაკარგულად ითვლება. კანონი მიღებულ იქნა 1993 წელს, ქაოსური (სტიქიური) ემიგრაციული პიკის პერიოდში, როცა თვით საქართველოს საკონსულო სისტემა მხოლოდ ფორმირების საწყის სტადიაში იყო.

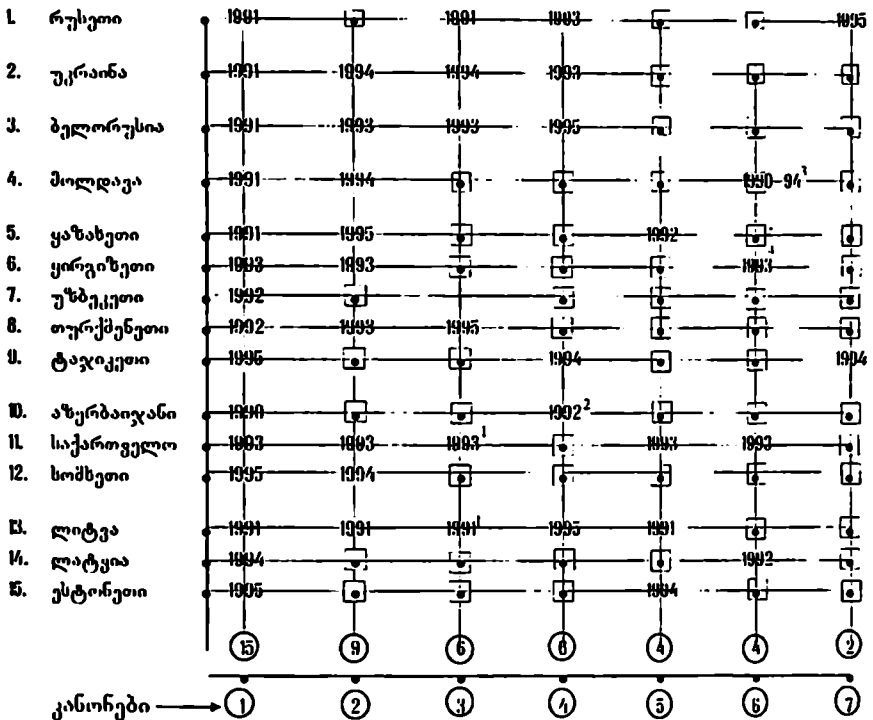
ამის გამო, რეალურად ქვეყნის გარეთ ორმაგ მოქალაქეობის მქონეთა და საკონსულო აღრიცხვაზე არდამდგართა რიცხვა საგანგაშო მასშტაბი მიიღო და ისინი „უცხოელებად“ ითვლებიან. ყოველივე დღეს უკვე თავისთავად თხოულობს გარკვეულ ცვლილებებს ამ მიმართებით, როგორც საქართველოს კონსტიტუციაში ისე კანონში (აღნიშნულზე უფრო დეტალურად იხ. IV ნაწილში).

2. კანონი „ემიგრაციის შესახებ“, თავისი სახელწოდებით ანტიდემოკრატიულ კანონთა რიცხვს მიეკუთვნება. ეს კანონები კი განსაზღვრავს ქვეყნიდან საკუთარ მოქალაქეთა მუდმივ თუ დროებით საცხოვრებლად წასვლისას, საქართველოს ე.წ. საზღვარგარეთის სამეგრაციო პასპორტის გაცემის თუ ქვეყნიდან ამოწერის წესს. სრულებით არ გამოხატავს სათაურს, რომლითაც იგი პროცესების რეგულირებას - შეზღუდვას თუ წახალისებას უნდა გულისხმობდეს.

ყოფილ საბჭოთა სივრცეში მიგრაციის რეგულირების სფეროს საკანონმდებლო
ბაზა (1.01.96. წ. მდგომარეობა)

ქვეყნები

წ. ლ. ე. ბ. ი

კანონები:

- ① - მოქალაქეების შესახებ;
- ② - უცხოელთა სამართლებრივი მდგომარეობის შესახებ;
- ③ - ქვეყნის მოქალაქეთა გასვლის და შემოსვლის შესახებ;
- ④ - ლტოლვილთა შესახებ;
- ⑤ - იმიგრაციის შესახებ;
- ⑥ - უცხოელთა დროებით შემოსვლის, ყოფნისა და გასვლის შესახებ;
- ⑦ - იძულებით გადასახლებულთა შესახებ.

შენიშვნა:

1. ამ ქვეყნებში კანონს ეწოდება „ემიგრაციის შესახებ“;
2. კანონს ეწოდება „ლტოლვილთა და იძულებით გადასახლებულთა შესახებ“;
3. 1990 წელს მიღებული კანონს ეწოდება „მიგრაციის შესახებ“ და ასახავს იმიგრაცია-ემიგრაციის რეგულირებას, ხოლო 1994 წელს მიღებულს „ქვეყანაში შემოსვლა და გასვლის შესახებ“;
4. კანონს ეწოდება „უცხოელთა ყოფნის წესის შესახებ“.

ამიტომაც მისი სახელწოდება, შეცვლას თხოულობს, თუნდაც ისეთი სახელწოდებით, რაგორითაც იგი მიღებულია ოთხ ქვეყანაში: რუსეთში, უკრაინაში, ბელორუსიაში და თურქმენეთში. ყველაზე სწორი გადაწყვეტილება იქნებოდა, თუ ამ კანონის პოზიციები აისახებოდა ახალ „იმიგრაციის კანონში“ ან ისევე, როგორც მოლდავეთშია, კანონში - ქვეყანაში შემოსვლა - გასვლის შესახებ.

3. კანონი „იმიგრაციის შესახებ“, სახელწოდებით მიგრაციის სფეროში მსოფლიოს განვითარებად ქვეყნებში მიღებულ ფუნდამენტურ კანონს განეკუთვნება. შინაარსობრივად კი მხოლოდ იმიგრაციულ პროცესში მონაწილე მიგრანტთა მხოლოდ ერთი კატეგორიის - იმიგრანტის სტატუსის, ანუ მოქალაქეობის შეუცვლელად უცხოელთა საქართველოში მუდმივი ცხოვრების უფლების მინიჭებისა და მათი რაოდენობრივი რეგულირების კვლევის განმსაზღვრელი კანონია.

აქედან გამომდინარე მოითხოვს სახელწოდების შეცვლას „იმიგრანტთა შესახებ კანონის“ სახელწოდებით, ან იგი უნდა აისახოს ახალ „იმიგრაციის“ კანონში.

4. კანონი „უცხოელთა სამართლებრივი მდგომარეობის შესახებ“ უფრო დეკლარაციული შინაარსის მატარებელი კანონია, სადაც ქვეყანაში უცხოელთა შემოსვლა - გასვლა, ყოფნა თუ საქმიანობა კანონიერების ზოგად ჩარჩოებშია მოქცეული. საყურადღებოა ისიც რომ, ანალოგიური კანონი მიღებულია ყოფილი საბჭოთა სიერცის ცხრა ქვეყანაში და სინამდვილეში მიგრაციული პროცესების მიმართ სახელმწიფო პოლიტიკის გარეშე, მხოლოდ ქვეყანაში გაცხადებული დემოკრატიული მშენებლობისაკენ მსოფლიოს საზოგადოებრიობის ყურადღების აქცენტრების მცდელობას უფრო წარმოადგენს.

5. „უცხოელთა საქართველოში შემოსვლის, ყოფნის და გასვლის შესახებ“ კანონი, „უცხოელთა სამართლებრივი მდგომარეობის შესახებ“ კანონის ხარვეზების შევსების მცდელობაა. მისი შინაარსი მიგრაციული პროცესების რეგულირების მხოლოდ ზოგიერთ საკითხს განიხილავს. მაგალითად, ვიზა იყოფა ოთხ კატეგორიად: დიპლომატიური, სამსახურებრივი, ჩვეულებრივი და ტურისტული, ხოლო მოქმედების ვადის მიხედვით სამ ტიპად: ერთჯერად, ორჯერად და მრავალჯერადად. ვიზის საფუძვლები ძალზე ზოგად ხასიათს ატარებს; ქვეყნის არამართო სახელმწიფო საზღვარზე არამედ ქვეყნის შიგნითაც ვიზის მიღებას და გაგრძელებას დასაშვებად მიიჩნევს და ა.შ. (აღნიშნულზე უფრო დეტალურად იხ. მე-3 თავში).

6. საქართველოში მოქმედებს აგრეთვე კანონი „საკონსულო მოსაკრებლების შესახებ“, რომელიც ისეთივე ხარვეზებით ხასიათდება, როგორც კანონი „უცხოელთა შემოსვლის, ყოფნისა და გასვლის შესახებ“. ამის მაგალითად, მოვიყვანო კანონის თუნდაც მე-6 მუხლის პოზიციას - „საქართველოში ყოფნის ვიზით განსაზღვრული ვადის გადაცილების შემთხვევაში, უცხოელი მოქალაქე იხდის გადაცილებული ვადის შესაბამისი ვიზის ღირებულების სამმაგ ოდენობას“. ამით მთავრდება მთელი პასუხისმგებლობა, ე.ი. უცხოელს შეუძლია მუდმივად დაარღვიოს ვადა, იყოს ქვეყანაში გარკვეული ვადით როგორც უკანონო მიგრანტი, საჭიროა მხოლოდ გადაიხადოს ჯარიმა. ამ მიმართებით შედარებით უფრო კარგი ნიმუშია ფორმულირება: „თვემდე, ვადის გადაცილებისათვის ჯარიმა 3 დოლარი დღეში“, რომელიც მიღებულია სომხეთში და გულისხმობს, რომ ერთ თვეზე მეტი ხნით ვადის გადაცილების შემთხვევაში ასეთი უკანონო მიგრანტი ექვემდებარება გაძევებას.

აქვე გვინდა აღვნიშნოთ რომ, ყოფილი საბჭოთა სიერცის საკანონმდებლო ბაზის შეფასებისას ყურადღებას იმსახურებს და გამოირჩევა მოლდავეთის საკანონმდებლო ბაზა. კერძოდ, მოქალაქეობის შესახებ კანონი, მიუხედავად იმისა, რომ დაუშვებელია ორმაგი მოქალაქეობა, ითვალისწინებს გამონაკლისს იმ შემთხვევაში თუ აღნიშნულზე სხვა სახელმწიფოსთან იქნება დადებული ხელშეკრულება. ამავე დროს, მიუხედავად იმისა, რომ 1990 წელს მიღებულ კანონს ეწოდება კანონი „მიგრაციის შესახებ“, იგი თავისი შინაარსით ცივილური „იმიგრაციის“ კანონს უახლოვდება. ასახავს იმიგრაციულ-ემიგრაციული პროცესების რეგულირებას, ხოლო 1994 წელს მიღებული კანონი „ქვეყანაში შემოსვლა-გასვლის შესახებ“ ასახავს როგორც უცხოელთა, ისე საკუთარ მოქალაქეთა შემოსვლა - გასვლის რეგულირების საკითხებს. ე.ი. მოლდავეთის კანონები მიგრაციული პროცესების მიმართ უფრო კომპლექსური მიდგომით და შესაბამისად უფრო მეტი სახელმწიფოებრივი პოლიტიკის შინაარსით ხასიათდება.

ამგვარად, საქართველოში 1993 წელს მიღებული მიგრაციის სფეროს კანონები იმდენად „ავტონომიურად“ არის შექმნილი და მიღებული, რომ არ ავსებენ ერთმანეთს, არ ასახავენ იმიგრაციულ-ემიგრაციული პროცესების რეგულირების გლობალურობას და მის მართვაში სახელმწიფო პოლიტიკის არსებობის აუცილებლობას.

დღეს, ყოფილი საბჭოთა სიერცის დამოუკიდებელი ქვეყნებისათვის და განსაკუთრებით საქართველოსათვის, როგორც ემიგრაციული ქვეყნისათვის, ნათელია (და უკვე გადაიდგა ნაბიჯები), რომ მიგრაციის პოლიტიკა სახელმწიფო პოლიტიკის ერთ-ერთი შემადგენელი და აუცილებელი ნაწილია.

შეიძლება ითქვას ისიც, რომ რადგან განვლილი პერიოდის საკანონმდებლო ბაზა თხოულობს საფუძვლიან გადასინჯვას, ყოფილ საბჭოთა სიერცეში იწყება მიგრაციის სფეროში კანონშემოქმედების მეორე ეტაპი. მაგალითად, საქართველოში 1993 წელს მიგრაციის შესახებ მიღებულ კანონებში ცვლილებებისა და სახელმწიფო პოლიტიკის რანგში მიგრაციის მართვის აუცილებლობაზე მიუთითებს 1995-1997 წლებში საქართველოს პრეზიდენტის ინიციატივით მიღებული გადაწყვეტილებები: შეიქმნა მიგრაციის სამინისტრო ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტროს სახელწოდებით და მასთან მიგრაციის კონტროლის დეპარტამენტი, მიღებულ იქნა მიგრაციის სახელმწიფო პოლიტიკის კონცეფცია, მიმდინარეობს მიგრაციული პროცესების აღრიცხვის, რეგულირებისა და კონტროლის სისტემის ფორმირება. ამ უკანასკნელის თავისებურებების შესახებ მსჯელობა იქნება ქვემოთ.

აქვე, ყოველივე ზემოთ მოყვანილის, როგორც საკანონმდებლო ბაზის არასრულყოფილების, ისე შესაბამისად, სტატისტიკური აღრიცხვიანობის ხაერთოდ მოშლის თაობაზე დასკვნების ნათელსაყოფად ქვემოთ მოგვყავს მიგრაციის საერთაშორისო ორგანიზაციის მასალებზე დაყრდნობით ჩვენს მიერ შედგენილი ცხრილი.

მე-2 ცხრილში მოყვანილი მაჩვენებლები გამოირჩევა არა მხოლოდ მონაცემთა სიმცირითა და უზუსტობით, არამედ სტატისტიკური აღრიცხვიანობის სისტემის რეფორმების გარეშე დარჩენაზე და მთლიანობაში, თვით საკანონმდებლო ბაზის არასრულყოფილ, ძალზე დაბალი დონით რეალიზაციაზეც მიუთითებენ.

ღსმ მიგრაციული პროცესები (ათასი კაცი)²³⁾

ქვეყნები	მოსახლეობის რაოდენობა 1.01.1997 წ.	იმგრანტები	ემგრანტები	ლტოლქულები და მათთან გათანაბრებული (ღსმ)-ს საზღვრეში/ ღსმ)-ს გარედან	ქვეყნის შიგნით გადაადგილ- ებული	რესტრინტები	ეკოლოგიური მგრანტები	უკანონო მგრანტები
1. ბელარუსია	10.282	33.3	34.9	19.7/14.8		210.1	132.0	150-300
2. რუსეთი	147.500	647.0	291.6	/30.5	148.5	421.3	8.4	500-1000
3. შვედეთი	4.317	13.7	30.1			0.6	7.2	6.6
4. უკრაინა	50.893	129.5	246.7	2.7/1.1	1.1	50.0	4.5	7.2
5. ყაზახეთი	15.860	53.9	229.4	12.1/3.5		155.0	70.7	
6. ყირგიზეთი	4.543	15.9	27.6	16/0.1		2.57	22.0	30-35
7. ტაჯიკეთი	5.953			/1.6	25.3			
8. თურქმენეთი	4.570			12.5/3.1				
9. ყაზახეთი	23.400			/2.8			23.3	
10. აზერბაიჯანი	7.566			233.0/	549.0			
11. სომხეთი	3.780	2.7	9.1	219.0/0.1	72.0		400.0	
12. საქართველო	5.411	1.2	13.2		286.6		28.9	

²³⁾ Миграция населения в странах СНГ. 1996г. МОМ. М. 1998г. წყენი აზრით, აღნიშნული მხატვარი სტატისტიკური ინფორმაციას ხარვეზების გაშლისწორების მცდელობაა. ამიტომ მასზე, რაიგონაც წინა თავებში, ისე ქვემოთაც ყურადღებას არ გაავამახვილებთ. ამ მასკენებლებს, მხოლოდ ძალზე ზოგადი წარმოდგენისათვის შეიძლება პქონდეს მნიშვნელობა, რადგან მასში თითქმის არაა ასახული თბერის დაშლის შედეგად წარმოქმნილ ყოფილ რესპუბლიკებს შორის ურთიერთ სახმამხმარო მიგრაციული პროცესები, რომლებიც ცალკეულ შემთხვევაში შეკვირვად ზრდის ან ამცარებს თითოეული, დღეს დამოუკიდებელი ქვეყნების მოსახლეობის აბსოლუტურ რიცხოვნებას. ამის დასტურია თუნდა I თავის ცხრილ I და 2-ში მოყვანილი და წყენი მსერ გაანგარიშებული მასკენებლები.

3. გარე მიგრაციის აღრიცხვინობა, მისი მართვისა და კონტროლის საუწყველი

გარე მიგრაციის მართვა და კონტროლის თანამედროვე სისტემის ფუნქციონირება პირველ რიგში გამოხატავს ქვეყნის მიგრაციულ პოლიტიკას და სინამდვილეში ბევრად არის დამოკიდებული იმიგრაციულ - ემიგრაციული პროცესების შესახებ სრული და სანდო ინფორმაციის მოპოვებაზე. ცნობილია, რომ ინფორმაციული უზრუნველყოფა თანამედროვე მსოფლიოს განვითარების ერთ-ერთი აუცილებელი ნიშანია, ზოლოდ გარე მიგრაციის თაობაზე ინფორმაცია, მისი საზოგადოებრივი მოხმარების ნაკლები შესაძლებლობის მიუხედავად, უპირატესად ქვეყნის გარეთ ან საზღვარზე მოიპოვება. ეს უკანასკნელი ქვეყნის უშიშროების უზრუნველყოფის მხრივ იმდენად დიდ მნიშვნელობას იძენს, რომ იქმნება ქვეყანათა დაჯგუფებები, რომლებიც ამის შედეგად ამცირებენ სახელმწიფო საზღვრის მთელ პერიმეტრზე ინფორმაციის მოპოვებისა თუ მკაცრი კონტროლის აუცილებლობას. (აღნიშნულზე უფრო დეტალურად იხილეთ ქვემოთ, ცალკე თავში).

მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყანათა უმეტესობაში აღიარებულია ქვეყნის შიგნით საკუთარ მოქალაქეთა და განსაკუთრებით უცხოელთა რეგისტრაციის აუცილებლობა. პრიორიტეტი მაინც, სახელმწიფო საზღვარზე ინფორმაციის მოპოვებას ეძლევა შედარებით მარტივად და დროულად (ოპერატიული) მისი მიღების შესაძლებლობის გამო. ბევრი ქვეყანა საზღვარზე მოპოვებულ ინფორმაციაში პრიორიტეტს ანიჭებს იმიგრაციაში მონაწილე მიგრანტთა აღრიცხვინობას,^{*)} რადგან რეალურად მიგრაციის მთელი სისტემა სწორედ იმიგრაციული პროცესების მართვა - კონტროლისაკენ არის მიმართული.

მთლიანად გარე მიგრაციის მართვისა და კონტროლის სისტემისა და მისი შესაბამისი აღრიცხვინობის, (თითქოსდა წერილმანი) თავისებურებები ასახევენ ქვეყნის მიგრაციულ პოლიტიკას. ამიტომაც ადგილი შესაძენეა, კეთილგანწყობა თუ სიმკაცრე ცალკეული ქვეყნების მიგრანტების მიმართ.

წინა თავებში უკვე იყო მოყვანილი გაეროს ინფორმაცია სხვადასხვა ქვეყანაში გარე მიგრაციის ხელშეწყობისა თუ შეზღუდვის თაობაზე იმავე ინფორმაციით მსოფლიოს ქვეყნების თითქმის 64 %-ი მიგრაციის მაჩვენებლებს იღებს საზღვარზე სასაზღვრო - მიგრაციული კონტროლის პროცედურის დროს. ამ მხრივ გამოირჩევა ევროპის ქვეყნები, სადაც გამოიყენება ინფორმაციის მოპოვების თითქმის ყველა ფორმა. კერძოდ, ქვეყნების 34 %-ი ინფორმაციას მოიპოვებს სასაზღვრო - მიგრაციული კონტროლის დროს, 37 % - მოსახლეობის აღწერით, 14 % - სამუშაო ადგილის რეგისტრაციისას, 33 % - მოსახლეობის სიებით, 14 % - არჩევითი გამოკვლევებით და 34 % - სხვა მეთოდებით.

განსაკუთრებით უნდა აღნიშნოთ, რომ იმ ქვეყნებში, სადაც მიგრაციული კონტროლის სისტემის ფუნქციონირებას ხანგრძლივი ისტორია აქვს და ამასთან ისინი იმიგრაციულ ქვეყანათა რიცხვს მიეკუთვნებიან, უპირატესობა საზღვარზე მოპოვებულ ინფორმაციას ენიჭება (ქვეყანა ინფორმაციას საზღვარგარეთის ქვეყნებიდანაც იღებს). ე.ი. მიგრანტის აღრიცხვინობა - კონტროლი იწყება და გარკვეული დროის შემდგომ მთავრდება სახელმწიფო საზღვარზე.

რეციბიენტი ქვეყნები, მიგრანტთა ქვეყნის საზღვარზე მობრუნების (და საერთოდ მიგრაციული პროცესის) აღრიცხვინობის თუ ზოგადი დაკვირვებითი ინფორ-

^{*)} უმეტეს შემთხვევაში "აღრიცხვინობა-ინფორმაციის მოპოვება" გულისხმობს, არა მხოლოდ სტატისტიკის, არამედ, მართვისა და კონტროლის პროცესს.

მაციის მოპოვების ტექნიკური საშუალებების გამოყენების მიხედვით, იყოფა ქვეყნულად რომლებიც ინფორმაციას მოიპოვებენ უპირატესად ელექტრონული ტექნიკითა და მხოლოდ შემდგომ ქაღალდით (პირობითად სერტიფიკატებით - ბარათებით) და ქვეყნულად, სადაც პრიორიტეტი ეძლევა სერტიფიკატს - ბარათს და შემდგომ ელექტრონულ ტექნიკას.

ჩვენს მიერ, მიგრაციის საერთაშორისო ორგანიზაციის მასალებზე დაყრდნობით შედგენილი მე-3 ცხრილდან კარგად ჩანს, რომ ელექტრონული ტექნიკით ინფორმაციის მოპოვების პრიორიტეტი დამახასიათებელია ისეთი ქვეყნებისათვის სადაც თვით ამ ინფორმაციის მომხმარებელ უწყებათა (ორგანიზაციათა) მცირე რიცხვია. ამასთანავე ისინი გამოირჩევიან მიგრაციის რეკლამირების საკანონმდებლო უზრუნველყოფითა და პრაქტიკული საქმიანობის შედარებით ხანგრძლივი გამოცდილებით.

აღსანიშნავია ისიც, რომ მოპოვებული ინფორმაციის მაჩვენებელთა რაოდენობა არაერთგვაროვანია და თითქმის მთლიანად დამოკიდებულია ქვეყნის მიგრაციული პოლიტიკის ინტერესებზე. იშვიათია, რომ მოპოვებული ინფორმაციის მაჩვენებელი ხუთზე ნაკლები იყოს.

მიგრანტთა თაობაზე მოპოვებულ მონაცემთა პირობითი ნუსხა მოიცავს:

- საზღვარგარეთ ვიზის გაცემას ან მასზე უარს.
- იმიგრაციაზე - შემოსულაზე უარის შემთხვევას.
- ქვეყანაში ყოფნის ხანგრძლივობას.

ცხრილი 3

მსოფლიოს ცალკეული ქვეყნების გარე მიგრაციული პროცესების აღრიცხვიანობისა და კონტროლის სისტემის ინფორმაციული ბაზა

ქვეყნების დაჯგუფება მონაცემთა შეგროვების ტექნიკური საშუალებების მიხედვით	მონაცემთა ბაზის მომხმარებელი ძირითადი სახელმწიფო უწყებების რაოდენობა	ძირითად მაჩვენებელთა რაოდენობა	შენიშვნა
1	2	3	4
1. ელექტრონული ტექნიკით და ქაღალდით (სერტიფიკატით - ბარათით)	1	12	*) საქართველოში, მთლიანად 12 უწყება, მათ შორის ძირითადი
1. ავსტრალია	3	10	
2. ესპანეთი	3	9	
3. დანია	2	12	
4. ნორვეგია	2	11	
5. კანადა	2	9	
6. ა.შ.შ.			
2. ქაღალდით და ელექტრონული ტექნიკით	4	4	
	3	9	
	7	9	
1. ბელგია	5	10	1. ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტრო 2. შინაგან საქმეთა სამინისტრო 3. იუსტიციის სამინისტრო 4. სოციალური დაცვის, შრომისა და დასაქმების სამინისტრო 5. საგარეო საქმეთა სამინისტრო 6. სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი. (აღნიშნულზე უფრო დეტალურად იხ. ქვემოთ ცალკე თავში)
2. ფინეთი	5	8	
3. გერმანია	6	9	
4. ნიდერლანდები	?	17	
5. დიდი ბრიტანეთი	?	10	
6. ახალი ზელანდია	?	10	
7. ფილიპინები	?	8	
8. სამხრეთ კორეა	(6*)	10	
9. პაკისტანი	12		
10. საქართველო			

- ლტოლვილის და პოლიტიკური თავშესაფრის სტატუსის მაძიებლებს.
- ჩამოსვლა - გასვლის თარიღს.
- იმიგრანტს და ემიგრანტს.
- მოქალაქეობრივ კუთვნილებას.
- მიზნებს, განსაკუთრებით ანაზღაურებიან საქმიანობას.
- დაბადების წელს, ადგილს, სქესს, პროფესიას.
- პირადობის დამადასტურებელ საბუთებს და ა.შ.

ცალკეულ (განსაკუთრებით ემიგრაციულ) ქვეყნებში აღრიცხვა - ინფორმაციის მოპოვება ხდება საკუთარი მოქალაქეების შესახებაც.

რაც შეეხება ინფორმაციის მოპოვებისას ელექტრონული ტექნიკისათვის უპირატესობის მინიჭებას, იგი უფრო დეტალურად მოცემულია ქვემოთ ცალკე თავში, ხოლო ქალაქის საშუალებით ინფორმაციის მოპოვების ფორმას ზოგიერთ ქვეყანაში სერტიფიკატი ეწოდება, ზოგან ვაჭერი, ბარათი, და ა.შ. (შემდგომში სერტიფიკატი). ხაზი უნდა გაესვას იმასაც, რომ ბევრ ქვეყანაში მიგრანტის სერტიფიკატი არამხოლოდ ინფორმაციის მოპოვების, არამედ მიგრაციის მართვისა და კონტროლის ერთ-ერთი საყრდენი საშუალებაა. მასში აისახება კონტროლის დაწყება, ცალკეული შემზღუდავი თუ ხელშემწყობი პირობები და საბოლოოდ, შესრულების ხარისხი. ამგვარად, სერტიფიკატი მიგრანტისათვის აუცილებელი დოკუმენტი ხდება. მის მიერ მოცემულ არასწორ ინფორმაციაზე (ინფორმაციის გაყალბებაზე) თუ რეციპიენტი ქვეყნის მიერ დადგენილი პირობების შეუსრულებლობაზე მიგრანტის პასუხისმგებლობა გამოიხატება როგორც საჯარიმო სანქციებით, ისე უკანონო მიგრანტად მის აღიარებაში - დეპორტაციაში, ქვეყნიდან იძულებით გაძევებაში.

მაგალითად, აშშ-ში თუ მიგრანტს არა აქვს სერტიფიკატი მისი შემომყვანი ავიაკომპანიის აგენტი ჯარიმდება 2000- დან 3000 დოლარამდე. ხოლო თუ მიგრანტის მიერ სერტიფიკატში მითითებული ინფორმაცია არასრულყოფილია ან იგი დროულად არ წარედგინა მიგრაციის სამსახურს, მაშინ იგი ჯარიმდება 300 დოლარით; ინგლისი - სერტიფიკატის არ მქონე მიგრანტის შემომყვან სატრანსპორტო ორგანიზაციას აჯარიმებს 2000 ფუნტი სტერლინგით, ამავე დროს, ქვეყანაში შემოსვლისას იტოვებს მიგრანტის პასპორტს, რომლის ფუნქციას ასრულებს სერტიფიკატი, და გასვლისას უბრუნებს მას პასპორტს.

აქვე შეიძლება დაისვას კითხვა, თუ რა როლი აკისრია ყველასათვის ცნობილ ვიზებს; რატომ არ შეიძლება მისი მეშვეობით ინფორმაციის მოპოვება და მასზე კონტროლი; რა აუცილებლობას წარმოადგენს კიდევ ერთი დოკუმენტის - სერტიფიკატის შემოღება.

ქვეყანათა უმრავლესობაში (და მათ შორის ყოფილ საბჭოთა იმპერიაშიც), ვიზა არის რეციპიენტ ქვეყანაში იმიგრაციის მსურველზე - მიგრანტზე ოფიციალური დოკუმენტით გაცემული უფლება. ქვეყნის ინტერესთა პრიორიტეტით, რეციპიენტ ქვეყანაში ყოფნის ვადის, საქმიანობის დადგენილი და შესაბამისი ღირებულების (მოსაკრებლის) გადახდით, ქვეყნის გარეთ მიგრანტის მიერ მოპოვებული უფლება.

ვინაიდან ყოფილი საბჭოთა სიერცის, დღეს უკვე დამოუკიდებელი ქვეყნების უმრავლესობაში ჯერ კიდევ განუსაზღვრელი თუ გაუთვითცნობიერებელია ვიზის - უფლების საზღვარგარეთ გაცემის აუცილებლობა, ამიტომ საჭიროდ მიგვაჩნია კიდევ ერთხელ ყურადღების გამახვილება მისი მექანიზმის თავისებურებაზე.

რატომღა ვიზა საზღვარგარეთ მოპოვებული უფლება და არა ნებართვა, ამის ახსნა ძალზე მარტივად შეიძლება. ვიზის - (უფლების) რეალიზაცია მიგრანტს

შეუძლია მისი მიღების შემდგომ გარკვეულ პერიოდში (უმეტესად სამ თვემდე). ამ დროის განმავლობაში სრულიად დასაშვებია რეციპიენტმა ქვეყანამ, ქვეყანაში შექმნილი საგანგებო მდგომარეობიდან გამომდინარე თუ სხვა, თუნდაც მიგრანტის მშობლიურ ქვეყანასთან ურთიერთობის გამწვავების გამო, მის მიმართ ვიზით გაცემული დაღებითი პოზიცია უარყოფითად შეცვალოს. უარყოფითი გადაწყვეტილების რეალიზაცია კი ვიზიანი მიგრანტის მიერ რეციპიენტი ქვეყნის საზღვრის გადაკვეთის დროს ხდება შესაძლებელი. ე.ი. ვიზით, როგორც რეციპიენტი ქვეყნის ლოკუმენტით მოპოვებული უფლება სახელმწიფო საზღვარზე დასტურდება მიგრაციის სამსახურის - ნებართვით, ან უარყოფით.

რა თქმა უნდა, ვიზა შეიცავს მიგრანტის თაობაზე საწყის ინფორმაციას, მაგრამ ცალკეული (განსაკუთრებით იმიგრაციულ - ტრანზიტული) ქვეყნები, მიგრანტთა ინსპექტირების აუცილებლობის თაობაზე მიღებული გადაწყვეტილებიდან გამომდინარე, საზღვარზე ქვეყნის გარეთ მოპოვებული უფლების - ნებართვით დადასტურებას ასახავენ დამატებით ღოკუმენტში - მიგრანტის სერტიფიკატში და მისი მეშვეობით ქმნიან მიგრანტის მოძრაობის ინტენსივობის ამსახველი პროცესის "საარქივო" - ინფორმაციულ ბანკს.

ე. ი. ვიზით მოპოვებული უფლების საზღვარზე ნებართვით დადასტურებით გამოიხატება რეციპიენტი ქვეყნის უშიშროების მეტი დაცულობა. იშვიათია ქვეყნები, რომლებიც ვიზის მიღების თუ გაგრძელების უფლებას აძლევენ ქვეყანაში შემოსვლელ ან უკვე რეალურად მყოფ მიგრანტებს (თუნდაც იმიტომ, რომ თითქმის შეუძლებელი ხდება ასეთ მიგრანტთა სანდოობის თაობაზე ინფორმაციის მოპოვება და გადამოწმება). რადგან ასეთ შემთხვევაში იგი ვიზის, როგორც უფლების, შინაარსს კარგავს. პრაქტიკულად ვიზა ხდება ნებართვა, რომელიც სხვა ღოკუმენტით, თუნდაც მიგრანტის სერტიფიკატით, ისიც იშვიათი გამონაკლისით, ქვეყანაში ვიზით მყოფი მიგრანტის მიმართ შეიძლება განხორციელდეს. გამონაკლისი ქვეყანათა რიცხვს მიეკუთვნება თურქეთი, ჯერ-ჯერობით საქართველო და ზოგიერთი ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკა.

აქვე ზახვასით უნდა ითქვას, რომ უახლესი პერსპექტივების გათვალისწინების გარეშეც, ისეთი ტერიტორიულად პატარა, მოსახლეობით მცირერიცხოვანი, უკვე ტრანზიტული ფუნქციის მქონე და ჯერ კიდევ მიგრაციების რეგულირება არაცივილურ გარემოში მყოფი ქვეყნისათვის, როგორც საქართველოა, ამ მხრივ არსებული მდგომარეობის შეცვლა გადაუდებელ ამოცანას წარმოადგენს.

ეს რაც შეეხებოდა ვიზას, მაგრამ მსოფლიოში, სხვადასხვა ქვეყნები ურთიერთ კეთილგანწყობის (განსაკუთრებით, ჯანმრთელობის სისტემის ნდობის პირობებში) გამოხატვის ფორმად მიიჩნევენ ორმხრივ ხელშეკრულებას საკუთარ მოქალაქეთა ურთიერთუვიზო მიგრაციის თაობაზე. აქაც, ქვეყნებს შორის კეთილგანწყობის დონის მიხედვით, ჩვენი აზრით, პირობითად შეიძლება მათი დაჯგუფება: "ძალზე კეთილგანწყობილი" და შედარებით "ნაკლებად კეთილგანწყობილი". მაგალითად, პირველი ჯგუფის ქვეყნებს მიეკუთვნება შენგენის, აშშ - კანადა და სხვა ქვეყნები, ხოლო მეორე ჯგუფს, ჩვენი აზრით, შეიძლება მიეკუთვნოს ის ქვეყნები, სადაც უვიზო ურთიერთობაზე გადაწყვეტილება უფრო პოლიტიკური და არა რეალური სინამდვილის ამსახველია. მაგალითად, ჯერ-ჯერობით, ყოფილი საბჭოთა სივრცის, ე.წ. დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის (დსთ) ქვეყნები.

ყოველივე ეს იმიტომ მოვიყვანეთ, რომ გვეჩვენებინა უფლებათა (საეიზო) და ნებართვათა (პირობითად სერტიფიკატების) სისტემის თავისებურება და რომ მისი

მეშვეობით გარე მიგრაციული პროცესების აღრიცხვასა და მართვა - კონტროლში (ვიზისა თუ ბარათის მოსაკრებლის ღირებულების სხვადასხვა ქვეყნების მიგრანტთა მიმართ ღირფერენციატია თუ მისგან განთავისუფლება) ვლინდება ქვეყნებს შორის მიგრაციული პოლიტიკის რეალიზაციის ფორმები. ე.ი. პირობითად "ნაკლებად კეთილგანწყობის", "კეთილგანწყობის" და "ძალზე კეთილგანწყობის" ფორმები, რაც, შეიძლება ითქვას, სახელმწიფოს საგარეო პოლიტიკის შესაბამისი დინამიური პროცესია.

აქვე, წინასწარ უნდა ითქვას ისიც, რომ ყოფილი საბჭოთა სივრცის დღეს დამოუკიდებელ ქვეყნებში, მიგრაციის აღრიცხვის, მართვის და კონტროლის სისტემის დღემდე აუმოქმედებლობა არამარტო საფინანსო - ტექნიკური საშუალებების სიმცირით არის გამოწვეული, არამედ საკანონმდებლო ბაზის არასრულყოფილებით და ამ ახალი სისტემის სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის გაუთვითცნობიერებლობის შედეგად უნდა მივიჩნიოთ. აღსანიშნავია ისიც, რომ ჩვენი ცნობებით, ამ სივრცეში სერტიფიკატების მოხმარებისა და საერთოდ მიგრაციის მართვა - კონტროლის სისტემის საფუძვლების შზადყოფნით გამოირჩევა საქართველო.

ყოველივე ამაზე უფრო ნათელი წარმოდგენისათვის ქვემოთ მოცემულია ცალკეული ქვეყნების: აშშ-ს, ინგლისის, კანადის და ახალი ზელანდიის სერტიფიკატების ნიმუშები. რომლებშიც კარგად ჩანს როგორც მიგრანტთა შესახებ ინფორმაციული მაჩვენებლების, ისე მათი მეშვეობით კონტროლის რეალიზაციის - მიგრანტთა ინსპექტირების თავისებურებანი.

სერტიფიკატებით ინფორმაციის თუ მთლიანად მიგრაციის მართვისა და კონტროლის პრინციპების თაობაზე უფრო სრულყოფილ წარმოდგენას ქმნის დანართი - ინფორმაცია საზღვარგარეთის ქვეყნების შესახებ და ქვემოთ ცალკე თავში მოცემული საქართველოს ანალოგიური სისტემის ვარიანტები.

**აშშ-ს შემოსელა-გასვლის
სერტიფიკატი**

„L'AMICIZIA CON NOI, IL NOSTRO INTERESSE E IL NOSTRO DUTTO“

ᐅᓂᐅ.3

მოქმედი ნიმუში
(შემცირებულ ზომებში)

- სერტიფიკატის პირველი გვერდი (პირისახე);
- სერტიფიკატი თეთრ ქაღალდზეა დაბეჭდილი და საპაერო-საზღვაო ტრანსპორტის მგზავრებისათვის არის განკუთვნილი;
- იგი მხოლოდ ინგლისურ ენაზეა შედგენილი;
- მას არა აქვს ქაღალდის გაყვლებისგან დამცავი ხაზები, რომელსაც ძირითადად ცვლის მასზე ინდივიდუალური ტირაჟირების-ნებართვის ნომერი.

[illegible]

შეგთქონა ვარკეთილ კლდეებზე, დღის ძაღვები, ანგარიშები, ნუ გამოიყენებთ ფორმის
პირველ გვერდს

მაგუბელი ფონმა შეკრება თან ნაწილობრივ გათხოვი შეკრებით ირადი. შემთხვევას
ნაწილ (1-დან 10 პუნქტის ნაბიჯით) და გეგმის ნაწილი (14-დან 17 პუნქტით).
რადიკალი შეკრებები უნდა პუნქტის წარადგინო მაგუბელი ფონმა 10-მის ინტერდაქციას
და რადიკალიზაციის ნაბიჯების 10-მის ინტერდაქციას.

საქართველოს საგარეო ურთიერთობების მინისტრის განცხადებით, საქართველო არ ემხრობა არც ერთიანი ევროპის ინიციატივას, რომელიც მიზნად ისახავს ევროკავშირის გადარქმევას ერთიანი ევროპის კავშირად.

301245699 04

အထွေထွေအားဖြင့် အောက်ဖော်ပြပါအတိုင်း ဖြစ်ပေါ်နေပါသည်။

194
შეგთქმულით ავრამცხე-რეზინიტრი

[illegible]

Եղծ.Քառասյուս Հրաչյակ

301245699 04

անդհադրած է
 Նախաճառարարի հանձնարար

124
გასვლის აღრიცხვა-რეგისტრირი

← მოსახუდი, პირობითად
“საემიგრაციო ნაწილი”

← პასპორტში ჩასაყრავი
ადგილი

အဘိုးအမိကြီးများ ပျောက်
ပျောက်နေ

— — — — —
 ၁၈၂၆

შავრულება ა:

შს მსარამ იმსახვა მსოფლოდ მთავრობის მიერ

პირველი შემოწმება

განმცხადებლის

გვარი

პირადი

თარიღი

პასპორტის ნომერი

☐ 212A

☐ PP

☐ Visa

☐ Parole

☐ SLB

☐ TWOV

☐ სხვა

მეორადი შემოწმება

შემაწიების დამხმარელი

გვარი

თარიღი

განმცხადებლის

მსოფლიო

მსოფლიო გენერალური დირექტორი

20.INS F20

21.INS FCO

22.საქართველო ნომერი

23.საქართველოს ნომერი

24. ☐ ელექტრონული

25. ☐ მომავალი სტუდენტი

26. შენიშვნები/კომენტარები

27. TWOV ხელის ნომერი

ამ დოკუმენტში არაა მოცემული რაიმე სახის ინფორმაცია, რომელიც არ ექნება უფლება დახატვას. ეს ინფორმაცია შეიძლება იყოს ნაწილობრივ, თუმცა უნდა წარადგინოთ თუ გეგმავენ დახატვას. წინასწარ შენიშვნებში მომავალში გაეცხადება ნაშთები ანუ-მე.

თქვენ გაცემთ უფლებას მომავალში ანუ-მე. ამ დოკუმენტში აღნიშნული რესტრიქციები, თუ გეგმავენ დახატვას, აღნიშნულ თარიღის საინფორმაციო საშუალების ნებართვით გარეშე, თქვენ დაარსდებით კანონს.

ნაბარბრში შესწავლის შემდეგ ანუ-მე. აღნიშნული ინფორმაცია:

- თუ შეგეზავრებით ზღვით ან საბაჟო ტრანსპორტის სატრანსპორტო საშუალება

- თუ ავტომატი კანონის საზღვარს კანონის დამცველებთან

- თუ ავტომატი შეგეზავრებით საზღვარს ანუ-მე. აღნიშნული ინფორმაცია

სტუდენტების რაოდენობა, ანუ-მე. აღნიშნული ინფორმაცია, თუ გეგმავენ დახატვას, აღნიშნული თარიღის საინფორმაციო საშუალების ნებართვით გარეშე, თქვენ დაარსდებით კანონს.

აღნიშნული ინფორმაციის (დოკუმენტების)

მარტი

მარტი

მარტი

მარტი/მარტი

მარტი/მარტი

უკანა მხარეზე
მასზე კარგად ჩანს,
პირველი თუ მეორადი
შემოწმების-
ინსპექტირების
თავისებურებანი ე.ი.
კონტროლის
პროცედურის შედეგები.

← მოსახვედრი, პირობითად
"საემიგრაციო ნაწილი"

*) სახმელეთო ტრან-
სპორტის მგზავრებისათვის
თუ ტრანზიტული მიგრან-
ტებისათვის შემოღებულია
განსხვავებული სერტი-
ფიკატები

ნახ.4

მოქმედი ნიშნები (შემცირებულ ზომებში)

1. LANDING CARD
 2. Immigration Act 1971

3. Family name
 Name of husband
 Surname

4. Date of birth
 Day Month Year

5. Sex
 Male
 Female

6. Place of birth
 Country of birth

7. Occupation
 Present occupation

8. Address in United Kingdom
 Address in Home Office
 Direction of travel

9. Signature
 Name

10. For Official use only
 CAT CODE

11. AED 30 929

12. 1324735

ამ კარტას შეიძლება გვერდი ანის
 თუცადაღერ წარსისიდგეხდობათ
 გვერდი, რომელზეც აღნიშნულია

CONFIDENTIAL

For official use / Reserve usage official / Pour usage officiel / Nur für den Dienstgebrauch

13. Passport No

14. Date of issue / expires

15. E.C. endorsed

16. Arrived from

- იგი თეთრი ფერისაა;
- მასზე ჩვენს მიერ აღნიშნული ნომერაციით მოცემულია:
- 14. "გთხოვთ შეეცადოთ გარკვევით, ბეჭდური ასოებით"
- 1. გვარი
- 2. სახელი
- 3. დაბადების დღე, თვე, რიცხვი
- 4. მოქალაქეობა
- 5. სქესი
- 6. დაბადების ადგილი
- 7. პროფესია
- 8. მისამართი გაერთიანებულ სამეფოში
- 9. ზელისმოწერა
- 10. მოქალაქეობა
- 11. ოფიციალური მიზნებისათვის.
- 13. პასპორტის N
- 14. პასპორტის გაცემის თარიღი, ადგილი და მოქმედების ვადა.
- 15. იგი მოწონებულია ევროსაბჭოს მიერ.
- 16. საიდან ჩამოვიდა რეისი და თარიღი.

ინგლისის ჩასვლის (გამგზავრების) კარტა

ნახ.5

მოქმედი
ნიმუში

EMBARKATION CARD
M. Immigration Act 1971

1. Please complete this card in BLOCK CAPITALS

2. Family name
Mr de la Roche
Surname

3. Forename
Philip
Given name

4. Date of birth
Day Month Year
1945 01 01

5. Place of birth
London - England
Country

6. Nationality
British
Nationality

7. Address in United Kingdom
10, Grosvenor Road, London, W1
Address in United Kingdom

8. Signature
Philip de la Roche
Signature

9. Passport No.
Number of passport
Number of passport
Passport

10. For official use

11. APP No.

12. DR EXP
Day Month Year

13. NAT 19.

14. PLEASE COMPLETE BEFORE DEPARTURE

1529456

კარტის უკანა
მხარე გამოყვე-
ნებულია
(ცარიელია).
იგი ყვითელი
ფერისაა.

მასზე ჩვენს მიერ აღნიშნული ნომერაციით, ჩამოსვლის (ნახ.4) კარტასთან შედარებით განსხვავებულია:

18. გთხოვთ შეავსოთ გარკვევით, ბეჭდური ასოებით. თქვენს მიერ მოწოდებული ინფორმაცია განიხილება როგორც კონფიდენციალური. შესაძლებელია იგი მიეწოდოს სხვა სამთავრობო უწყებებს და ადგილობრივ ადმინისტრაციულ ორგანოებს მათი უფლებების განსახორციელებლად.

10. პასპორტის N

12. ჩამოსვლის N

13. ან ვადა - დღე, თვე, წელი

15. გთხოვთ შეავსოთ ქვეყნიდან გამგზავრებამდე.

ძირითადად ეს არის აშშ-ს მოსახლე "საემიგრაციო" ნაწილის მსგავსი. და იგი ინგლისის გეოგრაფიული თავისებურებებიდან გამომდინარე გამოიყენება საპაერო - საზღვაო ტრანსპორტის მგზავრებისათვის.

კანდაში ჩამოსული პირის ბარათი

შნოლოდ საინფორმაციო სამსახურის მოხმარებისათვის

პირის ნომერი

საქმის ტიპი

ნაწილი ა

გვარი სახელი

სახელის

მანიშნებელი

დაბადების თარიღი

ქვეყანა სადაც დაიბადეთ

მოქალაქეობა

დღე თვე წელი

სქესი

ოჯახური მდგომარეობა

ბრუნებათა საერთო სტატუსი

1-მამა. 1 მარტობელი 3. ქვრივი 5. ცალკე რაოდენობა 1 მთავარი 3. კმაყოფა-

2-მდედრ. 2. დაქორწინ. 4. გაქორწინ. მცხოვრები პრეტენდენტი ზე მყოფი

2. მეუღლე

კანადის ფარგლებს გარეთ პირის სრული საცხოვრ. მისამართი

კანადაში აქვეყნი სრული მისამართი, სადაც შეიძლება აქვეყნი მისამართი

ნაწილი ბ

მონაცემები ჩამოსვლაზე

ვადები და პირობები

თანხლები ოჯახის წევრები

სახელი

დაბადების თარიღი ნათესაური კავშირი

სტატუსი

გადასტურებ, რომ მონაცემები ჩვენი შესახებ სწორია და თანახმა ვარ აღნიშნულ პირობებზე და ვადებზე.

ძალაშია

-მდე

გვარი შეტანსილია

ჩამოსვლის

დღე თვე წელი

1. დიას

ხელმოწერა ⇨

2. არა

ხელმოწერის თარიღი

კანადის საინფორმაციო

საინფორმაციო სამსახურის

დღე თვე წელი

ცენტრი

თანამშრომლის ხელმოწერა ⇨

შენიშვნები

ფოტოსურათის

ადგილი

სამედიცინო შემოწმება

სპეციალური პროგრამა

გაქვია

1. დიას 2. არა

თავდაპირველი ჩამოსვლის თარიღი

დამატებითი ნომერი

თავდაპირველი

დღე თვე წელი

სერიული ნომერი

დოსიე №

ცდომილება გრძელვადიანი
ყოფნის დროს

დანახარჯის ჩეკის ნომერი ?
ანაზღაურება

ახალი ზელანდიის მოქმედი ბარათების ნიმუშები

ფორმა 1

(წინა მხარე)

ახალ ზელანდიაში ზღვით შემოსვლელი პირის დეკლარაცია

შენიშვნა: თითოეული ბარათი უნდა შეიცავდეს თითოეული მგზავრის მერე ან მის პაციენტად და ყოველ კითხვას უნდა გასცეს პასუხი. ვარსკვლავის * აღნიშნული კითხვები ეხება ბარათის მერე მხარეზე მომავალ საკითხებს.

1. ოჯახის გვარი _____
 შერჩეული სახელები _____

2. ჩემი დაბადების თარიღი: დღე _____ თვე _____ წელი _____

3. (აღნიშნეთ უკრა) მამრ. ☐ მდედრ. ☐

4. (აღნიშნეთ) ქორწინებაში ☐ გათხოვილი ☐ განქორწინებული ☐
 არ გყოფილვარ დაქორწინებული

5.* ჩემი პასპორტის N.: _____

6. ქვეყანა სადაც დაფიქსირდა: _____

7. ჩემი ეროვნება ან მოქალაქეობა: _____

8.* ჩემი რეგულბრთი საქმიანობა: _____
 (თუ პენსიაში ხართ, დაწერეთ: "პენსიაში")

9.* მოუთხოეთ თქვენი ვიზიტის მიზეზები: ან ახალი ზელანდიიდან გასვლის შემთხვევაში:
 (აღნიშნეთ მხოლოდ ერთი უკრა, მოუთხოეთ მხოლოდ მთავარი მიზეზი)
 არდადეგები, შევბრუნება ☐ სამუშაო შევბრუნება ☐
 მეგობრებთან, ნათესავებთან ვიზიტი ☐ ფორმალური გაათავლება ☐
 სამუშაოდ ☐ ტრანზიტს ☐
 მივლინება (კერძო ან ოფიციალური) ☐ სხვ ან სხვა (ჩამოთვლილი) _____

10. მოუთხოეთ სასაზღვრო პორტი
 სადაც ჩაჯექით გემში: _____

11.* გემის სახელწოდება _____

12 ა) დაასახელეთ ქვეყანა, სადაც ბოლოს 12 თვის ა5 მეტი ხნის განმავლობაში ცხოვრობდით
 ქვეყანა _____ შტატი ან ირლანდია

ბ) თუ ქვეყანა ავსტრალიაა, გაქვთ თუ არა თქვენ იქ მუდმივი საცხოვრებელი
 (აღნიშნეთ) დიახ ☐ არა ☐

13. ჩემი საცხოვრებელი ან საკონტაქტო მისამართი ახალ ზელანდიაში _____

14. (აღნიშნეთ უკრები) ☐ საცხოვრებლად დაბრუნებული ☐ სტუმარი
 მუდმივი იმიგრანტი რეზიდენტი (ვიზიტორი)

15.* ჩემი ახალი ზელანდიიდან გასვლის ან ☐ წელი ☐ თვეები ან ☐ დღეები

16. დაასახელეთ ქვეყანა, სადაც თქვენ გაატარებთ ან უკვე გაატარეთ თქვენი საზღვაო მოგზაურობის დრო _____

17.* მხოლოდ ახალი ზელანდიის მუდმივი მაცხოვრებლებმა და მისი მოქალაქეობისაღი:
 (აღნიშნეთ სათანადო უკრა)
 ხართ თუ არა მართი ☐ ნაწილობრივ მართი ☐ სხვა ☐

მე საყოველთაოდ ვაცხადებ, რომ ზემოთმოყვანილი დაწერილებით ანგარიშს სწორად ყველა
 მითითებაში, და რომ მე წაფიქროსე და გავეცე მე-4 შენიშვნა ბარათის მე-2 გვერდზე.

ხელმოწერა _____ თარიღი _____

ახალ ზელანდიაში ზღვით შემომსვლელი პირის დეკლარაცია

1. თითოეული ბარათი უნდა შეიცავს თითოეული მგზავრის მიერ ან მის მაგივრად, თითოეულ პაემზე, ჩვილზეც კი, და წარუდგინოს ახალ ზელანდიაში შესასვლელ პუნქტში იმიგრაციის სამსახურის მოხელეს.
2. 15 წლამდე ასაკის პირზე ბარათი შეიძლება შეავსოს ერთმა მშობელმა, მეურვემ ან მოზარდმა თანხმობა პირმა.
3. ბარათის შევსების წესი:

Q 1-7. 1964 წლის იმიგრაციის აქტის თანახმად.

Q 5 რადგან ავსტრალიისა და ახალი ზელანდიის ქვეყნებს შორის მიმოსვლისათვის არ მოგეთხოვებათ პასპორტი, ამიტომ შედით N/A*-ით.

Q 8 იმ სახეობის სამუშაოების აღნიშვნისას, რომელსაც ასრულებთ, გამოიყენეთ დაზუსტებული ტერმინოლოგია; და არა ზოგადად "მასწავლებელი"; "შეტალის დამუშავების მექანიკოსი" და არა ზოგადად "მექანიკოსი" და ა.შ.

Q 9 "გაჩერება" - ეხება იმ მგზავრებს, რომელთა შეყვანება ახალ ზელანდიაში ერთი და მეტი დღე-ღამით (ე.ი. ტრანზიტულ მგზავრებს) გამოწვეულია ზომადის გაჩერების აუცილებლობით.

Q 11 აღნიშნეთ თქვენი სამგზავრო ბილეთი ან საშვი.

Q 15 ახალ ზელანდიაში მუდმივ საცხოვრებლად ჩამოსულებს არ მოეთხოვებათ ამ კითხვებზე პასუხები.

Q 17 ეს ინფორმაცია გამოიყენება მოსახლეობის მატების შეფასებისა და შესაბამისად ჯანმრთელობის, განათლებისა და სხვა სოციალური სტატისტიკის დასადგენად.

4. შენიშვნა: 1964 წლის იმიგრაციის აქტის მე-14 (5) მუხლის მიხედვით თითოეული პიროვნება, რომელზეც გაცემულია დროებითი ნებართვა და რომელიც რჩება ახალ ზელანდიაში, ნებართვაში აღნიშნული ვადის გასვლის შემდეგ ან ვადის გაგრძელების გარეშე - ჩადის დანაშაულს.

5. დეკლარაციის მეორე გვერდის შევსება მოეთხოვება ყველას ვინც ახალ ზელანდიაში შემოდის 1964 წლის იმიგრაციის აქტის საფუძველზე. ნებისმიერი პიროვნება, რომლის მიერ დეკლარაციაში მოყვანილი განცხადება ყველა მიმართებით განზრახ სიყალბეს შეიცავს, ან პიროვნება, რომელიც ეცდება იმიგრაციის სამსახურის თანამშრომელთა შეცდომაში შეყვანას - ჩადის დანაშაულს და ექვემდებარება დაპატიმრებას ან ჯარიმას, ან ორივე სასჯელს ერთდროულად.

(ამ სტრიქონს ავსებთ ოფიციალური წარმომადგენელი)

*)

- ასეთივე შინაარსის უკანა გვერდი (მხარე) ახასიათებს ქვემოთ მოყვანილი ფორმების ნიმუშებსაც.
- ინგლისის კარტისგან განსხვავებით აქ ცალკე გამოყოფა გემით (ფორმა 1), თვითმფრინავით (ფორმა 2) შემომსვლელი მიგრანტები და ისევე როგორც ინგლისში, ყველა მიგრანტისათვის ქვეყნიდან გასასვლელი ერთი ფორმა (3) არის შემოღებული (იხ. ნახ. 8 და 9).

ახალ ზელანდიაში თვითმფრინავით შემოსვლელი პირის დეკლარაცია

შენიშვნა: თათბურელი ბარათი უნდა შეიცავდეს თითოეული მეზარის მიერ ან მის მაგივრად და ყოველ კონკრეტულ პირს უნდა გასცეს პასუხი. ვარსკვლავის * აღნიშნული კითხვები ეხება ბარათის მფლობელს და ყოველ პირს, რომელიც მოგზაურობს თქვენთან ერთად.

1. ოჯახის წევრები

შერქმეული სახელები

2. ჩემი დაბადების თარიღი: დღე _____ თვე _____ წელი _____

3. (აღნიშნეთ უკრაინა) მამრი ☐ მდედრი ☐

4. (აღნიშნეთ) ქორწინებაში ☐ გათხოვილი ☐ განქორწინებული ☐
არ ეყოფილვარ ☐ დაქორწინებული ☐

5. * ჩემი პასპორტის N : _____

6. ქვეყანა სადაც დავიბადე: _____

7. ჩემი ეროვნება ან მოქალაქეობა: _____

8. * ჩემი ჩვეულებრივი საქონლობა: _____

(თუ პენსიაში ხართ, დაწერეთ: "პენსიაში")

9. * მოყოლიეთ თქვენი ვიზიტის მიზნები: ან ახალი ზელანდიიდან გასვლის შემთხვევაში:

(აღნიშნეთ მხოლოდ ერთი უკრაინა, მოყოლიეთ მხოლოდ მთავარი მიზეზი)

არდადეგები, შევსებულია ☐

სამუშაო შევსებულია ☐

მედიკამენტოზი, ნათესავეებთან ვიზიტი ☐

ფორმალური განათლება ☐

ხამუშაოდ ☐

ტრანზიტი ☐

მოვლილება (კერძო ან ოფიციალური) ☐

სხვა და სხვა (ჩამოთვალეთ) _____

10. მოყოლიეთ სახალაგრო ბორტი

სადაც ნაჯექეთ თვითმფრინავში: _____

11. * დაასახელეთ რუხის სიზღვრე: _____

12. ა) დაასახელეთ ქვეყანა, სადაც ბოლოს 12 თვის ან მეტი ხნის განმავლობაში ცხოვრობდით

ქვეყანა

შტატი ან პროვინცია

ბ) თუ ეს ქვეყანა ავსტრალიაა, გაქვით თუ არა თქვენს თქმულთა საცხოვრებელს

(აღნიშნეთ)

დიახ ☐

არა ☐

13. ჩემი საცხოვრებელი ან საკონტაქტო მისამართი ახალ ზელანდიაში

14. (აღნიშნეთ უკრაინა) ☐

საცხოვრებლად დაბრუნებული ☐

სტუდენტი ☐

მუდმივი იმიგრანტი ☐

რეზიდენტი ☐

(უზიგოვანი) ☐

15. * ჩემი ახალი ზელანდიიდან გასვლის ან

☐ წელი

☐ თვეები

ან

☐ დღეები

16. დაასახელეთ ქვეყანა, სადაც თქვენ გაატარებთ ან უკვე გაატარეთ თქვენი საზღვაო მოგზაურობის დრო _____

17. * მხოლოდ ახალი ზელანდიის მუდმივი მაცხოვრებლებსა და მის მოქალაქეობასთან:

(აღნიშნეთ სათანადო უკრაინა)

ხართ თუ არა მართლ ☐

ნაწილობრივ მართლ ☐

სხვა ☐

მე საყოველთაოდ ეაცხადებ, რომ ზემოთთქმული დაწვრილებით ანგარიში სწორია ყველა

მომართებაში, და რომ მე წაეციოხე და გავიგე მე-4 შენიშვნა ბარათის მე-2 გვერდზე.

ხელმოწერა _____

თარიღი _____

ახალ ზელანდიიდან გამოსვლით პირის დეკლარაცია

შენიშვნა: თითოეული ბარათი უნდა შეიცავდეს თითოეული მეზარას მიერ ან მის მკაცრად და ყოველ კითხვას უნდა გასცეს პასუხი. ვარაუდავს * აღნიშნული კითხვები ეხება ბარათის მფარვეს, რომელიც შეიქმმება საკონტაქტო.

1. ოჯახის გვარი

შერჩეული სახელები

2. ჩემი დაბადების თარიღი: დღე ----- თვე ----- წელი -----

3. (აღნიშნეთ უკრა) მამრ ☐ მდედრ ☐

4. (აღნიშნეთ) ქორწინებაში ☐ გათხოვილი ☐ განქორწინებული ☐
არ ყოფილხარ დაქორწინებული

5. * ჩემი პასპორტის N

6. ქვეყანა სადაც დაიბადე:

7. ჩემი ურთიერთობა ან მოქალაქეობა:

8. * ჩემი ჩვეულებრივი საქონლობა:

(თუ პენსიაში ხარ, დაწერეთ: "პენსიაში")

9. * მოუთხოვეთ თქვენს ვიზიტს მასწავლებელს: ან ახალი ზელანდიიდან გასვლის შემთხვევაში:

(აღნიშნეთ მხოლოდ ერთი უკრა, მოუთხოვეთ მხოლოდ მთავარი მიზეზი)

არდადეგები, შვებულება

☐

სამუშაო შვებულება

☐

მედიკამენტოზი, ნათესავეთთან ვიზიტი

☐

ფორმალური განათლება

☐

სამუშაოდ

☐

ტრანზიტით

☐

მედიკამენტოზი (კერძო ან ოფიციალური)

☐

სხვა და სხვა (ჩამოთვლილი)

10. მოუთხოვეთ სასაზღვრო პორტი, სადაც თქვენ დატოვებთ

(გვს) თვითმფრინვა

11. * დასასვლელი გზის სახელწოდება (თვითმფრინვა/ფრისის ნომერი)

12. ა) დასასვლელი ქვეყანა, სადაც ბოლოს 12 თვის ან მეტი ხნის განმავლობაში ცხოვრობდით
ქვეყანა . შტატი ან არაიწმინდა

13. ჩემი საცხოვრებელი ან საკონტაქტო მისამართი ახალ ზელანდიაში

14. (აღნიშნეთ უკრები) ა ზ. გამოსვლით რეზიდენტი -----

სტუმარი ☐

☐

მუდმივი ☐

☐

დროებითი ჩამოსვლის თარიღი -----

15. * ჩემი ახალი ზელანდიიდან გასვლის ☐ წელი ☐ თვეები ☐ ან ☐ დღეები
ან ჩემი ახალი ზელანდიაში ყოფნის ვადა

16. თუ ახალი ზელანდიის მაცხოვრებელი ხარ, დასასვლელი მისამართი ახალ ზელანდიაში

17. დასასვლელი ქვეყანა, სადაც თქვენ გაატარებთ საზღვარი მოგზაურობის უმეტეს დროს

18. (აღნიშნეთ უკრები) სტუმარი ----- ახალ ზელანდიაში ყოფნისას დაქრნი:

მედიკამენტოზი/ნათესავეთთან ☐

☐

სასტუმრო/მოსტელში ☐

☐

სხვა ☐

17. * მხოლოდ ახალი ზელანდიის მუდმივი მაცხოვრებლებისა და მისი მოქალაქეებისათვის:

(აღნიშნეთ: სათანადო უკრა)

ხართ თუ არა მართა ☐

☐

ნაწილობრივ მართა ☐

☐

სხვა ☐

მე საყოველთაოდ გაქმნება, რომ შემთხვევითი დაწვრილებითი ანგარიში სწორია ყველა მხარეთაგან, და რომ მე წავიკითხე და გავეყე მე-4 შენიშვნა ბარათის მე-2 გვერდზე.

სტუმარი -----

თარიღი -----

4. სასაზღვრო-მიგრაციული კონტროლი, მიგრაციის აღრიცხვის, პართიზისა და კონტროლის სისტემის ძირითადი ინსტრუმენტი

XXI საუკუნე განვლილ საუკუნეებთან შედარებით, გვესახება, როგორც საუკუნე ქვეყნებს შორის მეტი სატრანსპორტო - საჰაერო, საავტომობილო, სანაოსნო თუ სარკინიგზო კავშირებითა და შესაბამისად, ნაკლები დროის დანახარჯებით, მიგრანტთა მოძრაობის ინტენსივობის გაზრდით. ყოველივე ეს კიდევ უფრო გაზრდის როგორც ორგანიზებულ, ისე არაორგანიზებულ - უკანონო მიგრანტთა ნაკადების რიცხვს და განსაკუთრებულ პირობებში ჩაყენებს იმიგრაციულ-ტრანზიტული თუ ტერიტორიული მიმზიდველობის ქვეყნებში ეროვნული უშიშროების უზრუნველყოფის საკითხებს. იგი ქმნის ერთის მხრივ-ორგანიზებული დანაშაულისა და უკანონო მიგრანტთა რიცხვის გაზრდის, ნარკოტიკების კონტრაბანდის თუ ტერიტორიული აქტების მომრავლების, ზოლო მეორე მხრივ - ქვეყნის დემოგრაფიული თუ შრომის ბაზრის მდგომარეობის გართულების შესაძლებლობას უწყობს ხელს.

ზემოაღნიშნული განაპირობებს, როგორც საერთოდ მიგრაციული, ისე სასაზღვრო-მიგრაციული, სრულყოფილი და ურთიერთ დაკავშირებული სახელმწიფო პოლიტიკის აუცილებლობას. კერძოდ, ყოველივე ქვემოთ ჩამოთვლილი:

- მიგრანტთა შემოსვლა-გასვლა, ქვეყანაში ყოფნა და საქმიანობა.
- მიგრანტთა უფლებების რეალიზაციაზე უწყებებისა და სამსახურების პასუხისმგებლობა.
- მიგრაციის ხელშეწყობ თუ შემზღუდავ მოქმედებათა პროცედურების აღსრულების წესები.
- კადრების კვალიფიკაციის ხარისხი.
- ტექნიკურ-საინფორმაციო საშუალებების უზრუნველყოფა.
- მიგრაციულ და განსაკუთრებით სასაზღვრო-მიგრაციული კონტროლის სისტემაში ჩართულ უწყება-ორგანიზაციათა ურთიერთ შემავსებელი ქმედება-კანონმდებლობით განსაზღვრული მოთხოვნებისა და პასუხისმგებლობების საფუძვლების შექმნის აუცილებლობას გულისხმობს.

ამათგან განსაკუთრებით პრობლემურად არის მიჩნეული კონტროლის უწყებათა შორის ურთიერთშემავსებელი ქმედებისა და პასუხისმგებლობათა გამიჯვნაზე შეთანხმების მიღწევა. მაგალითად, საზღვარზე წარმოდგენილ უწყებათა ისეთი სტრუქტურული ერთეულების, როგორიცაა: უშიშროების, პოლიციის, იმიგრაციის, სასაზღვრო, საბაჟო სამსახურების ამავე დროს ფიტო-სანიტარული, სატრანსპორტო-საგზაო უსაფრთხოების და სხვა უწყებათაშორის ფუნქციითა აღსრულებასა და პასუხისმგებლობის განაწილებაზე ისეთი შეთანხმება, რომლის თანახმადაც შესაძლებელი იქნება საზღვრის კვეთის პროცედურის სწრაფად ჩატარება, ისე რომ შესაძლებელი იყოს კონტროლის მოთხოვნების მთლიანი ციკლის შესრულება.

საზღვარზე ამის მიღწევის ორი გზაა აპრობირებული: ერთის მხრივ - უწყებათა პირველადი კონტროლის ფუნქცია დელეგირებული აქვს 1-2 უწყებას, რომელთა მეშვეობით ხორციელდება დელეგირებულ ფუნქციაზე ზედამხედველობა და წარმოქმნილ პრობლემაზე რეაგირება ე.ი. საბოლოო პასუხისმგებლობა, და მეორე მხრივ - რეციპიენტი ქვეყნები ცდილობენ ინფორმაციის მოპოვებას მიგრანტისა თუ ტერიტორიის თაობაზე და სათანადო უფლებათა გაცემას სახელმწიფო საზღვრის გარეთ - სხვა ქვეყნებში.

მაგალითად, საზღვრის კონტროლის პროცედურის სრულყოფის მიზნით აშშ-ში მიღწეულია ურთიერთშეთანხმება: საბაჟო, საიმიგრაციო, ჯანმრთელობის

სამსახურებსა და ფედერაციულ საავიაციო სააგენტოებს შორის და არსებობს უწყებათაშორის საინსპექციო სამსახურების კომიტეტი. ამის შედეგად აეროპორტებში მინიმალურ ღონეზეა დაყვანილი როგორც მიგრანტთა შემოწმების - კონტროლისათვის საჭირო დრო. ისე საჭირო ტექნიკურ საშუალებათა რაოდენობა, ე.ი. რითაც მიიღწევა გარკვეული ეკონომიკური - ფინანსური ეფექტი. მეორე მხრივ - პირველი პოზიციის მიღწევისათვის 1952 წლიდან მოქმედებს ე.წ. გაფრენის წინა კონტროლი (PFJ), რომელიც გულისხმობს საიმპერაციო და საბაჟო სამსახურების მიერ აშშ სახელმწიფო საზღვრის გარეთ მისკენ მიმავალი თვითმფრინავის მგზავრთა (მიგრანტთა) შემოწმება - კონტროლის განხორციელებას. მაგალითად კანადის აეროპორტში, ირლანდიის შენონის აეროპორტში. იგივე პროცედურას ახორციელებს კანადაც. ამას გარდა ქვეყნის საკონსულო სისტემის შიდა სტრუქტურაში თითქმის 50 % - მღე მიგრაციის სამსახურის წარმომადგენლები არიან. რომლებიც უშუალოდ ახორციელებენ მიგრანტთა სანდოობის შემოწმებას მათთვის ვიზების გაცემის დროს.

უნდა ითქვას ისიც, რომ სახელმწიფო საზღვრის მთელი პერიმეტრის (სიგრძის) კონტროლი ზოგადად გულისხმობს: ოფიციალურად გამოცხადებულ მისი გადაკვეთის ადგილებში - სასაზღვრო-გამშვებ პუნქტებში და ასეთ პუნქტებს შორის საზღვრის მონაკვეთებზე როგორც ადამიანთა (მიგრანტთა), ისე ტვირთების (ცხოველთა და ფრინველთა ჩათვლით) მიგრაციის კონტროლს.

მიგრაციული კონტროლის, თუ შეიძლება ითქვას, ძირითადი აქცენტი, რეციაი-ენტი ქვეყნის კანონებით დადგენილი ხელშეწყობი თუ შეზღუდვები პირობების აღსრულება იწყება და მთავრდება სასაზღვრო - გამშვებ პუნქტებში. ასეთ პუნ-ქტებს შორის მონაკვეთებზე კი იგი საზღვრის გადაკვეთის დაუშვებლობაზე კონ-ტროლს გულისხმობს.

აქედან გამომდინარე, სასაზღვრო - გამშვებ პუნქტებში კონტროლის რეჟიმი დამოკიდებულია ქვეყნებს შორის ან ცალკეულ მიგრანტთა კატეგორიების მიმართ ნდობის ფაქტორზე. ზოლო საზღვრის გარკვეულ მონაკვეთებზე რეჟიმის ფორმა კი გამომდინარეობს მისი დარღვევის, უკანონო გადაკვეთების სისშირისა და შესაბამი-სად რეციაიენტ ქვეყანაში ხელოვნურად წარმოქმნილი პრობლემების შედეგებიდან.

მაგალითად, თუ აშშ და კანადას შორის საზღვრის ცალკეული მონაკვეთების უკანონოდ გადაკვეთის ძალზე მცირე შესაძლებლობების არსებობის გამო, სასაზღვრო ჯარი კონტროლს მეტად შეზღუდული კონტიგენტით ახორციელებს, აშშ სამხრეთ საზღვარს მექსიკასთან მისი უკანონო დარღვევის მეტი შესაძლებლობის გამო ათასობით მესაზღვრე აკონტროლებს.

ასეთია განვითარებული ქვეყნების პოზიცია სახელმწიფო საზღვრის და მის ფუნქციაში შემავალი მიგრაციული პროცესების კონტროლის მიმართ. უნდა აღი-ნიშნოს ისიც, რომ სახელმწიფო პოლიტიკიდან გამომდინარე სახელმწიფო საზ-ღვრის ცალკეული მონაკვეთებისათვის დამახასიათებელია "შეკერი" ან შედარებით "რბილი" კონტროლის რეჟიმი. ამის შესაბამისად ოფიციალურად გამოცხადებულ სასაზღვრო - გამშვებ პუნქტებში "შეკერი" კონტროლის ფუნქციონირებაში, საიმი-გრაციოდა საბაჟო სამსახურებთან ერთად წარმოდგენილია ძალოვანი სტრუქტურე-ბი (მესაზღვრე, პოლიცია), ზოლო "რბილ" კონტროლს კი-საიმპერაციო - საბაჟო სამსახურები.

რაც შეეხება ყოფილი საბჭოთა იმპერიის "ჩაკეტილ" სასაზღვრო კონტროლის სისტემას, მიუხედავად იმიგრაციული თუ ემიგრაციული ნაკადების ძალზე შეზღუ-დულობისა, მისთვის დამახასიათებელი იყო, როგორც საკუთარ მოქალაქეთა ისე, უცხოელ მიგრანტთა მიმართ კონტროლის მეტად შეკერი რეჟიმი. ამ პროცესის

დეტალურად განხილვის გარეშეც ცნობილია, რომ ყველა მიგრანტის (განურჩევლად მოქალაქეობისა) საზღვრის კვეთის ინდივიდუალურ კონტროლს ახორციელებდნენ (ბევრ ყოფილ რესპუბლიკაში დღესაც ახორციელებენ) სასაზღვრო ჯარები, რომლებიც ცნობილ სუკ-ის (КГБ) -სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტის შემადგენლობაში შედიოდნენ, საზღვრის კვეთის შემდგომ კი, იმპერიის შიგნით თუ გარეთ, მთითოეული მიგრანტის მოქმედებას აღწესდებდა - აკონტროლებდა ფიზიკურად მის გვერდით მდგომი ამ კომიტეტის ოფიციალური თუ არაოფიციალური წარმომადგენელი.

იმპერიის დაშლის შემდგომ საკმაოდ მნიშვნელოვანი დროის გავლის მიუხედავად, დაშლის პროცესი ისეთი სწრაფი იყო, რომ ახალ ქვეყნებში საზღვრის ფუნქციები, მისი კონტროლის მექანიზმები ჯერ კიდევ ფორმირების სტადიაშია. ჯერაც არ დასრულებულა ტერიტორიულად მეზობელ ქვეყნებს შორის საზღვრების დელიმიტაციის პროცესი.

აქვე უნდა ითქვას ისიც, რომ “დსმ” დონეზე მიღებული გადაწყვეტილება, მასში შემაჯავლ ქვეყნებს შორის ე.წ. გამჭვირვალე საზღვრების არსებობის თაობაზე, თავისი შინაარსით მეტად შორსა დგას ცივილურ, თუნდაც შენგენის ქვეყნებს შორის ანალოგიური გადაწყვეტილებისგან და იმდენად გაუგებარია, რომ იგი ისე იქნა აღქმული თითქოსდა ქვეყნებს შორის სახელმწიფოს საზღვარი აუცილებელი არ არის და საზღვრის კონტროლი განმპირობებელია მხოლოდ ტერორების კონტროლის აუცილებლობით.

პროცესის მეტად რთულად მიმდინარეობის მიუხედავად, შესაძინეია ის, რომ ყოფილი რესპუბლიკები დღეს უკვე სახელმწიფო საზღვარს აღიქვამენ არა მხოლოდ ტერორების უსაფრთხოებისა და ბაჟის აღების, არამედ მიგრაციის კონტროლის მიმართებითაც და ამ უკანასკნელს ქვეყნის უშიშროების უზრუნველყოფის ერთ-ერთ ძირითად ატრიბუტად მიიჩნევენ. ისაზღვრება მისი დაცვისა და შესაბამისად სახელმწიფო უწყებათა - ორგანიზაციათა სამსახურების ფუნქციები.

აღსანიშნავია ისიც, რომ ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკებიდან განსაკუთრებულ მდგომარეობაში აღმოჩნდნენ ის ქვეყნები, რომელთაც იმპერიის საზღვრის “მონაკვეთები ერგოთ”, რამაც ასეთ ქვეყნებში არა მარტო სხვადასხვა რეჟიმის საზღვრის მონაკვეთების არსებობა, არამედ მთელ რიგ ქვეყნებში, მათ შორის საქართველოში, იმპერიის მემკვიდრის, რუსეთის სასაზღვრო ჯარების მიერ ამ “მონაკვეთების” კონტროლი გამოიწვია.

დემოკრატიული სახელმწიფოების მშენებლობის გზაზე მდგარი ყოფილ საბჭოთა სიერცის ახალი უკვე დამოუკიდებელი ქვეყნებისათვის დღეს ნათელი ზდება, რომ სახელმწიფო საზღვრის მთელი პერიმეტრის იმპერიული კონტროლი, ისიც “ავტონომიურად”, ტერიტორიულად მეზობელ ქვეყნებთან ურთიერთობის გაურკვევლად, თუნდაც საფინანსო - ეკონომიკური თუ ტექნიკური სირთულეებიდან გამომდინარე, თითქმის მიუწვდომელია და თანაც ამის საჭიროება რეალურად არ არსებობს.

სახელმწიფო საზღვრისა და მასზე სასაზღვრო - გამშვები პუნქტების ფუნქციონირებაში მხოლოდ რეჟიმის სიმკაცრის დროს ჩნდება სასაზღვრო ჯარის მიერ სხვა უწყებებთან ერთად საზღვრის კონტროლის აუცილებლობა. სხვა შემთხვევაში, ისევე როგორც მსოფლიოს ქვეყანათა უმეტესობაში, იგი სასაზღვრო - გამშვებ პუნქტებში საიმპერაციო და საბაჟო სამსახურების მეშვეობით უნდა ხორციელდებოდეს.

მაგრამ ერთია მიზანი და მეორეა ამ მიზნისკენ მიმავალი გზის სირთულეები. ყოფილ საბჭოთა სიერცეში, სადაც სახელმწიფოებრივი რეჟიმები მხოლოდ საწყის სტადიაში, საჭიროა ძველიდან ახლისაკენ ტრანსფორმირების ისეთი

არჩევანის გაკეთება, რომელიც თითოეულ ქვეყანას უახლოეს პერსპექტივაში ნაკლები წინააღმდეგობებით (საფინანსო - ეკონომიკურ - ტექნიკური დანახარჯებით), მიზნის მიღწევის საშუალებას მისცემს. აქვე უნდა ითქვას, თუ მივიჩნევთ, რომ ცალკეულ ქვეყნებში საზღვრის თუ ქვეყნის შიგნით ძველი და ახალი სახელმწიფოებრივი სტრუქტურის ფუნქციონირებაში წინააღმდეგობები არ არსებობს, ხოლო საფინანსო - ტექნიკური, თუ საკადრო საკითხები მოგვარებულია ახალი დამოუკიდებელი სისტემის ამოქმედებისათვის ბევრი შესაბამისი კანონები თუ კანონქვემდებარე აქტები ჯერ კიდევ მისაღები რჩება.

ამგვარად, საზღვრის დაცვის საკითხის ცივილური დონით ფუნქციონირება საჭიროებს მის მიმართ კომპლექსურ მიდგომას. ყოველივე გარკვეულ დროს თხოულობს, რათა არამხოლოდ საზღვრის, არამედ საერთოდ მიგრაციის მართვის მხრივ, განვიხილო წლების "იმპულსური", "მომენტალური" კანონშემოქმედებით გამოწვეული სირთულეების მსგავსად, კიდევ უფრო მეტი გართულებები თუ გაუგებრობები არ შეიქმნას და ამით მიზანი და მისკენ მიმავალი გზა ერთმანეთს არ ასცდეს.

განვიხილოთ ამ მიმართებით საქართველოს რეალობა და უახლოესი პერსპექტივები. არა პირდაპირი გაგებით საზღვრის ფუნქციონირების, არამედ, უფრო საზღვარზე გარე მიგრაციის მართვისა და კონტროლის თვალთახედვით.

საქართველო ყოფილი იმპერიის ერთ-ერთ იმ ქვეყანათა რიცხვს მიეკუთვნება, სადაც სასაზღვრო ჯარები გამოყენილ იქნა ყოფილი სუკ-დან (КГБ) და იგი ცალკე სახელმწიფო უწყების სახით დაექვემდებარა საქართველოს პრეზიდენტის ზედამხედველობას. ამის შედეგად, დადგენილ იქნა ამ უწყების პასუხისმგებლობა მთლიანად საზღვარსა და მისი 500 მეტრიანი ტერიტორიული ზოლის ფარგლებშია.

ცივილური მოთხოვნების დონეზე საზღვრის ფუნქციონირებამდე, ჩვენი აზრით, საქართველო სწორ ნაბიჯს დგამს, როცა საზღვრის დაცვის რეფორმაში თავდაპირველად გულისხმობს ამ მიმართებით სახელმწიფო პოლიტიკის ჩამოყალიბებას, სხვა სახელმწიფოებთან ურთიერთობაში მის რეალიზაციას და ამის შესაბამისად საზღვრის კონტროლის ფუნქციის ორგანიზაციული სქემის თანდათანობით ტრანსფორმაციას. რეალურად ეს იმაში უნდა ვლინდებოდეს, რომ საზღვრის დაცვა სასაზღვრო ჯარების და მასთან ერთად ორი უწყების საბაჟო და მიგრაციის სამსახურების ფუნქციებში გააღდის. ე.ი. სასაზღვრო ჯარების პასუხისმგებლობა საზღვრის და სასაზღვრო - გამშვებ პუნქტებში მიგრანტთა საპასპორტო კონტროლით უშვიროების დაცვაზე, ხოლო საზღვარზე სხვა კონტროლის უწყებათა და ორგანიზაციათა მიერ ფუნქციის განხორციელებაზე ზედამხედველობა. რიგ პირობებში სასაზღვრო ჯარების მიერ მათი ფუნქციის დელეგირებით აღსრულება. ერთის შეხედვით, იგი უფრო "იმპერიული" დაცვის და რთული სისტემის შთაბეჭდილებას ტოვებს, მაგრამ დროის ფაქტორის გათვალისწინებით, გამოცდილების დაგროვებისა და საკანონმდებლო სფეროს სრულყოფის პარალელურად, მისი თანდათანობით ტრანსფორმირების საშუალებას იძლევა.

ეს არის ერთ-ერთი იმ სიახლეთაგანი, რომელიც გამოარჩევს საქართველოს ყოფილ საბჭოთა სივრცეში. ამის ზახგასმა საჭიროა, რადგან, მიუხედავად იმისა, რომ 1992 წელს პირველმა რუსეთმა ერთ-ერთმა დაიწყო საქმიანობა საერთოდ მიგრაციის და სახელმწიფო საზღვარზე სასაზღვრო - მიგრაციული კონტროლის სფეროში და თითქმის 50-მდე სასაზღვრო გამშვებ პუნქტში კონტროლს მხოლოდ მიგრაციის და საბაჟო სამსახურები ახორციელებენ, მაინც სასაზღვრო ჯარებთან ურთიერთობის, კადრების, ტექნიკურ - მატერიალური და რაც მთავარია საფინანსო უზრუნველყოფის საკითხების გართულების გამო, მდგომარეობა თითქმის ჩიხშია მოქცეული.

ჩვენთვის ცნობილია ისიც, რომ ბევრი ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკა, არა მხოლოდ საზღვარზე, არამედ ქვეყნის შიგნითაც კონტროლის მიზნით, მიგრაციის პოლიტიკის შექმნასაც ისახავს მიზნად, რისი მიღწევაც ჩვენი აზრით, მათი განვითარების, კანონშემოქმედებისა და კადრების მომზადების დღევანდელ დონეზე, ძალზე რთულად გვეჩვენება.

თითოეული ქვეყანა ერთმანეთისაგან არამარტო სასაზღვრო პოლიტიკით, არამედ კონტროლის სისტემის ფუნქციონირების თავისებურებითაც განსხვავდება. რეალურად იგი უფრო მეტად დამოკიდებულია საზღვარზე ერთი მხრივ მიგრაციის, როგორც მიგრანტთა, ისე ტვირთების მოძრაობის ინტენსივობის მაღალ მაჩვენებელზე, მეორე მხრივ - ამ ნაკადების სწრაფად გატარების მიღწევის საშუალებებზე. ე.ი. პრობლემა ორ მიზანს შორის ეფექტური თანაფარდობის მიღწევაში - მიგრანტთა და ტვირთების აღრიცხვის, მართვისა და უსაფრთხოებაზე კონტროლისა და ქვეყანაში მათი შემოსვლა - გასვლის პროცედურის გამარტივებაშია.

საკანონმდებლო სფეროს დაუხვეწაობის ("ქაოსურად" მიმდინარე პროცესების) მიუხედავად, ყოფილი საბჭოთა სიერის (განსაკუთრებით სატრანზიტო) ქვეყნებისათვის, თითქმის "იძულებითი" სახელმწიფოებრივი აუცილებლობა იყო ტვირთების გარე მიგრაციის, (პირველ რიგში სახელმწიფო ბიუჯეტში (ხაზინაში) საბაჟო შენატანების უზრუნველყოფის მიზნით), და საზღვარზე მათი კონტროლის სამსახურების არსებობა, რომელშიც ისევე, როგორც მსოფლიოს განვითარებულ ქვეყნებში უკვე შედის ტვირთების უსაფრთხოებაზე კონტროლიც. ფორმირების პროცესშია მიგრანტთა აღრიცხვის, მართვისა და კონტროლის სისტემის ფუნქციონირებაც, რომლის უპირველესი მიზანია ქვეყანაში შემომოსვლელ და მყოფ უცხოელ მიგრანტთა მიერ, ქვეყნის უშიშროებისა და დემოგრაფიული განვითარების ხელყოფის დაუშვებლობის კონტროლი.

ამგვარად, სახელმწიფო საზღვარს, აღნიშნული სამი ძირითადი ფუნქციის: პირდაპირი მნიშვნელობის საზღვრის მთელი პერიმეტრის სასაზღვრო ჯარების მიერ უკანონო - არალეგალური (როგორც ტვირთების ისე მიგრანტთა) მიგრაციებისაგან დაცვა; სასაზღვრო - გამშვებ პუნქტებში მიგრანტთა და ტვირთების მიგრაციის-საიმიგრაციო და საბაჟო სამსახურების მიერ აღრიცხვისა და კონტროლის გარდა, ემატება ეპიდემიოლოგიური, ფიტო - სანიტარული და ტრანსპორტის უსაფრთხოებაზე კონტროლის ფუნქციაც.

საერთოდ, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ყოველივე ეს უნდა განაპირობებდეს საზღვარზე მიგრანტების და ტვირთების მოძრაობის პროცესის მართვის ისე ორგანიზებას, რაც ქვეყნის ინტერესების დაცვით, კი არ აბრკოლებს, არამედ, პირიქით, ხელს უწყობს მიგრაციულ პროცესებს.

აქვე უნდა ითქვას, რომ მიგრანტებისა და ტვირთების სასაზღვრო - მიგრაციული კონტროლის სისტემის ორგანიზაციულ მხარეს და პროცედურას, (გარდა ზემოაღნიშნულისა) ბევრად განსაზღვრავს როგორც ტექნიკური საშუალების გამოყენების შესაძლებლობა, ასევე თვით სასაზღვრო- გამშვები პუნქტების ხასიათი. კერძოდ, გარკვეული განსხვავება აეროპორტის, ნავსადგურის, საავტომობილო და სარკინიგზო კონტროლის პრაქტიკული რეალიზაციის სქემებში (რომელიც ქვემოთ მოყვანილ ზოგად მოდელებთან შედარებით უფრო დეტალურად იქნება მოცემული მე-VII ნაწილში).

ყოველივე ამის ნათელსაყოფად, მიგრაციის საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ მოწოდებული თუ ჩვენს მიერ მოპოვებული მასალების განზოგადებით, ქვემოთ მოცემულია მსოფლიოში აპრობირებულ სასაზღვრო - გამშვებ პუნქტებში კონტროლის პირობითი მოდელები. (იხ.ნახ.10 და 11)

მოდელი 1 მსოფლიოს ცალკეული ქვეყნების განვითარების დონეთა მიხედვით ამ მოდელს ახასიათებს “შეცარი” და “რბილი” კონტროლის მექანიზმები. “შეცარი” კონტროლის თაობაზე ყოფილი საბჭოთა იმპერიის საზღვარზე ჩვენ უკვე გვქონდა საუბარი. ხოლო შედარებით “რბილი”, მასში შემავალ რეესპუბლიკებს შორის მიგრანტთა მოძრაობაზე საპასპორტო კონტროლს გულისხმობდა. ასეთივე “რბილი”, მხოლოდ საპასპორტო კონტროლის და მიგრაციაზე ზოგადი მეთვალყურეობის სისტემაა დამახასიათებელი ხელშეკრულებით გაფორმებული ქვეყნების ჯგუფისათვის (მაგალითად ევროპაში შენგენის, ინგლისში გარკვეული ქვეყნების, კანადასა და აშშ შორის და ა.შ.) სასაზღვრო - გამშვებ პუნქტებში საკუთარ მოქალაქეთა, განსაკუთრებით ღროვებით მიგრაციაზე.

მოდელი 2 თანამედროვე მოდელია. იგი ცნობილია როგორც პირველადი და მეორადი ინსპექტირების* (ინსპექციის) მოდელი. ერთი შეხედვით, პირველადი და მეორადი ინსპექტირების შემოღება თითქოსდა უნდა ართულებდეს საზღვარზე მიგრაციულ პროცესებს, მაგრამ სინამდვილეში პირიქით, გამოირჩევა პროცედურის სიმარტივით და შესაბამისად მიგრაციული ნაკადების გამტარიანობით. მაგრამ ყოველივე ამის მისაღწევად აუცილებელია სამი პირობა:

- ქვეყნის გარეთ საკონსულო სისტემის (როგორც გეოგრაფიული ისე თვით ორგანიზაციის) განვითარება, რომელიც რეალურად წარმოდგენილია საიმიგრაციო სამსახურით. მაგალითად, რუსეთში ქ. მოსკოვში კანადის საკონსულოს თანამშრომელთა თითქმის 50-60% საიმიგრაციო სამსახურის წარმომადგენელია.
- ქვეყნის გარეთ, იმ სახელმწიფოებში, რომლებიც გამოირჩევიან მისკენ იმიგრაციულ - ტრანზიტული ნაკადების მოძრაობის ინტენსივობით, იმიგრაციის სამსახურების პროცედურის გადატანა, რაც სხვა ქვეყნის ცალკეულ სასაზღვრო - გამშვებ პუნქტებში მათი წარმომადგენლობის არსებობასა და სატრანსპორტო (განსაკუთრებით ავია) კომპანიების თუ ტურისტული სააგენტოების მეშვეობით მიგრანტთა თაობაზე წინასწარი ინფორმაციის მოპოვებას გულისხმობს (თუნდაც სერტიფიკატებით თუ ბარათებით)

* ინსპექტირება ანუ ინსპექცია, რომელსაც ამ პროცესს უწოდებენ განვითარებულ ქვეყნებში, ზოგადად გულისხმობს გარე მიგრაციის მართვისა და კონტროლის სისტემის მოქმედების პრაქტიკულ რეალიზაციას. აღნიშნულზე უფრო დეტალურად მოცემულია ქვემოთ - საქართველოს მოდელის განხილვისას.

ამ ორი პირობის აუცილებლობა, არა მარტო საზღვარზე კონტროლის პროცედურის გამარტივების მიზნით არის განპირობებული, არამედ იმითაც, რომ კონტროლის პროცესის შედეგის რეალიზაცია ნაკლებ ფინანსურ - ტექნიკურ სახსრებსა თუ საშუალებებს მოითხოვს. მაგალითად, ცნობილია, რომ უკანონო მიგრანტის დეპორტაცია (სატრანსპორტო თუ სასამართლო - გასაჩივრება) საკმაოდ დიდ ხარჯებს მოითხოვს, ხოლო მათი ქვეყნის გარეთ გაკონტროლებით, თუნდაც თვითმფრინავზე არ დაშვებით, დიდი ეკონომია და მოსალოდნელი გართულებების თავიდან აცილება ხდება შესაძლებელი.

- თვით სასაზღვრო - გამშვები პუნქტები უნდა გამოირჩეოდეს თანამედროვე ელექტრო - ვიდეო ტექნიკის, ქვეყნის შიგნით თუ გარეთ კავშირების და მაღალკვალიფიციური კადრებით უზრუნველყოფის დონით.

ამ პირობების არსებობის შემთხვევაში, ასეთ სასაზღვრო - გამშვებ პუნქტებში სასაზღვრო - ძალოვანი ორგანიზაციების წარმომადგენლობა თითქმის არაა საჭირო. პირველადი ინსპექტირების ხაზი უფრო დაკვირვების ხაზია და ამიტომაც კონტროლის სხვადასხვა ფუნქციები (პირველადი შემოწმების მიმართებით) დელეგირებული აქვს ერთ ან ორ უწყებას. მაგალითად, კანადაში პირველადი ინსპექტირების ხაზზე მიგრაციის კონტროლის ფუნქცია დელეგირებული აქვთ საბაჟო სამსახურებს, ხოლო მეორად ხაზზე მიგრაციის და ცალკეული სხვა სამსახურების წარმომადგენლები ვიდეოეკრანზე აკვირდებიან პირველად ხაზს და ირჩევენ იმ კატეგორიის მიგრანტებს, რომელთა მეორადი ინსპექტირება აუცილებლად მიაჩნიათ.

აღნიშნული მოდელი ძირითადად, აეროპორტებში და ნავსადგურებში მოქმედებს (აშშ, კანადაში, ავსტრალია, ახალ ზელანდია ზოგ სხვა ქვეყანაში). აშშ და კანადა გამოირჩევა იმითაც, რომ ასეთი მოდელი აპრობირებულია სახმელეთო სასაზღვრო - გამშვებ პუნქტებში. აქვე უნდა ითქვას ისიც, რომ ამ მოდელში პირველადი ინსპექტირების ხაზს ჩვეულებრივად გადიან საკუთარი მოქალაქეები, და მათთან მხოლოდ ზოგიერთ შემთხვევაში (ეპიდემიოლოგიური თუ სხვა ნიშნებით) ხელბიან ცალკეული მიგრანტები მეორადი ინსპექტირების ხაზზე.

მოდელი 3 ცნობილია, როგორც “გვერდითი გზის” მოდელი, რომლის საპასპორტო - მიგრაციული კონტროლის პროცედურა ასხვავებს საკუთარ მოქალაქეებს (ცალკეულ შემთხვევებში მათთან გათანაბრებულ მეგობარი ქვეყნების მოქალაქეებს) და უცხოელებს. ე.ი. გარე მიგრაციული კონტროლის პროცედურა ცალკეული კატეგორიის მიგრანტების მიმართ მიმდინარეობს განმხოლოებით, რაც აშშ საკუთარ მოქალაქეთა მიმართ ნიშნავს პირველად ინსპექტირებას - პირობითად საბაჟო ხაზზე, ხოლო შენგენის ქვეყნებში ცალკე სპეციალურ ჯიხურში, პასპორტის წარდგენა - შემოწმებას.

მოდელი 4 აღიარებულია როგორც საბაჟო კონტროლის ცივილური თანამედროვე მოდელი (აღნიშნული მოდელის პრინციპებზე, ყოფილი საბჭოთა სივრცის დღეს დამოუკიდებელ ქვეყნებსა და კერძოდ საქართველოში სასაზღვრო - მიგრაციული კონტროლის მოდელში მისი გამოყენების თაობაზე ჩვენი მოსაზრებები მოცემული იქნება ქვემოთ მე-VII ნაწილში და ამიტომაც მკითხველს ამ მოდელის მიმართ მეტ ყურადღებას ვთხოვთ). საინტერესოა ისიც, რომ ამ მოდელზე შეთანხმება მიღწეულ იქნა მსოფლიოს 100-ზე მეტი ქვეყნის საბაჟოს

თანამშრომელთა გაერთიანების სათათბირო ორგანიზაციაში. ამ მოდელის ფუნქციონირების საფუძველია ქვეყნებს შორის ნდობის მანდატის არსებობა. სასაზღვრო - მიგრაციული კონტროლის (პირობითად, წინა მოდულებში პირველადი ინსპექტირების) გავლის შემდგომ მიგრანტი თავისი ბარგის შემოწმებისათვის ნებაყოფლობით ირჩევს წითელ ან მწვანე კარებს. მიგრანტს კარგად აქვს გაცნობიერებული, რომ აკრძალული ან შემოწმებას დაქვემდებარებული ნივთის - ბარგის ქონის შემთხვევაში წითელი კარებით შემოწმების, ან ასეთის არ ქონის დროს მწვანე კარების გავლა აუცილებელია. ე.ი. საბაჟო კონტროლისას კარების არჩევა, ერთის მხრივ მთლიანად მიგრანტის თვითშეგნებაზეა დამოკიდებული, მეორე მხრივ - მან იცის, რომ ეს სურვილი, გარკვეული შერჩევითობით, შემოწმებასაც არ გამოიწვევს და ამიტომ ცდილობს არ ჩაიყენოს თავი უხერხულ თუ უკანონო მდგომარეობაში.

ეს მოდელი კარგად არის აპრობირებული ევროპის შენგენის ქვეყნებში, სადაც სასაზღვრო - მიგრაციული კონტროლი “მეთვალყურეობაზე” და მიგრაციულ - საბაჟო კონტროლი უფრო იმ ქვეყნების მოქალაქეთა- მიგრანტთა ნებაყოფლობით - ინდივიდუალურ სურვილზეა დამოკიდებული, რომლებიც გაერთიანებული არიან ამ სისტემაში.

მოდელი 5 თანამედროვე სისტემათა რანგს მიეკუთვნება და ჰიბრიდული მოდელის სახელწოდებით საკმაოდ გავრცელებულია. აქამდე აღწერილ მოდელებთან შედარებით, მიგრანტთათვის დამატებით აუცილებლობას წარმოადგენს სერტიფიკატის ქონა. სერტიფიკატით ერთი მხრივ გროვდება სტატისტიკური ინფორმაცია და მეორე მხრივ - მისი მეშვეობით ხორციელდება კონტროლიც. მაგრამ მე-3 მოდელის პრინციპებთან ერთად, სხვა მოდელებთან შედარებით მიგრანტებისათვის შეუმჩნეველად ხორციელდება სასაზღვრო - მიგრაციული კონტროლი.

ამ მოდელის მოქმედების თავისებურებათა ანალიზი, ჩვენი აზრით, ცხადყოფს ერთ განმასხვავებელ პრინციპს - მის განვითარებას ახასიათებს საწყისი ეტაპი, როცა მიგრანტის სერტიფიკატი არის არა მხოლოდ სტატისტიკური აღრიცხვიანობის, არამედ უშუალოდ მიგრაციის სამსახურის მეშვეობით მიგრანტთა ინსპექტირების საშუალება (ამას განაპირობებს ქვეყნის გარეთ კონტროლის არასრულყოფილი ფუნქციონირება).

არის გამონაკლისებიც, როცა იმიგრაციულ და სატრანზიტო ქვეყნებში განვითარების საბოლოო მოდელისათვის დამახასიათებელია ზემოთ აღნიშნული “საწყისი ეტაპი”.

მოდელი 6 ძირითადად გამოყენებულია სახმელეთო საზღვარზე ისეთ სასაზღვრო -გამშვებ პუნქტებში, რომელთათვისაც დამახასიათებელია ინტენსიური საავტომობილო მოძრაობა.

მაგალითად, კანადაში საბაჟო, საიმიგრაციო და საგადასახადო სამსახურების ერთობლივი ხელშეკრულებით იგი 1994 წლიდან ხორციელდება. ასეთივე მოდელი ფუნქციონირებს შენგენის ქვეყნებში.

ამ მოდელში ინფორმაციის მოპოვების მთელი ტექნოლოგია ელექტრო - ვიდეო ტექნიკაზეა დაფუძნებული. მაგალითად, მანქანების ნომრები მათი საკონტროლო ზაზზე გაჩერების შემდგომ მოწმდება ე.წ. “შავ” სიაში და შესაბამისად ითება მწვანე შუქი - გზა ხსნილია, ან წითელი - და ხორციელდება მისი დაკავება - ინსპექტირება.

ასეთი გახლავთ. ჩვენს მიერ განზოგადებული სასაზღვრო - მიგრაციული კონტროლის მოდულები, რომლებიც, როგორც ამ თავის სათაურში იყო აღნიშნული, წარმოადგენს მიგრაციული კონტროლის ანუ ქვეყნის მიგრაციის პოლიტიკის რეალიზაციის ძირითად ინსტრუმენტს, რომლითაც იწყება. შემდგომ ქვეყანაში გრძელდება და ისევ საზღვარზე მთავრდება მიგრანტთა აღრიცხვისა და ინსპექტირების პროცესი.

ყოველივე ეს უფრო დეტალურად, ქართული მოდელის ვარიანტისა და ინსპექტირების მიზნების, პრინციპებისა და ამოცანების განხილვით მოცემულია ქვემოთ VII ნაწილში.

5. მიგრაციის გარეშის და კონტროლის თანამედროვე სისტემის აპსახველი ტერიტორიოლოგია და გამოიღვინიციის თავისებურებანი

მსოფლიოში, ქვეყნებს შორის ურთიერთობისა თუ მეცნიერების განვითარების ისტორიაში ცნობილია ფაქტები, როცა ერთი და იგივე ტერმინის მკვეთრად განსხვავებული შინაარსით და არაიდენტურ გარემოებაში გამოყენების შედეგად ხელოვნურად შექმნილა გაუგებრობები თუ გართულებები.

მაგალითისათვის ჩვენს მიერ უკვე აღნიშნულიც კმარა, როცა საქართველოში ხუთი წლის წინ, დღეს უკვე "დევნილის" შინაარსით, ხმარებაში შემოვიდა ტერმინი "ლტოლვილი", რომელმაც საერთაშორისო დონეზე არა მარტო გაუგებრობები წარმოშვა, არამედ მისი გარკვეული ნიშნით პოლიტიკურ თამაშში გამოყენების შესაძლებლობაც გაჩნდა.

კ. ჯინი აღნიშნავდა "ტერმინის დეფინიცია ნიშნავს გადმოსცე მისი შინაარსის განმასხვავებელი ნიშნები ისე, რომ შეიძლებოდეს მისი ხმარება ანალოგიური ტერმინთან დასაპირისპირებლად" (გვ. 12)²²⁾.

პირდაპირი გაგებით, ამ განსაზღვრებით თითქოს გამოდის ისე, რომ მთავარია მხოლოდ არაიდენტურ გარემოებაში ერთიდაიგივე სახელწოდების ტერმინის სხვადასხვა შინაარსობრივი დეფინიცია. ასეთი გაგება საკმაოდ სადავოდ გვეჩვენება, რადგან ტერმინთა სახელწოდებაში ფუძე შეიძლება იყოს ერთი, ხოლო შინაარსობრივი სხვაობა უნდა გამოიხატოს სახელწოდებაში, თუნდაც "მყარ ფუძეზე" დამატებით. მაგალითად, "მიგრაციას", როცა ეხება ფრინველებს თუ ფრინველთა სახეობას "ფრინველთა მიგრაცია" ეწოდება და ა. შ. ან თუნდაც ქვეყნიდან გარეთ მიგრანტთა დროებით მიგრაციას "შრომითი ემიგრაცია" ეწოდება, ხოლო იგივე შინაარსით ქვეყანაში გარედან "შრომითი იმიგრაცია".

ასევე, იძულებითი მიგრაცია ერთ შინაარსს ატარებს. მაგრამ მიგრაციის მიმართულების მიხედვით იცვლება ტერმინის სახელწოდება: ქვეყანაში "დევნილის", ხოლო რეპიციენტ ქვეყანაში "ლტოლვილის" სახელწოდებით.

ამჟამად, თანამედროვე მსოფლიოში თითქმის თავისთავად დამკვიდრდა, რომ ტერმინი "მიგრაცია" ეხება მხოლოდ ადამიანებს - მიგრანტებს. ხოლო სხვა შემთხვევებში სახელწოდებაში ჩნდება იმ სუბიექტის თუ ობიექტის სახელწოდება, რომელსაც მონაწილეობს მიგრაციულ პროცესში.

მიუხედავად ტერმინ "მიგრაციის" თუ "მიგრანტის" ასეთი "მარტივი" სახით ხმარებისა, მსოფლიოში (გარდა მცირე გამონაკლისისა) მთლიანად მიგრაციის ტერმინთა (თუნდაც წმინდა დემოგრაფიულ ტერმინებთან შედარებით) უნიფიცირება და ერთი შინაარსით დეფინიცია, ჯერ კიდევ არ მომხდარა.

ამ მხრივ განსაკუთრებულ სირთულეებს განიცდიან ყოფილი საბჭოთა იმპერიის ახალი ქვეყნები. იმპერიის მეშვიდრე რუსეთი "ცდილობს" "ავტონომიურად" შექმნას საბჭოთა იმპერიის დაშლის შედეგად წარმოქმნილი მიგრაციული პრობლემების ამსახველი ახალი ტერმინები, რომლებიც პრაქტიკულად ხმარებაში მყოფი ტერმინების შინაარსს ატარებენ. მაგალითად, ყოფილი საბჭოთა იმპერიის დაშლის შედეგად დღეს დამოუკიდებელ ქვეყნებში მცხოვრები რუსეთის მოქალაქეების თუ ე. წ. რუსულენოვანთა უკუმიგრაციის აღსანიშნავად ამკვიდრებს ტერმინს "იძულებით გადასახლებულნი", რომლის დეფინიცია პირდაპირ ემთხვევა "ლტოლვილისას" და გულისხმობს ნებაყოფლობით უკუმიგრაციასაც. ჩვენი აზრით, ახალი ტერმინის დამკვიდრების მცდელობა არ იყო საჭირო. რადგან შეიძლებოდა კანონში "ლტოლვილთა

²²⁾ К. Джини. Логика в стихике. м. 1973.

შესაზღვრება" ასახულიყო ის თავისებურება და მარტივი მექანიზმები, რომლებიც უცხო ქვეყანაში მუდმივად მცხოვრებ საკუთარ მოქალაქეთა იძულებით უკუმიგრაციას ეხება. ავიღოთ თუნდაც ტერმინი "რეპატრიაცია" - "რეპატრიანტი", "რუსულენოვანი მოსახლეობის რეპატრიაცია", თითქოს სამართლიანობის აღდგენა-რეაბილიტაციას კი არ ნიშნავს, არამედ იმ პირებს, "რომლებიც ნებაყოფლობით მუდმივ საცხოვრებლად გადასახლდნენ საკუთარი მოქალაქეობის ან წარმომავლობის ქვეყნებში" (გვ.5).²¹⁾

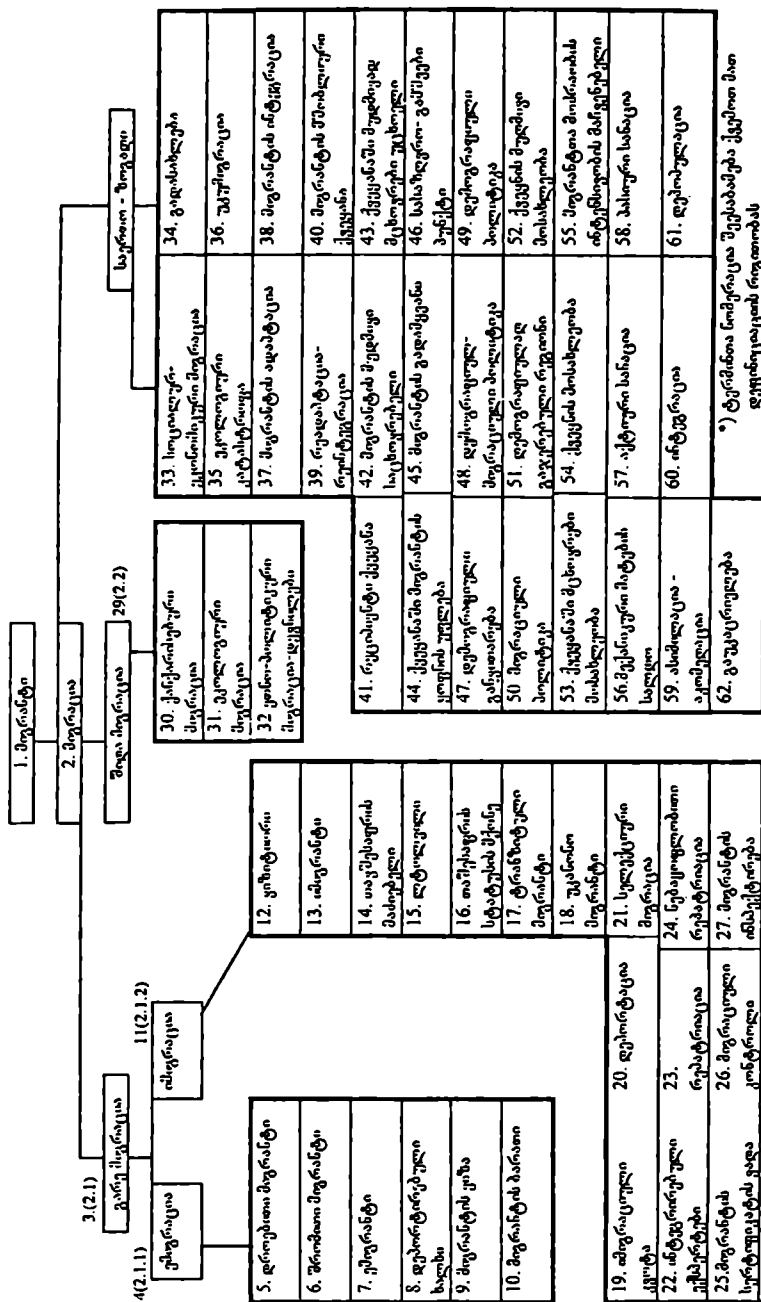
ყოველივე ამან გარკვეული ასახვა პირობა მიგრაციის სფეროში ღღემდე მიღებულ კანონებში და რაც საბოლოოდ არამხოლოდ ამ ახალი ქვეყნების, არამედ ამ პრობლემებში მსოფლიო საზოგადოების და სპეციალისტების გაურკვევლობას თუ ხელოვნური გართულებების წარმოქმნას იწვევს.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ერთი შეხედვით ჩვენს მიერ მოყვანილი ტერმინები და მათი ლეფინიცები შეიძლება თან დართვიდა ნაშრომს, მაგრამ იმისათვის, რომ ერთის მხრივ - ნათელი ყოფილიყო წინა თუ მომდევნო თავებში მიგრაციის მთელი სფეროს, მასში მიგრანტის მოძრაობის ხელშეწყობა თუ შეშლულად ტერმინთა არა მხოლოდ ლეფინიცია, არამედ მათი ადგილი სისტემაში და მეორე მხრივ - თვით ახალი ქვეყნების საზოგადოებისათვის და სახელმწიფო მმართველობისათვის რომ ადვილი ყოფილიყო მიგრაციის რთული სისტემის, მისი როგორც სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის ერთ-ერთი აუცილებელი ატრიბუტიკის გათვითცნობიერება, მიზანშეწინილად ჩათვალეთ მისი ტექსტში გადმოტანა. ამასთანავე ტერმინები მოცემულია არა ალფაბეტური მწკრივით, არამედ მათი "ადგილით" სისტემაში.

ჩვენი აზრით, ტერმინთა მოცემული "განლაგების" კარგად აღქმის შემდგომ ნათელი ხდება არა მარტო ნაშრომის წინა თავებში აღწერილი მიგრაციული პროცესების სირთულეები, არამედ ამ ნაწილში მოყვანილი მიგრაციის აღრიცხვის, რეგულირებისა და კონტროლის სისტემის და საერთოდ მიგრაცია - დემოგრაფიის სახელმწიფო პოლიტიკის თავისებურებანი.

უნდა ითქვას, რომ მთელი რიგი მოცემული ტერმინებისა და მათი ლეფინიცები, მსოფლიო თუ ყოფილ საბჭოთა თუ თანამედროვე პრაქტიკაზე დაყრდნობით, ჩვენს მიერ არის შემოთავაზებული. ვფიქრობთ, რაკი წინამდებარე ნაშრომი, არის მიგრაციის მთელი სისტემისა და მის შედეგად მიგრაციულ - დემოგრაფიული სირთულეების მთლიანობაში წარმოდგენის (პროცესის ასახვის) პირველი მცდელობა, ტერმინები და მათი ლეფინიცები შეიძლება იწვევდეს გარკვეულ შენიშვნებს ან მეტ სრულყოფას ითხოვდეს.

ყოველ შემთხვევაში, წინა თუ მომდევნო თავებში გადმოცემულ მიგრაციულ პრობლემათა ლეტალიზაციის მიხედვით, წარმოდგენილი "მიგრაციის სისტემის ფუნქციონირების ამსახველი ტერმინების "განლაგების" პირობითი ბლოკ სქემიდან (ნახ.12) ცხადი ხდება, რომ მიგრაციის მართვის მთელი სისტემის მოქმედება ძირითადად აქცენტირებულია იმიგრაციული პროცესების რეგულირებაზე და ამასთან დღევანდელი ემიგრაციული ქვეყნის, საქართველოს პირობებში, მას საკუთარ მოქალაქეთა ქვეყნის გარეთ დაცვისა და რეკომენდებული ქვეყნებთან ურთიერთობის მხრივაც გარკვეული მნიშვნელობა აქვს. ამავე დროს, უკვე დაწყებული ქვეყნის სატრანზიტო ფუნქციის აღდგენის და საერთოდ განვითარების უახლესი პერსპექტივების გათვალისწინებით, საქართველოში უკვე აუცილებელი ხდება აქცენტის გადატანა იმიგრაციული პროცესების რეგულირებისაკენ. ამიტომაც საქართველოს მიგრაციის სისტემის ამოქმედებას (აღნიშნული თავისებურების - დღევანდლობისა და პერსპექტივების გათვალისწინებით) სხვა, მსგავსი ემიგრაციული ქვეყნებისაგან გამორჩეული ხასიათი აქვს. (აღნიშნულზე უფრო დეტალურად მოცემულია ქვემოთ ცალკე თავებში).

Exb. 12

1. მიგრანტი - პირი, რომელიც, მიგრაციის სუბიექტური თუ ობიექტური ხელშემწყობი თუ შემზღუდავი პირობების მიუხედავად აზოციაციებს გადაადგილებას სიერცეში.

ეს ტერმინი საერთაშორისო თუ ყოფილ საბჭოთა პრაქტიკაში მიღებული, მაგრამ სხვადასხვა შინაარსის მქონე ტერმინია. მის ლეფინიციაში განსხვავება გამოძინარეობდა იმ ფუნქციებიდან თუ მოქმედების შინაარსიდან, რომელსაც აკუთვნებდნენ მიგრანტს მიგრაციულ პროცესში.

მოყვანილი ლეფინიციიდან, ჩვენი აზრით, ნათლად ჩანს, რომ ობიექტური თუ სუბიექტური, ხელშემწყობი თუ შემზღუდავი პირობების არსებობის მიუხედავად, მთავარია პირის სურვილი ან იძულება, რათა იგი გახდეს მიგრანტი. ამიტომაც ვფიქრობთ, რომ ტერმინის მარტივი ლეფინიცია "მიგრანტი - პირი, რომელიც მონაწილეობს მიგრაციულ პროცესში"*, თვით მიგრაციის ტერმინის სხვადასხვა შინაარსით ლეფინიციაციას უწყობს ხელს.

2. მიგრანტი - პროცესი, რომლის დროსაც ზოციელებდა მიგრანტის (მიგრანტთა) გადაადგილება ან გადასახლება ქვეყნის შიგნით ან მის ფარგლებს გარეთ.

ამ მიმართებით, მიუხედავად იმისა, რომ საბჭოთა კავშირში საკმარის განსხვავებული შინაარსით იხმარებოდა 1961 წელს გამოცემულ "მოკლე გეოგრაფიულ ენციკლოპედიაში" მოცემული ლეფინიცია - "მოსახლეობის მიგრაცია - მოსახლეობის გადაადგილება ან გადასახლება როგორც ქვეყნის შიგნით (მოსახლეობის შიდა მიგრაცია) ისე ერთი ქვეყნიდან სხვაში (მოსახლეობის გარე მიგრაცია - ემიგრაცია და იმიგრაცია)" (ტ.2. გვ. 589), მისაღება და მთლიანად გამოსატყვის პროცესის სრულ შინაარსს.

იმისათვის, რომ მიგრაციის ნებაყოფლობითი და იძულებითი ფორმები თუ სახეები კარგად იქნას ახსნილი, საჭირო გახდა პირველ რიგში მასში მონაწილე მიგრანტის დასრულებული, ზემოთ მოყვანილი ლეფინიცია. რადგან მის გარეშე "მიგრაციის" ტერმინის ენციკლოპედიაში მოყვანილი თუ ჩვენეული ლეფინიცია წარმოგიდგება ძალზე მარტივ პროცესად. ამიტომ, ჩვენი აზრით, ტერმინი "მოსახლეობის მიგრაცია" თვით მასში მონაწილეთა განსაზღვრების ზოგად, უფრო არა პრაქტიკულ შინაარსს ამჟღავნებს.

ფართო გაგებით, მოსახლეობის მიგრაციაში იგულისხმება მიგრანტთა ყოველნაირი გადაადგილება სიერცეში. ზოლო პირდაპირი გაგებით იგი მჟღავნდება მიგრანტის დამოკიდებულებით თავისი საცხოვრებელი ადგილის შეცვლის სურვილის თუ იძულებით დატოვების ფორმაში. ე.ი. გადაადგილება - დროებით და გადასახლება - მუდმივად საცხოვრებელი ადგილის შეცვლას გულისხმობს.

აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ მიუხედავად დასახლებული პუნქტის (მოსახლეობით და ტერიტორიით) სიდიდისა, მის საზღვრებში პირის გადაადგილება თუ გადასახლება არ აღიქმება როგორც მიგრაცია და მასში მონაწილე - მიგრანტად.

გ. ფირცხალაეას ლეფინიცია-"მოსახლეობის მიგრაცია ჩვეულებრივად გულისხმობს ადამიანთა გადაადგილებას ამა თუ იმ ტერიტორიის საზღვრებს გარეთ და საცხოვრებელი ადგილის აუცილებლად გამოცვლას. სამუდამოდ ან მეტნაკლები ხანგრძლივი დროით" (გვ 45)¹⁷⁾ - რთული ლეფინიციაა და თანაც ასეთი ზოგადი განსაზღვრება "ტერიტორიის საზღვრებს გარეთ". "სამუდამოდ" საკმარის მიუღებელია და თანაც "საცხოვრებელი ადგილის გამოცვლა" თუნდაც "მეტნაკლები ხანგრძლივი დროით", უარყოფს ქანქარისებურ მიგრაციის, ისეი

შემთხვევას, რომლის დროსაც საცხოვრებლის გამოცემა აუცილებელი არ არის.

ამის შედეგია, რომ აღნიშნულ პუბლიკაციაში იგი გამოყოფს “ადგილობრივ და მიგრანტ მოსახლეობას”.

სრულიად გაუძრავი იქნა დასახლებულ პუნქტში თუ ქვეყანაში მიგრაციის შედეგად შეძენილ მოსახლეობას “მიგრანტი მოსახლეობა” უწოდო. ეს ალბათ შედეგია თვით “მიგრანტის” შინაარსის გაუთვითცნობიერებისა. ქართულში აღნიშნულის ნათელი გამოხატულებაა “ჩამოსახლებული” ან თუნდაც “შემენილი” მოსახლეობა. იქვე ფირცხალაჟა ე.წ. “მიგრანტ მოსახლეობაში” გულისხმობს “დასახლებულ პუნქტში აღწერამდე ორი უკანასკნელი წლის განმავლობაში ჩამოსულ მოსახლეობას” (გვ. 45)¹⁷.

რ. გაჩეილაძის დეფინიცია - “მოსახლეობის მიგრაცია, ანუ ინდივიდებისა თუ ადმიანთა ჯგუფების მიერ საცხოვრებელი ადგილის მუდმივად ან ხანგრძლივი ვადით შეცვლა” (გვ.5)⁸. გ. ფირცხალაჟას მსგავსად გამოირიცხავს ქანქარისებურ მიგრაციას. რაც შეეხება დეფინიციას - “მიგრაცია - პროცესი, რომლის დროსაც ხორციელდება მიგრანტთა გადაადგილება ქვეყნის შიგნით ან მის საზღვრებს გარეთ”. ხოლო “მიგრანტი - პირი, რომელიც მონაწილეობს მიგრაციულ პროცესში” (გვ.90)⁹ (და იქვე ტერმინები “გარე მიგრაცია”, “დროებითი მიგრანტი”, “ემიგრაცია”, “იმიგრაცია”, “იძულებით გადაადგილებული პირი - დეენილი”)-აღებულია “საქართველოს მიგრაციის პოლიტიკის კონცეფციიდან”. მიუხედავად ამისა, ვფიქრობთ, რომ ჩვენი დეფინიცია უფრო სრულად ასახავს პროცესს.

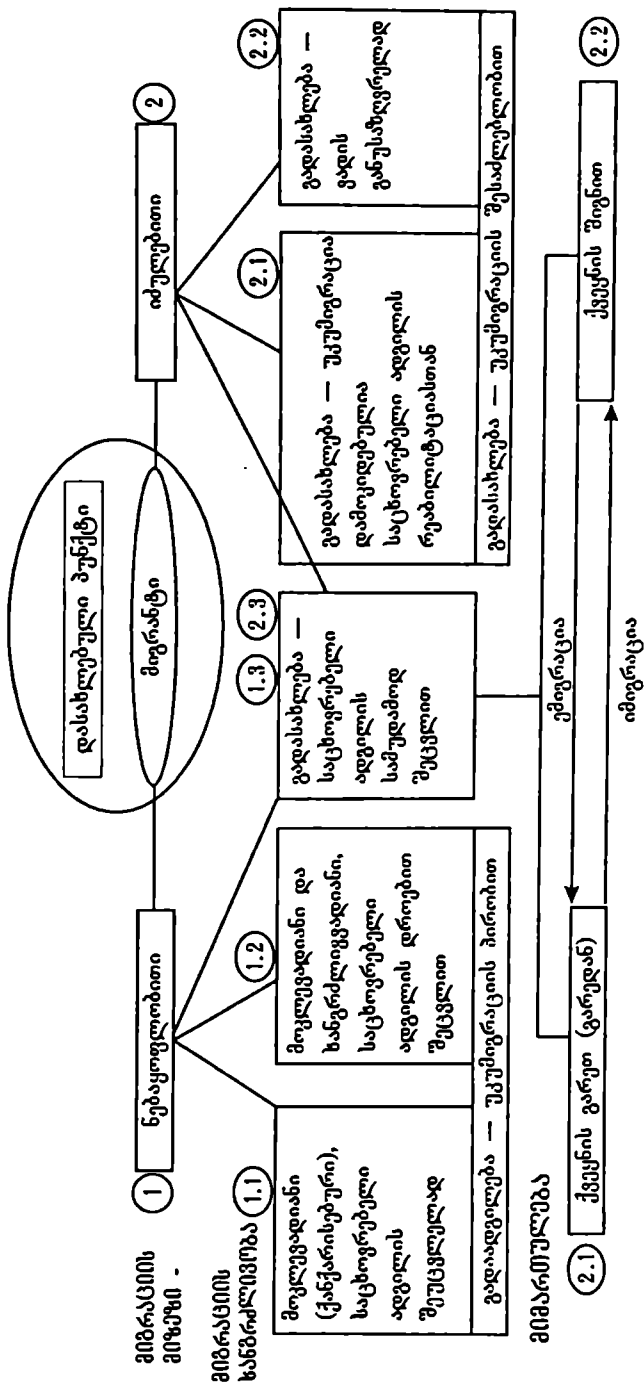
ამგვარად, ნებაყოფლობითი თუ იძულებითი მიგრაცია, როგორც ქვეყნის შიგნით ასევე მის ფარგლებს გარეთ, გულისხმობს ორ მკვეთრად განსაზღვრულ მოქმედებას - პროცესს:

- დასახლებული პუნქტის (ქვეყნის) გარეთ, მუდმივი საცხოვრებელი ადგილის შეუცვლელად გადაადგილებას - უკუმიგრაციის პირობით, მოკლევადიანი (ქანქარისებური) და გრძელვადიანი დროით.
- დასახლებული პუნქტის (ქვეყნის) გარეთ გადასახლებას, მუდმივი საცხოვრებელი ადგილის შეცვლას.

საბოლოოდ, მიგრაციულ პროცესში მიგრანტის მონაწილეობის პირობითი ბლოკ-სქემა ნაჩვენებია ნახ.13 - ში.

⁸ შემდგომში ასეთი აღნიშვნით მითითება ნიშნავს, კონცეფციაში, საში პიროვნების - ვ. ვაშაყიძის, ო. ყვინაშვილის, თ. გუგუშვილის, ურთიერთშეთანხმების შედეგად მიღებულ ტერმინთა დეფინიციას.

მიგრაციის მიზნების და მიმართულების პირობითი ბლოკ-სქემა

ნახ. 13.

3 (2.1.) ბარბ შიშრაძის - პროცესი, რომლის დროსაც ხორციელდება, ქვეყნიდან გარეთ ან ქვეყანაში გარედან, მიგრაცია.

მიუხედავად იმისა, რომ ტერმინი “გარე მიგრაცია” შეიძლება გულისხმობდეს თვით ქვეყნის შიგნით გარკვეულ ტერიტორიულ საზღვრებს გარეთ მიგრაციასაც, საერთაშორისო დონეზე მიღებულია, რომ მან გამოხატოს სახელმწიფოთაშორის მიგრაციული ურთიერთობა. ამ შემთხვევაში მიგრაციის მიმართულების განსაზღვრულია სახელმწიფო საზღვარი.

გარე მიგრაცია გულისხმობს მასში მონაწილე როგორც ერთი ქვეყნის მოქალაქეების, ისე უცხოელი მიგრანტების ქვეყნის საზღვრის გარეთ თუ გარედან (უფრო მარტივად ეს არის მიგრანტის მიერ საზღვრის კვეთის მიმართულების) გასვლის თუ ჩამოსვლის და ყოფნის მთელ პროცესს. გარე მიგრაციის დეფინიციებში მიგრაციის მიმართულებას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს, რადგან იგი განსაზღვრავს ქვეყნის (ხელშეწყობ თუ შემზღუდავ) პოზიციებს მიგრანტთა ცალკეული კატეგორიების მიმართ.

ზაზგასმით შეიძლება ითქვას, რომ ის შინაარსი, რაც ეძლევა გარე მიგრაციას თანამედროვე მსოფლიოს დამოუკიდებელ ქვეყნებში, ყოფილი საბჭოთა სივრცის დამოუკიდებელი ქვეყნებისათვის ახლა იძენს მნიშვნელობას და ამიტომაც ამ მიმართებით პუბლიკაციათა უმეტესობაში იგი ჯერ კიდევ არ არის კარგად აღქმული. მაგალითად, ბევრი ავტორი მას “გარერესპუბლიკურ მიგრაციას” (გვ.15)¹⁷⁾, (გვ.5)¹⁸⁾, უწოდებს.

გარე მიგრაცია მიმართულების მიხედვით იყოფა ემიგრაციად და იმიგრაციად.

4.(2.1.1.) შიშრაძის - პროცესი, რომლის დროსაც ხორციელდება ქვეყნიდან გარეთ მიგრაცია.

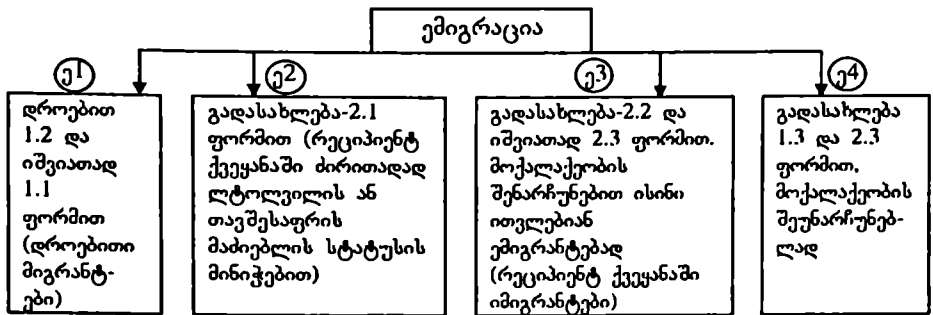
კონკრეტული ქვეყნის მოქალაქეების-მიგრანტების ქვეყნის გარეთ ყოფნა ზოგადი დეფინიციით ნიშნავს “ემიგრაციაში ყოფნას”, ხოლო ქვეყანაში მყოფ, მუდმივად არმცხოვრებ უცხოელთათვის ეს ნიშნავს “უკუმიგრაციას”. მასაც, როგორც საერთოდ მიგრაციას, ახასიათებს ნებაყოფლობითი და იძულებითი ფორმა, რომელთა დასრულებას ანუ შესაბამისი კატეგორიის განსაზღვრას აწარმოებს მათი რეციპიენტი ქვეყანა, რადგან თითქმის ყველა ქვეყანაში (გარდა ტოტალიტალურ - დიქტატურული მმართველობის ქვეყნებისა) აღიარებულია ადამიანის უფლება - თავისუფლად დატოვოს ქვეყანა.

ამგვარად, ემიგრაციულ პროცესში მონაწილე მიგრანტების ქვეყნის გარეთ ყოფნის ვადის მიხედვით დაყოფა მოცემულია ბლოკ-სქემაზე (ნახ.14)

მოცემულ ემიგრაციის ბლოკ სქემაში, აქამდე გაურკვევლობას იწვევდა ტერმინი “ემიგრანტის” ხმარებისას მისი გაიგივება “დროებით მიგრანტებთან”. მაგალითად, “შრომითი ემიგრანტები” (გვ.59); “ემიგრანტები” (გვ.15), “ქართველი ემიგრანტები”, (გვ.16) რაშიც იგულისხმება ძირითადად ემიგრაციაში დროებით წასვლა.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ემიგრაციული ქვეყნისათვის “ემიგრაციაში” ყველაზე არასასურველი ფორმა გახლავთ - ე4, (ნახ.14) რადგან პირდაპირი მნიშვნელობით იგი “დანაკარგს” გულისხმობს.

ემიგრაციის პირობითი ბლოკ სქემა

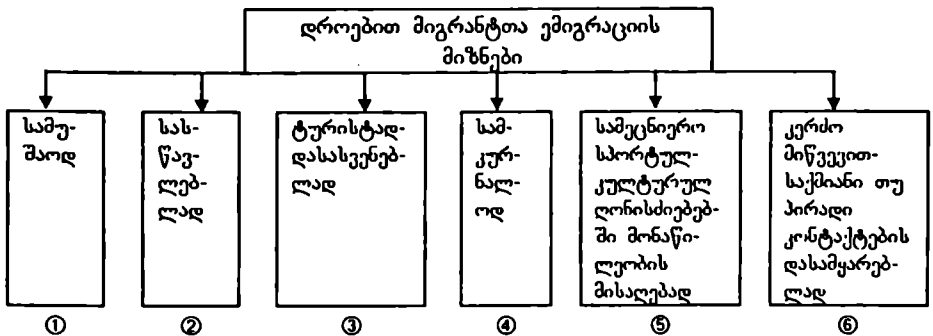
*) ციფრები შეესაბამება ნახ.13-ის მაჩვენებლებს

ნახ14

5. (ქ1) დროებითი მიგრანტი - პირი, რომელიც დროებით იმყოფება მშობლიური ქვეყნის გარეთ.

ან: პირი, რომელის მშობლიური ქვეყნის გარეთ ყოფნის მიზნები არ გულისხმობს მუდმივ ცხოვრებას (ემგრანტის სტატუსის მიღებას). მისი დროებითი ყოფნის ვადას განსაზღვრავს რეციპიენტი ქვეყანა. ძირითადად იგი გამოიხატება ერთი ტერმინით "სოციალურ - ეკონომიკური მიგრაცია". (იხ. ქვემოთ).

მიუხედავად იმისა, რომ დროებითი მიგრანტების მშობლიური ქვეყნის გარეთ ყოფნის ვადას ძირითადად განსაზღვრავს რეციპიენტი ქვეყანა. ისინი ემიგრაციის საწყისი მიზნის მიხედვით იყოფიან:

ნახ.15

6. (ქ1) შრომითი მიგრანტი - დროებითი მიგრანტი, რომელიც რეციპიენტ ქვეყანაში ეწევა ან აკვს სურვილი ეწეოდეს შრომისანაზღაურებთან საქმიანობას.

შრომითი მიგრანტის ტერმინით ხაზგასმულია ქვეყნის გარეთ თუ ქვეყანაში ემიგრაციის თუ იმიგრაციის მიზანი, რადგან დროებით ემიგრაციის სხვა მიზნებთან შედარებით იგი ყველაზე მნიშვნელოვანია. განსაკუთრებით რეციპიენტი

ქვეყნებისათვის. არსებობს “შრომის საერთაშორისო ორგანიზაცია”. ბევრ რეციაიენტ ქვეყანაში იხმარება ტერმინი “მშრომელი - მიგრანტი”. “მშრომელი - სტუმარი”.

7.(ე3) მიგრანტი - პირი, რომელიც ტოვებს მშობლიურ ქვეყანას და მისი მოქალაქეობის შენარჩუნებით, რეციაიენტ ქვეყანაში მიიღებს მუდმივი ცხოვრების უფლებას (ან იმიგრანტის სტატუსს).

ან: პირი, რომელიც ძირითადად კანონიერ საუფქველზე ტოვებს მშობლიურ ქვეყანას და მშობლიური ქვეყნის მოქალაქეობის შენარჩუნებით, რეციაიენტ ქვეყანაში მიიღებს მუდმივი ცხოვრების უფლებას.

ამ ბოლო დეფინიციაში “ძირითადად” იგულისხმება, ისეთი შემთხვევა, როცა ქვეყანაში კანონიერება ხშირად ირღვევა, რის გამოც მიგრანტი იძულებულია დატოვოს მშობლიური ქვეყანა (იუნდაც ტურისტული ვიზით) და რეციაიენტ ქვეყანაში (ცხოვრების გარკვეული დროის შემდგომ) იღებს მუდმივი ცხოვრების უფლებას.

8. დემოკრატიზებული ხალხი - ქვეყნის ისტორიულ წარსულში მთავრობის მიერ სოციალურ - პოლიტიკური მოტივით ჩადენილი დანაშაულის თუ გარე აგრესიის გამო ქვეყნის გარეთ იძულებით გადასახლებული ხალხი ან მოსახლეობის ნაწილი.

მსოფლიო ისტორიაში ასეთი შემთხვევები იშვიათია. ტერმინი გულისხმობს არა ერთ ადამიანს, არამედ ხალხს ან მოსახლეობის ნაწილს. მიუხედავად იმისა, რომ დემოკრატია ნიშნავს უკანონო მიგრანტთა გაძევებას, ამ შემთხვევაში პირდაპირი გაგებით უფრო იძულებით მასშტაბურ პროცესს გულისხმობს, ამიტომ იხმარება ტერმინი “ხალხის ან მოსახლეობის ნაწილის დემოკრატია”. მოყვანილ დეფინიციაში დღემდე არსებულ გაუგებრობებს იწვევს იმპერიის (იმპერიული ქვეყნის) მთავრობის მიერ ჩადენილ დანაშაულზე. იმპერიის ცალკეულ სახელმწიფოებად დაშლის (აღნიშნულზე ჩვენი მოსაზრება იხილეთ ტექსტში) ან გარედან აგრესიის შედეგებზე (ეს უკანასკნელი შედარებით უფრო მარტივი ჩანს) - მემკვიდრეობითობის - (რეპატრაციის) საკითხი.

9. მიგრანტის ვიზა - არის მიგრანტის რეციაიენტ ქვეყანაში ყოფნის სურვილის რეალიზაციაზე ქვეყნის გარეთ მიღებული უფლება.

ქვეყნების უმეტესობაში (გარდა იმ ქვეყნებისა, რომელთაც ერთმანეთს შორის დადებული აქვთ ხელშეკრულება უვიზო ურთიერთობაზე) იგი არის ქვეყნის გარეთ მიგრანტის მიერ იმიგრაციაზე მიღებული უფლება, რომელსაც რეციაიენტი ქვეყნის საზღვარზე ახლავს ნებართვა.

ამ პროცედურის მთელი შინაარსი განისაზღვრება იმით, რომ:

- ხელოვნურად არ შეიქმნას პრობლემები მიგრანტთა ინსპექტირებისას სასაზღვრო - გამშვებ პუნქტებში.
- მიგრანტისათვის ქვეყნის გარეთ ვიზის მიცემა, ხოლო საზღვარზე მისი ნებართვის დადასტურება მეტ სანდოობას (ქვეყნის უშიშროების დაცვის ინტერესებით) სძენს მიგრანტს და პროცესი უფრო მეტად ექვემდებარება ქვეყნის ინტერესების დაცვას.

აღნიშნულიდან გამომდინარე იშვიათია ქვეყნები, რომლებიც ჩამოსულ მიგრანტებს ქვეყანაში ვიზის შეძენის თუ გაგრძელების უფლებას აძლევენ. მაგალითად, აშშ-ში,

ვიზით მყოფმა მიგრანტებმა ერთი საათით მაინც უნდა დატოვონ მისი ტერიტორია, რათა ქვეყნის გარეთ გააგრძელონ ვიზის ვადა.

10. მიგრანტის სმრტიფიკატი - მიგრანტთა აღრიცხვა - რეგისტრაციისა და ინსპექტირების საშუალება.

მთელ რიგ ქვეყნებში, მას ეწოდება ბარათი, ვაუჩერი და ა.შ. (ამის შესახებ უფრო დეტალურად იხილეთ სხვა თავებში). პრინციპში, რადგან სერტიფიკატი მიგრანტის ინსპექტირების საშუალებაა. იგი სახელმწიფო საზღვარზე ვიზის (უფლების) რეალიზაციის - ნებართვის ფორმას წარმოადგენს.

საქართველოს, როგორც ემიგრაციული ქვეყნის, პირობებში იგი საქართველოში მუდმივად მცხოვრებთა - მიგრანტთა ემიგრაცია - იმიგრაციის აღრიცხვის და უცხოელთა (ვიზიანი თუ ვიზიზი) ინსპექტირების საშუალებაა. ამიტომაც ამ უკანასკნელთათვის დგინდება მიგრანტის სერტიფიკატის მოქმედების ვადა.

11. (2.1.2.) იმიგრაცია - პროცესი, რომლის დროსაც ხორციელდება ქვეყანაში გარედან მიგრაცია.

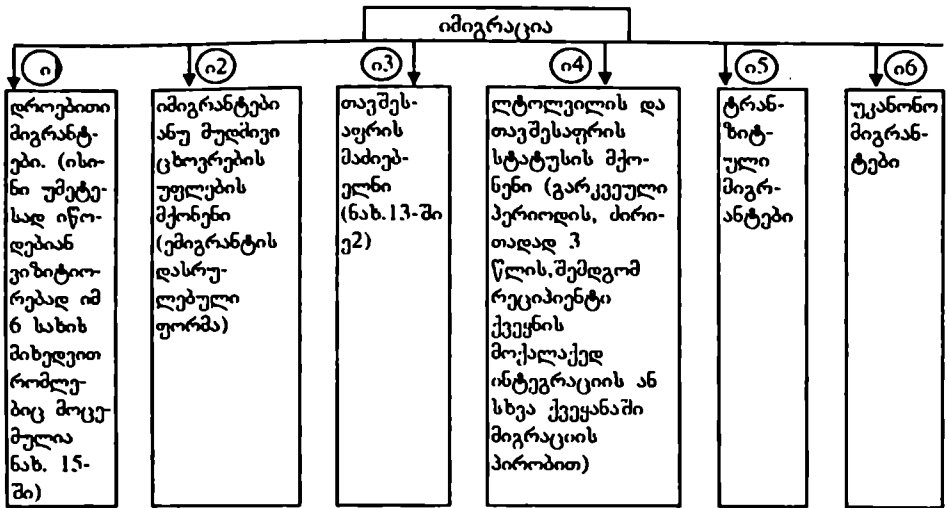
იგი პრინციპში ემიგრაციის უკუპროცესია. მასთან შედარებით, როგორც ემიგრაციაში მყოფ ქვეყნის მოქალაქეთა უკუემიგრაციის, ისე განსაკუთრებით უცხოელთა მიმართ, იმიგრაცია მეტი ქმედებით-მართვითი ფორმებით ხასიათდება. უცხოელთა იმიგრაციული პროცესი მეტად (ზოგჯერ მთლიანად) ექვემდებარება უპირველეს ყოვლისა ქვეყნის დემოგრაფიული განვითარების და შრომის ბაზრის ინტერესებს.

ამიტომაც, ერთის მხრივ ემიგრაციული პროცესები თითქოსდა თავისუფლებით ხასიათდება, (იგი თითქმის არ იზღუდება), განსაკუთრებით ქვეყნის მოქალაქეებთან მიმართებაში, მეორე მხრივ - მიგრანტის ემიგრაციაზე სურვილის შეუზღუდაობა, მთლიანად დამოკიდებულია რეციპიენტი ქვეყნის ინტერესებზე და მათი თანხედობის შემთხვევაში რეალიზდება. შესაძლებელია, რომ მიგრანტმა თავისი მიზნები რეციპიენტი ქვეყნის ინტერესების საწინააღმდეგოდ შეისრულოს, მაგრამ ასეთ შემთხვევაში იგი უკანონო მიგრანტი ხდება და ექვემდებარება რეციპიენტი ქვეყნის კანონით განსაზღვრულ სანქციებს (ჯარიმებს, დეპორტაციას).

თუ ემიგრაციის პირობებში (ნახ 14) მხოლოდ სამი კატეგორიის (ე1, ე2 და ე3) მიგრანტებზე ხდებოდა აქცენტირება. იმიგრაციის პირობებში - გარკვეული (უფრო არა შემზღუდავი) ყურადღება ექცევა საკუთარ მოქალაქეებს, (შედარებით მეტი) ქვეყანაში მუდმივად მცხოვრებ უცხოელებს. მთელი ყურადღება აქცენტირდება და შესაბამის რეგულირებას ექვემდებარება უცხოელ მიგრანტთა ექვსი კატეგორია. მათ შორის ამკრძალავი თუ შემზღუდველი ღონისძიებები ყველაზე მეტად ეხება უკანონო მიგრანტებს.

მოცემული ბლოკ - სქემიდან (ნახ. 16) განსაკუთრებული სახელმწიფოებრივ ყურადღებას იმსახურებს - მუდმივი ცხოვრების მსურველთა (ი2) კატეგორია. ამიტომ რიგ ქვეყანაში (მათ შორის საქართველოშიც) დგინდება მათი მიღების ყოველწლიური ზღვრული რაოდენობა - კვოტა.

იმიგრაციის პირობითი ბლოკ სქემა

ნახ.16

12.(ი1) პროტექტორი - ტერმინის დეფინიცია ისეთივე შინაარსს ატარებს, როგორც ემიგრაციის დროს დროებითი მიგრანტისა. უმეტეს რეციპიენტ ქვეყნებში დროებითი მიგრანტები ყოფნის მიზნების და ვადების მიხედვით იყოფიან და ვიზიტორებად იწოდებიან.

განსაკუთრებული სახელმწიფოებრივი ყურადღება ექცევა დროებით შრომით მიგრანტებს - ვიზიტორებს და მათ შორის ანაზღაურებიან და ხანგრძლივვადიან იმიგრაციის მსურველებს.

13.(ი2) იმიგრანტი - პირი (ემიგრანტი), რომელიც იმყოფება რეციპიენტ ქვეყანაში და აქვს მუდმივი ცხოვრების უფლება ან იმიგრანტის სტატუსი.

ემიგრანტის დეფინიციის შინაარსის მქონე ტერმინია და რეციპიენტ ქვეყანაში იმიგრანტის სტატუსის მქონეს ან ზოგიერთ ქვეყანაში ტერმინის გარეშე, მშობლიური ქვეყნის მოქალაქეობის შენარჩუნებით მუდმივი ცხოვრების უფლების მქონეს ნიშნავს.

14.(ი3) თავშესაფრის მაძიებელი - არის ემიგრაციის იძულებითი ფორმა. ამ კატეგორიის მიგრანტებს (მათი დეფინიცია იხ. ქვემოთ), თითქმის ყველა ქვეყანაში სტატუსის მინიჭებამდე, ერთ წლამდე ვადით, მათი მდგომარეობის გადამოწმებისათვის იღებენ და იწოდებიან "სტატუსის მაძიებლებად".

იგი რეციპიენტ ქვეყანაში სტატუსის მინიჭებაზე სურვილის რეალიზაციის მიხედვით იყოფა .

- ლტოლვილის სტატუსის მქონედ - ლტოლვილად.
- თავშესაფრის სტატუსის მქონედ.

15.(ი4) ლტოლვილი - პირი(ოჯახი), რომლის სიცოცხლე, მშობლიურ ქვეყანაში სახელმწიფოსაგან დაუცველობის გამო, ხელყოფის საშიშროების წინაშეა, იძულებულია დატოვოს იგი და რეციპიენტ ქვეყანაში იოებს ლტოლვილის სტატუსს.

ან: “რეციპიენტი ქვეყნის მოქალაქეობის არმქონე პირი, რომელმაც რასის, რელიგიის, ეროვნების, რომელიმე რელიგიური ჯგუფის კუთვნილების ან პოლიტიკური შეხედულების ნიშნით დევნის მსხვერპლად ქცევის სრულიად დასაბუთებული საშიშროების გამო დატოვა მშობლიური ქვეყანა და არ შეუძლია ან არ სურს ისარგებლოს თავისი ქვეყნის დაცვით” (“ლტოლვილთა შესახებ” საქართველოს მოქმედი კანონით).

უნდა აღინიშნოს, რომ “ლტოლვილის” შინაარსს ატარებს საბჭოთა იმპერიის დაშლის შემდგომ რუსეთში შემოღებული და ზოგიერთ ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკაში (აზერბაიჯანში, ყაზახეთში) გაზიარებული ტერმინი - “იძულებით გადასახლებული”, რომელიც ნიშნავს საკუთარ მოქალაქეთა - მიგრანტთა მშობლიურ ქვეყანაში იძულებით თუ ნებაყოფლობით უკუმიგრაციას.

16.(ი4) თავშესაფრის სტატუსის მქონე - ლტოლვილი, ლტოლვილის სტატუსის გარეშე, რეციპიენტ ქვეყანაში თავშესაფრის ნებართვით.

როგორც დეფინიციიდან ჩანს, ისინი ყველა ნიშნით მიეკუთვნებიან ლტოლვილებს, მხოლოდ მიგრანტის მეცნიერული - პოლიტიკური მოღვაწეობის მაღალი ხარისხი გამოარჩევს მას ჩვეულებრივი ლტოლვილისაგან. მისგან განსხვავებით მეტი იშვიათობაა და რეციპიენტ ქვეყანაში მეტი დაცვითი მექანიზმების საჭიროებას თხოულობს. ამიტომაც მათ სტატუსს ანიჭებს რეციპიენტი ქვეყნის უმაღლესი პირველი პირი (საქართველოში პრეზიდენტი).

17. (ი5) ტრანზიტული მიგრანტი (ტრანზიტული მიგრაცია) - პირი, რომელიც გადაადგილდება ერთი ქვეყნიდან მეორეში მესამე ქვეყნის (ქვეყნების) გავლით. მესამე შუალედური ქვეყნისათვის (ქვეყნებისათვის) ისინი ითვლებიან ტრანზიტულ მიგრანტებად.

ტრანზიტულ მიგრანტთა გადაადგილების ანუ შუალედური ქვეყნის ტერიტორიის გაღაცევის პროცესს - ტრანზიტული მიგრაცია ეწოდება.

18.(ი6) უკანონო მიგრანტი (უკანონო მიგრანტები) - პირი, რომელიც რეციპიენტი ქვეყნის კანონების დარღვევით, არალეგალურად შემოდის ან იმყოფება ქვეყანაში.

ან: “პირი, რომელიც მოქმედი კანონმდებლობის დარღვევით შემოდის ან იმყოფება ქვეყანაში”.*)

მიუხედავად იმისა, რომ საკუთარ მოქალაქეთა თუ ქვეყანაში მუდმივად ცხოვრების უფლების მქონეთა (იმიგრანტთა) მიმართ, ქვეყნიდან გასვლის თავისუფლებასთან შედარებით ქვეყანაში შემოსილთა გარკვეულად შეზღუდულია, უკანონო მიგრანტის ცნება ეხება მხოლოდ უცხოელებს. ხოლო უკანონო მიგრანტთა სახელმწიფო საზღვართან ასეთ ქმედებას, თუ ქვეყანაში ყოფნას ეწოდება - უკანონო მიგრაცია.

19. იმგრაციული კოტა - იმიგრანტთა (მუდმივად ცხოვრების მსურველთა) ზღვრული სიდიდე, რომლის მიღებაც განსაზღვრული ვადით დასაშვებია რეცესიენტ ქვეყანაში.

ქვეყანათა უმეტესობაში, სადაც შემოდებულია იმიგრაციული კოტა, მისი სიდიდის დადგენა უკავშირდება პირველ რიგში ქვეყნის დემოგრაფიულ და შემდგომ მთლიანი განვითარების ინტერესებს და მოიცავს ერთ წელს. ყოველი ახალი წლის დასაწყისში მის წლიურ სიდიდეს განსაზღვრავს შესაბამისი კანონი.

20. დპორტაცია - დპორტირებული - პროცესი, რომლის დროსაც ხორციელდება უკანონო მიგრანტთა ქვეყნიდან გაძევება და შედეგად მიგრანტის მშობლიურ ან სხვა ქვეყანაში იძულებით დაბრუნება.

21. სელექციური მიგრაცია - პროცესი, რომელიც გულისხმობს მაღალკვალიფიციური სპეციალისტების იმიგრაციით ან ემიგრაციაში მყოფ მაღალკვალიფიციური სპეციალისტების უკუმიგრაციით, განვითარებად ქვეყნის განვითარების ხელშეწყობას.

22. ინტერირიზებული ექსპორტები - პროცესი, რომელიც გულისხმობს განვითარებად ქვეყნებში იმ მეურნეობრივი დარგებისათვის, სადაც ეროვნული კადრების დეფიციტია, მაღალკვალიფიციური სპეციალისტების დროებით იმიგრაციას.

23. რეპატრიაცია - რეპატრიანტი - სამართლიანობის აღდგენის პროცესი, რომლის დროსაც ხორციელდება ქვეყნის ისტორიულ წარსულში მთავრობის მიერ, სოციალურ-პოლიტიკური მოტივით ჩაღვნილი თუ გარე აგრესიის შედეგად ქვეყნის გარეთ იძულებით გადასახლებულთა უკუმიგრაცია.

ან - "პროცესი, რომლის დროსაც ხდება პოლიტიკური რეპრესიების შედეგად გასახლებულ რეპატირებულ პირთა, ლტოლვილთა და ტყვედ წაყვანილთა მშობლიურ ქვეყანაში უკუმიგრაცია" *). ამ დეფინიციაში შეუთანხმებლობას იწვევს ის, რომ "ლტოლვილები" და "ტყვედ წაყვანილები" თითქმის "პოლიტიკური რეპრესიის" შედეგია, რაც არასწორია. ამასთანავე არ არის ნაჩვენები რა დროს

მოხდა რეპრესიები, რომლის გარეშე შეიძლება იგულისხმებოდეს მიმდინარე რეპრესია და უკუმიგრაცია ერთი დაშნაშევე მმართველობის დროს, რაც ქვეს იწვევს.

24. ნებაყოფლობითი რეპატრიაცია - რეპატრიანტთა ნებაყოფლობითი უკუმიგრაცია.

25. მიგრანტის სპრტიფიკატის მოქმედების პადა - არის სერტიფიკატი მიგრანტის მიერ გაცხადებული და ინსპექტირების შედეგად დადგენილი რეკიბიენტ ქვეყანაში ყოფნის ვადა.

ეიზის ქონისას იგი არ უნდა აღემატებოდეს ეიზით განსაზღვრულ ვადას (ვადის შემცირების დაშეებით).

26. მიგრაციული კონტროლი - კონტროლის სისტემა, რომლის მეშვეობითაც ხორციელდება ქვეყანაში დადგენილი იმიგრაციული კოტის დაცვა და უკანონო მიგრაციის აღკვეთა.

ქვეყანათა უმეტესობაში იგი გულისხმობს მხოლოდ იმიგრაციულ კონტროლს. საქართველოს, როგორც ემიგრაციული ქვეყნის პირობებში, იგი აშავე დროს გულისხმობს საქართველოში მუდმივად მცხოვრებ მიგრანტთა აღრიცხვას და ამით ქვეყნის გარეთ მათი კონსტიტუციური უფლებების დაცვის გარკვეული წინაპირობების შექმნასაც.

27. მიგრანტის ინსამქტირება - პროცესი, რომლის დროსაც ხორციელდება მიგრანტთა აღრიცხვა - რეგისტრაცია. მათი რეკიბიენტ ქვეყანაში ყოფნაზე და საქმიანობაზე კანონებით განსაზღვრული ვალდებულებების შესრულების კონტროლი. უკანონო მიგრანტთა გამოვლენა-დუპორტაცია.

ან - “მიგრანტთა ინსპექტირება არის ქვეყანაში იმიგრაციულ-ემიგრაციული პროცესების კონტროლის და მართვის საშუალება, რომლის დროსაც ხორციელდება მიგრანტთა აღრიცხვა-რეგისტრაცია მიგრანტის ბარათის საფუძველზე და უკანონო მიგრანტთა გამოვლენა.”*)

28. მიგრანტთა ინსამქტირების მოსაპრობელი - არის ინსპექტირების (სერვისის) საფასური.

ქვეყანათა უმეტესობაში, მათი განვითარების მაღალი დონის მიუხედავად, დაწესებულია მიგრანტთა მომსახურების სერვისის საფასური, რაც ინსპექტირების შედეგის რეალიზაციისთვის საჭირო სახსრების მოზიდვასაც გულისხმობს. (დუპორტაცია, გასაჩივრება, ლტოლვილებისათვის სტატუსის მინიჭება და ა.შ.).

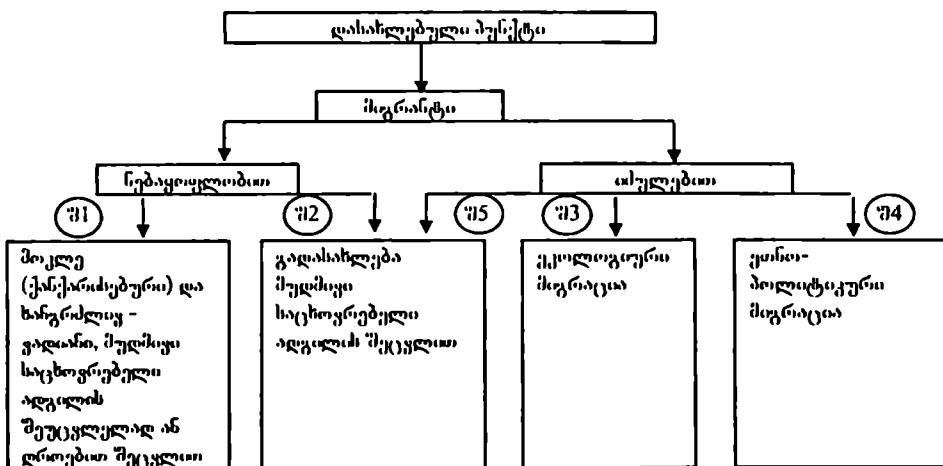
29. (2.2.) შიდა მიგრაცია - პროცესი, რომლის დროსაც ხორციელდება ქვეყნის შიგნით მიგრაცია.

საკუთარ მოქალაქეთა თუ მუდმივი მცხოვრების-იმიგრანტის სტატუსის მქონეთა ქვეყნის შიგნით მიგრაციის ხელშემწყობი თუ შემზღუდავი პირობების

არსებობა დამოკიდებულია ქვეყნის შიდა განსახლების ქსელში თითოეული დასახლებული პუნქტის განვითარებისა და ცალკეული ტერიტორიის პოტენციალური რესურსების ათვისების ღონეზე. დემოკრატიული ქვეყნის პირობებში, გარდა განსაკუთრებული შემთხვევებისა მიგრანტთა ნებაყოფლობითი გადაადგილება (მოძრაობა) თუ გადასახლება არ იზღუდება და რეალურად სახელმწიფო მართვით არ ხასიათდება. მისი თვითრეგულირება უკაეშირდება ცალკეული პუნქტის შესაძლებლობას-უნარს მიიღოს მიგრანტები ისე, რომ ამან არ გამოიწვიოს დისკომფორტი იქ მცხოვრებთა ცხოვრებაში.

ამგვარად, შიდა მიგრაციას ყველა ის ფორმა ახასიათებს, რაც მოყვანილია “მიგრაციის პირობით ბლოკ - სქემაზე” (იხ. ნახ.13) და რეალურად სახელმწიფოებრივ ჩარევა-მართვას ობიექტურად თუ სუბიექტურად (ხელოვნურად), ექვემდებარება მხოლოდ პირის იძულებითი მიგრაციები ან იძულებითი მიგრაციის წინაპირობები. კერძოდ: ეკოლოგიური და ეთნიკურ - პოლიტიკური იძულებითი პირობების გამო მიგრაციები.

შიდა მიგრაციების პირობითი ბლოკ - სქემა

ნახ.17

30. (წ1) მანქანისმგზავრი (მანქანმგზავრი) მიგრაცია - პროცესი, რომლის დროსაც დასახლებული პუნქტიდან მიგრანტის გადაადგილება ხორციელდება მოკლე ვადით, მუდმივი საცხოვრებელი ადგილის შეუცვლელად ან დროებით შეცვლით.

31. (წ3) ეკოლოგიური მიგრაცია (ეკოლოგიური მიგრანტი) - “პროცესი, რომლის დროსაც მიგრაცია გამოწვეულია ეკოლოგიური კატასტროფებით ან ამის საშიშროებით”.*)

ეკოლოგიური მიგრაცია ნიშნავს როგორც დროებით გადასახლებას, საცხოვრებელი ადგილის (დასახლებული პუნქტის) რეაბილიტაციამდე. ასევე სხვა ახალით მონაცვლეობასაც.

32. (34) პირი - პოლიტიკური მიგრაცია-დევნილება - პირი (ოჯახი), რომლის სიცოცხლე მშობლიურ ქვეყანაში სახელმწიფო-საგან დაუცველობის გამო ხელყოფის საშიშროების წინაშეა, იძულებულია განახორციელოს მიგრაცია ქვეყნის სხვა დასახლებულ პუნქტში (ან ტერიტორიაზე).

ან: “პირი, რომელიც მშობლიურ ქვეყანაში იძულებული გახდა დაეტოვებინა საცხოვრებელი ადგილი და გადაადგილებულიყო ქვეყნის შიგნით იმ მიზეზით, რომ საფრთხე შეექმნა მის ან მისი ოჯახის წევრების სიცოცხლეს, ჯანმრთელობას ან თავისუფლებას უცხო ქვეყნის აგრესიის, შიდა პოლიტიკური კონფლიქტის ან ადამიანის უფლებების მასობრივი დარღვევის გამო და მიენიჭა დევნილის სტატუსი.”

მიუხედავად იმისა, რომ ეს უკანასკნელი დეფინიცია მოყვანილია “იძულებით გადაადგილებულ პირთა-დევნილთა შესახებ” 1996 წელს მიღებული კანონიდან. იგი ჩვენი აზრით საკმაოდ მნიშვნელოვან ხარვეზს შეიცავს.

ჯერ ერთი “მიზეზთა” ჩამონათვალი მთლიანობაში, დამოუკიდებელი ქვეყნის პირობებში, ნიშნავს “სახელმწიფოსგან დაუცველობის” გარკვეულ პერიოდს, თუნდაც “უცხო ქვეყნის აგრესიისაგან”; მეორეც - ძალზე ძნელია დაეთანხმო “ადამიანის უფლებების მასობრივ დარღვევას” ქვეყნის ტერიტორიის ერთ ნაწილში და მისი გამოსწორების შესაძლებლობას ქვეყნის ტერიტორიის მეორე ნაწილში, რადგან მთლიანობაში ზომ საქმე სახელმწიფოსთან გვაქვს.

ამ შემთხვევაში “ლტოლვილის” დეფინიციასთან შედარებით, საუბარია სახელმწიფოს (მისი მმართველობის) მიმართ მიგრანტის ნდობაზე. პროცესი გამოწვეულია იმ სუბიექტური, ხელოვნურად წარმოქმნილი უარყოფითი პირობებით, რომელიც იშვიათად, გარკვეულ პერიოდში ქვეყნის შიგნით სახელმწიფო მმართველობის სისუსტის შედეგად წარმოიქმნება. ხოლო უშუალოდ მიგრანტის მიმართ სახელმწიფო მმართველობის “აგრესიულობა” ქვეყნის გარეთ “ლტოლვილობაში” მფლავდება.

ამ პროცესის დაბოლოება - უკუმიგრაცია დამოკიდებულია მიგრანტის მუდმივი საცხოვრებელი ადგილის (დასახლებული პუნქტის) რეაბილიტაციასთან. მთელ რიგ პირობებში კი იგი მუდმივი საცხოვრებელი ადგილის ქვეყნის შიგნით სხვა ტერიტორიაზე (მუდმივად) მონაცვლეობასაც ნიშნავს.

საერთო - ზოგადი ტერმინები

33. სოციალურ - ეკონომიკური გიგანტია - პროცესი, რომლის დროსაც მიგრანტები სარგებლობენ მშობლიური ქვეყნის კონსტიტუციით განსაზღვრული ქვეყნის შესნით თუ გარეთ თავისუფალი გადაადგილების, უკეთესი სამუშაოს, საცხოვრებელი გარემოს - ადგილის არჩევითობის უფლებით.

ამ ერთი ტერმინის დეფინიციაში გამოიხატება ქვეყანაში თუ ქვეყნის გარეთ მიგრანტის - ადამიანის ძირითადი უფლებები, რომლის რეალიზაცია ქვეყნის გარეთ დამოკიდებულია რეციპიენტ ქვეყანაზე.

34. ბადასახლება - პროცესი, რომლის დროსაც ხორციელდება მიგრანტის ახალ დასახლებულ პუნქტში (ან ქვეყნის გარეთ) მუდმივ საცხოვრებლად მიგრაცია.

35. ეკონომიკური კატასტროფა - გარემოზე ბუნებრივად (მიწისძვრა, ხანძრები, მეწყრები და ა.შ.) და ხელოვნურად წარმოქმნილი მასშტაბური (მასიური) ზემოქმედების უარყოფითი ფორმები.

36. ეკონომიკური-ეკონომიკური - პროცესი, რომლის დროსაც ხორციელდება მიგრანტის (უკუმიგრანტის) მშობლიურ ქვეყანაში ან ქვეყნის შიგნით, მუდმივ საცხოვრებელში, აღბრუნება.

37. მიგრანტის ადაპტაცია (აქოგნაცია) - პროცესი, რომლის დროსაც ხორციელდება მიგრანტის ახალი საცხოვრებელი ადგილის (დასახლებული პუნქტის) ბუნებრივ - სამეურნეო და სოციალურ პირობებთან შეგუება.

38. მიგრანტის ინტეგრაცია - მიგრანტის ადაპტაციის ისეთი ხარისხი, რომელიც მას არ გამოარჩევს ახალი ადგილის მცხოვრებლებისაგან.

39. რეადაპტაცია, რეინტეგრაცია - უკუმიგრანტის ხელახალი ადაპტაცია - ინტეგრაცია.

40. მიგრანტის ეკონომიკური კვალი - ქვეყანა, რომელსაც მიგრანტი მიიწევს მშობლიურად, არის მისი მოქალაქე.

41. რეაინტეგრირება - მიგრანტის მიმღები ქვეყანა.

42. მიგრანტის ეკონომიკური საცხოვრებელი (ეკონომიკური მცხოვრებელი) - დასახლებული პუნქტი (ქვეყანა), სადაც მიგრანტი

მუდმივად (წელიწადში ექვს თვეზე მეტი ხნით) ცხოვრობს.

ეს საქართველოს სინამდვილეში ახალი განსაზღვრებაა, რადგან მთელ რიგ იმიგრაციულ ქვეყნებში ასეთ განსაზღვრებაში გულისხმობენ არა საკუთარ მოქალაქეებს, არამედ მუდმივად მცხოვრებ უცხოელებს. მიგვაჩნია, რომ საქართველოს, როგორც ემიგრაციული ქვეყნის, პირობებში იგი უნდა გულისხმობდეს საქართველოს მოქალაქეებსაც.

43. ქვეყანაში მუდმივად მცხოვრები უცხოელი - პირი, რომელიც კანონიერ საფუძველზე მუდმივად ცხოვრობს ქვეყანაში და არ არის მისი მოქალაქე.

44. ქვეყანაში მიგრანტთა ყოვნის უზღაბა - რეციპიენტი ქვეყნის ნებისმიერი ნებართვა, რომელიც იძლევა მიგრანტის დროებით ყოფნის ან მუდმივად ცხოვრების უფლებას.

45. მიგრანტის გადაყვანი - ნებისმიერი ფიზიკური თუ იურიდიული პირი, რომელიც საკუთარ, საზღვაო თუ სახმელეთო ტრანსპორტის მეშვეობით უზრუნველყოფს მიგრანტთა (მგზავრთა) გადაყვანას.

46. სასაზღვრო-გამშვები აუნქტი - ქვეყნის სახელმწიფო საზღვრის გადასაკვეთად დადგენილი პუნქტი (აღვილი).

47. დემოგრაფიული ბანკოთარება - პროცესი, რომლის დროსაც მოსახლეობის აღწარმოების შედეგად მიმდინარეობს მისი რაოდენობრივი ზრდა და თვისობრივი ცვალებადობა.

აღნიშნული დეფინიციათა გარკვეულად ემთხვევა გ. წულაძის “დემოგრაფიული განვითარების” დეფინიციათა “დემოგრაფიული პროცესებისა და მოსახლეობის აღწარმოების რაოდენობრივი და თვისობრივი ცვლილება, რომელსაც მოჰყვება მოსახლეობის ერთი მდგომარეობიდან სხვა რაოდენობრივ-თვისებრივ მდგომარეობაში გადასვლა” (გვ.88). ეს, ჩვენი აზრით, უფრო “დემოგრაფიული განვითარების ფაზის” დეფინიციაა. ვფიქრობ, რომ “დემოგრაფიული განვითარების” შინაარსი უნდა მიესადაგებოდეს ტერმინის “მოსახლეობის აღწარმოების” დეფინიციას - “მოსახლეობის აღწარმოება - თაობათა განახლების მუდმივი პროცესი, რომელიც შობადობისა და მოკვდაობის ურთიერთქმედებათა შედეგს წარმოადგენს” (გვ.91)⁹.

აქვე გვინდა აღვნიშნოთ, შეიძლება ამაზე არ გაგვემახილებინა ყურადღება, რომ არა გ. წულაძის მიერ მოყვანილი ტერმინის “დემოგრაფიული პოლიტიკის” დეფინიციაზე შეუთანხმებლობა. (აღნიშნულზე იხილეთ ქვემოთ).

48. დემოგრაფიულ - მიგრაციული პოლიტიკა - პროცესი, რომლის დროსაც მოსახლეობის აღწარმოებით და მიგრაციის სახელმწიფო რეგულირებით მიიღწევა

მოსახლეობის რაოდენობრივი და
სტრუქტურული ცვალებადობა.

ჩვენი აზრით, განსაკუთრებით ემიგრაციული ქვეყნის პირობებში, საჭიროა დემოგრაფიული პოლიტიკისათვის ასეთი შინაარსის მიცემა, რადგან ორივე პოზიცია შეკეთრად ღინამიურია და ურთიერთმოქმედი. განსაკუთრებით მეორე - მიგრაცია ახდენს გავლენას "დემოგრაფიული განვითარების პოლიტიკაზე".

ამიტომ ძნელია დავეთანხმოთ გ. წულაძის დეფინიციას "დემოგრაფიული პოლიტიკა-ღონისძიებათა კომპლექსი, მიმართული დემოგრაფიული პროცესების ისეთი რეგულირებისაკენ, რომელიც საზოგადოების მოთხოვნებიდან გამომდინარეობს. მისი ობიექტია მოსახლეობის აღწარმოება მიმართული პერსპექტივაში მოსახლეობის აღწარმოების სასურველი რეჟიმის მიღწევისაკენ" (გვ.89)".

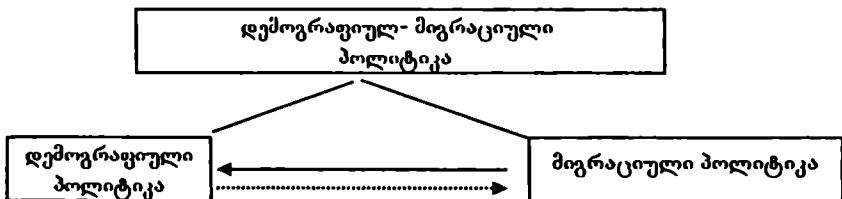
ჩვენი აზრით, "საზოგადოებრივი მოთხოვნებიდან გამომდინარეობა" ყველა შემთხვევაში (თუნდაც სახელმწიფოში ტოტალიტარულ-დიქტატორულ მმართველობის დროსაც) ფორმალურად თუ რეალურად გულისხმობს სახელმწიფო მოთხოვნებს და იგი განვითარების ხელშეწყობად ან შეშლულდავად გვევლინება, რადგან პოლიტიკის რეალიზაციის დროს "საზოგადოებრივი მოთხოვნები" თითქმის ყველა შემთხვევაში ფართო გაგებით იგიველება სახელმწიფოსთან.

49. დემოგრაფიული პოლიტიკა - პროცესი, რომლის შედეგად მიიღწევა დემოგრაფიული განვითარება სახელმწიფო რეგულირებით.

50. მიგრაციული პოლიტიკა - პროცესი, რომლის დროსაც, როგორც ქვეყნის შიდა, ისე გარე მიგრაციების სახელმწიფო რეგულირება, უპირველეს ყოვლისა, დემოგრაფიული პოლიტიკის ინტერესებს შეესაბამება.

იმისათვის რომ, ყოველივე კარგად იქნას გაცნობიერებული, იგი გადმოვეცით ნაშრომში და ასახულია ქვემოთ ნახ.18-ში.

დემოგრაფიულ-მიგრაციული პოლიტიკის
ბლოკ-სქემა ემიგრაციული ქვეყნის პირობებში

ნახ.18

როგორც დემოგრაფიული, ისე მიგრაციული პოლიტიკა, განსაკუთრებით ემიგრაციული ქვეყნის პირობებში, არ თავსდება მხოლოდ ერთი ქვეყნის ფარგლებში. იგი ქვეყანაში - აქტიური, ხოლო ქვეყნის გარეთ - შედარებით

პასიური ფორმით მიმდინარეობს.

51. დემოგრაფიულად ბაჟ-პირაბული რაიონი - რეგიონი (დასახლებული ტერიტორია), რომლის დემოგრაფიული განვითარება უარყოფით ზემოქმედებას ახდენს ბუნებრივ გარემოზე და ქმნის ეკოლოგიური არამდგრადობის (კატასტროფის) წინაპირობებს.

52. ქვეყნის მუდმივი მოსახლეობა, (მუდმივად მცხოვრებნი) - ქვეყნის მოსახლეობის ის ნაწილი, რომელიც ყოველგვარი დროებითი შეზღუდვების გარეშე, წელიწადში 183 დღეზე (6 თვეზე) მეტი ხნის განმავლობაში ცხოვრობს ქვეყანაში.

ეს აქამდე ხმარებული ტერმინის ემიგრაციული ქვეყნის პირობებისათვის მისადაგების მცდელობაა. (აღნიშნულისა და ქვემოთ მოყვანილ ტერმინთა (53,54,55,56) შესახებ იხილეთ ტექსტში I ნაწილის მე-3 თავში).

53. ქვეყანაში მცხოვრები მოსახლეობა - ქვეყნის მუდმივი მოსახლეობა იმიგრაციულ პროცესში მონაწილე დროებით მიგრანტთა ჩათვლით.

54. ქვეყნის მოსახლეობა - ქვეყნის მუდმივი მოსახლეობა ემიგრაციაში მოქალაქეობის შენარჩუნებით, 183 დღეზე (6 თვეზე) მეტი ხნით დროებით და მუდმივად მყოფ მიგრანტთა ჩათვლით.

55. მიგრაციის (ან მიგრანტთა მოძრაობის) ინტენსივობის მაჩვენებელი - გარე მიგრაციულ პროცესში მონაწილე ყველა კატეგორიის მიგრანტის მოძრაობის სიხშირის მაჩვენებელი სახელმწიფო საზღვართან მიმართებაში.

56. მეპატიჟური ან მიგრაციული მატარის სალდო - დასახლებული პუნქტის (ქვეყნის) გარეთ მუდმივ საცხოვრებლად წასულ (ემიგრანტი) ან გარედან ჩამოსულ (იმიგრანტი) მიგრანტთა რიცხოვნებებს შორის სხვაობა.

ყოფილ საბჭოთა სივრცეში ეს ტერმინი იხმარებოდა “მიგრაციის სალდოს” ტერმინით. მისი “მიგრაციული მატების სალდოს ” სახელწოდებით და მოყვანილი დეფინიციით ხმარება უფრო მიზანშეწონილად უნდა იქნას მიჩნეული.

57. აქტიური სანაცია (აქტიულობა) - ქვეყნის მიგრაციული პოლიტიკა, რომელიც მიმართულია ჭარბი შრომითი რესურსების ქვეყნის გარეთ დასაქმებისაკენ (შრომითი ემიგრაციისაკენ).

58. პასმური სანაცია (აქტიუმი) - ქვეყნის მიგრაციული პოლიტიკა, რომელიც მიმართულია ქვეყნის შიგნით ახალი ათვისების რეგიონებში ჭარბი შრომითი რესურსების დასაქმებისაკენ - გადასახლებისაკენ.

59. ასიმილაცია - პროცესი, რომლის შედეგად მიგრანტი ლაპარაკის, ქცევის და ცხოვრების წესით არ გამოირჩევა რეციპიენტი (ახალი) ქვეყნის მოქალაქისაგან და მთელი არსებით აღიქვამს თავს მის მოქალაქედ.

60. ინტეგრაცია - ასიმილაციის შინაარსს ატარებს. მასთან შედარებით, თანამედროვე პერიოდში მიგრანტის მიმართ სახელმწიფოს დამოკიდებულებაში, უფრო კულტურული პლუარიზმის გამოხატულებაა.

61. ფაქტობრივად - პროცესი, რომლის შედეგად მრავალეროვან დასახლებულ ტერიტორიაზე (ქვეყანაში) მკვიდრ ეროვნებათა ბუნებრივი მატება ვერ უზრუნველყოფს მართლაც აღწარმოებას და იწვევს მისი რიცხოვნობის აბსოლუტურ შემცირებას.

ბოლო იმ შინაარსით, როგორც ეს ტერმინი საქართველოში დღემდე იხმარებოდა, იგი უნდა ნიშნავდეს ტერიტორიის გაუკაცრიელებას.

62. გაუკაცრიელება - პროცესი, რომლის დროსაც დასახლებულ ტერიტორიაზე (სოფელში, ქალაქში) მოსახლეობის აღწარმოება თითქმის შეწყდა, რაც იწვევს მოსახლეობის აბსოლუტური რიცხოვნობის მკვეთრ შემცირებას.

1. მიგრაციის პოლიტიკის რეალიზაციის ფორმები და თავისებურებანი საქართველოს სინამდვილეში და პერსპექტივაში

საქართველოს მიგრაციული პროცესების მართვისა თუ კონტროლის საფუძვლებს განსაზღვრავს ეკონომიკური, დემოგრაფიული და ტრანზიტული ფუნქციის როგორც მიმდინარე ასევე უახლოესი და შორეული, განვითარების პერსპექტივები.

აქვე უნდა ითქვას, რომ მსოფლიოში მიგრაციული პროცესების მართვისა და კონტროლის მთელი ქმედება მიმართულია ქვეყანაში უკანონო მიგრაციების წინააღმდეგ.

ზემოთქმულს უნდა ითვალისწინებდეს ასევე საქართველოს ანალოგიური სისტემა, მაგრამ მას ახასიათებს გარკვეული თავისებურებაც. განვითარების სტადიაში მყოფ საქართველოს მოუწევს შექმნას ისეთი სისტემა, რომელიც გაზრდის ქვეყნის მიმზიდველობას ხელშემწყობი პირობების შექმნით, თუნდაც ისეთი კატეგორიის მიგრანტებისათვის, რომლებიც მსოფლიოში აღიარებულნი არიან უკანონო მიგრაციების არსებობის ძირითად წყაროდ. კერძოდ:

- ტურისტული ნაკადების მოზიდვისათვის.

საქართველოს საკურორტო-ტურისტული პოტენციალი წარსულ ე.წ. საბჭოთა პერიოდის ბოლოს-80-იან წლებში, წელიწადში 5 მილიონამდე მიგრანტის დასასვენებლად თუ ტურისტად მიღების შესაძლებლობას იძლეოდა. ამ მდგომარეობის აღდგენა და პოტენციალური რესურსების მაქსიმალური გამოყენება საქართველოში ტურისტული ნაკადის ყოველწლიური რაოდენობის 10 მილიონამდე გაზრდის საშუალებას იძლევა.

- ტრანზიტული მიგრაციების განვითარებისათვის.

საქართველოსათვის ახალ ფორმად ყალიბდება ტრანზიტული მიგრაცია, რომელიც დღეს მხოლოდ ტერიტორიის ტრანზიტულ მიგრაციაზეა აქცენტირებული. მაშინ, როცა საქართველო ყოფილ საბჭოთა (განსაკუთრებით შუა აზიის) ქვეყნების განვითარების პარალელურად უნდა გახდეს ტრანზიტული როგორც ტურისტული, ისე საკმისიანი მიგრაციების, პირობითად აზიიდან → ევროპისაკენ თუ ევროპიდან → აზიისაკენ, შუალედური ქვეყანა.

- საქართველოს „ბუფერულ“ ქვეყნად გახდომისათვის.

საქართველოს აქვს იმის პირობები, რომ გახდეს „ბუფერული“ ქვეყანა, მსგავსად ბულგარეთისა, რომელმაც თავი გამოაცხადა ევროპისაკენ მიმავალი ტრანზიტული მიგრაციული თუ სატვირთო ნაკადების ფილტრად და ამით მიიზიდა როგორც ევროპის ქვეყნების, ისე გაეროსა და მიგრაციის საერთაშორისო ორგანიზაციების ფინანსური და ტექნიკური საშუალებები.

აქვე უნდა ვთქვათ ისიც, რომ საქართველოს „ბუფერულ“-სტრატეგიულ ფუნქციითა განვითარება და ტერიტორიაზე გამჭოლი საერთაშორისო კომუნიკაციური სისტემების არსებობა მას ქვეყნის დონეზე დააყენებს, როცა ქვეყნის თავდაცვისუნარიანობა უზრუნველყოფილი იქნება გარედან. ასეთ პირობებში, უყოყმანოდ შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოში აქცენტი გადავა სასაზღვრო-მიგრაციულ კონტროლზე და მისი საშუალებით შიდა ტერიტორიული უსაფრთხოების დაცვაზე.

ამგვარად, მიგრაციული პრობლემები, ქვეყნის მართვის საერთო საქმეში, წარმოადგენენ უმნიშვნელოვანესი სახელმწიფოებრივი მოქმედების სფეროს.

განსაკუთრებით საერთაშორისო ხასიათი აქვს გარე მიგრაციებს და ამიტომაც თხოულობენ სახელმწიფო მართვის ზედა ეშელონების გადაწყვეტილებათა და საქმიანობის კოორდინაციას. ამ თეზისს აძლიერებს ისიც, რომ საქართველოში არსებული მიგრაციული პროცესების სიროულეები უახლეს პერსპექტივაში (მისი, როგორც სატრანზიტო - ტურისტული ქვეყნის ფუნქციის გაძლიერებით), მნიშვნელოვნად შეცვლის მიგრაციულ პოლიტიკას, მაგრამ არ შეიცვლება პროცესების მართვის ფორმები.

მიგრაციული პროცესებს (როგორც დღეს, ისე უახლოეს პერსპექტივაში) ახასიათებთ არა მარტო მიგრაციული ფორმების მრავალფეროვნება (რაც უკვე აუღნიშნეთ), არამედ, რაც მთავარია, მიგრაციულ პროცესებში მონაწილე მიგრანტთა ნაკადების დიდი მასშტაბიც, რაც განსაკუთრებულ მნიშვნელობას აძლევს მის სახელმწიფო მართვის აუცილებლობას.

საუწყებათაშორისო დონეზე სახელმწიფო მიგრაციული პოლიტიკის რეალიზაცია პირველ რიგში საჭიროებს ახალი ამოცანების გადაწყვეტას, რომლებიც ძირითადად დაკავშირებულია ამ პროცესების ეფექტურად მართვის, უწყებებს შორის „გაფანტული“ და ახალი ფუნქციების ერთ უწყებაში კონცენტრაციასთან, ამასთან ისეთი ძირითადი საკითხების კომპლექსურად გადაწყვეტას, როგორიც არის: შრომითი მიგრაცია და მიგრაციული კონტროლი, იმიგრაციული კვტის დაცვასა და განსაკუთრებით-უკანონო მიგრაციების დაუშვებლობაზე.

მიუხედავად ზემოაღნიშნულისა, ქვეყნის განვითარების გარდამავალ პერიოდში, მიგრაციული პროცესების მართვის და კონტროლის სისტემა უნდა გულისხმობდეს არა „ავტონომიურად“ ფუნქციონირებას, არამედ არსებული კონტროლის სისტემის თუ სახელმწიფო უწყებებში „გაფანტული“ მიგრაციის სფეროს მართვის არსებული ფორმების ჩართვას საერთო ინტერესებში, თუნდაც იმიგრაციულ-ემიგრაციულ მონაცემთა ბანკის შექმნით. ე.ი. ქართული მოდელი უნდა გულისხმობდეს ქართულ სახელმწიფოებრივ რეალიებს და ქვეყნის განვითარების ინტერესების შესაბამისად მისი ტრანსფორმირების შესაძლებლობას.

1.1. ბარე მიგრაციის აღრიცხვის, მართვისა და კონტროლის სისტემა

წინა თავებში უკვე მიმოვიხილეთ საქართველოს ემიგრაციული პროცესების მასშტაბურობა, ამით გამოწვეული ურთულესი დემოგრაფიული მდგომარეობა, და 1993 წელს მიგრაციის სფეროს დარეგულირებისათვის მიღებული საკანონმდებლო ბაზის რეალობის საწინააღმდეგო ფორმები. ამ პროცესებისა და საკანონმდებლო ბაზის რეგულირების თუ სრულყოფის აუცილებლობის მიუხედავად საქართველოში ამ მიმართებით სახელმწიფო დონეზე საკითხის განხილვა მხოლოდ 1995 წლის ბოლოს დაიწყო. უკვე 1997 წელს საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით მიღებულ იქნა ისეთი ფუნდამენტური მნიშვნელობის დოკუმენტი, როგორიც არის „საქართველოს მიგრაციის პოლიტიკის კონცეფცია“.* აღნიშნულ პერიოდში მიღებული გადაწყვეტილებების თუ კონცეფციის დეტალური განხილვას ჩვენ არ შეუდგებათ (ეს უკანასკნელი მოცემულია დანართში), მხოლოდ ავლნიშნავთ საქართველოს პრეზიდენტის მიერ მიღებული ზოგიერთი გადაწყვეტილების პოზიციას, რომელიც ერთხელ კიდევ ნათელყოფს მიგრაციული პროცესების რეგულირების სახელმწიფოებრივ მნიშვნელობას:

„საქართველოს მიგრაციის პოლიტიკის კონცეფციის შესახებ“ ბრძანებულებაში ნათქვამია: „საქართველოს სახელმწიფოებრივი აღმშენებლობის, ქვეყნის უშიშროების, საერთაშორისო ავტორიტეტის და სატრანზიტო ფუნქციის განმტკიცების, სოციალურ-ეკონომიკური და დემოგრაფიული განვითარების მიზნით“

- კონცეფცია საფუძვლად უნდა დაედოს მიგრაციული პროცესების მართვის სისტემის შექმნას, ამ სფეროში სათანადო საკანონმდებლო-ნორმატიული აქტებისა და პროგრამების მომზადებას, სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების ფუნქციების განსაზღვრას და მათი საქმიანობის კოორდინაციას.
- კონცეფციის დებულებები გათვალისწინებულ უნდა იქნას სახელმწიფო ბიუჯეტის, საინვესტიციო პროგრამებისა და პროექტების შემუშავებისას, საერთაშორისო შეთანხმებათა და ხელშეკრულებათა მომზადებისას.
- საქართველოს ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტრომ საქართველოში მიგრაციული პროცესების მართვის სახელმწიფო კომისიასთან და შესაბამის სამინისტროებთან და უწყებებთან შეთანხმებით უნდა უზრუნველყოს, რომ მიგრაციის სფეროში ადრე მიღებული საკანონმდებლო აქტები და სხვა დოკუმენტები შეესაბამებოდეს საქართველოს მიგრაციის პოლიტიკის კონცეფციას.

ამავე დროს მიგრაციული პროცესების მართვის საკითხების სახელმწიფო პოლიტიკის რანგში აყვანაზე მიუთითებს ისიც, რომ 1996 წელს საქართველოს პრეზიდენტმა მიიღო ბრძანებულება „მიგრაციული პროცესების მართვის სისტემის შექმნის ღონისძიებათა შესახებ“, რომლითაც „საქართველოში მიგრაციული პროცესების მართვის სისტემის შექმნის, ამ სფეროში სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების ფუნქციებისა და ამოცანების განსაზღვრის, შესაბამისი ნორმატიული ბაზის სრულყოფის და გაეროს განვითარების პროგრამის, მიგრაციის საერთაშორისო ორგანიზაციისა და საქართველოში გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისიის წარმომადგენლობასთან თანამშრომლობით დამუშავებული პროექტის „მიგრაციის მართვის პროგრამის“ განხორციელების მიზნით“:

* საქართველოს პრეზიდენტის 1997 წლის 17 ნოემბრის N673 ბრძანებულება.

* საქართველოს პრეზიდენტის 1996 წლის 19 მაისის N 330 ბრძანებულება.

- შეიქმნა მიგრაციული პროცესების მართვის სისტემის შემუშავების სახელმწიფო კომისია ხუთი უწყების: საგარეო საქმეთა, შინაგან საქმეთა, ლტოლვილთა და განსახლების, იუსტიციის სამინისტროებისა და სახელმწიფო კანცელარიის ხელმძღვანელ პირველ პირთა შემადგენლობით.
- კომისიამ საქართველოს პრეზიდენტთან წარსადგენად უნდა მოამზადოს მიგრაციული პროცესების მართვის სისტემის შექმნისათვის საჭირო საკანონმდებლო და ორგანიზაციული ხასიათის წინადადებები.
- კომისიისთვის სათანადო წინადადებათა მოსამზადებლად და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობის უზრუნველსაყოფად საქართველოს ლტოლვილთა და განსახლების მინისტრის ხელმძღვანელობით შეიქმნა სახელმწიფო კომისიაში შემავალი უწყებების და ჯანმრთელობის დაცვის, სოციალური დაცვის, შრომის და დასაქმების, განათლების სამინისტროების, საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტის და საბაჟო დეპარტამენტის 11 ხელმძღვანელი პირისგან შემდგარი ჯგუფი.

ხოლო 1995 წლიდან საქართველოს პრეზიდენტის მიერ დამტკიცებული დებულებითა და სტრუქტურით დღეს საქართველოს ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტრო „ხელმძღვანელობს ლტოლვილთა, თავშესაფრის მაძიებელთა, იძულებით გადაადგილებულ პირთა-დევნილთა, რეპატრიანტთა, სტიქიით დაზარალებულთა და სხვა მიგრანტთა სოციალური და სამართლებრივი დაცვის, მიგრაციის კონტროლისა და განსახლების სფეროს; პასუხს აგებს მინდობილი დარგის მდგომარეობისა და განვითარებისათვის. იგი სახელმწიფო დავალებათა შესრულებისა და დასახულ სხვა ამოცანათა გადაწყვეტის მიზნით შეიმუშავებს და ახორციელებს ერთიან სახელმწიფო პოლიტიკას“, ხოლო მისი ძირითადი ამოცანაა: „საქართველოს მიგრაციული პროცესების მართვის სახელმწიფოებრივი სისტემის ჩამოყალიბება და ამ სფეროში ხელისუფლების აღმასრულებელი ორგანოების საქმიანობის კოორდინაცია.“¹⁾ „საქართველოს ტერიტორიაზე იმიგრაციულ - ემიგრაციული პროცესების აღრიცხვის, რეგულირებისა და კონტროლის განხორციელების მიზნით“ 1996 წლის ბრძანებულებით სამინისტროსთან შეიქმნა „მიგრაციის კონტროლის დეპარტამენტი“²⁾ (მპდ) ე.ი. რეალურად ეს არის მიგრაციის სახელმწიფო პოლიტიკის განხორციელებელი მიგრაციის სამინისტრო.

განსაკუთრებით საყურადღებოა სამინისტროს ძირითადი ფუნქცია: „აღმასრულებელი ხელისუფლების შესაბამის ცენტრალურ და ადგილობრივ ორგანოებთან ერთად მიგრაციული ნაკადების აღრიცხვა, მართვა და მიგრაციული კონტროლის სისტემის ჩამოყალიბება“, ეს ის ძირითადი თეზისია, რომელიც ქმნის მიგრაციის სახელმწიფო პოლიტიკის რეალიზაციის თავისებურებას ქვეყნის განვითარების გარდამავალ პერიოდში: არა „ავტონომიური“ სისტემა, არამედ სახელმწიფოებრივი რეალიზების გათვალისწინებით სახელმწიფო უწყებებში გაფანტული მიგრაციული პროცესების მართვის საკითხების მიგრაციის სახელმწიფო პოლიტიკის ინტერესებში ფოკუსირება და თითოეული მათგანის ცალკე და საერთო

¹⁾ საქართველოს პრეზიდენტის 1996 წლის 6 ივლისის N467 და 1997 წლის 17 ნოემბრის N667 ბრძანებულება.

²⁾ საქართველოს პრეზიდენტის 1996 წლის 11 თებერვლის N165 ბრძანებულებით. აქვე შეიძლება დაისვას კითხვა რატომ არ დაერქვა მპდ-ს საზღვარგარეთ მსგავსი სამსახურების სახელწოდება „იმიგრაციის კონტროლის დეპარტამენტი“. სწორედ იმის გამო, რომ საქართველო ემიგრაციული ქვეყანაა და შესაბამისად გარკვეული განსხვავებული ინტერესები გააჩნია განვითარების დღევანდელ ეტაპზე საკუთარ მოქალაქეთა - მიგრანტთა მართვისა თუ ქვეყნის გარეთ უფლებების დაცვის მხრივ. მას დაერქვა „მიგრაციის კონტროლის დეპარტამენტი“ (მპდ).

პასუხისმგებლობათა განსაზღვრა, რომელიც მოცემულია ქვემოთ ბლოკ - სქემაში (ნახ.1). როგორც ბლოკ - სქემიდან ჩანს, მიგრაციული პროცესების რეგულირების ესა თუ ის საკითხი გაფანტულია თხუთმეტ სახელმწიფო უწყებაში, სადაც ცენტრალური ფიგურის როლს შეასრულებს საქართველოს ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტრო, ხოლო მიგრაციული პროცესების მართვის თუ მასზე რეაგირების ფორმების მიზანშეწონილობა, მასზე საქართველოს პრეზიდენტის რეაგირებამდე, განიხილება შუალედ რგოლში - ზემოაღნიშნული სახელმწიფო კომისიის მიერ.

უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ თითოეული სახელმწიფო უწყების ხელმძღვანელი პირის წარმომადგენლობა სახელმწიფო კომისიაში თუ მასთან არსებულ სამუშაო ჯგუფში, ადვილებს ბლოკ-სქემის პრაქტიკაში რეალიზაციას.

აქვე შეიძლება დაისვას კითხვა: თუ ლტოლვილთა და განსახლების სახელწოდებით რეალობაში არსებობს მიგრაციის ახალი სამინისტრო, მაშინ აშშ, კანადისა თუ ავსტრალიის მსგავსად რატომ არ ხდება სხვადასხვა უწყებებში მიგრაციის სფეროს მართვის „გაფანტული“ ფუნქციების ასეთი უწყებისათვის გადაცემა.

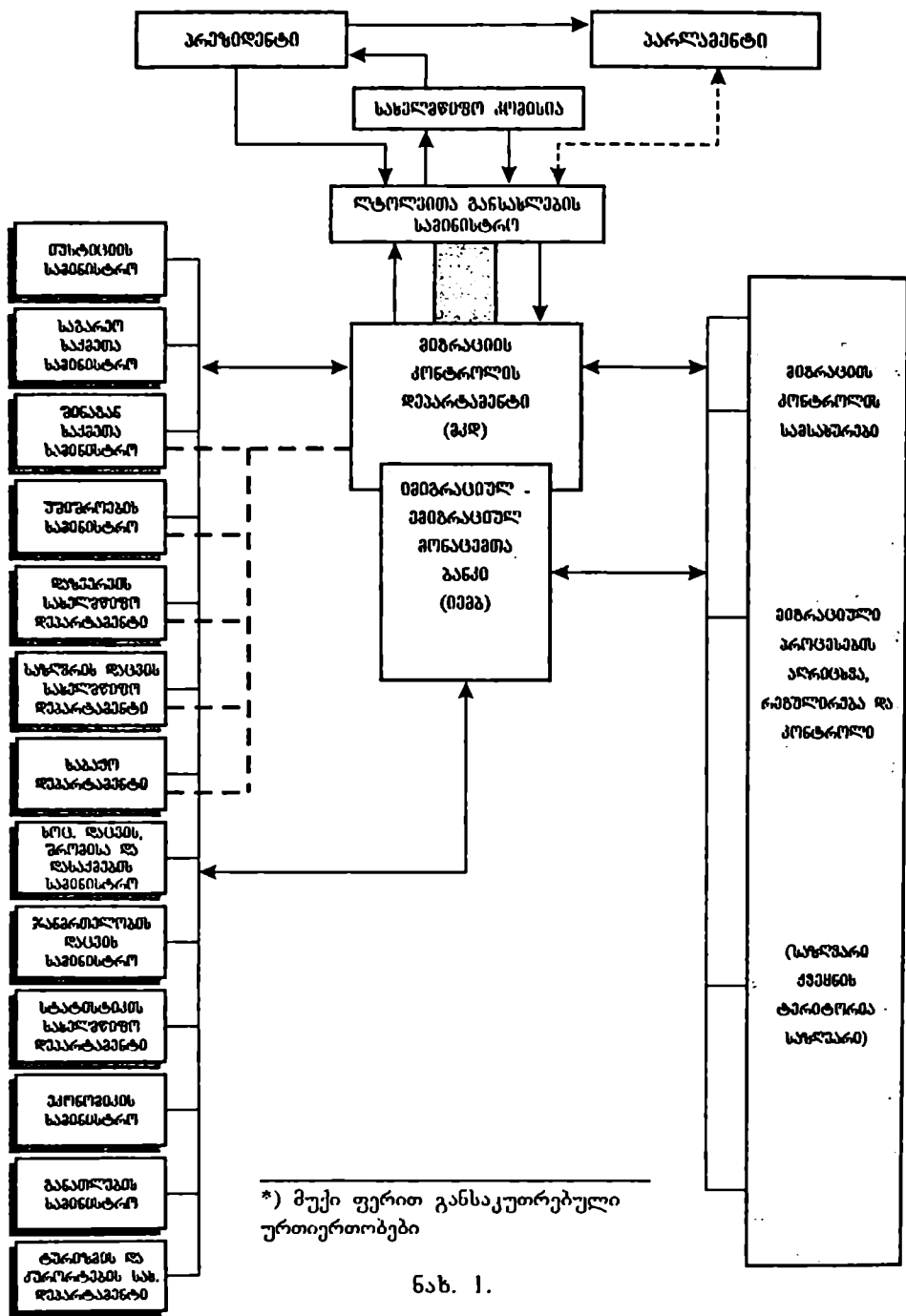
კითხვაზე პასუხის გაცემა რომ გაგვიადვილდეს და თანაც არსებულ სირთულეებზე ნათელი წარმოდგენა ვიქონიოთ, ამისათვის ვნახოთ თუ რა ფუნქციები „გაფანტული“ სხვა უწყებებში (რომელიც ძირითადად მათ ჰქონდათ მიკუთვნებული 1993 წელს მიღებული კანონებით):

1. იუსტიციის სამინისტრო - საქართველოს მოქალაქეობის მიღება და მოქალაქეობიდან გასვლა, იმიგრანტის სტატუსის მინიჭება, იმიგრაციული კვოტის განსაზღვრის პროცედურის ხელმძღვანელობა.
2. საგარეო საქმეთა სამინისტრო - როგორც საზღვარგარეთ, ისე საქართველოში ვიზების გაცემა, მისი ვადის გაგრძელება.
3. შინაგან საქმეთა სამინისტრო - ემიგრაციის ნებართვა და საემიგრაციო პასპორტების გაცემა, ყველა კატეგორიის მიგრანტთა რეგისტრაცია.
4. სოციალური დაცვის, შრომისა და დასაქმების სამინისტრო - ყველა კატეგორიის მიგრანტთა სოციალური დაცვა და ორგანიზებული შრომითი (ემიგრაციის თუ ემიგრაციის) საქმიანობის ლიცენზირება.
5. ჯანმრთელობის სამინისტრო - იმიგრაციულ პროცესში მონაწილე ყველა კატეგორიის მიგრანტთა ეპიდემიოლოგიური ნიშნით შემოწმება და რეაგირება.
6. განათლების სამინისტრო - სასწავლებლად თუ კვალიფიკაციის ამაღლების მიზნით იმიგრაციის თუ ემიგრაციის ნებართვა. ბავშვების გაშვილების ნებართვის პროცედურის ხელმძღვანელობა.
7. სახელმწიფო საზღვრის სახელმწიფო დეპარტამენტი, უშიშროების სამინისტრო - ქვეყნის უშიშროების დაცვის მიზნით, ყველა კატეგორიის მიგრანტთა საპასპორტო კონტროლი და რეაგირება (მათ შორის დეპარტამენტისა, საზღვრის 500 მეტრიანი ზოლის ფარგლებში).

მიგრაციის სფეროს „გაფანტულ“ ფუნქციათა მოქცევა ერთ (თუ ორ) უწყებაში, რასაკვირველია მიზანშეწონილია, მაგრამ, ჩვენი აზრით, ამ გადაწყვეტილების მიღებისათვის უნდა არსებობდეს შემდეგი ძირითადი წინაპირობები:

- ქვეყანა უნდა იყოს განვითარებული (ან მაღალი დონით განვითარებადი). უბრალოდ რომ ვთქვათ მიმზიდველი ან ნაკლებად მიმზიდველი და შესაბამისად უნდა ჰქონდეს განვითარებული სატრანსპორტო - კავშირგაბმულობის თუ საგზაო, ხოლო ქვეყნის გარეთ (ემიგრაციის ფუნქციის ჩათვლით) საკონსულო ქსელები.

**მიზანშეწონიერების პოლიტიკის რეალიზაციის
გეგმა**

- ქვეყანას უნდა გააჩნდეს ცივილური მოთხოვნის დონის საკანონმდებლო საფუძვლები და შესაბამისად ყველა კატეგორიის მიგრანტთათვის გასაყვანი, დახვეწილი მოქმედების წესები. მთლიანობაში ყოველივე ეს უნდა გამოძღვნიარობდეს ქვეყნის განვითარების სტრატეგიიდან და შესაბამისი ტაქტიკიდან - მოკლევადიანი პოლიტიკიდან, სადაც განსაზღვრული იქნება სახელმწიფო მართვის სტრუქტურაში მიგრაციის პოლიტიკის მნიშვნელობა და ამ პოლიტიკის შესაბამისი ადგილი.

- ქვეყანას უნდა შეეძლოს მაღალპროფესიული კადრებით მიგრაციის მართვის ახალი სისტემის უზრუნველყოფა. იგი პირდაპირ მხოლოდ სხვა უწყებებიდან ფუნქციონირებს გადმოტანით და შესაბამისი კადრების წამოყვანით არ მიიღწევა. ასეთ შემთხვევაში საჭირო იქნება მათი კვალიფიკაციის ამაღლება ან საერთოდ სისტემის ახალი კადრებით დაკომპლექტება.

დღევანდელი განვითარების დონეზეა ძალზე ძნელი მისაღწევია და თანაც თხოულობს არამარტო საფინანსო სახსრებსა თუ შესაბამის წესებს-ინსტრუქციებს, არამედ გარკვეულ დროსაც საჭიროებს.

- ქვეყანას უნდა ასევე შესაძლებლობა უზრუნველყოს ახალი სისტემა მატერიალურ-ტექნიკური საშუალებებით, რაც ისევე როგორც საკადრო უზრუნველყოფის მხარეები, მხოლოდ ფინანსური სახსრების არსებობაზე არაა დამოკიდებული. ამასთან ერთად, საჭირო ხდება თანამედროვე ტექნიკური საშუალებების მოხმარებისათვის სათანადო კადრების მომზადება, რაც ისევ დროს მოითხოვს.

ჩვენი აზრით, ეს ოთხი აუცილებელი პირობა განსაზღვრავს განვითარებულ ქვეყნებში მიგრაციის აღრიცხვის, მართვის და კონტროლის სისტემის „ავტონომიურ“ ფუნქციონირებას.

ზახგანდით შეიძლება ითქვას, რომ დღევანდელი განვითარების პირობებში, პირდაპირ სხვა უწყებებიდან ფუნქციების და შესაბამისი კადრების ერთ უწყებაში კონცენტრაცია, მიზნის მიღწევის უფრო „ილუზიურ“ ფონს ქმნის და საბოლოოდ ასეთმა გადაწყვეტილებამ შეიძლება ხელოვნურად წარმოშვას დაპირისპირება უწყებებს შორის და თვით ახალი უწყების არსებობაც და მის მიერ ფუნქციის შესრულების მიზანშეწონილებაც საეჭვო გახადოს.

ამიტომაც, რა რთულადაც არ უნდა გვეჩვენოს, საქართველოში არჩეული მიმართულება: მიგრაციის აღრიცხვის, მართვისა და კონტროლის ახალი სისტემის ფუნქციონირება ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტროს მიერ სხვა უწყებებში „გაფანტულ“ ფუნქციებთან ურთიერთ შემავსებელი მოქმედებით, ეს არის ახალი სისტემის ფორმირების დასაწყისი.

ახალი სისტემის ფორმირების საწყისი გზა, რა თქმა უნდა (საბჭოთა იმპერიის შემდგომ ახალი ქვეყნების განვითარების საწყის ეტაპზე, როცა იმპერიული მიგრაციული პოლიტიკის შედეგების მორესრიგებას საკმაოდ დიდი დრო დასჭირდება) უნდა ნიშნავდეს „გაფანტულ“ ფუნქციონირებას ერთ ან ორ უწყებაში კონცენტრაციას. საქართველოს პირობებში ლტოლვილთა და განსახლების, მიგრაციის (ან ლტოლვილთა და მიგრაციის) სამინისტროს სახელწოდებით (შემდგომში მიგრაციის სამინისტრო) შეცვლას და მიგრაციის სფეროს კანონების სრულყოფით.

ამგვარად, მიგრაციის აღრიცხვის, რეგულირება-მართვისა და კონტროლის (შემდგომში მიგრაციის მართვის) ქართული სისტემის ფუნქციონირების ორგანიზაციულ სქემას საფუძვლად უნდა დაედოს შემდეგი ძირითადი პრინციპები:

- სისტემის მოქმედება იწყება სახელმწიფო საზღვარზე. ყველა კატეგორიის მიგრანტთა აღრიცხვით და ინსპექტირებით („მწკანე“ და „წითელი“ კარების, „პირველადი“ და „მეორადი“ ინსპექტირების სქემით. აღნიშნულზე იხ. ქვემოთ ცალკე თავში).
- ქვეყნის ტერიტორიაზე გრძელდება, (მიგრაციის მართვაში ჩართულ უწყებათა-შორის მიგრანტთა თაობაზე შეთანხმებული ინფორმაციული გაცვლა-დაზუსტებით), საზღვარზე მიგრანტისათვის განსაზღვრული (დადგენილი) პირობების შესრულების კონტროლი, რაც ძირითადად გულისხმობს მიგრანტზე კომპიუტერ-

რული სისტემით ზედამხედველობას და ცალკეულ შემთხვევაში მდგომარეობის გადამოწმებას, უკანონო მიგრანტთა გამოვლენას და მასზე რეაგირებას.

- საქართველოში მყოფ უკანონო მიგრანტთა მიმართ საჯარო საწესდებების გატარება, ზოგიერთ შემთხვევაში გაძევება და ამის შესაბამისად „შავი“ სიის შედგენა.
- ემიგრაციაში მყოფ საკუთარ მიგრანტთა - მოქალაქეთა მდგომარეობის განზოგადება. მათ მიმართ კონსტიტუციით განსაზღვრული დაცვითი მექანიზმების ამოქმედების და ზოგ შემთხვევაში უკუმიგრაციის ხელშემწყობი პირობების შექმნის მიზნით.
- მიღებული ჯაშური მაჩვენებლების როგორც პოლიტიკური, ისე საკანონმდებლო (ხელშემწყობი თუ შემზღუდვი - ამკრძალავი) რეაგირების მიზნით განზოგადება.

მიგრაციის სამინისტროსა და სხვა უწყებათა შორის ამ ძირითადი პრინციპების ერთობლივად აღსრულების ორგანიზაციული თუ პასუხისმგებლობითი მხარეები მოცემულია მოყვანილ ბლოკ-სქემაში (იხ.ნახ. 2). „გარე მიგრაციის მართვის პირობით ბლოკ-სქემა“ (ნახ. 3) ცხადყოფს, რომ თუ მიგრაციის სამინისტრო სხვა უწყებებიდან იღებს 44 მაჩვენებლიან ინფორმაციას, სამაგიეროდ მათ აწვდის 66-ს. ინფორმაციის გაცემის ბლოკ-სქემაში ასახულია არამართო მაჩვენებელთა რაოდენობა და სახეები, არამედ მიწოდების ინტერეალი და მათზე რეაგირების - პასუხისმგებლობის მხარეები.*

საბოლოოდ უნდა ითქვას, რომ მიგრაციის მართვის სფეროში მსოფლიო პრაქტიკისა თუ თანამედროვე მდგომარეობის განზოგადებით, იმ ქვეყნებში, რომელთაც ახასიათებთ გარე მიგრაციული პროცესების სირთულეები, (ყოველ შემთხვევაში ყოფილი საბჭოთა სივრცის დღეს დამოუკიდებელ ქვეყნებში), მიგრაციული პროცესების მართვის და შესაბამისად დემოგრაფიული განვითარების ყველა სახელმწიფოებრივი პრობლემა, ჩვენი აზრით, კონცენტრირებულ უნდა იქნას ქვეყნის მართვის სისტემის მაღალ ეშელონებში, ერთ უწყებაში - მიგრაციის (ან ლტოლვილთა და მიგრაციის) სახელწოდების უწყებაში - სამინისტროში. ასეთი გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში, თანდათანობით, ეტაპობრივად, სხვა სახელმწიფო უწყებათა ფუნქციები „შემსუბუქდება“ და მათ შორის კომპენტენტის სფეროები მკვეთრად გაიძიანება.

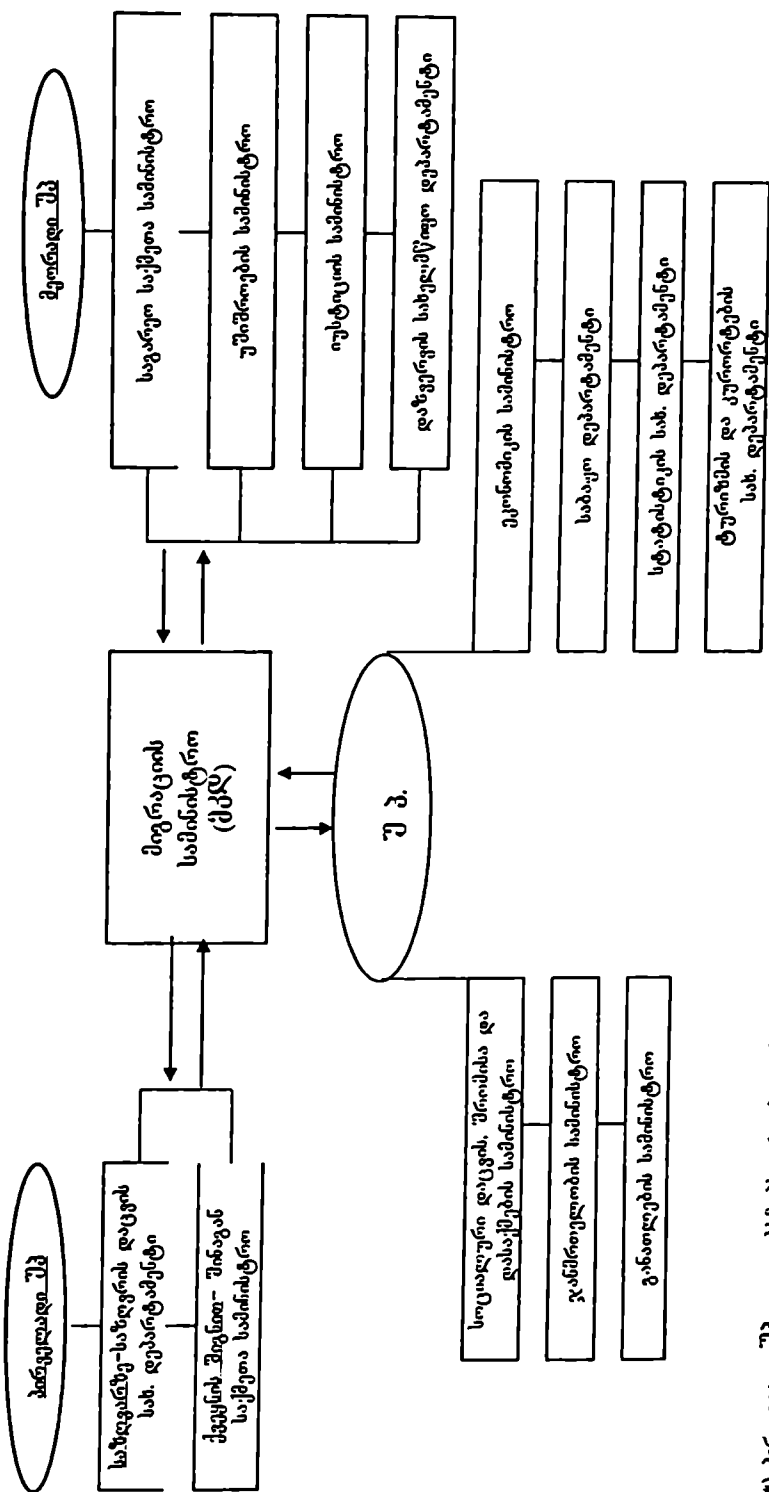
ქვემოთ მოგვყავს საქართველოს სინამდვილეში, 1993 წელს მიღებული მიგრაციის სფეროს საკანონმდებლო ბაზის ამოქმედებისა და ამ მოქმედებაში სხვა უწყებებთან მიგრაციის ახალი სამინისტროს ურთიერთობის განვითარების პირობითი პირველი ეტაპის ბლოკ-სქემა (ნახ. 4).

საქართველოს მიგრაციული პოლიტიკის ამგვარი მართვის სქემით მიგრაციის სამინისტროს წინაშე მდგარი ამოცანები უნდა იყოს:

- იმიგრაციულ - ემიგრაციული პროცესების მართვა, შესაბამისი მექანიზმების ამუშავებით.
- ქვეყნის შიგნით მიგრაციული პროცესებისა და განსახლების რეგულირება - მართვა, შესაბამისი მექანიზმების ამუშავებით.
- მიგრაციული პროცესების პროგნოზირება და პოლიტიკის ფორმირება.
- მიგრაციული პოლიტიკის გატარების კონტროლი და მიგრანტთა რეგისტრის უზრუნველყოფა.

* ამჟამად, ბლოკ-სქემაზე ნაჩვენებ უწყებებს შორის აღნიშნულ ურთიერთობაზე - ინფორმაციის გაცემაზე და მასზე რეაგირებაზე, მიღებულია შეთანხმება.

გარე მშენებლობის მართვის სისტემაში უწყობათა ურთიერთობა - პასუხისმგებლობის (პპ) ბლოკ-სქემა

*) პროექტული პპ - გულისხმობს, ერთობლივ საქმიანობას და შედეგებზე ოპერატიულ რეაგირებას.
 მთავარი პპ - გულისხმობს, პროექტული პპ-ს დროს მიღებულ უარყოფით შედეგებზე რეაგირებაში ჩართვას.
 უ.პ. - გულისხმობს, ფუნქციონირებაში ხელშეწყობას.

ნახ. 2

**ინფორმაცია
უწყებებთან**

სასაზღვრო-გამტარი უნეტაგები

გვერდი

გვერდი

იმიტაციული ემიგრაციული მონაცემთა ბანკი (იმიგ)

სასაზღვრო-გამტარი უნეტაგები

☐ განსაკუთრებული
პროექტები

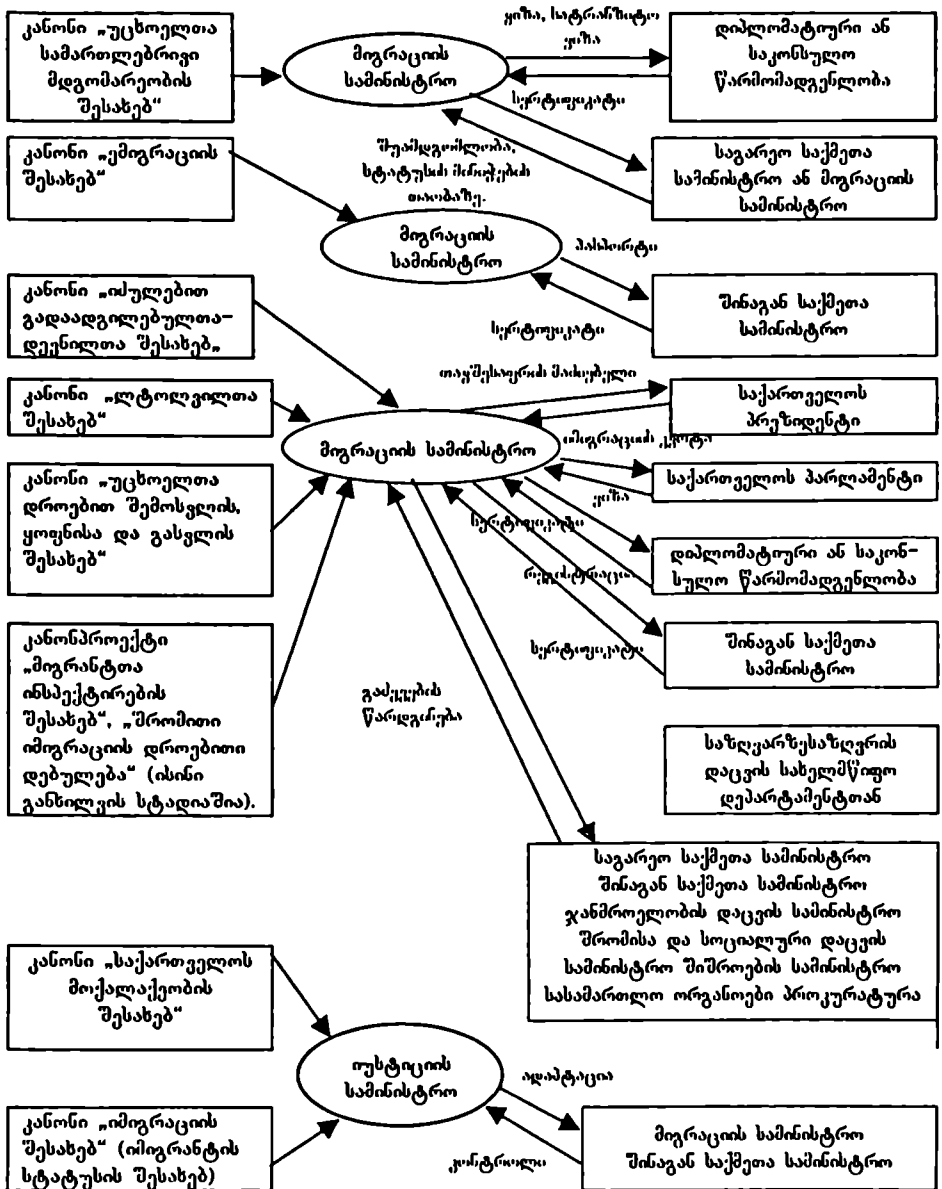
**ინფორმაცია
შეყვების**

7	განათლებლის სამინისტრო
8	ვეტერინარიის სამინისტრო
10	მუსიკის სამინისტრო
8	საგარეო საქმეთა სამინისტრო
	უშიშროების სამინისტრო
4	სოც. დაცვის, შრომისა და დასაქმების სამინისტრო
11	შინაგან საქმეთა სამინისტრო
6	განათლებლების დაცვის სამინისტრო
	ფიზიკური სახელმწიფო დეპარტამენტი
	საზღვრო დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტი
4	სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი
3	ტერიტორიის და ქვეყნობის სახ. დეპარტამენტი
	საგარეო დეპარტამენტი

7 - გაცემული და
მიღებული ინფორ-
მაციების რაოდენობა

656. 3.

მიგრაციის სფეროს არსებული საკანონმდებლო ბაზა და ძირითად სახელმწიფო უწყებებს შორის ურთიერთობის ბლოკ-სქემა

ნახ. 4

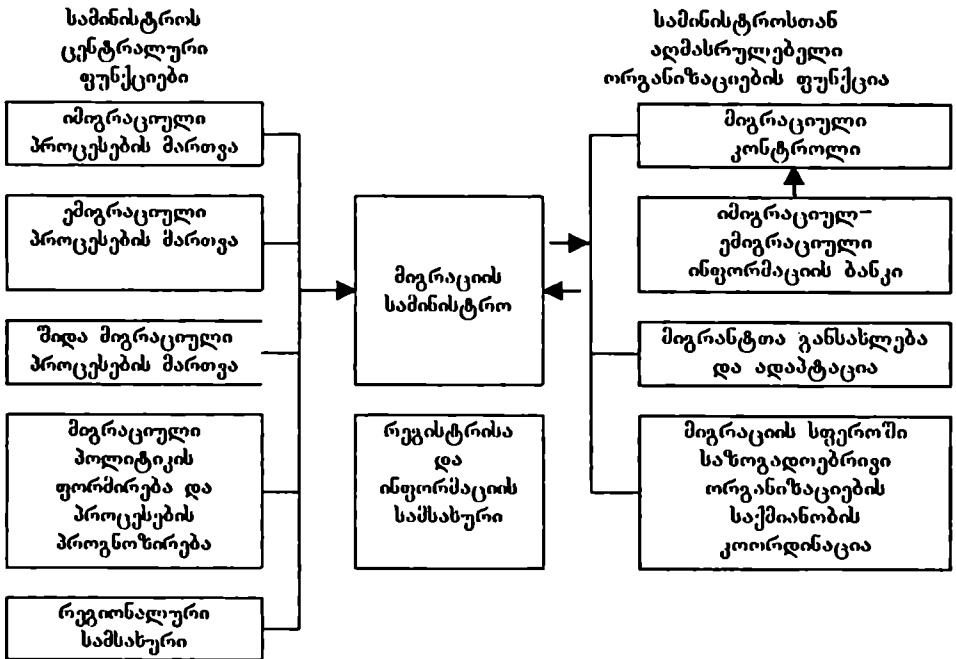
*) აღნიშნული და ნახ.5-ში მოყვანილი ბლოკ-სქემა არის 1996 წელს „მიგრაციული პროცესების მართვის სისტემის შექმნისა და ფუნქციონირების პროგრამის კონცეფტიაში (საქართველოს რესპუბლიკა)“ ბატონ გ. ვაშაკის და თ. გუგუშვილის თანაავტორობით შექმნილი. ამ კონცეფტიაში გარკვეული როლი ითამაშა ლტოლვილთა და განსახლების კომიტეტის იმავე სახელწოდებით მიგრაციის სამინისტროდ გარდაქმნაში

- შრომითი და საგანმანათლებლო მიგრაციული პროცესების კონტროლი და მიგრანტთა უფლებების დაცვა.
- ლტოლვილთა, რეპატრიანტთა, იძულებით გადაადგილებულ და სტიქიისგან – უბედური შემთხვევებისგან დაზარალებულთა მიღება, განსახლება, დახმარების გაწევა და უკუმიგრაციის პირობების შექმნა.
- მიგრაციის სფეროში სახელმწიფო უწყებებსა და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან დამოუკიდებელი კავშირების დამყარება.

ამგვარად, სამინისტროს ძირითადი ამოცანების და ქვეყნის დღევანდელი მძიმე სოციალურ – ეკონომიკური მდგომარეობის გათვალისწინებით მიგრაციის სამინისტროს სტრუქტურა (ფუნქციის თავისებურებებიდან გამომდინარე), ჩვენი აზრით, უნდა გაიყოს ორად: ერთი, რომლის ფუნქციონირების ძირითადი მიზანია, მიგრაციის სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის წარმოჩენა და მეორე – მისი საქმიანობის რეალიზაცია საწყის ეტაპზე, სხვა უწყებებთან ურთიერთობათა და ერთობლივი მოქმედებათა კოორდინაციით.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ქვემოთ მოყვავეს მიგრაციის სამინისტროს საორიენტაციო სტრუქტურისა და ფუნქციების ბლოკ-სქემა.

საქართველოს მიგრაციის სამინისტროს სტრუქტურისა
და ფუნქციების პირობითი ბლოკ-სქემა

ნახ. 5

საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით და 1993 წელს მიღებულ ზოგიერთ კანონში მომხდარი ცვლილებებით, ან უკვე მიღებული კანონებით „ლტოლვილთა შესახებ“, „იძულებით გადაადგილებულთა-დევნილთა შესახებ“, აგრეთვე „საქართველოს მიგრაციის კონცეფციით“, და ამჟამად დამტკიცების პროცესში მყოფი კანონქვემდებარე აქტებით, „ლტოლვილთა და განსახლების“ სახელწოდებით არსებულ მიგრაციის სამინისტროში, უკვე მოქმედებს ან ფორმირების სტადიაშია მოყვანილი ბლოკ-სქემის (ნახ. 5) ფუნქციათა უმეტესობა.

1.2. ინფორმაციის მოპოვების და მასზე რეაგირების შორეობი - ქართული სპრტივიზმით*

წინა თავებში აღნიშნულის მიუხედავად, მიგრანტის ქართული სერტიფიკატის განხილვამდე, ჩვენი აზრით საქართველოს სინამდვილეში ვიზის რაობა მეტ კონკრეტიზაციას საჭიროებს.

ცნობილია, რომ მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნების უმეტესობის მიერ საზღვარგარეთ საკონსულო წარმომადგენლობაში მიგრანტისათვის გაცემული იმიგრაციის უფლების საბუთში - ვიზაში აისახება რეციპიენტი ქვეყნის მიგრაციული პოლიტიკა. ვიზა არის რეციპიენტი ქვეყნისათვის მნიშვნელოვანი სახელმწიფოებრივი ინსტრუმენტი, რომლითაც უცხოელ მიგრანტებს ეძლევათ ქვეყანაში შემოსვლის, ყოფნის და საქმიანობის უფლება და ამიტომაც პრაქტიკულად მასში ჩანს ქვეყნებს შორის არსებული ურთიერთთანამშრომლობის ღონეები.

ერთის მხრივ, ვიზა ხელს უწყობს მიგრანტთა რეციპიენტ ქვეყანაში იმიგრაციის სურვილის რეალიზაციას, მაგრამ მეორე მხრივ, მიგრანტის მიერ ამ უფლების მოპოვება რთული პროცესის (მათი ანკეტების მონაცემთა შემოწმება, მიგრანტის მიზნების ქვეყნის ინტერესებთან შესაბამისობის გარკვევა) გავლას მოითხოვს და ამისათვის საკმაოდ ხანგრძლივი დროა საჭირო (საბუთების განხილვა თითქმის სამი თვის განმავლობაში შეიძლება გაგრძელდეს).

ამიტომაც ქვეყანათა შორის ურთიერთთანამშრომლობის ორი ღონე არსებობს: უვიზო და ვიზიანი.

ამ მიმართებით ქვეყანათა ურთიერთთანამშრომლობის კარგ მაგალითს იძლევა გერმანიასა და პოლონეთს შორის უახლესი წარსულის და თანამედროვე ურთიერთობის ანალიზი.

ბერლინის კედლის აღების შემდგომ პოლონეთთან მეგობრობის აღდგენისა და კეთილგანწყობის გამოხატვის სურვილით მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება, რომლითაც პოლონეთის მოქალაქეები - მიგრანტები არ საჭიროებდნენ გერმანიის ვიზას. ძალზე სწრაფად პოლონელმა მიგრანტებმა პირდაპირი გაგებით თითქმის “დაიპყრეს” ბერლინი და მთელი გერმანია. სტიმული მისცეს შვეიცარიის აყვავებას და შრომის ბაზარზე დაძაბულობის ხელოვნურად შექმნას. ამიტომ გერმანია შეეცადა შეეცვალა უვიზო ურთიერთობა - ვიზიანით. ეს ნაბიჯი აღქმული იქნა როგორც ქვეყნებს შორის წარსული დაძაბული ურთიერთობის აღდგენის მცდელობა. ამიტომ და გათვალისწინებითაც, რომ ვიზის შემოღებით შეიძლებოდა გარკვეული წინააღმდეგობები შექმნოდა განვითარების პირველ სტადიაში მყოფ პოლონეთის ეკონომიკას, მათ შორის უვიზო ურთიერთობა საწყის პირობებთან შედარებით უფრო “ფორმალური” შინაარსით დარჩა. ხოლო რეალურად გამკაცრდა მიგრაციული კონტროლი. ამ ურთიერთობაში ყველაზე საინტერესო ისაა, რომ მიუხედავად მიგრაციული კონტროლის გამკაცრებისა, იგი მეორეხარისხოვნად აღიქმება. (გვ. 56)¹⁹⁾

ვიზის, როგორც საქართველოს მიგრაციული პოლიტიკის თუ სხვა ქვეყნებთან ურთიერთთანამშრომლობის ხელშეკრულებების პრაქტიკაში რეალიზაციის შინაარსის მქონე დოკუმენტის მიმართ დამოკიდებულების არსებობა განვილი

* უკვე ძალაშია “მიგრანტთა ინსპექტირების შესახებ” კანონით სერტიფიკატის ეწოდება ბარათი.

¹⁹⁾ Д. Мейснер. Политические и административные структуры по вопросам Миграции. МОМ. материалы семинара. М, 13-17 июля 1992 года.

პერიოდში, სახელმწიფოდ ჩამოყალიბების რთული, ობიექტური პროცესების შედეგად უნდა იქნას მიჩნეული. ამიტომაც მდგომარეობის ქვემოთ მოყვანილი ანალიზი დადებითთან შედარებით მეტი უარყოფითი მხარეებით ხასიათდება და მთლიანად გადახედვას საჭიროებს.

კერძოდ, საქართველოს მოქმედი კანონმდებლობით, განსაზღვრული კატეგორიის უცხოელ მიგრანტებს, რომელთაც ესაჭიროებათ საქართველოში შემოსვლისა და ყოფნის ვიზა, მისი მიღებისათვის უნდა მიმართონ საზღვარგარეთ არსებულ საკონსულო დაწესებულებებს. ან საქართველოში - საგარეო საქმეთა საკონსულო სამსახურებს.

ამ ზოგად საკანონმდებლო განსაზღვრებაში, თვით ვიზის, როგორც სახელმწიფო (თუნდაც მიგრაციული) პოლიტიკის შინაარსის გაურკვევლობის გარდა, კიდევ უფრო საგანგაშოა ის, რომ ვიზით ღვინდება ქვეყანაში ყოფნის მხოლოდ ვადა (განსაკუთრებით კანონებში ბოლო დროს მომხდარი ცვლილებებით. იხ. ცხრილი 1). დაშვებულია უცხოელი მიგრანტის მიერ საქართველოში ნებისმიერი საქმიანობა (ანაზღაურებით ან უამისოდ). პრაქტიკულად საქართველოში ვიზით მყოფი უცხოელი მიგრანტი გათანაბრებულია საქართველოს მოქალაქესთან (რჩება მხოლოდ განსხვავება არჩევნების თუ თანამდებობრივი რანგების დაკავების უფლებებში). თუ გაეითვალისწინებთ იმასაც, რომ კანონებითვე (კანონების თაობაზე უკვე იყო აღნიშნული წინა თავებში) დადგენილია ვიზის ვადის ხშირი დარღვევის შემთხვევაშიც კი მხოლოდ ჯარიმის გადახდა, გამოდის რომ საქართველოს როგორც სახელმწიფოს დაინტერესება მხოლოდ ვიზის ღირებულებით თუ ჯარიმებით თანხების ბიუჯეტში შეტანაში ელინდება. თითქმის მთლიანად უგულებელყოფილია უცხოელ მიგრანტთა საქართველოში ქვეყნის უშიშროების უზრუნველყოფის ძირითადი პოზიციების, თუნდაც ღებოგრადი უფიქროსი და შრომის ბაზრის ინტერესების დაცვა, რომ არაფერი ვთქვათ კანონით აკრძალული საქმიანობის შესაძლო სტიმულირების თაობაზე.

ნათქვამის დასადასტურებლად ვიტყვით იმასაც, რომ უცხოელი მიგრანტი შეიძლება შემოვიდეს ვიზით - კანონით განსაზღვრული (გარკვეული) დროით, საქმიანობის მიზნისა და სფეროს განუსაზღვრელად, საქართველოში ყოფნის დროს იპოვოს ორგანიზაცია, რომელიც მას მისცემს სამუშაოს და დასაქმდეს; ამავე ორგანიზაციის წარდგინებით გააგრძელოს არაუმეტეს ერთი წლით ვიზის ვადა და ამ ვადის გასვლის შემდგომ, თუ მას სურვილი ექნება, დაუსრულებლად აგრძელოს მისი ვადა.

შეიძლება ითქვას, კანონმდებლობის ასეთი არასრულყოფილების შედეგია, საქართველოსა და სხვა ქვეყნებს შორის უვიზო ურთიერთობაზე დადებული ხელშეკრულებების პოზიციებში გაურკვევლობა და გარკვეული წინააღმდეგობები.

ამ ხელშეკრულებებში უვიზო ურთიერთობათა შეთანხმებას უფრო პოლიტიკური განაცხადის შინაარსი აქვს. ისინი სახელმწიფოებრივ მიგრაციული პოლიტიკის "წარჩოებისა" თუ მექანიზმების ამოქმედების გათვალისწინების გარეშე, საქართველოს სინამდვილეში უფრო დაბნეულობას უწყობს ხელს. არ იძლევა ქვეყნებს შორის მიგრაციების ხელშეწყობის თუ შეზღუდვის მხრივ მდგომარეობის განზოგადებისა თუ კონტროლის საშუალებას. ენახოთ რა მდგომარეობაა ამ მხრივ:

კანონი „საქართველოში უცხოელთა დროებით შემოსვლის, ყოფნის და გასვლის შესახებ“ (მოქმედი 1993 წლის 27 ივლისიდან)		1997 წლის 28 ოქტომბერს მომზადარი ცვლილებებით დარჩა ან დაემატა
1. კერძო ვიზიტი	←	1. უცხოელის პირადი შემადგენლობა, საქართველოს მოქალაქის ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრების მოწვევაა.
• ტურისტული ვიზა • კერძო მოწვევით • სამკურნალოდ • სასამართლო პროცესში მონაწილეობა	-ძალაშია 3 თვე ← -ძალაშია 6 თვე -მოწვევით, ძალაშია პროცესის განმავლობაში -შეტყობინებით, ძალაშია პროცესის განმავლობაში	2. უცხოელის პირადი შუამდგომლობა ან ტურისტული ორგანიზაციის შუამდგომლობა
2. საქმიანი ვიზიტი	←	3. საქართველოში რეგისტრირებული იურიდიული პირის მოწვევა
3. სამუშაოდ		
• კონტრაქტის საფუძველზე • უცხოელ ორგანიზაციათა თანამშრომლები	-კონტრაქტის პერიოდი -სამუშაო პერიოდი.	
4. სამეცნიერო, კულტურულ და სპორტულ ღონისძიებებში მონაწილეობა	-ორგანიზატორთა მოწვევის პერიოდი	
5. ქველმოქმედება	-ძალაშია 6 თვის განმავლობაში	
6. სასწავლებლად	-მიწვევით, პროცესის ხანგრძლივობით	
ოფიციალური ვიზიტი	←	4. სახელმწიფო ხელისუფ- ლების ან ადგილობრივი თვითმმართველობისა და მმართველობის ორგანოებით მოწვევა
7. საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული სხვა შემთხვევები.		

- **ბულგარეთი** - დიპლომატიური, სამსახურებრივი თუ ჩვეულებრივი პასპორტების ქონის მიუხედავად, ყველა კატეგორიის მიგრანტს ქვეყანაში ყოფნის უფლება ეძლევა მაქსიმუმ 90 დღის ვადით. ორივე მხარის მიგრანტებს ჩამორთმეული აქვთ მუშაობის უფლება და ამას არეგულირებს თითოეული ქვეყნის კანონმდებლობა. ეს განსაზღვრება მომგებიანია ბულგარეთისათვის, მაგრამ წამგებიანია საქართველოსათვის, რადგან (როგორც უკვე იყო აღნიშნული) საქართველოს ჯერ-ჯერობით არ გააჩნია შრომითი იმიგრაციის მარეგულირებელი კანონმდებლობა, ამიტომ ბულგარელ მიგრანტებს შეუძლიათ საქართველოში ყოფნის დროს იმუშაონ.
- **უნგრეთი, ირანი, ჩინეთი** - უვიზო ურთიერთობა ეხება მიგრანტთა იმ კატეგორიებს, რომელთაც გააჩნიათ დიპლომატიური ან სამსახურებრივი პასპორტები. მათ ქვეყანაში ყოფნის უფლება ეძლევათ მაქსიმუმ-30 დღით.
- **რუმინეთი, თურქეთი, სლოვაკეთი** - იგი ეხება ზემოთ მოყვანილი ქვეყნების მიგრანტთა კატეგორიებს, მხოლოდ ქვეყნებში ყოფნის ვადა გაზრდილია მაქსიმუმ-90 დღემდე.

ამავე დროს, **უნგრეთთან** დადებული ხელშეკრულებით, 30 დღეზე მეტი ხნით დარჩენის სურვილის რეალიზაციისათვის საკმარისია ერთი ქვეყნის დიპლომატიურმა თუ საკონსულო წარმომადგენლობამ ამის შესახებ წერილობითი თხოვნით მიმართოს მეორის შესაბამის ორგანოებს და შეიძლება ქვეყანაში უვიზოდ ყოფნის ვადის გაგრძელება კიდევ მაქსიმუმ 90 დღემდე, მხოლოდ საქართველოს კანონმდებლობიდან გამომდინარე ამისათვის საჭიროა ეიზა და იგი გაიცემა საქართველოში მყოფ უნგრელ მიგრანტზე მისი ღირებულების გადახდის გარეშე?

ჩინეთთან და **ირანთან** შეთანხმებით კი მიგრანტებმა ქვეყანაში უვიზოდ ყოფნის ვადის გაგრძელებისათვის უშუალოდ უნდა მიმართონ რეციპიენტი ქვეყნის შესაბამის ორგანოებს?

- **„დსმ“-ს ქვეყნები** - საქართველო 1995 წლის აგვისტოს შეუერთდა დსმ-ს წევრი ქვეყნების მიერ 1992 წელს უვიზო ურთიერთობაზე დადებულ ხელშეკრულებას.

ე.წ. „გამჭვირვალე“ სასაზღვრო ურთიერთობა, ყოფილ საბჭოთა კავშირში შემავალ რესპუბლიკებს შორის არსებული მიგრაციული კონტროლის, თუნდაც საპასპორტო თუ ჩაწერა-ამოწერის ინსტიტუტებთან შედარებითაც კი, საერთოდ განუსაზღვრელ მდგომარეობაში აყენებს დღეს დამოუკიდებელ, ემიგრაციულ, თუ იმიგრაციულ - ტრანზიტულ ქვეყნებს, იწვევს როგორც დემოგრაფიულ, ისე ეროვნული უშიშროების, მიგრანტთა აღრიცხვის, ინფორმაციის გაცვლისა თუ კონტროლის, ანუ ქვეყნების დამოუკიდებლობის უმნიშვნელოვანესი ატრიბუტიკის შინაარსის დეფორმაციას. პოლიტიკური მიზნებით დადებული ხელშეკრულების შედეგები რეალურად დადებითის ნაცვლად უფრო უარყოფითი მხარეებით-ქაოსური ფორმებით ხასიათდება, არამხოლოდ დსმ-ს სივრცეში, არამედ დსმ-ს სივრცის გარეთ და გარედან უკანონო მიგრაციების სტიმულირების შესაძლებლობასაც კი ქმნის.

საბოლოოდ, ყოველივე ზემოთქმული ასეთი დასკვნის საფუძველს გვიქმნის: როგორც საქართველოს კანონმდებლობის, ისე სხვა ქვეყნებთან უვიზო ურთიერთობაზე ხელშეკრულებების გადახედვა - ერთ კონცეპტუალურ - პოლიტიკურ განსაზღვრებაში მოყვანა გადაუადებელი ამოცანაა და შემდეგი მიმართულებით უნდა შემუშავდეს:

- „იმიგრაციის შესახებ“ ცივილური კანონის მიღებამდე, უნდა დაჩქარდეს შრომითი თუ სხვა მიზნებით მიგრანტთა დროებითი იმიგრაციის თაობაზე

კანონქვემდებარე აქტის მიღება. მისი მიხედვით მოხდეს ვიზების ქვეკლასებად დაყოფა და ამით ვიზის გაცემის საფუძვლების გამყარება.

- საქართველოს, როგორც სახელმწიფოს განვითარების დღევანდელ პირობებში, უკვე დაუშვებელია ვიზის მიღება ან მისი გაგრძელება საქართველოში.
- არსებული უვიზო ხელშეკრულებები უნდა გადაიხედოს თუნდაც ორ სიბრტყეში.

1. ღსმ-ს გარდა სხვა ქვეყნებს შორის ურთიერთობაში მიგრანტთა დროებით ყოფნა დასაშვები უნდა იყოს მაქსიმუმ 90 დღე (იხე როგორც არის მიზნული განვითარებულ ქვეყანათა უმეტესობაში). იშვიათად, ისიც მხოლოდ რეციდივით ქვეყნის ინტერესების პრიორიტეტით, ქვეყანაში მიგრანტის ყოფნის ვადა შეიძლება გაგრძელდეს, წელიწადში ერთხელ, მაქსიმუმ 90 დღით.

2. ღსმ -ს ქვეყნებთან უვიზო ურთიერთობათა ფორმირება, ამ მიმართებით შენგენის თუ ინგლისის თანამეგობრობის ქვეყნების ურთიერთობის დონესთან შედარებით, ჯერ კიდევ მხოლოდ ფორმირების საწყის სტადიაშია. ამიტომ, საჭიროა განისაზღვროს უვიზო ურთიერთობის ვადა. არსებობს ჩვენი დასკვნის საწინააღმდეგო მოსაზრებაც, თითქოს საქართველოსათვის როგორც ემიგრაციული ქვეყნისათვის, უვიზო ურთიერთობის ვადით შემოსაზღვრა ღსმ-ს ქვეყნებში მყოფი საქართველოს მოქალაქეთა-მიგრანტთა სოციალური დაცვის მხრივ მდგომარეობის გაართულებებს გამოიწვევს. მაგრამ, ჩვენი აზრით, ყოველივე ღსმ-ს უკვე დემოგრაფიული და საქართველოს უახლესი პერსპექტივების ფონზე საფუძველს მოკლებულია.

ისევე, როგორც ინგლისის დროებითი მიგრანტებისათვის - ვიზიტორებისათვის მიღებული აქვს ქვეყანაში უვიზოდ ყოფნის მაქსიმალურ ვადად ექვსი თვე. საქართველოშიც ასეთივე ვადა უნდა დადგინდეს ღსმ-ს მიგრანტებისათვის. იმ განსხვავებით, რომ დროებითი მიგრანტებს საქართველოში მიგრაციის სამსახურების სახელზე ქვეყანაში ყოფნის ვადის გაგრძელების შესახებ წერილობითი განცხადების საფუძველზე გართულების გარეშე გაუგრძელდეთ ვადა კიდევ მაქსიმუმ ექვსი თვით. ზოლო მათ შორის შრომითი მიგრანტების ვადის გაგრძელების ხანგრძლივობა განისაზღვროს დამსაქმებელი ორგანიზაციის წერილობითი შუამდგომლობის საფუძველზე.

ჩვენ უკვე საკმაოდ დეტალურად განვიხილეთ მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნების პოზიცია ვიზის, როგორც ქვეყნის გარეთ რეციდივით ქვეყანაში მიგრანტის იმიგრაციის უფლების მქონე დოკუმენტის მნიშვნელობის შესახებ და მის გაცემაში საგარეო საქმეთა სამინისტროს საკონსულო სამსახურების პრეროგატივასთან (საკონსულო სამსახურების დასაქმებულთა თითქმის 50%-ი მიგრაციის სამსახურებით არის წარმოდგენილი) ერთად მიგრაციის სამსახურების უშუალო მონაწილეობის საკითხში. აღსანიშნავი დაგვრჩა კიდევ ერთი ზოგადი დასკვნა, როცა ზემოთ მოყვანილთან ერთად სხვადასხვა ქვეყანაში, მაგალითად აშშ, ვიზა 35 ქვეკლასად იყოფა და სავიზო პოლიტიკა თავისი შესაბამისი მექანიზმებით როცა განსაზღვრულია, მაშინ ვიზა-უფლება რეალობაში თითქმის ემთხვევა -რეალიზდება რეციდივით ქვეყნის საზღვარზე ნებართვით (მაგალითად, ჩვენს მიერ რუსეთში-მოსკოვის კანადის საკონსულოში მოპოვებული ინფორმაციით, საკონსულოს ფუნქციონირებაში საიმიგრაციო სამსახურების უშუალო საქმიანობის შედეგად, მათ მიერ გაცემული კანადის ვიზიდან მაქსიმალური 5-10%

შეიძლება არ იქნას რეალიზებული კანადის სახელმწიფო საზღვარზე - სასაზღვრო გამშვებ პუნქტში, შესაბამისი ნებართვით).

ასეთ საერთაშორისო და საქართველოს რეალიზების ფონზე, თითქმის შეუძლებელია მხოლოდ ვიზაზე დაყრდნობით მიგრაციული პროცესების აღრიცხვის, მართვისა და კონტროლის სისტემის ამოქმედება. თუ გათვალისწინებთ იმასაც, რომ საქართველოში შემომსვლელ უცხოელ მიგრანტთა 70-80%-ი საქართველოსთან უვიზო ურთიერთობის ხელშეკრულების მქონე ქვეყნების მოქალაქეები არიან, მაშინ არა მხოლოდ მიზანშეწონილი, არამედ აუცილებელიც ხდება გარე მიგრაციული პროცესების აღრიცხვის, მართვისა და კონტროლის ახალი სისტემის მოქმედების საფუძვლად - ინსტრუმენტად, მსოფლიოს ბევრი განვითარებული ქვეყნის ანალოგიით, ახალი დოკუმენტის-მიგრანტის სერტიფიკატის შემოღება.*

ამ ნაწილის მე-3 თავში მოყვანილი, მთელი რიგი განვითარებული ქვეყნების გარე მიგრაციული პროცესების აღრიცხვიანობის, მართვისა და კონტროლის ნიმუშებზე დაყრდნობითა და საქართველოს პირობებისათვის მათი განზოგადებით (თუნდაც უკვე აღნიშნულ, 1996 წლის თბილისის აეროპორტში სამთვინი ექსპერიმენტის დროს სერტიფიკატის ნიმუშის აპრობაციით მიღებული შედეგების), ქართული სერტიფიკატის წარმოდ-გენილ ნიმუშებს საფუძვლად დაედო ორი ძირითადი მიზნის მიღწევა:

- საქართველოში, როგორც ემიგრაციული ქვეყანაში - გარე მიგრაციულ პროცესებში მონაწილე საკუთარ მოქალაქეთა (საერთოდ მუდმივ მცხოვრებთა) მიგრანტთა აღრიცხვის, ხოლო უცხოელ მიგრანტთა აღრიცხვა - კონტროლის (ინსპექტირების) აუცილებლობა. ხოლო პერსპექტივაში, მეზობელ ქვეყნებში თუ საერთოდ საქართველოს გარშემო, თუნდაც მსგავსი სერტიფიკატების შემოღებით ცივილური მიგრაციული გარემოს შექმნის პირობების შესაბამისად, კონტროლის მხოლოდ უცხოელ მიგრანტთა მიმართ გამოყენების გათვალისწინებით.
- მიგრაციის აღრიცხვის, მართვისა და კონტროლის ახალი სისტემის ამოქმედებისა და განვითარების პირველ ეტაპზე საქართველოში სხვადასხვა

* მიგრანტის სერტიფიკატის იდეა ჩემსი მსოფლიო გააზრებული იქნა ჯერ კიდევ 1995 წელს და მას ზუსტად მოყვანილობით შედარებით, ჩანაიყენეთ, მიგრანტის - პირველ რიგში საქართველოს მოქალაქის, აუცილებლობის შემთხვევაში, სახელმწიფოსაგან - დახმარების მინიმალური გარანტიები უნდა პასიონდა. მაგალითად, მსოფლიოში ცნობილია, რომ მიგრანტთა უკუგზავრაც ხელისშეშლელ და ძალადებით მისი უკანონო მიგრანტად გახდომის შესაძლებელ პირობად მჩაქეულობა, უკან დასაბრუნებელი სასაზღვრო ბაღიყის შესაძენი ფულის არ ქონა, ამიტომაც საქართველოს ასეთ მიგრანტებს, თუნდაც სახელმწიფოსაგან, ამის უზრუნველყოფის გარანტი უნდა პასიონდა და ა.შ. მოუწოდებდა მისა, რომ წყვეტ დავეთამინეთ აზრს საქართველოს გარდასარების დღევიანდელ ეტაპზე მისი გადაყადების თაობაზე. გვგონია, რომ სახელმწიფოში შექმნილი დემოგრაფიული თუ გარე მიგრაციული მდგომარეობის სიმწვაყის კიდევ უფრო გათავითცნობიერება და გარე მიგრაციის აღრიცხვის, მართვისა და კონტროლის სისტემის ამოქმედების პირველურად, საქართველოსი მამაც მოუწვევის საკუთარ მიგრანტთა სოციალური დაცვისა და უკუგზავრაც ხელშეწყობის მიზნით, ჩვენი ჩანაიყენისაგან შესოტრიალება: აქვე გვჩნდა აღნიშნოთ, რომ სერტიფიკატმა ქვეყნის მოყვანილ ნიმუშებამდე საკმაოდ გრძელი და შრომატყუადი, თათქის ორ წლამი პერსიდა გააბრა. არ შეიძლება არ აღნიშნოს, ჩვენთან ერთად დასაწყისში ფ. მაიხურასის, ფ. ივანჯაყისის, დ. პავლიაშვილის და შენდგომ წინააღყუობაში დასაწყებელი მუგობრების დიდი ჯგუფის და განსაკუთრებით დტოლყუობა და გამაწყებების მანისტრის ბატონი ფ. ივანჯაყისის წყლილი.

სახელმწიფო უწყებებში მიგრაციის სფეროს საკითხების აღსრულების კოორდინაცია, მეტი ურთიერთ - შემაჯავებელი მოქმედების ხელშეწყობა.

სერტიფიკატი უნდა გახდეს “გაფანტულ” ფუნქციათა “შემკერელი” (ამის შესახებ დეტალურად მოცემულია ქვემოთ ცალკე თავში). მისი მეშვეობით სტიმული უნდა მიეცეს ახალი წესებისა და ნორმების აპრობაციას და საბოლოოდ მათ დაკანონებას მიგრაციის ახალ სისტემაში.

ამ თავისებურებათა გათვალისწინებით საქართველოში მიგრანტის სერტიფიკატი იქნება: საქართველოში მუდმივად მცხოვრებთათვის (საქართველოს მოქალაქეებისათვის, მოქალაქეობის არ მქონეთათვის და იმიგრანტის სტატუსის მქონეთათვის); დამატებით ქვეყნის გარეთ ბავშვების გაშვილებისა თუ ემიგრაციაში მოძრაობის მაღალი ინტენსივობის არსებული მდგომარეობიდან გამომდინარე, ცალკე “ბავშვების სერტიფიკატი” და უცხოელთათვის. დამატებით ქვეყნის ტრანზიტული და ტურისტული ფუნქციის განვითარების გათვალისწინებით, ცალკე “ტრანზიტულ მიგრანტთა სერტიფიკატი” და “ტურისტთა სერტიფიკატი”.

რაც შეეხება მიგრანტთა შესახებ აღრიცხვის და უცხოელთა ინსპექტირება - კონტროლის შედეგად მოსალოდნელი “ირიბი” მაჩვენებლის ნუსხას, იგი ჩვენი აზრით კარგად ჩანს ამჟამად სახელმწიფო მმართველობის მაღალ დონეზე განხილვის პროცესში მყოფ, ქვემოთ მოყვანილი ნიმუშებიდან. ვფიქრობთ, რომ ისინი მიგრანტის თაობაზე ინფორმაციის იმ “ღოზით” მიღების საშუალებას იძლევიან, რომელიც უფრო საქართველოს დღევანდელი და უახლესი პერსპექტივების მოთხოვნებს შეესაბამება და რათქმუნდა მიგრაციის მართვის სისტემის ამოქმედების შემდგომ შეიძლება შესწორდეს.

ჩვენი აზრით სერტიფიკატის “ტექნიკური” მახასიათებლები შემდეგი სახის უნდა იყოს:

- საქართველოს მუდმივად მცხოვრებ თუ უცხოელ მიგრანტთა სერტიფიკატები ფერით უნდა განსხვავდებოდნენ ერთმანეთისაგან.

ამის მიზანშეწონილობაზე მიუთითებს 1996 წელს თბილისის აეროპორტში სერტიფიკატების ფერით განსხვავების დადებითი შედეგები. იგი ჩვენი აზრით საკმაოდ ეფექტურ პირობას შეიცავს. ამ მიმართებით ცნობილია შენგენის ქვეყნებში საზღვრის კვეთის დროს სატრანსპორტო მოძრაობაში შეუქნიშნის გამოყენება, ინგლისში შემოსვლისა და გასვლის სერტიფიკატებიც ფერით განსხვავდებიან. ჩვენი აზრით, საქართველოში როგორც საქართველოში მუდმივად მცხოვრებთა-მიგრანტთა, ისე უცხოელ მიგრანტთა მიმართ სერტიფიკატების გამოყენების პირველ ეტაპზე, მათი ფერით განსხვავება მიგრანტებს რომელთათვისაც დამახასიათებელია ინტენსიური მოძრაობა, უქმნის მიგრაციის აღრიცხვის თუ მართვა - კონტროლის ახალი სისტემის მარტივად აღქმის, მის მოთხოვნათა სიღრმისეულად გათვითცნობიერების (დამახსოვრების) პირობებს. თუ ამას დაემატება სასაზღვრო - გამშვებ პუნქტებში გასვლა-შემოსვლის პროცედურებში მწვანე და წითელი კარების პრინციპი-სერტიფიკატის ფერების შესაბამისი განსხვავებაც, ჩვენი აზრით, მთლიანობაში გაადვილებს მიგრაციის სისტემის ფუნქციონირებას (მწვანე და წითელი კარების პრინციპის თაობაზე დეტალურად იხილეთ ქვემოთ ცალკე თავში).

- სერტიფიკატი მიგრანტთათვის მოხმარების - ქონის (ტარების) მხრივ მარტივი, (ყოფილ საბჭოთა კავშირის საზღვარზე თუ ცალკეულ ქვეყნებში აპრობირებული), “მოსახვეი ტალონის” პრინციპით უნდა ხასიათდებოდეს; გარე მიგრაციაში მონაწილე ყველა მიგრანტის მოძრაობის დაწყების და დასრულების პროცესს უნდა ასახავდეს. კერძოდ, სერტიფიკატის მოსაჩვეი.

პირობითად მოხეული “საემიგრაციო ნაწილით” საზღვარზე ბოლოვდება როგორც ყველა მიგრანტთა აღრიცხვიანობის, ისე უცხოელ მიგრანტთა ქვეყნის შიგნით თუ საზღვარზე ინსპექტირების პროცესი.

- სერტიფიკატმა უნდა მოგვცეს ერთის მხრივ ყველა კატეგორიის მიგრანტთა აღრიცხვიანობის, მათ მოძრაობაზე: როგორც საზღვარზე, ისე ქვეყნის შიგნით და გარეთ. კომპიუტერული ზედამხედველობის საშუალება, ხოლო მთელ რიგ პირობებში უცხოელ მიგრანტთა ქვეყნის შიგნით კანონიერების ფარგლებში საქმიანობის გადამოწმებისა და ეადის დარღვევაზე როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე საზღვარზე. პირდაპირი რეაგირების - ინსპექტირების საშუალება.
- იმისათვის, რომ გამოირიცხოს, მიგრანტის მიერ სერტიფიკატის მოხეული “საემიგრაციო ნაწილის” დაკარგვა ან გაფუჭება (ისევე როგორც აშშ-ი), იგი პასპორტის ზომისა და მასში ჩაკრული (მისი პასპორტიდან აღვილად მოხსნის შესაძლებლობით) უნდა იყოს. ამით შესაძლებელია მოიხსნას საკუთარ მოქალაქეთათვის თუ უცხოელ მიგრანტთათვის პასპორტში საზღვრის კვეთის აღმნიშვნელი ბეჭდის დარტყმის აუცილებლობა.
- ისევე როგორც აშშ. ავსტრალიაში, ახალ ზელანდიაში და სხვა ქვეყნებში მიგრანტებისათვის საზღვრის კვეთამდე - ინსპექტირებამდე სერტიფიკატის წინასწარი გაცემის პრაქტიკიდან გამომდინარე, უცხოელი მიგრანტებისათვის იგი უნდა გაიცეს საზღვრის გარეთ: საქართველოს საკონსულოებში ან საქართველოში მომავალ სამგზავრო - სატრანსპორტო საშუალებებში ან მათი ბილეთების სალაროებში, ან ძალზე შეზღუდულად უშუალოდ საზღვარზე; საქართველოში მუდმივად მცხოვრები, ემიგრაციის მსურველი მიგრანტებისათვის, სერტიფიკატი უნდა გაიცეს ქვეყნის შიგნით: სამგზავრო - სატრანსპორტო საშუალებებში ან მათ საბილეთო სალაროებში ან ამ უკანასკნელთან ერთად სხვა სალაროებში. სადაც ხორციელდება ფულადი სახსრების შეტანა.

ამგვარად, ქვემოთ მოყვანილი ნიმუშებიდანაც კარგად ჩანს თუ როგორი განსხვავებაა საქართველოში მუდმივად მცხოვრებ და უცხოელ მიგრანტთა ინსპექტირებაში. თუ უცხოელ მიგრანტთა სერტიფიკატი პირდაპირი გაგებით აღრიცხვა - ინსპექტირების ძირითადი საშუალებაა, საქართველოს მუდმივად მცხოვრებთათვის იგი უფრო სტატისტიკური შინაარსის მქონე ფორმაა.

ეს უკანასკნელი, საქართველოს სახელმწიფოებრივი განვითარების დღევანდელ ეტაპზე საშუალებას იძლევა მისი მეშვეობით მეტად იქნას დაცული ემიგრაციაში (დროებით თუ მუდმივად) მყოფი საქართველოს მოქალაქეთა საქართველოს კონსტიტუციის აღიარებული უფლებები.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, საბჭოთა იმპერიის დაშლის შემდგომ საქართველოს ჯერ კიდევ არაცივილურ მიგრაციულ გარემოში, საქართველოს მოქალაქის-მიგრანტის კონსტიტუციით აღიარებული “მფარველობისა” თუ “უფლებათა დაცვის” მიზნით, დღეს ერთის მხრივ - აუცილებელი ხდება მიგრაციის მიზნების, მიზეზებისა და რეციპიენტ ქვეყნებში მათი მდგომარეობის თუნდაც ელემენტალური (სტატისტიკური) ცოდნა, რათა სახელმწიფომ გამოძებნოს მათი მდგომარეობის გაუმჯობესების თუ დაცვის საშუალებები, როგორც საქართველოში, ისე საქართველოს გარეთ.

მეორე მხრივ, საქართველოს მოქალაქეთა (თუ საერთოდ საქართველოში მუდმივად მცხოვრებთა) გარე მიგრაციაში დროებით თუ მუდმივი მიგრაციის მაჩვენებელი თავისთავად აკორექტირებს საქართველოში ამა თუ იმ პერიოდში მცხოვრებთა რიცხოვნებას, საშუალებას იძლევა შეფასდეს საქართველოს

დემოგრაფიული მდგომარეობა და ყოველივე ეს მთლიანობაში დაუკავშირდეს ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების შესაძლებლობებს, თუნდაც ისეთ სფეროებში, რომლებიც მოსახლეობის დასაქმებას, თუ მომსახურებას ეხება.

აქედან გამომდინარე, დღეს ამ მიმართებით საქართველოსათვის ევროპული თუ სხვა განვითარებული ქვეყნების სტანდარტების პირდაპირ მიყენება, როგორც საქართველოსათვის ისე თვით რეციპიენტი, განვითარებული ქვეყნებისათვის მიუღებელი უნდა იყოს, თუნდაც საქართველოდან უკანონო მიგრაციებისაგან “თავდაცვის” მიზნით.

ამგვარად, საქართველომ პირდაპირი გაგებით არა კონტროლის და სახელმწიფო ზეწოლის მკაცრი მექანიზმებით, არამედ სახელმწიფო ხელშეწყობი ღონისძიებების გატარებით უნდა მართოს (დაარეგულიროს) საკუთარ მოქალაქეთა (მუდმივად მცხოვრებთა) ემიგრაციული პროცესები, რომლებშიც რეციპიენტი ქვეყნების გარკვეული ინტერესებიც ელინდება. ამის საშუალებას, ჩვენი აზრით, სწორედ მიგრანტის სერტიფიკატის ფორმის შემოღება იძლევა.

ივანიაშვილი

● მიგრანტის აღრიცხვა-რეგისტრის სტატისტიკური ფორმის - სერგოიუკაგის შემოღება განაპირობა სამდვარკრეთ საქართველოს მოქალაქეთა კონსტიტუციით და "საქართველოს მოქალაქეობის შესახებ" კანონით განსაზღვრული უფლებების დაყენება და დახმარების აღწერისგან.

● სერგოიუკაგის ნაწილებია: პ-პასპა (1-9 პუნქტი), ავსებთ ვაშტაურებამდე და ბ-შეშისპა (10-13 პუნქტი), რომელთა იესება დაბრუნებისას 16 წლამდე ასაკის ბავშვისათვის იესება ბავშვის სერგოიუკაგია.

● შევითვლით აილოთ შრავალჯერადი გამოკვების სერგოიუკაგია - გალონი.

● გაპგმარებისას თუ დაბრუნებისას სახანდვრო-გაპშეჟა პუნქტებში თქვეს სარგებლობით "შევაზე კარებით" და იქვე გოვით სერგოიუკაგის შესაბამის ნაწილს; იმიგრანტის სტატისტიკის მქონენი სარგებლობენ "წიადი კარებით".

პე პეპაღს პეპაღს პეპ-ს ნაპეპეპეპეპეპე.

პასუხისმგებელი ინსპექტორი

ბ.პ.

___ - ___ წ.

01	02	04	05-დ	06
ა	ბ	გ	დ	ე
✗	✗	✗	✗	✗

0001
ბ
✗

მიგრანტის კონტროლის დეპარტამენტი (მ.პ.)

პასუხისმგებელი ინსპექტორი

ბ.პ.

___ - ___ წ.

პასუხისმგებელი ინსპექტორი

ბ.პ.

___ - ___ წ.

პასუხისმგებელი ნაწილი ბ-შეშისპა შესაბამის დაბრუნებამდე მისი დაკარგვის შესახებ: პოპ-წევი ახალი სერგოიუკაგის იესება

ივანიაშვილი ავსებთ დეპარტამენტში შესაბამისად
გალონი

← მოსახვევი, პირობითად
"საემიგრაციო" ნაწილი

1.3. ბარა მიგრაციის ინფორმაციული ბანკი

საქართველოს გარე მიგრაციის ინფორმაციული ბანკის შექმნის იდეას საწყისი მისცა შენგენის ქვეყნებისათვის მოქმედი ინფორმაციული სისტემის იდეამ. ჩვენი აზრით, პერსპექტივაში ამ მიმართებით იდეის განვითარება გულისხმობს ტერიტორიულად მეზობელ ქვეყნებში (პირველ ეტაპზე სავარაუდოა აზერბაიჯანში და სომხეთში) საქართველოს გარე მიგრაციული პროცესების აღრიცხვის, მართვისა და კონტროლის მსგავსი სისტემის ფუნქციონირების დაწყებას და განვითარების ისეთ ღონეს როცა შესაძლებელი იქნება ასეთ ქვეყნებს შორის შენგენის ქვეყნების მსგავს პრინციპებზე, საბოლოოდ კი ინფორმაციული ბანკის დაფუძნებაზე შეთანხმება.

საქართველოს პირობებში იდეის გამოყენების შესაძლებლობა კი განაპირობა, ერთის მხრივ მიგრანტის სერტიფიკატის როგორც მაჩვენებელთა და მისი მოქმედების თავისებურებებმა. ისე სახელმწიფო უწყებათა შორის მიგრაციის სფეროს მართვის ცალკეული ფუნქციების “გაფანტულობამ” (აღნიშნული უფრო ლეტალურად განხილული იყო წინა თავებში). ჩვენი აზრით, მიგრაციის მართვის სისტემის განვითარებით და “გაფანტულ” ფუნქციათა ერთ უწყებაში თანდათანობით კონცენტრაციით, შეიქმნება ის პირობები, რომლებიც გარე მიგრაციის ინფორმაციის “ქართულ ბანკს” “საერთაშორისო ბანკად” გადააქცევს.

გარე მიგრაციულ ანუ იმიგრაციულ - ემიგრაციულ მონაცემთა ინფორმაციული ბანკის (შემდგომში პირობითი სახელწოდებით იები) შექმნის იდეა არ გულისხმობს მხოლოდ პასიური მდგომარეობის თაობაზე სტატისტიკური მონაცემების შეკრებას, ანალიზსა და განერცობას, არამედ განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს მასთან ერთად მიგრაციის მაჩვენებლების (მიგრანტთა მოძრაობის) დინამიურ ცვალებადობაზე ზედამხედველობას და რეაგირებას.

აქედან გამომდინარე თვით ტერმინი “ბანკი” პირდაპირ საფინანსო ბანკის ანალოგიური ფუნქციონირებით წარმოგვიდგება. ე.ი. მას “აფუძნებს” მიგრაციის (ამჟამად ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტროს სახელწოდებით) სამინისტრო და საქართველოს სახელმწიფო მართვის არსებული სტრუქტურიდან ყველა ის უწყება, რომელთაც ამა თუ იმ ღონეზე კავშირი აქვთ გარე მიგრაციულ პროცესებთან. თითოეული მათგანი ბანკიდან “დოვიდნდების” სახით მიიღებს ინფორმაციას იმ “დოზით”, რომელიც ხელს შეუწყობს მათი ფუნქციების მეტად რეალიზაციას და მიღებული შედეგების ისევ ბანკში დაბრუნებით კი, საერთოდ გარე მიგრაციის მართვისა და კონტროლის სისტემის სრულყოფილად ფუნქციონირების მეტი შესაძლებლობა შეიქმნება.

ე.ი. იები არის ინფორმაციულ - რეაგირებადი საბანკო სისტემა, რომელიც სწრაფად და სახელმწიფო მართვის არსებულ სტრუქტურებთან ნაკლები წინააღმდეგობით, საქართველოს რეალობაში (შეიძლება ითქვას ნაკლები საფინანსო დანახარჯებით და ახალი კადრების მოთხოვნილებით) შექმნის გარე მიგრაციის მართვაში სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავებისა და მისი რეალიზაციის ახალი სისტემის მყარ საფუძვლებს.

* ჩვენი საწყისი იდეას განერცობაში, და მასზე უწყებათა შორის შეთანხმების მიღწევაში დიდი წვლილი მიუძღვის ბატონი ა. გაბუნას და მიგრაციის საერთაშორისო ორგანიზაციის (მსი) კავშირის დახმარებით რეგლამირებული სექსიონალური დროებითი ჯგუფის წევრებს: თესტაციის სამინისტროდან - თ. სამარგველიანს, შინაგან საქმეთა სამინისტროდან - მ. ერეკლავს, საგარეო საქმეთა სამინისტროდან - ქ. გოგოლაშვილს, სოციალური დაცვის,

როგორც წინა თავში ავლენიშნეთ, ინფორმაციის მოპოვების და მასზე რეაგირების ძირითადი ფორმა საქართველოს პირობებში იქნება ქართული სერტიფიკატი. სერტიფიკატი ხდება მიგრაციის სამინისტროს ის “საწესდებო აუცილებელი კაპიტალი”, რომლის საფუძველზე იწყება იები-ის სხვა “დამფუძნებელთა” საქმიანობა, ამ საქმიანობის კოორდინაცია და მასზე ცალ-ცალკე და ერთად პასუხისმგებლობა.

იები-ის ზოგადი მიზნები, ძირითადად ემთხვევა თვით მიგრაციის აღრიცხვის, მართვის კონტროლის მთელი სისტემის მიზნებსაც. რომელიც მართივად ტერმინ “მიგრანტთა ინსპექტირებაში” იგულისხმება (აღნიშნულზე უფრო დეტალურად არის მოცემული ქვემოთ ცალკე თავში). მისმა ფუნქციონირებამ უნდა უზრუნველყოს მიგრაციული პროცესების ისეთ საერთო თავისებურებათა გამოვლენა, როგორიცაა:

- იმიგრაციულ-ემიგრაციული პროცესების აღრიცხვა და მართვა.
- მიგრაციის სფეროში არსებული კანონების აღსრულება.
- წლიური იმიგრაციული კვოტის დაცვა.
- უკანონო მიგრაციების აღკვეთა.
- გარე მიგრაციული პროცესების ხელშეწყობა თუ შეზღუდვა (დემოგრაფიული, შრომის ბაზრის თუ ტურისტული მეურნეობის განვითარების თვალსაზრისით).
- მუდმივ და დროებით - შრომითი მიგრაციების მიმართულება, სტიმულირება თუ შეზღუდვა და ა.შ.

ჩვენი აზრით, იმ ქვეყნებთან შედარებით, რომლებიც მიგრაციის სფეროში გამოირჩევიან როგორც საკანონმდებლო ისე ტექნიკურ - მატერიალური ბაზის მაღალი განვითარებით, განვითარებად ქვეყანა საქართველოში მოკლე პერიოდში შესაძლებელი გახდება იმიგრაციულ - ემიგრაციულ პროცესებში მონაწილე მიგრანტთა მოძრაობასა და საქმიანობაზე ისეთი საკითხების ქვეყნის პოლიტიკის რანგში განხილვა როგორიცაა:

- მიმართულებები, მიზეზები და მასშტაბები.
 - სამომავლო ტენდენციები.
 - “რბილი” თუ “ჰარდი” პოლიტიკის აუცილებლობა.
 - წინააღმდეგობები ადამიანის - მიგრანტის უფლებებისა თუ თავისუფლების რეალიზაციის საქმეში.
 - საზოგადოების პუბლიკური თუ წინააღმდეგობრივი დამოკიდებულება, როგორც საქართველოში, ისე რეციპიენტ ქვეყნებში.
- საბოლოოდ, საქართველოში ამ ამოცანათა აღსრულება, უფრო მეტად და თანაც ცივილურ დონესთან მიახლოებით საშუალებას იძლევა მიღწეულ იქნას:

- ქვეყნის უშიშროების დაცვა და საზოგადოებრივი წესრიგისა და ჯანსაღი ურთიერთობების დამკვიდრება.
- ქვეყნის ტერიტორიის დანაშაულებრივი საქმიანობისათვის გამოყენების დაუშვებლობა.
- ქვეყნის დემოგრაფიული განვითარებისა და შრომის ბაზრის ინტერესების დაცვა.

შრომისა და დასაქმების სამინისტრიდან გ. კალანდაძეს, სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტიდან - ი. ბაღურაშვილს, საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტიდან - თ. ზაქარაიშვილს, მსმ-დან მ. ანდრონიკაშვილს და მსმ-ს და სხვა უწყებათა თანამშრომლებსაც. ამჟამად ბანკის შექმნის თაობაზე უწყებათა შორის შეთანხმება მიღწეულა.

იები-ს მიზნების თუ ამოცანების და მისი ფუნქციონირების მოსალოდნელი შედეგების ასეთი დახასიათების შემდგომ ისეთი შთაბეჭდილება, რომ არ დარჩეს, თითქოს ყოველივე მიღწეული იქნება სისტემის ამოქმედებისთანავე, ვიტყვით: უპირველეს ყოვლისა საჭიროა მისი ყველა სასაზღვრო - გამშვები პუნქტის ინფორმაციის მომცველობით ამოქმედება. შემდგომ "იმიგრაციის შესახებ" ახალ კანონში მიგრაციის მართვის სისტემაში აპრობირებული ხელშემწყობი თუ შემზღუდავი ფორმების და მთლიანად მიგრაციის სახელმწიფო ცივილური პოლიტიკის ასახვა ე.ი. თუ ყოველივეს დროში აღვიქვამთ, საქართველოში იები-ის სრული ფუნქციონირება შეიძლება 2-5 წელიწადში იქნას მიღწეული.

(იები-ის დამფუძნებელთა და ბანკს - (მკლ-ს) შორის ურთიერთობის ბლოკ-სქემის ნიმუში მოცემულია წინა თავში. იხ. ნახ.3).

2. სასაზღვრო - მიგრაციული კონტროლის ქართული მოდელი და ფუნქციონირების ფორმები

სანამ უშუალოდ სასაზღვრო - მიგრაციული კონტროლის ქართული მოდელის განხილვაზე გადავიდოდეთ, ჩვენი აზრით საჭიროა კიდევ ერთხელ შეაჩეროთ ყურადღება ამ მოდელის ფუნქციონირების თავისებურების განმსაზღვრელ ზოგიერთ წინაპირობაზე:

- ქვეყნის ბუნებრივი პირობები.

საერთოდ ცნობილია, რომ ბუნებრივი პირობებიდან, კერძოდ საზღვრის ბუნებრივ - რელიეფურ ზღუდეებს, ისეთებს, როგორიცაა ზღვები, თუ ოკეანეები და მთები, გარკვეული მნიშვნელობა აქვთ, არამხოლოდ საზღვრის მთელი პერიმეტრის, არამედ თვით სასაზღვრო-გამშვებ პუნქტებში მიგრაციის კონტროლის ფუნქციონირების მხრივაც. მაგალითად, ავსტრალიის თუ ინგლისის (რადგან ისინი ოკეანეებით თუ ზღვებით არიან შემოსაზღვრული) კონტროლის სისტემა უფრო ქვეყნიდან გასვლის კონტროლზეა მიმართული. საქართველოს პირობებში საზღვრის მთელი პერიმეტრის უდიდესი ნაწილი, გარდა სამხრეთ-აღმოსავლეთი ნაწილისა, ბუნებრივი რელიეფური ზღუდეებითაა შემოსაზღვრული, ხოლო თვით სახმელეთო საზღვარზე სასაზღვრო-გამშვები პუნქტები ძირითადად განლაგებულია მდინარეთა ხეობებში გამავალ სატრანსპორტო არტერიებზე.

- ქვეყნის ტერიტორიული სიდიდე.

სისტემის გამართული მოქმედებისათვის (სწრაფი რეაგირების მხრივაც) გარკვეული მნიშვნელობა აქვს არა მხოლოდ საზღვრების ბუნებრივ “კარჩაკეტილობას”, არამედ ქვეყნის ტერიტორიულ სიდიდესაც. ე.ი. პირობითად, ტერიტორიის სიდიდეზეა დამოკიდებული სასაზღვრო-გამშვებ პუნქტებს შორის არა მხოლოდ სატელეფონო-ელექტრონული, არამედ სატრანსპორტო კავშირების უზრუნველყოფის და აქედან გამომდინარე, უკანონო მიგრაციების აღკვეთის, თუ საერთოდ მიგრაციული პროცესების მართვის და კონტროლის სისტემის ეფექტურობა. ამით იმის თქმა გვინდა, რომ რუსეთის უზარმაზარი ტერიტორიის პირობებში ძალზე რთულია მთელი სისტემის ფუნქციონირება. მაშინ როცა მის გარეშე შეუძლებელი ხდება, ავსტრალიის თუ ინგლისის მსგავსად თვალყური ადევნო სასაზღვრო-გამშვები პუნქტების გავლის შემდგომ ქვეყანაში მიგრანტთა თუნდაც იმ კატეგორიებს, რომლებიც შემოსვლის დროს ინსპექტირებისას ეჭვს იწვევდნენ. აქედან გამომდინარე, თუ ავსტრალიაში და ინგლისში სასაზღვრო-გამშვებ პუნქტებში შემოსვლის დროს პროცესი შედარებით “შერბილებულია” და მიჩნეულია, რომ მიგრანტის (გარდა პასპორტის შემოწმებისა) მიმართ დაუჭვების მიუხედავად, საზღვარზე მის დაკავებას, საბუთების გადამოწმებას უმჯობესია. იგი დაშვებულ იქნას ქვეყანაში და მის მიმართ განხორციელდეს მკაცრი ზედამხედველობა იქ ყოფნისას და იქიდან გასვლისას. რუსეთში პირიქით, კონტროლის მთელი აქცენტის გადატანა აუცილებელი ხდება შემოსვლაზე.

საქართველოს პირობებში, კონტროლის სისტემის ამოქმედების პირველ ეტაპზე კონტროლი “შერბილებული” ფორმით იქნება, რადგან მთლიანად სასაზღვრო-მიგრაციული კონტროლის ყველა სასაზღვრო-გამშვებ პუნქტში ფუნქციონირების პირობებში, საქართველოს სისტემაც გარკვეულად დაეშვება ავსტრალიის თუ ინგლისისას.

საქართველოს სასაზღვრო-გამშვები პუნქტების და მიგრაციის აღრიცხვის, მართვისა და კონტროლის სისტემის ტერიტორიული დიფერენციაციის პირობითი

სქემა მოცემულია ქვემოთ (იხ.ნახ.9). ამ სქემიდან, თუ გავითვალისწინებთ საზღვრის დაცვის ზემოთ მოყვანილ პირობებს, ჩვენი აზრით ნათლად ჩანს მისი ამოქმედების შესაძლებლობები. ხოლო ამ სისტემის თავისებურებებმა ასახვა პპოვეს თვით სასაზღვრო-გამშვებ პუნქტებში სასაზღვრო-მიგრაციული კონტროლის მოყვანილ ქართულ მოდელში.

- სასაზღვრო-გამშვებ პუნქტებში “წითელი” და “მწვანე კარებით” სასაზღვრო-მიგრაციული კონტროლი.

ჩვენ უკვე გავამახვილეთ ყურადღება საქართველოში მიგრანტთა -მუდმივად მცხოვრებთა და უცხოელთა სერტიფიკატების ფერით განსხვავების მიზანშეწონილობის თაობაზე. ჩვენი აზრით, ასეთივე აუცილებლობად შეიძლება მივიჩნიოთ სასაზღვრო-გამშვებ პუნქტებში: საქართველოში მუდმივად მცხოვრებთათვის - მწვანე და უცხოელთათვის - წითელი კარებით სასაზღვრო-მიგრაციული კონტროლის პროცესის გაულა.

მოუხედავად იმისა, რომ წითელი და მწვანე კარების პრინციპი პირდაპირი სახელწოდებით მსოფლიოში მხოლოდ საბაჟო კონტროლის დროს არის აპრობირებული, ხოლო არაპირდაპირ ზოგ ქვეყანაში სასაზღვრო-მიგრაციული კონტროლისას იგივე შინაარსის მატარებელია (მიგრანტთა A და E ჯგუფებად, თუ “გვერდითი გზით” თუ “შუქნიშნით” გაყოფა). საქართველოს რეალობაში ამ მიმართულებით გზის გაულის საწყის ეტაპზე, ჩვენი აზრით, პირდაპირი შინაარსით-ფიზიკურად პროცედურის გაულა წარმოდგენილი უნდა იქნას წითელი და მწვანე ჯიხურებით თუ ხაზებით.

დსმ-ს თუ სხვა ქვეყნებთან მაღალი ინტეგრაციის მიღწევის პარალელურად შესაძლებელი გახდება გაფართოვდეს მწვანე და შემცირდეს წითელი კარების მიგრანტთა კონტიგენტი.

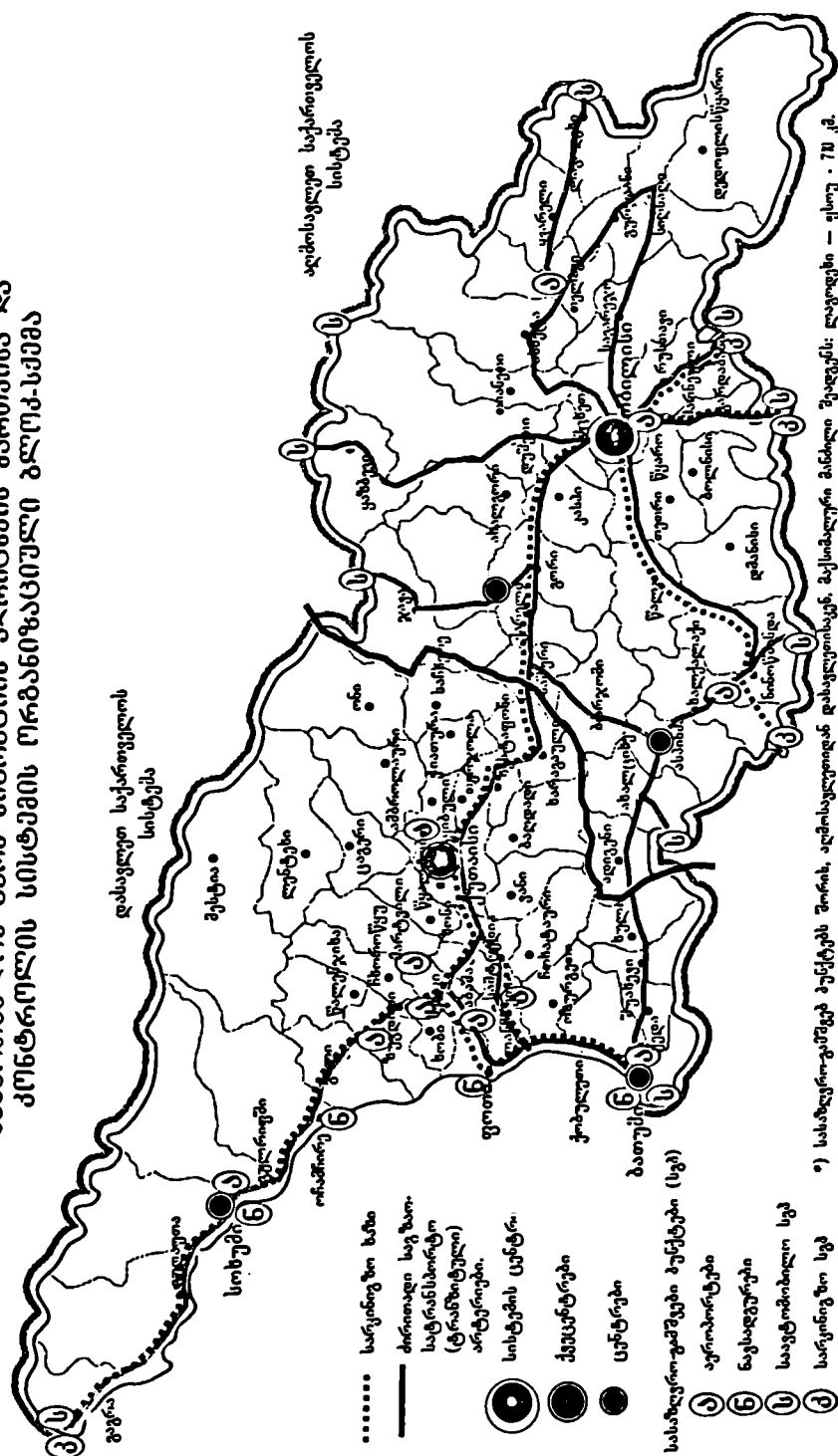
ამ მიმართებით ჩვენს დასკვნებს ამყარებს ისიც, რომ “არაპირდაპირი” გაგებით, წითელი და მწვანე კარების პრინციპი აპრობირებული იქნა 1996 წელს თბილისის აეროპორტში სამოვიანი ექსპერიმენტის დროს და მას მნიშვნელოვანი დადებითი შედეგებით პქონდა (იხ.ნახ.10).

ამგვარად, სასაზღვრო-მიგრაციული კონტროლის ქვემოთ მოყვანილ მოდელში ერთი შეხედვით შეიძლება მნიშვნელოვანი განსხვავებები ვერ შევამჩნიოთ, წინა თაეებში მოყვანილი მსოფლიოს რიგი ქვეყნების მოდულებთან შედარებით, მაგრამ შინაარსობრივად თუ პროცესის მართვის მხრივ, (მსოფლიო ანალოგების დადებითი მხარეების შეჯერებითა და საქართველოს დღევანდელი პირობებისათვის მისადაგებით) ეს მოდულები საკმოდ განსხვავებულია. ჩვენი აზრით, ეს არის სასაზღვრო-მიგრაციული კონტროლის სისტემის საწყისი მოდელი, რომელიც საერთოდ საქართველოს, თუ საქართველოსა და სხვა ქვეყნებს შორის ურთიერთობის დღევანდელ დონეთა განვითარების შესაბამისად და აპრობაციის შედეგების მიხედვით, თანდათანობით დაექვემდებარება კორექტირებას.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ქვემოთ მოყვანილია ორი მოდელი.

პირველს, ეწოდება “უნიფიცირებული” მოდელი, რადგან სასაზღვრო-მიგრაციული კონტროლის დროს მისი გამოყენება შესაძლებლად მიგვანია, როგორც აეროპორტებში და ნავსადგურებში, ისე სახმელეთო სასაზღვრო-გამშვებ პუნქტებში.

საქართველოს ბარე მიგრაციის აღრიცხვის მართვისა და
კონტროლის სისტემის ორგანიზაციული გლობ-სემმა

*) საბაზო-გაუმჯობესებელი პუნქტები შირაზი, ლმინაქიდან დახვეწილი პუნქტები: ლაგოდეზი — 710 კმ.
— გოთი — 490 კმ.
— ბათუმი — 340 კმ.

6.99

კიდევ ერთხელ უნდა აღინიშნოს, რომ იგი არის მიგრაციის აღრიცხვის, მართვისა და კონტროლის სისტემის განვითარების პირველი ეტაპის მოდელი და რა თქმა უნდა საქართველოს (თუნდაც როგორც მიგრანტთა, ისე ტვირთების სატრანზიტო მიგრაციის) განვითარების პარალელურად იგი დასაშვებად მიიჩნევა. შენგენის მსგავსად საავტომობილო სასაზღვრო-მიგრაციული კონტროლის მოდელში “შუქნიშნის” შემოღებას ან მიგრანტთათვის (თუ იმ სატვირთო სატრანსპორტო საშუალებებისათვის), რომელთაც ინტენსიური მოძრაობა ახასიათებთ და თანაც ნდობას იმსახურებენ, მიგრანტის სერტიფიკატის ნაცვლად 3 ან 6 თვიანი, ან წლიური სერტიფიკატ-ტალონების შემოღებას.

ამ მოდელის განვითარებას ახასიათებს საწყისი ანუ პირველი (იხ.ნახ.11) და მეორე ეტაპი, რომლის ფუნქციონირების წინაპირობას წარმოადგენს:

1. საქართველო განვითარების მაღალი მაჩვენებლებით ე.ი. ტრანზიტული და იმიგრაციისათვის მიმზიდველი ქვეყანა.
2. სხვა და ყოფილ საბჭოთა სივრცის (განსაკუთრებით მეზობელ) ქვეყნებში ანალოგიური სისტემების ფუნქციონირება.
3. საქართველოსა და სხვა ქვეყნებს შორის მიგრანტთა ინსპექტირებაში ნაცვლებებისა და ინფორმაციული ურთიერთგაცვლის ხელშეკრულების არსებობა (იხ.ნახ.12).

ამ ეტაპებს შორის განსხვავების თავისებურებები უფრო დეტალურად მოცემულია უშუალოდ მოდელებზე.

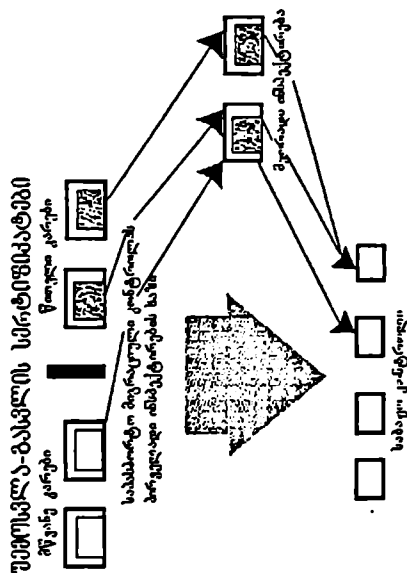
აქვე უნდა ითქვას, რომ მოდელში მითითებული მეორადი ინსპექტირება სასაზღვრო - (საპასპორტო) მიგრაციული კონტროლის გაელისას (ავსტრალიის თუ ინგლისის ანალოგიურად), მიგრანტის მიმართ ეჭვის არსებობის მიუხედავად, უფრო მეტად საქართველოში შემოსულის ნებართვას, ზოლო ყოფნაზე, საქმიანობაზე და ქვეყნიდან გასვლაზე მკაცრ ზედამხედველობას გულისხმობს. ე.ი. მეორადი ინსპექტირება ასეთ შემთხვევაში გრძელდება ქვეყნის შიგნითაც.

მეორე მოდელი, ეხება მიგრაციის აღრიცხვის, მართვისა და კონტროლის ისეთ სფეროს, როგორიცაა სარკინიგზო ხაზი, რომელიც მსოფლიოში ცნობილია თავისი სირთულით. ამავე დროს რაც უფრო დიდია სარკინიგზო (განსაკუთრებით სატრანზიტო) ხაზის სიგრძე ქვეყანაში, მით უფრო ძნელად (თუნდაც მატარებლის გაჩერებას სადგურების სიმრავლის გამო) ექვემდებარება იგი სრულყოფილ კონტროლს.

საქართველო გამოირჩევა ამ მხრივ, რადგან აქ ჯერ-ჯერობით ერთი ძირითადი სატრანზიტო სარკინიგზო ხაზი ფუნქციონირებს და შემდეგშიც ადვილად მისაღწევი გვერეზება ყოფილ საბჭოთა სივრცის დღეს დამოუკიდებელ, ტერიტორიულად მეზობელ ქვეყნებში სასაზღვრო-მიგრაციული კონტროლის დაწყება, რომელიც ჩვენი აზრით, ბევრად ეფექტური იქნება. ამავე მოდელში შეიძლება იგივე შენგენის საავტომობილო შუქნიშნების პრინციპის რეალიზაცია (იხ.ნახ. 13).

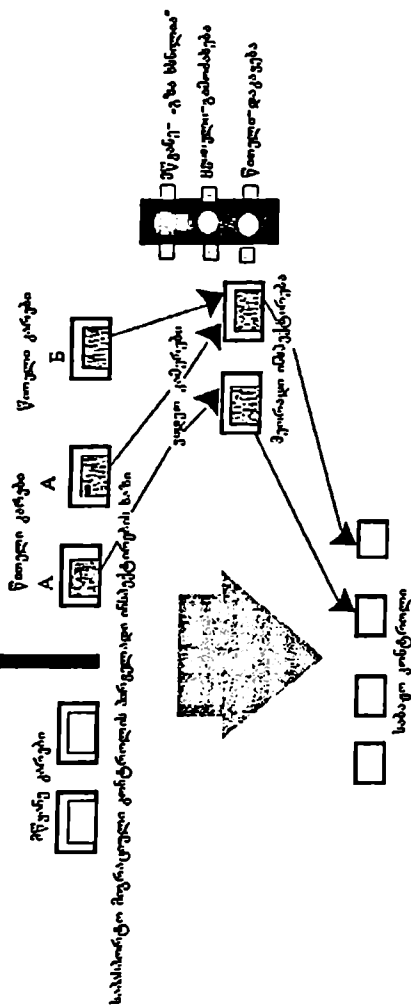
ორივე მოდელის ფუნქციონირების თაობაზე მოყვანილთან შედარებით უფრო მეტი ინფორმაცია მოცემულია თვით ამ მოდელების სქემებში. რაც შეეხება სასაზღვრო- გამშვებ პუნქტებში უშუალოდ მიგრაციის სამსახურების ფუნქციას - პირველადი ინსპექტირების აღსრულებაში, მას განახორციელებენ საზღვრის დაცვის ძალოვანი სამსახურები ე.ი. მიგრაციის

სასაზღვრო მიგრაციული კონტროლის ქართული, უნიფიცირებული, ეოდელი

(ဒု.အိ.ခွဲကဏ္ဍ၊ ပုံစံ ၇.၆၁၁)

- [illegible]

(საბუნებისმეტყველო)

[illegible]

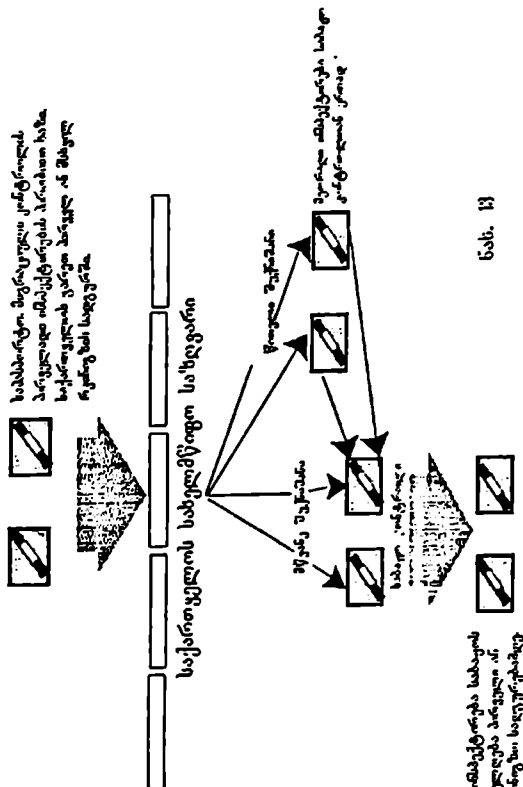
ბრველადი ინსპექტორები ეკუთვნის მხმარებელს. მას შემდეგ ბაზუ სპარეო უწყობს მოვალეობით. მათი მოვალეობით კონტროლის ხმარებელმა დაწინაურდა.

Հայաստանի Կոմունիստական կուսակցության Կենտրոնական կոմիտեի Կուլտուրա-ժողովրդագրական բաժնի ղեկավար Գ. Գրիգորյանը հայտարարեց, որ Կոմկուլտբաժնի ղեկավարները հարգելի են համարում իրենց հարազատներին, որոնք իրենց համայնքներում և համայնքներում անցկացնում են համայնքային և համայնքապետարանային միջոցառումները, որոնք նպաստում են հայրենասիրական, քաղաքացիական և սպորտական կյանքի ակտիվացմանը։

[illegible][illegible]

საკრედიტო სფერო-მომხმარებელი კონტროლის ქართული მოძრაობა

შეგიძლიათ გაგზავნო სერტიფიკატი

STANLEY M. JACOBSON, M.D., F.A.C.S.

[illegible][illegible]

კონტროლის სამსახურების ფუნქცია ამ შემთხვევაში დელეგირებული აქვს საზღვრის დაცვის სამსახურს. ხოლო დელეგირებული ფუნქციის აღსრულებაზე ზედამხედველობა და წამოჭრილ პრობლემებში ჩართვა - რეგულირება და მასზე პასუხისმგებლობა (მეორადი ინსპექტირება). ეკისრება მიგრაციის კონტროლის სამსახურებს.

დელეგირების აღნიშნულ ფორმაზე და თვით კონტროლის პროცესზე: მწვანე და წითელი კარებით და შესაბამისად მიგრანტთა სერტიფიკატის მოძრაობაზე თუ მათ მიმართ კონტროლის “რბილ” თუ “შეკაცრ” რეჟიმზე უფრო ნათელ წარმოდგენას შეგვიქმნის პროცესის ქვემოთ მოყვანილი სქემატური აღწერილობა. კერძოდ.

საქართველოში შემოსვლა

ა) მწვანე კარებით - შესაბამისი სერტიფიკატის მოხუელი “საიმიგრაციო” ნაწილის მქონე მიგრანტები:

• საქართველოში მუდმივად მცხოვრებნი:

1. საქართველოს მოქალაქეები.
2. მოქალაქეობის არ მქონე.
3. იმიგრანტის სტატუსის მქონე.
4. ბავშვები და მათი თანმხლები პირები.

შენიშვნა: დასაშვებია იმ უცხოელ მიგრანტთა:

1. უცხოეთის დიპლომატიურ და საკონსულო წარმომადგენელთა მეთაურთა და თანამშრომელთა.
2. საქართველოს კანონმდებლობის და საერთაშორისო ხელშეკრულებებით პრივილეგირებულთა და პრიორიტეტ მინიჭებულთა. მწვანე კარებით გაულა, რომლებიც საჭიროებენ მხოლოდ მიგრანტის სერტიფიკატის ქონას.

ბ) წითელი კარებით - შესაბამისი სერტიფიკატის მქონე მიგრანტები.

• უცხოელები:

ვიზის მქონე თუ არ მქონე (უვიზო ურთიერთობის ხელშეკრულების მქონე ქვეყნის მოქალაქეები):

1. ტრანზიტული მიგრანტები, იმიგრანტის და თავშესაფრის სტატუსის მაძიებლები, დასაქმების მსურველნი.
2. საქართველოში თავშესაფრის (ლტოლვილის) სტატუსის მქონენი (ისინი შემოდიან შესაბამისი

სერტიფიკატის მოხვეული “საიმეგრაციო” ნაწილით).

3. საქართველოში მუდმივად მცხოვრებნი - დეპორტირებულები (მოხვეული საემიგრაციო ნაწილით).

პირველადი ინსპექტირება გულისხმობს:

1. ყველა კატეგორიის მიგრანტების სერტიფიკატის მონაცემების შემოწმებას.
2. ყოფნის ვადის გადამოწმება - განსაზღვრას.
3. თავშესაფრის მაძიებელთა განცხადებების შემოწმებას.
4. ტრანზიტის მარშრუტის და მისი გავლის ვადის განსაზღვრას.
5. შემოსვლის აკრძალვას.

შენიშვნა:

- მწევანე კარებში პირველადი ინსპექტირება გულისხმობს, მხოლოდ “რბილ” კონტროლს - სერტიფიკატების მონაცემების შემოწმებას.
- ზემოთ მოყვანილი მე-3.4 და მე-5 მოქმედებაში ჩართულია მიგრაციის სამსახური და ზორციელდება მეორადი ინსპექტირება.

საქართველოდან გასვლა

- ა) მწევანე კარებით - შესაბამისი სერტიფიკატის მქონე მიგრანტები.

• საქართველოში მუდმივად მცხოვრებნი:

1. საქართველოს მოქალაქეები.
2. მოქალაქეობის არ მქონე.

შენიშვნა: შემოსვლასთან შედარებით მწევანე კარებით მოსარგებლე მიგრანტთა კონტინგენტი შემცირებულია ორით. ხოლო ამავე კარებით სარგებლობა იმუნიტეტის და პრივილეგიების მქონე მიგრანტებისათვის დასაშვებია.

- ბ) წითელი კარებით - შესაბამისი სერტიფიკატის მქონე მიგრანტები.

• საქართველოში მუდმივად მცხოვრებნი:

1. ბავშვები და მათი თანმხლები პირები.
2. საქართველოს მოქალაქეები საქართველოდან მუდმივ საცხოვრებლად წამსვლელები.

• უცხოელები:

1. ყველა კატეგორიის მიგრანტები (სერტიფიკატის მოხეული “საემიგრაციო” ნაწილით).
2. საქართველოს მოქალაქეობიდან გასულები, საქართველოდან მუდმივ საცხოვრებლად წამსვლელები (შესაბამისი სერტიფიკატით).
3. საქართველოში თავშესაფრის (ლტოლვილები) სტატუსის მქონენი (შესაბამისი სერტიფიკატით).
4. საქართველოში იმიგრანტის სტატუსის მქონე (შესაბამისი სერტიფიკატით).

პირველადი ინსპექტირება გულისხმობს:

1. ყველა კატეგორიის მიგრანტების სერტიფიკატების მონაცემების შემოწმებას.
2. კონტროლს უცხოელთა მიერ შემოსვლისას ინსპექტირების დროს განსაზღვრული ვალდებულებების შესრულებაზე.
3. უცხოელთა მიერ სერტიფიკატში დადგენილი საქართველოში ყოფნის ვადების დარღვევაზე კანონმდებლობით განსაზღვრული პასუხისმგებლობის გატარებას.

შენიშვნა: უცხოელთა მიერ სერტიფიკატში შემოსვლის დროს დადგენილი ვალდებულების დარღვევაზე, კანონმდებლობით განსაზღვრულ შესაბამის პასუხისმგებლობის მიყენებას და აღსრულებას ახორციელებს მიგრაციის სამსახური ე.ი. ხორციელდება მეორადი ინსპექტირება. საქართველოში მუდმივ მცხოვრებთა მიმართ წითელ კარებში პირველადი ინსპექტირების დროს რიგი დარღვევების შემთხვევაში მეორადი ინსპექტირება შეიძლება ნიშნავდეს “გასვლის” აკრძალვას - გადავადებასაც კი.

აღნიშნული სტემატური აღწერიდან, კარგად ჩანს ისიც, რომ საქართველოს უკვე აღნიშნულ, მომგებიან ტერიტორიულ-რელიეფურ პირობებიდან თუ დარღვევებზე სწრაფი რეაგირების შესაძლებლობიდან გამომდინარე, შემოსვლასთან შედარებით მთელი ყურადღება გასვლაზეა გადატანილი.

ამგვარად, საბოლოოდ უნდა ითქვას, რომ საქართველოში, როგორც საფინანსო-ტექნიკური სახსრებისა და საშუალებების ეკონომიით, არსებული კადრებისა თუ სისტემების მაქსიმალური გამოყენებით, (პირველად ყოფილ საბჭოთა სივრცეში, მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნების მსგავსად) შეიძლება აპრობირებული იქნას სასაზღვრო-გამშვებ პუნქტებში სხვადასხვა უწყებათა ფუნქციების ერთი უწყების მიერ, პირველადი ინსპექტირების დროს დელეგირებით, განხორციელების შესაძლებლობა. საქართველოს პირობებში ამის საწყისი

შეიძლება გახდეს მიგრაციის სამსახურების ფუნქციის-მიგრანტთა პირველადი ინსპექტირების დელეგირება სასაზღვრო დაცვის ძალოვანი სამსახურებისათვის. ისიც შეიძლება ითქვას, რომ ქართული მოდელის ფუნქციონირებაში შესაძლებელია ადვილად დაინერგოს სასაზღვრო-მიგრაციული კონტროლის ისეთი ტექნიკური აღჭურვილობა, როგორიცაა ვიდეო- კამერები პირველადი ინსპექტირების ხაზზე. ხოლო ამ პროცესზე დაკვირვება და რეაგირება მეორადი ინსპექტირების ხაზიდან, რაც კიდევ უფრო სრულყოფს საზღვრის დაცვის და მიგრაციის სამსახურების ურთიერთთანამშრომლობის ფორმას და კიდევ უფრო “გაამარტივებს” პროცესს.

3. ინსაექტირების მიზნები, პრინციპები და ამოცანები

მიგრანტთა ინსაექტირებაში ან როგორც მას რიგ განვითარებულ ქვეყნებში უწოდებენ, ინსაექციაში, იგულისხმება მიგრაციული პროცესების მართვისა და კონტროლის მთელი სისტემის პრაქტიკული საქმიანობა (შინაარსი).

აქედან გამომდინარე, საქართველოში გარე მიგრაციაში მონაწილე მიგრანტთა აღრიცხვის, მართვის (რეგულირების) და კონტროლის სისტემის ამოქმედება, სახელმწიფო მიგრაციული კონცეფციის და შესაბამისი პოლიტიკის (რომელიც ასახულია მიგრაციის სფეროს კანონმდებლობაში) პრაქტიკაში რეალიზაციას გულისხმობს.

ისევე, როგორც განვითარებულ ქვეყნებში, მიგრანტთა ინსაექტირების მიზნები ექვსი კატეგორიის მიგრანტთა მიმართ განსაკუთრებულ ყურადღებას უნდა გულისხმობდეს:

- მიგრანტები, რომლებიც ჩამოდიან ქვეყანაში მუდმივ საცხოვრებლად ანუ იმიგრანტის სტატუსის მისაღებად (ოჯახთან შეერთების მიზნით ჩამოსულების ჩათვლით).
 - უკანონოდ, მუდმივი ცხოვრების თუ ანაზღაურებიანი საქმიანობის მიზნით ჩამოსულები თუ ქვეყანაში მყოფი მიგრანტები.
 - დროებით, ანაზღაურებიანი საქმიანობის მიზნით, კონტრაქტით, დაბალი (არასრული) კვალიფიკაციის ან კვალიფიკაციის არმქონე მიგრანტები.
 - დროებით, ტრანსნაციონალურ კომპანიებში თუ ერთობლივ საწარმოებში მომუშავე მაღალკვალიფიციური და სასწავლებლად ჩამოსული მიგრანტები, რომელთათვისაც დამახასიათებელია გარე მიგრაციული მოძრაობის ინტენსივობის მაღალი მაჩვენებელი.
 - პოლიტიკური თავშესაფრის მაძიებლები და ასეთი სტატუსის მქონენი.
 - ლტოლვილები.
- აღნიშნულს საქართველოს პირობებში ემატება:

- ტრანზიტული მიგრანტები.
 - საქართველოს მოქალაქეობის აღდგენის თუ მიღების მსურველი მიგრანტები.
- ამას გარდა აუცილებელი იქნება საქართველოს, როგორც დღეს ემიგრაციული ქვეყნის რეალობიდან გამომდინარე, განსაკუთრებული ყურადღება საქართველოში მუდმივად მცხოვრებ-მიგრანტთა შვიდი კატეგორიის მიმართ. ამ მიგრანტთა მიმართ ზემოქმედება ინსაექტირებას ნაკლებად ეხება და უფრო მეტად პროცესის სახელმწიფო პოლიტიკის დონეზე განხილვისათვის განზოგადებას გულისხმობს.

ასეთ კატეგორიებს შეიძლება მიეკუთვნოს:

- ბავშვები, განსაკუთრებით ის ბავშვები, რომელთაც მშობლები არ ახლავთ.
- საქართველოს მოქალაქეობიდან გასული მიგრანტები.
- საქართველოს მოქალაქეობის შენარჩუნებით ქვეყნის გარეთ მუდმივ საცხოვრებლად წამსვლელები.
- დროებით, ნ-თვეზე მეტი ხნით სამუშაოდ თუ სასწავლებლად წამსვლელები.
- დროებით, სამუშაოდ თუ ტურისტად გამსვლელი ქალი-მიგრანტები.
- საქართველოში მუდმივად მცხოვრები - მოქალაქეობის არმქონე მიგრანტები.
- იმიგრანტის სტატუსის მქონენი.

მიგრანტთა ინსაექტირების მიზანი უცხოელთა აღრიცხვა - ინსაექტირებას, ხოლო საქართველოში მუდმივად მცხოვრებ მიგრანტთა მიმართ ნაკლებად ინსაექტირებას და უფრო მეტად აღრიცხვას გულისხმობს.

ამგვარად, მიგრანტთა ინსპექტირების ანუ სისტემის ფუნქციონირების მიზნები, პრინციპები და ამოცანები შეიძლება მოკლედ ასე ჩამოყალიბდეს:

მიგრანტთა ინსპექტირება:

- ♦ გულისხმობს უწყვეტ პროცესს, რომლის დროსაც ზორციელდება მიგრანტთა აღრიცხვა – რეგისტრი. უცხოელთა საქართველოში ყოფნისა და საქმიანობის, მოქმედი კანონებით და მიგრაციის სახელმწიფო პოლიტიკით განსაზღვრული უფლებების რეალიზაციის კონტროლი, რომლის შედეგადაც მიიღწევა იმიგრაციულ-ემიგრაციული პროცესების აღრიცხვა და რეგულირება.

ძირითადი პრინციპები:

- ♦ საქართველოში შემომსვლელ და საქართველოდან გამოსვლელ მიგრანტთა აღრიცხვა-რეგისტრი, ერთიანი ფორმის-სერტიფიკატის მეშვეობით.
- ♦ სერტიფიკატი, უცხოელთათვის საზღვრის გადაკვეთის, ქვეყანაში ყოფნისა და საქმიანობის, დამატებითი დოკუმენტი – ნებართვა.
- ♦ სერტიფიკატი, იმიგრაციულ – ემიგრაციულ პროცესების რეგულირების, კონტროლის და მიგრანტთა ინსპექტირების საფუძველი.

ძირითადი მიზანი:

- ♦ სერტიფიკატის მეშვეობით თვალი გაედევნოს, პროცესს. ძირითადად, უცხოელთა იმიგრაციულ – ემიგრაციულ პროცესს, ვიზის მიღებაზე განაცხადითა და საზღვარზე მიღებული სერტიფიკატით – ნებართვით (ქვეყანაში ყოფნის ვადაზე, საქმიანობაზე) დაწყებული სასაზღვრო – გამშვები პუნქტის გავლის შემდგომ, მანამ, სანამ ეს პიროვნება მიიღებს ბინადრობაზე შესაბამის ნებართვას(თუ ის იმიგრანტის ან თავშესაფრის სტატუსის მაძიებელია) ან მანამ, სანამ ეს პიროვნება დატოვებს ქვეყანას, თუ კი იგი მხოლოდ დროებით მიგრანტს – ვიზიტორს წარმოადგენს.

კონკრეტული მიზნები:

- ♦ კონტროლი დადგენილ იმიგრაციულ კვოტაზე.
- ♦ უეიზო რეჟიმის პირობებში ნებართვა დროებით შემოსვლაზე და კონტროლი შემოსვლის დროს განსაზღვრული პირობების დაცვაზე.
- ♦ ვიზით და სერტიფიკატით განსაზღვრულ ვადების, საქმიანობის კონტროლი და საჯარიმო სანქციების გატარება დარღვევებზე.
- ♦ სატრანზიტო ვიზის საფუძველზე ტრანზიტის მარშრუტის და ვადის დადგენა და მისი კონტროლი.
- ♦ უკანონო მიგრანტთა გამოუღენა, დაჯარიმება, დროებითი დაკავება ან დეპორტაცია.
- ♦ თავშესაფრის მაძიებელთა სტატუსის მინიჭებაში მონაწილეობის მიღება და მისი კონტროლი.
- ♦ მიგრანტთა სამართლებრივი უფლებების დაცვის კონტროლი.
- ♦ დროებით მიგრანტთა თხოვნაზე ვადის გაგრძელებაზე ან საქმიანობის სფეროს შეცვლაზე ნებართვის გაცემა და მისი კონტროლი.

მოსალოდნელი შედეგები ანუ ამოცანები:

- ♦ უკანონო მიგრაციების აღკვეთა.
- ♦ უკანონო მიგრაციებით გამოწვეული რისკის დონის შემცირება.
- ♦ მიგრანტთა სამართლებრივი უფლებების დაცვა.

- ◆ საკუთარ მოქალაქეთა და უცხოელთა სასურველი თანაფარდობის შენარჩუნება.
- ◆ დასაქმების სტრუქტურის და ხარისხის გაუმჯობესება.
- ◆ იმიგრაციულ - ემიგრაციული და შიდა მიგრაციული პროცესების რეგულირება, ქვეყნის დემოგრაფიული სტრუქტურის და ხარისხის გაუმჯობესება.
- ◆ მიგრაციული პროცესების მიზეზობრივი ფაქტორების გამოვლენა.
- ◆ ქვეყნის თავისებურებათა გათვალისწინებით, მიგრაციების რეგულირების თაობაზე საერთაშორისო (სახელმწიფოთაშორისო) დიალოგი.
- ◆ ისეთი სტრატეგიის შემუშავება, რომელიც ითვალისწინებს საკუთარ სამშობლოში ან ქვეყნის შიგნით საკუთარ რეგიონებში დარჩენის ხელშემწყობ ღონისძიებებს და ამით ემიგრაციული ნაკადების შემცირება.
- ◆ ქვეყნის სტრატეგიული განვითარების მიმართულებების და საერთაშორისო ინტერესების გათვალისწინებით სამართლებრივი მიგრაციული კონტროლის რეჟიმის საფუძვლების შექმნა.
- ◆ გარე მიგრაციის ინფორმაციულ - რეაგირებადი ბანკის შექმნა.

მიუხედავად იმისა, რომ წინა თავებში ზოგადად გვქონდა განხილული, აუცილებლად მიგვაჩნია მეტი ყურადღება დაეთმოთ ისეთ საკითხს, როგორიცაა მიგრანტთა ინსპექტირების ანუ მიგრაციული პროცესების აღრიცხვის, მართვისა და კონტროლის სისტემის არა მხოლოდ ამოქმედებისათვის, არამედ მიღებული შედეგების რეალიზაციისათვის საჭირო ფინანსურ უზრუნველყოფას.

განვითარებული ქვეყნების უმეტესობა, მიუხედავად განვითარების მაღალი დონისა (აშშ, სამხრეთ კორეა და ა.შ.), ითვალისწინებს რა სისტემის ფუნქციონირებისათვის საჭირო საკმაოდ დიდი ფინანსური სახსრების აუცილებლობას, პირდაპირ თუ ირიბად ადგენს უცხოელ მიგრანტთა მომსახურების სერვისის (ანუ მოსაკრებლის) სიდიდეს და აქედან შემოსული თანხებით აფინანსებს სისტემის ფუნქციონირებას, ახდენს სისტემის მოქმედებით მიღებული შედეგების რეალიზაციას.

მაგალითად, მიგრანტის ინსპექტირების ხარჯებისათვის საჭირო სიდიდე შეადგენს: აშშ-ში - უცხოელთათვის - თვითმფრინავის მგზავრებისათვის ნ\$, ინგლისში - 20 ფუნტ სტერლინგს (37 \$), სამხრეთ კორეა - 11\$ და ა.შ. ამის შესახებ და თვით სერტიფიკატების მოხმარების მნიშვნელობაზე - ინსპექტირებაზე უფრო დეტალურად არის მოცემული დანართში. აქ კი ვიტყვი, რომ საქართველოს განვითარების დღევანდელ ეტაპზე ინსპექტირების დაფინანსება კიდევ უფრო მეტადაა აუცილებელი.

იმისათვის, რომ კიდევ უფრო ცხადყოთ თუ რა ხასიათის საფინანსო სახსრების საჭიროებაზეა საუბარი, ქვემოთ მოგვყავს საქმიანობის ის მიმართულებები, რომლებიც საკმაოდ მნიშვნელოვან დაფინანსებას თხოულობენ. თუ გავითვალისწინებთ იმასაც, რომ საქართველოს პირობებში საჭირო ხდება პარალელურად საქართველოს ემიგრაციის რეკიმიენტ ქვეყნებში მდგომარეობის შესწავლა, უფრო ნათელი ხდება მიგრანტთა სერვისის საფასურის თუ მოსაკრებლის სიდიდის დადგენით გარკვეული სახსრების მოზიდვის აუცილებლობა.

სახსრების მოხმარების ძირითადი მიმართულებები შეიძლება იყოს:

- ◆ სერტიფიკატების ნიმუშების შედგენა, აწყობა - ტირაჟირება.
- ◆ სერტიფიკატების დარიგება.
- ◆ კომპიუტერული სისტემის ფუნქციონირება: - კომპიუტერებით და შესაბამისი პროგრამებით უზრუნველყოფა.

- ◆ კომპიუტერული სისტემის საკომუნიკაციო კავშირებით უზრუნველყოფა: - შესაბამისი ელექტრონული მოწყობილობების და კავშირგაბმულობითი საშუალებები, მონიტაჟი, გაწვობა, გამოცდა, ფუნქციონირება.
- ◆ საზღვარგარეთ მყოფ საქართველოს მოქალაქეთა (განსაკუთრებით ბავშვების) მდგომარეობის პერიოდულად შესწავლა, ანალიზი და წინადადებების მომზადება.
- ◆ საქართველოში და დროებით მიგრაციის რეციიენტი ქვეყნებში, განსაკუთრებით მიგრაციის და დასაქმების სფეროებში კანონების თავისებურებათა განმარტებულ და საერთო შინაარსის მქონე ინფორმაციით მიგრანტთა უზრუნველყოფა.
- ◆ მიგრანტთა უკუმიგრაციის ხელშეწყობი პირობების შექმნა.
- ◆ სხვადასხვა დოკუმენტაციის: საინფორმაციო ბიულეტენების, ფორმების, ბუკლეტების, დამზადება და ტირაჟირება.
- ◆ გარე მიგრაციის ინფორმაციული ბანკის შექმნა.
- ◆ სხვადასხვა უწყებებთან თუ კერძო სტრუქტურებთან ხელშეკრულებით დელეგირებული ფუნქციების ფინანსურ - ტექნიკური უზრუნველყოფა.
- ◆ კომპიუტერული სისტემის და მანქანური პროგრამების ქსელის სპეციალისტებით უზრუნველყოფა.
- ◆ კადრების მომზადება - გადამზადება.
- ◆ მიგრაციის კონტროლის სისტემის თანამშრომელთა შრომის ანაზღაურება, ტრეინინგი და მივლინებები.
- ◆ მიგრაციული კონტროლის სამსახურების თანამშრომელთა ეკიპირება.
- ◆ მიგრაციის კონტროლის სისტემის შენობა -ნაგებობებით, ინვენტარით, მატერიალურ - ტექნიკური ბაზითა და ტრანსპორტით უზრუნველყოფა.
- ◆ უკანონო მიგრანტთა გამოვლენა, დაკავება და დეპორტაცია.
- ◆ დროებითი განთავსების ცენტრის მოწყობა და ფუნქციონირება იმ ლტოლვილთა და თავშესაფრის მაძიებელთა თუ მიგრანტთათვის, რომლებიც ინსპექტირების შედეგად საჭიროებენ მათი მდგომარეობის დამატებით შესწავლას.

ბოლო ორი მიმართულება - უკანონო მიგრანტთა გამოვლენა, დაკავება და დეპორტაცია და დროებითი განთავსების ცენტრების ფუნქციონირება, გამოირჩევა საჭირო სახსრების სიდიდით, რადგან მათში იგულისხმება, რომ მიგრანტთა გასაჩივრების უფლებას, დამატებითი გამოკვლევის თუ კვების, დეპორტაციის - სატრანსპორტო და ა.შ. ხარჯებს რეციიენტი ქვეყანა გაიღებს. ამიტომაც, რეციიენტი ქვეყნები, ერთის შრიე ადგენენ მიგრანტთა ინსპექტირების მოსაკრებელს, ხოლო მეორე შრიე ცდილობენ სისტემის ისეთ ფუნქციონირებას, რომლის დროსაც ამ მიმართებით ნაკლები ხარჯები იქნება საჭირო.

იმისათვის, რომ საბოლოოდ უფრო ნათლად წარმოვიდგინოთ მიგრანტთა ინსპექტირების თუ საერთოდ გარე მიგრაციის აღრიცხვის, მართვისა და კონტროლის სისტემის მნიშვნელობა საქართველოსთვის (რომელიც უახლოეს პერიოდში შესაძლებელია გახდეს იმიგრაცია - ტრანზიტისათვის მიმზიდველი ქვეყანა) ამ თავს დაეაბოლოებთ ინფორმაციით იტალიის პრობლემების შესახებ ამ სფეროში.

იტალიაში ამჟამად მოქმედებს კანონი, რომლითაც უკანონო მიგრანტები, რომლებმაც დაარღვიეს ქვეყანაში ცხოვრების ვადები ან ცხოვრების უფლების გარეშე იმყოფებიან, ექვემდებარებიან დაუყოვნებლივ დეპორტაციას. 1997 წელს 38 ათასი ასეთი მიგრანტი იქნა დაბრუნებული სამშობლოში.

შესაბამისი დოკუმენტის არქონზე მიგრანტებს 15 დღე ეძლევათ გასაჩივრებისათვის (აპელაციისათვის), რის შემდეგაც მათ უნდა დატოვონ ქვეყანა. იტალიისკენ იმიგრაციის ძლიერმა ტალღამ საშიშროება შეუქმნა არამარტო იტალიას, არამედ ევროკავშირის სხვა ქვეყნებსაც. ამან განაპირობა 1997 წლის 27 ოქტომბრიდან შენგენის ინფორმაციის „დიდ კომპიუტერულ“ ცენტრთან იტალიის შეერთება და შენგენის ვიზის ამოქმედება (აღნიშნულზე უფრო დეტალურად იხილეთ დანართ 3-ში).

ამჟამად, იტალიის სენატში დაწყებულია განხილვა საიმიგრაციო პოლიტიკის გამკაცრებისა და დეპორტაციამდე უკანონო მიგრანტთა სპეციალურ ცენტრებში ყოფნის შესახებ არსებულ კანონებში ცვლილებების შეტანის თაობაზე.

ამგვარად, ამ მიმართებით როგორ მდგომარეობამდე შეიძლება მიიყვანოს გარე მიგრაციის აღრიცხვის, მართვისა და კონტროლის ახალი სისტემის ამოქმედების გარეშე ისეთი ტერიტორიულად პატარა, მოსახლეობით მცირერიცხოვანი დღეს ემიგრაციული, ზვალ იმიგრაციულ - ტრანზიტული ქვეყანა, როგორიც საქართველოა, მთელი ამ ნაშრომის შინაარსით თუ დასკვნებით ალბათ ნათელი უნდა იყოს.

კიდევ უფრო მეტი სიცხადის შეტანისათვის იმაში, თუ რას ნიშნავს მიგრანტთა ინსექტირება და უკანონო მიგრანტი საქართველოს რეალობაში, მოვიყვანთ ერთ მაგალითს. კერძოდ, უკანონო მიგრანტების ერაყელი ცოლ-ქმარის განცხადების შინაარსს, რომლებიც საქართველოში შემოვიდნენ და თბილისში წელიწადნახევარი ცხოვრობდნენ ყოველგვარი აღრიცხვისა და კონტროლის გარეშე:

მათი ემიგრაციაში წასვლა განუპირობებია ერაყის მმართველობასთან შექმნილ პრობლემებს.

„თურქეთის საზღვარზე 1993 წლის 25 დეკემბერს გადავიხადეთ 200 დოლარი, ათი დღე ვიყავი ქ. ანკარაში და ტრაპიზონში.

1994 წლის 10 იანვარს გავემგზავრეთ ქ. ბაქოში, რაშიც გადავიხადეთ 600 დოლარი.

ბაქოში დავრჩით ათი დღე და გავემგზავრეთ მოსკოვში, გადავიხადეთ 800 დოლარი.

მოსკოვიდან მატარებლით წავედით უკრაინაში. უკრაინაში ვიზის არ ქონის გამო 10 დღე ვიყავით პოლიციაში დასატიმრებულები. უკრაინის პოლიციას გადაუხადეთ 1000 დოლარი, როგორც ჯარიმა.

დავბრუნდი და მოსკოვში ვიყავით წელიწადნახევარი.

მოსკოვში შევხვდით არაბ ამხანაგს, რომელმაც შემოგვთავაზა პოლონეთის ვიზის მიღებაში დახმარება. მოგვცა ვიზა - რომელშიც გადავიხადეთ 6500 დოლარი და 1995 წლის 10 მარტს გავემგზავრეთ პოლონეთში. პოლონეთის საზღვარზე არ გავვშვეს, პოლიციამ დაგვაპატიმრა ორი საათით და გადაგვასდევინა ჯარიმა 1500 დოლარი. (ეტყობა ვიზა იყო ყალბი თ.გ.) და დავბრუნდი მოსკოვში.

მოსკოვში დავრჩით ზუთი თვე, სადაც გავიცანით თბილისიდან ჩამოსული კაცი, რომელმაც შემოგვთავაზა თბილისში წასვლა და გერმანიის ვიზის მიღებაში დახმარება და ამაში მას წინასწარ გადაუხადეთ 6500 დოლარი.

1995 წლის 10 აგვისტოს ჩამოვედი თბილისში, მაგრამ ამ კაცმა (ბიჭმა) მოგვატყუა და თბილისში ვცხოვრობთ მას შემდეგ თითქმის წელიწადი და ოთხი თვე. ამჟამად არა მაქვს ფული, რომ წავიდე რომელიმე ქვეყანაში (უფრო გერმანიაში), არ მაქვს პურის ფული და ამის გამო ვიღაცას ყოველთვის მიყვებიან თუ ვაქვს, რომ საჭმელი გვაჭმოს.

რა დასკვნები შეიძლება აქედან გამოვიტანოთ:

- მიგრაციების აღრიცხვის, მართვისა და კონტროლის ახალი სისტემის ამუშავების გარეშე თითქმის მთლიანად მოშლილია საქართველოს ეროვნული უშიშროების დაცვის მხარეები.
 - ისინი ყოველგვარი წინააღმდეგობის გარეშე შემოვიდნენ.
 - წელიწადი და ოთხი თვე ყოველგვარი აღრიცხვის გარეშე ცხოვრობდნენ თბილისში და ისიც ქალაქის ცენტრალურ რაიონში – რუსთაველზე, ჭავჭავაძის ქუჩაზე.
- საზღვრის გარეთ რეციპიენტი ქვეყნის კანონმდებლობის თაობაზე ინფორმაციის გავრცელებას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს, რადგან მის გარეშე აღვილი ხდება მიგრანტის მოტყუება და მისი უკანონოდ შემოსვლა და ყოფნა ქვეყანაში.
- საერთოდ, მიგრანტთა და განსაკუთრებით უკანონო მიგრანტთა უკუმიგრაციის და რეციპიენტი ქვეყნის კანონმდებლობის დარღვევას ბიძგს აძლევს მათი „საფინანსო გაკოტრების“ რეალური საშიშროება. რაც მთავარია უკანდასაბრუნებელი თუ სხვა ქვეყანაში გასამგზავრებელი ბილეთის შესაძენი ფულის არქონა.

კიდევ უფრო საგანგაშოა ის, რომ 1996 წელს თბილისის აეროპორტში ექსპერიმენტის დროს გამოვლინდა ინდოეთის მოქალაქე, რომელიც 1995 წლის აგვისტოს თვეში საქართველოში შემოვიდა რუსეთიდან ლარსის სასაზღვრო გამშვები პუნქტის გავლით 12 დღიანი ვადის მქონე ვიზით, რომლის ვადის გაულის შემდგომ თითქმის ერთი წელი იყო საქართველოში, ყოველგვარი რეგისტრაციის გარეშე, როგორც უკანონო მიგრანტი. ის კი არა, ისიც კი მოახერხა, რომ ცოლად მოეყვანა ქართველი ეროვნების ქალი (რომელიც, როგორც შემდგომი გადამოწმებით გაირკვა მისგან შვილსაც კი ელოდებოდა და თანაც იგი ამ დროის განმავლობაში ცხოვრობდა თბილისის ცენტრში, ვერაზე) და საქართველოდან გაემგზავრა, როგორც ინდოეთში ქართული ტურისტული ჯგუფის წევრი.

და კიდევ, ერაყელი ცოლ-ქმრის საქართველოდან გამგზავრება შესაძლებელი გახდა გაეროს კომისიის წარმომადგენლობის ოფისის მეშვეობით (რადგან ამ მიმართებით საქმიანობის, თუნდაც საფინანსო, უზრუნველყოფა საქართველოში ჯერაც განუსაზღვრელია), თუმცა ძალზედ პრობლემური აღმოჩნდა, თბილისში წელიწადნახევრის ცხოვრების შემდგომ, (როცა ერაყელმა ცოლ-ქმარმა თვითონ გაამყუდუნეს თავიანთი თავი), მათი დროებით დაკავება რადგან ამ მიმართებით უწყებათა პასუხისმგებლობა (თვით დროებითი დაკავების ცენტრები არ არსებობს) და ფინანსური სახსრებით უზრუნველყოფის მხარეები ჯერაც გაურკვეველია.

საბოლოოდ უნდა ითქვას, რომ მიგრაციის აღრიცხვის, მართვისა და კონტროლის ახალი სისტემა არა მხოლოდ დამოუკიდებელი ქვეყნის აუცილებელი ატრიბუტია, არამედ საქართველოს რეალობაში (განსაკუთრებით უახლოეს პერსპექტივაში) მისი ფუნქციონირების დაწყება ყველა (უშიშროების თუ დემოგრაფიის) პარამეტრით გადაუღებელ ამოცანას წარმოადგენს.

“განგაშის ზარების” მიზანი და შესაბამისად ნაშრომის ამ ეტაპზე პუბლიკაცია, განაპირობა განვლილი რეაქლიანი დამოუკიდებლობა-აღდგენილი ქვეყნის მმართველობის, თვით საზოგადოებისა და განსაკუთრებით მკვიდრი ერის ინდეფერენტულმა მდგომარეობამ, როცა დე-ფაქტო უარყოფითი მოვლენების თუ მდგომარეობის ახსნას ისევე “შემომეჭამა”, “შემომაკვდა”. ანუ უბრალოდ “შე”-ს პრინციპით გამართლებას აქვს ადგილი. შესაბამისად საზოგადოება და თვით მკვიდრი ერი წარსულში “საბჭოთა ხალხად თუ ადამიანად” ცხოვრებასთან შედარებით, უფრო დაბნეული და მორჩილი გახდა. საქართველოს მოსახლეობის და განსაკუთრებით მკვიდრი ერის, განვლილი პერიოდის მასშტაბური ემიგრაცია ხომ ძირითადად იმედგაცრუების შედეგია. დღეს, როგორც საქართველოში მცხოვრებ მოსახლეობაში, ისე ემიგრაციაში მყოფთა შორის, იმდენად დიდია “ურწმუნო თომათა” ხვედრითი წილი, რომ ქვეყანაში სასიკეთო ძვრები თუ თითოეული მოქალაქის კეთილდღეობისაკენ მიმართული სახელმწიფოს მმართველობის თუ მსოფლიოს თანადგომის საქმიანობაც კი უფრო მეტად დაეჭვებას და უნდობლობას იწვევს.

განვლილი პერიოდის არა მხოლოდ ეკონომიკური სიდუხჭირის, არამედ უფრო ეროვნული ცნობიერების გაუფასურების შედეგად, მასშტაბური ემიგრაციის (600 ათასამდე მკვიდრი ეროვნების) თუ ქვეყნის შიგნით მასიურად იძულებით გადაადგილებულთა (300 ათასამდე დევნილი, ეკოლოგიური მიგრანტი) რეალობისას, დღეს დამოუკიდებლობააღდგენილ საქართველოში უკვე შეიძლება დაისვას (ისმება კიდევ) ძალზე მტიყენული კითხვები: რატომ ან როგორ შემორჩა XXI საუკუნის მიჯნამდე ქართული სახელმწიფო, როცა ქართველებზე ბევრად უფრო მრავალრიცხოვანი ერები “გაქრნენ” მსოფლიო რუკიდან?

განა XXI საუკუნეში ქართული სახელმწიფოს მთელი შინაარსი ტერიტორიით (ისიც ჯერ კიდევ აღუდგენელი მთლიანობით), ღერბით, დროშით და პიძნით განისაზღვრება?

განა ქართული სახელმწიფოს თვითმყოფადობის ძირითადი განმსაზღვრელი, საფუძველთა-საფუძველი, ქვეყნის იდეოლოგია მის ტერიტორიაზე მკვიდრი ერის-ქართველების და აფხაზების ცხოვრების პრიორიტეტსა და კეთილდღეობას არ გულისხმობს?

ეს თუ ასე არ არის მაშინ, ჯერ კიდევ “საბჭოთა ხალხად - ადამიანებად, ძმურ საბჭოთა ოჯახში” ცხოვრების პერიოდში პოეტის ნათქვამი სიტყვები - “საქართველო, შენ ვინ მოგცა შვილი დასაკარგავი” დღევანდელი საქართველოს იდეოლოგია და ყოველდღიური საზრუნავი არ უნდა იყოს?

განა დემოკრატიული ქვეყნის მშენებლობის და საქართველოს მოქალაქეობის იდეოლოგია, საქართველოს მოსახლეობის მრავალეროვნულ სტრუქტურაში უნდა გულისხმობდეს “ათქვეფილ კვერცხს” (“გოგლიძოგოს”), თუ მკვიდრი ეროვნების ეროვნული ცნობიერების სიძლიერეს — კვერცხის გულს”? ეს ხომ მსოფლიოს ბევრი (სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის ხანგრძლივი ისტორიის მქონე) ქვეყნებში, მათ შორის, საფრანგეთში თუ ინგლისში, მიუხედავად მათი მოქალაქეობის ეთნიკური შემადგენლობისა, სახელმწიფო ეროვნული იდეოლოგია აღიარებს მკვიდრი ერის პრიორიტეტს, რაც გამომიხატება თუნდაც ერთ სიტყვაში — Nationality (nacionalidad) — ფრანგი, ინგლისელი, რა თქმა უნდა შიდა ეთნიკური განსხვავებების შენარჩუნებითა და განვითარების ხელშეწყობით.

ანალოგიურად, დღეს საქართველოს სახელმწიფოს ეროვნული იდეოლოგია, საქართველოს მოქალაქეთა (მოქალაქეობის მქონეთა) ეთნიკური (ეროვნული) მრავალფეროვნების მიუხედავად, ისევე, როგორც ტერიტორია, ღერბი, დროშა,

პიძნი, სახელმწიფო ენა, უნდა გამოიხატოს ერთ სიტყვაში — საქართველოს მოქალაქე — ქართველი, რაც გულისხმობს: ქართველს, აფხაზს, ქართველ ებრაელს (რომელიც დღემდე ასეა ინტეგრირებული), ქართველ აზერბაიჯანელს, ქართველ რუსს, ქართველ ოსს, ქართველ სომეხს და ა.შ. ან ებრაული. ოსური, სომხური, აზერბაიჯანული, რუსული წარმოშობის ქართველს.

საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის განვლილი რვა წლის შემდგომ დღეს ამაზე მაინც გვიხდება საუბარი, რადგან ჯერ 1993 წელს „საქართველოს მოქალაქეობის შესახებ“ კანონში, ხოლო შემდგომ 1995 წელს სახელმწიფოს ძირითად კანონში „საქართველოს კონსტიტუციაში“, აღნიშნულობა ვერ პოვა თავისი ასახვა.

ეს განსაზღვრება, მსოფლიოს საზოგადოების იმ ნაწილის მიერ რომელსაც არ უცხოვრია 200 წელი იმპერიულ და თანაც ბოლო 70 წელზე მეტი ხნის განმავლობაში მსოფლიოში თავისი მმართველობის ფორმითა და ხანგრძლივობით გამორჩეულ საბჭოთა იმპერიაში, შეიძლება ულტრანაციონალისტურად იქნას აღქმული, მაგრამ XXI საუკუნის მიჯნაზე ჯერ კიდევ თავისი თვითმყოფადობით და ეროვნული ცნობიერებით შემორჩენილ მცირერიცხოვანი მკვიდრი ერისათვის მას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს.

ალბათ თვით მსოფლიოს საზოგადოებამაც უნდა გააცნობიეროს ზემოთქმული, რადგან იგი მხოლოდ საქართველოს გეოპოლიტიკური მდგომარეობის და მოსახლეობის ისტორიული მემკვიდრეობის მიმართ ინტერესით კი არ უნდა იზღუდებოდეს, არამედ მასთან ერთად ხელს უნდა უწყობდეს საქართველოს ისტორიულ-მემკვიდრეობით განვითარებას.

საბოლოოდ ხაზგასმით უნდა ითქვას, საქართველოს თავისებურება იმაშიც მდგომარეობს, რომ დღეს დამოუკიდებლობააღდგენილი, ტერიტორიით პატარა და მოსახლეობით მცირერიცხოვანი ემიგრაციული ქვეყანა მსოფლიოს ისეთ განვითარებად ქვეყანათა რიცხვს მიეკუთვნება, რომელსაც ყველა პირობა აქვს, რათა მიაღწიოს დაწყებული ტრანზიტული ფუნქციის, ეკონომიკურ და შესაბამისად დასაქმების სფეროს და საკუთარ მოქალაქეთა ცხოვრების დონის სწრაფი ტემპით განვითარებას.

ამიტომაც გარე მიგრაციების რეგულირება - მართვა და კონტროლის სისტემის ფუნქციონირება უნდა გულისხმობდეს: საკუთარი ადამიანური რესურსული პოტენციალის შენარჩუნება-ამაღლებას, რეციპიენტ ქვეყნებში მათი სამართლებრივი მდგომარეობის გაუმჯობესებას და უკომიგრაციის ხელშეწყობას, ხოლო უცხოელთა ღრობით იმიგრაციისათვის მიმზიდველი - მართვადი გარემოს შექმნას.

აქედან გამომდინარე, განსაკუთრებით საქართველოს სახელმწიფოებრიობის ხეალნდელი დღის ჭრილში, ქვეყანაში შექმნილი უარყოფითი მიგრაციული პროცესების და ამით გამოწვეული საგანგაშო დემოგრაფიული მდგომარეობის გამოსწორებისათვის, თუნდაც ელემენტარული სახელმწიფო ღონისძიებების გატარება, შეიძლება გარკვეული თვალსაზრისით დაგვიანებულიც კი იყოს.

დღეს, ისე როგორც არასოდეს, საჭიროა მიგრაციული პროცესების რეგულირების (მართვის) სახელმწიფო სისტემის ფორმირებიდან, პირველ რიგში დასქარდეს იმიგრაციულ-ემიგრაციული პროცესების აღრიცხვის, რეგულირებისა და კონტროლის სისტემის ფუნქციონირების დაწყება, რომელმაც სხვა მისთვის განსაზღვრულ ამოცანათა შორის, ქვეყნის აღმშენებლობის ტემპების (განსაკუთრებით დასაქმების სფეროს გაზრდის) პარალელურად (უფრო წინმსწრებად) უპირველეს ამოცანად უნდა დაისახოს შრომის ბაზრის დაცვა და ამით ღრობით ემიგრაციაში მყოფ საქართველოს მოქალაქეთა უკუმიგრაციის სახელმწიფო ხელშეწყობის პირობების შექმნა და მათი სამშობლოში დაბრუნება.

მთლიანობაში. დღეს თითქოს შეუმჩნეველი. ქვეყნის უახლოესი მომავლის თვალსაზრისით კი მეტად საჭირობოროტო საკითხი იმდენად აქტუალურად გვეჩვენება, რომ იგი სახელმწიფო პოლიტიკის სტრატეგიული მიზნების ჩამოყალიბებას, პარალელურად პრაქტიკული სახელმწიფო ღონისძიებების გატარების დაჩქარებას და ამ მხრივ საზოგადოების გათვითცნობიერების იდეოლოგიური ფონის შექმნას და მხარდაჭერას საჭიროებს.

ბოლოსიტყვაობა წინასიტყვაობაში მოყვანილი მ. კოსტაეას სიტყვებით უნდა დაეასრულოთ “სახელმწიფოს დემოკრატიული პოლიტიკა ნიადაგ უნდა ეყრდნობოდეს ღრმა სულიერ და არა ეკონომიკურ საფუძვლებს, ვინაიდან მყარი და სტაბილური ეკონომიკა მხოლოდ სულიერ წიაღსვლათა გზით მიიღწევა.”

პოსტფაქტუმ. □ ნაშრომი დამთავრებული იყო, როცა ტექსტში აღნიშნული “მიგრანტთა ინსპექტირების შესახებ” და “მიგრანტთა ინსპექტირების მოსაკრებლის შესახებ” კანონპროექტები, ორწლიან (უფრო გაუთვითცნობიერებლობისა და სუბიექტურ) წინააღმდეგობათა მიუხედავად, 1998 წლის 26 ივნისს საქართველოს პარლამენტმა სამოქმედოდ მიიღო.

ამ კანონებით იწყება ახალი, მიგრაციის აღრიცხვის, მართვისა და კონტროლის სისტემის იმ საფუძვლების შექმნა, რომელიც ტექსტში იყო აღნიშნული.

ამავე დროს პრინციპულ საკითხებში ტექსტში მოყვანილ პოზიციებთან შედარებით კანონებში არის განხეავები. ამის მიუხედავად ამ კანონების მიღებით, ყოფილ საბჭოთა სიერცეში საქართველო გახდა ერთ-ერთი პირველი ქვეყანა, რომელმაც “გაარღვია” საბჭოთა “შემკვიდრეობა” და შეიძინა სახელმწიფო დამოუკიდებლობის ერთ-ერთი აუცილებელი ატრიბუტი.

განმეორების თავიდან ასაცილებლად, დანართში (მე-5 და მე-6) მოგვყავს ეს კანონები და ნაშრომის მკითხველთათვის ცხადი გახდება: კანონების ამოქმედებისათვის კიდევ საჭიროა მნიშვნელოვანი წესებისა და კანონქვემდებარე აქტების მიღება, რომ არაფერი ვთქვათ საფინანსო-ტექნიკურ თუ საკადრო უზრუნველყოფის სირთულეებზე. მიუხედავად აღნიშნულისა, იმედია 1999 წლის ბოლომდე სისტემის სრული ამოქმედებით ჩვენს მიერ მოყვანილი “საგანგაშო” მდგომარეობა გარკვეულად გადამოწმდება და “ურწმუნო თომათათვის” კიდევ უფრო ნათელი გახდება საქართველოს რთული მიგრაციულ - დემოგრაფიული მდგომარეობა და მისი დაძლევის აუცილებლობა.

- რაც შეეხება 1998 წლის განვლილ პერიოდს, მას 1.01.1998 წლისათვის ჩვენს გაანგარიშებებთან შედარებით მნიშვნელოვან ცვლილებები არ განუცდია და შეიძლება ითქვას, რომ ეს მაჩვენებლები ასახავენ 1.01.1999 წლისათვის მდგომარეობას.

ავტორი დიდ მადლობას უხდის სახაზინო საწარმო “შაშველს” მის ღირეუტორს ნაშრომის გამოცემაში თანადგომისათვის.

ინფორმაციული ცნობარი:

მსოფლიოს ცალკეული ქვეყნების მიგრაციული პოლიტიკა, პროცედურები და კონტროლის მექანიზმები

1. ამერიკა: 1. აშშ (იუსტიციის სამინისტროს იმიგრაციის და ნატურალიზაციის სამსახური);
2. კანადა (დასაქმების და იმიგრაციის სამინისტრო).
2. ევროპა: 1. შვეიცარია (კანტონის უცხოელთა საქმეების პოლიცია);
2. ინგლისი (იმიგრაციის და ეროვნებათა დეპარტამენტი);
3. უნგრეთი (სხვადასხვა უწყებები);
4. პორტუგალია (ცენტრალური საიმიგრაციო სამსახური);
5. ბულგარეთი (სხვადასხვა უწყებები).
3. ჩრდილო
ევროპა - 1. ნიდერლანდები (იუსტიციის სამინისტროს უცხოელთა საქმეების ადგილობრივი პოლიცია).
4. აზია: 1. ახალი ზელანდია (იმიგრაციის სამინისტრო).
5. აფეთრალია: 1. აფეთრალია (ლტოლეილთა და იმიგრაციის სამინისტრო და მასთან იმიგრაციის და ეთნიკური საქმეების დეპარტამენტი).

*) ინფორმაციული ცნობარი შედგენილია ძირითადად მიგრაციის საერთაშორისო ორგანიზაციის ამიერკავკასიის რეგიონალური - თბილისის ოფისის მიერ მოწოდებული მასალების ბაზაზე.

1. აპერია

1) აპერია

- ვიზიტორებად იწოდებიან ის პირები, რომლებსაც სურთ გარკვეული მიზნით დროებითი შესვლა აშშ-ში.
- ვიზიტორებად საზღვარგარეთ უნდა მიიღონ შესაბამისი ვიზა.
- გარკვეული ქვეყნების მოქალაქეებმა. უვიზო რეჟიმის პირობებში, სასაზღვრო-გამშვებ პუნქტებში უნდა მიიღონ შემოსვლის ნებართვა.
- არსებობს ვიზიტორთა ვიზების 34 ქვეკლასი, რომლებიც ერთმანეთისაგან ჩამოსვლის ვიზის მიხედვით განსხვავდებიან.
- გარკვეული კატეგორიის ვიზების მიღება შესაძლებელია საკონსულოში პირდაპირი მიმართვით. არსებობს ვიზების ცალკეული კატეგორიები, რომელთა მიღებისთვისაც საჭიროა იმიგრაციის და ნატურალიზაციის სამსახურის (ინს), ან სხვა შესაბამისი სამსახურების ნებართვა.
- 20 ქვეყანასთან (ძირითადად დასავლეთ ევროპის ქვეყნებთან) არის უვიზო რეჟიმი, რაც გარკვეული კატეგორიის ვიზიტორებს ქვეყანაში ყოფნის საშუალებას აძლევს მაქსიმუმ 90 დღით.
- დროებითი საშუალოს მსურველებზე ვიზების გაცემის პროცედურა 3 საფეხურიანია: ჯერ ნებართვა უნდა გასცეს შრომის ლეპარტამენტმა, შემდეგ ინს-მა უნდა დაამტკიცოს პეტიცია ვიზის გაცემის შესახებ, ამის შემდგომ საზღვარგარეთის საკონსულო გასცემს ვიზას.
- სტუდენტებზე ვიზის გაცემის პროცედურა 2 საფეხურიანია: ჯერ ინს-ი, შემდეგ საკონსულო გასცემს ვიზას.
- 1989 წლიდან მოქმედი აშშ-კანადის ხელშეკრულება თავისუფალ ვაჭრობაზე გულისხმობს, რომ პირებმა სასაზღვრო-გამშვებ პუნქტებში, პეტიციის გარეშე, მიიღონ აღნიშნულ საქმიანობაზე ნებართვა და იცხოვრონ აშშ-ში ერთი წლის განმავლობაში - ვადის გაგრძელების შესაძლებლობით.
- სტუდენტებს შეუძლიათ მიიღონ ვიზა, თუ მათ აქვთ სრული სასაწავლო ციკლით სასწავლებელში მიღების ნებართვა და გააჩნიათ ინს-ის აკრედიტაცია.
- ვიზიტორთა გარკვეულ კატეგორიებს შეუძლიათ ჩამოვიდნენ, ან იმოგზაურონ ნათესავებთან ერთად. ნათესავში ჩვეულებრივ იგულისხმებიან მეუღლე და არასულწლოვანი შვილი.
- იმიგრანტის ვიზა იგივეა, რაც მუდმივი ბინადრობის უფლება, ე.წ. „მწვანე ბარათი“.
- იმიგრანტის ვიზის გაცემისას ითვალისწინებენ როგორც რაოდენობრივ, ისე ხარისხობრივ შეზღუდვებს.
- იმიგრანტის ვიზის გაცემის ყოველწლიური კვოტა იყოფა 3 კატეგორიად:
 - ოჯახის მიერ დაფინანსებული იმიგრანტი. თუ ასეთი ოჯახის წევრი საზღვარგარეთაა, მაშინ პეტიციას განიხილავს ინს და მისი ნებართვის შემდგომ გაიცემა ვიზა; თუ ქვეყანაშია, მაშინ-მხოლოდ ინს.
 - დასაქმების მქონე იმიგრანტები. საზღვარგარეთ მყოფი უცხოელი მიმართავს ინს-ს და მისი ნებართვის შემდგომ საკონსულო გასცემს ვიზას; თუ იგი იმყოფება ქვეყანაში, მაშინ-მხოლოდ- ინს.
 - „დივერსიფიცირებული იმიგრანტები“. „მწვანე ბარათების გათავისუფლება“-ში მონაწილეობს 34 ქვეყანა. ამით ძირითადად რეგულირდება იმიგრაციაში იმ ქვეყნების ხვედრითი წილი.

საიდანაც აღნიშნული პროცესი დაბალია.

- მოქმედებს კანონი - „მიგრაციისა და მოქალაქეობის შესახებ“.
- აღნიშნული კანონის თანახმად, ქვეყანაში ჩამოსვლის შემდგომ, უცხოელი პირდაპირ მიმართავს ინს-ს (განურჩევლად იმისა, აქვს თუ არა მას ვიზა), რათა მიიღოს თავშესაფრის მაძიებლის ან ლტოლვილის სტატუსი რის შემდეგაც მას უფლება ეძლევა დარჩეს (იმუშაოს) ქვეყანაში ერთი წლის განმავლობაში.
- თავშესაფრის მაძიებლის, ან ლტოლვილის სტატუსის მქონეს, ერთი წლის შემდეგ შეუძლია მიიღოს კანონიერი მუდმივი რეზიდენტის სტატუსი, თავშესაფრის მაძიებლის ოჯახის წევრებსაც (მეუღლეს და შვილებს) ეძლევათ ანალოგიური სტატუსი.
- კონტროლის სისტემა იმდენად რთულია, რომ ითვალისწინებს მეზობელ ქვეყნის-კანადის, ირლანდიის და შენონის აეროპორტებში მისკენ მიმავალი თვითმფრინავების მგზავრების კონტროლს ინს-ის და საბაჟო სამსახურების მიერ.
- ნებართვა და შესაბამისად ინსპექტირება ზორციელდება როგორც თვითმფრინავის, ისე ტრანზიტული მგზავრების სპეციალური ბარათებით, რაშიც ისინი გარკვეულ თანხას იხდიან. მაგალითად თვითმფრინავის მგზავრები - 6\$ და იგი გადაირიცხება „მიგრაციის სამსახურისათვის საჭირო სპეციალურ ანგარიშზე“.
- შემოსვლის (1-94) და სატრანზიტო (1-94ტ) ფორმის შეუვსებლობის შემთხვევაში ინს ავთოკომანიის აგენტს აჯარიმებს თითოეულ ასეთ მგზავრზე 2 000 დან 3 000\$-მდე.
- უფრო მეტიც, თუ მიგრანტის მიერ ბარათში მითითებული ინფორმაცია სრულყოფილი არ არის, ან ის დროულად არ იქნა შევსებული და წარმოდგენილი (ინს) მოსამსახურისათვის, ასეთი მიგრანტი ჯარიმდება — 300\$-ით.

(ინფორმაცია): 1997 წელს აშშ-ში ძალაში შევიდა ახალი იმიგრაციული კანონი, რომლის მიზანია დააჩქაროს და გაამარტივოს უკანონო მიგრანტების დეპორტაციის პროცედურა, აგრეთვე გააართულოს ქვეყანაში მათი შესვლა. კანონი მიმართულია იმ იმიგრანტთა წინააღმდეგ, რომლებმაც აშშ-ში ყოფნის დროს სხვადასხვა დანაშაულობები ჩაიდინეს.

ახალი კანონის ავტორის, ტენასელი სენატორის ლამარა სმიტის მტკიცებით, ფედერალურ ციხეებში მოთავსებული პატიმრების ერთ მეოთხედს, უკანონო იმიგრანტები შეადგენენ (ბიეს პრესი).

2) ქანდა

- კანადის სპეციფიკიდან გამომდინარე, ისტორიულად, ზორციელდება მიგრანტთა სელექციური შერჩევითობა (იმიგრაცია).
- საიმიგრაციო პოლიტიკის განმსაზღვრელია ქვეყნის დემოგრაფიული სიტუაცია და დასაქმების ბაზრის მდგომარეობა, იგი წარიმართება შესაბამისი კანონმდებლობის საფუძველზე.
- ვიზიტორად ითვლება პირი, რომელიც ქვეყანაში დროებით ჩამოსვს.

- ქვეყანაში შემოსვლაზე მოთხოვნები იცვლება უცხოელის მშობლიური ქვეყნისა და ჩამოსვლის მიზნის მიხედვით.
- ვიზის მიღების პროცედურა შეიძლება გაგრძელდეს ექვს თვემდე.
- ვიზიტორის ვიზის მოქმედების ვადა განისაზღვრება სამი თვით, იგი შეიძლება გაგრძელდეს კიდევ სამი თვით.
- ვიზიტორთა კატეგორიებია:
 - ტურისტები, რომელთაც ეკრძალებათ სამ თვეზე მეტ ხანს დარჩენა, სამსახურში მოწყობა და საწაულო პროცესში მონაწილეობა.
 - ბიზნეს-ვიზიტორები. მათი საქმიანობა და ვადა ისაზღვრება ვიზის მოქმედების ფარგლებში. ისინი ვალდებული არიან აიღონ სტაციონალური დაზღვევის კოდი.
 - სპეციალური კატეგორიის ვიზიტორები:—სტუდენტები, მეცნიერები, ნათესავები.
- ვიზა აუცილებელი დოკუმენტია, მაგრამ იგი არ არის ქვეყანაში მოხვედრის სრული გარანტია.
- ვიზის საფუძველზე საბოლოო გადაწყვეტილებას იღებს საიმიგრაციო სამსახურის მოხელე სასაზღვრო-გამშვებ პუნქტში.
- სტუდენტებს და დასაქმების მსურველებს დამატებით მოეთხოვებათ შესაბამისი სერტიფიკატის ქონა.
- გარკვეული კატეგორიის უცხოელებს და საკუთარ მოქალაქეებს უტარდებათ სამედიცინო გამოკვლევა.
- მიგრაციის კონტროლის სისტემა შედარებით აშშ, შეიძლება ითქვას, რომ უფრო მოქნილია.
- ვიზას უნდა ასლდეს ნებართვა. ვიზასა და საზღვარზე ქვეყანაში შესვლის ნებართვას შორის შეუსაბამობა შეიძლება იყოს მაქსიმუმ 10-15%.
- აღნიშნული მიიღწევა იმით, რომ მათ საზღვარგარეთ ყველა საკონსულოში თუ წარმომადგენლობაში ყავთ იმიგრაციის სამსახურის თანამშრომლები.
- ამავე დროს, ისევე როგორც აშშ, მათაც აშშ, ირლანდიაში შენონის აეროპორტებში ყავთ მიგრაციის და საბაჟო სამსახურის წარმომადგენლები, რომლებიც აკონტროლებენ მათკენ მიმავალ თვითმფრინავების მგზავრებს.
- აშშ განსხვავებით მათ აქვთ შესაბამისი ვიდეო ტექნიკით აღჭურვილი კონტროლის ორი ხაზი. პირველ ხაზს, ანუ პირველად შემოწმებას ახორციელებს საბაჟო სამსახური, ხოლო მეორად შემოწმებას იმიგრაციის სამსახური.
- სასაზღვრო ჯარები შედიან დასაქმებისა და იმიგრაციის სამინისტროს სტრუქტურაში და აკონტროლებენ სახმელეთო საზღვრის გარკვეულ რეჟიმულ მონაკვეთებს.
- მოქმედებს საკმაოდ სოლიდური საჯარიმო სანქციები იმ სატრანსპორტო კომპანიებისათვის, რომელთაც არაკანონიერი მგზავრები შემოყავთ.
- ამას ემატება ისიც, რომ საზღვარზე იმიგრაციის სამსახურის მუშაკის შეხედულებით, ზოგიერთმა მიგრანტმა უნდა დატოვოს თანხა, ან თანხის შესაბამისი ღირებულების ნივთი, რომელიც მას დაუბრუნდება გასვლისას, თუ დაიტყვევ ვიზით ან ნებართვით განსაზღვრულ ყოფნის ვადას და საქმიანობის პირობებს.
- იმიგრაციის კანონით ყველა მიგრანტი, კანადის მოქალაქეების ჩათვლით, ვალდებულია შემოსვლის დროს შემოწმებისათვის გამოცხადდეს იმიგრაციის მოსამსახურესთან.

2. პეროპა

ქვეყნებში შემოსვლაზე და ყოფნაზე უფლება - ნებართვა დამოკიდებულია, ძირითადად იმიგრაციის მიზანზე:

- შრომისანაზღაურებანი დასაქმების (დაქირავებული შრომის) მიზნით. იგი დამოკიდებულია სამუშაოს მიმცემის (დამქირაველის) მტკიცებაზე, რომ შრომითი მიგრანტისათვის მისაცემ სამუშაოზე ქვეყანაში არ არის მსურველი.

ასეთი მიგრანტებისათვის მუშაობაზე ნებართვა, როგორც წესი, პირველად გაიცემა გარკვეული ვადით - ერთი წლით, რომელიც როგორც პირველ - ისე სხვა დამქირავებელთან შეიძლება გაგრძელდეს.

სეზონურ სამუშაოზე დაქირაებაც იგივე წესით ხორციელდება, მხოლოდ ხანმოკლე პერიოდით, მისი გაგრძელების გარეშე.

- ოჯახთან შეერთების მიზნით. ევროპის ქვეყნები მივიდნენ იმ საერთო გადაწყვეტილებამდე, რომ შრომის ანაზღაურებიან დასაქმებაზე (გარდა სეზონურისა) ნებართვის მქონე მიგრანტებს ეძლევათ უფლება, საქმიანობის პერიოდში ჩამოიყვანონ ოჯახის წევრები.

განსაზღვრულია ოჯახის მცნება - ქმარი - ცოლი და მათზე დამოკიდებული მცირეწლოვანი ასაკის ბავშვები. ამავე დროს განსაზღვრულია აუცილებელი პირობა: მომუშავე მიგრანტს უნდა გააჩნდეს ოჯახის წევრების მიღებისათვის შესაფერისი საცხოვრებელი ფართი (ბინა) და ისეთი ანაზღაურება რომელიც უზრუნველყოფს მათ შენახვას.

- განათლების (სწავლის) მიღების მიზნით - თუ მიგრანტს სასწავლო დაწესებულებისგან აქვს მიღებული ამის შესაბამისი გარანტიები. მისი რეციდიენტ ქვეყანაში ყოფნის ვადაზე ნებართვა ემთხვევა სასწავლო პერიოდს.

- მოკლევადიანი ტურისტული ვიზიტი, საოჯახო ვიზიტი, საქმიანი მივლინება და ა.შ. უმეტესი ქვეყნები აღნიშნულზე იძლევიან ქვეყანაში შემოსვლის და 3-თვემდე ყოფნის ნებართვას. ამ ვადის გაგრძელება შესაძლებელია, თუ ისინი აკმაყოფილებენ შრომისანაზღაურებანი ან უფრო ხანგრძლივადიანი ყოფნის დადგენილი მოთხოვნების პირობებს.

უკანონო მიგრანტების ძირითად წყაროდ მიჩნეულია ჩამოსულ მიგრანტთა მიერ რეციდიენტ ქვეყანაში ყოფნის ვადის გადაცილება. ამიტომ ქვეყნები იძულებულნი არიან მიმართონ ვიზების გაცემის მკაცრ პროცედურას (მაგალითად, აუცილებელია მომწვევის განცხადება - პასუხისმგებლობა აღნიშნულზე, უკანდასაბრუნებელი სამგზავრო ბილეთის ქონა და ა.შ.).

ევროპის რიგმა ქვეყნებმა 1957 წლის ერთობლივი კონვენციით უარყვეს საკუთარ მოქალაქეთა - მიგრანტთა ერთმანეთს შორის მიგრაციაზე ვიზების აუცილებლობა. მაგრამ იგი დასაშვებია თუ მათ შორის არ არის მასიური - მასშტაბური იმიგრაციის საშიშროება - ტენდენცია და თუ ქვეყნებს შორის დადებულია ხელშეკრულება უკანონო მიგრაციის კონტროლის ერთობლივი წარმოების ან მასზე ინფორმაციის გაცემის თაობაზე. მაგალითად, თურქეთთან ასეთი საშიშროების გამო ქვეყნების უმეტესობამ მასთან საკიზო ურთიერთობა განაახლა.

- თავმესაფრის მაძიებლები. განსაკუთრებული კატეგორიის მიგრანტები და ქვეყნები, რომელთაც მოახდინეს ჟენევის 1951 წლის კონვენციის რატიფიკაცია და მიუერთდნენ 1967 წლის ოქმს „ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ“, ვალდებული არიან მიიღონ თავმესაფრის მაძიებელი პირები - მიგრანტები, იმ ვადით, რომელიც საჭიროა მათი სტატუსის დასადგენად და მიანიჭონ სტატუსი მაქსიმუმ სამი წლის ვადაში სარეგებლობის უფლებით.

- უკანდაბრუნებული მოქალაქეები. მაო აქეთ უფლება ყოველგვარი დაბრკოლებების გარეშე (ძალზე მცირელი გამოწვევისით, იმ ქვეყნებიდან, რომლებიც გამოირჩევიან ეპიდემიოლოგიური თვალსაზრისის საშიშროებით, შეზღუდვის შესაძლებლობით) შემოვიდნენ ქვეყანაში.
- 1992 წლიდან ევროკავშირის მოქალაქეებს - მიგრანტებს, რომლებიც არ არიან დაკავებული ეკონომიკურ (უფრო შრომისაღწერებთან) სფეროებში მოხსნათ ცალკეულ ქვეყანაში 3-თვემდე ყოფნის განსაზღვრება - ეალდებულება.

1) უმეცარი

- კანონმდებლობა ითვალისწინებს შემოსულაზე და საქმიანობაზე მკაცრი შეზღუდვებისა და კონტროლის პირობებს.
- იმიგრაციის და ნატურალიზაციის პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებებია:
 - საკუთარ მოქალაქეთა და უცხოელთა სასურველი თანაფარდობის შენარჩუნება;
 - მუდმივი ბინადრობის უფლების მქონეთათვის ინტეგრაციის პირობების შექმნა;
 - დასაქმების სტრუქტურის და ხარისხის გაუმჯობესება.
- განსაკუთრებული, მკაცრი კონტროლია უცხოელთა დასაქმებაზე.
- დროებით მცხოვრებნი იყოფიან: დასაქმებულად და დაუსაქმებულად.
- დაუსაქმებელთა კატეგორიას მიეკუთვნებიან:
 - ტურისტები - მაქსიმუმ სამი თვის ვადით;
 - ბიზნეს-ვიზიტორები - სამი თვის ვადით;
 - სპეციალური კატეგორიის ვიზიტორები:
 - მოსწავლეები და სტუდენტები,
 - სამკურნალოდ ჩამოსულები,
 - პენსიონერები,
 - ოჯახის წევრები,
 - სხვა უცხოელები.
- დასაქმების მსურველებმა უნდა მიიღონ ბინადრობის ნებართვა.
- ბინადრობის ნებართვა დაკავშირებულია დასაქმების უფლების მოპოვებასთან.
- ბინადრობის ნებართვას - მასზე თანხმობის მიღების შემდეგ - გასცემს კანტონის უცხოელთა საქმეების პოლიცია.
- კვლავ დასაქმების შესახებ განისაზღვრება ფედერალური საბჭოს მიერ.
- დასაქმების ტიპის მიხედვით გაიცემა ექვსი კატეგორიის ნებართვის სერტიფიკატი:
 - მუდმივი რეზიდენტები;
 - გრძელვადიანი რეზიდენტები (რამოდენიმე წელი, ან უვადოდ);
 - დროებითი რეზიდენტები (არა უმეტეს 18 თვის ვადით);
 - სეზონური მუშები (რამოდენიმე თვით);
 - სასაზღვრო ზონის მუშები;
 - სტაჟიორები და მათთან გათანაბრებულ პირები (სტაჟიორი უნდა იყოს 18-დან 30-წლამდე, ყოფნის ვადა - მაქსიმუმ ექვსი თვე).
- თუ დროებით მყოფს აქვს სურვილი - შეიცვალოს საქმიანობის სფერო, პროფესია ან ადგილი, - ამისათვის საჭიროა ნებართვა.
- ლტოლვილის სტატუსის მინიჭება ხანგრძლივადიანია.

2) ინგლისი (დიდი ბრიტანეთი)

- ყველა კატეგორიის ვიზიტორის ქვეყანაში ყოფნის ვადა განისაზღვრება ექვს თვემდე.
- ამავე დროს მას უნდა გააჩნდეს თავის რჩენისათვის საჭირო თანხის ისეთი რაოდენობა, რომელიც გამორიცხავს მის მუშაობას, ან დახმარებისთვის სახელმწიფო ფონდებისათვის მიმართვას (ე. ი. უნდა გააჩნდეს საბანკო ანგარიში, ან საბუღალტრო წიგნი და ა. შ.)
- ნებართვა არაანაზღაურებანი საქმიანობით ვიზიტზე, მიიღება საზღვარგარეთ.
- ვიზიტორმა, ვიზის ან ნებართვის გაგრძელების, ან საქმიანობის სფეროს შეცვლის თაობაზე, ვიზიტის ვადის გასვლამდე უნდა მიმართოს იმიგრაციის და ეროვნებათა დეპარტამენტს.
- თუ მიგრანტი ქვეყანაში ცხოვრობს ხუთი წელი, იგი არ განსხვავდება ქვეყნის მოქალაქეებისაგან, მინიჭებული აქვს ინვესტიორის კატეგორია და თუ ამ პერიოდში საზღვარგარეთ ყოფნის მაჩვენებელი 25% არ აღემატება, მუდმივი მცხოვრების უფლებას (სტატუს) გასცემს შინაგან საქმეთა სამინისტრო.
- ინვესტიორის კატეგორიის მინიჭებისათვის აუცილებელია მიგრანტს აქონდეს 1 მილიონი სტერლინგის კაპიტალი და აქედან ხუთი წლის განმავლობაში ქვეყანაში დააბანდოს 750 ათასი.
- პორტებში (საკაერო და საზღვაო) იმიგრაციულ კონტროლს ასორციელებს იმიგრაციის და ეროვნებათა დეპარტამენტი, შინაგან საქმეთა იმიგრაციის განყოფილება და ეროვნული დირექტორატი.
- იმიგრაციის ოფიცერი 57 პორტში ხანმოკლე პერიოდში, ხოლო დიდ პორტებში 24 საათის განმავლობაში ასორციელებს კონტროლს;
- მგზავრები იმიგრაციულ კონტროლს გადიან ბარგის მიღებამდე და საბაჟო შემოწმებამდე.
- იმიგრაციული კონტროლის დროს არის კონტროლის ორი საზი:
 - ეროპის ზონის 18 ქვეყნის მოქალაქეებისათვის, რომელნიც ვალდებული არიან იმიგრაციის ოფიცერს წარუდგინონ შემდეგი სახის დოკუმენტები: მათი ეროვნებისა და პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტები - პასპორტი ან ეროვნული იდენტიფიკაციის ბარათი.
პროცედურა შედარებით მარტივია და მგზავრთა გამოკითხვა დეტალური არაა.
 - სხვა ქვეყნის მოქალაქეებისათვის, რომლებიც იმიგრაციის ოფიცერს წარუდგენენ იგივე დოკუმენტაციას, შემოსვლის ვიზას და ნებართვას - სერტიფიკატს.
- 1971 წელს მიღებული აქტის საფუძველზე შემოღებულია ნებართვის სერტიფიკატი - კარტა. მასში მითითებული უნდა იყოს გვარი, სახელი, სქესი, დაბადების წელი, საცხოვრებელი ადგილი, ეროვნება, საქმიანობა, მისამართი დიდ ბრიტანეთში და ყოველივე ეს უნდა იყოს დადასტურებული საკუთარი ხელმოწერით (ფორმის ზომაა 15x10). (იხ. მე-VI ნაწილში ნახ. 4 და 5).
- სერტიფიკატი გაიცემა როგორც შემოსვლამდე, შესაბამის ტრანსპორტში, ისე უშუალოდ სასაზღვრო - გამშვებ პუნქტში.
- იმიგრაციის მოსამსახურე ამოწმებს სერტიფიკატს, იგი ეკითხება მიგრანტს ვიზიტის მიზანს, ხანგრძლივობას, დაეჭვების შემთხვევაში იგი მოითხოვს მათ ნათესავებთან თუ მიმწვევებთან შეხვედრას და სამედიცინო შემოწმებას.

- იმიგრაციის მოსამსახურეებს მთელ რიგ შემთხვევებში უფლება აქვს შეამოწმოს ბარგი და დააკავოს მიგრანტი.
- ამავე დროს იგი განსაზღვრავს ზოგიერთ დამატებით მოთხოვნას (უკრძალავს მუშაობას, უმოკლეს ვიზიტის ვადას და ა.შ.).
- ყოველივე აღნიშნულის შემდგომ იგი იტლევებს მიგრანტის პასპორტს და აძლევს სერტიფიკატს, გასვლის დროს ამ უკანასკნელის წარდგენის შემდგომ, მას უბრუნდება პასპორტი.
- შემოსვლაზე უარი აღინიშნება პასპორტში.
- ამავე დროს, 1987 წლიდან (მიღებული იმიგრაციის აქტის საფუძველზე), მგზავრთა გადამყვან სატრანსპორტო კომპანიებს, არაკანონიერ მგზავრთა შემოყვანისას, ავალდებულებს ყოველ ასეთ მიგრანტზე სახელმწიფო მდივნის ანგარიშზე ჩარიცხონ - 2000 ფუნტი სტერლინგად.
- ზორციელდება მიგრანტთა დროებითი დაკავება, რისთვისაც ამისთვის მსხვილ სასაზღვრო პუნქტებთან ასლოს არსებობს იმიგრაციული კარანტინის სპეციალური ცენტრები. ზოგიერთი მიგრანტი შეიძლება დაკავდეს საპოლიციო პუნქტში ან ციხეში.
- უმეტეს შემთხვევაში მიგრანტებს, რომლებიც ეჭვს იწვევენ უშვებენ ქვეყანაში და მათზე წესდება მეთვალყურეობა, ასეთ მიგრანტებს ეძლევათ სპეციალური ფორმა, რომლითაც ისინი ვალდებული არიან გარკვეულ რიცხვებში თავის შესახებ აცნობონ იმიგრაციის სამსახურს.
- ძალზე საინტერესოა ისიც, რომ ქვეყნის მოქალაქეები - იწოდებიან „მაცხოვრებლებად“ („პოსელენიცი“-ებად) რაც ნიშნავს, პირს რომელიც ყოველგვარი დროებითი შეზღუდვების გარეშე კანონიერად ცხოვრობს ქვეყანაში. ხოლო ისინი ვინც ქვეყნის გარეთ მოგზაურობის შედეგად ორ წელზე მეტი ხნით იმყოფებოდნენ იწოდებიან უკანდაბრუნებულ რეზიდენტად.
- „მაცხოვრებლებისაგან“ („პოსელენიცი“-ებისგან) განსხვავებით უკანდაბრუნებულ რეზიდენტებს (ვოზვრაცაწყისსკ რეზიდენტ) მოეთხოვება, რომ მან განაცხადი ქვეყანაში დაბრუნების ნებართვაზე, საზღვარგარეთ უნდა გააკეთოს.

3) უნბრკომი

- ვიზებს სჭირდება შესაბამისი სამსახურის მიერ გაცემული ნებართვის სერტიფიკატები:
 - დასაქმების შემთხვევაში-დასაქმების სამსახურის მიერ გაცემული დასაქმების ნებართვა;
 - ანაზღაურებანი სამუშაოს მიღებისთვის - შესაბამისი ნებართვა - გამჭირავებული პირის მოწვევის, თხოვნის, ან ცნობის საფუძველზე;
 - განათლების მიღებისათვის - შესაბამისი ნებართვა - მიმღები სასწავლებლის მოწვევის საფუძველზე;
 - სამკუთხალოდ - შესაბამისი ნებართვა.
- დროებითი ცხოვრების მსურველებმა უნდა მიიღონ ბინადრობის ნებართვა.
- მუდმივი ბინადრობის შემთხვევაში ნათესავებად ითვლებიან: მეუღლე; შვილი; და; ძმა; ნაშვილები ბავშვი; დედობილი; მამობილი; ძმის, ან დის მეუღლე და შვილი.
- თავშესაფარის მაძიებელმა საზღვრის გადაკვეთისას უნდა მიმართოს შესაზღვრეებს, ან - ქვეყნის შიგნით პოლიციას.

ამის შემდეგ იგი იგზავნება ლტოლვილთა ოფისში.

- ლტოლვილები განცხადებით მიმართავენ: ლტოლვილთა სამსახურს, ლტოლვილთა მიღების ცენტრს, ან ლტოლვილთა დროებითი თავშესაფრის სამსახურს.
- კანონმდებლობა განასხვავებს შემდეგი კატეგორიის ლტოლვილებს:
 - პირადი შუამდგომლობით თავშესაფრის მაძიებელი: (ისინი განთავსდებიან ლტოლვილთა ბანაკში).
 - დროებით დაცული პირი (ისინი განთავსდებიან დროებითი თავშესაფრის ადგილებში)
 - კონვენციით აღიარებული ლტოლვილი.
 - გაეროს უმაღლესი კომისარიატის მფარველობის ქვეშ მყოფი ლტოლვილი (ისინი დახმარებას იღებენ პუშანიტარული ორგანიზაციებიდან).
 - სხვა კატეგორიის ლტოლვილები.

4) პირტუბალია

- უცხოელები იყოფიან 3 კატეგორიად:
 - დროებით ჩამოსული ვიზიტორები;
 - იმიგრანტები (გრძელუადიანი ვიზიტორები);
 - თავშესაფრის მაძიებლები.
- ვიზები სამი ტიპისაა:
 - ტურიზმისა და ბიზნესის;
 - ბინადრობის;
 - სატრანზიტო;
- ვიზას გასცემს ცენტრალური საიმიგრაციო სამსახური.
- ბინადრობის ვიზას სჭირდება ბინადრობაზე ნებართვა.
- რეზიდენტმა რვა დღის განმავლობაში იმიგრაციის სამსახურს უნდა აცნობოს საცხოვრებელი ადგილის შეცვლის შესახებ.
- თავშესაფრის მიღებაზე განცხადების მიღება და სტატუსის მინიჭება შინაგან საქმეთა სამინისტროს პრეროგატივაა.
- ლტოლვილს გააჩნია იგივე უფლებები, რაც რეზიდენტს.

5) ბულგარეთი

- ბულგარეთი წარმოადგენს სატრანზიტო მიგრაციის ქვეყანას.
- უცხოელებს შეუძლიათ ბულგარეთში შესვლა, თუ მათ გააჩნიათ მოქმედი პასპორტი, ან მისი შემცვლელი სხვა სამოგზაურო დოკუმენტი და ქვეყანაში შესვლის ნებართვა (ვიზა).
- შესვლის ან სატრანზიტო გავლის ვიზა გაიცემა ბულგარეთის დიპლომატიური ან საკონსულო სამსახურის მიერ.
- უცხოელებს მოუთხოვებათ მოგზაურობისათვის სამყოფი თანხის ან ვიზიტორის ფინანსური მხარდაჭერის ცნობა („აფიდავიტის“), ან ტურისტის მომსახურების წინასწარ გადახდილი თანხის დოკუმენტის ქონა.

- რამდენიმე ქვეყანასთან დადებულია ხელშეკრულება ლიბერალური სავიზო რეჟიმის შესახებ. ესენია ბალკანეთის ნახევარკუნძულის და ცენტრალური ევროპის მეზობელი ქვეყნები და ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკები.
- ე. წ. რისკის ქვეყნების მოქალაქეებმა ვიზაზე მოთხოვნა უნდა წარადგინონ მხოლოდ თავიანთ ქვეყნებში, რის შემდეგაც აუცილებელია დასტურის მიღება ბულგარეთის შესაბამისი ორგანოებიდან. ამ კატეგორიის ქვეყნების მოქალაქეებისათვის არ არის გათვალისწინებული „სწრაფი“ ვიზები, ან ვიზების გაცემა ბულგარეთის სასაზღვრო-გამშვებ პუნქტებში.
- ბულგარეთში მყოფ დროებითი რეზიდენტებს არ გააჩნიათ უფლება მოიწვიონ უცხოელები. ზოგ შემთხვევაში ვიზაზე გადასახადი საკმაოდ დიდია, მაგ. ნიგერიის მოქალაქემ ბულგარეთის ვიზაში უნდა გადაიხადოს 240 ამერიკული დოლარი.
- მოსალოდნელია აიკრძალოს უცხოელების ვიზების სტატუსში ცვლილებების შეტანა; გარდა ამისა, დასაქმებაზე ნებართვა, ასევე ვიზის გაცემა შერეული ქორწინების, ოჯახთან შეერთების, კომერციული საქმიანობის საფუძველზე მოხდეს მხოლოდ ვიზიტორის ქვეყანაში;
- მოსალოდნელია, „რისკის“ ქვეყნების სიის გაუქმება, ამასთან ძალაში შევა ახალი, უფრო მისაღები და მოქნილი მიდგომა, რომლის მიხედვით „არასასურველი იმიგრაციის ქვეყნები“ შეიცვლება „არასასურველი იმიგრანტების“ კატეგორიების დადგენით.
- სასაზღვრო კონტროლი წარმოადგენს ბულგარეთის საიმიგრაციო რეჟიმის ყველაზე სრულყოფილ ელემენტს, რომელიც სრულ შესაბამისობაშია ევროპულ სტანდარტებთან.
- სასაზღვრო კონტროლის ყველაზე მნიშვნელოვანი ელემენტებია საპასპორტო შემოწმება და ინფორმაციის შეკრება ყველა ვიზიტორის შესახებ განურჩევლად მათი მოქალაქეობის, სოციალური სტატუსის, პროფესიის, მგზავრობის მიმართულებისა (გასვლა-შემოსვლა). ე. წ. ვაუნერების მეშვეობით სრული ინფორმაცია გროვდება და გამოყენება ვიზიტორის გასვლის დროს, კერძოდ დგინდება დაარღვია თუ არა მან საპასპორტო ან სავიზო პროცედურა, ან შეუქმნა თუ არა საშიშროება ქვეყნის უსაფრთხოებას, ჩაიდინა თუ არა კანონსაწინააღმდეგო ქმედება.
- უცხოელთა ყოველსმომცველი სარეგისტრაციო რეჟიმში წარმოადგენს მათი კონტროლის მნიშვნელოვან წინაპირობას.
- დროებითი ბინადრობის ნებართვა გაიცემა შინაგან საქმეთა სამინისტროს მიერ, ან დიპლომატიურ მისიათა თანამშრომლებისათვის საგარეო საქმეთა სამინისტროს მიერ.
- დასაქმების ნებართვა გაიცემა დასაქმებისა და სოციალურ საკითხთა სამინისტროს მიერ. ამ საფუძველზე ვიზა გაიცემა 3 თვეზე მეტი ვადით. სხვა შემთხვევაში ბინადრობის ნებართვა გაიცემა 3 თვემდე ვადით.
- მუდმივი ბინადრობის ნებართვის გაცემა არ განსხვავდება მსოფლიო პრაქტიკაში მიღებული სტანდარტებისაგან. უკანასკნელი ცვლილებების მიხედვით მუდმივი ბინადრობის ცენზმა აიწია 5-დან 10 წლამდე. იმ პირობით, რომლებიც ეწევიან სამეწარმეო საქმიანობას, ეს პერიოდი განისაზღვრება 6 წლით.
- 1992 წელს ბულგარეთის სახალხო საბჭო შეუერთდა ლტოლვილთა შესახებ 1951 წლის კონვენციას და ნიუ-ორკის 1957 წლის ოქმს, ამასთან ყოველგვარი გეოგრაფიული შეზღუდვების გარეშე. 1992 წელს შეიქმნა

ლტოლვილთა საკითხების დამოუკიდებელი კომისია და თავშესაფრის მაძიებელთა და ლტოლვილთა ეროვნული ბიურო-ბულგარეთის მინისტრთა საბჭოს ორგანო, რომელიც განსაზღვრავს სახელმწიფო პოლიტიკას იმ პირთა მიმართ, რომლებიც მოითხოვენ თავშესაფარს ან ლტოლვილის სტატუსს. შესაბამისი ფინანსური უზრუნველყოფის მიზნით შექმნილია ლტოლვილთა ფონდი.

- ლტოლვილთა შესახებ ეროვნული კანონმდებლობის არქონის გამო ლტოლვილის სტატუსის მინიჭება მიმდინარეობს ყენევის კონვენციისა და გაეროს ლტოლვილთა საქმეების უმაღლესი კომისიარატის რეკომენდაციების მიხედვით.
- ბულგარეთი წარმოადგენს ერთგვარ ფილტრს „რისკის“ ქვეყნებსა და დასავლეთ ევროპას შორის, იღებს რა თავის თავზე დასავლეთ ევროპაში მიმავალი ლტოლვილების გარკვეულ ნაწილის საქმეთა წარმოებას (ეს რა თქმა უნდა ზორციელდება ლტოლვილთა მიმღებ ქვეყნებთან შეთანხმების საფუძველზე). ამგვარი მიდგომა საკმაოდ მომგებიანია ევროპის თანამეგობრობის ქვეყნებისათვის, რადგან აღნიშნული მოვლენა ხელს უწყობს მათი საიმიგრაციო სამსახურების საქმიანობის განტვირთვას.

ი) ნიდერლანდები

- ტერიტორიის სიმაღლე და მოსახლეობის მაღალი სიმჭიდროვე განსაზღვრავს მკაცრ საიმპერატო პოლიტიკას შემოსვლისა და დასაქმების სფეროში.
- შემოსვლასთან დაკავშირებული საკითხებიდან მთავარი არის ნებართვის გაცემა.
- ცალკეული სახის ნებართვას გასცემს:
 - იუსტიციის სამინისტროსთან არსებული უცხოელთა საქმეების ადგილობრივი პოლიცია (უსაპ);
 - დასაქმებაზე - სოციალურ საკითხთა სამინისტრო;
 - ვიზას-შემოსვლის ნებართვას-საგარეო საქმეთა სამინისტრო.
- მიღებული ბინადრობის შემდეგი ტიპები:
 - დროებითი - ექვს თვემდე;
 - გრძელვადიანი - 1 წლით, ერთი წლით გაგრძელების შესაძლებლობით;
 - მუდმივი;
 - ოჯახის წევრების სტატუსის;
 - ლტოლვილის სტატუსის.
- მუდმივი ბინადრობის ნებართვა გაცივმა უცხოელზე, თუ იგი უკანასკნელი 5 წლის განმავლობაში კანონიერად ცხოვრობდა ქვეყანაში და არის 13 წლის ან მეტი ასაკისა.
- ღრუბით მყოფები იყოფიან შემდეგ კატეგორიებად:
 - მოწვეული ვიზიტორები და ტურისტები (სამ თვემდე ვადით).
 - ბიზნეს - ვიზიტორები (კომერსანტები და ინვესტორები სამ თვემდე ვადით).
 - სეზონური მუშები და უცხოელთა წარმომადგენლობებში დასაქმებული უცხოელები (რომლებიც, როგორც წესი, 3 თვემდე შეტი ხნით ჩამოდიან).
 - სპეციალური კატეგორიის ვიზიტორები (სტუდენტები და მეცნიერები).
- დაახლოებით 40 ქვეყანასთან უვიზო რეჟიმი.
- ვიზის ფლობა არ ნიშნავს დაუბრკოლებლად შესვლას, მას დამატებით უნდა გააჩნდეს პასპორტი და გარკვეული რაოდენობის თანხა.

4. აზნია

1) ახალი ველანდია

- 1987 წლის იმიგრაციის კანონი, 1994 წლის დამატებებით, ძალაშია 1997 წლის 1 იანვრიდან (კანონი მოიცავს 189 გვერდს).
- ვიზა არ არის ნებართვის უფლებამოსილების მქონე დოკუმენტი.
იგი არის უფლება, რომლის საფუძველზეც გაიცემა:
 - ბინადრობის ნებართვა, თუ მას აქვს ბინადრობის ვიზა.
 - სხვა სახის ბინადრობის ნებართვა, თუ მას აქვს უკუმიგრანტის ვიზა.
 - დროებითი ნებართვა, თუ მას აქვს დროებითი ვიზა.
 - ნებართვა - იმგზავროს ტერიტორიაზე 24 საათის განმავლობაში. თუ მას აქვს სატრანზიტო ვიზა.
- ვიზა არ ზღუდავს იმიგრაციის მინისტრს და იმიგრაციის სამსახურის მოხელეს, რათა, კანონით განსაზღვრულ ფარგლებში, შეხედულებისამებრ მიიღოს შემოსვლის გადაწყვეტილება.
გადასახადების ნუსხა (ა.ზ. დოლარებში):

	ვიზა	ნებართვა
• ბინადრობაზე:		
— ბიზნესის კატეგორია -----	2255	2255
— სხვა კატეგორია -----	618	618
— უკუმიგრანტი -----	50	—
• ვიზიტორზე -----	50	—
• სტუდენტზე -----	188	70
• დასაქმებაზე -----	128	50
• ტრანზიტი -----		
• ხელახალი განხილვის აპლიკაცია -----	124	
• ბინადრობაზე გადაწყვეტილების გასაჩივრება -----	500	
• ინგლისური ენის შესწავლისათვის -----	20 000	
• გამოცდის ჩაბარებიდან ერთი წლის შემდეგ უბრუნდებათ (70%) -----	14 000	
• მიგრანტთა განსახლებისთვის -----	250.	

5. ამსტრალია

- 1958 წელს მიღებული იმიგრაციის კანონით ლტოლვილთა და იმიგრაციის სამინისტროს იმიგრაციის და ეთნიკურ საქმეთა დეპარტამენტს აქვს - „ავსტრალიის მოქალაქეობის არ მქონეთა ქვეყანაში შემოსვლის უფლება“.
- იმიგრაციის პოლიტიკა მკვეთრად განსაზღვრულია და ქვეყნის დემოგრაფიულ პოლიტიკას ექვემდებარება.
 - მაგალითად, გამომდინარე იქედან რომ ქვეყანაში 1 კალზე დაახლოებით 3-4 მამაკაცი მოდის. იგი მარტოხელა დედების იმიგრაციას, განსაკუთრებით თუ მათ ქალიშვილები ყავთ, ხელს უწყობს.
 - ამ პირობებით საქართველოდან ავსტრალიაში უკვე წასულია 30 ოჯახამდე.
- ისევე როგორც აშშ და სხვა რიგი ქვეყნები, მკაცრ იმიგრაციულ პოლიტიკას ატარებს და შემოდებული აქვს ნებართვის ფორმები რომელიც თან ახლავს ვიზას.
- დადგენილია ვიზის ორი სახე:
 - ხანმოკლე-3 თვემდე და ძალაშია ერთი წლის განმავლობაში. იგი უფასოდ გაიცემა. ვიზით ამ პერიოდში შეიძლება რამდენიმეჯერ შემოსვლა.
 - გრძელვადიანი-6 თვემდე. იგი ძალაშია ოთხი წლის განმავლობაში, ფასიანი და შეიძლება რამდენჯერმე შემოსვლა.
- დროებით ვიზიტორებს უნდა გააჩნდეთ საკმარისი თანხა, რომელიც უზრუნველყოფს ვიზიტის პერიოდში მათ და მათ თანმხლებ ბავშვებს.
 - ხელზე უნდა აქონდეთ დასაბრუნებელი სამგზავრო ბილეთი.
 - უნდა გააჩნდეთ სამედიცინო დაზღვევის ბარათი ან იმდენი თანხა, რომ საჭიროების შემთხვევაში დაფარონ ძვირადღირებული სამედიცინო მომსახურება.
 - დროებით ვიზიტორებმა, თუ მათ ხელზე აქვთ 5000 დოლარზე მეტი თანხა, შემოსვლის ან გასვლის დროს, უნდა განუცხადონ საბაჟო სამსახურს.
 - დროებით ვიზიტორებს ვიზიტის პერიოდში ეკრძალებათ ყოველგვარი შრომისანაზღაურებრივი საქმიანობა ან სასწავლებელში სწავლა.

ინფორმაციული ცნობარი.

სერტიფიკატები და მიგრანტთა ინსპექტირების სერვისის ღირებულება (საფასური) სხვადასხვა ქვეყნებში.

- ქვეყნები მიგრაციული ინფორმაციული მონაცემების დაგროვებისა და კონტროლის მიხედვით იყოფიან:
- ქვეყნებად, რომლებიც მოიპოვებენ ინფორმაციას და ახორციელებენ კონტროლს ელექტრონიკისა და ქაღალდის (პირობითად-სერტიფიკატის) მეშვეობით: აშშ, კანადა, ავსტრალია, ესპანეთი, დანია, ნორვეგია და ა.შ. და პირიქით - ქაღალდის და ელექტრონიკის საშუალებით: ბელგია, ინგლისი, გერმანია, ფინეთი, შვეიცარია, ახალი ზელანდია, სამხრეთ კორეა და ა.შ.
- **აშშ** - ისეთ განვითარებულ ქვეყანას, როგორცაა აშშ დაკანონებული აქვს მიგრანტთა აღრიცხვის ფორმის-ნებართვის აუცილებლობა და თვითმფრინავის უცხოელი მგზავრებისაგან იღებს 65 და ამ თანხაში გულისხმობს თითოეული მგზავრის იმიგრაციული ინსპექტირების ხარჯებს. იგი გადაირიცხება ხაზინაში - „იმიგრაციის სამსახურისათვის საჭირო სპეციალურ ანგარიშზე“, ხოლო ცალკეულ სახმელეთო გამშვები პუნქტებისათვის დაწესებული გადასახადების უფრო მეტი სიდიდე და თანხა გადაირიცხება ხაზინაში - „სახმელეთო იმიგრაციული ინსპექტირების სპეციალურ ანგარიშზე“.
 - შემოსვლის (1-94) და სატრანზიტო (1-94მ) ფორმის შეუცვებლობის შემთხვევაში იმიგრაციის და ნატურალიზაციის სამსახური (ინს) ავთოკომპანიის აგენტს აჯარიმებს თითოეულ ასეთ მგზავრზე 2000-დან 3000\$ - მდე. უფრო მეტიც, თუ მიგრანტის მიერ ფორმაში მითითებული ინფორმაცია არ არის სრულყოფილი, ან ისინი დროულად არ იქნა წარდგენილი ინს მომსახურებისათვის, ასეთ მიგრანტს აჯარიმებს - 300\$-ით.
 - **ინგლისი** სერტიფიკატს - კარტას იყენებს 1971 წლიდან. 1987 წლიდან სატრანსპორტო ორგანიზაციებს, რომელთაც გადაეცათ მგზავრები, აჯარიმებს (სახელმწიფო მდივნის ანგარიშზე) ყოველ შემოყვანილ მგზავრზე, რომელსაც საჭირო დოკუმენტები არა აქვს, მათ შორის სერტიფიკატი - 2000 ფუნტი სტერლინგით. სერტიფიკატი გაიცემა, როგორც ქვეყანაში შემოსვლამდე შესაბამის ტრანსპორტში, ისე უშუალოდ სასაზღვრო-გამშვებ პუნქტში. ინსპექტირების ღირებულება შეადგენს - 20 ფუნტ სტერლინგს (33\$).
 - **რუსეთი** საქართველო, - რუსეთის საზღვარზე - ლარსთან, ჩეჩენ მოქალაქეებს ახდევინებს 186 000 (დაახლოებით 35\$), ხოლო როკთან 750000 (დაახლოებით 15\$) რუსულ რუბლს, მაგრამ ამის შესახებ მოქალაქეს ოფიციალურ ცნობას არ აძლევს.
 - **თურქეთი** - საქართველოს მოქალაქეებს ახდევინებს: ორი კვირით-15\$ და ორ კვირაზე მეტი ხნით - 30\$, პასპორტში აკრავს შესაბამის მარკას. თურქეთის გადასახადი გულისხმობს საქართველოსთან უვიზო ზელშეკრულებას და იგი პირობითად არის სავიზო-უფრო სწორად ქვეყანაში შესვლის გადასახადი (თურქეთი საზღვარზე ახორციელებს სამედიცინო შემოწმებასაც). პირი არ აფორმებს ოფიციალურ ვიზას, ე.ი. პროცედურა სწორედ რომ პასუხობს უვიზო

ხელშეკრულებას. მარკის დაკვრის შემდეგ, თურქეთი იძლევა სტატისტიკური აღრიცხვის ფორმას, რომელიც შევსებული უნდა წარედგინოს გასვლის დროს.

- ბუღალარი მიგრანტებს საზღვარზე აძლევს სერტიფიკატს - ვაუჩერს და აბდეინებს 10\$.
 - სამხრეთი კორმა - ინსპექტირების გადასახადი შეადგენს 11 აშშ დოლარს.
 - ფილიპინები - ინსპექტირების გადასახადი შეადგენს 19.25 აშშ დოლარს.
- კანადასა და რიგ სხვა ქვეყნებში შემოღებულია სერტიფიკატები, მაგრამ ინსპექტირებისათვის საჭირო თანხები გროვდება უკანონო მიგრანტთა შემომყვან კომპანიების დაჯარიმებით და სახელმწიფო ბიუჯეტიდან.

ინფორმაციული ცნობარი: შენგენი – ევროკავშირის მიგრაციული კონტროლის სისტემა

- 1957 წლის 13 დეკემბრის ევროსაბჭოს წევრ სახელმწიფოთა შეთანხმება ამ ქვეყნებს შორის, პირთა გადაადგილების რეგულირების ნორმის შესახებ.
მუხლი 1. მე-2 პოზიციით „ევროპის საბჭოს წევრი ქვეყნების მოქალაქეების მიმართ გამარტივებული პროცედურა ხორციელდება მაშინ, როცა ერთი ქვეყნიდან მეორე ქვეყანაში გამგზავრების (ყოფნის) ხანგრძლივობა არ სცილდება სამ თვეს.“
 სამთვეზე მეტის შემთხვევაში საჭიროა ვიზა და ა.შ.
- 1973 წლის 21 მაისის 73/148 ევროკავშირის დირექტისა,
 — თანამეგობრობის ფარგლებში მათი წევრი ქვეყნების მოქალაქეთა მოწყობის (обустройство), სამეწარმეო საქმიანობისა (предпринимательства) და მომსახურების გაწევისას (оказания услуг) გადაადგილებაზე და ცხოვრებაზე შეზღუდვების მოხსნის შესახებ.
მუხლი 4. მე-2 პოზიციით - პირები რომლებსაც ეძლევათ ცხოვრების უფლება, სარგებლობენ ამ უფლებით განსაზღვრულ პერიოდში.
 3 თვემდე ამ უფლებით სარგებლობისათვის საკმარისია პირადობის მოწმობა ან პასპორტი.
- 1985 წლის 14 ივნისის ევროპის ეკონომიკური კავშირის ქვეყნების ბენილუქსის, გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის და საფრანგეთის რესპუბლიკის მთავრობათა შეთანხმება — საერთო საზღვრებზე კონტროლის თანდათანობით მოხსნის შესახებ. (შენგენის შეთანხმება).
მუხლი 2 და 3-ით - ერთობლივ საზღვრებზე ამ ქვეყნების მოქალაქეთა გადაადგილებაზე და ასევე სატრანსპორტო საშუალებაზე, როგორც წესი, ხორციელდება ელემენტარული ვიზუალური კონტროლი. საზღვრის გადაკვეთის პროცესის გამარტივებისათვის სატრანსპორტო საშუალებებზე შეიძლება წინა შუშაზე მიმაგრდეს არა ნაკლებ 8 სანტიმეტრის დიამეტრის მწვანე რგოლი.
- 1990 წლის 15 ივნისის შენგენის შეთანხმების რეალიზაციის პრინციპი,
 თავი 2. მუხლი 1 პუნქტი 1-ით. შენგენის ქვეყნების ტერიტორიაზე 3 თვემდე ვადით დასაშვებია უცხოელთა (ევროკავშირის გარე ქვეყნების მოქალაქეთა) შემოსვლა, თუ ისინი აკმაყოფილებენ შემდეგ პირობებს:
 - თუ მათ გააჩნიათ შენგენის კომიტეტის მიერ განსაზღვრული დოკუმენტები;
 - აუცილებლობის შემთხვევაში მოქმედი ვიზა;
 - მთელ რიგ შემთხვევაში დოკუმენტები, რომლებიც ადასტურებენ მგზავრობის მიზანს და პირობებს. კერძოდ უნდა გააჩნდეთ
 გარკვეული რაოდენობის თანხა, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს: მათი მოგზაურობის პერიოდში საარსებო მინიმუმის დაკმაყოფილება; საკუთარ სამშობლოში დაბრუნება ან ტრანზიტი მესამე ქვეყანაში, სადაც გარანტირებულია მათი შესვლა ან ცნობა, რომ მათ კანონიერების ფარგლებში შეუძლიათ უზრუნველყონ ასეთი თანხის ქონა (მიმწვევის თუ ცალკეული ორგანიზაციის გარანტიები. თ.გ.)

- თუ ისინი არ არიან რეგისტრირებულნი ისეთ პირებად, რომლებსაც არა აქვთ შემოსვლის უფლება;
- თუ ისინი არ განიხილებიან (მიეკუთვნებიან) ისეთ პირებად, რომლებიც საფრთხეს უქმნიან ქვეყნის სახელმწიფოებრივ პოლიტიკას (угроза государственной политике), ეროვნულ უშიშროებას ან საერთაშორისო ურთიერთობაში შენგენის რომელიმე ქვეყანას.

მუხლი 10. პუნქტი 1-ით. უცხოელთათვის რომელთაც შენგენის ქვეყნებში ყოფნის ვადა არ აღემატება სამ თვეს, შემოღებულია ერთიანი (საერთო) ვიზა.

მუხლი 11. პუნქტი 1-ით. ერთიანი (საერთო) ვიზა შეიძლება იყოს:

- ერთჯერადი ან მრავალჯერადი იმ პირობით, რომ შენგენის ქვეყნებში უწყვეტად ყოფნა და ვიზიტების ჯერადობა არ სცილდება ყოველი წლის (პირველი შესვლიდან) სამ თვეს;
- ერთხელ, ორჯერ ან გამონაკლის შემთხვევაში მრავალჯერადი (შენგენის ქვეყნებს) გავლის უფლების მქონე ტრანზიტული ვიზა იმ პირობით, რომ ტრანზიტის პერიოდი არ აღემატება ხუთ დღეს.

მუხლი 14. პუნქტი 2-ით. თუ შენგენის ქვეყნებიდან ერთმა ან რამოდენიმემ სამგზავრო დოკუმენტი მიიწვია არა სწორად, ერთიანი ვიზა შეიძლება შეიცვალოს ნებართვით.

მუხლი 94. პუნქტი 3-ით. პირთა შესახებ ინფორმაცია იზღუდება შემდეგი მონაცემებით:

- გვარი და სახელი, ყოველგვარი ფსევდონიმი, რომელიც შესაძლებლობის ფარგლებში რეგისტრირებულია ცალკე;
- ფიზიკური მდგომარეობის რომელიმე კონკრეტული დამახასიათებელი ნიშანი;
- მეორე სახელის პირველი ასო;
- დაბადების თარიღი და ადგილი;
- სქესი;
- მოქალაქეობა;
- აქვს თუ არა იარაღი;
- არის თუ არა აგრესიული;
- ასეთი პირის დაძიების მიზეზი;
- რა ღონისძიება უნდა იქნას გატარებული.

მუხლი 99. პუნქტი 4-ით. ცალკეული ქვეყნის ტერიტორიაზე ღია დაკვირვების მიზნით (с целью Открытого наблюдения) შეიძლება საზღვარზე მოპოვებულ იქნას სრული ან ნაწილობრივი ინფორმაცია:

- ფაქტი, რომ პირი თუ სატრანსპორტო საშუალება, რომლის დაძიებაზე იყო ცნობა, ნაპოვნია;
- შემოწმების ადგილი, დრო და მიზეზი;
- მგზავრობის მარშრუტი და ბოლო პუნქტი;
- ასეთი პირის თანმსლენი პირები ან ტრანსპორტის მგზავრები;
- გამოყენებული სატრანსპორტო საშუალება;
- თანმქონი ნივთები;

- პირობები, რომლის დროსაც გამოვლენილი იქნა ასეთი პირი ან სატრანსპორტო საშუალება.

ასეთი ინფორმაციის მოპოვებისას აუცილებელია მიღებული იქნას ღონისძიებები, რომლებიც უზრუნველყოფენ დაკვირვების საიდუმლოებას. (при сборе подобной информации необходимо принять меры для обеспечения того, чтобы не ставить под угрозу скрытый характер наблюдения).

- 1995 წლის მონაცემებით შენგენის ქვეყნების ჯგუფს მიეკუთვნებოდა: საფრანგეთი, ლუქსემბურგი, ნიდერლანდები, პორტუგალია და ესპანეთი. ამჟამად მას მიუერთდა: ავსტრია და იტალია. ამ ქვეყნებმა მიგრაციის კონტროლის სფეროს საკითხებს შორის პრიორიტეტულად გამოყვეს:

- საეიზო პოლიტიკის პარამონიზაცია;
- მიგრაციასთან დაკავშირებული კანონმდებლობის სრულყოფა - დაახლოება;
- ინფორმაციის გაცემის მექანიზმების სრულყოფა - შენგენის სისტემის განვითარება და შეროტის შექმნა;
- შემოსვლა-გასვლის პროცედურების კოორდინაცია.

შეთანხმება გულისხმობს მათ ტერიტორიაზე საიმომარაციო კონტროლის მოხსნას, ე.ი. ეს არის რეგიონი (ჯგუფი ქვეყნებისა) „საზღვრებს გარეშე“. შენგენის ერთ-ერთ ქვეყანაში შესვლაზე ნებართვა ძალაშია სხვა ქვეყნებისთვისაც. შენგენის სისტემაზე უფრო კარგი წარმოდგენის საშუალებას იძლევა ინფორმაცია 1997 წლის ბოლოს (27 ოქტომბრიდან) იტალიის საელჩოების მიერ შენგენის ვიზის გაცემის დაწყების თაობაზე.

შენგენის ვიზების გაცემას წინ ახლდა დიდი მოსამზადებელი სამუშაოები, რომელთაც ძირითადად გულისხმობდა ქ. სტრანსბურგში მდებარე შვიდი ქვეყნის ინფორმაციულ „დიდ კომპიუტერში“ იტალიის ჩართვას. კომპიუტერში, სადაც გროვდება ინფორმაცია ყველა მიგრანტზე, ვისაც ვიზის მისაღებად შენგენის რომელმე ქვეყნისათვის მიუმართავს. ამგვარად, მასში გროვდება ინფორმაცია ყველა მიგრანტზე და მათ შორის განსაკუთრებით იმათზე, რომლებმაც ამა თუ იმ დროს დაარღვიეს რომელიმე ქვეყნის კანონმდებლობა და მიეკუთვნებიან უკანონო ან „საეჭვო“ მიგრანტებს. რაც ნიშნავს იმას, რომ მათზე შენგენის ვიზა არ გაიცემა ან გაიცემა მათი მდგომარეობის უფრო დეტალურად გადამოწმების შემდგომ.

იტალიის შენგენის ვიზას აქვს ის განმასხვავებელი ნიშანი, რომ იგი მხოლოდ იტალიაში შემოსვლისა და ყოფნის ან ტრანზიტით გადაკვეთის საშუალებას იძლევა.

იტალიაში გაუქმდა ტურისტული ჯგუფებისათვის აქამდე მოქმედი „ჯგუფური ვიზები“. რაც ნიშნავს, რომ თითოეული ტურისტის პასპორტში ჩაკრული იქნება შენგენის ვიზა - „მარკა“.

მიგრანტებს, იტალიაში ყოფნის ვადის და მიზნების მიხედვით მიეცემათ ოთხი ტიპის ვიზა:

„A“ - ტიპის. ავიო ტრანზიტულ მიგრანტებს, რომელთაც უფლება არა აქვთ დატოვონ აეროპორტის საბაჟო საზღვრები. ღირებულება - 15 აშშ დოლარი.

„B“ - ტიპის. 5 დღემდე ვადით. ღირებულება - 15 აშშ დოლარი.

„C“ - ტიპის. 90 დღემდე ვადით. ღირებულება - 40 აშშ დოლარი.

„D“ - ტიპის. 90 დღეზე უფრო ხანგრძლივი ვადით. ღირებულება 40 აშშ დოლარი.

ექსპერტთა დასკვნით, მას შემდეგ რაც საიმპერაციო პროცედურები სტანდარტიზირებული გახდა, ახლა უფრო მეტი დრო სჭირდება შინამშენის რეგონში გარედან შესვლას ვიდრე ეს 1995 წლამდე იყო.

ყოველივე ეს მოგვაგონებს ყოფილ საბჭოთა იმპერიის სიერცეს, სადაც მასში შემაველ რესპუბლიკებს შორის ურთიერთობა თითქმის იგივე „თავისუფლებით“ ხასიათდებოდა როგორც შინამშენს, რადგან იყო ერთიანი საპასპორტო სისტემა (სსრკ-ს პასპორტი). მაგრამ რეალობაში არსებობდა მკაცრად რეგლამენტირებული ჩაწერა-ამოწერის ინსტიტუტები, ხოლო იმპერიის საზღვარი „გადაულახავ“ ბარიერს წარმოადგენდა.

შინამშენის სისტემის განხილვაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ქვეყნების გეოგრაფიულ მდებარეობას, კერძოდ, ქვეყნებს, რომლებიც ევროგაერთიანების ქვეყნების მეზობლად მდებარეობენ. სურვილი აქვთ უზრუნველყონ მათი მიგრაციული პოლიტიკის და ოპერატიული სისტემის პარმონიზაცია ევროგაერთიანების მიერ ჩამოყალიბებულ სტანდარტებთან.

მიუხედავად აღნიშნულისა, რეალურად, ჩვენი აზრით განსაკუთრებით ახალი სახელმწიფოები მიგრაციის სფეროში გარდამავალი პერიოდისათვის აუცილებელ, ხოლო ევროგაერთიანების სტანდარტებისაგან განსხვავებულ პოლიტიკას უნდა ახორციელებდნენ, ხოლო ამ მიმართებით განვითარების მიზანი უნდა იყოს ახალ ქვეყნებს შორის შინამშენის მსგავსი სისტემის ფუნქციონირება.

საქართველოს მიგრაციის პოლიტიკის კონცეფცია*

შესავალი

საქართველოში ყალიბდება სუვერენული დემოკრატიული სახელმწიფო.

განვიღო ხანმოკლე პერიოდში შიდა პოლიტიკურმა დაპირისპირებამ. შეიარაღებულმა კონფლიქტებმა. ახალ პოლიტიკურ წყობაზე და ეკონომიკურ სისტემაზე გადასვლამ, მოსახლეობის სოციალური მდგომარეობის გაუარესებამ გამოიწვია ემიგრაციული და შიდა მიგრაციული პროცესების გააქტიურება.

უკანასკნელ წლებში მიღწეული სტაბილიზაცია, ქვეყნის სატრანზიტო ფუნქციის აღდგენა, სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების უახლოესი პერსპექტივა უცილობლად განაპირობებს იმიგრაციული ნაკადების ზრდას.

შექმნილ ვითარებაში მიგრაციული ნაკადების მასშტაბურობა, მიგრანტთა კატეგორიების მრავალფეროვნება მოითხოვს ქვეყნის დემოგრაფიული განვითარებისადმი ახლებურ მიდგომას და ამ პროცესის სახელმწიფოებრივ მართვას.

ამრიგად, დღის წესრიგში დადგა საქართველოს სახელმწიფო ინტერესებისა და საერთაშორისო სამართლის ნორმების შესატყვისი მიგრაციის სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავება და, მის საფუძველზე, მიგრაციული პროცესების მართვის სახელმწიფო სისტემის ჩამოყალიბება.

წინამდებარე კონცეფცია, ქვეყნის უშიშროების უზრუნველყოფის, დემოგრაფიული და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ინტერესების გათვალისწინებით, არის საქართველოში მიგრაციული პროცესების მართვის საფუძველი.

I მიგრაციის პოლიტიკის პრინციპები

მიგრაციის პოლიტიკის პრინციპებია:

- მიგრანტის საყოველთაოდ აღიარებულ უფლებათა დაცვა რასის, რელიგიის, ეროვნების, მოქალაქეობის, სოციალური წარმოშობის, პოლიტიკური მრწამსის, ენის, სქესისა და ასაკის მიუხედავად;
- მიგრაციული პროცესების მართვისა და კონტროლის გზით საქართველოს განსახლების ინფრასტრუქტურის, დემოგრაფიული განვითარებისა და შრომის ბაზრის ინტერესების დაცვა;
- მიგრაციული პროცესების რეგულირებით ქვეყნის საშინაო და საგარეო ინტერესების დაცვა;

* კონცეფცია, საქართველოს პრეზიდენტის 1997 წლის 17 ნოემბრის N673 ბრძანებულებით მოწონებულ იქნა (აღნიშნულზე იხ. ტექსტში)

მის დამუშავებაში მონაწილეობდა როგორც საქართველოს ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტროს ისე სხვა სახელმწიფო უწყებათა თუ საექსტერი-კლავითი ორგანიზაციების მაღალკვალიფიციური სპეციალისტ-მეცნიერთაგან შემდგარი თითქმის 20 კაციანი ჯგუფი. მათ შორის ისეთი ცნობილი მეცნიერები როგორიცაა აკადემიკოსი

ე. ჯაოშვილი, ლ. ჩიქავა.

კონცეფციის, საბოლოოდ მოწონებული ფორმა არის ე. ვაშაქიძის, ო. ყინაშვილის და თ. გუგუშვილის ურთიერთშეთანხმების შედეგი.

- იმიგრაციული კვოტის განსაზღვრისას უპირატესობის მინიჭება მიგრანტთათვის, რომელთა იმიგრაციაც მიესადაგება ქვეყნის დემოგრაფიული, ეთნო-ფსიქიკური და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ინტერესებს;
- ლტოლვილთა და თავშესაფრის მაძიებელთა იძულებითი დაბრუნების დაუშვებლობა იმ ქვეყნებში, საიდანაც ისინი ჩამოვიდნენ, თუ ეს საფრთხეს უქმნის მათ სიცოცხლეს ან თავისუფლებას, გარდა იმ შემთხვევებისა, რომელსაც ითვალისწინებს საქართველოში მოქმედი კანონმდებლობა.

II მიგრაციის პოლიტიკის მიზნები და ამოცანები

მიგრაციის პოლიტიკის მიზნები და ამოცანებია:

- საკანონმდებლო ბაზის სრულყოფა-ჩამოყალიბება და შესაბამისი სახელმწიფო სტრუქტურების შექმნა, რომლებიც უზრუნველყოფენ მიგრანტთა სამართლებრივი და სოციალური უფლებების დაცვას საყოველთაოდ აღიარებული საერთაშორისო სამართლის ნორმების, საქართველოს კონსტიტუციისა და საქართველოში მოქმედი სხვა ნორმატიული აქტების საფუძველზე;
- მიგრაციული პროცესების მართვის თანამედროვე სახელმწიფო სისტემის შექმნა და სათანადო კადრების მომზადება;
- დემოგრაფიული განვითარების უზრუნველყოფა მიგრაციული ნაკადების რეგულირების გზით, ქვეყნისა და მისი რეგიონების განსაზღვრის ინფრასტრუქტურისა და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ინტერესების გათვალისწინებით;
- მიგრაციული პროცესების პროგნოზირება, შესაბამისი პროგრამების შემუშავება და მათი განხორციელებისათვის მზადყოფნა;
- იმიგრაციული კვოტის დადგენა და მისი კონტროლი;
- მიგრაციის სფეროში არსებულ საერთაშორისო დოკუმენტებთან საქართველოს შეერთების მიზანშეწონილობის განსაზღვრა და შესაბამისი გადაწყვეტილების მიღება;
- სახელმწიფოთაშორისი ორმხრივი ან მრავალმხრივი ხელშეკრულებების საფუძველზე მიგრაციული პროცესების მართვა, განსაკუთრებით, უკანონო მიგრაციის აღკვეთა;
- მიგრაციის მართვის ერთიან სახელმწიფო სისტემაში აღმასრულებელი ხელისუფლების ცალკეული უწყებებისა და არასამთავრობო ორგანიზაციების საქმიანობის კოორდინაცია;
- მიგრაციული პროცესების რეგულირებისათვის სახელმწიფო და რეგიონალური პროგრამების შემუშავება და განხორციელება;
- მიგრაციის სფეროში სამთავრობო და არასამთავრობო ორგანიზაციების პროგრამათა კოორდინაცია;

- მიგრაციული პროცესების მართვისას ტურიზმისა და ტრანზიტული მიგრაციის განვითარებისათვის განსაკუთრებული ხელშეწყობა;
- შრომითი მიგრაციული პროცესების მართვის სახელმწიფო სისტემის შექმნა და მისი ფუნქციონირების მექანიზმის განსაზღვრა;
- მიგრაციული კონტროლის თანამედროვე სისტემისა და მონაცემთა ერთიანი საინფორმაციო ბანკის შექმნა;
- მიგრაციის სფეროში საერთაშორისო თანამშრომლობის გაფართოება;
- საქართველოს მოქალაქეთა ქვეყნის გარეთ შრომითი მოწყობის ორგანიზება და ხელშეწყობა;
- დროებით მიგრანტთა უკუმიგრაციის ხელშეწყობი პირობების შექმნა მათი დასაქმებისა და რეინტეგრაციის სათანადო პროგრამების საფუძველზე;
- დევნილი მოსახლეობის მუდმივ საცხოვრებელ ადგილებში ნებაყოფლობითი, ღირსეული და უსაფრთხო დაბრუნების პოლიტიკური, სამართლებრივი, სოციალურ-ეკონომიკური პირობების უზრუნველყოფა;
- მიგრანტთა კომპაქტურად განსახლების ადგილებში დასაქმების, განათლების, კულტურისა და სოციალური სტრუქტურის განვითარებისათვის ხელშეწყობა;
- ეკოლოგიურ მიგრანტთა განსახლების, ადაპტაციისა და ინტეგრაციისათვის ხელშეწყობა;
- მიგრანტთა კომპაქტურად განსახლების ადგილებში მათი უფლებების დაცვის გარანტიების შექმნა;
- ემიგრანტებთან, დროებით მიგრანტებთან, ქართულ სათვისტომოებთან, დიასპორებთან და სხვა გაერთიანებებთან მჭიდრო ურთიერთობის დამყარება და მათი თვითმყოფადობის შენარჩუნებისათვის ზრუნვა;
- ემიგრაციაში მყოფ საქართველოს მოქალაქეთა სახელმწიფოს წინაშე პასუხისმგებლობის განსაზღვრა და მათი უფლებების რეალიზება;
- იმიგრანტთათვის და რეპატრიანტთათვის ადაპტაცია-ინტეგრაციის პირობების შექმნა;
- მიგრანტთა კატეგორიებისათვის სტატუსის განსაზღვრა, მათი დროებითი ან მუდმივი განსახლებისა და ადაპტაციის პირობების შექმნა;
- მიგრაციის სფეროში საქართველოში მოქმედი ნორმატიული აქტების შესახებ ინფორმაციის მომზადება და საზღვარგარეთ გაერცელება.

III მიგრაციის პოლიტიკის პრიორიტეტული მიმართულებები

შიდა მიგრაცია

- ა) იძულებით გადაადგილებული პირი - დევნილი
- “იძულებით გადაადგილებულ პირთა - დევნილთა შესახებ” საქართველოს კანონის დაცვა და დევნილთა მიმართ საზოგადოებრივი თანადგომის

ხელშეწყობა:

- დეკნოლთა ღირსეული და ეტაპობრივი დაბრუნება აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონში;
- დეკნოლთა დაბრუნების, რეაბილიტაციისა და რეადაპტაციის კონკრეტული პროგრამების შემუშავება, შესაბამისად კონტიგენტის მომზადება და ქვეყნის საფინანსო, მატერიალურ-ტექნიკური საშუალებების მოძიილება;
- ზემოაღნიშნული პროგრამების განხორციელებისათვის საერთაშორისო საზოგადოებრიობის, სამთავრობო და არასამთავრობო ორგანიზაციების მონაწილეობის უზრუნველყოფა;

ბ) ეკოლოგიური მიგრაცია

- სტიქიური მოვლენების შედეგად მასობრივად დაზარალებული აჭარის, სვანეთის, რაჭა-ლეჩხუმის, ზემო იმერეთის მოსახლეობის მდგომარეობის გაუმჯობესების მიზნით რეაბილიტაციისა და ადაპტაციის კონკრეტული პროგრამების შემუშავება და რეალიზაცია;
- ეკოლოგიურ მიგრანტთა შესახებ სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავება და შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზის შექმნა;
- მიგრანტთა კომპაქტურად განსახლების ადგილებში სამართლებრივი და სოციალური დაცვის მიზნით მმართველობით ორგანოებში მათი წარმომადგენლობის უზრუნველყოფა;
- ეკოლოგიურად საშიში ზონებიდან მოსახლეობის მიგრაციის პროგნოზირება, ქვეყნისა და რეგიონების ინტერესებიდან გამომდინარე მათი განსახლებისათვის სარეზერვო მიწის ფონდის შექმნა;
- მოსალოდნელი სტიქიური უბედურებების ზონებში დასახლებული ტერიტორიების ეკოლოგიური მდგრადობის შენარჩუნების პროგრამების შემუშავება და რეალიზაცია.

გ) სოციალურ-ეკონომიკური მიგრაცია

- მიგრაციის და განსახლების პოლიტიკიდან გამომდინარე შესაბამისი პროგრამების შემუშავება და რეალიზაცია;
- საქართველოს რეგიონებში მეურნეობისა და განსახლების სისტემის ტრადიციული ფორმების შენარჩუნება-განვითარებით პატარა ქალაქებსა და დაბებში ახალი სამუშაო ადგილების შექმნის ინიციატივის სახელმწიფო მხარდაჭერით მიგრაციული პროცესების რეგულირება;
- დემოგრაფიულად გაჯერებული რეგიონებიდან მოსახლეობის მიგრაციის პროგნოზირება, ქვეყნისა და რეგიონების ინტერესებიდან გამომდინარე მათი განსახლებისათვის სარეზერვო მიწის ფონდის შექმნა;
- ქვეყნის ტრანზიტული არტერიების განსაზღვრა, შესაბამისი ურბანიზაციის პროგრამების შემუშავება და მიგრაციული პროცესების პროგნოზირება-რეგულირება;
- ტრანზიტული და ტურისტული ნაკადების მიღების ხელშეწყობის მიზნით საკომუნიკაციო ქსელისა და შესაბამისი ინფრასტრუქტურის განვითარება.

გარე მიგრაცია

ა) ემიგრაცია

- აფხაზეთიდან და ცხინვალის რეგიონიდან საქართველოს გარეთ ლტოლვილის სტატუსის მქონე პირთა და ღროებით მიგრანტთა უკუმიგრაციის ხელშეწყობა და ამ პროცესში გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისრის სამსახურისა და სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების ჩართვა;
- ღროებით მიგრანტთა სოციალურ-სამართლებრივი უფლებების დაცვის მიზნით რეციპიენტ ქვეყნებთან სახელმწიფოთაშორისო ხელშეკრულებების დადება;
- შრომითი მიგრაციის მოწესრიგების მიზნით საკანონმდებლო ბაზის შექმნა და შესაბამის საერთაშორისო ხელშეკრულებებთან შეერთება; ღროებით მიგრანტთა უფლებებისა და ინტერესების დაცვის მიზნით საკანონმდებლო ბაზის სრულყოფა. საზღვარგარეთ საქართველოს დიპლომატიურ წარმომადგენლობებში მიგრაციის ატაშეს ინსტიტუტის შემოღება;
- ღროებით მიგრანტთა უკუმიგრაციის პროგრამების შექმნა და რეალიზაცია;
- საქართველოს აღმშენებლობის პროცესში ემიგრანტების, ქართული სათვისტომოებისა და დიასპორების მონაწილეობის უზრუნველყოფა.

ბ) იმიგრაცია

- იმიგრაციულ პროცესებთან დაკავშირებული მოქმედი კანონმდებლობის სრულყოფა და საქართველოს თანამედროვე მოთხოვნების შესაბამისი იმიგრაციის შესახებ კანონის შექმნა;
- იმიგრაციული პროცესების აღრიცხვის, რეგულირებისა და კონტროლის სისტემის ჩამოყალიბება და დანერგვა;
- უკანონო მიგრაციის აღმკვეთი ღონისძიებების განხორციელება. ამ მიზნით საერთაშორისო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობის გაღრმავება და სახელმწიფოთაშორისი და უწყებათაშორისი ხელშეკრულებების გაფორმება;
- იმიგრაციული კეოტის განსაზღვრის წესების შემუშავება და ყოველწლიური კეოტის დაცვის კონტროლი;
- საქართველოს პოლიტიკური, დემოგრაფიული და სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გათვალისწინებით დეპორტირებული და რეპატრიირებული მესხების პრობლემათა ეტაპობრივი გადაჭრა. მათი ადაპტაცია-ინტეგრაციისათვის პირობების შექმნა;
- საერთაშორისო სამართლის ნორმებისა და საქართველოს ინტერესების შესაბამისი ლტოლვილთა შესახებ კანონის მიღება;
- იმიგრაციული კონტროლის პროცედურის გამარტივება ტრანზიტული და ტურისტული ნაკადებისათვის და იმ პირთათვის, რომელთა საქართველოში საკმევინაობაც განსაკუთრებულად უწყობს ხელს ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ და კულტურულ განვითარებას;
- ქვეყნის შრომითი ბაზრის დაცვის მიზნით საკანონმდებლო ბაზის შექმნა და შრომითი მიგრაციის რეგულირება;
- მიგრაციული პროცესების მართვის ერთიანი სახელმწიფო სისტემის თანამედროვე ტექნიკური საშუალებებით აღჭურვა და შესაბამისი კადრების მომზადება.

საქართველოს მიგრაციის პოლიტიკის განხორციელებამ ხელი უნდა შეუწყოს ქვეყნის ეროვნული უშიშროების დაცვას. ქართველი და აფხაზი ერების, საქართველოს მოქალაქეთა თვითმყოფადობის შენარჩუნებას, დემოგრაფიულ, სოციალურ-ეკონომიკურ და კულტურულ განვითარებას.

საქართველოს კანონი

თბილისი,

1998 წლის 26 ივნისი.

N 1478 - II ს.

მიგრანტთა ინსპექტირების შესახებ

ეს კანონი, საქართველოს სატრანზიტო ფუნქციის აღდგენის, ქვეყნის განვითარების პერსპექტივების, საერთაშორისო პრაქტიკისა, საქართველოს მიგრაციის პოლიტიკის კონცეფციის და ადამიანის უფლებათა დაცვის საყოველთაოდ აღიარებული საერთაშორისო-სამართლებრივ ნორმათა გათვალისწინებით, ქმნის იმიგრაციულ-ემიგრაციული პროცესების რეგულირების და კონტროლის საფუძვლებს, აღდგენს საქართველოში შემომსვლელ და საქართველოდან გამსვლელ მიგრანტთა აღრიცხვა-რეგისტრაციის ერთიან ფორმას და მიგრანტთა ინსპექტირებას.

თავი I.

ძირითადი დებულებანი

მუხლი 1. მიგრანტთა ინსპექტირება

მიგრანტთა ინსპექტირება არის ქვეყანაში იმიგრაციულ-ემიგრაციული პროცესების კონტროლის და მართვის საშუალება, რომლის დროსაც ხორციელდება:

- ა) მიგრანტთა აღრიცხვა-რეგისტრაცია მიგრანტის ბარათის საფუძველზე;
- ბ) უკანონო მიგრანტთა გამოვლენა;

მუხლი 2. ტერმინთა განმარტება

კანონში გამოყენებულ ტერმინებს აქვთ შემდეგი მნიშვნელობა:

- ა) იმიგრაცია — მიგრანტთა ქვეყანაში შემოსვლის პროცესი;
- ბ) ემიგრაცია — მიგრანტთა ქვეყნიდან გასვლის პროცესი;
- გ) მიგრანტი — იმიგრაციულ-ემიგრაციული პროცესების მონაწილე პირი;
- დ) ტრანზიტული მიგრაცია — მიგრანტთა ერთი ქვეყნიდან მეორეში მესამე-შუალედური ქვეყნის (ქვეყნების) გავლით გადაადგილების პროცესი;
- ე) მიგრაციული კონტროლი — ქვეყანაში დადგენილი იმიგრაციული კვრტის დაცვისა და უკანონო მიგრაციის აღკვეთის პროცესი;
- ვ) უკანონო მიგრანტი — კანონმდებლობის დარღვევით ქვეყანაში შემოსული ან მყოფი პირი;
- ზ) დეპორტაცია — მიგრანტის ქვეყნიდან გაძევების პროცესი.

მუხლი 3. კანონმდებლობა ემიგრანტთა ინსპექტირების შესახებ

კანონმდებლობა მიგრანტთა ინსპექტირების შესახებ განისაზღვრება საქართველოს კონსტიტუციით, საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებითა და შეთანხმებებით, ამ კანონით და სხვა ნორმატიული აქტებით.

მუხლი 4. კანონის მოქმედების სფერო

მიგრანტთა ინსპექტიორების შესახებ კანონი გაშიშვლება:

ა) იმ უცხოელთა მიმართ, რომელთაც აქვთ საქართველოში შემოსასვლელი

ბ) იმ უცხოელთა მიმართ, რომელთა საქართველოში შემოსვლა ვიზის გარეშე დაშვებულია საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებით გათვალისწინებულ შემსხვევებში;

გ) საქართველოში მუდმივად მცხოვრებთა (საქართველოს მოქალაქე, მოქალაქეობის არმქონე პირი, იმიგრანტი) მიმართ, რომლებიც გადიან საქართველოდან.

მუხლი 5. მიგრანტის ბარათი

1. მიგრანტთა აღრიცხვა-რეგისტრაცია და ინსპექტირება წარმოებს მიგრანტის ბარათით.

2. მიგრანტის ბარათით ხდება საქართველოდან გამსვლელ საქართველოში მუდმივად მცხოვრებთა სტატისტიკური აღრიცხვა და უცხოელთა საქართველოში შემოსვლის, ყოფნისა და გასვლის კონტროლი.

3. მიგრანტის ბარათის ფორმას და გაცემის წესს შეიმუშავენ და ამტკიცებს საქართველოს ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტრო.

4. მიგრანტის ბარათის მონაცემთა საფუძველზე საქართველოს ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტრო ქმნის იმიგრაციულ-ემიგრაციულ საინფორმაციო ბანკს.

**მუხლი 6. მიგრანტთა მიერ მიგრანტის ბარათის წარდგენის
საპაღდეულოობა**

საქართველოში შემოსვლელი და საქართველოდან გამსვლელი ყველა მიგრანტი ვალდებულია შეაქსოს და თან იქონიოს მიგრანტის ბარათი და მოთხოვნისთანავე წარუდგინოს კომპეტენტურ პირებს.

მუხლი 7. მიგრანტის ბარათის მოქმედების ვადა

1. მიგრანტის ბარათის მოქმედების ვადა უცხოელთათვის, რომელთაც უნდა აქონდეთ საქართველოში შემოსასვლელი ვიზა, არის მიგრანტის მიერ ბარათში მითითებული საქართველოში ყოფნისა და საქმიანობის ვადა, რომელიც, როგორც წესი, არ უნდა აღემატებოდეს ვიზის მოქმედების ვადას.

2. მიგრანტის ბარათის მოქმედების ვადა უცხოელთათვის, რომლებიც არ საჭიროებენ ვიზას, არის მიგრანტის მიერ ბარათში მითითებული საქართველოში ყოფნის ვადა, რომელიც არ უნდა აღემატებოდეს ერთ წელიწადს. ამ ვადის გასვლის შემდეგ მიგრანტი ვალდებულია გაიაროს რეგისტრაცია საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს შესაბამის ორგანოებში.

3. მიგრანტთა ბარათის მოქმედების ვადის შემცირების და გაგრძელების წესს შეიმუშავენ საქართველოს ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტრო და ამტკიცებს საქართველოს პრეზიდენტი.

მუხლი 8. მიგრანტთა ინსპექტირების განმასწორებელი ორგანოები და ინსპექტირებისათვის საჭირო სახსრები

1. მიგრანტთა ინსპექტირებას, საქართველოს ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტრო ასორციელებს სასაზღვრო-გამტარ პუნქტებში სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტისათვის, ხოლო ქვეყნის ტერიტორიაზე - საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროსათვის ამ ფუნქციის დელეგირების პრინციპით.

2. მიგრანტთა ინსპექტირების განხორციელებისას საქართველოს ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტროსა და სხვა სახელმწიფო უწყებების ურთიერთქმედების წესს ამტკიცებს საქართველოს პრეზიდენტი.

3. მიგრანტთა ინსპექტირებისა და უკანონო მიგრანტთა დეპორტაციისათვის საჭირო სახსრები გამოიყოფა საქართველოს ცენტრალური ბიუჯეტიდან.

მუხლი 9. მიგრანტთა ინსპექტირებისაგან განთავისუფლება

ინსპექტირებისაგან თავისუფლებიან:

ა) უცხოეთის დიპლომატიურ და საკონსულო წარმომადგენლობათა მეთაურები და თანამშრომლები, აგრეთვე ის პირები, რომლებიც, საქართველოს კანონმდებლობისა და საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებების თანახმად, სარგებლობენ პრივილეგიებითა და იმუნიტეტით;

ბ) საერთაშორისო ავიასაზის მგზავრები - ტრანზიტული მიგრანტები, რომელთაც უფლება არა აქვთ, დატოვონ აეროპორტში გამოყოფილი ტერიტორია;

მუხლი 10. მიგრანტთა ინსპექტირების მოსაკრებლის ოდენობა და გადახდის წესი

მიგრანტთა ინსპექტირების მოსაკრებლის ოდენობა და გადახდის წესი განისაზღვრება „მიგრანტთა ინსპექტირების მოსაკრებლის შესახებ“ საქართველოს კანონით.

მუხლი 11. უცხოელთა პასუხისმგებლობა საქართველოში ყოფნის ვადის დარღვევისათვის

უცხოელთა პასუხისმგებლობა საქართველოში ყოფნის ვადის დარღვევისათვის განისაზღვრება საქართველოს კანონმდებლობით.

თავი II.

გარდამავალი დებულებანი

მუხლი 12. ამ კანონის ამოქმედებასთან დაკავშირებით მისაღები ნორმატიული აქტები

ამ კანონის ამოქმედებამდე საქართველოს ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტრომ მოამზადოს:

- ა) მიგრანტის ბარათის ფორმა და გაყემის წესი;
- ბ) იმიგრაციულ-ემიგრაციული საინფორმაციო ბანკის მონაცემთა ხმარების წესი;
- გ) საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტთან ერთად დებულება „სასაზღვრო-გამტარ პუნქტებში მიგრანტთა ინსპექტირების შესახებ“;
- დ) საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროსთან ერთად დებულება „ქვეყნის ტერიტორიაზე მიგრანტთა ინსპექტირების შესახებ“;
- ე) მიგრანტის ბარათის მოქმედების ვადის შემცირებისა და გაგრძელების წესი.

თავი III

დასკვნითი დებულებანი

მუხლი 13. კანონის ამოქმედება

ეს კანონი ამოქმედდეს 1998 წლის 1 სექტემბრიდან.

საქართველოს კანონი

თბილისი,

1998 წლის 26 ივნისი.

N 1480 - II ს.

მიგრანტთა ინსპექტირების მოსაპრებლის შესახებ

მუხლი 1. ზოგადი დებულება

ეს კანონი ადგენს „მიგრანტთა ინსპექტირების შესახებ“ საქართველოს კანონით დაწესებული მიგრანტთა ინსპექტირებისას გადასახდევინებელი მოსაკრებლის ოდენობას და გადახდევინების წესს.

მუხლი 2. მიგრანტთა ინსპექტირების მოსაპრებლის ცნება

მიგრანტთა ინსპექტირების მოსაკრებელი არის ინსპექტირების საფასური და საკლდებულო ფულადი შესატანი სახელმწიფო ბიუჯეტში, რომელსაც იხდიან საქართველოში შემოსვლელი და საქართველოდან გამსვლელი პირები.

მუხლი 3. მიგრანტთა ინსპექტირების მოსაპრებლის გადამხდელუმი

მიგრანტთა ინსპექტირების მოსაკრებლის გადამხდელები არიან „მიგრანტთა ინსპექტირების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-4 მუხლით განსაზღვრული პირები.

მუხლი 4. მიგრანტთა ინსპექტირების მოსაპრებლის ოდენობა

მიგრანტთა ინსპექტირების მოსაკრებელი შეადგენს:

- ა) უცხოელთათვის - 5 ლარს;
- ბ) უეიზო და ტრანზიტული მიგრანტ უცხოელთათვის - 3 ლარს;
- გ) საქართველოს მოქალაქისათვის და საქართველოში მუდმივად მცხოვრებთათვის, აგრეთვე საქართველოს მოსაზღვრე აზერბაიჯანის რესპუბლიკის ყაზახის, ტაუზის, კახის, ზაქათალას, ბელაქანის და სომხეთის რესპუბლიკის ყოფილი ამასიის, აშოვკის, ტაშირის, ალავერდის, ნოემბრიანის რაიონების მცხოვრებთათვის, რომლებიც საკმევანობისათვის ღროებით შემოდიან ნინოწმინდის, დმანისის, მარნეულის, გარდაბნის, დედოფლისწყაროს, სიღნაღის და ლაგოდეხის რაიონებში - 1 ლარს.

მუხლი 5. მიგრანტთა ინსპექტირების მოსაპრებლის განთავსების უფლება

ინსპექტირების მოსაპრებლისგან თავისუფლდებიან:

- ა) საქართველოს საპატიო მოქალაქეები;
- ბ) უცხოეთის დიპლომატიურ და საკონსულო წარმომადგენლობათა მეთაურები და თანამშრომლები, აგრეთვე ის პირები, რომლებიც, საქართველოს კანონმდებლობისა და საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებების თანახმად, სარგებლობენ პრივილეგიებითა და იმუნიტეტით;
- გ) საერთაშორისო ავიასაზის მგზავრები - ტრანზიტული მიგრანტები, რომელთაც უფლება არა აქვთ, დატოვონ აეროპორტში გამოყოფილი ტერიტორია;
- დ) საერთაშორისო სარეისო სატრანსპორტო საშუალებების ეკიპაჟები.

მუხლი 6. მიგრანტთა ინსპექტირების მოსაპრებლის გადახდის წესი

1. მიგრანტთა ინსპექტირების მოსაპრებელი შედის საქართველოში მიგრანტთა შემოსვლის ან გასვლის სატრანსპორტო ბილეთის ფასში და ჩაირიცხება საქართველოს ცენტრალურ ბიუჯეტში შესაბამისი სატრანსპორტო ორგანიზაციების მიერ.

2. მიგრანტი, რომელიც საქართველოში შემოდის ან გადის საერთო სარგებლობის ტრანსპორტის გარეშე, მიგრანტთა ინსპექტირების მოსაპრებელს გადაიხდის შესაბამის საბაჟო ორგანოში საბაჟო კონტროლის განხორციელების დროს.

მუხლი 7. ბარდაბავალი დებულება

ამ კანონის ამოქმედებამდე საქართველოს ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტრომ საქართველოს ფინანსთა და ტრანსპორტის სამინისტროებთან შეთანხმებით მოამზადოს და გამოსცეს ინსტრუქცია „მიგრანტთა ინსპექტირების მოსაპრებლის გადახდევინების შესახებ“.

მუხლი 8. დანართი დებულება

ეს კანონი ამოქმედდეს 1998 წლის 1 სექტემბრიდან.

გადაეცა წარმოებას 1.11.1998;
ხელმოწერილია დასაბეჭდად 1.12.1998;
ქალაქის ზომა 70×108 1/16 (25×17);
პირობითი ნაბეჭდი თაბახი - 26.9.

ტირაჟი 600

წიგნი გამოდის ავტორის და სპონსორის სახაზინო საწარმო
“მაშველის” ხარჯით.

ფასი სახელშეკრულებო

წიგნი დაიბეჭდა საგამომცემლო ფირმაში “პოლიგრაფი”.